

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI
(AZERBAYCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysel HÜSEYNOVA

1010082002

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vahit TÜRK

HAZİRAN 2014

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI
(AZERBAYCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysel HÜSEYNOVA

1010082002

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Vahit TÜRK

HAZİRAN 2014

ÖNSÖZ

Her toplumda belli durumlarda söylenmesi gelenek haline gelmiş sözler, duyguları açığa vuran ifadeler vardır. Deyimler bu ifadelerin en başında gelir.

Eski Türklerin mitoloji tasavvurlarına, rivayetlerine, efsanelerine, inanç sistemine, kültür ve inanışlarına, örf ve adetlerine, yazıtlarına bir seyahat ettiğimiz zaman deyimler kendi kendiliğinde bu kavramların bir özeti olduğunu ispat ediyor.

İnsanların içini organları okutur bize; insanın içiyle dışı el ele çalışır. İnsanoğlu varlıkları adlandırırken, nesnelere arasında benzerlikler, kavramlar arasında bir ilgi, bir bağ kurarak birinin adını diğerine verebilir. Kimi zaman kavramlaştırma için bir sözcük yetmez, bir söz öbeği gerekir. İşte deyimler, sözcüklerle çizilmiş bir tablo gibidir, Türkçenin kalıplaşmış geniş ve renkli anlatım birimleridir. Türk dilinin bilinen ilk kaynaklarından itibaren organ adlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Organ adlarıyla kurulan deyimler daha çok, insanların tutum ve davranışlarını, fiziksel ve ruhsal niteliklerini dile getirmektedir.

Çalışmada Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi bünyesinde organ adı bulunan deyimlerin birbirleriyle ortak olan, benzer ya da birbirlerinden ayrılan yönleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmam süresince yol gösteren fikir, görüş ve önerileriyle sonsuz desteğini benden esirgemeyen, zor anlarda ufkumu aydınlatan değerli hocam, Dekanım Prof. Dr. Ömür Ceylan'a, çalışmam süresince her türlü yardım ve fedakarlığı sağlayan, bilgisini, tecrübesini, desteğini ve sabrını esirgemeyen, bu çalışmaya beni yönlendiren ve tez danışmanlığımı üstlenerek çalışmama ışık tutan değerli Bölüm Başkanım Prof. Dr. Vahit Türk'e teşekkürlerimi borç bilirim.

Bu çalışmayı, aramızda mesafeler olmasına rağmen benden maddi, manevi hiçbir desteği esirgemeyen, her zaman yanımda duran, beni yetiştirip bu günlere getiren, var olmaları ile bana kuvvet veren aileme ithaf ederim.

Haziran 2014

Aysel HÜSEYNOVA

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	xii
ÖZET.....	xiii
ABSTRACT.....	xv
1.GİRİŞ.....	1
2. KELİME SAYISINA GÖRE DEYİMLER.....	7
2. 1. İki Kelimeli Deyimler	7
Özbek Türkçesi	7
Azerbaycan Türkçesi.....	26
Türkiye Türkçesi.....	43
2. 2. Üç Kelimeli Deyimler	113
Özbek Türkçesi	113
Azerbaycan Türkçesi.....	121
Türkiye Türkçesi.....	136
2. 3. Dört Kelimeli Deyimler	177
Özbek Türkçesi	177
Azerbaycan Türkçesi.....	180
Türkiye Türkçesi.....	184
2. 4. Beş Kelimeli Deyimler	201
Özbek Türkçesi	201
Azerbaycan Türkçesi.....	201
Türkiye Türkçesi.....	203
2. 5. Altı Kelimeli Deyimler	208
Özbek Türkçesi	208

Azerbaycan Türkçesi.....	209
Türkiye Türkçesi.....	209
2. 6. Yedi Kelimeli Deyimler	212
Özbek Türkçesi	212
Azerbaycan Türkçesi.....	212
Türkiye Türkçesi.....	212
2. 7. Sekiz Kelimeli Deyimler	213
Özbek Türkçesi	213
Azerbaycan Türkçesi.....	213
Türkiye Türkçesi.....	213
2. 8. Dokuz Kelimeli Deyimler	214
Türkiye Türkçesi.....	214
2. 9. On Kelimeli Deyimler	214
Türkiye Türkçesi.....	214
3. DUYU ORGANLARINA GÖRE DEYİMLER	216
3. 1. Burun/Burun.....	216
Özbek Türkçesi (Burun)	217
Azerbaycan Türkçesi (Burun)	217
Türkiye Türkçesi (Burun).....	217
3. 2. Deri/Teri	221
Özbek Türkçesi (Teri)	221
Azerbaycan Türkçesi (Deri, Cild)	222
Türkiye Türkçesi (Deri)	222
3. 3. Dil/Til.....	222
Özbek Türkçesi (Til).....	223
Azerbaycan Türkçesi (Dil)	224
Türkiye Türkçesi (Dil).....	226
3. 4. Göz/Köz	232
Özbek Türkçesi (Köz).....	233
Azerbaycan Türkçesi (Göz)	237
Türkiye Türkçesi (Göz)	243
3. 5. Kulak/Kulak/Gulag	258
Özbek Türkçesi (Kulak).....	258
Azerbaycan Türkçesi (Gulag).....	259

Türkiye Türkçesi (Kulak)	260
4. İNSAN ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLER	265
4. 1. Özbek Türkçesi.....	265
Ağız (Ağiz)	265
Akıl (Agl, Es)	268
Alın (Peşana)	268
Ayak (Ayak).....	269
Bağır (Bağir, Kökrak)	270
Baş (Baş)	271
Beden (Badan)	274
Bel (Bel).....	274
Beniz (Bet)	274
Beyin (Miya)	275
Boğaz (Tamak)	275
Boyun (Boyın).....	275
Ciğer (Ciger).....	276
Çehre (Çehra).....	276
Çene (İyak, Cağ, Çakak, Engak).....	276
Damak (Tanglay)	277
Diş (Tiş).....	277
Diz (Tiz)	277
Dudak (Leb, Dudak).....	277
El (Kol).....	277
Ense (Ensa)	280
Geniz (Dimağ)	280
Göbek (Kindik)	280
Göğüs (Köks, Kökrak).....	280
Gönül (Köngil).....	281
Gövde (Gavda, Tana)	284
Kafa (Baş, Kalla).....	284
Kaburga (Kavurğa)	284
Kan (Kan)	285
Karaciğer (Öpka).....	285
Karın (Karin)	286

Kaş (Kaş)	286
Kemik (Süyak)	286
Kıkırdak (Kekirdek)	286
Kıl (Kil)	286
Kol (Kol)	286
Koltuk (Koltuk)	287
Koyun (Koyin)	287
Mide (Meda)	287
Omuz (Yelke)	287
Öd (Öt)	287
Parmak (Barmag)	287
Saç (Saç)	288
Sakal (Sakal)	288
Sırt (Sirt)	288
Tepe (Tepa)	288
Tırnak (Tirnak)	288
Topuk (Topik)	288
Yürek (Yürak)	289
Yüz (Aft, Yüz, Bet, Diyardar)	291
4. 2. Azerbaycan Türkçesi	292
Ağız (Ağız)	292
Akıl (Ağıl)	294
Alın (Alın)	295
Ayak (Ayag)	295
Bacak (Gıç)	297
Bağır (Bağır)	297
Bağırsak (Bağırsag)	298
Baş, Ser (Baş, Ser)	298
Beden (Beden)	305
Bel (Bel)	306
Beyin (Beyin)	306
Bıyık (Bığ)	307
Boğaz (Boğaz)	307
Boyun (Boyun)	308

Ciğer (Ciyer)	308
Çene (Çene)	309
Damak (Damag)	309
Damar (Damar)	309
Diş (Diş)	309
Diz (Diz)	310
Dudak (Dodag)	310
El (El)	310
Göbek (Göbek)	315
Göğüs (Döş, Sine)	315
Gönül (Könül)	315
Gövde (Gövde)	316
Kalp (Gelb)	316
Kan (Gan)	316
Karın (Garın)	319
Kaş (Gaş)	319
Kelle (Kelle)	319
Kemik	320
Kol (Gol)	320
Koltuk (Goltug)	320
Koyun (Goyun)	320
Parmak (Barmag)	320
Saç (Saç)	321
Sakal (Saggal)	321
Surat (Sifet)	321
Taban (Daban)	321
Tepe (Tepe)	321
Tırnak (Dırnag)	322
Tüy (Tük)	322
Yürek (Ürek)	322
Yüz (Üz)	326
4. 3. Türkiye Türkçesi	328
Ağız	328
Akıl	341

Alın	347
Avuç	348
Avurt	349
Ayak	349
Bacak	358
Bağır	359
Baldır	359
Baş	359
Bel	377
Beniz	378
Beyin	379
Bıyık	380
Bilek	381
Boğaz	381
Boyun	383
But	385
Ciğer	385
Çehre	386
Çene	387
Damak	388
Damar	388
Dirsek	389
Diş	390
Diz	391
Dudak	392
El	393
Ense	408
Geniz	409
Gerdan	409
Gırtlak	409
Göbek	409
Göğüs	410
Gönül	410
Göt	415

Gövde	416
İlik	416
Kaburga	416
Kafa	417
Kalp	420
Kan	422
Karın	427
Kaş	427
Kelle	428
Kemik	429
Kıç	429
Kıl	430
Kirpik	431
Kol	431
Koltuk	433
Koyun	433
Kursak	433
Mide	434
Omuz	434
Öd	435
Parmak	435
Saç	438
Sakal	439
Ser	440
Sırt	440
Surat	442
Şakak	442
Taban	443
Tepe	443
Tırnak	444
Topuk	445
Tüy	445
Vücut	446
Yanak	446

Yürek.....	447
Yüz.....	449
5. HAYVANLARA AİT ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLER.....	453
5. 1. Özbek Türkçesi.....	453
Boynuz (Şah)	453
Gaga (Tumşug).....	453
Kanat (Kanat)	453
Kuyruk (Düm).....	454
Pençe (Panca)	454
5. 2. Azerbaycan Türkçesi	454
Boynuz (Buynuz).....	454
Gaga (Dimdik).....	454
Kanat (Ganad).....	454
Kuyruk (Guyrug).....	455
5. 3. Türkiye Türkçesi	455
Boynuz.....	455
Gaga	455
Kanat.....	455
Kuyruk.....	456
Pençe	458
6. AZERBAJYCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ORTAK KAVRAMA SAHİP DEYİMLER.....	459
6. 1. Öfkelenmek, Sinirlenmek, Kızmak, Hiddetlenmek	459
Özbek Türkçesi	460
Azerbaycan Türkçesi.....	460
Türkiye Türkçesi.....	461
6. 2. Sevinmek, Mutlu Olmak, Neşelenmek	462
Özbek Türkçesi	462
Azerbaycan Türkçesi.....	462
Türkiye Türkçesi.....	462
6. 3. Üzölmek, Yüzü Asılmak, Kederlenmek, Canı Sıkılmak.....	463
Özbek Türkçesi	463
Azerbaycan Türkçesi.....	463

Türkiye Türkçesi.....	464
6. 4. Ölmek, Ölmek Üzere Olmak, Gebermek	466
Özbek Türkçesi	466
Azerbaycan Türkçesi.....	466
Türkiye Türkçesi.....	467
6. 5. Korkmak, Telaşlanmak, Heyecanlanmak, Şaşırarak.....	468
Özbek Türkçesi	468
Azerbaycan Türkçesi.....	469
Türkiye Türkçesi.....	470
6. 6. Konuşmak, Söylemek, Anlatmak, Demek.....	471
Özbek Türkçesi	471
Azerbaycan Türkçesi.....	472
Türkiye Türkçesi.....	474
6. 7. Saygı, Hürmet, Nezaket	478
Özbek Türkçesi	478
Azerbaycan Türkçesi.....	479
Türkiye Türkçesi.....	479
6. 8. Yapmak	481
Özbek Türkçesi	481
Azerbaycan Türkçesi.....	481
Türkiye Türkçesi.....	482
6. 9. Düşünmek.....	485
Özbek Türkçesi	485
Azerbaycan Türkçesi.....	485
Türkiye Türkçesi.....	485
6. 10. Sevmek, Değer Vermek.....	486
Özbek Türkçesi	486
Azerbaycan Türkçesi.....	487
Türkiye Türkçesi.....	487
6. 11. Gitmek	488
Özbek Türkçesi	488
Azerbaycan Türkçesi.....	488
Türkiye Türkçesi.....	489
6. 12. Yorulmak	490

Özbek Türkçesi	490
Azerbaycan Türkçesi.....	490
Türkiye Türkçesi.....	490
6. 13. Görmek.....	491
Özbek Türkçesi	491
Azerbaycan Türkçesi.....	491
Türkiye Türkçesi.....	491
6. 14. Samimiyet.....	492
Özbek Türkçesi	492
Azerbaycan Türkçesi.....	492
Türkiye Türkçesi.....	493
6. 15. Yaşamak	493
Özbek Türkçesi	493
Azerbaycan Türkçesi.....	493
Türkiye Türkçesi.....	493
6. 16. Duymak	494
Özbek Türkçesi	494
Azerbaycan Türkçesi.....	494
Türkiye Türkçesi.....	494
7. AZERBAYCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ORTAK KELİMELERE KURULMUŞ DEYİMLER	497
8. SONUÇ	508
KAYNAKÇA.....	514

KISALTMALAR

Az. Tr.	: Azerbaycan Türkçesi
Öz. Tr	: Özbek Türkçesi
T. Tr.	: Türkiye Türkçesi

Üniversitesi	: İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Vahit Türk
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Haziran 2014

ÖZET

ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLERİN KARŞILAŞTIRILMASI (AZERBAYCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ)

Aysel HÜSEYNOVA

Bilindiği üzere, oldukça geniş bir coğrafyada yaşayan Türk ulusu zengin ve köklü bir dil ve kültür geleneğine sahiptir. Bu geleneğin bir parçası şüphesiz deyimlerdir. Yıllar geçse de ortaklığını kaybetmeyen deyimler onların arasındaki kültür bağının ne kadar eskiye dayandığını ve ne kadar sağlam temele sahip olduğunu gösterir. Türk deyimleri Türk ulusunun binlerce senelik yaşam felsefesinin ürünüdür. Onlar binlerce senelik tarih içerisinde kuşaktan kuşağa geçip günümüze kadar gelmiştir. Yüzyıllardır dillerden düşmeyen deyimler, derlenip sözlüklerde yayımlananlardan çok daha fazladır. Günümüzde oldukça geniş bir coğrafyada yaşayan Çağdaş Türk topluluklarının kelime hazinesinde pek çok ortak deyimlerin bulunması bunun bariz bir delilidir.

Bu çalışmada, Azerbaycan, Türk, Özbek deyimleri arasında ne kadar ortaklık ve ne kadar farklılık olduğunu görmek amacıyla, bu lehçelerde olan bazı deyimleri birkaç kategoride inceledik.

Deyimler, insan hayatındaki çeşitli olayları, ilişkileri özlü şekilde anlatır. Deyimler Türk toplumunun hayatında eski dönemlerden beri yaşamaktadır. Bugün Türk lehçelerinde kullanılan birçok deyim aynı anlamları ifade ettiği söylenebilir. Özbek, Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimleri karşılaştırmak amacıyla yapılan bu çalışmada deyimlerin anlatımdaki gücü ve Türk lehçeleri arasındaki kültür ortaklığı sergilenmeye çalışılmıştır.

Organ adları, dillerin temel söz varlıkları içinde değerlendirilen unsurlardır. Bu nedenle bu adlandırmalar, çoğu zaman ait oldukları dil hakkında önemli bilgileri

bünyesinde barındırır. Özellikle Özbek Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi gibi organ adları konusunda çeşitlilik gösteren lehçelerde, bu kullanımlar bir kat daha fazla önem taşırlar. Türk dilinin bilinen ilk kaynaklarından itibaren organ adlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Deyim, Organ Adlarıyla Kurulmuş Deyimler

University : **Istanbul Kültür University**
Institute : **Institute of Social Sciences**
Department : **Turkish Language and Literature**
Programme : **Turkish Language and Literature**
Supervisor : **Prof. Dr. Vahit Türk**
Degree Awarded and Date : **MA – June 2014**

ABSTRACT

THE COMPARISON OF THE IDIOMS ESTABLISHED WITH THE ORGAN NAMES (AZERBAIJAN - UZBEK AND TURKEY'S TURKISH)

Aysel HUSEYNOVA

As it is known, Turkish Commonwealth which inhabits a wide geography has a rich cultural background and deep-rooted traditions. A part of this culture is undoubtedly idioms. Even the years passed, idioms which couldn't lose their association show that how old the cultural bond between them is, and what a stable base this bond has. Turk idioms are a product of Turk commonwealth's philosophy of life for thousands of year. They passed from one generation to another and survive till today. The idioms which survive orally are more than those have been gathered in dictionaries. Nowadays modern Turkish Commonwealth which inhabits in a wide geography, has the obvious fact that the idioms to be included into the word treasure have enough similarities.

The purpose of this project is to indicate the similarities and the differences between Turkish spoken in Turkey, Azerbaijan and Uzbekistan. Turkish in order to do that, we investigated some idioms in these languages.

Idioms explain concisely the various, relationships in people's lives. Idioms have existed since ancient times of Turkish community. Today most idioms which are used in Turkish dialects express similar meanings. For the purpose of comparing the idioms have been formed with the organ names in Uzbek Turkish, Azerbaijan Turkish and Turkey's Turkish in this work, is tried to demonstrate the cultural partnership and strength among Turkish dialects according to the explaining idioms.

Names of the organs are considered among the basic elements of the vocabulary of languages. For this reason, these naming mostly holds significant data about the language which naming belongs. Especially the Uzbek Turkish, Azerbaijan Turkish and Turkey's Turkish have more importance in the dialects showing variety of the maintenance of the names of organs. From the first Turkish sources it is seen that the names of organs are used frequently.

Key Words: Azerbaijan Turkish, Uzbek Turkish, Turkey's Turkish, Idiom, The Idioms Established With The Organ Names

1. GİRİŞ

Bir milleti başkalarından farklı kılan; sahip olduğu, kendine özgü tarihi ve kültürel değerleridir. Dünyanın en köklü ve büyük milletlerinden olan Türk milleti, tarihin derinliklerinden bugüne büyük bir itina ile taşıdıkları tarihi ve kültürel değerleri, örf, adet ve gelenekleri, dini inançları, mitoloji tasavvurları dillerine de yansımıştır. Türk milletiyle birlikte çok geniş alanlara yayılmış, zengin bir dil olan Türk Dili çok geniş alanlara yayılmakla kalmayıp kendi içinde tekrar büyüklü küçüklü kollara bölünmüş, kendine has özelliklere sahip olan dillere dönüşmüşlerdir. Tarihin derinliklerinden günümüze uzanan bu zengin dil, dünyada en çok konuşulan diller arasında yer almaktadır. Yayılma alanlarına kesin sınırlar konulamayan Türk dili, Türk dillerinin sıkı dil bağları olduğu için onların sözcük sistemi de ortak dil birimleri ile zengindir. Bu dil birimlerinden biri de Türk dillerinin kelime hazinesini zenginleştiren, eski Türklerin genel anlamda kültürel özelliklerini kendinde taşıyarak koruyan ve savunan deyimlerdir. Deyimler, dilin sözcük sistemindeki boşlukları doldurmakta ve çoğu zaman bir nesneyi, niteliği, süreci, koşulu ve buna benzer durumları tek bir ifade haline getirmektedir.

Uzun konuşmayı sevmeyen, bir kaç sözle bütün gayesini belirtmeyi hüner sayan bir milletin, şüphesiz ki, dilde en büyük hazinesi, iki - üç kelime ile dünyalar anlatan deyimleridir. Tarihi binlerce yıla uzanan bir milletin, duygu, düşünce ve hayal imbiğinden süzüle süzüle, derin ve gizli manalar kazanıp, bugünlere ulaşan, dil hazinemizin incilerini, sadece birkaç kişi değil, bu milletin bütün fertlerinin öğrenip kullanması, milli kültüre yapılacak en önemli hizmetlerden biridir.¹

Bilindiği gibi bir dilin söz varlığı içinde sadece dilde kullanılan kelimeler değil; atasözleri, deyimler, kalıplaşmış sözler gibi unsurlar da yer alır. Çünkü bu

¹ Hüseyin, Adıgüzel, *Açıklamalı-Örneklili Türkçe Deyim Hazinemiz*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1990, Önsöz

unsurlar o dili kullanan insanların maddi ve manevi kültürlerinin, yaşam biçimlerinin yansıtıcısı olan unsurlardır.²

Deyimlerin oluşumu, düşünce gereksinimi ile dilin sınırlı söz varlığı kaynakları arasındaki çelişkiyi azaltmaktadır. Deyimler bir dilin hazinesidir. Bir halkın tarihi, kültürü ve yaşam zenginliği deyimlerde anlam bulmaktadır. Dilin anlatım gücünün en iyi tespit edilebildiği söz varlıklarının deyimler olduğunu söylenebilir ve onların oluşturulmasında, söz konusu kültürün temel değerlerinin başrolü oynadığı bilinmektedir.

Deyimler, büyük çoğunlukla dilin çok eski dönemlerine uzar. Bir deyimi ilk defa kimin, ne zaman kullandığı çoğu zaman sır olarak kalır. Bundan dolayı deyimlerin oluşum kökeni pek açık değildir. Bazen bir sözcük birleşimi veya bir cümle mecaz özelliği kazanarak farklı anlama gelebilir. Birçok eski inanç ve gelenekler deyimleşerek yaşayabilir. Bazen atasözleri, dualar, beddualar, dilekler de deyime dönüşebilir.³

Bir söz kalıbı, ilk olarak herhangi bir dil unsuru gibi, herhangi bir sebeple, herhangi bir kişi tarafından rastgele bir ifade olarak kullanılır. Dinleyenler tarafından o andaki duygu ortamında beğenilen bu söz kalıbı, belki bazı değişmelere de uğrayarak değişik ortamlarda, değişik kişilerce, benzer sebeplerle tekrar edilir ve zaman içerisinde ses ve anlam yönleriyle kalıplaşıp donuklaşarak insanların dilinde yaygınlaşır. Yazı diline yansıyan deyimlerin yaygınlaşma ve yaşama şansı hem daha yüksektir, hem de bu deyimler yazı dilinin tutuculuğu nispetinde daha sık bir kalıplaşmaya uğrar. Yazı diline yansıyamayan, konuşma dilinde kalan deyimler ise hem daha kısa ömürlü, hem de daha değişken olur. Deyimlerin çok büyük bir kısmı dilin konuşurlarının ürünüdür. Çok azı ise başka dillerden çeviri yoluyla oluşturulur.⁴

Deyimleri "anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü söz ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu" biçiminde tanımlayabiliriz.⁵

² Şahin, Hatice, *Türkçede Organ İsimleriyle Kurulan Deyimler*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2004, s. 1

³ Hacızade, Naile, *Sözümün Canı Var: Azerbaycan Türkçesi Temelinde Deyimbilim Sorunları*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013, s. 57

⁴ Türk, Vahit, *Türk Dili - I*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2637, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1605, 6. Ünite, Eskişehir, 2012, s. 162

⁵ Yurtbaşı, Metin, *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, Excellence Publishing, 3. Baskı, 2012, Önsöz

Çekici bir anlatıma sahip ve çoğu gerçek anlamından ayrı bir manada kalıplaşmış sözcük toplulukları olarak deyimler, insan zihninin kıvraklığını, düşünce dünyasını, ait olduğu kültürü yansıtır.

Atasözleri deyimler konusunda önmeli çalışmaları olan Ömer Asım Aksoy, deyimleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:⁶ 1) Deyimlerin en önemli bölümü; kavramları, değişmece [mecaz] yoluyla, anlatım güzelliği ve özgünlüğü içinde belirten kalıplaşmış sözcük öbekleri ya da tümcelerdir; 2) Kimi deyimlerin yan özelliği, iki yargılı ve uyaklı olmasıdır. Bunların bir bölümünde anlamca gerekli olmayıp sadece uyak hatırı için getirilmiş bir parça vardır. Bu çeşit deyimler de anlatım özelliği taşırlar; 3) Kimi deyimlerin yan özelliği öykücük ya da konuşma biçiminde olmasıdır; 4) Kimi deyimlerin yan özelliği, bir öyküye ya da bir olaya dayanmasıdır; 5) Kimi deyimlerin yan özelliği âdetleri, inanışları, gelenekleri bildirmesidir; 6) Kimi deyimler [anlatım güzelliği düşünülmeyle] bir kavramı belirtmek için kurulan, kalıplaşmış söz topluluğudur; 7) Kimi deyimlerin özelliği, belli dilbilgisi kurallarıyla değil, özel biçimlerle kurulmuş olmasıdır; 8) Kimi deyimler "eksilteli anlatım biçimidir". Yani bir ya da birkaç sözcüğü söylenmemiş söz öbeğidir; 9) Deyimlerin bir türü de ikilemelerdir. [bir sözcüğün yinelenmesiyle oluşan ikilemeleri deyim saymıyoruz]; 10) Kimi deyimler, bir sözcüğün özel bir yardımcı eylemlikle [masterla] kurulmasından oluşmuştur. Bunların deyim sayılmasının nedeni, o sözcüğün ancak o eylemlikle bir araya gelmesinden belli bir anlamın ortaya çıkması, başka bir eylemlikle o anlamın belirmemesidir. Sözcük yalın ya da takılı olabilir.

En uçucu kavramlar, en ince hayaller, en güzel benzetmeler, çeşit çeşit mecazlar ve söz ustalıkları mini mini bir deyim yapı harçları arasında parlar.⁷

Tıpkı atasözleri gibi, deyimler de bir toplumun dilinde ifadesini bulan kültürel izleri, ipuçlarını ortaya koyar.⁸

Deyimler, atasözlerinin aksine genel kural bildirmek yerine bir kavramı etkili bir anlatımla belirtirler. Bir deyim atasözünden ayıran en önemli özellik budur. Genellikle tümce durumundaki deyimlerle atasözleri biçimsel olarak çok benzedikleri ve hoş giden anlatım taşıdıkları için karıştırılmaktadır. Oysa deyimlerin kavram ayrılığına dikkat edildiğinde bu karışıklık ortadan kalkar.

⁶ Aksoy, Ömer, Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1988, s. 498-508

⁷ Aksoy, Ömer, Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1988, s. 47

⁸ Aksan, Doğan, *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 97

Deyimlerde amaç, bir kavramı özel bir kalıpta veya hoş bir anlatımla dile getirmektir. Deyimlerin kullanımında yol göstermek, öğüt vermek, ibret aldırma gibi kaygılar güdülmez. Bu durum ancak atasözlerinde söz konusudur.⁹

13. yüzyıl öncesi tek bir yazı dili halinde yaşamakta olan Türk Dili, bu tarihlerden sonra çeşitli sosyal ve coğrafi şartlara bağlı olarak pek çok değişim evresi geçirmiştir. Bu değişimler sonucu lehçeler ortaya çıkmış, bu da Türk dilinin büyüklüğünü ve zenginliğini bir daha kanıtlamıştır. Bu lehçeler arasındaki çeşitli farklılıklara rağmen bazı sözcük ve sözcük öbekleri değişime uğramadan birçok Türk lehçesinde ortak olarak yaşamaktadır. Organ adları ve organ adlarıyla ilgili deyimler bu sözcük ya da sözcük öbeklerinden bazılarıdır. Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki organ adları bazı ses değişmelerine rağmen, şekil ve anlam yönünden birbirleriyle ortaklık göstermektedir.

Bu düşünceden yola çıkarak deyimlerin bir milletin tarihi, bir kültür hazinesi olduğunu söylememiz mümkündür. Deyimler bu özelliği ile çok eski dönemlerde birlikte yaşamış olan toplulukların ortak kültür hazinelerini ortaya çıkarmaktadır.

Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki leksik bağları ortaya koyarak bu lehçeler arasındaki ortak kullanımların, ortak fikirlerin tespiti sağlanmıştır. Bu üç toplumun kökenleri aynı tarihe ve aynı kültüre dayandıkları için deyimleri arasında da benzerlikler vardır. Bu çalışma aynı kökenden gelen, aynı kültürü paylaşan üç toplum arasındaki ortak düşünceleri ve ortak kullanımları ortaya koymuştur.

Organ adlarıyla ilgili olan deyimler hem şekil, hem de anlam yönünden Türk lehçeleri arasında daha çok benzerlik göstermektedir. Bu çalışma, bu kültür ortaklığının ve lehçeler arasındaki leksik bağların aydınlatılması amacıyla yapılmıştır.

Organ adları terimi ile insan vücuduna ait olan unsurlar kastedilmiştir. Bu sözcükler Eski Türkçe döneminden günümüze kadar bütün Türk lehçelerinde varlıklarını sürdüren, ayak, baş, göz, kulak, ağız, dil, diş, yürek vb. sözcüklerdir.

İnsan vücudunda bulunan belli duyuların içinde geliştiği fizyolojik anlamda fonksiyonların yerine getirildiği anatomik ve fizyolojik bütünlükteki vücut bölümlerine *organ* denir. Organlar vücudun içinde olduğu gibi, vücudun dışında da olan, yalnız başlarına vücut içinde görevleri olan bölümler olup, bu bölümler aynı

⁹ Yurtbaşı, Metin, *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, Excellence Publishing, 3. Baskı, İstanbul, 2012, s. 12,13

zamanda insan vücudundaki sindirim, solunum ve boşaltım sistemi gibi sistemlerin de parçaları olabilmekte ve bu sistemlerin işleyişine yardımcı olmaktadır.¹⁰ Organın tanımını yapmak daha çok tıbbi bir konudur.

Türk dili içerisinde lehçeler arasında organik bağın belirgin olarak ortaya çıkmasını sağlayan bir grup temel söz varlığı insanoğluna en yakın kelimelerden oluşan organ adlarıdır. Türk dillerinde organ adları Türk dillerinin yazılı en eski belgelerinden itibaren günümüze kadar çeşitliliğini muhafaza ederek gelmiştir. Türk dilinin tarihsel ve modern lehçeleri arasında farklı anlam ilişkileri dikkati çekmektedir.

Organ adları, özellikle de duyu organları Edebiyatta da önemli yere sahiptir. Deyimlerin çoğu, insanların niteliklerini, tutum ve davranışlarını, ruh durumlarını yansıtır. Temel söz varlığı içinde yer almaları nedeniyle, organ adları deyim kurmaya elverişli sözcüklerdendir. Türkçenin her döneminde ve her lehçesinde olduğu gibi, Özbek Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde de bünyesinde organ adı bulunan pek çok deyim bulunmaktadır. Bu çalışmada, bu deyimler birkaç kategoride incelenecek, Türkiye Türkçesiyle karşılaştırma yoluna gidilecektir.

Dilin bünyesinde yer alan organ adları, her millî dilin kendine özgü, temel kelimeleridir. Doğan Aksan bir dilin temel söz varlığından bahsederken temel söz varlığı veya çekirdek sözcükler adını verdiği öğeler içerisinde insan organ adlarının varlığını şöyle dile getirmektedir: "*Bir dile ait temel söz varlığı belirlenirken merkeze insan koyularak hareket edilmektedir. Organ adları başta olmak üzere onun tabii ihtiyaçlarını gidermek için yaptığı yemek, içmek, almak, vermek, gitmek, kalmak gibi fiiler; yine hayatını devam ettirmesini sağlayan yiyecek ve içeceklerin isimleri (buğday, mısır, pirinç gibi); üretim ve taşıma maksatlı kullandığı hayvanların adları (at, öküz, koyun), bir dilin temel söz varlığının önemli bir kısmını teşkil eder.*"¹¹

Organ adları, dillerin temel söz varlıkları içinde değerlendirilen unsurlardır. Bu nedenle bu adlandırmalar, çoğu zaman ait oldukları diller hakkında önemli bilgileri bünyesinde barındırırlar. Özellikle Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi gibi organ adları konusunda çeşitlilik gösteren lehçelerde, bu kullanımlar bir kat daha fazla önem taşırlar.

¹⁰ Tröndle, Herbst/ Fischer, Thomas, (Çev; Tanrıku, Cengiz), "*Schwere Körperverletzung*", *Kurz Kommentar, Strafgesetzbuch Nebengesetz*, 49, Auflage, München, 1999, s. 1254

¹¹ Aksan, Doğan, *Türkçenin Sözvarlığı*, Engin Yayınları, Ankara, 2006, s. 26

Türkçede anlatılması güç soyut kavramların elle tutulur, gözle görülür nesnelere benzetilerek somutlaştırılması eğilimi dikkati çeker. Bunun sonucunda insan organları kullanılarak yapılan hareketler ve bunlardan yeni anlamları anlatmak için deyimler kurulur. Bu deyimler gözden geçirildiği zaman; baş, el, göz, ağız, ayak, dil, kafa, kulak, burun, kol gibi uzuv adlarının daha çok geçtiği görülür. Bu örnekler dilin somutlaştırma eğiliminin bir işaretidir.

İnsanoğlunun kendine en yakın bulduğu kendi organ adları olduğu için deyim aktarması yolu ile çok sayıda deyim yapılmıştır. Böylece vücutla ilgili kelimelerin tabiata uygulanması söz konusudur.¹²

Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki deyimler çoğu zaman yapı ve anlam bakımından birbirinin aynısı olmasına rağmen, gramer açısından bazı farklılıkları da gösterebiliyor. Özbek ve Azerbaycan Türkçesinde olan bir deyime kelimesi kelimesine benzeyen bir deyim Türkiye Türkçesinde olmayabilir, ama anlam bakımından onun karşılığı olan deyimlere çoğu zaman rastlıyoruz. Bunları daha da açık bir şekilde görebilmemiz için birkaç karşılaştırmalı yöneme başvurduk.

Çalışmada Özbek Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimler Şavkat RAHMATULLAYEV'in "Özbek Tilining Frazelogik Lüğati", Azerbaycan Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimler Neriman SEYİDELİYEV'in "Frazelogiya Lüğeti" ve Türkiye Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimler Metin YURTBAŞI'nın "Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü" kitaplarından yararlanılarak tespit edilmiştir.

¹² Sinan, Ahmet, Turan, *Türkiye Türkçesindeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi*, Doktora Tezi, T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Elazığ, 2000, s. 277

2. KELİME SAYISINA GÖRE DEYİMLER

Bir söz öbeğinin deyim özelliği kazanabilmesi için en az iki kelimedenden oluşması, deymi meydana getiren kelimelerden en az birinin gerçek anlamlarının dışında mecazi bir anlam taşıması, kalıplaşmış olarak kullanılması gerekmektedir.

2. 1. İki Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

açık köngil/köngli açık Samimi.

açık köngillik Samimilik. (Öz.Tr., T.Tr.)

agl bitmedi Akılsızca davranmak.

agl örgatmak Yol göstermek. (Öz.Tr., T.Tr.)

agl yögürtirmek Derin düşünüp fikir beyan etmek.

aglden azmak Aklını kaybetmek, delirmek.

agli kirdi Aklı başına gelmek.

agli rasa Çok akıllı.

agli şaşdi Beklenmedik bir durumla karşılaşp yapacağını yapamayacak duruma gelmek.

agli yetedi Anlamak.

aglidge siğmaslik Aklı almamak.

aglini tanimak Akıllı uslu olmak.

aglini yemak Kafası çalışmaz olmak, düşünce yeteneğini kaybetmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

ağır ayak Hamile, yüklü.

ağiz açmak Biri hakkında konuşmaya başlamak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ağiz cuftlamak Konuşmaya hazırlanmak.

ağiz köpirtirmek Kibirle konuşmak.

ağız rastlamak Konuşmaya hazırlanmak.

ağız salmak 1. Birine damat olmak isteğini söylemek. 2. Usulsüz olarak ele geçirmeye uğraşmak.

ağız barmadı Olur olmaz söz söylenmesini doğru görmek.

ağız boş Boş boğaz.

ağız boşamadi Durmadan konuşarak karşısındakine engel olma.

ağız katta/katta ağız 1. kibirli, havalı, gururlanmayı doğru bulan. 2. yüksek mevkiye sahip.

ağız koydi Kötü duruma düşmek.

ağız kulağıda Çok mutlu.

ağız mahkam Ağız sıkı, sır saklayan.

ağız tegdi Biraz tatmak.

ağızdan çıkarmaslik Konuşmamak, söylememek.

ağızdan çıkmak Bir sözü söyleyivermek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağızdan gullamak Yersiz sözler söylemek.

ağızdan koymaslik Birini veya bir şeyi tekrar tekrar hatırlamak.

ağızdan tüşmaslik Sürekli konuşulmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağızga almak Konuşmak, söylemek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağızga almaslik Ağızına almamak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağızga karab Düşünerek konuşmak.

ağızga karamak 1. Ne denileceğini dikkatle beklemek. 2. Kendi bildiğine göre değil, başkasının düşüncesine göre davranmak.

ağızga karatmak Ağızına baktırmak.

ağızga kelgan Ağızına geleni söyleme düşüncesi doğmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

ağızga kelmak Ağızına geleni söylemek düşüncesi.

ağızga tüşmak İnsanlar arasında konuşulmak, dile düşmek.

ağızga urmak Belge göstererek konuşmasına engel olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

ağızgingizga may! İyi haber ve niyetten mutlu ve minnettar olmayı belirten ifade.

ağızini açmak Konuşmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağızini maylamak Çıkar için birisine iyi davranmak, ziyafet vermek.

ağızini paylamak Birinin bir düşüncüyü kendince söylemesini beklemek.

ağızini tolatib Önemli bir iş yapmış insan gibi davranmak.

ağızini yummak Susmak.

ağızining yeli Hiçbir gayret sarf etmeden sözle sonlanan iş.

ak köngil/köngli ak İyi niyetli, başkasına kötülük düşünmeyen.

ak köngillik İyi niyetlilik, doğruluk.

avzayi büzildi Yüzü asıldı.

avzayi büzük Yüzü asık.

ayağı asmanda Yenilmiş.

ayağı astida İstediği gibi yararlanması mümkün.

ayağı engil Hafif meşrep.

ayağı siyraklaşdi Geliş gidiş iazaldı.

ayağı tartmadi Gitmek istememek.

ayağı tiyildi Gelmesi kesildi.

ayağıdan tartmak Yerinden etmeye çalışmak.

ayağıga taşlamak 1. Yalvarıp yakarmak. **2.** Aşağılayıp ilişkisini kesmek.

ayağıga yikilmek Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayağını tartmak Gideceği yere gitmemek.

ayağını uzatmak Ölmek. (Az.Tr., T.Tr., Öz.Tr.)

ayağını üzmaslik Ayağını kesmemek.

ayak almak Bir şeyi yapmak, yerine getirmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayak asti Ayak altı.

ayak basmaslik Gidip gelmeyi bırakmamak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ayak koymak 1. Ayak basmak. **2.** Aşağılamak. **3.** Yaş atlamak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayak yalang Yalın ayak.

ayaktan kalmak Kimseyi ilgilendirmemek.

ayaktan yikitmak Bir şeyi yazmaya mecbur etmek, zorlamak.

ayakka basmak Ayaklandırmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ayakka koymak Kendini idare edecek hale getirmek.

ayakka turmak Ayağa kalkmak.

bağri bütün Ailesiyle beraber yaşayan.

bağri kan Kederli, üzüntülü, sıkıntılı, dertli.

bağri keng Sevgi ve saygısı fazla.

bağri tar Değer vermeme.

bağri taş Merhametsiz. (Az.Tr., Öz.Tr.)

bağriga almak Yakınlık göstermek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

barmağını tişlemek 1. Hiçbir şey yapamamak, sonuca ulaşamamak. **2.** Efsunlanmak, büyülenmek, şaşırarak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş ağrığı Fazla endişe.

baş çaykamak 1. Başını iki yana sallayarak isteksizliğini belirtmek. **2.** başını iki yana sallayıp üzüntüsünü, teessüfünü bildirmek.

baş egmek İtaat etmek, boyun eğmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş kaşigani Küçük bir işi başarmak için.

baş katirmek Çok derin düşünmek.

baş koşmak Katılmak, müdahale etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş kötermak 1. Bakmak. **2.** Yapmakta olduğu işi bırakmak. **3.** Harekete geçmek. **4.** Her şeye karşı mücadeleye girişmek. **5.** Yetişmek.

baş sokmak 1. Başını uzatıp bakmak. **2.** Girmek. **3.** Bir şeye dahil olmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

baş tartmak Yapmaya razı olmamak, itiraz etmek.

baş üstige Memnuniyet ile kabul etmeye hazır olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başdan ayak Tamamı ile. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

başı açig Bekar yada dul.

başı akkan Karşı gelen.

başı aman Ölmemiş, sağ.

başı asmanda Çok mutlu.

başı aylandi Aklını yitirmek, kendinden geçmek.

başı bağlik Kocaya verilmiş olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

başı berk Açık olmayan, sisli, sonu görülmeyen.

başı çıkmadi Bir durumdan kurtulamama. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

başı karanği Aşermek, gönlün bir şey istemesi.

başı katdi Çok düşünüp açık bir sonuca ulaşamama.

başı onta Cesaret edememe.

başı şişdi Çok düşünmekten kafası çalışmaz hale gelmek.

başı taşdan Hayatın zorluklarına karşı sabırlı, dayanıklı.

başidan aşib Haddinden fazla, çok. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başidan çıkarmak Birinin bir şeyi unutması için uğraşmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başidan keçmak 1. Hissetmek, kendi hayatında görmek. **2.** Ölüme razı olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başıga kötermak 1. Çok meşhur olma. **2.** Aşırı derecede hürmet gösterme.

başıga salmak Birinin bir şey yapmasına sebep olmak, birini veya bir şeyi başkasının üstüne salmak.

başıga tüşmak Hayatında beklemediği olaylarla kaşılaşmak. (Az.Tr. Öz.Tr.)

başıga urmak Lüzumsuz, gereksiz. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başıga yatmak Öldürmek, yok etmek.

başini ağritmak 1. Düşünmek. 2. Birinin beynini yormak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini alib Tamamıyla bırakıp gitmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini bağlamak Sözlenmek, nişanlanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

başini bermak Birine hayatını vermeye hazır. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini bükmak Utancından başını kaldıramaz duruma düşmek.

başini silamak 1. Sevmek, okşamak 2. Hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

başini tutmak Bir şeyin, bir işin kendi faaliyeti için uygun olduğunu söyleyip işe koyulmak.

başini yemak Yok etmek, öldürmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başlarini kavuştirmek Birilerini evlendirmek.

bel ağritmak Sıkıntı çekmek.

bel alışmak 1. Güreş tutmak. 2. Güç denemek.

bel bağlamak 1. Hazırlanmak, ata binmek. 2. Güvenmek. 3. Sözleşmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

bel bağlaşmak Karşı karşıya gelmek.

beli ağrimaydi Sıkıntı çekmeme, yorulmama.

beli ağriydi Yorgun.

beli bağlig Hazır.

beli beguvvet Güvendiği birileri olma.

beli sindi Çökmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

belige tepmak İstenmeyen.

beş barmağidey En ince ayrıntısına kadar, etraflıca. (Az.Tr., Öz.Tr.)

betge çaper Endişe etmeden, gönül koymadan, isteyerek.

beti çıdaydi Utanmazlık, endişe etmezlik, ar namusuna dokunmaz hale gelmek.

beti gattik Söz, öğüt etkilemez hale gelmek.

betige aytmak Yüzüne söylemek.

betige garamaslik İlişkiyi kesme.

betige tüpürmak İşe yaramazlığını, kötülüğünü yüze söylemek.

beting gursin Beddua etmek, yüzün kurusun demek.

betini görmeslik İlişkiyi kesme, yüzünü görmek istememe.

bir ağiz Azıcık, çok az konuşmak.

bir ağızdan Aynı görüş, düşüncede olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

bir başdan İlk haliyle. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

bir köngli Gönülden geçen düşünceye göre.

boyin bermaslik İtaat etmezlik.

boyin egmak Boyun eğmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

boyin tavlamak Yapılması gereken işi yapmaktan geri durmak.

boyni yoğan Güçlü, kuvvetli.

boyniga almak 1. İtiraf etmek, suçu üstüne almak. 2. Rızılı olmak. 3. Bir işi yapmaya istekli davranmak, sorumlu olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

boyniga koymak 1. Suçu araştırmak. 2. Suçu ispat edip itiraf ettirmek. 3. Bir işi yaptırmaya razı etmek.

boyniga tüşmak Yüklenmek.

boynini kısıb Suçlu gibi davranmak.

burnidan çıkmak Sonra ortaya çıkan şeyin, emeğin boşa çıkması.

burnini kutarmak Kibirleşmek.

burnini sukmak Karışmak.

burnini tişlamak Beklediği kadar olmadığı için ruhi sıkıntı çekmek.

bütün başli Çok büyük.

cigeriden urmak Çok büyük bir darbe almak.

cilavi kolida Gözetimi altında.

çakagi açık Çenesi açık.

çakagini açmak Çok ve hızlı konuşmasına sebep olmak.

çakagini uçirmek Ağlamasını durdurmak.

çehrası açık/açık çehrali Güzel huylu, iyi durumda.

çehrası yarışdi Yüzündeki kaygılı ifadenin dağılması.

çehrasini açmak 1. Endişelerinin dağıldığını göstermek. 2. Güzelleştirmek.

çin köngilden Samimiyetle.

çumçuk yürak Çok korkak.

dili siyah boldi Üzüntülü olmak.

dili siyah Üzüntülü, sıkıntılı.

dimaği baland Kibirli.

dimaği çağ Durumu iyi. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

dimaği şişdi Kibirleşmek.

diydar körişmak Aradan zaman geçtikten sonra birbirini görmek.

diydariga toymak Düşündüğü kişiyle kana kana görüşmek.

dümi hurcunda Tutmak, yakalamak.

dümini kismak Korkutarak faaliyet dairesini azaltmak.

dümini tügmak Kovmak.

dümini tütkezmaslik Görünmeden geçmek.

egri ayak Kadın düşkün, şehvet duygusuna yenilen.

ellik ağız Çok fazla konuşmak.

engak kakmak Önüne bak anlamında kullanılan ibare.

engak taşlamak Ölmek.

ensasi katdi Sıkıntıya girmek.

gapingiz ağzingizda Burada ben düşüncemi söyleyeyim, siz yine bildiğiniz gibi yapın.

ikki ağız Azıcık.

kallasi işleydi İyi düşünmek.

kan çıkarmak Tanrı yolunda can vermek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

kan keçmak Haddinden fazla çok kurbanlar vermek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

kan tökmak Savaşta yaralamak, kurban etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

kan yutmak İçten içe güçlü derecede azap çekmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

kanat kakmak 1. Uçmak **2.** Çabukça gidip ulaşmak, kavuşmak.

kanati astida Gölgesinde, himayesinde.

kanati astidan Gölgesinde, himayesinde.

kanatini kayirmak Cismi ya da manevi gücünü geri çekip karşısındakine darbe vurmak.

kanatini yazmak Bütün imkanlarını ortaya koymak.

kani kaynadi Öfkelenmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

kanini buzmak Öfkelenmesine sebep olmak.

kanini sormak Kendi menfaati için uzun süre merhametsizce sıkıntı çektirmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

kara yürak/yüragi kara Kötü niyetli.

kaş karaydi Gökte aydınlığın yerini karanlık aldı.

kattik kol İstekli, arzulu.

kattik kollik İsteklilik.

kavurğasi kayışdi Durumunun kötüleştiğini görüp sıkıntı çekmek.

kekirdegini çözmek Üst perdeden konuşmak.

kiçik kõngil Gõnũl kırmak istemeyen.

kindigi bir Birisiyle çok yakın akraba olmak.

kindigi kesilgen Doğan.

kol alışmak 1. Birbirinin elini sıkıp selamlaşmak. **2.** Birbirinin elini sıkıp sözleşmek.

kol astida Emri altında.

kol astidagi Emri altındaki.

kol astiga Emri altında.

kol bermak 1. Elini uzatmak. **2.** Bir şeye bağlanmak.

kol kavuştirmek 1. Ellerini önünde bağlayıp hürmet göstermek. **2.** Birine bağlılıkla itaat etmek. **3.** Bir çare aramaya uğraşmamak, kayıtsız kalmak, ilgilenmemek.

kol kelmak Menfaatine uygun şekilde davranmak.

kol kotarmak 1. El kaldırmak, vurmak istemek. **2.** Vurmak. **3.** Taraftar yada karşı olduğunu bildirmek. **4.** Konuşma isteğini bildirmek.

kol koymak İmzalamak.

kol siltamak Dikkate almama, itibarsız görme.

kol tegizmak 1. Faydalanmak için az yada çok olmak. **2.** Hafifçe vurmak.

kol uçida 1. İster istemez. **2.** Bir işi yapmaya başlamak.

kol urmak 1. Dokunmak. **2.** Bir işi yapmaya başlamak.

kol uzatmak 1. Bir şeyi aracısız almak için elini olabildiğince uzatmak. **2.** Selam almak için elini kaldırmak. **3.** Kadına şehvet duygusuyla davranmak. **4.** Kendi menfaati için yararlanmaya uğraşmak. **5.** Birisine kurtulma isteği ile başvurmak.

kol üzmak 1. Yaptığı işi durdurmak. **2.** Yararlanmayı kesmek.

kol yugurtirmek Elini çabuk dokundurup geçmek.

koldan bermak Zamanı boşa geçirmek, herhangi bir şeyi boşa harcamak.

koldan çıkmak Emrinden çıkıp uzaklaşmak.

koldan ketmak Emrinden çıkmak.

koldan ötkazmak Elden geçirmek.

kolga almak 1. Kendi emrine geçirmek. **2.** Ansızın hücum edip ele geçirmek. **3.** Hapsetmek. **4.** Bir şekilde kendi arzusuna boyun eğdirmek.

kolga ilinmak Kendi emrini almayı istemek.

kolga kırmak Emrine geçmek, sahiplenmek.

kolga tegmak Sahip olmak.

kolga tüşmak 1. Esir olmak, tutsak olmak. **2.** Uygunsuz bir iş dolayısıyla yakalanmak. **3.** Aldanıp kendi iradesini başkasının eline vermek.

koli açık Cömert, eli açık.

koli baland Rekabetle, mücadelede durumu iyi olan.

koli band Bir işi yapmakla meşgul.

koli bar Bir şeyin olmasında onun da eli var.

koli barmadi Herhangi bir şeyi yapmak içinnden gelmeme.

koli boş Hiçbir iş yapmayan, işsiz.

koli boşadi Bir işi tamamlamış olmak, işsiz olmak.

koli egri Başkalarının hakkını, eşyasını çalan; hırsız.

koli egrilik Başkalarının hakkını, eşyasını çalma.

koli gül Kendi işini ustaca yapabilen.

koli kalta Sınırlı imkana sahip.

koli keladi Yerine yetirme durumu ortaya çıktı.

koli kiçiyapti Çalışmak isteği duymak.

koli tegmadi Çok meşgul olduğu içi vakit bulamama.

koli uzun Çok fazla imkanlara sahip olma.

koli yengil El attığı işin çabuk ve kolay hallolması.

koli yetadi Yapabilmek.

koli yetmaydigan İsteddiğini yaptıramayan.

kolidan kelganiça Elinden geldiğince, mümkün olduğunca.

kolidan kelmak Elinden gelmek.

kolidan ötmak Belli bir süre hizmet etmek.

koliga karamak Birinin eline bakmak, muhtaç olmak.

koliga konmak Birinin emrine itaat kılmak, ona tabi olmak.

koliga ötmak İdaresini alma, eline geçirmek.

kolini bağlamak Faaliyetini sınırlamak, bir işin sonuçlanmasına engel olmak.

kolini halallamak Sünnet ettirmek.

kolini kaytarmak Verilen bir şeyi almama, reddetme.

kolini kötarmak Teslim olduğunu bildirmek.

kolini tartmak Bir faaliyeti yapmaktan vazgeçmek.

kolni bering! Anlaştık!

koltiğiga almak Himayesine almak.

koltiğiga kirmek Kollayıp gözetme mecburiyeti gerektiğinde yardım etmek.

kökregiden itermak Yakın ilişkide olmamasına uğraşmak.

kökregige urmak Kendini beğenme.

kökrek kerib Göğsünü kalkan eder halde.

kökrek kermak Omuzlarını, göğsünü öne çıkarıp övündüğünü, gururlandığını bildirmek.

köksini dağlamak Sevdiğinden ayrılıp ruhi azaba düşmek.

köngil açmak Birisini hoşnut etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

köngil bağlamak Sevme hissinin kuvvetlenmesi. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köngil bermak Sevmek, aşık olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

köngil çağ İyi durum.

köngil koymak Sevgi hissinin kuvvetlenmesi. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köngil uzaklaşdı Eskisi gibi değer vermemek.

köngli ağridi Hissi olarak rahatsız olmak.

köngli alindi Önceki güzel duygularının yerine soğukluk hissi uyandı.

köngli aynidi 1. Bünyenin yemeği kabul etmemesinden dolayı rahatsız olmak. **2.** Hoşuna gitmeyen bir şeyden rahatsız olmak.

köngli azdi 1. Aklını kaybetmek, kendinden geçmek. **2.** Açlıktan dolayı huzursuz olmak. **3.** Bünyenin yemeği kabul etmemesinden dolayı huzursuz olmak.

köngli bar 1. Meyilli, istekli. **2.** Sevmeye meyilli.

köngli barmadi Birine bir şey yapmak istememe, gönlü el vermeme.

köngli beca Ruhen huzursuz, rahatsız.

köngli bolmadi Birine bir şey yapmak istememe, gönlü el vermeme.

köngli boş Merhametli şefkatli.

köngli boşadi Ruhen etkilendiği için ağlayacak duruma gelmek.

köngli bütün Huzurlu, rahat.

köngli çapmadi Duygularının etkisiyle yapmayı arzu etmek.

köngli çökdi Huzursuz olmak, rahatsızlandırmak.

köngli egri Her şeyi kötülüğe yoran, kötü niyetle yaklaşan.

köngli eridi Etkilenip gönlü yumuşadı, gerekli ilişkiyi kurma düşüncesi uyandı.

köngli gaş Telaşlı, huzursuz, sıkıntılı.

köngli hira Telaşlı, rahatsız. huzursuz.

köngli hiralışdı Biraz telaşlanmak.

köngli kaldı Önceki iyi ilişkilerin yerine hoş görmeme duygusu uyandı. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köngli kara Kötü niyetli, başkalarına iyilik düşünmeyen. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köngli kattik Merhametsiz, şefkatsiz.

köngli keng Cömert, eli açık.

köngli körarmaydi 1. Yemek yiyememe. 2. Hoşlanmama.

köngli öksidi Kederlenmek, yasa düşmek.

köngli ösdi Huzura kavuşmak.

köngli ravşan Hoş olmayan şeylerden uzak.

köngli savidi Önceki güzel ilişkileri yok oldu.

köngli sindi Gönlü kırılmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

köngli sinik Gönlü kırık.

köngli tartdi Hoşlanmak.

köngli taze İyi niyetli, başkalarına kötülük dilemeyen.

köngli tok İnanmış halde huzura kavuşmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köngli toldi 1. Memnun olmak. 2. Söylenene inanmak, kanmak.

köngli yakin Sevgi, şefkatle ilişkide olan.

köngli yarimta Huzurunu kaçırın.

köngli yarişdi Gönüldeki sıkıntının dağılması.

köngli yok İstememe, arzu etmeme.

köngli yumşadi Merhamet duygusu uyandı.

köngli yumşak Şefkatli, merhametli. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köngli zimziya Son derece sıkıntılı, üzgün.

köngliden çıkarmak 1. Bütünüyle unutmak. 2. Birinin gönlündeki sıkıntıları dağıtmak. 3. Kendi rızasıyla vermeyi uygun görmek.

köngliden kötarilmek Düşüncesinden çıkmak, yok olmak.

köngliden ötmak Bir süre düşünmek.

könglige karamak Birinin isteğini hoş karşılamak.

könglige kelmak 1. Kendince düşünmek. 2. Bir münasebetle söylenen sözü yada hareketi hoşlanmasa da kabul etmek. 3. İstemek.

könglige ötirmek Uygun gelmek.

könglige salmak Düşüncesinde canlanmak, aklına koymak.

könglige siğmaslik Dikkat ve endişe dolayısıyla meşgul olamama, istememe.

könglige tegmak 1. Yemekten hoşlanmamak, bünyenin kabul etmemesi. 2. Hoşlanmama, beğenmeme hissi uyandı.

könglige tugmak 1. Sözü yerinde kullanmayı becermek. 2. Bir şey yapmaya yemin etmek. 3. Düşüncesinde belirginleştirmek. 4. Unutmamak.

könglige urmak İlgisi kayboldu, uzaklaştı.

könglini açmak Birinin sıkıntısını dağıtarak onu mutlu etmek.

könglini almak Birini mutlu ederek onu kendine bağlamak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

könglini avlamak Birinin ilgisini çekmeye çalışmak.

könglini bölmaslik Her türlü düşüncelere dalıp kendi kendini üzmemek.

könglini büzümak Sıkıntıya düşmek, bunalmak, bunaltmak.

könglini gaşlamak Telaşlandırmak.

könglini kötermak Canlanmak, şenlenmek.

könglini örtamak Haksız yere sıkıntı ve ıstırap çektirmek.

könglini soramak Sıkıntılı birisiyle dertleşip durumunu sormak.

könglini tapmak Birinin isteklerine uygun olan hareketler yaparak onun ilgisini çekmek.

könglini üzümak Sevdiği kişiden veya bir şeyden ayrılmaya karar vermek.

könglini yazmak Üzüntüsünü dağıtmak.

köz açırmaslik Bir şeyi çok isteyip ona rahat vermeme, göz açtırmama.

köz alaytırmak **1.** Sert bakmak **2.** Kendi menfaatine hizmet ettirmek niyetinde olmak.

köz ilğamas **1.** Bilinir bilinmez, ufak, küçük. **2.** Sınırsız, sonsuz.

köz ilğamaydi Sonu görünmeyen.

köz karaçiği Yegane ve değeri ölçülemeyen kişi.

köz karaçiğidek Son derece değer verme.

köz karaydi Gökyüzünde aydınlığın yerini karanlık aldı.

köz kiri Çabukça ve belli belirsiz bakış.

köz kismak **1.** Gözünü yumup açarak aynı fikirde olduğunu bildirmek. **2.** Göz yumup açarak olaya, düşünceye nasıl müdahale etmek gerektiğini bildirmek. **3.** Gözünü yumup açarak bilinen bir düşünceyi denemek için bildirmeyi belirtmek. **4.** Gözünü yumup açarak katılma isteğini bildirmek.

köz öngide **1.** Aracısız görünen, görünür durumda. **2.** Düşüncesinde gizlenmek.

köz süzümak İlgisini çekmek için nazlanarak bakmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köz tagıdan Gizlice, sezdirmeden bakmak.

köz taşlamak Kısa sürede bakmak.

köz tegdi **1.** Birine, bir şeye görünmek. **2.** Nazar değmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

köz tikmak **1.** Dikkatle bakmak. **2.** Ümitle bakmak. **3.** Hırsıyla bakmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

köz tutmak Gelip kalır ümidiyle beklemek.

köz uriştirmek Birbirine anlamlı anlamlı bakmak.

köz yugurtirmek Çabukça bakmak.

köz yummak Bile bile değer vermemek.

közde tutmak Fikren hesaba almak.

közden kaçırmaslık Sürekli göz önünde tutmak.

közden kalmak Görme yeteneğini kaybetmek.

közden geçirmek Gözden geçirmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

közden yokolmak Bir yana gidip görünmez olmak.

közge çalinmak Bir kere göze çarpmak.

közge dari Kıymetli, değerli.

közge ilinerli Saygıyı hakeden.

közge ilinmek **1.** Bakışı bir an dokunup geçmek. **2.** Bir şey görmenin mümkün olması.

közge körinmek **1.** Tanınmak. **2.** Dikkati kendine çekmeyi becermek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közge körünerli Belli bir değere sahip.

közge sürtmek Bulunması zor olduğu için çok değer vermek.

közge taşlanmak Açık görünmek.

közge tüşmek Beklenmeyen anda görünmek.

közge yakın Güzelliği ile dikkati kendine çeken, gösterişli.

közi aç Yemeğe çok hevesli, aç gözlü, obur. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közi açık **1.** Hayatta olmak. **2.** İyiyi kötüden, faydayı zarardan ayırabilen. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közi beja Bazı istenmeyen olayların ortaya çıkmasından dolayı korkmak, endişeli bakmak.

közi ilęamaydi Birini yada bir şeyi çok küçük olduğu için görmeme.

közi ilindi Uyuqlamak.

közi kamaşdi **1.** Yansıyan ışığın görmeye engel olması. **2.** Güzelliğe, çokluğa hayran olmak.

közi kiymadi **1.** Sevdiğinden bırakamama. **2.** Merhametten dolayı bırakamama. **3.** Gönlün isteğinden vazgeçememe.

közi koysin Kendisinde olmayan, sahip olamadığı için başkasında görüp üzölmek.

közi kördi Kötü niyetini gerçekleştirmek için fırsat çıkarmak.

közi oynadi Gördüğünden hevese gelme.

közi ötkir Görme yeteneği kuvvetli.

közi ötmetdi Göz görme yeteneğinin azalması.

közi pişidi Görüp öğrendi, tecrübesini arttırdı.

közi tar Cimri. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közi tindi 1. Halsizlikten gözleri kararmak. **2.** Çok ve küçük şeylere bakarken gözü dalmak.

közi tirik Hayatta, canlı.

közi tok Az yemekle doyan.

közi toymaydi 1. Bakmaya doyamamak. **2.** Fazla mal mülk sahibi olmasına rağmen hala gözü doymama.

közi tört Bekleme, bekleyiş, intizar.

közi tüşdi Farkında olmadan görmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

közi yaridi Doğdu.

közi yatdi Bir şeye inanmak.

közige karamak Dikkatli olmak.

közige körinmaslik 1. Uzak durmak, rastlamamaya dikkat etmek. **2.** Dikkate almama, makam mevkisine önem vermeme. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közim üstige Memnuniyetle kabul etmeye hazırım. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

közini açmak Uyandırmak, iyiyi kötüyü anlatmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

közini almak Bakmayı kesmek.

közini bağlamak Aldatıp yalan sözlere inandırmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közini bakraytirib Gördüğünü beğenmemek.

közini bilmek Ustalıkla yapabilmek.

közini boyamak Aldatmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közini üzmay Sürekli bakmak.

közini üzmeslik Sürekli bakmak, gözünü ayırmamak.

közini yummak Ölmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

közni aladi Bakanları kendine hayran bırakmak.

közni çalğitmak Uzaklaştırmak için dikkatleri dağıtmak.

kulaç atmak Yayılmak, dağılmak.

kulaç yazib Canla başla, memnuniyetle.

kulağı ağır İşitme yeteneğinin az olması, ağır işitmek.

kulağı ding Dikkatle dinlemeye hazır.

kulağı pişidi İşiterek tecrübesini artırmak.

kulağı tikkaydi Her türlü hoş olmayan sözü duymaya hazır olmak.

kulağı tinçidi Her türlü nahoş sözlerden, Şikayetlerden kurtulmak.

kulağıga almak Birinin lafını dinleyip iş yapmak.

kulağıga çalınmak Bir sözü yada sesi açık olmayacak bir Şekilde duymak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kulağıga kırmak Özellikle dinlememek, ilgilenmediği halde duymak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kulağıga kirmaslik 1. Heyecan ve meşguliyetten dolayı söyleneni duyamamak. **2.** Değersiz görme, kabul etmeme. (Az.Tr., Öz.Tr.)

kulağıga koymak 1. Sözü anlamak. **2.** Hatırında sağlam tutmak.

kulağıga yetmak Bir aracı dolayısıyla duyup haberdar olmak.

kulağını pişitmak Ne söyleyeceğini, ne yapacağını önceden tembihlemek.

kulağını tişlamak Kız çocuğunu bebekliğinde biriyle sözleme; beşik kertmesi.

kulak salmak 1. Dinlemek. **2.** Söylediğini yapmak.

kulaktan kalmak İŞitme yeteneğini kaybetmek.

kuyan yürek Çok korkak.

lebini cuftlamak Konuşmaya hazırlanmak.

lebini tişlemek Beklenmeyen olayla karŐılaŐıp ne diyeceğini bilememek.

medasi tok Kendini tutabilen.

medasiğe tegmak 1. Yemekten hoşlanmamak. **2.** Sık sık karşılaştığı kişiden usanmak, uzaklaşmaya çalışmak.

miyasi açidi Çok düşünme sonucunda fikir yürütme yeteneğini kaybetmek.

miyasi aynidi Normal düşünme yeteneğinin kaybolması.

miyasi tola Derin düşünce yürütebilen, derin düşünce sahibi.

miyasi yok Birinin düşünme yeteneğinin iyi çalışması.

miyasiğe kelmak Düşünmek, idrak etmek.

miyasiğe kirmaslik Düşüncesi dağınık olduğundan söyleneni anlayamama.

miyasiğe koymak Tekrar tekrara söyleyip inandırmak.

muştday başıdan Yaşına uymayacak Şekilde erken olan.

öpkesi körinadi Ortaya çıkarma derdine düşme ve buna çok güçlü istek gösterme.

öpkesi toldi İstiraptan dolayı ağlayacak hale gelmek.

ötakasini yarmak Çok korkutmak.

öz baŐıça Tek başına.

peşana teri Alın teri.

peşanasi bar Ezelden belirlenmiş, alnın yazılmış.

peşanasi kursın Kaderinden, kısmetinden sızlanarak söylenen ibare.

peşanasi şor Hayatının sıkıntı ve zorluklarla geçtiği önceden bilinen.

peşanasıdagini körmak Ezelden yazılmış olanları yaşamak.

peşanasidan körmak Olacaklara razı olmak.

peşanasiga bitmak 1. Önceden belirlemek. 2. Sahip olmak.

peşanasiga siğmak Çok olmamak, ayrılmamak.

peşanasini açmak/açıldı Müstakil hayat yolunda yaşam şartları düzeldi.

peşanasini silamak Değer vermek, saygı göstermek, hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

peşanasining şori Kaderinde yazılan sıkıntılar.

saçi akardi 1. Yaşlanmak. 2. Ömrünün bir kısmını herhangi bir görevde geçirip tecrübe sahibi olmak .(Öz.Tr., T.Tr.)

saf dil 1. Vicdanlılık, merhametlilik. 2. Kötülük düşünmeyen.

saf dillik Vicdanlılık, merhametlilik.

sakali akardi Ömrünün bir kısmını herhangi bir görevde geçirip tecrübe sahibi olmak.

sirtiga yuktirmaslik Üzerine alınmamak.

süyagi katdi Gençliğinden itibaren bir iş ile meşgul olmak.

süyagi yok 1. Bir işte eğitimli, usta. 2. Çok istekli, bir işe kendini veren. 3. Mesleğini çok sahiplenmiş.

süyak sürmak Nesilden nesle, kuşaktan kuşağa geçmek.

şahi barmi? Herkesle eşit olmak.

şahi sindi Dış etki sonucunda gücü, etkisi azalmak.

şahiga urmag Farkedilmeden ancak etkili darbe vurmak.

şer yürak Korkusuz.

tamaği takillab Çaresizce beklemek.

tamağidan ötmaslik Öfkeden, sıkıntıdan dolayı yiyememek, iştahını kaybetmek.

tamağini kirmak Ağızını kapatıp gırtlığından öksürüğe benzer ses çıkarmak.

tamak kakmak Gagasını açıp kapatarak kendine özgün ses çıkarmak.

tanglayini takillatmak Damak ile dil arasından ses çıkarıp hayret ifadesini bildirmek.

taş yürak/yüragi taş Merhametsiz, şefkatsiz. (Öz.Tr., T.Tr.)

tepasida turmak Dikkatle bakmak.

terisi kalın Hiçbir hareket ve sözden etkilenmeyen, nasihate kulak asmayan.

terisi yupka Her sözden etkilenen, her türlü nasihati kendine ağır gören, rahatsız olan.

terisiga siğmay Çok sevinmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

terisini şılmak Son derece zor duruma sokmak.

til biriktirmek Birisiyle gizlice anlaşmak.

til tapişmak Bir birinin düşüncesini bilerek aynı amaç için çalışmak.

til tartmay İçinde bulunduğumuz anda.

til tegizmak Şanına uymayan, haksız söz söylemek.

til uçıda Samimi olmayan.

tildan kalmak Konuşma yeteneğini kaybetmek.

tildan koymaslık Bir şeyi devamlı hatırlayıp hakkına konuşmak.

tilga almak Konuşmak.

tilga kelmak Konuşma yeteneğinin ortaya çıkması. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

tilga kirmek **1.** Konuşmaya başlamak. **2.** Zaman geçtikten sonra konuşmaya başlamak. **3.** Kurşun atmaya başlamak.

tilga köçmak Bir şeyin düşünce olmaktan çıkıp konuşulmaya başlanması.

tili aççik Birinin ağırına gidecek şekilde konuşan.

tili barmadi Birinin bir şey yapacağından endişelenerek konuşmasını uygun görmeme. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

tili bir kariç Gururlanmaya, konuşmaya hakkı olan.

tili çikdi **1.** Çocuğun konuşmaya başlaması. **2.** Bir kişinin konuşması. **3.** Konuşmayı sürdürmek.

tili çüçük Farklı sesleri telaffuz edişi hatalı, eksik.

tili kelişadi Birinin bir sözü düzgün, aslına uygun telaffuz etmesi, seslendirmesi.

tili kelmadi Fazla heyecan, öfke dolayısı ile düşüncesini söyleyemeyip lal olmak.

tili kesik Bir düşünceyi söyleyemeyecek halde olmak.

tili kiçidi Konuşma isteği uyandı.

tili kisik Konuşmamaya, itiraz etmemeye mecbur.

tili ötkir Sözlerinde güçlü mantık olan.

tili tez Kalbe ağır gelen sözler söyleyen.

tili tinmaydi Geveze.

tili tutildi Konuşmayı devam ettirememe. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

tili uzun Her türlü konuşmaya hakkı olan. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

tilidan tüşmaslık Birinin konuşmasında sürekli adı geçmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

tiliga tüşmak Birilerinin ağızına düşmek, tanınmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

tilim kesilsin Bir kişi yada bir şey hakkında iyi veya kötü bir şey söylemeyeceğini bildirip yemin etmek.

tilini bilmak Birinin nasıl davrandığını, çalıştığını anlamak.

tilini kesmak Birinin bir olaydan sonra düşüncesini söyleyemeyecek hale gelmesi. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

tilini kismak Konuşmamaya, itiraz etmemeye mecbur olmak.

tilini tapmak Düşüncesini, amacını bilip ona göre davranmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

tilini tişlamak Kendisini konuşmamaya mecbur etmek.

tilini tiymak Bir düşüncüyü söylemekten geri durmak.

tilini tüşünmak Düşüncesini, amacını anlamak.

tilini yarmak Çok tatlı.

tillari bir Amacı bir, tek çeşit. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

tişga tegmak Hoşuna gitmemek, sahip olduğu eşyadan uzaklaşmasını istemek.

tişi çikkan Çok yaşlı olmayı ifade etmek.

tişi ötmaydi **1.** Sert bir şeyi çiğnemeğe dişinin gücü yetmez. **2.** Yenememek **3.** İdrak edememe, anlayamama.

tişini kayrab Fırsat düştüğünde intikam almaya hazır olmak.

tişining kavagida Çok ihtiyatlı, gizli.

tişlerini ğicirlatmak Öfkeden dişlerini gıcırdatmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

tiz çökmak Teslim olmak, yenilmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

toğri köngil Dedi kodu bilmeyen, uygunsuz iş yapmayan, dürüst.

tört ağız Az söz, az konuşma.

tumşuğidan ilinmak Ele geçmek.

tumşuğini ezmak Üstün gelip zorbalık etmek.

tuyaning kallasiday Olması gerekenden büyük.

uzun kulak **1.** Dedikoducu. **2.** Kulaktan kulağa geçen, doğruluk veya yanlışlığı bilinmeyen.

yalğiz ayak Yayan olarak yürünebilecek kadar dar.

yalğiz kol Ailesinde sadece kendisi çalışan.

yaman köz Kötü niyetli kişi, hasetle bakan.

yüragi açidi Birine, bir şeye üzölmek.

yüragi batinmadi Cesaret edememe.

yüragi betlamadi Bir şeyden korkup bir işe başlayamama.

yüragi bezillaydi Can acısı, endişe dolayısı ile korku hissetmek.

yüragi boşadi İçinde biriken hasreti, pişmanlığı anlatarak yada ağlayarak ruhen hafiflemek.

yüragi cizilladi Bir an içi dalgalandı.

yüragi keng Telaşlanmadan iş yapan, ağır, yavaş.

yüragi koydi Çok susamak.

yüragi oynadi 1. Kalp atışı normale göre hızlanıp güçlendi. 2. Kalbi heyecanla doldu. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüragi pokilladi Uygunsuz bir iş olacağından endişelenmek.

yüragi tar Dayanıksız.

yüragi tipirçiladi Duygu yoğunluğundan dolayı huzursuz olmak.

yüragi urdi Heyecandan kalp atışlarının hızlanması.

yüragi uvuşdi Olumsuz duygularının etkisiyle kendini kötü hissetmek.

yüragidan urmak Kendini bağlamak.

yüragiga yakin Kendi fikrini, derdini söyleyip sohbet etmek; yakın dost.

yüragini açmak İçindeki isteğini yada derdini söylemek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüragini ezmak Ruhen sıkıntı vermek.

yüragini havuçlab Bir felaket olacağından korkmak.

yüragini kitiklamak Rahatlık veren güzel duygular uyandırmak.

yüragini sıkmak İçi sıkılmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüragini tırnamak Gizlice ruhi sıkıntı vermek.

yüragini yarmak Tehdit ederek korkutmak.

yürak oynagi Bir an kalbin alışılmışı göre hızlı ve güçlü atması.

yürak yok Korktuğu için hareket edememe.

yürak yutib Korkmadan.

yürakdan çıkarib Samimi şekilde (konuşma).

yüz bermak Olmak, meydana çıkmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

yüz ögirmek 1. Bir yere veya birine doğru başını çevirip bakmak. 2. Bazen bir şeyi görmemek için başını başka tarafa çevirmek. 3. İlişkide olmayı istememe.

yüz tutmak Bir yere yönelip gitmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüzaga çıkmak 1. Gönüldeki istek, arzular gerçekleşti. 2. Maddi manevi acizlikten kurtulmak.

yüzaga kelmak Vücuda gelmek.

yüzi açık Örtünmeden dolaşmak.

yüzi çidamadi Utanmak, namusuna dokunmak.

yüzi kara Hoş olmayan hareketlerden dolayı itibarı kaybetmek, halkın ayıplamasıyla karşı karşıya kalan. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüzi kizardi Utanmak.

yüzi şuvut Utançla.

yüzi yaruğ Utanacak bir durumu olmayan, övülmeye layık.

yüziga salmak Birine ayıplarını söylemek.

yüzünü körməslik Yüz yüze gelmeme, karşılaşmama.

Azerbaycan Türkçesi

...gözünde galmag Dileği gerçekleşmemek.

ağıl kesen Değerli; inandırıcı, anlaşılabilir, tesirli, önemli, faydalı.

ağıldan kasıb/seyrek/yüngül Kusurlu, aptal, zihinsel olarak az gelişmiş.

ağız acısı İhsan.

ağız dolusu Tüm gücü ile. (Az.Tr., T.Tr.)

ağızdan çıkan Denilen, söylenen. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ağızdan yava Ahlaksız (küfür anlamında da kullanılır: küfürbaz).

ağrın üreyime Birisine iyi niyetle hitap veya okşama zamanı kullanılan ifade.

ağız açılmag Toplu halde gelmeye başlamak.

ağız dualı Dindar, mümin.

ağız düşmek Gitmek.

ağız fal Falcı, fal bakan.

ağız gızışmag Çok konuşmak, gevezelik etmek.

ağız köpüklenmek Kızmak, sinirlenmek, hiddetlenmek.

ağız nedir? Bir işi başkası tarafından yapılmasını ifade eder.

ağızına almag Konuşmayı, söylemeyi layık görmemek.

ağızına bak! Baş buyrukluğa bak!

ağızına geleni Gerekli gereksiz olan ne varsa.

ağızına gelmek Diline gelmek.

ağızına tepmek Ağızına bir şey koymak.

ağızına vurmag Cevabını vermek, önünü almak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ağızından çıkmasın Bir sırrı gizlemek, söylememek için kullanılan ifade.

ağızından kaçırmag Dilini tutamamak, kendinden bağımsız olarak söz söylemek, şaşırarak bir şey söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzını açmag Konuşmaya başlamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ağzını büzmek Şikayetçi olmak, beğenmemek, hoşlanmamak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ağzını çatmag Geri döndürmek.

ağzını çevirmek Döndürmek.

ağzını sınımag Söz tutup tutmadığını öğrenmek; fikrini öğrenmek.

alını açığ Alını açık, yüzü ak, saf, temiz, lekesiz, namuslu. (Az.Tr., T.Tr.)

ayag goymag Girmek, basmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayag almag Hızlı hızlı yürümek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayag basmag Bir yere girmek, ilişki kurmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayag basmamag Bir yere daha gidip gelmemek, ilişkiyi kesmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayag götürmek Hızlı hızlı yürümek.

ayag salmak Bir yeri çok gezmek.

ayag tutmak 1. Yeni yeni yürümeye başlamak. 2. Uymak, beraber olmak.

ayag/ayağını saklamag Durmak.

ayağa salmag Saygıdan etmek, değerden düşürmek.

ayağı topal Aptal gezen insan hakkında kullanılır.

ayağını atmag Gitmek, adım atmak.

ayağını sürümek Yorulmak, yavaş yavaş gitmek. (Az.Tr., T.Tr.)

bağrı bişmek Bir olay karşısında çok fazla etkilenmek, kederlenmek.

bağrı çatlamag 1. Dayanamayıp ölmek, kalbi dayanmamak. 2. Çok korkmak. 3. Çok fazla rahatsız olmak.

bağrı daş Zalim. (Az.Tr., Öz.Tr.)

bağrı erimeg Zayıflamak, hasta olmak.

bağrı yarılmag 1. Çok korkmak. 2. Ölmek.

bağrına basmag 1. Sevgiyle, şefkatle sarılmak. 2. Göğsünün üstüne almak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

bağrını didmek Azap vermek, işkence etmek, öldürmek.

bağrını sökmek Azap vermek, işkence etmek, öldürmek.

bağrını yarmag Öldürmek.

barmagla gösterilmek Ünlü olmak, adı dillerde olmak, övgü almak.

barmagla göstermek Ünlü olmak, adı dillerde olmak, övgü almak. (Az.Tr., T.Tr.)

barmağını dişlemek Bir şeyi aklına getirerek düşünceye dalmak, düşünmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş açmag Gamdan, kederden ağlamak, ağıt söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)

baş açmamag Anlamamak, düşünmemek, algılayamamak.

baş çekmek Birini merak ederek ziyarete gitmek

baş endirmek Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek.

baş eymek 1. Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek. 2. İtaat etmek, ait olmak, emri altına girmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş goşmag Önem vermek, ilgilenmek, dikkat göstermek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş tutmag Olumlu sonuçlanmak.

baş tutmamag Olumsuz sonuçlanmak, sonuçlanmamak.

baş üste! Hazırım! Tamam! - anlamına kullanılan ifade. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş vurmag Suya atlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş düşmek Anlamak.

başa gakmag Yaptığı iyiliği yüzüne söyleyerek utandırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş gelmek 1. Tamamlanmak, sona yetmek. 2. Hasıl olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş gelmemek Tamamlanmamak, hasıl olmamak.

baş salmag Anlatmak, izah etmek.

baş vurmag Sona yetmek, bitirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başağrısı olmasın! Kısaca, lafin özü.

başağrısı vermek Rahatsız etmek, bıktırmak.

başbir elemek Evlendirmek.

başbir olmag Evlenmek, eş olmak.

başdan aşmag Bol olmak, haddinden fazla çok olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başdan çıkarmag Aldatmak, kötü yola çekmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başdan çıkmag Hata yapmak, aldanmak, yanılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başdan elemek Uzaklaştırmak, birinden canını kurtarmak.

başdan keçmek Kendini feda etmek, canından geçmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başdan sovmag İyileştirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başı ayazımag Kendine gelmek.

başı bağlanmag Evlenmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başı batmış Beddua, küfür olarak kullanılan ifade.

başı çatlamag Başı çok ağrımak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı çıkmag Bilmek, anlamak.

başı çıkmamag Anlamamak, bilmemek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başı garışmag Bir işle uğraşmak.

başı gızıl Çok değerli, kıymetli kişi hakkında.

başı gızışmag Bir işle çok uğraşmak, meşgul olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı havalanmag 1. Aklını yitirmek, sersem olmak, delirmek. 2. Keyiflenmek, canlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı kesik Sahipsiz, kimsesiz.

başı küllü Zavallı.

başı taggıldamag Bir işten anlamak.

başı titremek Yaşlanmak.

başıkesik goymag Mutsuz etmek.

başına heyir! Şaşkınlık ifadesi.

başın batsın! Beddua.

başın sağ olsun Taziye ve teselli ifadesi.

başın için Yemin olarak kullanılır.

başına çekmek Açgözlülükle sonuna kadar içmek.

başına döndüyüm Çok fazla şefkat göstermek anlamında.

başına dönüm Yalvarış, rica.

başına döymek Pişman olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başına düşmek Aklına gelmek, canı istemek.

başına geleni Ne olay varsa.

başına gelmek 1. Bir olay olmak. 2. Aşık olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başına girmemek Anlamamak.

başına götürmek Sesi her tarafa yayılmak.

başına kül! Beddua.

başına sığıştırmamag Kendine yakıştırmamak.

başına toplamag Etrafına toplamak. (Az.Tr., T.Tr.)

başına toplanmag Etrafına toplanmak.

başına vurmag Yaptığı iyiliği yüzüne söylemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başına yığılmaq Etrafına toplanmak.

başına yığmaq Etrafına toplamak.

başından aşmag Bol olmak.

başından çıkmag Unutmak, aklından çıkmak.

başından dağılmaq Terk etmek, gitmek.

başından elemek Kendinden uzaklaştırmak.

başından geçmek 1. Bir olayı şahsen yaşamak. **2.** Canından geçmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını ağrıtmag 1. Mani olmak, eziyet etmek, incitmek. **2.** Kendini incitmek, kendine eziyet etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını batırmag Yok etmek, mahvetmek, öldürmek.

başını biçmek Başını keserek öldürmek.

başını burakmag Dizginleri bırakarak atın koşmasını hızlandırmak.

başını dolandırmag Bir şekilde geçinmek.

başını doldurmag Birisi veya bir şey hakkında sürekli konuşarak karşısındakini doldurmak.

başını ekmek Öldürmek.

başını gatmag Dikkatini dağıtmak amacıyla oyalamak.

başını gaytarmag Kafasını çevirmek, bakmamak.

başını getirmek Öldürmek.

başını girlemek Bir şekilde geçinmek.

başını goymag Canından geçmek, ölüme mahkum edilmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını gurtarmag Canını kurtarmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını itirmek Aklını yitirmek, işin önünü sonunu görmemek.

başını kesmek Başının üstünde durmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını tumarlamag Başını okşayarak etkisi altına almak.

başını ucaltmag Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

başını vermek Canından geçmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını yemek Mahvetmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını yığmag Dizginleri toplayarak atın yavaşlamasını sağlamak.

başını yırğalamag Başını sağa sola sallayarak karşı olduğunu bildirmek.

başını yozmag Aldatmak.

başının tükü sanı Sayısız, çok fazla.

bel bağlamag Güvenmek, inanmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

beli bükülmek 1. Yaşlanmak. **2.** Felaketle karşılaşmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

beli gırılmag Kötü bir olay, felaket olması. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

belini bükmek 1. Felaketle karşılaşmak. **2.** Ruhen ve cismen sarsıtmak, yaşlandırmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

belini gırmag Çok ağır manevi darbe vurmak.

beyni dağılmag Birisi tarafından beyninin patlatılması sonucu ölmek.

beyni dolmag Öfkelenmek.

beyni gızmag Sinirlenmek, kızmak.

beynine almag Aklına girmek, inanmak.

beynine batmag Aklına girmek, inanmak.

beynine batmamag Aklına yatmamak.

beynine düşmek Aklına gelmek, hatırlamak.

beynine girmek Mümkün olacağını düşünmek, aklına girmek.

beynini doldurmag Birisi hakkında sürekli olumsuz şeyler anlatarak karşısındakini doldurmak.

beynini yemek Sürekli anlatmak, aklına sokmak.

bığlarını gemirmek Sinirlenmek, kızmak.

bir ağızdan Koro halinde. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

bir baş Durmadan. (*Az.Tr., T.Tr.*)

boğaza getirmek Bıktırmak, usandırmak.

boğaza geçmek Başa bela olmak.

boğaza yığmag Bıktırmak, usandırmak.

boğazı gurumag Korkmak, şaşırarak, cevap verememek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

boğazına çökmek Gırtlığına yapışmak.

boğazına saklamag Bir parça eklemek karşılığında bakmak.

boğazında galmag Arzusunu gerçekleştirilememek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

boğazını gurutmag Kötü konuşmadan, heyecandan, korkudan dolayı hayrete düşüp konuşamamak, korkmak.

boğazını üzme Başını keserek öldürmek.

boğazını yırtmag Yüksek sesle bağırarak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

boynu gırılısın Beddua. (*Az.Tr., T.Tr.*)

boynuna almag 1. Yaptığı bir işi açıkça söylemek, itiraf etmek. 2. Kendi üstüne almak, üstlenmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

boynuna götürmek Üstlenmek, razı olmak.

boynuna sarılmag Sarılmak, boynuna atlamak.

boynunda galmag Borçlu olmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

boynundan atmag Reddetmek, kabul etmemek.

boynunu burmag Mahzun bir halde durmak, boynunu bükmek.

boynunu eymek Cezalandırmak.

boynunu vurdurmag Başını keserek öldürmek, cezalandırmak.

boynunu vurmağ Başını keserek öldürmek, cezalandırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boyun eymek İtaat etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

boyun gaçırtmağ Kabul etmemek.

boyun goymağ Üstlenmek, razı olmak.

boyun goymamağ Üstlenmemek, razı olmamak.

boyun olmağ Söz vermek.

burnu ganamamağ Hiçbir zarar görmemek.

burnunu sallamağ Küsmek.

cildinden çıkmamağ Maskesini çıkarmak.

ciyeri yanmağ Canı yanmak, çok üzölmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ciyerni çıkarmağ Canını almak (tehdit ifadesi).

çene yormağ Çok konuşmak, yorulana kadar konuşmak.

daban almağ Koşmak, kaçmak.

daban berkitmek Gitmek, yola koyulmak.

daban saklamamağ Durmamak, yoluna devam etmek.

dabana tüpürmek Koşmak, kaçmak.

dabanını berkitmek Gitmek, yola koyulmak.

damagdan salmağ Moralini bozmak, keyfini kaçırmak.

damağı çağ Keyfi yerinde. (Az.Tr., Öz.Tr.)

damağı durulmağ Keyfi iyi olmak.

damağı şaggıldamağ Keyfi yerinde.

damarını tutmağ Zayıf noktasını öğrenmek.

derisine sığmamağ Haddinden fazla kilo almak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

derisini soymağ Cezalandırmak; incitmek.

dırnağına gurban Kurban olsun.

dil açmağ Konuşmaya başlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

dil işletmek Konuşmak.

dil olmağ **1.** Dile gelmek, konuşmaya başlamak. **2.** Söylemek, demek.

dil tapmağ Karşılıklı konuşmak, anlaşmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

dil tökmek **1.** Tatlı dille kabul ettirmeğe uğraşmak. **2.** Rica etmek; yalvarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dil vermek Söz vermek.

dil vermemek Başkalarının konuşmasına izin vermemek, sürekli konuşmak.

dilden düşmek Çok yorulmak.

dile gelmek Konuşmaya başlamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dile getirmek 1. Çok etki ederek konuşmasını sağlamak. **2.** Hakkında konuşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dile tutmag Tatlı dille birisini bir şeyi yapması için ikna etmeye çalışmak, bir şeyi elde etmeye çalışmak.

dili dolaşmag Konuşma sırasında dili sürçmek; yanlış yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dili gurumag Nutku tutulmak, konuşamamak. (Az.Tr., T.Tr.)

dili tutulmag Konuşamamak, konuşacak takati olmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

dili yanmag Nutku tutulmak, konuşamamak.

dilinden çıkmag 1. Söz vermek. **2.** İstmeden ağzından kaçırmak.

diline gelmek Demek, söylemek.

diline getirmek Yaptığı iyiliği söylemek.

dilini bağlamag Dua, büyü ve b. ile zarar verebilecek bir etkinin karşısını almak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dilini kesmek Susmaya, dinlemeye mecbur bırakmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dilini vurmamag Hiçbir şey yememek.

dillerde söylenmek Ünlenmek; herkesin hakkında konuşması. (Az.Tr., T.Tr.)

dillere düşmek Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

diş batmag Gücüyle yenmek.

dişini gıcamag İntikam almak için bahane aramak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dize çıkmag Haddinden fazla olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dodaglarını çeynemek Sinirden dudaklarını ısırarak; kızmak, öfkelenmek.

dodaglarını geçirtmag Gülümsemek.

dodaglarını gemirmek Sinirden dudaklarını ısırarak; kızmak, öfkelenmek.

dodağı geçmag Gülümsemek.

dodağı partlamag Çok korkmak, korkudan titremek.

dodağını büzmek Küsmek.

döşe yatan Beğenilen.

döşüne döymek Kendini övmek.

el açmag İstemek, dilenmek.

el altından Gizlice, kimsenin haberi olmadan. (Az.Tr., T.Tr.)

el atmag 1. Elini uzatıp almak. **2.** Birini bırakıp diğerine yönelmek. **3.** Namusuna dokunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el çekmek 1. Vazgeçmek, geri çevirmek. **2.** Yakasını bırakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el çekmemek Adım adım takip etmek.

el kaldırmag Vurmaya yeltenmek, kavgaya kalkışmak. (Az.Tr., T.Tr.) (Az.Tr., T.Tr.)

el götürmek 1. Rahat bırakmak. 2. İrtibatı koparmak.

el kesmek Kötülük etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el saklamag Durmak, işi durdurmak.

el tutmag 1. Yardımına koşmak, yardım etmek. 2. Selamlaşmak, el uzatarak görüşmek.

el tutmamag Selamlaşmamak, elini uzatmamak.

el üzmemek Ümidini kesmek, artık beklememek.

el vermek 1. Yardım etmek. 2. Yüz vermek. 3. İşe yaramak.

el vurmag 1. Dokunmak. 2. Alkışlamak.

elde elemek Bir şeyi elde etmek, ele geçirmek, bulmak.

elde saklamag Bırakmamak, kendi için saklamak.

elden burakmag Boşlamak, elini çekmek.

elden çıkmag 1. Yok olmak, kaybetmek. 2. Kaçmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden düşmek 1. Zayıflamak, gücünü kaybetmek. 2. Yorulmak.

elden getmek 1. Çok fazla istemek, sevmek. 2. Mahvolmak. 3. Ölmek. 4. Kaybetmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elden goymag Elinden kaçırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden goymamag Bırakmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden salmag Çok yormak, zahmet vermek; işkence etmek.

elden üzölmek Yorulmak.

elden vermek Devam ettirememek, durduramamak.

ele almag Rehberlik etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele düşmez Daha iyisi yok, daha lezzetlisini bulamazsın.

ele getirmek 1. Kendine bağlamak. 2. Tavlama, kalbini yumuşatmak. 3. Tutmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele geçirmek 1. Elde etmek. 2. Sahip olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele geçmek Yakalanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele salmag Dalga geçmek.

ele vermek Teslim etmek, ihbar etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

eli boşalmag Ciddiyetini kaybetmek.

eli çatmamag Görmemek, görüşmemek, görüşmeye vakit bulamamak.

eli olmag İlişkisi olmak, katılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli soyumag Hevesi kaçmak.
eli üzölmek Ümidini kesmek, çaresiz kalmak.
elinde galmag Sorumluluğunda olmak. (Az.Tr., T.Tr.)
elinde oynatmag Elinde oyuncak etmek.
elinden almag 1. Başkasının malını zorla almak. **2.** Öldürmek.
elinden çıkartmag Almak, benimsemek.
elinden çıkmag Kaybetmek. (Az.Tr., T.Tr.)
elinden kaçmag Kurtulmak.
elinden gelir Senden beklenir, elinden gelen her kötölüğü yaparsın.
elinden gelmek Yapabilmek, becermek. (Az.Tr., T.Tr.)
elinden gurtarmag 1. Felaketten, eziyetten, ölümden kurtulmak. **2.** Kurtarmak, azat etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
elinden gurtarmamag Kurtulmamak; kurtarmamak.
elinden vermek Saklayamamak.
elinden yanmag Haddinden fazla bıkmak, sıkılmak.
eline düşeni Ne varsa, ele geçen.
eline düşmek Yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)
eline geçmek Yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)
eline vermek Başkasının eline geçirmek, teslim etmek.
elini saklamag Durmak, yapmakta olduğı işi bırakmak.
elini üzmek 1. Ümidini kesmek, artık beklememek. **2.** Unutmak.
ey dili gafil 1. Şaşkınlık, pişmanlık ifadesi. **2.** Habersiz bir iş hakkında.
gan ağlamag 1. Çok üzölmek, yas tutmak. **2.** Canına tak etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
gan ağlatmag Azap vermek, zulmetmek.
gan aktarmag Ölümüne sebep olmak.
gan elemek Çok fazla zarar vermek. (Az.Tr., T.Tr.)
gan gusmag Çok fazla azap çekmek. (Az.Tr., T.Tr.)
gan salmag Arayı karıştırmak.
gan tökülmek Ölüm kalım kavası yapılmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
gan uddurmag Eziyet etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
gana calamag Tekin olmayan, zarar verebilecek bir işe sürüklemek.
gana gan almag İntikam almak.
gana salmag Kavga etmesine sebep olmak.
ganad çalmag Uçmak, kanatlanmak.

ganad salmag Uçamamak, gidilemeyecek yer hakkında.

ganad vermek Kanatlanmak, ruhlandırmak, cesaretlendirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ganadı gırılmag Yardımsız ve himayesiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ganadını kesmek Yardımsız ve himayesiz bırakmak, sevdiği insandan ayırmak.

ganı dolmag Eceli gelmek.

ganı garalmag Morali bozulmak.

ganı gaynamag Yakınlık, samimiyet kurmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ganı halaldır Cezaya, ölüme layık.

ganına boyamag Vahşice öldürmek.

ganına boyanmag Öldürülmek.

ganına susamag Birisini öldürmeyi arzulamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ganına yeriklemek Birisini öldürmeyi arzulamak.

ganından geçmek 1. Bağışlamak, affetmek. 2. Kendini kurban etmek, canını vermeye hazır olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ganını akıtmag Öldürmek.

ganını almag Katilin cezasını vermek, intikam almak.

ganını garaltmag Haddinden fazla sinirlenmek.

ganını içmek Öldürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ganını sormag Eziyet etmek, varını yoğunu elinden almak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ganını tökmek Öldürmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

garın ağrısı Beklenti. (Az.Tr., T.Tr.)

garın burğusu Sancı.

garın dolusu Doyana kadar, tıka basa.

garını yırtılmag Çok gülmek.

garının yansın! Beddua anlamında kullanılan ifade.

garında saklamag Bir sırrı söylememek.

garını berkitmek Doyana kadar yemek.

garını cırmag Rahatsız etmek.

gaş ağarmag Sabah olmak.

gaş garalmag Hava kararmak.

gaş oynatmag Naz yapmak.

gaşları çatılmag Derin düşünceye dalmak; hiddetlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gaşlarını oynatmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.

gelb yarası Dert, keder, gam.

gelbi açılmag Sevinmek, yüzü gülmek.
gelbi tutulmag Morali bozulmak, keyifsiz olmak.
gelbinden çıkarmag Unutmak.
gelbine deymek 1. İncinmek, kırılmak. **2.** İncitmek, kalbini kırmak.
gelbine tokunmag İncitmek, kırmak.
gelbini gırmag İncitmek, kalbini kırmak. (Az.Tr., T.Tr.)
gelbini parçalamag İncitmek, kırmak.
gelbini sıkımag Özlemek, gam etmek, dert etmek.
gelbini yumşaltmag Kalbini yumuşatmak, merhamet etmesini sağlamak.
gıçını çekmek Topallamak.
golları boşalmag Cesaretini kaybetmek.
golları gurumag Beddua olarak kullanılır.
goltuğu şişmek Kibirilenmek, gururlanmak.
goynuna salmag Kısmet etmek.
göz atmag Gözle işaret etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
göz basmag Gözle işaret etmek.
göz bulağı Çeşme.
göz deymek Nazarından zarar görmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
göz dikmek Beklemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
göz dolandırmag Etrafına bakmak.
göz elemek Gözle işaret etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
göz gezdirmek Her tarafa bakmak, baştan ayağa dikkat etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
göz gırpımında Bir an içinde.
göz goymag Dikkat etmek, bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)
göz işledikce Gözle görüle bilecek kadar, gözün görebildiği kadar.
göz kesmek Uzun süre bakmakla gözünü bir şeyden ayırmak.
göz vurmag İşaret etmek için bir gözünü kırpmak.
gözaydınlığı vermek Kutlamak.
gözden düşmek Saygısını kaybetmek, dikkate alınmamak.
gözden goymamag Bütün gün, her gün dikkat etmek, kontrol altına almak.
gözden itirmek Nereye gittiğini bilmemek, görünmez olmak.
gözden itmek Görünmez olmak, gözden kaybolmak.
gözden keçirmek 1. Öylesine okumak. **2.** Bakmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
gözden olmag Kör olmak, görme yeteneğini kaybetmek.

gözden salmag 1. Unutmak. 2. Uzaklaştırmak.
gözden yayınmag Gözden kaybolmak.
gözleri ışılanmag Sevinmek.
gözleri yanmag Gözleri parlamak.
gözlerinden oğurlanmag Gözden kaybolmak, belli etmeden kaybolmak.
gözlerine inanmamag Tahmin olunmayan bir iş karşısında şaşırarak.
gözlerine sokmag Kaba bir şekilde göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)
gözlerini yummag Ölmek. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü açılmag Gaflet uykusundan uyanmak, harekete geçmek.
gözü almag Kazanacağına inanmak, kendine güvenmek.
gözü berelmek Heyecandan, şaşkınlıktan, korkudan gözlerini açmak.
gözü büyümek Şaşırarak, hayret etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü dolmag Ağlamaklı olmak, gözleri yaşla dolmak.
gözü doymamag Açgözlülük etmek; bakmaktan bıkmamak.
gözü düşmek 1. Görüp aşık olmak. 2. Birden görmek, gözüne takılmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
gözü galmag Dikkatle bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü garalmag Fenalaşmak, başı dönmek. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü gezmek Her tarafa bakmak, her yere dikkat etmek.
gözü gızmag Sinirinden kimseyi gözü görmemek.
gözü götürmemek Birisine darılmak, gıpta etmek.
gözü gülmek Sevinmek, gururlanmak.
gözü ile yemek Çok dikkatle bakmak.
gözü kesilmek Unutmak, bırakmak.
gözü sataşmag Birden görmek, tesadüfen görmek.
gözü üste! Hazırım! Tamam! Peki.
gözü üste! Hazırım! Tamam! Peki. (Az.Tr., Öz.Tr.)
gözü yoldadı Beklemede. (Az.Tr., T.Tr.)
gözüm aydın! Kinaye ile kullanılır.
gözümün ışığı Sevgi, okşama ifadesi.
gözümün ışığı Sevgi, okşama ifadesi.
gözün olsun! Dikkat et! Bak!
gözünden düşmek Artık ilgilenmemek.
gözüne deymemek Gözükmemek.

gözüne döndüyüm Takdir ifadesi.

gözüne dönüm Rica belirtir.

gözüne inanmamag 1. Gördüğüne inanmamak. 2. Gerçekleşmesi akla gelemeyecek bir olaydan dolayı çok şaşırarak.

gözüne sokmag Kabaca göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

gözüne tepmek Açgözlülükle yemek.

gözünü açmag Uyanmak, kendine gelmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gözünü ağartmag Korkunç, tehdit edici bakışlarla bakmak.

gözünü çekmek Bakmamak; elini çekmek.

gözünü çekmemek Birisine uzun süre bakmak, ilgilenmek.

gözünü dikmek Gözünü ayırmadan bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözünü dolandırmag Her tarafa, etrafa bakmak.

gözünü döymek Şaşırarak, hayret etmek.

gözünü gorkutmag Kendinden korkulmasına mecbur bırakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözünü oğurlamag Birisinin dikkatini başka yöne çekerek kendi işini yapmak, aldatmak.

gulag asmag Dinlemek, söyleneni kabul etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gulag asmamag Dinlememek, kabul etmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

gulag vermek Dinlemeye çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gulag yoldaşı Sohbet, muhabbet arkadaşı.

gulagburması vermek Cezalandırmak, azarlamak.

gulaglarına inanmamag Duyduklarına inanmamak, ihtimal vermemek. (Az.Tr., T.Tr.)

gulaglarını aç! İyi dinle!

gulağı çalmag Kulağına çalınmak, öylesine duymak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gulağı dincelmek Rahat olmak, dert çekmemek.

gulağına çatmag Bir sözü, haberi herhangi bir yolla duymak.

gulağına girmek Etkilemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gulağına girmemek Etkilenmemek, önem vermemek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

gulağını doldurmag Bir fikri, düşüncüyü sürekli birisine aşılama çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

guyrug bulamag Yalakalık yapmakla çare aramak.

guyrug durmag/doğmak/donmak Yaz mevsimini yarılacağını ve havaların serinlediğini bildirir.

iki gözüm Azizim.

ilan dilli .atallı hançer.

könlü açılmag Keyfi yerine gelmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

könlü atlanmag Hasretinde olmak, heyecanlanmak.

könlü sınımag İncinmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

könlü tutmag Beğenmek.

könlüne düşmek Arzulamak.

könlünü almag Tatlı dille sakinleştirmek, acısını unutturmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

könlünü sındırmag Kalbini kırmak, incitmek.

könlünü tikmek Kavuşmak.

könül guşu Sevgili, yar.

könül vermek Tutulmak, hayran kalmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

kül başına Beddua ve azarlama ifadesi.

saçından/saggalından utan! Ayıp!

saggal boyu Çok yakın, uzak olmayan.

serini oğurlamag Aldatmak.

sifeti geçmag Korku, heyecan ve b. dolayısı ile rengi sararmak; korkmak.

sinesine basmag Sarılmak.

sinesini odlamag Eziyet etmek, incitmek.

sümükleri çıkmag Haddinden fazla zayıflamak, bir deri bir kemik kalmak.

sümüyü oynamag Sevinmek.

şirin dil Beğenilen.

tepene deysin! Memnuniyetsizlik, inkar ifadesi.

tük salmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tükü ürpeşmek Korkudan tüyleri diken diken olmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ürek vermek **1.** Cesaretlendirmek, yüreklendirmek. **2.** Sevmek.

üreyi açılmag Gamdan, kederden kurtulup sevinmeye başlamak; keyfi yerine gelmek.

üreyi açılmamag Gam, keder, üzüntü içersinde olmak.

üreyi alışmag Ateşlenmek.

üreyi alovlanmak Ateşlenmek.

üreyi atlanmag Hasret kalmak; heyecanlanmak.

üreyi bulanmag Nefret etmek.

üreyi coşmag Alevlenmek.

üreyi çatlamag Kalbin durması sonucu ölmek.
üreyi çırpınmag Rahatsız olmak, heyecanlanmak.
üreyi dağılmag Hasretinde olmak.
üreyi dağlanmag Son derece kederlenmek.
üreyi darılmag Kalbi sıkılmak, kederden, yorgunluktan üzülmek.
üreyi darılmag Kalbi sıkılmak, kederden, yorgunluktan üzülmek.
üreyi durmamag Katlanamamak.
üreyi erimek Kederden, korkudan üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi ezilmek Çok fazla üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi gelmemek 1. Kıyamamak. 2. Korkmak, çekinmek.
üreyi getmek 1. Bayılmak. 2. Bir şeyin veya bir kimsenin hasretini çekmek, arzusunda olmak.
üreyi gırılmag Çok korkmak.
üreyi gısılmag Kederlenmek, üzülmek.
üreyi gopmag Çok korkmak.
üreyi gubarlanmag Son derece kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzülmek.
üreyi istemek Birini görmeyi arzulamak.
üreyi isteyen Ne istersen, ne gerekiyorsa, ne arzu edersen.
üreyi keçmek Bayılmak.
üreyi kövreklenmek Etkilenmek, ağlamaklı olmak.
üreyi partlamag 1. İntizardan, kederden dolayı heyecanlanmak, üzülmek. 2. Kalbin durması sonucunda ölmek.
üreyi sancmag Şüphelenmek.
üreyi sıkılmag Kederden, yorgunluktan ve b. dolayı üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi sınmag Kederden, yorgunluktan ve b. dolayı üzülmek.
üreyi soyumag Sakinleşmek, rahatlamak. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi soyumamag Sakinleşmemek, rahatsız olmak.
üreyi tellenmek Son derece üzülmek.
üreyi temiz Temiz kalpli, samimi.
üreyi yanıklı Birisine kin besleyen.
üreyi yanmag 1. Acımak, merhamet göstermek. 2. Çok susamak.
üreyi yapışmag Beğenmek.
üreyi yukalmag Etkilenmek, ağlamaklı olmak.
üreyi yumşalmag Siniri geçmek, sakinleşmek.

üreyinde galmag Unutmamak.

üreyinde gülmek Sevinç ifade etmek.

üreyinden keçirtmek Arzu etmek.

üreyinden geçmek Arzulamak, istemek.

üreyinden silmek Unutmak.

üreyine dammag Önceden hissetmek.

üreyine deymek 1. Kırılmak. 2. Kalbini kırmak.

üreyine gelmek Zannetmek, düşünmek.

üreyine getirmek Tahmin etmek.

üreyine girmek Çeşitli yollarla kendi tarafına çekmeye çalışmak.

üreyine salmag Bir şeyi kendine dert etmek.

üreyine tokunmag Kalbini kırmak.

üreyine yapışmag Beğenmek.

üreyine yatmag Beğenmek.

üreyine yığmag Aklında tutmak.

üreyini açmag Kalbindeki sırları söylemek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üreyini almag Tatlı konuşarak sakinleştirmek, kırgınlığını unutturmaya çalışmak.

üreyini boşaltmag 1. Kalbinde ne varsa söyleyip sakinleşmek. 2. Rahatlamak, ağlayıp sakinleşmek.

üreyini dağlamag Çok fazla etkilemek, dert ve keder vermek.

üreyini deşmek Ruhun azap vermek, eziyet etmek, incitmek.

üreyini gapmag Kendini sevdirmek, kendine hayran bırakmak.

üreyini gısmag Kalbini sıkmak, özlemek, düşünmek, sıkılmak.

üreyini parçalamag Ruhun ağır azap vermek.

üreyini pozmag Keyfini kaçırmak, üzölmek.

üreyini sıkmag Düşönmek, sıkılmak, özlemek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üreyini sındırmag İncitmek, kalbini kırmak.

üreyini yandırmag Çok etkilemek.

üreyini yemek Telaşlanmak, merak etmek.

üreyini yumşaltmag Sinirini yatıştırmak, sakinleştirmek.

üz çevirmek Bağlantısını koparmak, artık görüşmemek, arayışı açmak.

üz döndermek Artık emir almamak, yüz çevirmek.

üz goymag Gitmek, yola koyulmak.

üz göstermek Farklı davranmaya başlamak.

üz tutmag Gitmek, yola koyulmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

üz vermek Bir olayın gerçekleşmesi. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

üz vurmağ Bir işi yapmayı veya yapmamayı dostane talep etmek; rica etmek.

üzden irag Kendinden sonra gelen sözün veya ifadenin etkisini azaltmak için kullanılan ifade.

üzden sürmek Ağzına her geleni söylememek, saygılı olmak.

üze çıkarmag Kanun dışı, gizli durumdan kurtularak sıradan hayat yaşamak.

üze çıkmag Daha saklanmayıp normal yaşamaya başlamak.

üze gülmek Yalandan kendini arkadaş olarak göstermek.

üze salmag Yüzsüzlük yapmak; yüzsüzlük yaparak bir şeyi elde etmeye uğraşmak.

üze vermek Göstermek.

üzü dönmek Artık emir almamak, yüz çevirmek.

üzü gara Utanılacak durumda. (Az.Tr., Öz.Tr.)

üzü gülmek Sevinci yüzünden belli olmak.

üzü gülmemek Her zaman hüzünlü olmak.

üzüne bakmamağ Nefret etmek, selam bile vermemek, konuşmamak.

üzüne çıkmamağ Ayıbından utanarak göze görünmemek.

üzüne durmag 1. Birisinin kabahatini, yanlışını yüzüne söylemek. 2. Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzüne galkmag Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzüne gayıtmag Cevap vermek, saygı göstermemek, karşı çıkmak.

üzüne gülmek Yüzüne iyi bakmak.

üzüne tüpürmerem Çok çirkin insan hakkında.

üzünü bozartmag Surat ifadesini ciddileştirmek; surat asmak.

üzünü turşutmag Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.

üzünü tutmag Suratını çevirip söylemek.

yukarı baş Törenin, toplantının esas yeri; saygıdeğer kimselerin oturacağı yer.

Türkiye Türkçesi

acı dil İnsanı inciten, üzen, yaralayan söz.

aç karnına Henüz bir şey yememişken; mide boşken; aç iken.

açık ağız Aptal, budala.

açık alınla Şerefle; tertemiz; dürüst; utanılacak bir durumu olmadan; suçsuz olarak; onur ve kıvançla; başarılı olarak.

açık baş 1. Başında saç olmayan, kel. **2.** Genel ahlak dışına çıkmış kimse.

açık eli Cömert, eli açık.

açık göz Kurnaz.

açık gözlülük Kurnazlık; başkasını pek düşünmeme. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

açık yürekli/kalpli Düşündüklerini olduğu gibi söyleyen; gizli yönü olmayan, özü sözü bir (insan); içi temiz (kişi).

ağdalı dil İçindeki yabancı kelimelerin çokluğu yüzünden anlaşılması güç olan dil.

ağır canlı/kanlı Tembел, geç harekete geçen; üşengeç; çevik olmayan; uyuşuk, davranış ve hareketlerinde ağır olan, miskin; isteksiz.

ağır eli 1. Yavaş iş gören; eli ağır; işini çok yavaş yapan. **2.** Vurduğu zaman sert vurup çok can yakan; vurunca çok acıtan kimse.

ağır gövde İri yarı kimse.

ağır kanlı 1. Yavaş ve uyuşuk hareket eden. **2.** Varlığı insana sıkıntı veren, çok sevimsiz, antipatik.

ağız açmak Kavgaya başlamak, hiddet göstermek, taşmak; konuşmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağız açmamak Hiçbir şey söylemeden durmak, konuşmamak; susmak.

ağız açtırmamak Çok konuşarak başkalarının bir şey söylemesine fırsat vermemek; söz hakkı tanımamak.

ağız ağza 1. Tamamen dolu. **2.** Çok yakın, samimi.

ağız alışkanlığı Devamlı olarak, söyleye söyleye alışkanlık haline getirilmiş olan söz.

ağız aramak Birini konuşturup belli etmeden gerekli bilgiyi edinmeye çalışmak.

ağız bozukluğu Sövme, küfretme alışkanlığı; sövücülük.

ağız bükmek Beğenmemek.

ağız dalaşı Ağız kavgası, sözle yapılan kavga; karşılıklı atışarak bağırma.

ağız değiştirmek Önce söylediğinin tersini söylemek, görüş değiştirmek,; konuşmasını, davranış, hareket ve tutumunu zaman ve mekana göre değiştirmek.

ağız dolusu Ağzın alabileceği ya da ağızdan çıkabileceği kadar; ardı arkası kesilmeden sarf edilen. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ağız eğmek 1. Alay etmek. **2.** Yalvarırcasına istemek.

ağız etmek Layık olmayan birine yalvarmak.

ağız gevşekliği Sır saklamasını becerememe; boşboğazlık.

ağız haberi Dedikodu, kulaktan duyma haber.

ağız kahyası Birinin yerine konuşmaya ve onu istediği gibi söyletmeye yeltenen; başkasının sözlerine karışan kimse.

ağız kalabalığı Çabuk çabuk söylenen, konu harici birbirini tutmaz, anlamı olmayan sözler.

ağız kapamak 1. Susmak. **2.** Susturmak, susturucu cevap vermek.

ağız kavafı Boşboğaz; geveze; karşısındakini ikna etmek için çok fazla konuşan kimse.

ağız kavgası/dalaşı Sözle yapılan, yumruğa varmayan kavga, atışma.

ağız kullanmak Duruma göre konuşmak, tavır takınmak; fazla eksik söylememek, usulüyle söz söylemek; zamana, zemine ve çıkarına göre konuşmak.

ağız oynatmak Bir şeyler yemek.

ağız öpmek Memnuniyet, teşekkür, minnettarlık göstermek.

ağız patırtısı Sözlü kavga, ağız kavgası.

ağız satmak Atıp tutmak; yapamayacağı bir işi yapabilirmiş gibi konuşmak; yüksekten atarak kendini övmek.

ağız suyu Ağızdan akan salya; tükürük.

ağız şakası Alay; birine takılma; sözlü şaka.

ağız tadı 1. Gönül rahatlığı, huzur, dirlik düzenlik. **2.** Yiyecek, içecek gibi şeylerden zevk alma; lezzetini duyma.

ağız tutmak Sırrını vermemek; boşboğazlık etmemek; susmak, sabır göstermek.

ağız vermek Yalvarırcasına istemek.

ağız yapmak Asıl amacını olduğundan başka türlü söylemek; sözleriyle karşısındakini oyalamaya çalışmak; yapamayacağı bir işi yapabilir görünerek sözle bir kimseyi avutmaya, aldatmaya uğraşmak.

ağız yaymak Doğruyu saklarcasına konuşmak; kesin ve dürüst konuşmaktan kaçınmak.

ağıza/ağza düşmek Dedikodu konusu olmak.

ağızda büyüme Bir yiyecek sevmemekten, iştahsızlıktan çiğneyip yutamamak.

ağızdan ağza Birisi ötekine, o da başkasına söyleyerek.

ağızdan çıkmak Bir kez söylenen sözü tutmak zorunda kalmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağızdan dolma Belli bir inceleme, araştırma sonunda olmayıp başkalarından işitilerek öğrenilmiş, eksik ve yetersiz bilgi.

ağızdan/ağızından kapmak 1. Sözü başkasının ağızından kaparak gerisini getirmek

2. Birinin konuşmasından bilgi edinmek.

ağızlara/ağızına layık Çok lezzetli.

ağızlarda gezmek Herkes tarafından konuşuluyor olmak.

ağızları uymak Söyledikleri birbirini tutmak; söyledikleri şeyler birbirine uygun olmak, aynı şeyleri söylemiş olmak.

ağlamış suratlı /çehreli Yüzü gülmez.

ağrısız baş Derdi olmayan; rahat insan.

ağza alınmaz/alınmayacak/alınmadık Söylenmesi ayıp olan, çirkin söz.

ağza almak Bahis etmek.

ağza almamak Hiç sözünü etmemek, adını almamak.

ağza bakmak Başkasına uymak; başkasının sözüyle hareket etmek; söz dinlemek; emre, işarete bakmak.

ağza düşmek Dedikodusu yapılmak, başkaları tarafından devamlı kendisinden bahsedilir hale gelmek.

ağzı açık Şaşkın, aptal; hayran, sersem.

ağzı bozuk Kötü söz söylemeyi, sövüp saymayı alışkanlık haline getirmiş kimse.

ağzı burulmak Tadı hoş olmayan, kekremsi bir şeyin ağza alınması sonucunda ağızda tatsızlık, kekrelilik meydana gelmek.

ağzı büyük Aşırı övünmeyi, yüksekten atmayı, böbürlenmeyi seven kimse.

ağzı cıvık Her işittiğini başkalarına söyleyen, ağızında bakla ıslanmayan kimse.

ağzı çelikli Ağzı yanmayan, çok sıcak yiyecek ve içecekleri rahatlıkla yiyip içebilen kimse.

ağzı eğri Hep kötü şeyler söyleyen; uğursuz; ara bozucu insan; söz tutmaz, geveze.

(Az.Tr., T.Tr.)

ağzı gevşek Boşboğaz; gizlisi olmayan; sır saklayamayan; öğrendiği sırları etrafa yayma alışkanlığı olan; söylememesi gereken şeyi hemen söyleyen.

ağzı havada 1. Şaşkın, alık. **2.** Boyundan büyük meselelerden bahseden; hep yükseklerde atıp tutan.

ağzı pek/sıkı Sır saklayan; ketum; boşboğazlık etmeyen.

ağzı pis Sövmeyi, açık saçık konuşmayı huy edinmiş kimse, küfürbaz.

ağzı sulanmak Ağızının suyu akmak; çok imrenmek; çok beğenmek; canı istemek.

ağzı tatlanmak Ağza tatlı bir duygu gelir.

ağzı temiz Terbiyeli konuşan.

ağı varmamak Bir türlü söyleyememek; bir şeyi açıklamaya bir türlü cesaret edememek.

ağı yanmak Herhangi bir şeyden zarar görerek acı bir tecrübe geçirmek; dersini almak.

ağı yayvan Boşboğaz; geveze kimse.

ağı yukarıda Hep yüksekte atıp tutan kimse.

ağı/ağzın aramak Birisini konuşarak niyetini, sırlarını öğrenmeye çalışmak.

ağına almak Değınmek, söz etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağına almamak Bir şeyin sözünü etmemek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağına atmak Bir şeyi yemek üzere hızlıca ağına koymak.

ağına bakmak 1. Birinin söyleyeceklerini beklemek. **2.** Birinin sözlerini dinleyip ona göre davranmak; sözüne uymak; onun dediklerinin dışına çıkmamak.

ağına baktırmak 1. Ne söyleyeceğini merakla bekletmek. **2.** Çok güzel konuştuğu için, dinleyenlerde hayranlık uyandırmak.

ağına girmek Yanına iyice sokulmak; dinlerken konuşana doğru çok fazla yaklaşmak.

ağına kadar Boş yere kalmamak üzere; tıka basa; dolu.

ağına/ağızlara layık Çok lezzetli olan yemek.

ağzında büyüme Sevmediğinden, iştahsızlığı yüzünden ya da içi almadığından bir yiyeceği çiğneyip çiğneyip yutamamak.

ağzında gevelemek Söylemek istediğini açık bir ifade ile anlatamamak; sözü, ağzında evirip çevirmek, bir türlü tam olarak söyleyememek.

ağzından dökülmek İstemeyerek söylemek; sözü doğru dürüst söyleyememek; açıkça söylemekten çekindiği şey konuşmasından anlaşılma.

ağzından düşürmemek Birisinden sürekli söz etmek, devamlı olarak aynı şeyden bahsetmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağzından kaçmak/kaçırmak Esasen söylememesi gereken bir sözü veya bir ismi boş bulunarak söyleyivermek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ağzından kapmak 1. Birinin sözünü keserek kendi konuşmaya başlamak. **2.** Konuşmasından yarım yamalak bir şeyler öğrenmek.

ağzını açmak 1. Konuşmaya başlamak. **2.** Azarlamak, paylamak. **3.** Alık alık bakmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağzını açmamak Hiçbir şey söylememek; hiç konuşmamak, ses çıkarmamak.

ağzını aramak/yoklamak Birini belli bir konuda konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak; öğreneceğini doğrudan doğruya değil de, bir bahane icat ederek sormak.

ağzını bağlamak Başvurulan yollarla bir konuda konuşmasını engellemek.

ağzını beğenmemek Konuşma tarzından hoşlanmamak.

ağzını bozmak Açık saçık ve kaba konuşmak; sövmek; küfretmek ve buna benzer sözler söylemek; ağır sözler söylemek, yakışsız, çirkin sözler söylemek.

ağzını büzmek Yüz hatlarını değiştirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzını düzeltmek Edebiyle, terbiyesiyle konuşmak.

ağzını kapamak/kapatmak 1. Susmayı yeğlemek. 2. Çıkar sağlayarak birinin konuşmasını önlemek.

ağzını kullanmak/satmak Birinden duyduklarını kendi düşüncesi imiş gibi anlatmak.

ağzını öpeyim/öpsünler/seveyim Ne kadar güzel söyledin; aferin; çok güzel konuştun.

ağzını tatlandırmak 1. İmrendirmek. 2. Menfaat sağlamak.

ağzını topla Kinci söz söyleme, küfürlü konuşma; kötü söz söylemekten sakın; güzel konuş; sözlerine dikkat et.

ağzını tutmak Boşboğazlık etmemek, kötü söz söylememek; sır saklamak.

ağzını yoklamak Bir kimseyi konuşturarak belli bir konu üzerindeki düşüncesini öğrenmeye çalışmak; niyetini anlamak veya bildiklerini öğrenmek gayesiyle konuşturmak.

ağzını/çenesini tutmak Gevezelik etmemek; sır saklamak.

ak gözlü Gözlerinin beyaz kısmı çok olan hain, merhametsiz, şefkatsiz kişi.

akıl almak/danışmak/sormak Bir işin iyi ya da kötü mü olacağı hakkında birinin önerisini istemek, danışmak.

akıl almamak/aklına sığmamak 1. Anlamamak. 2. Akla aykırı olmak; inanılacak gibi olmamak; kabul edilebilecek gibi olmamak.

akıl almaz İnanılacak gibi olmayan; inanılmaz derecede; olağanüstü.

akıl bırakmamak Birinin düşüncelerini karmakarışık etmek.

akıl çelmek/aklını çelmek Tesir ederek birini fikrinden vazgeçirmek; birini baştan çıkarmak, ayartmak, kandırmak.

akıl dağıtmak Başkalarına öğüt vermek.

akıl danışmak Bilgi edinmek için fikir sormak.

akıl defteri Akla gelen şeylerin, unutulmasın diye kısaca yazıldığı küçük defter; not defteri.

akıl dışı Akla uygun olmayan, aklın almayacağı şey.

akıl durdurmak Hayrete düşmek.

akıl durdurucu Şaşırtıcı.

akıl eksikliği Muhakemenin, savunmanın yeter derecede olmayışı.

akıl erdirememek Bir şeyin iç yüzünü ya da ne olduğunu anlamaya çalıştığı halde anlayamamak, akli yetmemek; sırrı çözememek.

akıl etmek **1.** Akıllıca davranmak; akıllıca bir iş yapmak. **2.** Vaktinde düşünüp önlem almak.

akıl fikir Bütün düşünce.

akıl hocası **1.** Yol gösteren, etrafındakilere akıl veren, işlerin yürüyebilmesi için çare düşünen, danışan kimse. **2.** Akıl öğretmeye meraklı kimse; herkese akıl öğretme iddiasında bulunan kimse; ukalâ.

akıl kârı Akla yakın.

akıl öğretmek Bir kimseye nasıl davranacağını, ne yapacağını söylemek, yol göstermek.

akıl satmak Birine ukalâlık taslayarak öğütler vermek; karşısındaki bir şey düşünememiş gibi ona yol göstermeye, kendi düşüncesini ona aşlamaya çalışmak; bilgiçlik taslamak.

akıl vermek Bilgi vermek, tavsiyelerde bulunmak, yol göstermek; yapılması gerekeni söylemek.

akıl yatmaz Olabileceğine inanılmaz, akla mantığa sığmaz.

akıl yormak Düşünmek; hatırlamak için çaba sarf etmek; zihnini çalıştırmak.

akıl zayıflığı Akıl düzeninde bozukluk.

akıl/fikir ermez Ortada bir mantık bulunmamak.

akılda bulunmak Sonradan hatırlamak üzere akılda tutmak.

akılda kalmak Akılda yer etmek; unutulmamak; hatırdan çıkmamak.

akılda kalmamak Unutulmak.

akılda/hatırda tutmak Unutmamak.

akıldan atmak Düşünmemek; unutmak.

akıldan bulmak/çözmek/söylemek Herhangi bir araca başvurmadan meseleyi zihin yoluyla çözmek, halletmek.

akıldan çıkarmak Düşünmemek, umudunu kesmek; bir şeyi artık unutmak.

akıldan geçmek/geçirmek Hatırlamak; düşünmek, aklına getirmek; hatırlamak.
akılla ölçmek/tartmak Akıl, mantık ölçüleri ile değerlendirmek.
akıllara ziyan Akla aykırı olduğu için kavranılması güç olan; şaşırtıcı.
akılları durdurmak İnsanları büyük hayret ve şaşkınlık içinde bırakmak.
akıllı davranmak Düşünerek ve tedbir alarak hareket etmek.
akıllı düşman Ne yapacağı önceden kestirilebilen akıllı rakip, hısım.
akıllı geçinmek Kendinin akıllı olduğunu sanmak ya da öyle göstermek.
akıllı kârı Akıllıya yaraşır ya da ondan beklenir iş, hareket
akıllı uslu Ağır başlı; terbiyeli ve düzeni seven; kendi halinde; taşkınlık, yaramazlık yapmayan; hareketlerinde ölçülü, dengeli olan kimse.
akla gelmedik Düşünülmedik, olabirliği düşünülmeven.
akla gelmek Hatırlamak, anımsamak, düşünmek, hatırına gelmek.
akla getirmek Hatırlatmak.
akla sığmamak İnanılacak gibi olmamak, akla uymamak.
akla sığmaz İnanılacak gibi olmayan; düşünülmesi zor, şaşırtıcı.
akla uymak Başkasına danışmadan kendi aklıyla kötü, yanlış bir iş yapmak.
akla yakın Aklın kabul edebileceği; gerçeklere uyan, kural dışı olmayan, inanılır.
akla zarar/akıllara ziyan Pek şaşılacak; düşünülükçe kişiyi hayretten hayrete düşürecek şey.
akla/hayale gelmez İnanılmaz, dehşet verici; tasavvuru dahi düşünülemez.
aklı almamak/aklına sığmamak **1.** Kavrayamamak; anlayamamak. **2.** Olabileceğine inanmamak; ihtimal vermemek.
aklı basmak Bir şey; birisinin görüşüne, düşünce biçimine uygun gelmek; kavramak, algılamak.
aklı bulanmak Şaşkınlık ve hayranlık içinde olmak.
aklı çatallanmak Tereddüde düşmek, ne yapacağını kestirememek.
aklı çelinmek Söz ve olayların etkisiyle akı karışmak, fikri değışmek.
aklı çıkmak Aşırı heyecan sebebiyle çok korkmak; heyecanlanmak; deliye dönmek.
aklı dağılmak Düşünce bütünlüğünü kaybetmek; düşüncelerini, dikkatini bir konu, sorun, kişi üzerinde toplayamamak.
aklı durmak Çok şaşırarak; şaşırtıp düşünemez duruma gelmek.
aklı eren Her şeyi anlayacak durumda olan; her şeyi iyi düşünebilen.

aklı ermek 1. Akıllıca olgunlaşmak; akli yetmek. **2.** Ne olduğunu anlayabilmek; kavrayabilmek, açıklayabilmek; belli bir beceri gerektiren şeyleri yapabilmek. **3.** Aklına uygun gelmek, anlamak.

aklı evvel Çok akıllı ve her şeyi bilir geçinen.

aklı fikri Bütün düşündüğü.

aklı gitmek 1. Çok beğenmek. **2.** Çok korkmak; şaşırarak; aşırı heyecan sebebiyle düşünemez duruma gelmek.

aklı kalmak Beğendiği, sevdiği bir şeyi düşünmekten kendini alamamak.

aklı karışmak Korkudan ya da sevinçten, şaşırıp ne yapacağını bilememek; şaşkına dönmek.

aklı kesmek/yatmak Bir şeyin olabileceğine inanmak; gerçekleşmesini mümkün görmek.

aklı kısa Anlayışı kıt, gerektiği gibi düşünmekten yoksun.

aklı kurusun Yersiz düşüncelerde bulunanın akli yok olsun.

aklı sıra/aklıncı Düşüncesine göre; umduğuna göre, sandığına göre.

aklı takılmak Sürekli olarak belirli bir şey üzerinde düşünmek; zihin yormak.

aklı yatmak Bir işin olabileceğine inanmak; uygun ve yerinde bulmak.

aklı yatmamak Bir şeyi akla mantığa uygun bulmamak.

aklına düşmek/gelmek Kafasında bir düşünce doğmak; düşünmek; anımsamak.

aklına esmek Bir şey yapmak isteğine kapılmak; daha önce düşünmediği bir şeyi birden yapmaya karar vermek.

aklına gelmek Hatırlamak; kafasında bir düşünce doğmak; zihnine gelmek.

aklına gelmemek Unutmak.

aklına getirmek 1. Anımsatmak. **2.** Düşünmek.

aklına sığdıramamak İnanamamak; kavrayamamak; öyle olduğunu bir türlü düşünememek.

aklına şaşarım/şaşayım Böyle akılsızca davranmana, düşünmene şaşırırım.

aklına takılmak Bir şeyi sürekli olarak düşünmek; kafa yormak.

aklına uymak Birinin uygun olmayan düşüncesine göre davranmak.

aklına yatmak Uygun bulmak.

aklına yerleştirmek Kafasına iyice sokmak.

aklına/kafasına koymak 1. Birinin aklını çelmek, kıskırtmak; bir düşünceyi başkasına aşılama. **2.** Bir şeyi mutlaka yapmak için kararlı ve azimli olmak.

aklına/kafasına sığmamak Akli almamak; anlayamamak.

aklında kalmak Unutamamak.

aklında tutmak Bir şeyi unutmamak.

aklından çıkmamak Unutmamak, hep anımsanmak.

aklından geçirmek/geçmek Bir şey yapmayı düşünmek; bir davranışta bulunmayı tasarlamak; olabileceğini düşünmek; niyetlenmek; hatırlamak.

aklından geçmek Her nasıl olursa olsun olabileceğini düşünmek; niyetlenmek.

aklından gitmemek Birini ya da bir olayı unutamamak.

aklından/hatırından çıkmak Unutmak, hiç anımsamamak.

aklını bozmak Bir şeyin üzerine gereğinden fazla düşünerek hep onunla uğraşmak; ondan başka bir şey düşünemez olmak; delirmek.

aklını işletmek Aklını iyi kullanmak.

aklını kaçırmak/kaybetmek/oynatmak Çıldırarak, delirmek; deli gibi olmak.

aklını kullanmak Düşünmek.

aklını şaşırarak Yerinde olmayan bir iş yapmak,akılsızca işler yapmaya başlamak; yersiz düşünmek.

aklını/zihnini çalmak/çelmek Amacından, niyetinden, kararından caydırmak; düşüncesine etki yaparak kararından vazgeçirmek; kıskırtmak; ayartmak, baştan çıkarmak; aldatmak.

alçak gönüllü Böbürlenmeyen, büyüklük taslamayan; kibirsiz; kendini olduğundan küçük gösteren; terbiyeli.

alçak gönüllülük Kendini olduğundan aşağı düzeyde görmek.

alın yazısı Ezelde takdir edilen şeyler; kişinin talihi, kısmeti veya kaderi; yazgısı

alınına yapıştırmak Bir kimseyi herkese fena bir adla, kötü bir sıfatla tanıtmak.

alınına yazılmak Kaderinde bulunmak, kısmet olmak.

alınını ağartmak Şeref ve itibar kazandırmak.

alınını karışlamak Meydan okumak, tehditte bulunmak.

alınının akıyla Karakterine leke getirmeden; ayıplanacak bir duruma düşmeden, onuruyla.

ana dili Bir kimsenin içinde doğduğu topluluğun kullandığı dil.

anasının/malın gözü Çok kurnaz, dalavereci, hileci, düzensiz; açığöz, çıkarımı kollayan.

arka/sırt çevirmek Artık ilgilenmemek; yüz göstermemek.

asık surat Küskün, üzgün ya da öfkelenmiş kimsenin somurtkan yüzü.

asık yüz Sevimsiz yüz, sıkıntılı, kızgın, vs olduğu anlaşılan yüz.

asıklı yüzlü Kızgın.

asit dilli Hırçın konuşmak.

avucuna saymak Aldığı bir maddenin parasını peşin olarak ödemek.

avucunda tutmak 1. Elinin içinde tutmak. **2.** Birine her istediğini yaptırmak.

avucundan okumak El falına bakarak gelecekte haber vermek; kehanette bulunmak.

avucunu yalamak Ele geçirememek, mahrum kalmak, kazanamamak, boşuna ummak; açıkta kalmak; umduğunu, beklediğini bulamamak; hayal kırıklığına uğramak.

avuç açtırmak Dilenmeye bırakmak.

avuç avuç Bol bol, pek çok (para).

avuç dolusu Pek çok; ziyadesiyle, bol bol (para).

avuç/el açmak/dilenmek Başkasından yardım isteme duruma düşmek; kendini küçük düşürerek istemek; sürünmek.

avurt dağıtmak İleri geri söylemek; bağırıp çağırmak.

avurt etmek Kibirlik göstermek.

avurt kesmek Cesaretli görünmek.

avurt öttürmek Gevezelik etmek; gevezelikte bulunmak.

avurt satmak/şışirtmek Yapamayacağı şeyleri yapabirmiş gibi konuşmak; kibirlenmek; gururlanmak; kabadayı gibi görünmek.

ay başı Ayın ilk günleri.

ayağa binmek Ayak üstü kalkmak, davranmak.

ayağına basmak Önemli bir hususu işaret etmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

ayağına çabuk Bir yere alışıldandan daha az zamanda gidip gelen, çok hareketli; hızlı yürüyen; çabuk iş gören; çevik; seri, hareketli, üşenmez, çalışkan; verilen ayak işlerini çabucacık yapan.

ayağına çağırarak Yanına gelmesini istemek.

ayağına dolanmak/dolaşmak 1. Yapılan bir şeyin fenalığına uğramak. **2.** Kalabalık etmek; birine engel olmak; iş yapan birinin çevresinde dolaşarak çalışmasını aksatmak.

ayağına dolaşmak 1. Çalışan birine engel olmak. **2.** Ettiği kötülük kendi başına gelmek.

ayağına düşmek Alçalırcasına yalvarmak; kendisine muhtaç olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayağına gelmek 1. Alçak gönüllülük göstererek birinin yanına varmak. **2.** Hiçbir emek vermeden elde etmek.

ayağına getirmek Saygı göstermeksizin birinin yanına gelmesini sağlamak.

ayağına gitmek Kendisi alçak gönüllülük ederek ya da saygı göstererek birinin yanına gitmek.

ayağına kapanmak Gururunu incitecek şekilde yalvarmak, af dilemek.

ayağına sıkı Sıkı yürüyen; yorumlayan, hızlı yürüyen.

ayağına yatmak ...İmiş gibi yapmak.

ayağını kesmek Birisini bir yere uğramaz duruma getirmek, artık gitmez olmak.

ayağını öpmek Yalvarmak, merhamet dilemek; ricada bulunmak, medet ummak.

ayağını sürmek Bir yerden uzaklaşmak üzere bulunmak; ölmek üzere olmak; halk inanişına göre bir kimsenin gelmesi, ardından başkalarının da gelmesine yol açmak; bir işi ağırdan almak; kaytarmaya çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağını uzatmak Saygısızca ayaklarını gererek yaymak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ayağını vurmak Ayakkabısı ayağını incitmek, yara etmek.

ayağını/ayaklarını öpmek Aşırı derecede saygı göstermek; af dilemek.

ayak basılmamış Üzerinde gezilmemiş, yürünmemiş.

ayak basmak 1. Bir yere varmak/gitmek; uğramak; gelmek; girmek. **2.** Bir mesleğe bağlanmak, ulaşmak **3.** Diretmek, ısrar etmek, mutlaka olmasını istemek.. (Az.Tr., T.Tr.)

ayak basmamak Bir yere hiç uğramamak; gitmez olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayak çekmek Gidip gelmeyi kesmek; birine engel çıkarmak, onu düşürmek.

ayak diremek Bir düşüncüyü, bir davranışı inatla sürdürmek; direnmek; birine karşı kendi tutumundan şaşmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayak kavafı Çok gezen, gezginci; işi gücü belli; gezmeyi seven; gezmeye düşkün kimse.

ayak kesilmek Gidip gelmesine son vermek; çekilmek.

ayak kırmak Gidilmemesi tembih edilirken yapılan göz korkutma.

ayak kirası/teri Bir haberi veya başla bir şeyi getirip götürene verilen bahşiş.

ayak koşmak 1. Hile yapmak. **2.** Rol yapmak, poz kesmek.

ayak makinesi Pedalla işleyen her çeşit dikiş makinesi.

ayak oyunu Düzenbazlık; entrika, gizli ve aşağılık çalışmalarla gerçekleştirilen düzenbaz işi.

ayak öpmek Yalvarmak.

ayak patırtısı 1. Alkış, beğendiğini belli etme. **2.** Korku vermek için boş gürültü.

ayak satıcısı Gezerek mal satan kimse; gezgin satıcı.

ayak sesi Yürümek gürültüsü.

ayak sürtmek Dolaşmak; gagesiz dolaşmak.

ayak sürümek 1. Acele etmemek, vakit geçirmek; geciktirmek; bir işi ağırdan almak, kaytarmaya çalışmak; iş yapmamak için çeşitli yollar aramak; gönderildiği yere isteksiz gitmek. **2.** Arkasından çok kişi gelmek; ardından başkalarının gelmesine yol açmak. **3.** Ölmek üzere olmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ayak şaşmak Yanlış bir iş işlemek.

ayak takımı Aşağı tabakadan olanlar; avam; beceri yönünden aşağı düzeyde olan, hor bakılan kişiler; bilgisiz ve görgüsüzlükleri, faydalı iş yapmayışları dolayısıyla toplumda aşağı mevkide olan kimseler, serseriler.

ayak teri Hekim ücreti.

ayak tozu Büyük bir kimsenin bulunduğu yer.

ayak ucu Yatan bir kimsenin ayak taradı ya da yatak gibi eşyaların ayak ucu.

ayak uydurmak 1. Yürüyüşte adımlarını başkasınınkine uydurmak. **2.** Bir gidişe, bir davranışa, bir duruma uymak; kendi davranışlarını bir başkasının yaptıklarına benzetmeye çalışmak.

ayak üstü 1. Oturmadan; oturmayıp, ayakta durarak. **2.** Kısa süre içinde, aceleyle, pek düşünüp taşınmadan.

ayak vurmak Sabırsızlık veya beğenmediğini göstermek.

ayak yapmak Birini dalavere ile kandırmaya çalışmak.

ayak yolu Apteshane; tuvalet.

ayak/ayaklarını sürümek Bir işi istemeyerek yaptığını yürüyüşü ile belli etmek yavaştan almak.

ayaklarına kapanmak Af için yalvarmak; alçalırcasına yalvarmak.

ayaklı canavar Yürümeye başlayıp çevresine zarar veren çocuk; eline geçirdiği her şeyi kırıp döken yaramaz, muzır çocuk.

ayaklı cephe Baştan aşağı cephe ile dolu insan.

ayaklı gazete Her şeyden haberi olan; havadis dağıtan.

ayaklı kütüphane Ansiklopedik bilgisi fazla olan; çok ve çeşitli konularda kitap okumuş ve okuduklarını kafasında saklamış olan ve sorulan her şeye cevap verebilen kimse.

ayakta durmak 1. Canlı kalmak; yıkılmamak, güçlü olmak. **2.** İşi bozulmasına rağmen devam ettirmeye ve dayanmaya çalışmak. **3.** Çağlar boyunca yaşayabilmek; varlığını sürdürmek.

ayakta kalmak 1. Oturacak yer bulamayarak ayakta durmak; yıkılmamak; çökmemek. **2.** Bina ve benzeri yapılar zarar görmemek; yıkılmamış, eski durumda kalmış olmak.

ayakta tedavi Hafif tedavi şekli.

ayakta tutmak 1. Birini oturtmak gerekirken oturtmamak; bir kişiyi kasıtlı olarak ayakta durdurmak. **2.** Birinin kötü bir duruma düşmesini önlemek; yıkılmasına, bozulmasına engel olmak; sürüp gitmesini sağlamak; canlı tutmak.

ayakta uyumak Aşırı dalgın, şaşkın ya da yorgun olmak; olanların farkına varamamak; gaflet içinde bulunmak.

ayran ağızlı Bön aptal; akılsız.

ayran gönüllü Bir şeyden çabuk cayan; çabuk aşık olan ve çabucak vazgeçen.

bacak kadar Kısa boylu, ufak tefek; pek küçük.

bacakları kopmak Bacakları çok yorulmak; çok yürümesi veya fazla ayakta kalması nedeniyle çok fazla yorulmak.

bacaklarını uzatmak Dinlenmek üzere bacaklarını uzatarak oturmak.

badem gözlü Güzel gözlü.

bağrı açık Perişan durumda.

bağrı yanık/kara Çok kahır görmüş; çok acı, sıkıntı, dert çekmiş; perişan.

bağrı yanmak Çok dertlenmek, üzülmek, gamlanmak, acıyı yüreğinde hissetmek.

bağrına basmak 1. Göğüs üstüne yaslayıp sevmek; kucaklamak, okşamak. **2.** Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek; gözetmek; aşırı ilgi ve sevgi göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

bağrına işlemek Etkilenmek; içine işlemek; saplanmak.

bağrını delmek İçine işlemek; çok dertlenmek; aşırı üzülmeye yol açmak; acı vermek, pek etkili olmak; dokunmak.

baldır bacak Kadınların açık saçık görülen bacakları.

baldırı çıplak İşsiz güçsüz, sataşmaya ve kavga çıkarmaya bahane arayan, serseri.

balta burun Büyük burun, kemerli burun.

baş belası Bir kimseye musallat olup sıkıntı veren ve bir türlü uzaklaştırılmayan kişi ya da şey; sırnaşık; inanılmaz bir şekilde takıntılı olan kimse.

baş bulmamak Satılacak şey gerçek fiyatından gitmemek.

baş çevirmek Aldırmazlık, dargınlık göstermek; iltifat etmemek, yönelmemek, kabul etmemek.

baş çıkarmak Görünmek, belirlemek, ortaya çıkmak.

baş dikmek Söz sahibi yapmak, çevirmeye mecbur etmek.

baş dinlemek Rahat etmek.

baş döndüren/döndürücü **1.** İzlenmesi olanaksız denecek kadar hızlı. **2.** Baygınlık verici. **3.** Korkutucu. **4.** Sarhoş edici. **5.** Hayranlık uyandıran.

baş edebilmek Bir şeye gücü yetmek; başa çıkmak.

baş eğmek Direnmekten usanıp güçlünün buyruğuna girmek; razı olmak, kabul etmek, minnet etmek, yenilmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş etmek Gücü yetmek; üstesinden gelmek; becermek; bir şeyi başarmaya gücü yetmek.

baş göstermek Meydana çıkmak, belirlemek; ortaya çıkmak; doğmak; görünmek.

baş kaldırmak Karşı gelmek, isyan etmek, ayaklanmak.

baş kaldırmamak Durup dinlenmeden, devamlı olarak çalışmak; etrafı görecektek durumda bulunmamak.

baş kesmek **1.** Öldürmek, başı vücuttan ayırmak. **2.** Selam vermek. **3.** Teslim olmak. **4.** Söyleneni yapmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baş kırmak Kibir ve inat sahibinin kibir ve inadına karşı davranmak.

baş korkusu Uğrayacağı cezadan korkmak.

baş koşmak Canla başla çalışmak; elebaşılık etmek; bir işi başarmak için özveriyle çalışmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş koymak Bir ülkü uğruna, bir amaca varmak için ölümü göze almak, kendini feda etmeye hazır olmak, kendini adamak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baş sallamak Anlasa da anlamasa da kabul etmek; karşısındakinin her sözünü onaylıyor görünmek; dalkavukluk etmek.

baş tacı Çok sevilen, çok değer verilen, varlığından gurur duyulan şey veya kimse.

baş ucu Yatılan bir yerin baş konulan yönü.

baş üstüne Emredersiniz, emirleriniz; dilekleriniz derhal yerine getirilecektir. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş vermek **1.** İnandığı bir şey uğruna canını feda etmek. **2.** Olgunlaşmak; doğmak; ortaya çıkmak, gelişmek; belirlemek, meydana çıkmak.

baş vurmak **1.** Bir işin yapılmasını bir kimseden ya da bir kuruluştan istemek, müracaat etmek. **2.** Kendisine lazım olan bir şeyi öğrenmek veya elde etmek için bir

nesne ile ilişki kurmak. **3.** Çareyi denemek, uygulamak. **4.** Bir yöne doğru itmek. (Az.Tr., T.Tr.)

baş yarmak Beceriksizce kırıp dökerek iş yapmak.

baş yemek Birinin ölümüne ya da kötülüğüne sebep olmak; büyük üzüntü ve sıkıntı vermek.

baş yukarı Yukarı doğru.

başa açmak Çekip itmek, defolmak.

başa baş Birbirine eşit, birbirinden üstün olmadan, tamamı tamamına, hiç eksik olmadan; istenen dereceden ne eksik ne fazla.

başa binmek Musallat olmak, sıkıntı vermek.

başa çalmak Hor görünürlikle bir şey vermek, geri çevirmek.

başa çıkamamak Gücü yetmemek; baş edememek.

başa çıkmak **1.** Kendi istediği biçimde sonuçlandırabilmek; gücü yetmek; alt edebilmek, hakkından gelmek, cezalandırmak, üstesinden gelmek. **2.** Haddini unutmak, şımarmak, laubali olmak.

başa geçirmek Yıkmaq, fena hale koymak.

başa geçmek En üstün yeri almak, önemce ilk sıraya geçmek.

başa gelmek Kötü bir durumla karşılaşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa güreşmek **1.** Birinciliği almak için mücadele vermek; bir yarışmada ilk sırayı almak için uğraşmak. **2.** Güreşte en ağır kiloda güreşmek.

başa sarmak Musallat etmek, sıkıntı verdirmek.

başa yazılan Birisinin kaderinde olan, kısmeti olarak belirlenen.

başa yazılmak Kaderde olmak.

başa/başına kakmak/vurmak Yaptığı iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek, üzmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

başı ağrımak **1.** Ters giden bir işten dolayı sorumlu ya da suçlu duruma düşmek, üzölmek. **2.** Galesi ve üzüntüsü bulunmak.

başı bağlanmak **1.** Sözlü, nişanlı veya evli olmak. **2.** Çalıştığı yerden hemen ayrılamayacak durumda olmak.

başı bağlı Özgür olmayan; istediği gibi davranamayan evli; yavuklu, nişanlı, birine gönöl vermiş.

başı bozuk Asker olmayan halk.

başı çatlamak Başu çok ağrımak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı çekmek Öncölük etmek; önyak olmak; öncü olmak.

başı dönmek 1. Yorgunluk, uykusuzluk gibi nedenlerle dengesini kaybeder gibi olmak. **2.** Sıkıntı yaratan bir durum karşısında kalmak, sıkıntıdan bunalmak. **3.** Sonradan zenginlik, itibar kazanıp şımarıkça davranışlarda bulunmak.

başı dumanlı 1. Doruğunu, üzerini sis kaplamış dağ. **2.** Aşktan ya da içkiden sarhoş olmuş.

başı havalanmak Sevda işlerine karışmak, bu yüzden tabii halini şaşırarak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı için Sevdiklerinin hatırı için.

başı kabak 1. Saçları dökülmüş, dazlak. **2.** Şapkasız, başörtüsüz.

başı kapalı Gizli kapaklı sır, kuşkulu.

başı kızmak Öfkelenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başı önünde Çok utangaç; çok uslu ve terbiyeli; sağına soluna bakmayan.

başı pek Sert, söz dinlemez, kendi bildiğine gider.

başı pişmek Açık havada iş yapıp güneşten etkilenmek; güneşin altında çok çalışmak.

başı sıkılmak/sıkışmak Bir güçlük karşısında kalmak; para sıkıntısına veya derde uğramak.

başına bitmek Birine musallat olmak, istemediği halde onun yanından ayrılmamak.

başına buyruk Kimseden izin almaksızın kendi bildiğine hareket eden; kimseye hesap verme kaygısı bulunmayan, istediğini yapan.

başına çalmak Bir şeyi sert bir tavır ve hareketle birine vermek; öfke ve hareketle verileni reddetmek.

başına çıkarmak/çıkartmak Birini çok şımartmak.

başına çıkmak Aşırı yüz verildiği için fazlasıyla şımartmak.

başına çökmek 1. Bir işi çar çabuk bitirmek üzere oturup ele almak. **2.** Altına alarak dövmek.

başına dikilmek 1. Birinin yanından uzaklaşmamak, onu denetim altında bulundurmak. **2.** Bir içeceği kabını yukarı kaldırarak sonuna kadar içmek.

başına dolanmak/sarmak/yıkmak Bir kimseye sürekli uğraşıp duracağı güç bir iş vermek; zor bir işi birinin üzerine bırakıp gitmek.

başına ekşimek 1. Başkalarının istemediği kimse ya da şey, kendisinin üstüne kalmak. **2.** Birini taciz etmek.

başına geçirmek 1. Başına giymek. **2.** Heyecan ve öfkeyle birisinin başına vurmak veya zarar verecek bir harekette bulunmak.

başına geçmek Bir işin yönetimini ele almak; bir işi yapmaya başlamak, görevi altında bulundurmak.

başına gelmek Kötü bir durumla karşılaşmak; iyi karşılanmayan bir duruma uğramak. (Az.Tr., T.Tr.)

başına indirmek Fazlasıyla gürültü yapmak.

başına kakmak 1. Yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek. 2. Başına kalmak, sorumluluğu üzerine yıkılmak.

başına kalmak Başına musallat olmak, rahatsız etmek.

başına toplamak Birçok kimseyi yanına getirmek; etrafına almak. (Az.Tr., T.Tr.)

başına vurmak Havada zehirli gazdan ya da içilen içkiden başı ağrımak, hastalanmak; ne yaptığını bilmez duruma düşmek; şuuru kaybolmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başına yıkmak Birini sürekli uğraştıracak zor bir işi üzerine bırakmak.

başına/tepesine bitmek İstenmediği halde birinin yanına sokulup bir türlü ayrılma nedir bilmemek.

başında beklemek 1. Bir işin yapıldığı sırada o işi takip etmek, nasıl yapıldığını gözetmek; yanında bulunup bakmak. 2. Korunması gereken bir şeyin ya da bir hastanın yanında durup gözetlemek; başından ayrılmamak.

başında dikilmek Yanından ayrılmamak.

başında durmak Bir işin iyi yapılmasını sağlamak için yapılırken orada durup gözetmek, denetlemek, kontrol etmek.

başında gezdirmek İkrâm etmek, çok kıymet vermek.

başında kalsın Parasının ve malının hayrını görmesin.

başında olmak Aynı halde bulunmak.

başında paralansın Hayrını görmesin.

başında taşımak Birine çok değer vermek; her şeyden çok gün görmek.

başından aşkın Çok fazla. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başından atmak/savmak Bir istekle kendisine gelen birini bir bahane ile uzaklaştırmak; zor bir işi yapmanın veya başkasına yüklemenin yolunu bulmak.

başından geçmek Daha önce benzeri durumla karşılaşmış olmak; olayları bizzat yaşamış, görüp geçirmiş bulunmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başından gitmemek Bir dertten, sıkıntıdan, sorundan kurtulamamak.

başından kalkmak Bir işi dinlemek amacıyla bırakmak.

başından kesmek Yapılması istenmeyen bir işi daha başlamadan engellemek, kesin olarak ortadan kaldırmak.

başından korkmak Yapacağı işten dolayı canına kıyılacağından ya da büyük bir cezaya çarptırılacağından korkmak.

başından savmak Birini bir bahane ile başından uzaklaştırmak; atmak; kurtulmak.

başını açmak Daha önce çarşaf giyen kadının çarşafını çıkarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başını ağrıtmak 1. Bir yığın yersiz, gereksiz sözlerle karşısındakini sıkıp yormak. 2. Bir iş bir kimseyi rahatsız edip çok uğraştırmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başını alamamak Uğraşmayı gerektiren işlerden bir türlü kurtulamamak.

başını bağlamak 1. Birini ya nişanlamak ya da evlendirmek suretiyle o kişinin serbest hayatına son vermek. 2. Bir şahsa, makama gönül vermek, bağlılık göstermek, ikrar etmek; arzu ve heveslerini kontrol altına almak. (Öz.Tr., T.Tr.)

başını beklemek Bir şeyi gözetlemek, gözünün önünden ayrılmamasını sağlamak.

başını dinlemek Gürültüden, kalabalıktan uzak, sessiz, sakin bir yerde dinlenmek; sükunet içinde vakit geçirmek.

başını döndürmek 1. Çok beğenmek, hoşlanmak, ilgi duymak. 2. İçki,tütün,korku dolayısıyla bayılacak gibi olmak.

başını dövmek Pişmanlık duymak, üzülme.

başını eğmek Direnmek, teslim olmak.

başını ezmek Bir daha kötülük yapamayacak duruma getirmek.

başını istemek Öldürülmesi isteğinde bulunmak.

başını kaldıramamak 1. İşten başını alamamak; aralıksız çalışmak. 2. İyileşememek, yataktan çıkamamak.

başını kaşımak Düşünmek, çaresizlik içinde ne yapacağını bilememek.

başını kurtarmak Tehlike savuşturmak, cezadan kurtulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başını sallamak Onaylamak, söyleyeni kabul etmek.

başını sokmak Yeterli olmasa da barınabilecek bir yere yerleşmek; şöyle böyle oturabilecek bir yere girmek.

başını toplamak Saçını toplayıp başına bir çekidüzen vermek.

başını uçurmak Kellesini uçurmak; öldürmek

başını vermek/baş vermek Gerçekleştirmeye çalıştığı ideali yüzünden öldürülmek; kendini bir ideal uğruna feda etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başını vurmak Kafasını kılıç ile kesmek suretiyle öldürmek.

başını yakmak Güç bir duruma sokmak.

başını yapmak Başını tarayıp düzeltmek.

başını yarmak Başından yaralamak.

başını yemek Birinin ölmesine ya da büyük bir zarar görmesine yol açmak; mezara sokmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başının altında Yastığın altında.

başıyla oynamak Hayatını tehlikeye koymak; sonucu ölümle bitecek işlerle uğraşmak; bu tür işlere girişmek.

baştan çıkarmak/çıkartmak Ahlakını bozmak, ayartmak, kandırmak; kötü yola sürüklemek; doğru yoldan saptırmak; azdırmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baştan çıkmak Ahlakı bozulmak, ayartılmak; doğru yoldan ayrılmak, kötülüğe eğilimli olmak; fena huy ve ahlak kazanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baştan defetmek Savmak; kurtulmak.

baştan düşmek Bulunduğu bir durumdan daha kötü bir duruma düşmek.

baştan geçmek Evvelce görmek, geçirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

baştan inme Hiç beklemeden gelen soluk aldırmayan.

baştan kalma/kalmış Eskimiş; başkalarınca kullanılmış.

baştan savma Özen gösterilmeden; üstünkörü; gelişi güzel; uydurma. (Az.Tr., T.Tr.)

baştan savuşturmak Güç bir işi yapmamanın yolunu bulmak, geçiştirmek.

baştan sona Tamamen.

baştan tırnağa Hiçbir yer eksik kalmadan.

baştan/başından savmak Aldatmak, defetmek, kurtulmak, kovarcasına yol göstermek.

bed suratlı İçinin kötülüğü yüzünden anlaşılan.

beli açılmak 1. Ağır bir şey kaldırmaktan belin incinmek, bel fitiği olmak. 2. Çişini tutamaz olmak.

beli bükülmek Yaşlılıktan dolayı belin öne doğru eğilmek; kamburlaşmak; bakımsız kalmak, güç ve kuvvetini kaybetmek, çöküntüye doğru gitmek; ruhsal çöküntü içinde bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

beli kırılmak Hiçbir şey yapamamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

belini alamamak Doğrulamamak.

belini bükme Büyük sıkıntı vermek; çok üzme ve etkisiz duruma getirmek; çaresizlik içinde bırakmak; bir şeyi yapamaz duruma getirmek; hakkından gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

belini çökertmek Çok yormak, yıpratmak.

belini doğrultmak Bozulan işi yoluna koyarak paraca güçlenmek.

belini kırmak Birini bir şey yapamaz duruma getirmek; iyice hırpalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

belli başlı 1. Belirli, başka. **2.** Ötekilerden üstün ve önemli dikkati çeken.

benzi sararmak Yüzü sapsarı olmak, sararıp sormak.

beynine vurmak Çok içkili olmaktan, ne yaptığını bilmez duruma gelmek; sersemlemek, tesiri fazla olmak.

beynine/kafasına girmek 1. Bir düşünceyi uygun bulmak; aklına yatmak; yönlendirmek. **2.** Belletileni iyice öğrenmek; kafasına iyice yerleştirmek, ezberlemek. **3.** Bir kişiyi bir işi yapması için ikna etmeye çalışmak; kandırmak.

beynini kurcalamak Aklını meşgul etmek, iyice anlayamamak.

bıyığı/bıyıkları terlemek Yeni yeni bıyıkları çıkmaya başlamak; genç, toy olmak; ergenlik çağına gelmek, büyümek.

bıyığına bulaştırmamak Yaptığı işi, en yakınına bile sezdirmemek.

bıyığına gülmek Alay etmek; eğlenmek.

bıyığını silmek Bir işi olmuş bitmiş sayıp o işle artık ilişkisi kalmamak.

bıyık burmak Bıyığı ile oynayarak düşünceye dalmak; gösteri yapmak amacıyla devamlı olarak bıyıklarını kıvırmak; erkeklik, yiğitlik, kabadayılık taslamak; kendini beğendirmeye çalışmak, varlığını hissettirmek, dikkati çekmek, azamet satmak.

bıyıklarını kesmek/kazımak Büyük ant; herhangi bir şeyi yapmazsa şerefini ayaklar altına almak anlamında bıyıklarını keseceğini söylemek.

bileği bükülmemek Kolayca yenilmemek.

bileğine güvenmek Becerisine, yeteneğine güvenmek; kendi gücüne ve hünerine bel bağlamak.

bileğinin hakkıyla Kendi gücü ve gayretiyle.

bilek gibi Bol, kalın.

bilek kuvveti Kol kuvveti, insanın kendi gücü.

bin ağızdan Hep birlikte; hep birden.

bir ağızdan Hep birden, hep birlikte. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

bir baş Bir defa, bir sefer; kendi kendine; tek başına, yapayalnız olarak. (Az.Tr., T.Tr.)

bir başına/başa Yalnızca kimsenin yardımını olmadan.

bir el Bir kezlik atış.

bir sürü lafın belini bükmek Çok konuşmak.

boğaz boğaza Şiddetli tartışma halinde, kavgalı, dövüştü.

boğaz kavgası Geçimini sağlamak için verilen uğraş.

boğaz tokluğuna Ayrıca para almadan sadece karın doyurma karşılığı çalışmak.

boğaz/gırtlak derdi 1. Geçinme kaygısı; yaşaması için gerekli olan kazancı nasıl elde edeceğim kaygısı. **2.** Yemek pişirme, hazırlama sıkıntıları.

boğazda durmak Yenilen veya içilen bir şey büyük bir ürküntü yüzünden yutulamamak.

boğazı açılmak İştah gelmek.

boğazı düğümlenmek Üzüntüden boğazı tıkanmak, yutkunamamak.

boğazı işlemek Durmadan bir şeyler yemek.

boğazı köreltmek Açlığı gidermek için bir şeyler atıştırmak.

boğazı kurumak 1. Susamak. **2.** Çok konuşmaktan veya bağırarak sesi çıkmaz olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boğazına basmak Birine bir şeyi yaptırmak için zorlamak.

boğazına dizilmek Kuşku, üzüntü, iştahsızlık dolayısıyla rahatça yiyememek; rahat yutamamak.

boğazına durmak/dizilmek Yediği şeyi yutamamak, yediği şey boğazında kalıp daha ileri geçememek.

boğazına düğümlenmek Üzüntü ya da heyecandan, söylemek istediğini söyleyememek.

boğazına düşkün Yemeyi içmeyi çok seven, gözü devamlı olarak yiyecek bir şeyler arayan, iyi ve güzel yiyeceklere düşkün kimse.

boğazına sabırsız Ne bulursa yiyen.

boğazına tıkmak Sözü hemen geri çevirip, söyleyenin yüzüne vurmak.

boğazına/gırtlığına basmak/sarılmak Birine bir şey yaptırmak için zora başvurmak; ister gibi üzerine yürümek; peşini bırakmamak; çok sıkıştırmak; şiddetli bir şekilde mücadele etmek, birbirini yok etmek istercesine saldırmak, boğmak istercesine kavgaya etmek.

boğazında dursun Yutama.

boğazında düğümlenmek Yediği şeyleri yutamamak.

boğazında kalmak Rahatça yiyip içememek; sindirememek; rahatsız olmak; yutamamak. (Az.Tr., T.Tr.)

boğazından arttırmak Az yiyip, az sarf ederek para biriktirmek.

boğazından kesmek Para biriktirmek için en önemli ihtiyaçlarından kısmak, yemesinden, içmesinden bile kısmak.

boğazından/gırtlığından geçmemek Sevdiği bir kişinin bulunmayışından ötürü yiyeceğini yalnız başına yemekten üzüntü duymak; yiyememek.

boğazını çıkarmak Karın doyuracak para kazanmak.

boğazını doyurmak Bir şeyler yiyip karnını doyurmak.

boğazını sevmek Yiyip içmeye düşkün olmak.

boğazını sıkmak Zorlamak; baskı yapmak.

boğazını/gırtlığını yırtmak Bütün kuvvetini toplayıp bağırarak, olanca gücüyle bağırarak. (Az.Tr., T.Tr.)

bol ağız Geveze, çenebaz kimse.

bol elli Cömert, eli bol, gönlü zengin.

boş boğaz/geveze Ağzına geleni söyleyen, sır tutmayan, zevzeklik eden, laf saklamayıp hemen söyleyen kimse.

boş kafalı Akılsız, bilgisiz; akli olmayan.

boynu bükük Aciz, zavallı, çaresiz, kimsesiz; garip, yardıma muhtaç; üzgün, acınacak ve yardım bekler durumda.

boynu bükülmek Mahzun kalmak.

boynu devrilsin Ölsün; vücudu ortadan kalksın.

boynu eğri Kendisini bir kimsenin isteklerini yerine getirmeye borçlu sayan, minnet altında; her şeyi kabul edecek durumda.

boynunda kalmak Başkasının yaptığı olumsuz bir hareket o kimseye yüklenmek; üzerinde bir borç kalmak; üzerinde kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boynundan atmak Sorumluluğu üzerinden atmak.

boynunu almak Öldürmek.

boynunu bükmek 1. Acındırıcı bir tavır takınmak; ister istemez kabul etmek. **2.** Canlılığını yitirmek; razı olmak.

boynunu kırmak Çekip gitmek.

boynunu uzatmak Her karara, her hükme, her cezaya itiraz etmeden razı olmak.

boynunu vurmak Başını keserek öldürmek.

boynunun borcu Yapmak zorunda olduğu işi; vazifesi.

boyun borcu Ödev, vecibe.

boyun bükmek 1. Eziyet etmek, üzmek. **2.** Zavallıca bir durum takınmak; kendine acınacak bir tavır almak.

boyun eğmek/kırmak İtaat etmek; katlanmak; istemeye istemeye uymak; ister istemez razı olmak, rıza göstermek; teslim olmak, mağlup olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

boyun kaşımak Mahcup olmak; söz bulamamak, cevap verememek.

boyun kesmek Bağlılık ve saygı gösterisi anlamında baş eğmek, başını önüne eğmek.

boyun tutmak Yadsımak, kabul etmemek, inkar etmek.

boyun uzatmak İtaat etmek, boyun eğmek; razı olarak beklemek.

boyun vermek Cezaya razı olmak; her cezayı göze almak.

bozuk çehre Sinirli ve heyecanlı birinin yüzü.

burnu büyük Kendini beğenmiş, kibirli, azametli.

burnu büyümek Büyüklenmek; elde ettiği şeylerden dolayı böbürlenmek; gururlanmak; kibirlenmek.

burnu düşmek Burnuna koklanamayacak kadar pis bir koku gelmek, böyle bir kokudan burnu görev yapamaz olmak.

burnu kabarmak Gururlanmak, büyüklenmek.

burnu kırılmak/sürtünmek 1. Kokudan çok etkilenmek **2.** Büyüklenemez duruma düşmek.

burnu sıkışmak Zorlu bir işe yakalanmak.

burnu sürtülmek Eski kibir ve gururu kırılıp iddiasız bir duruma düşmek; taşkın davranışların cezasını çekerek ya da güçlükler ve başarısızlıklarla karşılaşarak artık ılımlı bir yol tutmak; uslanmak, yola gelmek.

burnuna girmek Yanına çok yaklaşmak, iyice sokulmak, koklamak.

burnunda kokmak Özlem duymak.

burnunda tütmek Bir şeyi ya da bir kimseyi çok özlemek; çok istek ve hasret içinde olmak.

burnundan düşmek Bir yakınına; anasına ya da babasına çok benzemek.

burnundan solumak Çok öfkelenip sinirlenmiş olmak, çok kızmak, öfkeli olmak.

burnundan/gagasından yakalamak Hiç kaçamayacağı, kıpırdamayacağı, atlayamayacağı bir duruma getirmek.

burnunu çekmek 1. Nefesi burnuyla alarak akmakta olan sümüğü içeri çekmek. **2.** Umduğu şeyi ele geçiremediğinden ağlamaklı olmak.

burnunu kanatmamak Hiçbir hasara, zarara meydan vermemek. (Az.Tr., T.Tr.)

burnunu kırmak Haddini bildirmek, büyüklenen kimseyi sert eylemlerle hırpalayarak artık büyüklenemez duruma getirmek.

burnunu kıvırmak Küçük ve değersiz görmek.

burnunu sürtmek **1.** Bir kimseyi başarısızlığa uğratarak sıkıntı çektirerek, kibrini kırıp istediğini kabul ettirmek; boyun eğdirmek. **2.** Gururunu yenerek önce kabul etmediği bir şeyi istemek; alçakça sokulmak, yanaşmak; dalkavukluk etmek.

burnunun dibinde Çok yakınında, gözü önünde, hemen yanında, yanı başında.

burun buruna Baş başa; gizli gizli; pek yakın ve yüz yüze.

burun şişirmek Gururlanmak; kibirlenmek.

burun taslamak Gururlanmak.

burun yapmak Üstünlük iddiasında bulunmak; üstünlük taslamak.

bülbül dişi Çok ince bir çeşit oya.

büyük başlı Akıllı.

can cana/baş başa **1.** Birbirini seven iki kişi bir arada yalnız olarak. **2.** Herkesin kendi canının, kendi başının kaygısına düştüğü bir tehlike anında.

can damarı Bir şeyin en duyarlı, en gerekli, en önemli noktası, ögesi; bir şeyin yaşamasını sağlayan en önemli araç.

cana/baş kıymak Öldürmek; fazla zalim olmak.

candan ciğerden Kalpten, yürekten.

candan gönülden İçtenlikle, samimiyetle.

canı gönülden/yürekten İçtenlikle, çok isteyerek.

canı/canü gönülden Büyük istekle.

canım ciğerim İçtenlikle duyulan sevgi sözü.

canla başla Aşırı bir çaba ile; istek ve sevgi ile; bütün gücüyle, hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan.

can-ü/canı gönülden Memnuniyetle, isteyerek, razı olarak.

cici burun Çekme denilen çeşit burnun oldukça küçüğü.

ciğer acısı Evladını yitiren anne babanın duyduğu onulmaz acı.

ciğer köşe Çok sevilen, sevimli, evlat.

ciğer parçası/ciğer pare Çok sevilen kimse.

ciğeri dağlanmak Çok acı, üzüntü çekmek, yüreği yanmak.

ciğeri dağlı Çok büyük acıya uğramış.

ciğeri delinmek Acılar içinde kıvrınmak.

ciğeri parçalanmak Birine çok acımak; birinin uğradığı yıkıma çok üzülme.

ciğeri pişmek İçi çeşitli duygularla dolu olmak.

ciğeri sızlamak Acımak; içine işlemek, çok üzülmek.

ciğeri yanmak/tutuşmak Büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak; aşırı acı ve sıkıntı çekmek; çok kederlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ciğerimin köşesi Çok sevdiğim.

ciğerine işlemek Derinden etkilemek; çok dokunmak.

ciğerini almak 1. Bıçakla böğründen yaralanmak. 2. Birinin duygularını okşamak; takdirini kazanmak.

ciğerini dağlamak Büyük acı ve üzüntü çektirmek.

ciğerini delmek Dayanılmaz acı, üzüntü içinde bırakmak.

ciğerini doğramak Acındırmak.

ciğerini okumak Bir kimsenin içini, ne duyduğunu, ne düşündüğünü anlamak.

ciğerini sökmek/parçalamak 1. Bir kimseyi yaşayamaz duruma getirecek kadar büyük zarara uğratmak; malına mülküne acısı olmak, büyük dertler, büyük zarar vermek. 2. İşkenceyle öldürmek; hiç acıma bilmeden davranmak.

ciğerini üzme Çok büyük azap vermek.

ciğerini yakmak Birini üzüntü ve sıkıntı vererek büyük bir acı içine atmak; çok acı vermek.

cin göz Çok akıllı, kurnaz.

çatal avuç İki el yan yana getirilerek birleştirilen avuçlar.

çatal yürekli Aslan yürekli, korkusuz, dövüşten yılmayan; gözü pek.

çatık çehreli Kızgın, öfkeli.

çatık kaş/yüz Kızgın; öfkeyi belli eden kaşları birbirine çok yakın ve öfkeli yüz.

çatlak kafa Aklından yana zoru olan.

çatma kaş Aralarında kıl dolu olup, birbirine kavuşmuş olan kaşlar.

çehre asmak Yüzünü asmak.

çehre eğmek Beğenmediğini belli etmek.

çehre etmek Kızgınlık ve dargınlık göstermek.

çehre uzatmak Küsmek; somurtmak.

çehre züğürdü Çirkin yüzlü; suratsız; çirkin, yüzüne bakılmayacak kimse.

çehresi atmak Rengi sararmak.

çehresi bozulmak Heyecanını yüzünde belli etmek.

çehresi dönme Somurtmak; yüzünü asmak.

ehresini atmak Kızgınlık, kırgınlık, dargınlık göstermek; somurtmak; yüzünü asmak.

Çember sakal çene çevresini ince bir erit biçiminde çevreleyen sakal.

Çene atmak/çalmak **1.** Şundan bundan bol bol konuşmak; söyleşmek; gevezelik etmek. **2.** lmek üzere bulunmak.

Çene kavaflığı Gevezelik; işi gürültüye getirmek için durmadan konuşma.

Çene oynatmak Oburluk etmek.

Çene patlatmak Gereksiz yere konuşmak, birini ikna için konuşmak.

Çene satmak Gevezelik etmek; asıl iş yerine birçok başka Şeyler söylemek.

Çene tutulmak Söz söyleyememek.

Çene yariŐı Karşılıklı boş yere konuşma.

Çene yariŐtirmek Gevezelik etmek; her Şeye karşılık vermeye çalışmak, altta kalmamak istemek.

Çene yormak Boş yere söyleyip durmak; işe yaramayacak biçimde söz söyleyip durmak.

Çeneleri kilitlenmek Cevap vermez hale girmek.

eneni tut Konuşma, sır verme anlamında.

Çenesi açılmak Aralıksız konuşmaya başlamak; gevezelik etmek; çok ve devamlı konuşmak.

Çenesi atmak Can ekiŐme anında çenesi titremek.

Çenesi zlmek Bir Şeyin iyiden iyiye meydana gelmeye başlaması.

Çenesi rk/düşük çok ve sürekli konuşan, susmak bilmeyen; geveze; sürekli konuşan; boşboğaz.

Çenesi durmamak Devamlı olarak konuşmak.

Çenesi düşmek Yaşlanmak, her Şey için uzun uzun, işe yarar yaramaz sözler söylemeyi adet edinmek.

Çenesi kilitlenmek **1** İki ene sımsıkı durumda bir araya gelmek. **2.** Susmak. **3.** lmek.

Çenesi oynamak Bir Şey çiğner ya da yer durumunda olmak.

enesine ŖŐenmek Söylemekten yorulmaz, söz söylemeyi çok sever.

Çenesini açmak Konuşmaya başlamak.

Çenesini açtırmak Konuşması için fırsat vermek; söz fırsatı vermek.

Çenesini açtırmamak KonuŐtırmamak; konuşmasına fırsat vermemek.

çenesini bağlamak 1. Ölen bir kimsenin çenesi altında geçirilen tülbendi başının üstünde düğümlenmek. **2.** Bir kimsenin ölümünü istemek.

çenesini dağıtmak Çok güçlü bir yumrukla çenesine vurmaktır.

çenesini kapamak/kesmek 1. Artık konuşurmamak. **2.** Susmak, susturmak.

çenesini tutmak Bildiğini, düşündüğünü zamanı gelmeden söylememek; üzüntüden ötürü hiç konuşmamak.

çeneye güvenmek Sese ve çok laf söylemeye güvenmek.

çeneye kuvvet Ağız kalabalığı yapmak; dinleyeni lafa boğmak; devamlı konuşarak karşımızdakini meşgul etmek.

çeneye/lafa tutmak Uzun boylu konuşturarak birini meşgul etmek.

çöp bacaklı Bacakları pek ince kimse.

dağ başı 1. Dağın doruğu. **2.** Zorbalığın geçerli olduğu kent, ıssız yer.

damağına kokmak Canı istemek.

damağını kaldırmak Korkan insanın damağına parmakla bastırmak.

damara girmek Kandırarak ikna etmek; aldatmak, kandırmak.

damara işlemek Kökleşmek, huy olmak.

damarı bozuk Huysuz, geçimsiz.

damarı çatlak Utanmaz, yüzsüz, hayasız, haysiyetsiz.

damarı çatlamak Arsızlık, yüzsüzlük yapmak, utanmaz olmak.

damarı deprenmek Durup dururken huysuzlanmak.

damarı kurumak Kötü huyları ortadan kalkmak.

damarı tutmak/kabarmak Kızmak; huysuzlanmak; direnmek; huysuz ve inatçı olmak; aksileşmek.

damarına çekmek Soyuna çekmek; soyunun özelliklerini taşımak.

damarına/dalina basmak/dokunmak Birinin bir kimseyi duyarlığı bulunan bir konuya dokunup kızdırmak; öfkelenmesine sebep olmak.

damarını bulmak Birini okşayarak uysallaştırmak; hoşlanacağı şeyleri bulup söylemek.

dar boğaz/geçit Sonu huzura, ferahlığa açılan; geçici olduğu ve ilerde esenliğe kavuşulacağı kabul edilen sıkıntılı durum ve dönem.

dar kafalı Anlayışı olmayan; kavrayışı normal düzeyde olmayan.

deli gönül Sevgi işlerinde muhakeme ve mantık dinletemeyen, sevgiye sınır tanımayan.

demir baş 1. Sağlam, değişmez. **2.** Dediğinden görmez, inatçı kimse.

demir bilekli Güçlü, kuvvetli.

demir yürekli Cesaretli; gözü pek olan.

demirden ayak Yorulmak bilmez, üşenmek, çevik, kuvvetli, dayanıklı, eskimez, sağlam.

derisine sığmamak Çok böbürlenmek, kibirlenmek; gururlanmak, çok övünmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

derisini yüzmek 1. Derisini soymak, işkence ederek öldürmek. 2. Bütün parasını almak, varını yoğunu elinden almak.

deriyi tuzlamak Ölmek; öldürülmek.

deve yürekli Korkak, ürkek, çekingen.

devede kulak Büyük bir bütüne oranla küçük bir parça, az, önemsiz, küçük, yetersiz.

devenin başı Ortaya atılan konu inanılacak gibi değil.

devletsiz kelle Talihsiz baş; şanssız insan.

dik kafalı Bildiğinden şaşmayan, inatçı, büyük sözü dinlemeyen; geçimsiz; inadından vazgeçmeyen.

dik kafalılık Aksilik göstermek, bir konuda ayak diremek.

dil açmak Konuşabilmek; söz söyleyebilmek. (Az.Tr., T.Tr.)

dil belası İnsana söylediği sözlerden dolayı gelebilecek dertler, sıkıntılar.

dil çıkarmak Dilini ağzından dışarı çıkararak alay etmek, eğlenmek.

dil dökmek Yalvarıp yakarmak; iltifat etmek; inandırmak, beğendirmek için karşısındakinin hoşlanacağı sözler söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)

dil ebesi Çok fazla konuşan; ağzı laf yapan, geveze, münasebetsiz.

dil kayması Ağız kavgası; hata etmek, alıştığı şeyi söyleyivermek.

dil koymak Söze karışmak.

dil kullanmak Etkili sözler söyleyerek istediğini elde etmek.

dil persengi Konuşma sırasında sık sık tekrarlanan söz.

dil satmak Yola getirmek için çok konuşmak.

dil sürçmesi Konuşurken arada yanlış sözler söylenmesi.

dil tutmak Düşmandan sorguya çekmek için asker yakalamak.

dil uzatmak Birinin aleyhinde bulunmak ya da iftira etmek; bir kimse için kötü şeyler söylemek; sözle saygısızlık etmek; haddini aşmak, saldırıda bulunmak.

dil yarası 1. Ağır bir sözün meydana getirdiği gönül kırgınlığı. 2. Gönül acısı, bir olayın gönülde bıraktığı acı.

dilde gezmek Halk arasında adı anılmak.

dile alınmaz Söylenmesi çok ayıp ve münasebetsiz.

dile almamak Bir isim veya işin hiç sözünü etmemek.

dile dolanmak Bir kimsenin bir hatası, ayıbı veya bir tavrı başkaları tarafından konuşulur olmak, ayıplanmak.

dile düşmek Yayılmak; dillerde dolaşmak; dedikodusu yapılmak; herkesçe konuşulmak; adı kötüye çıkmak.

dile gelmek 1. Dedikodusu yapılmak. 2. Dillenmek, konuşmaya başlamak; konuşmayan ya da herhangi bir sebepten ötürü susmuş olan biri konuşmaya başlamak. 3. Sözle ifadesini bulmak. 4. Varlığını herhangi bir şekilde ortaya koymak, göstermek. 5. Düşünülmeden ağzından çıkmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dile gelmez Sözle anlatılmaz; anlatılması güç.

dile getirmek 1. Bir durumu, bir olayı, bir düşünceyi söz ile ifade etmek, anlatmak, konuyu açmak, konu hakkında bilgi vermek. 2. Bir anlayışı, bir düşünceyi sanat eseri olarak sergilemek, onda göstermek. 3. Dile düşmek. 4. Susan birini söyletmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dile kolay Anlatılması kolay, fakat yapılması, katlanması güç bir durum.

dile vermek Açıklanmaması gereken sırları açığa vurmak; herkese söylemek; herkese duyurmak.

dile/diline dolanmak Her yerde aynı konuyu açar olmak.

dile/dillere düşmek Hakkında dedikodu yapılmak; çevrede onun için kötü şeyler söylenmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dili açılmak/çözülme Herhangi bir sebepten ötürü konuşmayan biri birden bire konuşmaya başlamak.

dili ağırlaşmak Ağırlaşmış güçlükle konuşur duruma düşmek.

dili bağlı Sessiz, sakin, sabırlı.

dili belası Konuşmaların insana getireceği sıkıntılar.

dili çözülmek Susan birisi konuşmaya başlamak; gevezelik etmek.

dili dolaşmak/sürçmek Sözleri karıştırmak; yanlış söylemek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dili dönmek Bir sözü doğru, düzgün, yanlışsız söylemeyi becermek.

dili durmamak 1. Sürekli konuşmak. 2. Söylenmeyecek şeyleri söylemek.

dili kısa Güçsüz, zavallı, suçlu.

dili kurumak Çeşitli nedenlerden dolayı konuşamamak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dili tutulmak Aşırı coşkunluk, korku, sevin., şaşkınlık dolayısıyla birdenbire konuşamaz olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dili uzamak Ölçüsüz, saygısız konuşmaya başlamak; sataşmaya girişmek.

dili uzun/zifir Başkasının aleyhinde söz söylemekten çekinmeyen; saygısız; çaçaron; çevresindekileri incitecek, kıracak, gücendirecek sözler söyleyen; edepsiz, terbiyesiz, şarlatan, saldırgan. (Öz.Tr., T.Tr.)

dili varmak Cesaret etmek.

dili varmamak Kötü bir şeyi söylemeye yanaşmamak; sakınmak; muhakkak söylemesi gerekli olan bir sözü söylemeye bir türlü gönlü olmamak. (Öz.Tr., T.Tr.)

dili yatmamak Söyleyememek.

dili zifir Kalp kırıcı sözler söyleyen; çok ağır, gönül kırıcı; gönül yaralayıcı sözler söyleyen.

dilin kurusun! Konuşamaz ol!

dilin persengi Konuşma sırasında devamlı olarak manalı manasız tekrar edilen sözler.

dilin tutulsun Fena şey söyleyemez ol.

dilinde gezmek Bir şey, bir olay ağızdan ağıza dolaşmak; bir şeyden bahsedilmek.

dilinden anlamak 1. Söz konusu şeyin özelliğini, nasıl çalıştığını bilmek. **2.** Ne demek istediğini anlamak; bir şeyin sırrını anlamak, kavramak.

dilinden düşmemek Devamlı aynı kişi ve olaydan söz etmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

dilinden düşürmemek Aynı şeyi sık sık tekrarlamak, devamlı olarak ondan bahsetmek, sık sık o konuyu açmak.

dilinden kurtulamamak Bir kimsenin eleştirilerinden, iğnelemelerinden, sataşmalarından kurtulamamak; devamlı olarak sitemlerine, tenkitlerine uğramak.

diline dolamak 1. Aynı şeyi her yerde sık sık söylemek; bir şeyden, bir kimseden devamlı olarak bahsetmek. **2.** Bir kimseyi her yerde kötüleyip durmak.

diline düşmek Sitemlerinden, çıkışmalarından kurtulamamak.

diline takılmak Bir şeyi tekrarlayıp durmak.

diline/parmağına dolamak Birini, bir şeyi her yerde kötülemek.

dilini açmak Konuşmaya başlamak; konuşmasına fırsat vermek.

dilini bağlamak/kesmek Bir kimseyi herhangi bir yolla söz söyleyemez duruma getirmek; susmak zorunda bırakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dilini bastırmak Korkmuş birinin ağzına parmak sokup dilini üstüne bastırmak.

dilini bozmak Terbiyesizce sözler söylemek.

dilini çıkarmak Birisiyle alay etmek için dilini ağızdan dışarı çıkarmak.

dilini değıdirmemek Ağzına koymamak; hiç yememek.

dilini döndürememek Konuşmayı becerememek; söylemeye gücü yetmemek.

dilini ısırarak Biraz önce söylediği sözün gerçekleşmemesini dilemek.

dilini kesmek 1. Susmak; saldırıya, küfre son vermek. **2.** Susturmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dilini tutmak Temkinli bulunmak; sonunu düşünmeden, gelişigüzel konuşmaktan sakınmak; sonunda doğabilecek tatsızlıkları düşünerek susmak, konuşmamak.

dilini yutmak Büyük korku, şaşkınlık gibi sebeplerle konuşamaz hale gelmek.

diliyle sokmak Acı söz söylemek; bir kimseye ağır sözler söylemek.

diliyle tutulmak/yakalanmak Birisinin, suçunu konuşurken açığa vurmak; ifadesiyle, konuşmalarıyla kendini ele vermiş olmak.

diliyle uğramak Söylediklerinin cezasını çekmek.

dille donatmak Hakkında ağır sözler söylemek.

diller dökmek İltifat etmek; ikna etmeye çalışmak.

dillerde dolaşmak/gezmek Her yerde kendisinden söz edilmek, dedikodusu edilmek, yayılmak, herkes tarafından bilinmek.

dillerde kalmak Unutulmamak.

dillerde söylenmek/dolaşmak Adı unutulmamak, daima söylenir olmak.

dillere düşmek Dedikodu konusu olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dilli düdüğü Boşboğaz; çok geveze; çok konuşan; sır saklamayan; sır taşıyan, duyduklarını anında yayan; her işe karışan.

dirsek çürütmüş Bilgili, kültürlü, iyi eğitim görmüş.

dirsek dirseğe Yan yana.

dirsek teması Birbiriyle birleşme isteğini gösteren yaklaşma girişimi; teşebbüs içinde olmak.

dirsek vurmak Engel olmak.

diş bilemek Bir kimseye zarar vermek için fırsat kollamak, hıncı duymak; öç almak için fırsat beklemek.

diş geçirememek Söz geçirememek, birine kötülük yapabilmek için gücü yetmemek.

diş geçirmek Başa çıkmak, üstesinden gelmek, dediğini yaptırabilmek.

diş kirası 1. Eskiden zenginlerin iftar sofrasına davet ettikleri fakirlere, kimsesizlere yemekten sonra verdikleri para, hediye. **2.** El emeği dışında fazladan istenen para.

diş koymak Bir iş için kesin kararlı olmak, geçebileceğini durumuyla belli etmek.

dişe dokunur Değerli; işe yarar, belirtilmeye değer, önemli.

dişi keskin Güçlü; dediğini yaptıran.

dişine değmemek Yiyecek pek az gelmek; önemli olmamak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dişine göre Tam ona uygun nitelikte; tam onun yapabileceği, üstesinden gelebileceği, başarabileceği durumda.

dişine güvenmek Kendi gücünü yeterli görmek.

dişini geçirememek Gücü yetmemek.

dişini saydırmak Sırrını açıklamak.

dişini sıkmak Sabır ve tahammül göstermek; dayanmak, göğüs germek, güçlülere katlanmak.

dişini sökmek Birini zararsız hale getirmek; birini etkisiz hale getirmek.

dişini/dişlerini göstermek Karşısındakini korkutmak; yerine göre tehdit etmek.

dişleri takırdamak Titremek.

dişlerini gıcırdatmak Dişlerini sıkarak öfkesini hareketleriyle belli etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dişlerini kenetlemek Çene kemiklerini sıkı sıkıya kapatmak.

dişten arttırmak Yiyecek giderlerini kısararak para biriktirmek.

divane gönül Söz dinlemeyen gönül.

diz boyu Dize gelecek kadar yükseklikte veya derinlikte; dize kadar çıkan derinlikte.

diz çökmek **1.** Ayaklarının diz ve daha aşağı kısmı yere gelecek şekilde oturmak. **2.** yenilip teslim olmak. **3.** Bir otoriteden ilim öğrenmek, tahsil etmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

diz dize Birbirine çok yakın; dizleri birbirine degecek gibi yan yana.

diz üstü Dizleri yere gelecek biçimde.

diz/dizini öpmek Saygı gösterisinde bulunmak.

dize gelmek **1.** Yenilerek teslim olmak; gücünün buyruğunu benimsemek. **2.** Diz üstü çökerek oynamak.

dize getirmek Kendisine karşı duranı yenerek onu, istediğini yaptırabilecek duruma getirmek.

dizine çıkmak Normal ölçüyü açmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dizine durmak Nankörlüğün cezasını ödemek.

dizine vurmak Pişmanlık duymak.

dizini öpmek Saygılı davranmak.

dizini/dizlerini dövmek Yaptığı bir yanlıştan dolayı çok pişman olmak.

dizinin dibi Hemen yakını.

dizinin dibinde Yanından hiç ayrılmadan, yanında; yanı başında, çok yakında.

dizleri kesilmek/tutmak Dizlerinde derman kalmadığı için yürürken yorgunluk duymak; düşecekmiş gibi olmak.

dizleri tutmamak Aşırı heyecan ya da korkudan yürüyemez duruma gelmek.

dizleri tutulmak Ayakta duramayacak kadar bitkin olmak.

dizlerine kapanmak Bir şeyi istemek için eğilerek yalvarmak; diz çöküp birinin dizlerine sarılmak; kendini küçültecek kadar yalvarmak

dokuz göbek Bir ailede dokuz nesil süreci.

dost eli Yabancı olmayan.

dostlar başına Dilerim ki, bu güzel, mutlu, sevinçli olay dostlarının da başına gelsin.

dört ayaklı Hayvan.

dört kaşlı 1. Bıyığı henüz çıkmaya başlayan delikanlı. 2. Kalın ve gür kaşları olan.

dudağında kalmak Söylenmek istenen bir sözü söyleyememek.

dudağından düşürmemek Bir sözü tekrar tekrar söylemek.

dudağını bükmek 1. Şaşırarak, hayran kalmak, hayret etmek. 2. İstediklerini söyleyememek. 3. Şaşkınlık ve kararsızlık içinde ne yapacağını kestirememek.

dudak dudağa Birinin dudağının ötekini dudağını dokunması.

dudak sarkıtmak Hoşnut olmadığını, küskünlüğünü yüz hatları ile belli etmek; surat asmak, somurtmak.

dudak tiryakisi İçtiği sigaranın dumanını ciğerlerine çekmeyip dudağın arasından dışarı üfleyen.

dudakları titremek Ağlayacak duruma gelmek.

dudu dilli Konuşkan, güzel konuşan (kadın).

dünya gözüyle Ölüp gitmeden önce; sağken.

düşman ağzı Düşman olanın uydurduğu yalanlar; bir durumu kötü, yanlış göstermesi.

düşman başına İstenmeyen kötülüklerin kendi başından ya da sevdiklerinin başından uzak olması dileği.

düz taban Hayırsız, uğursuz, meymenetsiz.

ebül burun Bela; çok tehlikeli geçit.

eğilmez baş Gururlu, güçlü kimse.

ekmeği dizinde Arsız, çıkarıcı; utanmaz, nankör.

ekşi yüz/surat/çehre İstemediğini, haşlanmadığını anlatan yüz ifadesi.

el almak 1. Bir tarikata katılmak, bir şeyhin müridi olmak. **2.** Bir işi kendi başına uygulayabilmek için ustasından izin almak. **3.** Kağıt oyununda karşısındakinin oynadığı kağıdın daha önemlisini oynayarak üstünlük kazanmak.

el altında Kolayca alınabilecek yerde, hazırda.

el altından Kimsenin haberi olmadan, sessiz saklı kimseye haber vermeksizin, gizlice.

el atmak 1. Yeni bir işe girişmek. **2.** Birisinin işine karışmak, sarkıntılık etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el bağlamak/tutmak Ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmak suretiyle saygı ile durmak.

el basmak Kur'an gibi kutsal kitaplardan birinin üzerine elini koyarak yemin etmek.

el başı Yol gösteren, idare den; oyunda baş olan.

el bende Tekrarlanan oyunda başlama hakkı veya sırsı bende.

el bezi İslatılarak el silmeye yarayan bez.

el birliği Bir işi daha çabuk ve daha iyi yapmak için birleşme, dayanışma, beraberlik.

el çabukluğuyla Bir işi başkalarının gözü önünde, onlara hissettirmeyecek çabuklukla yapabilme ustalığı.

el çekmek Memur hk. işinden uzaklaştırılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el çırpamak Birini çağırmak için ellerini birbirine vurmak.

el darlığı Parasızlık, para darlığı, yoksulluk.

el değdirmek Değmek.

el değiştirmek Bir kimseden başka bir kimseye geçmek; sahip değiştirmek.

el değmemiş Saf; henüz dokunulmamış, hiç kullanılmamış.

el emeği Bir işte harcanan emek; elle çalışma ve çalışmanın karşılığı.

el iyisi Yakınlarından çok başkalarının yardımına koşan kimse.

el kadar Küçücük; çok küçük, pek küçük.

el kaldırmak 1. Eliyle vurmak eyleminde bulunmak. **2.** Oy verme veya söz isteme sırasında eliyle işaretle bulunmak; kabul veya reddettiğini göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

el katmak Yapılmakta olan bir işe karışmak; araya girmek; yapılmasına yardım etmek, katkıda bulunmak.

el kesmek Ayak çekmek; engel olmak, korumak. (Az.Tr., T.Tr.)

el kimde? Şu anda oyun oynama sırası kimde?

el kiri Elde kalmayan, kolayca elden çıkarılan şey, para.

el koymak 1. Üzerine almak, mesuliyetini yüklemek. **2.** Hükümet, idare, bir malı, bir kuruluşu emri altına almak. **3.** Sahip çıkmak.

el ovuşturmak 1. Bir kimse karşısında saygılı durum takınmak. **2.** Telaş ve heyecandan ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek.

el sallamak Çağırarak, davet etmek, istemek.

el sıkılmak Selamlaşmak için bir kimsenin elini tutmak.

el uzatmak 1. Dokunmak, almaya kalkışmak, almak. **2.** Bir işi yapmaya teşebbüs etmek. **3.** Yardım etmek, yakınlık göstermek. **4.** Karışmak, karıştırmak veya bozmak üzere müdahale etmek. **5.** Yayılmak, sirayet etmek.

el uzunluğu Hırsızlık.

el üstünde Değerli.

el verir ki Yeter ki.

el vermek 1. Tarikatta yetişmiş müride müritçe yol gösterme, izin vermek, müritliğe kabul etmek. **2.** Ustanın yardımcısına iş kurma yetkisi tanımak **3.** Uygun, yeterli olmak, yetmek, kafi gelmek. **4.** Birine yardım etmek. **5.** Kağıt oyunlarında karşısındakine oyun üstünlüğü tanımak. (Az.Tr., T.Tr.)

el vurmamak Dokunmamak; savsaklamak; bir işi yapmaya başlamamak, yanaşmamak.

el yatkınlığı Eli işe alışmış olma durumu; bir işi yapabilme tecrübesi.

el yazısı Bir kimsenin kendi eliyle yazdığı yazı.

el yazması Basma olmayıp yazma olan kitap.

el yıkamak Bir işle ilgisini kesmek, onunla uğraşmaktan vazgeçmek.

el/avuç açmak 1. Birinden yardım, para istemek. **2.** Oyunda kağıt açmak.

elde bir Olacağı muhakkak, garanti, gerçekleşmesi kesin olarak bilinen.

elde bulunan Hazır bulunan, var olan; sahip olunan.

elde etmek 1. Bir şeye sahip olmak, kazanmak, kazançlı çıkmak. **2.** Tarafsız veya başkasına bağlı olan bir kimsenin kendinden yana olmasını sağlamak.

elde kalmak Satılmamış, tüketilmemiş olmak.

elde olmak Yapabilir olmak.

elde tutmak Sahibi olsun olmasın, bir şeyi saklamak ya da o şeye hakim olmak.

elden almak Araya aracı girmeden doğrudan ilk sahibinden almak.

elden ayrıkısı Başkalarına benzemeyen, el aleminden ayrı davranış.

elden çıkarmak Sahip olduğu şeyi satmak, karşılığını alarak vermek; başkasına devretmek.

elden çıkmak Sahip olunan bir şeyi herhangi bir yolla kaybetmek; malı olmaktan çıkmak, satılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden düşme Az kullanılmış, sahibinden ucuza alınmış.

elden düşürmek Kullanmaya ara vermek, eskisi kadar çok ilgilenmemek.

elden geçirmek **1.** Bir şeyi inceleyip düzeltmek, onarmak, temizlemek. **2.** Çok sayıda şeyleri tek tek ele alıp ne durumda olduklarını yoklamak, kontrol etmek.

elden gel **1.** Hemen ver; peşin öde. **2.** Çok iyi iş yaptın, aferin.

elden gelmek **1.** Becerebilmek, yapabilmek. **2.** Ödemek ya da vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

elden gelmemek Yapılması mümkün olmamak.

elden gitmek Bir şey kaybedilmiş olmak, o şeyden mahrum kalmak.

elden kaçırmak Elde edilebilecek bir şeyi yitirmek, ondan yararlanamamak.

elden kovuşturmak Resmi bir işin evrakını ilgili bulunan kişinin masa masa gezdirip sonuca gitmesini sağlamak.

elden koymak/bırakmak Sıkı tutmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden koymamak Hep elde tutmak, bırakmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele alınır İşe yarar, yarar, oldukça iyi.

ele alınmaz/alınmaz Çok kötü durumda, işe yaramaz.

ele almak **1.** Başlamak, üzerinde çalışmak, incelemek. **2.** Kontrolü altına almak. **3.** Fena dövmek. **4.** Bir şeyi inceleyip eleştirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele bakmak **1.** Avuç içindeki çizgilere bakarak anlam çıkarmak; fala bakmak. **2.** Birisinden gelecek yardımı beklemek.

ele geçirmek Tesir ve hakimiyeti altına alınmak, yakalanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele geçmek El ile tutulabilir olmak, yakalanmak; tutulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele gelmek Tutulabilir şekilde olmak.

ele getirmek Bulmak, elde bulundurmak, kazanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele vermek **1.** Suçluyu veya suçu haber vermek, teslim etmek. **2.** Belli etmek, gizli bir şeyi herhangi bir şekilde ortaya çıkarılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli açık Cömert, para harcamaktan çekinmeyen.

eli ağır **1.** Çabuk iş yapamayan. **2.** Vurduğu zaman fazla acıtan.

eli alışmak **1.** Bir işte ustalaşmak. **2.** Herhangi bir davranışı alışkanlık haline getirmek.

eli çabuk Becerikli; çalışkan; aceleci; çabuk iş gören.

eli değmek/erişmek Bir şey yapmaya zaman ve fırsat bulmak.

eli düzgün Becerikli; elinden iyi iş gelebilen, iyi iş yapan.

eli genişlemek Bolca paraya kavuşmak; para sıkıntısını atlatmak.

eli hafif Acıtmadan, incitmeden iş gören.

eli kırılmak 1. Eli yatkın hale gelmek. 2. Başkasına artık zarar vermemek.

eli kısa Aciz, güçsüz, beceriksiz.

eli koynunda 1. Boş, işsiz. 2. Çaresiz. 3. Kimsenin işine karışmaz, sessiz.

eli kulağında Olması veya gerçekleşmesi çok yakın.

eli kurumak Eli bir iş göremez olmak; eli tutmaz olmak.

eli maşalı Çaçaron; edepsiz; kavgacı; saldırgan.

eli olmak Bir işe karışmış olmak, onunla gizli bir ilgisi bulunmak; bir işin meydana gelmesinde payı bulunmak; bir işte gizlice bilgisi olmak; gizli ilişkisi olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli sopalı Çaçaron; dayak da atan sert yönetici; gücüne güvenerek şunun bunun hakkına tecavüz eden, zorba.

eli uz Becerikli; maharetli; usta; hünerli, becerikli.

eli varmamak/gitmek 1. Kıyamamak. 2. Bir işi yapmak için isteği olmamak; gönlü razı olmamak; yapmaya yanaşmamak.

eli yatmak/eli işlemek İş yapmak, üretken, hamarat olmak.

eli yetmemek Olanaklar el vermemek.

eli yordamlı Becerikli.

eli yufka Parasız, geçimi dar, güçlkle geçinebilen.

elim iyiliğine Gösterdiğim yer dert görmesin, onun rahatsızlığı burada.

elime geçersin Sana haddini bildireceğim an bir gün mutlaka gelir; o zaman sana yapacağımı bilirim.

elinde bulunmak Bir şeye sahip olmak.

elinde büyüme Bir kimsenin bakımı altında, yakınında büyüme; yetişme.

elinde değil Olanaklı değil.

elinde ekşime Bir işi sonuçlandıramamak, sürüncemede bırakmak; elinde kalmak; savsaklamak.

elinde kalmak 1. Satmak istediği bir şeyi satamamak; elden çıkarmayı başaramamak. 2. Birinin bakımında, gözetiminde, yönetiminde olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinde/dilinden incinmek Kaba söz ya da davranışlarla üzmek

elinde/elde olmak Yapabilir durumda olmak; bir işi yapması isteğine bağlı olmak; bir işi istediği takdirde yapabilecek kuvvet ve iktidarda olmak.

elinden çekmek Birisinden ya da bir şeyden çok bıkmak, ağlamak.

elinden çıkmak Emek birine ait olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden düşürmemek Sürekli elinde tutup kullanıyor olmak; yanında taşımak.

elinden gelmek Başarmak; becerebilmek, yapabilecek durumda olmak; gücü yetmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden içmek İkramını kabul etmek.

elinden kurtulmak Birinden kaçmak; sıyrılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden tutmak Birine yardım etmek; onu güçlüklerden kurtarmak; birinin ilerlemesine yardım etmek; kayırmak.

elinden uçmak Kaybetmek; elden kaçırmak.

eline ağır 1. Borcunu vermek istemeyen, borcunu geç ödeyen, borcuna sadık olmayan. 2. Uyuşuk.

eline almak 1. Buyruğu altına almak. 2. İşi kendi yapmaya başlamak.

eline bakmak Bir kimsenin yardımıyla geçinmek, ondan yardım beklemek.

eline çabuk Aceleci; becerikli; çabuk iş gören.

eline doğmak Aile dostu olarak, birini çocukluğundan beri yakından tanımak.

eline düşmek/geçmek 1. Birinin idaresi, kontrolü ve terbiyesi altında bulunmak. 2. Hakimiyeti altına girmek, esir olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline geçmek/girmek Edinmek, elde etmek, kazanmak; bulmak; rastlamak; yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline kalmak Bir kişiden başka kendisine yardım edecek kimse bulunmamak.

eline sağlık Kişinin hep sağlıklı olmasını dilerim.

eline sıkıştırmak/tutuşturmak Kimseye hissettirmeden birine bir şey vermek

eline tetik 1. Çabuk iş gören. 2. Elinden yanlış iş çıkmayan.

eline/ele geçirmek 1. Yakalamak. 2. Elde etmek; edinmek.

elini kesmek Engel olmak.

elini oynatmak 1. Gereken yere para harcamaktan çekinmemek. 2. İşi çabuk yapmak; elini çabuk tutmak.

elini sürmemek 1. Eliyle dokunmamak. 2. Bir işi beğenmeyerek, kendine yakıştırmayarak yapmamak; tenezzül etmemek.

elini uzatmak Yardım etmek.

elini yıkamak/el yumak/el yıkamak Bir şeyden o şeyle ilgisini kesmek, uğraşmaktan vazgeçmek.

elinin körü Bu soruları kes artık; çünkü çok kötü konuşacağım.

ellenmiş dillenmiş İffetsizliği herkes tarafından bilinen; dile düşmüş, namusu kirlenmiş kadın.

eller yukarı Ellerini yukarı kaldırarak teslim ol.

ellerde gezmek **1.** Elden ele dolaşmak. **2.** Değerli, hatırlı olmak; çok sevgi, saygı görmek.

ellerini ovuşturmak Ellerini sürtmek.

ense yapmak Az çalışıp yorulmamak, dalga geçmek; yatıp dinlenmek, keyfine bakmak.

ensesi kalın **1.** Paralı, varlıklı, zengin kimse. **2.** Paralı olması dolayısıyla sözü geçer, güçlü kimse.

ensesinden gelmek Baskı unsuru olmaktan çıkmak.

ensesine binmek Baskı altında tutmak, göz açtırmamak; hüküm altına almak.

ensesine yapışmak Birini yakalayıp sıkıştırmak.

ensesini çevirmek İlgilenmekten vazgeçmek.

ensesini görmek Birinin gittiğini, def olduğunu görmek.

ensesini kaşımak Kararsızlık içinde, kötü kötü düşünmek.

eski kafalı Düşünüş ve yaşayış olarak eskiye bağlı olan; günün getirdiği yeniliklere karşı çıkan kimse.

eşek başı Mevkide yetkisini kullanmayan, umursanmayan kimse.

et kafalı Anlayışı kıt, akılsız; aptal.

evi omzunda Orada burada yatıp kalkan; serseri, yersiz, yurtsuz, ailesiz, meskensiz.

evi sırtında Çok az olan eşyasını yüklenip istediği yere göçebilen; evsiz, yurtsuz, yoksul.

fena kalpli Gaddar, başkaları için kötülük düşünen.

gagasından/burnundan yakalamak En zayıf yerinden; kaçamayacağı, kıpırdayamayacağı biçimde yakalamak.

geniş gönüllü Olayları hoş karşılayan, hoşgörülü.

geniş karınlı Tasasız, hoşgörülü, hazımkar.

geniş yürekli Aldırış etmeyen; çabucak kızmayan, meraklanmayan, tasalanmayan, telaşlanmayan kişi.

genizden konuşmak Burnu sanki tıkalı imiş gibi konuşmak.

gerdan kırmak Kırıtmaq.

geri kafalı Eskiye bağlı, tutucu, bağınaz, yenilikleri istemeyen.

göbek havası **1.** Göbek atmak için çalınan müzik parçası. **2.** Pek eğlenceli durum.

göbek taşı Hamamlarda terlemek için üzerine uzanılan geniş mermer basamak.

göğüs bağır İnsanın boyun ile karın arası ön tarafı.

göğüs darlığı Solunumu güçleştiren hastalık.

göğüs geçirmek İçini çekmek, üzüntüyle derin nefes almak.

göğüs germek 1. Zorluklara karşı durmak, bir güçlüğe dayanıp karşı koymak. 2. İftihara layık görmek.

göğüs göğüse Biri ötekinin karşısında, karşı karşıya gelmek.

göğüs kabartmak İftihar etmek; güçlü olduğunu gösterir davranışlarda bulunmak.

göğüs kavuşturmak Önünü ilikleme; üste giyilen şeyin iki ucu birbiri üstüne gelecek biçimde toplamak.

göğüs kovuğu Göğüs boşluğu.

göğüs tahtası Göğüs kemiği.

göğüs vermek Karşılama, karşı koymak, direnmek.

gök gözlü 1. Gözleri mavi ile açık yeşil olan. 2. Gözleri renkli olup hain olan kimse.

gönlü açık İçten, samimi.

gönlü açılmak Sevinmek; rahatlamak, huzur bulmak, ferahlamak.

gönlü akmak Bir şeye, birine karşı çok fazla ilgi duymak; birine aşık olmak birine karşı güçlü bir sevgi duymak.

gönlü bulanmak 1. Kusacak gibi olmak; midesi bulanmak. 2. İçine bir tasa ve üzüntü çökmek. 3. İşkillenmek, kuşkulanmak, tasalanmak.

gönlü büyük Gururlu, onurlu.

gönlü çekmek İmrenip istemek, istek duymak; arzulamak.

gönlü kara Alçak; başkalarının iyi durumda olmasını istemeyen; başkalarının kötülüğünü isteyen. (Az.Tr., T.Tr.)

gönlü kararmak Hayata karşı sevgi ve yaşama gücü azalmak; hiç bir şeyden tat alamaz olmak.

gönlü katı Merhametsiz, sevgisiz.

gönlü kaymak Birine aşık olmak; birinden hoşlanmak, birini sevmek.

gönlü kırılmak İncinmek, üzölmek.

gönlü olmak 1. Sevip istemek içinden gelerek kabul etmek. 2. Rızı olmak; kabullenmek.

gönlü paslanmak Sevemeyecek kadar yılgın olmak.

gönlü takılmak 1. Aşık olmak, sevmek. 2. Bir şeye aşırı ilgi duymak.

gönlü tez Aceleci; ivercen; tez canlı.

gönlü tok Azla yetinmesini bilen, fazla mal ve kazançta gözü olmayan. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönlü yatmak Aklına uygun gelmek, razı olmak.

gönlü yufka Merhametli, güçsüz, hassas. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönlü/gözü tok Fazla mal ve kazanç peşinde olmayan, ihtiraslı olmayan.

gönlü/hatırı kalmak Gücenmek, darılmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönlümün sultanı Sevgilim.

gönlünden geçirmek/geçmek Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı içinden geçirmek; düşünmek.

gönlünden kopmak Temiz ve derin duygu içinde birine bir şey vermeyi veya iyilik yapmayı içtenlikle düşünüp kararlaştırmak.

gönlüne girmek Birinin sevgisini kazanmak.

gönlüne göre 1. Canı istediği gibi dilediğine uygun. 2. İyi kalpliliğine yaraşacak biçimde.

gönlünü eğlendirmek Birine, bir şeye, bir duruma ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

gönlünü almak/çelmek/kapmak 1. Birini kendine aşık etmek. 2. Gücenen bir kimseyi güzel bir davranışla sevindirmek; halini, hatırını sorup hoş tutmak; özür dilemek, ilgilenmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gönlünü avlamak Birini hayran etmek; sevgisini kazanmak, kendisine aşık etmek.

gönlünü çalmak Birini hayran etmek.

gönlünü etmek/yapmak Razı etmek, hoşnut etmek.

gönlünü kapmak Hayran etmek.

gönlünü kaptırmak/kaydırmak Tutulmak; birine aşık olmak.

gönlünü kazanmak Bir kimsenin ilgisini, sevgisini kazanmak.

gönlünü kemirmek İçin için huzursuzluk yaşamak.

gönlünü kırmak Kaba söz ve davranışlarıyla birini incitmek, küstürmek, gücendirmek, üzme.

gönlünü yakmak Üzme, acı vermek.

gönlünü yaralamak Gücendirmek.

gönlünün dümeni Sevgi anlayışı.

gönül açıcı Ferahlatıcı.

gönül açıklığı Temiz yürek ve düşence; ferahlık; neşe.

gönül açmak İç sıkıntısını gidermek; ferahlatmak, iç açmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gönül adamı Duyguları bol, herkese sevgisini veren; herkesi gönülden seven kimse.

gönül akıtmak Aşık olmak, sevmek.

gönül alçaklığı Kendini olduğundan küçük gösterme, alçak gönüllülük.

gönül almak 1. Birini uygun davranışla, bir armağanla sevindirmek. 2. Kırgınlığı ortadan kaldıracak biçimde davranmak; kırılmış olan kişiyi memnun edecek harekette bulunmak.

gönül avcılığı Herkesin kalbini, sevgisini kazanma çabası gösterme.

gönül avcısı Başkalarını kendine aşık etmeyi iş edinmiş ve bu türlü hareketten zevk alan çapkın kimse.

gönül avlamak Kendini sevdirmek.

gönül avutmak Kendi kendini teselli etmek.

gönül bağı Aşk ilişkisi.

gönül bağlamak Birine aşık olmak; bütün sevgisini vermek; içten severek bağlanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönül belası Sevgi aşk yüzünden çekilen sıkıntı; aşkın verdiği eziyet.

gönül birliği Birlikte duyulan istek; sevgi, ilgi aşk.

gönül bol/gani Tokgözlü, ihtirassız.

gönül bolluğu Cömertlik, göz tokluğu.

gönül borcu Yapılan iyiliğe karşı kendini borçlu saymak, minnet duymak.

gönül çekmek Sevda çekmek; fazlaca bir istek, arzu duymak.

gönül darlığı Sebebi tam belli olmayan üzüntü.

gönül düşürmek Aşık olmak, bağlanmak.

gönül düşürmek Sevmek, bağlanmak.

gönül eğlencesi Geçici bir ilgi ve sevgi göstererek; insanı eğlendirerek, hoşça vakit geçirmesini sağlayan şey.

gönül eğlendirmek Birine geçici bir ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

gönül ehli Gönülünü Allah'a adanmış, insanlara sevgi ve iyilikle yaklaşmayı gaye edinmiş kimse.

gönül eri Hoşgörülü, açık yürekli, kendisiyle arkadaşlık kurula bilen.

gönül etmek İç rahatlığı vermek, sevindirmek.

gönül gezdirmek/dolaştırmak Bir çok şeyden birini seçme çabasına girmek.

gönül ilişmek/takılmak İlgilenmek.

gönül incitmek Üzmek, kırmak darıltmak.

gönül indirmek Kendisine yaraşır değerde olmayan şeye razı olmak.

gönül kaptırmak Aşık olmak; tutulmak.

gönül karası Acı veren sevgi.

gönül katmak Sevgiyle yaklaşmak.

gönül kazanmak Başkaları tarafından sevilme.

gönül kırıcı Gaddar.

gönül kırmak Gücendirmek; davranışlarıyla birini incitmek.

gönül koymak/komak 1. Birinin sözlerine alınmak; gücenmek; kinci bir söz ya da davranış karşısında küsmek. 2. Sevmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönül okşamak Birini söz veya davranışlarla sevindirmek; hoş gidecek nitelikte olmak.

gönül rahatlığı Dirilik, düzenlik, huzur.

gönül rızasıyla Bir zorlama olmadan, gücenip kırılmadan, içten gelerek, sevgiyle; isteyerek, seve seve.

gönüllü gönülsüz Pek gönlü olmadan, yarı istekli, yarı isteksiz olarak.

göt/kıç atmak Bir şeyi elde etmek için pek hevesli olmak; elde etmek için her türlü fedakarlıkta bulunacağını belli etmek.

götüyle gülmek Gülecek değerde bile bulmamak.

gövde gösterisi Bir fikri savunan küçük bir topluluğun karşı tarafı korkutmak amacıyla yaptıkları gösteri.

gövdeye atmak/indirmek İştahla, oburca yemek

göz açmamak Çeşitli sebeplerden ötürü fırsat ve zaman bulamamak.

göz açmak 1. Doğmak, dünyaya gelmek. 2. Huzur ve rahata ermek, rahat edecek elverişli zaman bulmak.

göz açtırmamak Baskı altında tutmak, başka bir iş yapmasına fırsat ve zaman vermemek. (Öz.Tr., T.Tr.)

göz ağrısı Çok sevilen kimse, eskiden sevilmiş kimse.

göz alıcı 1. Fazla ışıktan, aydınlıktan bir şeye bakamaz hale getiren. 2. Alımlı, çekici, göze çarpan, güzelliği ile ilgi çeken.

göz almak 1. Göz kamaştırmak. 2. Güzelliği ile dikkati çekmek.

göz aşinalığı Birbirini arada sırada uzaktan görmeye doğan tanışıklık.

göz atmak/gezdirmek 1. Kısa bir süre için bakıvermek, kısa bir zamanda gözden geçirmek. 2. Başka birinin malına heves ve istek duymak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz bağı Gaflet, akıl ve duyguları yanıltan sebep.

göz bebeği Kıymetli varlık, sevgili, değerli, gerekli.

göz boncuğu Nazar değmesin diye takılan boncuk.

göz boyamak Gösteriş yaparak aldatmak, hileye düşürmek.

göz çıkarmak Zarar vermek, ihanet etme.

göz dalmak Amaçsız, bir yere uzun süre bakmak.

göz değmek/göze gelmek Kötülük, uğursuzluk getireceğine inanılan kıskanç bakış.

(Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

göz dikmek/koymak Bir şeyi ele geçirme isteği duymak, başka birine ait şeyi arzulamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

göz doldurmak/doyurmak Hayran etmek; değerinden çok, davranışı, görünüşü ile umulandan daha etkili olmak, derinden etkilemek.

göz dumanlanmak Kızmak, öfkelenmek.

göz eğlendirmek Çevresindekilere çok dikkat harcamadan bakmak.

göz erimi Gözün alabildiği uzaklık; gözün görebildiği en uzak nokta.

göz etmek Birine kaş göz hareketleriyle isteklerini bildirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

göz gezdirmek 1. Bir yazıyı derinlemesine incelemeyen yüzeyden okumak. 2. Üzerinde çok durmadan bakıp geçmek. (Az.Tr., T.Tr.)

göz göz Üzerinde bir çok delik bulunan, gözler halinde.

göz hakkı Bir şeye imrenerek bakan kişiye, özlemine yatıştırmak üzere verilen küçük parça.

göz kestirmek Mimlemek.

göz kırpmadan Hiç çekinmeden, duraksamadan.

göz kırpmak 1. Göz kapağını açıp kapamak. 2. Tasvip ve teşvik etmek. 3. Haber vermek, müjde vermek. 4. Başkasına söylediklerini doğru olmadığını işaretle anlatmak için benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak.

göz kırpmamak 1. Geceyi hiç uyumadan geçirmek, hep uyanık olmak. 2. Tehlikelere aldırmamak

göz kızarmak Ağlamak, üzölmek, ıstırap çekmek.

göz kirası Görmekten edinilen hak.

göz koymak 1. Bir şeyi elde etmeyi gaye edinmek, elde etmek istemek; bir şeyin kendisinin olmasını arzulamak. 2. Gönlü ve arzusu onda kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz kuyruğu Gözün şakağa doğru olan ucu.

göz oymak Hile ile düşmanlık etmek.

göz pınarı Gözün burun tarafındaki ucu.

göz sevdası Bakışarak sevişmek; yalnızca bakmakla yetinilen aşk.

göz süzmek Göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak nazlı bir eda ile baygın bakmak.

(*Öz.Tr., T.Tr.*)

göz tahmini Görerek tayin edilen ölçü.

göz terazisi Görerek ağırlık tahmini.

gözden bırakmak Önem vermemek, aldırmamak.

gözden çıkarmak Bir şeyin, bir malın elden gitmesine razı olmak, yokluğuna katlanmak; vazgeçmek, feda etmek.

gözden çıkmak Değer kaybetmek, önemsiz konuma gelmek.

gözden geçirmek **1.** Okumak. **2.** Daha iyi tanımak, özelliklerini anlamak için her tarafına bakmak. **3.** Vaziyeti tahkik etmek, incelemek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

gözden kaçmak Bakılan şeyler arasında her nasılsa görülmemiş olmak.

gözden kaçmamak Fark edilmek, bilinmek.

gözden kaybolmak/silinmek Görülmekte olan kişi artık görünmez olmak, ortalıkta görünmemek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

gözden uzaklaşmak Ayrılıp başka yere gitmek, görülmez olmak.

göze almak Yapacağı iş için doğabilecek her tehlike ve güçlüğü önceden, peşinen kabul etmek.

göze batmak **1.** Görünüşü dikkati çekmek, herkesi rahatsız etmek, uygunsuz, yakışıksız görünmek. **2.** Çekmezliğe yol açmak, başkalarının kıskançlığını uyandırmak.

göze çarpmak **1.** Görünüşüyle dikkati çekmek. **2.** Bir an bakınırken görmek, dikkat çekmek.

göze gelmek Kendisine göz değmek, nazara uğramak; kıskanç ya da hayran bakışların etkisiyle uğursuzluğa uğramak.

göze girmek Davranışları ve yetenekleri ile güven kazanmak.

göze görünmek **1.** Açık, belli olmak. **2.** Var olmamasına karşın var gibi görünmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

göze görünmemek **1.** Ortaya çıkmamak. **2.** Kendisi var olmamakla birlikte görünmemek. **3.** Yapmaya karar verdiği iş dolayısıyla karşılaşacağı tehlikeyi hiçe saymak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

göze ilişmek Şöyle bir dikkati çekmek, rastgele görmek.

göze sokmak **1.** Uyarmak. **2.** Kabaca göstermek. **3.** Beğendirmek.

gözleri kapanmak **1.** Çok uykusu olmak. **2.** Ölmek.

gözleri nemlenmek Hafifçe ağlamak.

gözleri oynamak Kızmak.

gözleri parlamak Gözlerinde istek, mutluluk, sevinç belirtileri görülmek.

gözleri sönmek Gözlerinin canlılığını, parlaklığını kaybetmek.

gözleri sulanmak Ağlamak, dış bir etkenle gözleri yaşarmak.

gözleri süzülme Uykusu gelmek; göz kapakları birbirine yaklaşmak.

gözleri yaşarmak Üzüntü veya sevinç verici bir durum ya da olay nedeniyle duygulanıp gözlerinden yaş gelmek.

gözleri/gözü açılmak **1.** Uyanmak. **2.** Eskiden anlamadığı, bilmediği bir çok şeyleri öğrenip işine gelenle gelmeyi ayırt eder duruma gelmek.

gözleri/gözü dalmak Gözleri bir şeyin üstüne veya bir yere takılarak derin düşünce veya hayale kapılmak, dalgın bakmak.

gözleri/gözü dönme Aşırı istek, öfke nedeniyle saldırarak durumda olmak.

gözleri/gözü kamaşmak Güzellik ve ihtişam karşısında büyük bir şaşkınlık, hayranlık içinde olmak.

gözleri/gözü kararmak **1.** Açlık, yorgunluk gibi sebeplerle iyi göremez olmak. **2.** Hırs, öfke, intikam dolayısıyla yaptığının farkına varamayacak durumda olmak, saldırarak halde olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözlerini açmak **1.** Uyanmak. **2.** Ağır hasta biraz kendine gelmek. **3.** Birisinin bilinçlenmesine, gerçeği görmesine çalışmak, uyararak. **4.** Bir yere bakmak, yollarla bir yere açılmak.

gözlerini devirmek Birine, öfkesini belli edecek biçimde bakmak.

gözlerini dikmek Bir yere dikkatle bakmak.

gözlerini kaçırmak Biriyle göz göze gelmemek için bakışlarını başka yana çevirmek.

gözlerini kapamamak Uyuyamamak.

gözlerini yummak Ölmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gözlerini/gözünü alamamak İlgi, hayranlık nedeniyle bakışlarını ayıramamak.

gözlerini/gözünü oymak Birine çok eziyet, kötülük etmek.

gözleriyle yemek Aşırı istekli veya kızgın bakmak.

gözü aç/açgözlü Doymak bilmeyen, gerekenden çok yiyecek, mal elde etmek isteyen. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözü açık/açık gözlü İşini bilen, bir işi kolay yürütme yollarını bulmakta, çıkarını sağlamakta becerikli, kurnaz, uyanık, zeki. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözü almamak 1. Görünüşü kendine güven vermemek, gözü tutmamak. **2.** Yapma güç ve yeteneğini kendinde bulmamak.

gözü ardında Mahrum, arzulu.

gözü bağlı/gözleri kapalı 1. Çevresinde olup bitenlerin farkına varmayan, bilgisiz, habersiz, masum. **2.** İyice anlamadan, sorup soruşturmaksızın.

gözü bulanmak Baktığı şeyleri keskin çizgileriyle seçemez olmak, ayrıntılarıyla görememek, bir tül arkasından görür gibi olmak.

gözü büyümek 1. Şaşmak, korkmak. **2.** Abartmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözü dalmak Gözleri bir noktaya dikilmiş halde baktığı şeyi görmeden dalgın dalgın bakmak.

gözü dar Kıyımsız, kimseye bir şey vermek istemez. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözü dışarıda Evini veya işini ihmal eden; nikahlı eşiyile yetinmeyip başkaları ile arkadaşlık kurmak amacını güden kadın ya da erkek.

gözü doymak İsteddiği bir şeye kavuştuktan sonar fazlasını istememek; aşırı istekli, hırslı olmamak.

gözü dönmek Aşırı bir istek ya da öfke dolayısıyla etrafına saldıracak duruma gelmek.

gözü dumanlanmak Öfkeden gözü hiç bir şey görmemek.

gözü gitmek Bir şeye farkına varmayarak; elinde olmayarak; rastlantı ile bakmak.

gözü görmemek 1. Görmez olmak. **2.** Belli bir şeyden başkasıyla ilgilenmemek. **3.** Öfke sonucu en kötü şeyleri yapacak duruma gelmek.

gözü ısırmak Bir kimseyi tanır gibi olmak.

gözü kalmak 1. Beğenmek, elde edemediği bir şeyi hala istemek. **2.** Ele geçiremeyeceği bir şeyi kıskanmak. **3.** Bakışları bir noktaya takılıp dalgınca bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözü kapalı 1. Düşünüp taşınmadan. **2.** Dünyanın gidişinden haberi olmayan. **3.** Masum, günahsız, kabahatsiz, habersiz.

gözü kapanmak 1. Çok uykusu geldiğinden göz kapaklarının birbirine yaklaşması. **2.** Ölmek.

gözü kara Tereddüt etmeden atılabilen, korkusuz, cesur.

gözü kararmak 1. Başını dönerek hafif baygınlık geçirmek. **2.** Hırs ve ümitsizlik nedeniyle ne yaptığını bilmeyecek bir duruma gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gözü kaymak 1. Gözü ara sıra şaşığı gibi görünmek. **2.** İstemediği halde bakmak.

gözü keskin 1. Uzakları iyi gören. **2.** Herkesin göremediği incelikleri görebilen

gözü kesmek Bir iş yapabilme konusunda kendine güvenmek, kendisini yeterli bulmak.

gözü korkmak Aleyhte neticelenmiş olan bir sınamadan sonar birinden ya da bir şeyden zarar gelebileceği düşüncesine saplanmak.

gözü küllü Deneyimsiz, iyiyi kötüyü ayırt edemez.

gözü olmak Bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek, başkasının malını ve varlığını almak istemek.

gözü yememek/almamak Bir işi, o işi yapma gücünü kendinde bulamamak; o işe girişmekten çekinmek.

gözü yılmak Daha önce denediğinden, kötü tecrübeleri sebebiyle yeniden o işi yapmaktan çekinmek.

gözü yolda Bekler vaziyette. (Az.Tr., T.Tr.)

gözü/gözleri açılmak Gerçekleri görmek, gerçeklerin farkına varmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözü/gözleri kapalı 1. Olup bitenlerin farkına varmayan, gerçekleri idrak edemeyen.
2. Sorup anlamadan, düşünmeden.

gözü/gözüne ilişmek Birdenbire ya da istemeden rastgele görmek.

gözüm çıksın Yalan söylüyorsam gözlerim kör olsun.

gözüm görmesin 1. Defolup gitsin, bana görünmesin, onu görmek istemiyorum. **2.** O şeyi uzaklaştırın, görmeye dayanamıyorum, görmek istemiyorum.

gözümün bebeği Canım, çok sevdiğim.

gözümün elifi En sevdiğim; en değerli varlığım.

gözümün nuru Sevgi anlatan bir seslenme.

gözün alabildiğine Gözün görebileceği en uzak yerlere kadar.

gözün aydın 1. Kavuştuğun sevinçli gün (ya da sevindirici olay) kutlu olsun; mutlu ve sevindirici habere çok sevindim, hayırlı olsun. **2.** Sevinç veren bir olaydan dolayı kullanılan bir kutlama sözü.

gözünde büyütmek 1. Bir şeyi yapmayı kestirememek; o şey kendisine çok büyük ve güç gelmek. **2.** Bir kimseye olduğundan fazla değer vermek, önemsiz olan bir şeye fazla önem vermek.

gözünde kalmak İsteddiğini elde edememenin üzüntüsü içinde olmak, isteğine eremeden ölmek.

gözünde olmamak Ya üzüntü ya hastalık nedeniyle önceleri önem verdiği bir şeye artık önem ve değer verecek durumda olmamak.

gözünde tutmek Çok özlemek; göreceği gelmek; hasret, özlem çekmek.

gözünden esirgemek Birini, bir şeyi büyük itina ile korumak, üzerine titremek.

gözünden kaçmak Dikkatsizlikle görmemiş, fark etmemiş olmak.

gözüne girmek Anlayışlılığı, çalışkanlığı, becerikliliği ile büyüğünün sevgi güvenini kazanmak, olumlu davranışlarıyla karşısındakinin güvenini kazanmak.

gözüne kestirmek 1. Başarabileceğine, üstesinden gelebileceğine inanmak. 2. Beğendiği, istediği bir şeyi elde etmeyi tasarlamak. 3. Zevkine uygun bulmak.

gözüne sokmak 1. Birinin bir kimseyi beğenmesini sağlamak. 2. Görmek istemediği şeyi zorla göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

gözüne/göze ilişmek Dikkatli aramadığı halde birini , bir şeyi görmek; bir rastlantı ile görmek.

gözünü açmak 1. Uyanık olmak, dikkatli olmak. 2. Bir konuda istekli olmak. 3. Birisinin bir konuda, bir şey hakkında bilgiler vermek suretiyle görüşünü genişletmek, onu uyarmak, ikaz etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gözünü ayırmamak Bakışını başka bir tarafa çevirmemek; bir şeye gözünü dikip sürekli olarak bakmak; devamlı olarak aynı şeye bakmak.

gözünü bağlamak Akıl ve duygu yönünden birini yanıltmak; aklatmak; birini doğruyu bulamaz, düşünemez duruma getirmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözünü boyamak Yanıltmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözünü çıkarmak 1. Bir işi en kötü şekilde yapmak, çok kötü yapmak. 2. Bir şeyi alırken iyi seçim yapamamak; iyi mal dururken kötüsünü almak, seçmek.

gözünü dikmek Gözünü ayırmadan bir şeye ya da bir yere devamlı olarak bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözünü doyurmak Bol bol çok çok vermek; istediğinden daha fazla vererek artık istemeyecek hale getirmek.

gözünü korkutmak Birini korkar hale getirmek, yıldırımak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözünü oymak Çok kötülük etmek.

gözünü patlatmak Birini dövmek, yaralamak.

gözünü sevdiğim 1. Çok sevdiğim, sevgi, özlem sözü olarak söylenir. 2. Sevgili dostum.

gözünü seveyim 1. Çok rica ederim; çok sevdiğim şeydir, durumdur. 2. Çok sevdiğim şeydir, durumdur.

gözünü yaşartmak Üzmek, gözlerinden yaş getirtmek.

gözünü yıldırımak Bütün cesaretini kırmak.

gözünü yummak 1. Görmezlikten gelmek. 2. Ölmek. 3. Uyumak, yapılan hataları görmezlikten gelmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözüyle bakmak Birine, bir şeye... gibi bakmak.

gözüyle görmek Görmüş olduğunu inandırıcı biçimde belirtmek.

gözüyle yemek Rahatsız edici biçimde dik dik bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gül yüzlü Güzel, alımlı.

gün yüzlü Aydınlık ve parlak yüzlü.

günahı boynuna Günah sayılan bir hareketi başkasına atarken; "bu işte benim elim yok, sorumluluğu sana ya da ona olsun" anlamında.

hazır baş Hazır duran, hemen kullanılabilir.

hilal kaş İnce, düzgün, hilal biçimindeki kaş.

horoz akıllı/kafalı Akılsız kimse; aptal.

içi/gönlü daralmak Sıkılmak, bunalmak, sıkıntıya kapılmak.

içi/gönlü kararmak Hakikatleri görmez, bilmez, tanımaz olmak.

içi/midesi kazınmak/kıyılmak Açlıktan ötürü midesi aşırı derecede ezilmek; çok acıkmak.

içi/yüreği acımak Merhamet etmek; üzülmek.

içi/yüreği ezilmek 1. Büyük bir acı duymak. 2. Acıkmadan dolayı midesi rahatsızlık vermeye başlamak.

içine/ciğerine/yüreğine işlemek Söz, davranış bir kimseye çok dokunmak, acısını derinden duymak.

içine/kalbine doğmak Olacakları sezmek; tahmin etmek.

iki kuyruklu Ayıplı, kusurlu, noksan.

iki yüzlü 1. Birinin yüzüne başka, arkasından başka konuşan, özü sözü bir olmayan, riyakar kişi. 2. Ters ve yüzü kullanılan kumaş.

iliği sulanmak Acı duymak.

iliğine/içine işlemek/geçmek 1. Herhangi bir şey üzerinde çok derin etki bırakmak. 2. Bir tutkunun, alışkanlığın etkisi altına girmek. 3. Vücudun en derin yerlerine kadar üşümek, yağmurdan iyice ıslanmak.

iliğini kemirmek Son derece üzme, rahatsız etmek.

iliğini/kemiğini kurutmak Birini canından bezdirecek kadar üzme; eziyet etmek; sıkıntı vermek.

ilikleri gevşemek Hoş bir insan, iyi bir durum vb. karşısında çok ilgi duyduğunu açıkça belli edecek tavır göstermek.

iliklerinde duymak Benliğinde iyice duymak.

ilk ağızda En önde, ilk seferde; ilk iş olarak, ilkin.

ilk elden Baştan, öncelikle.

iş başı Bir takım kimselerin uğraşmaları sırasında işin yapılmasına bakan kimse.

iyi kalpli/yürekli Herkes için iyilik düşünen, herkesin iyiliğini isteyen, başkaları için hep iyilik düşünen (kimse).

kabak kafalı/kafa 1. Aptal, budala. **2.** Saçları ustura ile kazınmış; saçları dökülmüş; dazlak.

kaburgaları çıkmak/sayılmak Pek zayıflamış olmak; aşırı zayıflığı sebebiyle kaburgaları belli olmak.

kadın ağızlı 1. Dedikodu yapan erkek. **2.** Karısının sözünden çıkmayan erkek.

kafa adamı İyi düşünen kimseler.

kafa ağrıtmak Söylenmek, boş, değersiz konularla rahatsız etmek.

kafa atmak Kafa ile vurmak.

kafa bulmak Birisiyle alay edip neşelenmek.

kafa dengi Anlayışları, beğenileri, eğilimleri, tutumları birbirine uygun yakın arkadaşlardan her biri.

kafa dinlemek Zihni yoran sorunlardan uzak olmak.

kafa kağıdı Nüfus cüzdanı.

kafa kalmamak Zihni yorularak çalışmaz olmak.

kafa koparmak 1. Rüzgar çok sert esmek. **2.** Alışverişte fahiş fiyatla satmak, kazıklamak.

kafa patlatmak Bir konu üzerinde çok düşünmek, zihin yormak.

kafa sallamak İster doğru ya da yanlış, her şeye evet diye cevap vermek; onaylamak.

kafa şişirmek Birini gürültü ve gevezelikle rahatsız etmek; tedirgin etmek; sıkmak.

kafa tutmak Birine boyun eğmeyi dikilmek; karşı gelmek, direnmek, diklenmek.

kafa ütülemek/tütsülemek Bok ve gereksiz konuşarak karşıdakini rahatsız etmek.

kafa yapmak 1. Yeterli uyuşturucu kullanarak esrime noktasına ulaşmak. **2.** Birisiyle alay ederek neşelenmek, matrak geçerek keyiflenmek.

kafa/zihin yormak Bir iş, konu, sorun üzerinde uzun uzadıya düşünmek.

kafadan atmak Bir konuda bilgisi olmadığı halde o konu hakkında gelişigüzel konuşmak; uydurarak söylemek.

kafadan kontak/çatlak Dengesi olmayan, akılsız, düşüncesi kıt, delice işler yapan.

kafadan sakat Aklı kıt, düşüncesizce, delice işler yapan.

kafası atmak Sinirlenmek, kızmak.

kafası bozulmak Düşüncesine, isteğine aykırı düşen bir duruma canı sıkılmak, kızmak, öfkelenmek; sinirlenmek.

kafası bulanmak 1. Aklı karışmak, kafası yorulduğundan, bir meseleyi kavrayamaz hale gelmek. **2.** Akıllıca, zekice işler yapmak.

kafası çalışmak Aklı, zekası yerinde olmak, zihni iyi işlemek; bir şeyi çabuk kavramak.

kafası dönmek 1. Sıkışık bir durumda sersemlemek. **2.** Çok kızarak öfkelenmek.

kafası durmak Aşırı zihin yorgunluğu sebebiyle artık hiçbir şey anlamayacak; düşünemeyecek duruma gelmek.

kafası işlemek/çalışmak Zihni çalışmak; akli yerinde olmak; bir konu üzerinde doğru düşünebilir olmak.

kafası kalın Zor anlayan, akılsız, kavraması zor kimse.

kafası kızmak Sinirlenmek; öfkelenmek.

kafası olmamak Anlayışı, kavrayışı kıt olmak.

kafası şişmek Fazla zihni çalışmadan ya da gürültüden ötürü kafası çalışamaz hale gelmek; zihni yorulmak.

kafası takılmak Zihni sürekli olarak bir şeyle uğraşmak.

kafası/aklı almamak 1. Akıl erdirememek, olabileceğine inanmamak. **2.** Zihin yorgunluğundan anlayamaz duruma gelmek.

kafası/başı dumanlı Hafif içkili, sarhoş.

kafasına çalmak Aşağılayarak bir şey vermek.

kafasına girmek 1. Düşüncelerini birine aşılıyarak onun da kendisi gibi düşünmesini sağlamak; kandırıp yönlendirmek. **2.** Bir şeyi öğrenmek.

kafasına koymak Bir şeyi yapmaya kesin olarak karar verip uygun zamanı beklemek.

kafasına uymak Sözüne uymak; bir kişinin ileri sürdüğü fikirler doğrultusunda hareket etmek.

kafasını kırmak Birini döverek kafasından yaralamak.

kafasını kızdırmak Sataşmak, öfkelenmek, sinirlendirmek.

kafasını koparmak Dalavereli bir işte veya kumarda birinin bütün parasını hileyle almak.

kafasını kullanmak Akıllıca davranmak, aklını kullanmak.

kafasını kurcalamak Düşündürmek, zihnini meşgul etmek.

kafasını sokmak Barınabilecek bire yere yerleşmek.

kafasını toplamak Sarhoşluktan ayrılmak; sağlıklı düşünebilir olmak.

kafasını yarmak Birisini döverek kafasından yaralamak.

kafayı bozmak Eskisi gibi sağlıklı düşünememek, delilik belirtileri görülmek.

kafayı bulmak 1. Çakır keyif ya da sarhoş olacak kadar içki içmek. 2. Uyuşturucu kullanıp esrimek.

kafayı çatlatmak/üşütmek Delirmek, aklını oynatmak.

kafayı çekmek İçki içmek.

kafayı değiştirmek Düşüncesini, görüşünü değiştirmek.

kafayı dumanlamak/tütsülemek 1. İçki içmek; içki içip esrimek. 2. Uyuşturucu kullanarak esrimek.

kafayı tutmak Tam sarhoş olmak.

kafayı üşütmek Çıldırarak, delirmek, delilik belirtileri göstermek.

kafayı vurmak 1. Hastalanmak. 2. Uyumak için yatmak.

kalbi aç 1. Sevilmemiş. 2. İnsanca duygulardan uzak.

kalbi atmak Heyecanı kalp atışlarının hızından anlaşılacak.

kalbi bozuk Fesat; kötü istekli olan.

kalbi burulmak İçten üzülmek, kederlenmek.

kalbi durmak Ölmek.

kalbi kanamak Çok acı, üzüntü çekmek; ıstırabı çok olmak.

kalbi kararmak 1. Üzüntü, sıkıntı sebebiyle bunalmak, hüznlenmek. 2. Ahlakı bozulmuş, itikatsız olmak.

kalbi kırılmak Üzülmek, gücenmek.

kalbi olmamak Acıma duygusu, merhameti olmamak.

kalbi parçalanmak Bir olay karşısında çok üzülmek; aşırı ölçüde acıyıp üzülmek.

kalbi yumuşak Acıyan; merhametli kimse.

kalbi yumuşamak Öfkesi geçmek; içi merhametle dolmak.

kalbi zengin Cömert, ihtiyacı olduğunda bunu yok gibi gösteren kimse, gönül zenginliği ile yetinen kimse.

kalbine doğmak Bir işin olacağını ya da olduğunu kendine haber verilmiş gibi bilivermek; bir belirti bile yokken ileride olacakları tahmin etmek.

kalbine girmek Karşısındakinin sevgisini kazanmak.

kalbine göre Başkaları hakkında beslediği duygulara göre; istek ve düşüncesine uygun - gönlüne göre.

kalbini açmak Duygularını, eğilimlerini, düşüncelerini birine söylemek; görüş ve duyularını açıklamak, dertlerini dökmek.

kalbini fethetmek/kazanmak İnce bir davranış ve güzel sözle birinin ilgisini çekmek, sevgisini kazanmak.

kalbini okumak İçinden geçenleri bilmek; neler düşündüğünü, neler hissettiğini anlamak; duygularının, niyetlerinin ne olduğunu sezinlemek.

kalbini/gönlünü/hatırını kırmak Birini küstürecek kadar çok gücendirmek, üzme.
(Az.Tr., T.Tr.)

kalın kafalı Akılsız; aptal; anlayışı kıt olan.

kalp ağrısı Aşk acısı; aşk nedeniyle duyulan üzüntü.

kalp kazanmak Birinin gönlünü mutlu etmek.

kalp kazanmak/fethetmek Kendini sevdirmek; ince bir davranışla güzel bir sözle birinin sevgisini elde etmek.

kalp kırmak Birini incitmek, gücendirmek.

kalp/gönlü/hatır kırmak/yıkmak Birini üzüp incitmek, gücendirmek.

kalpten gelen Yapmacıksız, içten geldiği gibi; samimi.

kamçı kuyruk/kıl Zayıf, güçsüz kişi.

kan ağlamak Bir zulümden, bir afetten, bir sıkıntıdan, büyük üzüntü duyup çok yakınmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kan akıtmak Kurban kesme k; adadığı kurbanı kesmek.

kan akmak Kanlı bir çarpışma olmak; kan dökülmek.

kan bağışlamak Vücudundaki kanın bir kısmını sağlığı tehlikede olan biri kullansın diye alınmasını sağlamak.

kan çanağı Göz hk. çok ağlamış, uykusuz kalmış, bu nedenle kızarmış göz.

kan çekmek 1. Huyu ve yüzü akrabalarına benzemek. 2. Akraba için yakınlık duymak.

kan çıkmak Kan dökülmek; kan dökülmesine sebep olacak bir kavga çıkmak.
(Öz.Tr., T.Tr.)

kan davası Geçmişte, aralarında kanlı bir çarpışma olmasından dolayı kökleşmiş bir düşmanlık bulunan iki ailenin karşılıklı kan gütmesi.

kan doğramak Bir işi bozmak; engellemek, bir şeyi ölümsüz etkilemek.

kan dökmek Yaralamak ve ya öldürmek, ölüme yol açmak, kan akmasına sebep olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kan etmek Cinayet işlemek, adam öldürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan gelmek Kanamak.

kan gütmek Akrabasını öldüreni ya da onu yakınlarından birini öldürme duygusu içinde olmak.

kan istemek Öldürülen birinin öcünün alınmasını istemek; ölüm cezası istemek.

kan kardeşi Birbirinin birer damla kanını emmek suretiyle kardeş olduklarını kabul edenlerden her biri.

kan kırmızı 1. Çok kırmızı, kan renginde, kıpkırmızı. **2.** Kötülükte üstün, yaman.

kan kusmak Çok sıkıntı ve zorluk çekmek; fazla eziyete uğramak; üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan kusturmak Çok eziyet çektirmek; büyük sıkıntı içine sokmak, perişan edercesine hırpalamak.

kan oturmak Çarpma, sıkışma gibi sebeplerle bir damarın çatlamasıyla sızan kan dokular arasına birikip morarmak.

kan tutmak 1. Adam öldüren kişi, korku, heyecan gibi sebeplerle olay yerinden dizinin bağı çözülüp kaçamamak; donup kalmak, şok geçirmek. **2.** Kan görünce bayılmak.

kan tükürmek Çok sıkıntı çekmiş olmak.

kan yutmak Çok sıkıntı çekmek; sıkıntı çekmek; eziyete katlanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

kan yutturmak Bir iş meydana gelinceye kadar, o işi yapana çok sıkıntı vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan/kanını emmek Sömürmek.

kana boğmak/boyamak/bulamak Art arda birçok cinayet işleyerek, adam öldürerek ortalığı kan içinde bırakmak; çok zulüm yapmak.

kana kana Doyuncaya kadar, doya doya.

kana susamış Gaddar; kavga ve dövüş bahanesi arayan, cinayet çıkarmaya eğilimli, saldırgan.

kanada kalkmak Kuşlar hk. uçuşa başlamak.

kanadı kırılmak Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kanadını kırpmak Destekten yoksun kalmak.

kanat açmak 1. Uçmak. **2.** Gemi yelkenlerini şişirmek. **3.** Birini korumaya almak.

kanat alıştırmak 1. Uçmaya öğrenmeye başlamak. **2.** Bir işe alışmaya çalışmak.

kanat birliği Hep birlikte kanat açmak, uçmak.

kanat germek Himayesi altına almak, korumak; kanadı altına almak.

kanat vermek Hızlanmak, hız kazanmak; birine gazez duymak, birinin kötülüğünü istemek. (Az.Tr., T.Tr.)

kanı ağır Ağır canlı, davranışları ağır, sevimsiz, varlığından sıkıntı duyulan kimse.

kanı akmak Birisi tarafından yaralanmak; öldürölmek.

kanı bozuk Alçak; soy yönünden temiz olmayan; soysuz, suçlularla dolu bir ailenin çocuğu olmak.

kanı bozulmak Bir şey, bir kimsenin ar duygularına çok aykırı gelmek.

kanı donmak Korku ve heyecan yüzünden dona kalmak; çok şaşırarak; hareketsiz kalmak.

kanı ısınmak Birinden hoşlanmak; kendine yakın bulmak.

kanı kaynamak 1. Birine hemencecik bir ilgi, sevgi, yakınlık duymak, içinden gelerek sevmek. 2. Neşeli, coşkun, hareketli, kıpırdak ve cilveli olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kanı kurumak Sabrı tükenmek; kansız kalmak, üzölmek.

kanı kurumuş Acıma duygusu yok.

kanı pahasına Bütün tehlikeleri önceden kabullenerek, amacı uğrunda hayatını tehlikeye koyarak.

kanı sıcak Kendini çabuk sevdiren, sevimli, sempatik, şirin, tatlı, hoş.

kanı soğuk İtici, sevimsiz, soğuk, şirin olmayan.

kanı sulanmak Kansızlığa uğramak.

kanına girmek 1. Birini öldürmek ya da öldürtmek. 2. Bir şeyi ziyan etmek; bir şeyi boşa harcamak.

kanına susamak 1. Öldürme hırsı içinde olmak. 2. Kendisinin ölümine, öldürölmesine yol açacak aşırı hareketler içinde bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kanını bağışlamak Hayatını bağışlamak, öldürecekken öldürmemek.

kanını emmek Birini acımasızca sömürmek; insaf duymamak; insafsızca sömürmek.

kanını içmek Birini öldürmek; can alma kastıyla birine kötölük etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kanını/iliğini kurutmak Birine pek çok eziyet vermek.

kanıyla ödemek Yaptığı iş hayatına mal olmak; suçunun ve hatasının cezasını ölümlüyle ödemek.

kanla/kanlara boyamak Her tarafı kanla kaplamak.

kanlarıyla basmak Öfkelenmek; sövdürecek kadar sinirlendirmek.

kanlı canlı Sağlıklı ve güçlü; sıhhati yerinde, gürbüz; yüzünden sağlık, güç fişkiran; sapasağlam, dipdiri.

kanlı gömlek Düşmanlık, kin; kanlı olmak; aralarında kan davası bulunmak, bir taraf öteki taraftan birini öldürmüş olmak.

kantarı belinde Açıkgöz; aldatılamaz; inanmaz, her şeyde hile sezer.

kapı ağızı 1. Kapı yanı. 2. İp ucu.

kar dişi Saçaklardan sarkan buz.

kara yüzlü Suçlu olan; lekesi bulunan.

karı ağızlı 1. Dönek, dedikoducu, sözüne güvenilmez; kadın gibi dedikodu yapmayı seven erkek. 2. Karının sözüne göre davranan, konuşan koca.

karın ağrısı 1. Karın bölgesinde duyulan ağrı. 2. Çekilmez, sevilmez, geveze kimse; can sıkıcı şey veya kimse, insanı muzdarip eden hal. (Az.Tr., T.Tr.)

karnı almamak Kıskanmak.

karnı burnunda Gebeliği çok ilerlemiş; doğurma zamanı iyice yaklaşmış hamile kadın.

karnı gitmek/sürmek Büyük abdestini sık sık sulu olarak yapmak; ishal olmak.

karnı/yüreği bol/geniş Gamsız, tasasız, hiçbir şeyi dert edinmeyen; kaygısız; ilgisiz; olur olmaz şeye üzülmeyen.

karnından konuşmak/söylemek 1. Duyulmayacak kadar hafif söylemek, ne söylediği anlaşılmamak. 2. Uydurmak, uydurup söylemek, yalan söylemek.

kaşları yaylanmış Kaşları yay gibi olmuş.

kaşlarını çatmak Somurtmak, öfkelenmek, surat asmak; sert bir tavır takınmak; kızdığını kaşlarını gözlerinin üzerine yıkarak belli etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kaşlı gözlü Güzel; yüzü güzel olan.

katı/taş yürekli Acıması olmayan, acıklı olan şeyleri görmekten müteessir olmayan; insafı bulunmayan.

kelle koşturmak Gereğinden çok övmek; acele etmek.

kelle olmak Çok sarhoş olmak.

kellesini istemek Öldürülmesini istemek.

kellesini uçurmak/vurmak Başını kesmek; birinin kafasını gövdesinden kesip koparmak.

kelleyi vermek Canını bir şey için feda etmek; başı uçurulmak.

kem göz Baktığı yere nazar değdiren göz.

kem gözlü Uğursuz, kötü bakışlı.

kemiğine/kemiklerine kadar İyice, tamamen.

kemik atmak Birini susturmak için çok az bir şey vermek; doyumluk vermek.

kemik gibi Sert, bükülmez, kırılmaz, sağlam.

kemik yalayıcı Çıkarıcı dalkavuk; iki yüzlü; yüze gülücü; şaklaban.

kemikleri sayılmak Çok zayıflamış olmak.

kemikleri sızlamak Ölünün huzuru kaçmak, rahatsız olmak.

kemiklerini kırmak Aşırı dayak atmak, çok dövmek.

kepçe kuyruk Başkasının sırtından geçinen kimse.

kıç atmak **1.** Çifte atmak, arka ayaklarıyla tekmelemek. **2.** Çok istekli olmak; aşırı ilgi duyduğunu belli etmek.

kıç attırmak **1.** Birisinin ilgisini uyandırmak. **2.** Galip gelmek, üstün çıkmak, yenmek.

kıçı kırık Değersiz, önemsiz kimse.

kıçımın kenarı Bir kimse için bilgisiz, tecrübesiz; önemsiz, değersiz kimse.

kıçına bakarak Başvurusundan olumlu sonuç alamayıp geri dönerek.

kıl çekmek Birini aşırı derecede övmek; dalkavukluk etmek.

kıl gibi İncecik, çok ince.

kıl kadar Çok az miktarda, derecede.

kıl kuyruk Zıppır, delişmen, kaçık, sözünde durmaz, işsiz güçsüz, yalancı serseri.

kılı kıpırdamamak Aldırış etmemek; durum ve davranışını değiştirmemek; umursamamak; ilgisiz davranmak; bir şeyler yapması beklenen durum karşısında en küçük bir davranışta bulunmamak; kendisinden bekleneni yapmamak.

kılına dokundurmamak Hiçbir şekilde en ufak ziyan getirmemek.

kiraz dudak Kırmızı, güzel dudak.

kirpiği kurumamak Devamlı ağlamak.

kol atmak **1.** Gövdeden ayrılan bir dal bir yöne uzanmak. **2.** Çevreye yayılmak, genişlemek, uzamak; uğraşmakta olduğu konu ile yetinmeyerek başka bir konuyu da uğraşı alanı içine almak.

kol başı Çengi takımı, zuhuri oyunu takımı gibi toplulukların reisleri, başları.

kol burmak Galip gelmek.

kol bükme Aciz bir durumda bulundurmak.

kol demiri Bir kapı kapandıktan sonra, dışarıdan açılmaması için arkasına vurulan demir destek.

kol gezmek 1. Bir kişi ya da Şey g¼c¼n¼ ve etkinliğini s¼rd¼ren bir durum g¼stermek. **2.** G¼venliđi korumak amacıyla dolaşmak.

kol işçisi Bedeniyle g¼ren kime, v¼cutla çalışan işçi.

kol kemiği Omuz başından dirseğe kadar uzayan kemik.

kol kesmek Kuvvet ve g¼ç bırakmamak.

kol kola Yan yana ve kollarını birbirine geçirerek.

kol sallamak Kolları hareket ettirmek.

kol uzatmak Ulaşmak, yayılmak.

kol vermek Destek olmak.

kol vurmak Dolaşmak; gezinmek.

kolları kopmak Ağır bir Şey taşımdan ya da çok iş yapmaktan yorulmak

kolları/paçaları sıvamak Bir işe t¼m g¼c¼yle başlamaya hazırlanmak; bir işe girişmek.

kollarını açmak 1. Birini içtenlikle karşılamak, kucaklamaya hazırlanmak. **2.** Korumaya, yardım etmeye çalışmak.

koltuğu doldurmak Aldığı g¼revi tam olarak başarabilecek yetenekte olmak.

koltuğuna girmek Yakınlık g¼stermek; yardım etmek.

koltuğuna sığınmak Birinin koruyuculuğuna, himayesine sığınmak.

koltuk altı 1. Koltuğun ortasındaki çukurluk. **2.** Kayırma.

kolu b¼k¼lmez G¼çlü kuvvetli.

kolu uzun Çevresi geniş, s¼z¼ geçer, g¼c¼ yetişir; her işi yaptırmaya muktedir.

koluna girmek 1. Kolunu birinin koltuğu altından geçirip tutmak. **2.** Yakınlık g¼stermek, yardım etmek.

koluna kuvvet Kolu kuvvetli olsun.

korku damarı Cesaret duygusu.

koyun başlı Uysal.

k¼m¼r g¼zl¼ G¼zlerinin rengi siyah olan.

k¼pr¼ başı 1. Bir k¼pr¼n¼n başlangıç ya da bitiş noktası. **2.** Askerlikte ilerlemek için çıkılan elverişli kıyı ya da tutulan önemli nokta. **3.** İlerde yapılacak iş için dayanak olacak kişi, Şey, yer.

k¼r boğaz Kolay kolay doymayan; hastalanacak surette yiyen.

k¼r g¼zl¼ Dikkatsiz, değer biçemeyen.

k¼se sakal Az sakalı olan kişi, az sakallı.

kulağa çalınmak Uzaktan işitmek, haber almak, bir meseleyi şöyle böyle anlamak.
(Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kulağa koymak Davranışlarına dikkat etmesi için uyarıda bulunmak, tavsiye etmek.

kulağı delik Her şeyden çarçabuk haber alan, bilgili, haberli.

kulağı düşük 1. Gücünü yitirmiş. **2.** Keyifsiz, neşesiz.

kulağı kesik Herhangi bir konuda deneyim kazanmış, ustalık edinmiş; görmüş geçirmiş kimse; bir konuda zamanla deneyim kazanıp ustalık edinmiş kimse.

kulağı kırışte Gelecek haberi, söyleyecek sözü büyük ilgi ile bekleyen bir halde.

kulağın elinde Müjde.

kulağına değmek Kulağına gelmek.

kulağına fısıldamak Kulağına yavaşça söylemek.

kulağına gelmek Duyulmak; işitilmek.

kulağına girmek Dikkatle dinlemek; anlamak; öğrenmek, itibar etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kulağına koymak/sokmak Bir mesele hakkında daha önce kısa da olsa bilgi vermek, telkinde bulunmak.

kulağına söylemek Başkalarının işitmeyeceği bir şekilde, alçak sesle ve ağzını kulağına yaklaştırarak birine bir şey söylemek.

kulağını açmak Bir şeyi dinlerken dikkatli olmak.

kulağını çınlatmak Bir kimseyi anmak.

kulağını dikmek Dinler vaziyette olmak.

kulağını doldurmak Bir kimseye başkasından bilgi almadan önce o konu üzerinde kendi düşüncesini söylemek, yönlendirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kulak açmak İyi işitmek, dikkatle dinlemek, bellemek.

kulak asmak Dinlemek, dikkat etmek, önem vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

kulak asmamak Dinlememek, aldırış etmemek, önem vermemek. (Az.Tr., T.Tr.)

kulak burmak/bükme/çekmek 1. Yapacağı işte dikkatli davranması için birini uyarmak. **2.** Ders olsun diye ceza vermek.

kulak dolgunluğu Araştırma, inceleme ürünü olmayan; dinleye dinleye edinilmiş, pek de sağlam olmayan bilgi.

kulak kabartmak Belli etmeden, dinlemiyormuş gibi görünerek dinlemek.

kulak kesilmek Bütün dikkati ile; ilgisiyle dinlemek.

kulak memesi Kulağın küpe takılan, yumuşak olan bölümü.

kulak tıkamak Bir şeyi duymazlıktan gelmek; önem vermemek; dinlememek.

kulak tırmalamak Kötü bir sesle kulağı rahatsız etmek.

kulak tutmak/vermek **1.** Bir konuyu çok iyi anlamak için dikkatle, merakla dinlemek. **2.** Birinin dediğini yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kulakları çınlamak Anılmak, hatırlanmak.

kulakları parçalanmak Dayanılmaz bir ses veya gürültü duymak.

kulakları paslanmak Uzun süreden beri müzik dinlememiş olmak.

kulaklarına inanmamak Duyduklarına inanamayacak kadar dehşete düşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kulaklarında çınlamak Bir konuşma, ses ya da şiiri tekrar duyar gibi olmak.

kulaklarını dikmek Hayvan hk. dikkat kesilmek; çevreyi çok dikkatle dinlemek.

kulaktan dolma Araştırarak, okuyarak değil, şundan bundan dinleye dinleye edinilen yarım yamalak bilgi.

kulaktan kapmak Araştırarak, inceleyerek, okuyarak değil, söylenenleri dinleyerek bilgi edinmek.

kulaktan kulağa Biri diğerinin kulağına gizlice söyleyerek bilginin, haberin yayılmasını sağlamak.

kursağında kalmak İstenilen bir şeyin gerçekleşmemesi, yarım kalması.

kursağından geçmemek İçine sinerek yiyememek.

kuru baş Sadece kendi.

kuru başına Kimsesiz, yalnız.

kuru kafa **1.** Baş iskeleti. **2.** Akılsız kafa.

kuş başı **1.** Etin birer lokmalık ufak ufak parçalanmış hali. **2.** Karın bir parça iri olanı.

kuş beyinli Beyinsiz, budala; düşüncesiz, sersem; ahmak; akılsız; aptal.

kuş dili Çocukların kendi aralarında anlaşmak için icat ettikleri özel dil.

kuyruğa basmak Teşvik etmek, tahrik etmek; en duyarlı noktaya basmak.

kuyruğa girmek Arka arkaya dizilerek, işini göre bilmek için sırasının gelmesini beklemek.

kuyruğu dikmek **1.** Hayvan koşmaya başlamak. **2.** İnsan bulunduğu yerden uzaklaşmaya başlamak; korkup kaçmak.

kuyruğu titremek Hayvanlar hk. ölmek, gebermek.

kuyruğuna basmak Birinin zayıf damarına basmak; tahrik etmek; birini incitip saldırıda bulunmasına yol açmak; birini sert bir biçimde karşılık mecburiyetinde bırakmak.

kuyruğunu kırmak/kısmak Korktuğu için sesini çıkarmamak; sinmek; korkup pusmak.

kuyruğunu kıstırmak Yakalamak; aşağılanan birini kımıldayamayacak duruma getirmek.

kuyruğunu kıvırmak Korkmak, dehşete kapılmak nedeniyle sinmek.

kuyruk olmak/kuyruğa girmek Sıraları geldikçe işlerini görmek üzere arka arkaya dizilmek.

kuyruk sallamak 1. Birini baştan çıkarmaya teşvik edecek biçimde hareket etmek; cilve yapmak. **2.** Yaltaklanmak; dalkavukluk yapmak.

kuyruklu yalan Abartılmış, inanılmayacak duruma sokulmuş büyük yalan; abartmalı yalan.

küt burun Burnun ucu birdenbire konuvermiş gibi görünen.

leylek bacak İnce ve uzun bacak.

limoni çehre Ekşi yüz.

lokma gözlü Fırlak gözlü; patlak gözlü kimse.

malın gözü 1. En iyi cins mal. **2.** Aşağılık ve zararlı kimse; iffet yoksunu.

mide bozmak Şüpheli görünmek.

mide bulandırmak 1. Mideyi kusacak duruma getirmek. **2.** Bir iş kötü bir sonuca varacağı kuşkusunu uyandırmak.

mide ezikliği Acıkma hali.

midesi almamak/götürmemek/kaldırmamak 1. İğrenme, hastalık gibi nedenlerle bir şeyi yiyememek. **2.** Çirkin iğrenç bir şey karşısında huzursuz olmak, rahatı kaçmak, tiksirmek.

midesi bozulmak 1. Kusacak gibi olmak; gönlü bulanmak. **2.** İğrenmek, tiksirmek. **3.** Bir işin kötü sonuca varacağından kuşkulananmak.

midesi bulanmak 1. Kusacak gibi olmak. **2.** Kuşkuya düşmek; şüphelenmek; işkillenmek.

midesi ekşimek /kaynamak/yanmak Yeni yediği yiyeceklerden ötürü midesinde rahatsızlık duymak.

midesi ezilmek/kazınmak Çok acıkmak.

midesi kaldırmamak 1. Yemek yiyememek. **2.** Bir şeyden incinmek.

midesi kalkmak İğrenmek.

midesi kazınmak Acıkmak; açlıktan midesinde eziklik duymak; midesi kıyılmak.

midesi olmamak Fazla hoşgörülü olmak.

midesini bulandırmak Birini şüphelendirmek; kuruntuya düşürmek.

mideye oturmak Yenilen şey sindirim zorluğu vermek.

mideyi bastırmak Hafif bir şeyler yemek suretiyle açlığı gidermek.

muşmula surathı Yüzünde pek çok kırıksıklık bulunan, çirkin kişi.

muşmula yanak Çok buruşuk ve kırıksık yanak.

müzik kulağı Müziğe karşı duyulan yatkınlık; melodileri iyi olarak duyma yeteneği.

omuz atmak İtmek.

omuz kaldırmak Aldırmazlıktan, bilmezlikten gelmek; bilmemek, bilmez görünmek.

omuz omuza 1. Dayanışarak, birlikte. **2.** Çok sıkışık bir durumda.

omuz öpüşmek Aynı derecede sarılmak; bir seviyede, birbirine eşit olmak.

omuz silmek Aldırmamak, önem vermemek, benimsememek.

omuz vermek 1. Omzuyla dayanmak. **2.** Yardım etmek.

omuz vurmak Birine takılmak; sataşmak.

omuza almak Bir işi ya da sorumluluğu yüklenmek; kabul etmek.

omuza çıkmak Yüz bulmak, şımarmak, haddini aşmak.

omuzda taşımak Saymak (birini); birinin yaptığı yararlı bir işten ötürü onu yükseltmek, övmek ve bunu eylemleştirmek üzere adı geçeni omuzlar üzerine almak.

omuzdan atmak 1. Sorumluluğu üzerine almamak, sorumluluğu üzerinden atmak. **2.** Sıyrılıp kurtulmak; ilgili olmamak.

omuzla dayanmak Yardım etmek, bastırmak.

omuzları çökmek Bitkin, perişan ve yıkılmış bir durumda olmak.

omzuna binmek Birisine maddi ve manen ağırlık vermek.

omzuna çökmek Birisine külfet olmak.

omzuna vurmak Yüklenmek.

omzuna yüklenmek Bir işin yapılması kendisinin üstüne kalmak.

ödü kopmak/patlamak Ansızın ortaya çıkan bir olay dolayısıyla korkuya kapılmak.

ödünü koparmak/patlatmak Çok korkutmak.

örümcek kafalı Eskiye bağlı olup yeniliklere düşman olan; geri kafalı, gerici; tutucu.

pabuç ağızlı İleri geri, kötü kötü konuşan; her şeye cevap veren kimse.

paçaları/kolları sıvamak Bütün gücüyle işe girişmeye hazırlanmak.

para gözlü Paradan başka şey yaptığı her iş için para bekleyen.

parmağı ağzında Şaşırılmış (kimse).

parmağı var Bir işle ilgisi var; işe karışmış.

parmağı/eli olmak Bir işte, o işte gizli bir etkisi bulunmak.

parmağım içinde Ben de varım, ben de ortağım, beni de unutmayın.

parmağına dolamak Her fırsatta dile getirmek; bir kimseyi; konuyu şeyi; sorunu ele alıp her fırsatta, her yerde sürekli olarak eleştirmek, tartışmak.

parmağında çevirmek/oynatmak Birini kukla gibi kullanmak, ona her istediğini yaptırmak.

parmağını kaldırmak Söz almak istemek.

parmağını oynatmak İşini öncelikle ve kolayca yaptırmak için yasa dışı para vermek; rüşvet vermek.

parmağını oynatmamak Aldırış etmemek.

parmağını sokmak Bir işe karışmak, el atmak.

parmağını yalamak Tadını çok beğenmek.

parmak atmak 1. Bir işe hafif tertip karışmak; bir meselenin meydana gelmesine sebep olmak. **2.** Mesele çıkarmak, kışkırtmak.

parmak basmak 1. Bir nokta üzerine dikkat ilgiyi çekmek. **2.** İmza yerine parmağını mürekkebe batırarak kağıt üzerine basmak.

parmak dikişli Araları bir parmak açık, sıra dikişli.

parmak hesabı 1. Parmakları kullanarak yapılan hesap. **2.** Şiirde hece ölçüsü.

parmak ısırarak 1. Kınayıcı bir şaşkınlık duymak. **2.** Çok gıpta etmek, hayran ve şaşkın kalmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

parmak kaldı Az kaldı, az kalsın, neredeyse.

parmak kaldırmak 1. Bir toplantıda başkandan söz istemek için işaret parmağını açık bırakıp öteki parmakları kapayarak dik yukarı kaldırmak. **2.** Olumlu oy vermek, öneriyi kabul etmek.

parmak karıştırmak Müdahale etmek; araya girmek; katılmak; iştirak etmek.

parmak oynatmak Para saymak, para vermek; rüşvet vermek.

parmak sokmak Müdahale etmek, karışmak.

parmak yalamak Kendine hakkı olmaksızın bir çıkar sağlamak.

parmakla gösterilmek/göstermek 1. Herkesin tanıyıp bildiği ve beğendiği biri olmak; seçkin ve ünlü biri olmak. **2.** Bir şey az bulunmak, eşine az rastlanmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

parmakla sayılmak Çok az olmak; sayılı olmak.

patlak gözle Dışarı fırlamış gözleri olan.

pençe atmak 1. Yırtıcı hayvan hk. ön ayaklarıyla saldırıp vurmak. **2.** Gücüne güvenerek bir şeyi elde etmeye çalışmak; hakkı olmayan bir şeyi saldırarak almak. **3.** İlişmek, izlemek, nişan koymak, musallat olmak.

pençe pençe Genişçe ve sık lekeler halinde.

pis boğaz Boğazına dayanamayan, çok yiyen, ne bulursa yemek isteyen.

pişmiş kelle Daima gülen, sırttan kimse.

pos bıyık Dolgun ve kabarıkça bıyık.

saçı ağarmak Yaşlanmak, kocamak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

saçı bitmedik Masum, suçsuz, yaşı küçük.

saçı buçuk Kadın.

sakal akmak/koyvermek/salıvermek/uzatmak Sakalını kesmeyip uzatmak; sakal tıraşı olmamak.

sakal oynatmaz Ağızda eriyiverecek kadar olgunlaşmış, yumuşak (yemiş, yiyecek); çiğnemeğe gerek kalmayacak kadar yumuşak, olgun yiyecek.

sakal salıvermek Sakalını tıraş etmeyip uzatmak.

sakal yapmak Çabuk uyanabileceği hafif uykuya yatmak.

sakalı bitmedik Yeni doğmuş (çocuk).

sakalı çıkmak Sakalı büyümek.

sakalı saydırmak Artık saygı gösterilmeyen, alay edilen bir kişi olmak.

sakalımı keserim Seninle iddiaya girerim ki, bahsi kaybettiğimde sakalımı keseceğim; iddiaya girilen yerde kendine güvenen kişinin kullandığı bir deyim.

sakalına gülmek Birisiyle alay etmek; alaya almak.

sakalının tarağı Bir kişinin tutum ve davranışına uygun iş ya da durum.

salla baş Başını tutamayıp durmadan iki yana sallayan.

saz benizli Solgun yüzlü.

sıcak kanlı Cana yakın, sevecen, sevimli.

sıcak yüzlü Tatlı, çekici.

sırma saç Altın sarısı renginde saç.

sırt üstü Arkası yere gelecek biçimde; sırt yere gelecek biçimde.

sırt/yüz çevirmek Bir arkadaşına, dostuna, yakınına artık ilgi göstermemek, eski ilgiyi göstermemek, önem vermemek; bir işi sürdürmemek, yapmamak.

sırtta yaslanmak 1. Birinin sırtını kendine destek yapmak. **2.** Eğilimi olan bir yere yaslanmak.

sırtı kaşınmak Cezalandırılmayı gerektirecek davranışlarda bulunmak, dayak yemeyi hak edecek davranışlarda bulunmak.

sırtı kavi Koruyucusu olan.

sırtı pek 1. Kalın giyinmiş. **2.** Varlıklı. **3.** Güçlü kimselerin koruyuculuğunda.

sırtı sıra Ardı ardına, birbiri peşi sıra; birbirinin ardından.

sırtı yufka Elbisesi eski, üşüyecek surette giyimli.

sırtına almak 1. Yüklenmek. **2.** Bir sorumluluğu üzerine almak, üstlenmek.

sırtına dayanmak Birine güvenmek.

sırtına geçirmek Bir şeyi giymek.

sırtından atmak Başından savmak, sorumluluğunu /yükünü üstüne almamak; kurtulmak.

sırtından çıkarmak Harcamaları, masrafları, zararı birine yüklemek, onun kesesinden ödetmek, sağlamak.

sırtından geçinmek Asalak yaşamak, geçimini/giderlerini birinin kesesinden sağlamak; kendisi çalışmaksızın başkasının kazandığıyla geçinmek.

sırtını okşamak Birini dövmek.

sırtını sıvazlamak Birine istediğini yaptırmak için okşayıcı sözler söylemek; güçlendirmek, sevgisini göstermek için arkasını okşar gibi yapmak.

silah başına Silah başı etmek için verilen komut.

sivri burun Fazla uzun olan burun.

sönmüş göz Parlaklığını kaybetmiş, görmeyen gözler.

sulu gözlü Gözyaşını tutamayan, hemen ağlayan.

surat asmak Darılmak, yüz vermemek; kaşlarını çatıp yüzüne dargınlık vermek.

surat düşkünü Çirkin yüzlü.

surat ekşitmek Somurtmak.

surat etmek Surat asmak; birine karşı dargın bir tavır almak.

surata bakmak Dostluk göstermek.

suratı asık Yüzünü asarak huysuz ve tatsız bir tavır takınmış olan.

suratı değişmek Bir kimseye karşı davranışı değişmek ve yüz çizgileri sertleşmek; birisine karşı hareketleri değişmek.

suratına çarpmak Tokatlamak; bir şeyi kabaca vermek ya da bir sözü tekrarlamak.

suratına indirmek Yüzüne tokat atmak.

şakakları ağarmak/beyazlanmak Şakaklarındaki saçlar kırlaşmak.

şeytan tüylü Herkese kendini sevdiren; bir insanda başkalarının hoşuna giden şey veya hal.

taban döşemek Bir yere çok gidip gelmek.

taban fiyat Devletin üreticiyi desteklemek için kimi tarım ürünlerine uyguladığı en düşük fiyat sınırı.

taban sürtmek Çok gezer olmak.

taban tepmek/patlatmak Çok gidip gelmek; uzun yol yürümek.

tabana kuvvet Binecek bir şey olmadığı için yürümek veya koşmak gerek.

tabanları kaldırmak Hızla koşmaya başlamak; koşmak suretiyle yola koyulmak; kaçmak.

tabanları parlamak Çok ayakta durmaktan ya da hızlı yürümekten aşırı yorulmak.

taş yürekli Acıma hissi duygusu olmayan, zalim; merhametsiz. (Öz.Tr., T.Tr.)

tatlı dil İncitmeyen, hoşna giden; okşayan, gönül alıcı söz.

tatlı dilli Konuşkan, iyi ve tatlı sözler söyleyen.

tavşan kanı Al, koyu kırmızı.

tavşan yürekli Çok korkak, ürkek.

tek başına Yalnızca; kimse olmadan, kendi kendine.

temiz yürekli Hep başkalarının iyiliğini isteyen; hep iyilik düşünen.

tepe göz Hamam.

tepeden tırnağa Baştan başa, her tarafı, her yönüyle. (Az.Tr., T.Tr.)

tepesi atmak Birden bire çok sinirlenmek, aniden öfkelenmek.

tepesi üstü Başı aşağı gelmek üzere; tepetaklak.

tepesinde bitmek Birine sürekli musallat olmak; canını sıkmak; başından ayrılamamak.

tepesine/başına binmek/çıkmaq Baskıya almak; çullanmak; zorbalık göstermek; çok güçlü olup kendisinden güçsüzleri ya da zayıfları ezmek, onları her istediğini yapmaya zorlamak; göz açtırmamak.

ter bıyık Yeni çıkmaya başlamış bıyık.

tok gözlü Kanık; mala ve yiyeceğe aşırı bir düşkünlüğü olmayan.

tok karnına Tok iken, karnı tok olduğu halde.

topuğuna basmak Çok yakından ardı sıra gitmek, arkasını kollamak.

topuk çalmak Yürürken ayak iç kemiklerinin sürtüşmesi.

topuklarına kadar Aşık kemiklerine kadar.

toz gözlü Mala mülke, paraya, yiyeceğe düşkün olmayan, elindekileri başkalarına vermekten çekinmeyen kimse.

tüy atmak Hayvan tüy değiştirmek.

tüy dikmek Daha beter etmek; kötü olan durumu yeni bir eylemle bir kat daha kötüleştirmek.

tüy düzmek 1. Hayvan tüyü düzelmek. 2. Kılığını düzeltmek.

tüy gibi Çok hafif; oldukça hafif.

tüy kabası Cüssesi küçük olduğu halde tüy bakımından fazla olduğu için iri görülen kuş.

tüy siklet En hafif ağırlıktaki güreşçi.

tüy vermek Huy kazandırmak.

tüyleri ürpermek Heyecandan irkilmek; korku, nefret ya da üşümeden vücuttaki kıllar, tüylere dikilmek.

tüyü bozuk 1. Sarı tüylü, sarışın. 2. Keyifsiz, neşesiz. 3. Kötü niyetli.

tüyü çekmek Birine huyu benzemek; güzel giyinmeye başlamak, hali vakti iyileşmek.

tüyüne dokunmamak Bir kimseye dokunacak, zarar verecek en küçük bir davranışta bulunmamak.

vay başıma Eyvahlar olsun.

yağlı kuyruk Kendisinden çıkar sağlanabilecek zengin kimse, bol ve kolay kazanç sağlayan yer ya da kimse.

yalnız başına Tek başına, kendi kendine, kimse olmadan, karışanı olmadan.

yanı başında Hemen yanında, çok yakınında.

yarım ağızla İstemeye istemeye, tam istekli olmayarak, gönül rızası olmadan, üstünkörü.

yel beyinli Havai, zihni daldan dala atlamak.

yıldızı dişi Her yerde iyi karşılanan, muhabbet gören.

yumuşak ağızlı Kolay gem alan hayvanın ağzı.

yumuşak başlı İtiraz ve direnme huyu olmayan; her şeye uyar; diklik ve aksilik etmez kimse.

yüreği açık Saf, hile ve kurnazlık bilmeyen; içinden geldiği gibi konuşan ve içindekileri açıkça söyleyen.

yüreği akmak Meyillenmek; sevmek.

yüreği bayılmak Çok acıkmış olmak.

yüreği cızlamak Birdenbire içini bir sızı kaplamak; çok acımak.

yüreği çarpmak Heyecandan kalbi hızlı hızlı atmak.

yüreği daralmak Sıkılmak.

yüreği dayanamamak İçinde katlanılmaz bir acı duymak; çok acı duymak.

yüreği delik Dertli, büyük kederler içinde.

yüreği dolu Uzun zamanlardan beri, yılların biriktirdiği kin ve hınçla dolmuş bulunan. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüreği erimek Dayanamamak, içi erimek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

yüreği ezilmek **1.** Açlık duymak. **2.** Acı duymak, yüzölmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

yüreği ferahlamak/hafiflemek Sevinmek; dertlerinden kurtulup sevinçli bir ortama kavuşmak; feraha ermek; endişeden kurtulmak.

yüreği kalmak/oyynamak **1.** Birden çok korkmak; heyecan duymak. **2.** Midesi bulanmak.

yüreği kararmak İçine karamsarlık ve sıkıntı çökmek; çok sıkıntı duymak.

yüreği katı Acıma duygusundan yoksun, duygusuz, gaddar.

yüreği oynamak Ansızın heyecanlanmak ya da korkmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüreği paralanmak/parçalanmak Birinin üzücü durumunu görüp üzölmek, çok acımak.

yüreği rahatlamak Kaygısı, üzüntüsü azalmak, kalmamak.

yüreği serinlemek/ferahlamak Sevinmek; üzüntü ve kederi bir dereceye kadar hafiflemek.

yüreği sıkılmak Can sıkıntısına uğramak; içi sıkılmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

yüreği sızlamak Çok üzölmek, acımak.

yüreği soğumak Düşmanından öç alarak ya da onun bir felakete uğramasından dolayı içi ferahlamak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

yüreği şişmek Acı şeyler ve sıkıcı hallerden ötürü üzölmek; bunalmak.

yüz tutmak Yönelmek, olmak üzere bulunmak, gerçekleşmeye yaklaşmak.

yüz vermek Birinin bütün davranışlarını hoş karşılamak; (birine) ilgi ve yakınlık göstermek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

yüzde kalmak **1.** Derinleştirmek. **2.** Önemli şeyler meydana getirmemek.

yüze bağırarak Sert muamele etmek.

yüze çarparak Kusur ve kabahati açık ve sertçe anlatmak.

2. 2. Üç Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

açık çehra bilan Güler yüzlü, art niyetsiz.

aftige karab bolmaydi Üst başı çamur, toz toprak olmak .

ağiz-burun öpişmak İçli dışlı olmak.

ağzi akka tegdi Süt veren hayvana sahip olmak.

ağzi aşga yetdi Birinin yapacağı iş yerine elde olanla yetinmek.

ağzi bilan yurmak Olur olmaz sözler söylemek.

ağzi möhrli boldi Kimseye söylememek, konuşmamak.

ağzi suv açdi Dil altı bezleri su salgıladı.

ağzida dastan bolmak Dile düşüp meşhur olmak.

ağzidagi aşini aldirmek Kendinin olduğu bilinen bir şeyi başkasına kaptırmak.

ağzidan bal tamadi Tatlı sözlü olmak.

ağziga çöp almaslik Hiçbir şey yememiş olmak.

ağziga kuçi yetmagan Bilip bilmeden konuşmaktan kendini alamamak.

ağziga talkan salmak Sohbeta hiç katılmamak.

ağzini beparavuz kilmek Her çeşit anlamsız, edepsiz sözleri söylemekten geri durmamak.

ağzini yel yemaydi Hiçbir kötülük çıkmaz, hiçbir şey yapmaz.

ağzining suvi keldi **1.** Dil altı bezlerinin bolca su salgılaması. **2.** Bir şeye sahip olma duygusunun uyanması.

ağzining tanabi kaçdi Çok sevinmek.

ağzining tanabini tartmak Kendini olur olmaz sözler söylemekten alı koymak.

ana süti ağzida Tecrübesiz.

ayaği erga tegmaydi Tereddütsüz ve koşa koşa hizmet etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ayaği köçada kalibdimi?! Denk görülmeyen yere gitmemeyi belirtmek için kullanılır.

ayağida ayak kalmadi Çok fazla yürüyüp yorulmak.

ayağiga balta urmak Birini yerinden edecek darbe vurmak.

ayağiga baş urmak Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek.

ayağini asmandan keltirmek Yenmek, mağlup etmek.

ayağini bilib basmak Düşünerek iş yapmak.

ayağini erga tegizmay Aceleyle.

ayağını koliga almak Süratli gitmek.
ayağını tirab almak Ayak diremek.
ayağining çigilini yazmak Çok oturduktan sonra biraz yürümek.
ayak asti bolmak Ayak altı olmak.
ayak-koli engil Ayağına çabuk, hizmette çabuk.
bağrini kabab kilmek Çok ezilmek.
barmag arasidan karmak Parmak arasından bakmak.
barmag bilan sanarli Birkaç, çok az.
barmağını bigiz kilmek Parmağını biz yapmak.
baş kotarib yurmak Kendini ahlaklı, temiz, başkalarıyla denk olarak görüp, insanlar arasında utanmadan yaşamak.
başı belage kaldi Kötülükle karşılaşmak, istemeyen şeyi söyleyip cevap verme durumunda kalmak, başı belaya girmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)
başı berk köça Zor duruma düşmek.
başı bilan şonđim Bir şeye bütünüyle kendini vermek, iyice barışmak.
başı ikkite boldi Evlendirmek, evlenmek.
başı kökke yetdi Çok sevinmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)
başı yastigga yatganda Birinin hastalanıp yattığı zaman.
başıda keltek sindı Birinin haksız yere darbe yemesi.
başıda yanđak çekmak Son derece zorlanmak.
başidan aşıb yatmak Ortada bırakıp gitmek.
başiga başvag kilarmirdi Uygunsuz istek.
başiga çikib almak Birinin efendisi olmak, ona emretmek.
başiga suv koymak İtibarına, şerefine gölge düşürmek.
başingdan ardana kalsin Sen öl, o sahipsiz kalsın; beddua.
başini hem kilmek Birinin birini utançtan başını kaldıramaz duruma düşürmesi.
başini kayakka urmak Nasıl çare bulmak.
başini yokatib koymak Sağlıklı düşünemez hale gelmek.
bedeniden ötib ketmak Eti kemiğinden ayrılmak.
belge urib turgan Uzun boylu.
belide bilbağı bar Gururlu davranan, kendi değeri için uğraşan, izzet nefsinin aşāđılanmasına izin vermeyen.
betge çaper bolmak Endişe etmeden, sıkıntı çekmeden konuşmak.
beti gatib galgan Söz, öğüt etkilemez hale gelmek.

betide bet galmadi Bir şey için çok uğraşıp utanma duygusunu yitirmek.

betini gattig gilib Ayıplamayı, endişeyi düşünmeden.

betining terisini sidirib Utanmadan.

boynidan ip bağlagandek İstemediği halde, mecburen.

boynidan sakit kilmak Üstünden atmak.

boynini ham kilmak Boyun eğmek.

burnini yerge işkamak Cezalandırmak.

can kulaği bilan Son derece dikkat ve ilgi ile. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

cilavni koldan bermak Serbest bırakmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

cilavni kolga almak İdaresini eline almak.

çakagi çakagiga tegmaydi Sürekli konuşmak.

çakagi uzila yazdi Çok konuşup yorulmak.

çehresining açilib ketişi Çehresini açmak, endişelerinin dağıldığını göstermek.

dilide siyahlik bar Üzüntülü, sıkıntılı.

dimaği çağ boldi Durumu iyileşti.

dimağida aş pişadi Çok fazla böbürlenip kibirli olmak.

dimağige kurt tuşdi Çok fazla böbürlenip kibirli olmak.

dünya közige tar Dayanamayacak derecede üzgün, sıkıntılı.

egri kollik kilmak Küçük hırsızlık yapmak.

eti süyagiga yapışgan Eti kemiğine yapışmış, haddinden fazla zayıf.

gapi ağzida galdı Sözüünü tamamlayamama.

gapini ağzidan almak Birinin başka birini konuşturmayıp kendisinin konuşması.

gapini kulakka almak Birinin söylediği şeyi ciddiye alıp söylediğini yapmak.

huşi başidan uçdi Aklını kaybetti. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

ikki koling burningda Hiçbir şeye sahip olmayasın; beddua.

ikki kulaği bilan Dikkatle.

ikki kulağim sende/sizde Aözü dikkatle dinlemeye hazırım.

kallasini alsa hem Hiçbir tehdide, ceza korkusuna bakmadan.

kamçisidan kan tamadi Şefkatsiz, zalim.

kan kara kakşamak Çok ıstırap çekmek.

kanati astida saklamak Birini himaye etmek.

kaş-kavağiga karamak Duruma göre herhangi bir işi yapmakta birisiyle anlaşmak.

katta ağız bolmak İmtiyazlı makama sahip olmak.

kattik kol bolmak İstekli, arzulu olmak.

kavurğasi sanalib turardi Çok zayıflamış olmak.
kayzi yüz bilan Hiçbir şekilde utanmaz; hangi yüzle.
kiliçidan kan tamadigan Merhametsizce katliam yapan.
kindik kani tökilgen Doğan.
koli baland boldi Rekabette, mücadelede üstün durumda oldu.
koli baland keldi Galip oldu.
koli kalta boldi Sınırlı imkana sahip olmak.
koli koliga tegmay Çok aceleci.
koli koliga tegmaydi Çok acele ve telaşlı davranmak.
kolini bigiz kılmak Parmağını biz yapmak.
kolini pahsa kılmak Tehdit etmek için elini sallamak.
kolini pañsaha kılmak Tehdit etmek için parmak sallamak.
koltuğiga suv purkamak Bir işi yapması için birini kışkırtmak.
koyniga kol salmak Birinin niyetini öğrenmeye uğraşmak.
kökregi tağday kötarildi Mutlu olup son derece rahatlamak.
kökregige şemal tegdi Sıkıntılı günlerden sonra rahatlamak.
köksini kalkan kılmak Her türlü darbeye kendini siper etmek.
köngli bayran boldi Güçlü ruhi sıkıntıya düşmek.
köngli canige tüşdi Huzura kavuşmak, rahatlamak.
köngli gaş boldi Telaşlı, huzursuz, sıkıntılı olmak.
köngli gaş tartdi Az telaşlanmak..
köngli gaşga toldi Çok telaşlanmak.
köngli hicil boldi Zor duruma düşüp kendini huzursuz hissetmek.
köngli hira boldi Telaşlı, rahatsız, huzursuz olmak.
köngli huş boldi Durumu iyileşti, mutlu oldu.
köngli ravşan tapdi Hoş olmayan şeylerden uzaklaştı.
köngli ravşan tartdi Hoş olmayan şeylerden az çok uzaklaştı.
köngli suv içdi İyi ilişkilerinin başlamasına yol açıldı.
köngli süst ketdi Çok güçlü arzu duymak.
köngli tok boldi İnanmış halde huzura kavuştu.
könglide kiri yok Kin tutmayan, garazsız.
könglige ağır almak Bir sözün adaletsiz olduğunu düşünüp alınmak, üzülmek.
könglige gaşlik salmak Telaşlandırmak.
könglige gaşlik tüşdi Kendi kendini telaşlandırmak.

könglige kül salmak En gizli düşüncesini bilmeye çalışmak.

könglige vahime tüşdi Birinin güçlü derecede korkma hissi doğdu.

könglige yakin almak Birinin derdini, düşüncesini güvenerek anlatması mümkün olan kişi olarak görmesi.

könglini keng kilmek Mala mülke değer vermeme, umursamama.

könglini tağday kotarmak Birini mutlu edip sonsuz sevince gark etmek.

könglini yakin tutmak Biriyle sevgi ve şefkatle ilişkide bulunmak.

köz açib körge İlk evlendiği kişi.

köz açib yumgunça Çok kısa zamanda. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

köz aldi karanğılaşdi Gözünün önü kararmak, korkudan bir an görme yeteneğini yitirmek.

köz aldidan ketmaslik Hatırından çıkmamak.

köz aldidan ötmak Göz önünden geçirmek.

köz kiri bilan Yan sezdirmeden bakmak.

köz kirini taşlamak Çabuk ve belli belirsiz bakmak.

köz tagiga almak Bir amaçla beklemek.

köz yaşı kilmek Biraz ağlamak.

köz yaşı tökmak Çok ağlamak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

köz yaşini akizmak Sürekli ağlamak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

közge yakin bolmak Gösterişli, dikkat çekici olmak.

közi közige tüşdi Bakışları bir an karşılaştı.

közi taka-puka Bakışları huzursuz.

közi tört boldi Beklemek, intizarda olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

közi uçib turubdimi? Görmeyi çok mu istiyor?

közi uykuga ketibdi Uyumaya başlamak.

köziden yaş çikdi Çok heyecanlanma, dolma sonucunda gözden yaş gelmesi.

közige çöp bolmak Kendisinin orada bulunmasından rahatsız olmak.

közige çöp salmak Aldatmak.

közige issik körinmak 1. Tanıdık gibi hissedilmek. 2. Kendine çekmek, yakın bulmak.

közige kan toldi Öfkeden gözlerinin kızarması, intikam alma isteğinin doğması.

közige körinib ketmak Gözünün önünde canlanmak.

közige savuk körinmak Hoşuna gitmeme, iğrenme hissini uyandırma.

közige uyku kelermidi Uyuyabilir miydi? (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

közige yaş almak Heyecandan gözden yaş gelmesi.
közige yaş keldi Heyecandan gözden yaş gelmesi.
közini aldirib koymak Görme yeteneğini zayıflandırmak.
közini alib kaçmak Bakışlarını başka birinin bakışlarından kaçırmak.
közini çirt yumib Tevekkül etmek.
közini kasa kilmek Öfkeden gözlerini çok açmak.
közini közige tikmak Diklenerek bakmak.
közini maşdek açmak Ceza vererek akıllandırmak.
közini şamğalat kilib Sürekli bakışlara aldırmadan durumu sezdirmemeye hali.
közini şira basdi Kibirlenmek, tanımazdan gelmek.
közini yağ basdi Kibirlenmek, tanımazlıktan gelmek.
közining ak-u karasi Biricik ve değeri ölçülemez. (Az.Tr., Öz.Tr.)
közining alevi çikib Öfkesinden gözleri ateş saçmak.
közining yağini yemak Birine yakınlık gösterip onun iyiliğinden şahsi menfaat sağlamak.
közlerinden kan tamardi Bulunduğu durumdan çıkma isteği. (Az.Tr., Öz.Tr.)
közlerinin akini oynatmak Razi olmadığını gözünü belerterek göstermek.
közlerinin pahtasi çikdi Öfkesi gözlerine yansımak, gözlerin çakmak çakmak olması.
közmi, postakning yirtiğimi? Her şey ortada, neden görmüyorsun?
kulağı astida kaldi Aniden ölmek.
kulağıdan ding boldi Dikkatle dinlemeye hazır olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
kulağıdan nari ketmaslik Ne kadar zaman geçse de şimdi söylenmiş gibi hatırında olmak.
kulağıni batangga keltirmek Yüksek sestene sağır olmak.
kulağıni burab koymak 1. Uygun olmayan bir işin tekrar yapılmaması için uyararak.
2. Ne söyleyeceğini, ne yapacağını önceden tembihlemek.
kulağıni tişlab ketmak Boş yere, faydasızca yok olup gitmek.
kulaklarni kamatga keltirmek Yüksek sestene dolayı sağır olmak.
kulak-miyasini yemak Çok konuşarak birinin beynini yormak, bezdirmek.
kulfi dilini açmak Gönlünde gizlediği düşünceleri heyecanla söylemek.
künini başiga salmak Birini benzetip kötü duruma düşürmek.
leb - dahan yok Düşüncelerini düzgün bir şekilde açıklama yeteneğine sahip değil.
leb - lunci asildi Üzülme, yüzünü asmak.

lebi lebigə tegmay Çok fazla ve hızlı konuşmak.
lebi lebigə tegmaydi Çok fazla ve hızlı konuşmak.
lebigə uçuk taşadı Korkudan dudağı uçuklamak.
miyasi ğavlab ketdi Düşüne düşünə sersəm hale gelmek.
öpkesi ağziga tikildi **1.** Sık sık nefes almak, nefes nefese kalmak. **2.** Çok heyecandan veya korkudan tıkanmak.
öpkesi körinib kaladi İmkansızlıktan dolayı aciz olmak.
panca arsidan karamak Değer vermeyip soğuk davranmak.
peşanasi şor boldi/kilmak Hayatının zorluklarla, sıkıntıyla geçtiğinin önceden bilinmesi.
peşanasida şoru bar Kaderinde çeşitli zorlukları yaşayacağı yazılmış olan.
piçak süyakka yetdi Bıçak kemiğe dayandı.
rangida kan kalmadi Korkudan, endişeden yüzündeki kızılılık yok oldu.
rangida kani yok Yüzün kızıl renginin yok olması.
rangidan kan kaçdi Korkudan, endişeden yüzündeki kızılılık yok oldu.
saçiga ak aralagan Ömrünün ihtiyarlık çağı başlayan.
sakalga ak tüşdi Ömrünün ihtiyarlık çağı başlayan.
sakali köksige tökilsin Ölüm dilemek; beddua.
sirtiga kir yuktirmaslik Şerefine leke getirecek hareketler yapmak.
sirtiga suv tegizmaslik Şerefine leke getirecek hareketler yapmak.
şahida mayiz bolgan Eskiden kıymetli, değerli olan.
tamaği takirlab ketdi Çaresizce susamak.
tanasiga oylab karamak/körmak Derin düşünmek.
terisi yupkalik kildi Karşılaşılan zorluklara dayanamamak.
terisiga saman tikmak Aşırı şekilde cezalandırmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)
terisiga siğmay ketmak Çok sevinmek.
til-cağini bağlamak Birini düşüncesini açıkça söyleyecek hale getirmek.
tili bir kariç Gururlanmaya, konuşmaya hakkı olan.
tili katib kalgan Sesleri telaffuz etme, öğrenme yeteneği olmamak.
tili kisik boldi Konuşmamaya, itiraz etmemeye mecbur olmak.
tili uzun boldi Her türlü konuşmaya hakkı olan.
tiliga kaltak keldi Beklenmeyen olayla karşılaşp hiçbir şey söyleyemeyecek hale gelmek.
tilingga kuydirgi çikkur Her türlü sözü konuşan kişi için söylenen beddua.

tilining uçida turmak Bilmek, ancak o anda hatırlayamamak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

tirnağiga ham arzimastik Birinin yanında hiçbir değere sahip olmama, son derece değersiz görünme.

tirnak yüzini körmastik Çocuksuz olmak, doğmama.

tirnakka zar bolmak Çocuksuzluk üzüntüsüyle yaşamak.

tişi tişiga tegmaydi Soğuktan titremek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

tişini tişiga koymak Bütün hislerini iradesi ile yenmek.

tişining akini körsatmak Sırıtarak bakmak.

tişining kirini sormak Aç, yiyecek bir şeyi olmama durumu.

tört köz bilan Bekleyerek, hasretle. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

tört köz tugallik Bütün aile sağ selamet.

yalğiz kollik kilmak Yapılacak bir işte yanında kimsenin bulunmaması.

yastikdan baş kötarmak Yatağa düşüren hastalıktan iyileşmek.

yelkesi aftab körmagan Ağır, sıkıntılı işle uğraşmayan.

yelkesi yerge tegmegen Yenilmeyen, daima galip gelen.

yelkesige minib akmak Kendi hükmünü geçirmek, emir altına almak.

yelkesining çukuri körsin! Bir şeyi bir daha görmeme.

yüragi caz etdi Sevmeye davet eden duygular oluştu.

yüragi ciz etdi Bir anda içi ezildi; yüreği cız etti. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüragi çikib ketdi Bir anda çok heyecanlanarak fazlaca korkmak.

yüragi dav bermadi Bir şey yapmaya uğraşıp yapamama, cesaret edememe.

yüragi kan boldi 1. Çok huzursuz olmak, sıkıntılı olmak. **2.** Ruhun sıkıntıya düşmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüragi taka-puka Ruhun huzursuz, rahatsız.

yüragi tarlik kildi Dayanıksızlık göstermek.

yüragi taşib ketdi İçine sığmayan duyguları birini söyleme isteği duymak.

yüragi tolib turibdi İçinde tuttuğu sözleri söyleme ihtiyacı hissetmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüragi tökilib turibdi Kederden dolayı ağlayacak halde olmak.

yüragida oti bar Gayretli, istekli.

yüragida oti yok Gayretsiz, isteksiz.

yüragidan sidirib taşlamak Birini yada bir şeyi unutmak.

yüragiga gulgula salmak Telaşlandırmak.

yüragiga gulgula tüşdi Telaşlandı.

yüragiga kil siğmaydi Çok sıkılıp hiçbir şeyle meşgul olmama, istememe, arzu etmeme.

yüragiga ot salmak Ruhun zorluk yaşamasına sebep olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüragiga ot tüşganmi? Neden bu kadar su içiyorsun?

yüragiga ot yakmak Birisini etkileyip endişelendirmek, telaşlandırmak.

yüragiga vahima salmak Çok korkutmak.

yürak yutib yubarmak Yiğitlenmek, cesaret göstermek.

yüz körmaz bolmak Birisiyle ilişkiyi tamamen kesmek.

yüzi kara boldi Hoş olmayan hareketlerden dolayı itibarını kaybetti, halkın ayıplamasıyla karşı karşıya kaldı. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüzi şuvut boldi Utandı.

yüzi yaruğ boldi Utanacak durumdan uzak olmak.

yüzida kan kalmadi Öfkelendiği için rengi beyazladı.

yüzidan kani kaçdi Öfkelendiği için rengi beyazladı.

yüzidan nur yağiladi Güzel huylu olduğu yüzünden belli.

yüzidan öte olmaslik Bir işi yapmak üzere birisinin fikrini ve görüşünü isteme.

yüziga ayak koymak Saygı göstermeme, saygıya layık görmeme.

yüziga ayna tutmak Kim olduğunu, davranışlarını yüzüne açıkça söylemek.

yüziga kan yügürdi Utanılacak duruma düşüp yüzü kızarmak.

yüziga kanday karaydi?! Yüzüne nasıl bakar?; Ortada ayıp ve utanılacak olay olduğu için yüzüne bakamama.

yüziga karakuya sürtmak İnsanlar arasında kötü şöhretin yayılması.

yüziga karay almaslik Ortada ayıp ve utanılacak olay olduğu için yüzüne bakamama.

yüzini açib yubarmak Utanmama.

Azerbaycan Türkçesi

...başı göye deyer Çok yüksek bir yer hakkında.

ağız ağza gelmek Karşılaşmak, yüz yüze gelmek.

ağız ağza vermek 1. Karşılıklı bağırarak, müşteri çağırarak. 2. Tartışmak (bazı durumlarda konuşmak). (Az.Tr., T.Tr.)

ağız burnunu oynatmag Ağzını, burnunu, yüzünü buruşturmak, razı olmadığını beki etmek, küsmek, söylenmek.

ağız gözünü büzmek/eymek Ağzını, burnunu, yüzünü buruşturmak, razı olmadığını beki etmek, küsmek, söylenmek.

ağızdan-ağıza gzmek/yayılmag Dile düşmek, dilden dile geçmek, konuşulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı başına gelmek 1. Kendine gelmek, ayrılmak. 2. Kötü yoldan vazgeçip doğru yolda devam etmek, akıllanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı başında olmag Kendi iş ve hareketlerinde ayık olmak, akıl ile iş yapmak, kendi çıkar ve zararlarını görmek.

ağı başından çıkmag/getmek/uçmag 1. Aklını yitirmek, sersemlemek. 2. Meftun olmak, hayran kalmak, vurulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı başından şaşılmak Akli başından çıkmak, aklını yitirmek.

ağı gözünde olmak Akıldan yoksul olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı serden vermek Hayran kalmak.

ağını başından / serden / elinden almag/ çıkarmag / burakmag Hayran bırakmak, baştan çıkarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağını elden vermek 1. Akli başından çıkmak. 2. Meftun olmak.

ağını serden burakmag Akli şaşırarak.

ağı ağıg/açıla/ayırık galmag Çok şaşırarak, hayret etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı eyile / eyri kalmak Şaşırarak, hayran kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağına bal sürtmek Tatlı ve hoş gidecek sözlerle oyalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağına söz almag Konuşmak, bir şey söylemek.

ağına/ağızlarına su almag Susmak, konuşmamak.

ağından çıkan kimi O an, çabuk.

ağından çıkan söz Ne söylenmişse.

ağından horra tökülmek Konuşamamak, mantıksız konuşmak.

ağından od çıkmag Sinirli konuşmak, tehdit etmek.

ağından söz çıkarmamag Susmak, kimseye bir şey söylememek.

ağından/sözünden dürr tökülmek Çok güzel, anlamı konuşmak, güzel sözler söylemek.

ağına avara goymag Ağzına geleni konuşmak.

ağına bedliye açmag İyi söz söylememek.

ağına boş goymamag Hep yemek.

ağına boza vermek Aldatmak.

ağına gulağına yapıştırmag Yakınlaşıp kulağına bir şeyler söylemek.

ağzını heyirliye açmag Boş söz söylemek, başarılar dilemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzının gatığını sil! Daha çocuksun, böyle şeyleri bilmezsin, tecrübesiz insan hakkında.

ağzının suyu/suyunu akmag/akıtmag İştahlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

alın teri tökmek Çok emek vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

Allah başını batırsın! Beddua anlamında kullanılır.

anasının burnundan düşüb Annesine çok benzeyen çocuk hakkında.

arzusu üreyinde galmag İsteddiğine, amacına ulaşamamak.

at başı salmag Başkasının işine münasebetsiz ve yersiz müdahale etmek.

ayağı yere deymemek Kibirilenmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayağı/ayakları yerden üzölmek Çok şaşırmaq. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağını yerden götürmek Harekete gelmek, aktifleşmek.

ayağını/ayaklarını yere diremek Ayak diremek, inat etmek, söylediğinden vazgeçmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

bağırsağını dişle tutmag Kendini kontrol etmek, sabretmek, dayanmak.

bağırsağını garnından çıkarmag İç organlarını çıkararak öldürmek.

bağrı daş olmag Çok sert olmak.

bağrı gan olmag Son derece kederlenmek, üzölmek.

bağrı gana dönme Son derece kederlenmek, üzölmek.

baş aça bilmemek Anlamamak, düşünememek, algılayamamak.

baş alıb getmek Hiçbir şey düşünmeden gitmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş götürüb itmek Her şeyi bırakıp gitmek.

baş tutan deyil! Sonuca bağlanmaz.

başa bela olmag Engel olmak, zararlı, dayanılmaz kimse veya bir şey hakkında. (Az.Tr., T.Tr.)

baş-başa vermek Gizlice konuşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş-beynini aparmag Dırdır etmek, söylenmek.

başbir yastıg olmag Evlenmek, beraber uyumak.

başdan aşıb-daşmag Bol olmak, haddinden fazla çok olmak.

başdan-ayağa geder Hepsi. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başdan-ayağa söylemek Ne varsa her şeyi söylemek.

başdan-ayağa süzmek Her yerini gözden geçirmek, başından ayağına kadar her yerine dikkatlice ve şüpheli bakmak.

başı aşağı elemek Utanmasına sebep olmak, utandırmak.

başı aşığı olmag Yaptığı bir şey için utanmak.

başı aşığı olmamag Hiçbir kötü hareketi bulunmamak.

başı bedenden tökmek Başının üstünde durmak.

başı bedeninden ayrılmag Öldürülmek, başı vücudundan ayrılmak.

başı bedeninden götürülmek Öldürülmek.

başı bela çekmek Zor duruma düşmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başı dik olmag Hürmet, saygı kazanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı elinde deyil 1. Ölmüş, öldürülmüş. **2.** Yakalanmak.

başı söhbete garışmag Biriyle muhabbet etmek.

başı uca olmag Hürmet, saygı kazanmak.

başı zilletler çekmek Zor, sıkıntılı günler yaşamak.

başına ağıl goymag Doğru yola çekmek, faydalı tavsiyeler vermek.

başına and içmek Çok saygı göstermek, hürmet etmek.

başına at tepmek Delirmek, saçmalamak.

başına bela açmag Engellemek, zor duruma düşürmek.

başına bela gelmek Zor duruma düşmek.

başına bela getirmek Engellemek, zor duruma düşürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başına çare gılmag Çıkış yolu aramak.

başına çare tapmag Çıkış yolu aramak.

başına daş düşmek Kıskanmak.

başına daş salmag Boş yere harcamak, kaybetmek.

başına daş yağsın! Beddua.

başına engel getirmek Bir şeyin sonlanmasına mani olmak.

başına garanlıg çökmek Başı dumanlanmak.

başına giyamet gopmag Kötü olayla karşılaşmak.

başına govğa açmag Zor duruma düşürmek.

başına hengame açmag Bir şeyin sonlanmasına mani olmak.

başına heter gelmek Zor duruma düşmek, belayla karşılaşmak.

başına iş açmag Zor duruma düşürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başına iş gelmek Zor duruma düşmek, belayla karşılaşmak.

başına iş getirmek Zor duruma düşürmek.

başına kelek açmag Zor duruma düşürmek.

başına ne gelib? Ne olmuş?

başına oyun açmag Zor duruma düşürmek.

başına oyun gelmek Kötü duruma düşmek.
başına oyun getirmek Zor duruma düşürmek.
başına turp ekmek Çok incitmek, cezalandırmak.
başında bir iş var Bir olay olmuş.
başında turp ekmek Çok incitmek, cezalandırmak.
başından duman çıkmag Sinirlenmek, kızmak.
başından redd elemek Kendinden uzaklaştırmak.
başını aşağı salmag 1. Kendi işiyle uğraşmak. 2. Utanmak. 3. Rızı olmak.
başını bedeninden ayırmag Başını keserek öldürmek.
başını bedeninden ayırtırmag Öldürtmek.
başını bedeninden gopartmag Başını keserek öldürmek.
başını bedeninden götürmek Öldürtmek.
başını bedeninden üzme Başını keserek öldürmek.
başını cidaya goymag Ayrı kalmak, uzak kalmak.
başını gelbi elemek Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.
başını götürüb kaçmag Canını kurtarmak.
başını teslim vermek Teslim olmak.
başını uca elemek Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.
başının tükü sanı Sayısız, çok fazla.
başının üstünü almag 1. Haklamak, yetişip yakalamak. 2. Çabuk yetişmek, yanına gelmek.
başının üstünü kesmek Haklamak, yetişip yakalamak.
başlı-başına burakmag Kendi haline bırakmak.
başlı-başına galmag Kendi halinde kalmak, bakımsız olmak.
başlı-birli itirmek Öldürmek, yok etmek.
bedenine üşütme düşmek Korkmak.
beyni burnundan gelmek İşkenceyle öldürmek.
beyninden od galkmag Sinirlenmek, kızmak.
beynine gan sıçramag Kızmak, son derece sinirlenmek.
beynini garğa aparmag Delirmek.
beynini göye sovurmag Başını, beynini patlatarak öldürmek.
beynini havaya sovurmag Başını, beynini patlatarak öldürmek.
bıçag sümüye dayanmag Haddini aşacak duruma gelmek.
biğ yeri terlemek Büyümek.

bir göz gırpımında Çok çabuk, aniden.

bir gözde görmek Fark görmemek, ayırmamak.

bir gözle bakmag Kendi çocuğu gibi görmek, fark görmemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

boğaz döyüşü salmag Tartışmak, boş konuşmak.

boğaz ortağı olmag Başkasının yemeğine ortak olmak.

boğazına şerik olmag Katılmak, razı olmak.

boğazını kendire vermek Teslim olmamak.

boğazının yolu gurumag Korkmak, şaşırarak, cevap verememek.

boya-başa yetirmek Büyütmek

boynuna övrad düşmek Hamile olmak.

boynuna uşag düşmek Hamile olmak.

boynunda uşag galmag Hamile olmak.

burnundan tüstü çıkmag Çok sinirlenmek.

burnunu ganada bilmez Hiçbir zarar veremez, dokunamaz. (Az.Tr., T.Tr.)

burnunun ucu göynemek Elde edilemeyen bir şeyi çok arzulamak; hasret çekmek, birisini özlemek.

canı boğazına yığılmag Bıkmak, usanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

canını boğazına yığmag Bıktırmak, usandırmak, bezdirmek.

canını dişine alıb Mecburen, isteksiz, gönülsüz.

canını dişine tutub Mecburen, isteksiz, gönülsüz.

canını dişine yığıb Gücünü toplayarak, mecbur kalarak.

cilovu eline vermek Özgür bırakmak, kendi haline bırakmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

cin kellesine vurmag Çok sinirlenmek, öfkelenmek.

ciyeri gana dönmek Çok üzölmek.

çene-boğaz olmag Tartışmak

dabanından tüstü çıkmag Çok fazla sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek.

dadı damağından getmemek Haddinden fazla lezzetli bir şey hakkında kullanılan ifade.

derisine saman tepdirmek Öldürtmek; cezalandırmak.

derisine saman tepilmek İşkence edilmek; öldürölmek.

derisine saman tepmek 1. Çok incitmek, rahatsız etmek. 2. Öldürmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

derisini boğazından çıkarmag 1. Öldürmek. 2. Derisini yüzmek.

dil-ağız tökmek Yalvarmak, rica etmek.

dil-ağızı tutulmag Konuşamamak.

dilden-dile düşmek Ünlenmek, dillere destan olmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dil-dodağı gurumag Şaşkınlıktan konuşamaz hale gelmek.

dil-dodağı yanmag Çok susamak.

dil-dodağını gemirmek Çok kızmak, öfkelenmek.

dili ağzına girmemek Kendiyle övünmek.

dili lal olmag Konuşmamak, susmak.

dili söz tutmamag Herhangi bir sebepten konuşamamak, konuşma yeteneğini kaybetmek.

dili uzun danışmag Büyük büyük konuşmak, konuşmasında haddini aşmak.

dilinden kağız almag Yazılı evrak almak.

diline güc vernek Bir iş yapmadan sadece konuşmak.

dilini gödek elemek Az konuşmak, konuşamamak, susmak.

dilini işe salmag Aldatıcı sözlerle aldatmak.

dilini-ağzını bağlamag Tartışmada üstün gelmek.

dilini-dodağını yemek Çok kızmak, öfkelenmek.

dilinin acısını almag Açlığını azaltmak.

dilinin altına dil goymag Tahrik etmek.

diller dastanında galmag Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak.

dillerde dastan olmag Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dimdiyinin sarısı getmemek Ağzı süt kokmak.

diş-dırnağı ile Zorlukla.

dişi bağırsağını kesmek İçten içe sinirlenmek, sınırını belli etmemek.

dişi-dişine deymek **1.** Soğuktan, korkudan dişleri birbirine değmek. **2.** Çok üşümek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dişinin acısını almag İntikamını almak.

diz-dize oturmag Karşı karşıya oturmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

dizleri tagete gelmek Güç toplamak.

döş-döşe gelmek **1.** Karşı karşıya gelmek. **2.** Dövüşmek, kavga etmek.

dünya başına daralmag Büyük bir kederle karşılaşmak.

dünya başına fırlanmag Büyük bir felaketle karşılaşmak, kederlenmek.

dünya başına herlenmek Büyük bir felaketle karşılaşmak, kederlenmek.

ehtiyatı elden vermek Her ihtimale karşın önlem almak.

el çalıb gülmek Dalga geçmek.

el çöreye çatmag Çalışmak, para kazanmak.

el-ayag açmag Serbest, özgürce hareket etmek.

el-ayag çekilmek Gidiş gelişi bırakmak, herkes kendi evinde oturmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayag elemek Hareket etmek, çaba göstermek.

el-ayag yığışmag Gidiş gelişi bırakmak, herkes kendi evinde oturmak.

el-ayağa düşmek Telaşlanmak, heyecanlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayağı esmek Çok korkmak.

el-ayağı soyumag Keyfi kaçmak, hevesi kaçmak.

el-ayağına döşenmek Yalvarmak.

el-ayağına düşmek Yalvarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayağına tökûlmek Yalvarmak.

el-ayağını itirmek Şaşırmak, kendini kaybetmek, heyecanlanmak.

el-ayağını sazlamag Hazırlanmak.

el-ayağını yığışdırmag İsteddiği gibi hareket etmeye izin vermemek, disiplin sağlamak.

elden eli üzûlmek Ümidini kaybetmek, vazgeçmek.

elden-ayagdan düşmek Yorulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden-ayagdan getmek Mahvolmak.

elden-ayagdan salmag 1. Çok gezmek. **2.** Yormak.

elden-dilden salmag Çok yormak; işkence etmek.

elden-ele deymek Kaçırılmak (kız hakkında).

elden-ele gezmek 1. Çok değerli olmak. **2.** Birisinden başkasına geçmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el-el gezmek Bakmak için birbirine verilen şey hakkında kullanılan ifade.

el-elden üzûlmek Birisiyle arası bozulmak.

el-ele vermek Birbirine yardım etmek; beraber iş yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-etek elemek Yalvarmak.

el-gol açmag Geniş faaliyet göstermeye fırsat bulmak.

el-gol açmag Kımıldamak.

eli ağac tutan İş yapabilen, büyük.

eli bend olmamag İsteddiğine ulaşamamak, sonuç alamamak, hiçbir şey yapamamak.

eli boşa çıkmag İsteddiğine sahip olamamak.

eli goynunda galmag Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli yandımda aktarmag Çabuk, acil.

elinde aciz galmag Zor durumda kalmak.
elinde yağ daşsa İşini gücünü bırakıp çabuk, acil gelmek.
elinden bezar olmag Bıkmak, usanmak.
elinden cana gelmek Bıkmak, usanmak.
elinden dad çekmek Bıkmak, sıkılmak.
elinden dad elemek Bıkmak, sıkılmak.
elinden dada gelmek Canından bezmek, bıkmak.
elinden gaçag düşmek Sıkıntıdan başka bir yere gitmek, yalnız kalmak istemek;
herhangi bir sebepten dolayı işinden, evinden, vatanından uzak kalmak.
elinden gan ağlamag Canına tak etmek, bıkmak.
elinden geleni elemek Yapılabilecek her şeyi yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)
elinden geleni esirgememek Yapılabilecek her şeyi yapmak.
elinden girinc olmag Canından bezmek, bıkmak, usanmak.
elinden iş gelmemek Beceriksiz, hiçbir şey yapamayan.
elinden ne gelir? Ne iş yapabilirsin?
elinden tenge gelmek Canından bezmek, bıkmak, usanmak.
elinden zinhara gelmek Canından bezmek, bıkmak, usanmak.
eline bir şey düşmemek Hiçbir şey elde edememek.
eline fūrset düşmek Fırsat yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)
eline gab almag Tuvalete gitmek.
elini eline vermek Görüşmek, kavuşturmak.
elini gulağına vermek Söylemek; şarkı söylemeye başlamak.
elini terpede bilmemek Teslim olmak hiçbir şey yapamamak.
elinin altında dolanmag Çalışmak, çıraklık etmek. (Az.Tr., T.Tr.)
elleri üreklerinde galmag Rahatsız olmak.
ellerini yukarı galdırmag Teslim olmak.
evini başına uçurmag Zor duruma sokmak.
ey dili gafil 1. Şaşkınlık, pişmanlık ifadesi. **2.** Habersiz bir iş hakkında.
felek üz döndermek Şansı yaver gitmemek.
gan başına vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak.
gan beynine işlemek Sinirlenmek, son derece kızmak.
gan beynine sıçramag Sinirlenmek, son derece kızmak.
gan beynine vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak.
gan gölünde üzmemek Üst başı tamamen kan içinde olmak.

gan yaş tökmek Ağlamak.

gana gan almag İntikam almak.

ganad-ganada vermek Uçmak.

ganadı altına almag Himayesine almak, korumak, kollamak. (Az.Tr., T.Tr.)

gan-gadaya salmag Kavga etmesine sebep olmak.

ganı cuşa gelmek Kanı kaynamak, canlanmak.

ganı halal olmag Cezaya, ölüme layık olmak.

ganına geltan elemek Öldürmek.

ganını üstüne tökmek Bir kimseden uzaklaşmak, başını belaya sokmamak.

ganını yerde goymamag Katilin cezasını vermek, öldürülen kişinin intikamını almak.

ganının gara vakti Sinirli, kızgın olduğu an.

gan-yaş akıtmag Çok ağlamak.

gapını üzüne bağlamag Hiçbir yere bırakmamak, evde tutsak etmek, dışarıya salmamak.

garın ağrısına düşmek Korkmak.

garın ağrısına salmag Korkutmak, tehdit etmek.

garın ağrısına tutulmag Korkmak.

garını dama dönmek Çok yemekten karnı şişmek.

garına sancı dolmag Çok korkmak.

gaş-göz atmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.

gaşla-göz arasında Yakın zamanda.

gelbine şeytan girmek Sinirden kendini kaybetmek.

gızıl-gana boyamag Öldürmek.

gol-ganad açmag Daha çok canlanmak, işe koyulmak.

gol-ganad vermek Daha da canlandırmak, ruhlandırmak.

goltuğuna garpız vermek 1. Dalga geçmek amacıyla birbirini övmek. 2. Çok fazla övmek.

görmeye gözü olmamag Nefret etmek.

gövdesine zelzele düşmek Korkmak, telaşlanmak, titremek.

göye üz çevirmek Allah'a yalvarmak.

göz açıb-yumunca Çabuk, hızlı, bir an içinde, hemen. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

göz altına almag Ölümünü hatırlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz altında saklamag Dikkat etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

göz dağı çekmek Derde gark etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

göz üste gelib Saygı duyulan kişiyi nezaketle kabul etmek.

göz yaşı akıtmag Ağlamak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

göz yaşı kimi Saf, temiz, dupduru.

göz yaşına bağışlamag Birisine acımak, günahını bağışlamak.

göz yaşını garışdırmag İkisinin de ağlamasına sebep olmak.

göz yaşlarını gurutmag Artık ağlamamak.

göz yumub açınca Çabuk, hızlı. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gözde-gulagda olmag **1.** Gözü açık olmak, bakmak. **2.** Dikkat etmek, mukayyet olmak.

gözden eski asmag Aldatmak, yalan söylemek.

gözden geyb olmag Kaybolmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göze şirin gelmek Hoşlanmak.

göz-gaş atmag Göz ve kaşlarının hareketi ile işare etmek.

göz-gaş elemek Göz ve kaşlarının hareketi ile işare etmek.

göz-göz elemek Fırsat bulup iş yapmak.

göz-gözü görmemek Karanlık olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz-gulag olmag **1.** Gözü açık olmak, bakmak. **2.** Dikkat etmek, mukayyet olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözleri alışıb yanmag Yüzünde, gözünde sevinç görünmek.

gözleri hedegeden çıkmag Çok şaşırarak, hayret etmek.

gözleri işığa gelmek Kendine gelmek; gururlanmak.

gözlerinden cin çıkmag Sakin oturmeyan insan hakkında kullanılan ifade.

gözlerinden gan dammag Gözleri kızarmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

gözlerinden yaş akmag Çok ağlamak.

gözlerine heyran olmag Hayran kalmak.

gözlerini ebedi yummag Ölmek.

gözlerini hemişelik yummag Ölmek.

gözlerini yere dikmek **1.** Başını öne eğmek. **2.** Yere bakmak, düşünmek.

gözlerinin çayırı açılmag Sevinmek.

gözlerinin yaşı gurumag Artık ağlamamak.

gözlerinin yaşı tökülme Ağlamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gözlerinin yaşını akıtmag Ağlamak.

gözü ağara galmag Şaşırarak.

gözü çanağa dönmek Çok kızmak, çok sinirlenmek.
gözü çanağından çıkmag Çok şaşırarak, hayret etmek.
gözü dama dönmek Gözleri çok şişmek, büyümek.
gözü domba galmag Şaşırarak, hayret etmek.
gözü dörd olmag Dikkatle bakmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
gözü dünyanı görmemek Şımarmak, gururlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü gan ağlamag Çok üzölmek, ağlamak.
gözü ile yemek Çok dikkatle bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü kellesine çıkmag Haddinden fazla şaşırarak, hayret etmek.
gözü su içmemek 1. Şüphe etmek, inanmamak, güvenmemek. **2.** Nefret etmek.
gözü yaşlı goymag Ağlatmak.
gözü yol çekmek Gzleri bir noktaya bakmak.
gözü yolda galmag Birisinin yolunu gözlemek. (Az.Tr., T.Tr.)
gözü-gaşı gaynamag Kızmak, sinirlenmek.
gözüm aydın olsun! Kutlamak için kullanılan ifade.
gözün aydın olsun! Kutlama ifadesi.
gözün üstünde olsun! İyi bak! Dikkat et! Mukayyet ol!
gözünden gan tökmek Acı acı ağlamak, ağlatmak.
gözünden kenara goymamag Yanından uzaklaştırmamak.
gözünden od yağmag Çalışkan, çevik insan hakkında kullanılan ifade.
gözünden yaş tökölme Ağlamak.
gözüne garanlıg çökmek Gözleri kararmak, başı dönmek.
gözüne ışık gelmek Canlanmak.
gözüne yuku getmemek Uyuyamamak, sabaha kadar uyuyamamak; rahatsız olmak.
(Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
gözünü açıb-yumunca Bir anda.
gözünün acısını almag Azıcık uyumak, biraz yatıp dinlenmek.
gözünün ağı-garası Ailenin tek evladı. (Az.Tr., Öz.Tr.)
gözünün altınca bakmag Gizlice bakmak.
gözünün gabağına gelmek Hatırlamak.
gözünün gabağına getirmek Hatırlamak, anmak.
gözünün içine demek Çekinmeden yanlışı veya başka bir şeyi yüzüne söylemek.
gözünün kökü saralmag Çok bakmaktan veya birisini beklemekten yorulmak, usanmak, çok beklemek.

gözünün üstünde saklamak İyi bakmak, iyi hizmet etmek.

gözünün yaşını akıtmak Çok ağlamak.

gulaglarını deng elemek Çok konuşmakla bıktırmak.

gulağı dinc olmag Rahat olmak. *(Az.Tr., Öz.Tr.)*

gulağını deng elemek Bıktırmak.

gurd üreyi yemek Korkmamak, cesur olmak.

guyrug ele vermemek Ele geçmemek, hile yaparak bir olaydan kurtulmak.

hirs tepesine/beynine vurmag Çok sinirlenmek, haddinden fazla öfkelenmek.

hirsini eline almag Kendini sakinleştirmek, sinirini kontrol altına almak.

hiyleye el atmag Hile yaparak dolandırmak.

huşu başına gelmek Uyanmak, kendine gelmek. *(Az.Tr., Öz.Tr.)*

huşu başından çıkmag Kendinden geçmek, bayılmak. *(Az.Tr., Öz.Tr.)*

iki gözden olmag Kör olmak.

iki gözü kimi Kendi malı gibi.

ilan ağzından gurtarmag Tehlikeden, ağır bir durumdan kurtulmak.

inadından el götürmek İnadından vazgeçmek.

işi baş tutmamag Fayda görmemek, kısmetsizlik yaşamak.

keleye ele atmag Hile yapmak, aldatmak.

kelleni yere goymag Ölmek.

Kerbela belini gırsın Ölesin (beddua).

könlünü elden vermek Tutulmak, hayran kalmak.

Mekke belini gırsın! Ölesin (beddua).

menzili başa yetmek Yaşlanmak, ölümü yaklaşmak.

min dil tökmek Yalan şeyler konuşmak, palavra sıkmak.

ne başını ağrıdım Fazla söze gerek yok; kısaca.

niye başınızı ağrıdım Fazla söze gerek yok; kısaca.

ömrünü başa vermek Ölmek.

özüne ürek vermek Cesaretlenmek, kendini teselli etmek.

özünü ele salmag Aptalca hareketler yapmak.

pis göze gelmek Nazarı degen birisinden zarar görmek.

rengi üzünde galmag Rengi solmamak.

ruhu bedeninden uçmag 1. Son derece hoşlanmak, memnun kalmak. 2. Ölmek, vefat etmek.

saç-saggal ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak. *(Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)*

saç-saggalını ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak.
saggalına dem düşmek Yaşlanmak.
sağ eli başına İyi bir şeyi, mutluluğu kendisi ve başkaları için de dilemek.
sazını elinden almag Sazla atışmada yenmek.
seherin gözünü açmag Uykudan uyanmak.
sesini başına atmag Gürültü etmek, yüksek sesle bağırarak.
sesini boğazına salmag Fısıldamak, kısık sesle söylemek.
sinesine dağ çekmek Eziyet etmek, incitmek.
sinesini dağlı goymag Eziyet etmek, incitmek.
sir-sifetini düzeltmek Kendine çeki düzen vermek.
sözünü ağızında goymag Lafını bölmek, konuşmasına izin vermemek. (Az.Tr., T.Tr.)
şeytanın ayağını gırmag Nadiren bir yere gitmek. (Az.Tr., T.Tr.)
şirin dile tutmag Tatlı dille aldatmak, razı etmeye uğraşmak.
tepeden dırnağa kimi Baştan ayağa, büsbütün, tamamen. (Az.Tr., T.Tr.)
ters damarına düşmek Kendi bildiğinden, söylediğinden asla vazgeçmemek, inat etmek.
tükleri dik durmag Çok korkmak, dehşete düşmek. (Az.Tr., T.Tr.)
tükü-tükden seçmek En ince ayrıntıyı bile anlamak; hemen anlamak.
ürek odunu söndürmek Rahat olmak.
ürek-direk vermek Yüreklendirmek, cesaretlendirmek.
ürek-göbek galmamag Çok gülmek.
ürek-göbeyi düşmek Çok korkmak.
üreyi ağızına gelmek İğrenmek.
üreyi birteher olmag Kendini kötü hissetmek.
üreyi bitaget olmag Halsizleşmek.
üreyi cuşa gelmek Alevlenmek.
üreyi dağdağaya düşmek Çok heyecanlanmak, rahatsız olmak.
üreyi gan olmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
üreyi gana dönmek Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.
üreyi ganla dolmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.
üreyi geşş elemek Bayılmak, kendinden geçmek.
üreyi gubar elemek Son derece kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzülme.
üreyi harab olmag Çok kederlenmek, etkilenmek.

üreyi tab getirmemek Dayanamamak, kendini tutamamak.

üreyi yere düşmek Çok korkmak.

üreyi yerine gelmek Çok heyecandan, korkudan sonra sakinleşmek, rahat nefes almaya başlamak.

üreyinde niskil galmag Arzusu, beklediği bir şey zamanında gerçekleşmediği için kendine dert etmek.

üreyinden heber vermek Birisinin kalbinde olan bir fikri önceden hissettirmişçesine söylemek.

üreyinden tikan çıkarmag Memnun etmek.

üreyinden tikan çıkmag Birisinden başkasının intikamını alırken sevinmek, memnun olmak.

üreyine dağ çekilmek İncinmek, azap ve ıstırap görmek.

üreyine dağ vurmag İncitmek, ıstırap vermek.

üreyine dağdağa düşmek Telaşlanmak, korkmak.

üreyine gan dammag Kederlenmek, üzölmek.

üreyine korku düşmek Çok korkmak.

üreyine gurd girmek Korkmamak.

üreyine od goymag Çok sarsıtmak; cezalandırmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

üreyine ok batmag Nefret etmek.

üreyine teper gelmek Kendine gelmek.

üreyine üşütme düşmek Çok korkmak.

üreyine vesvese düşmek Şüphelenmek, rahatsız olmak.

üreyine yara vurmag İncitmek, ıstırap çektirmek.

üreyine yol almag Birisinin sevgisini kazanmak.

üreyini daşa döndermek "dayanıklılık" anlamında kullanılan ifade.

üreyini ele almag Sevgisini kazanmak.

üreyini gan elemek İstırap vermek, azap vermek, incitmek.

üreyini gana döndermek İstırap vermek, azap vermek, incitmek.

üreyini harab elemek Kalbine değmek.

üreyinin yağını yedirtmek Haddinden fazla ilgilenmek, sevgi göstermek.

üst-başı tökülme Kötü giyinmek.

üst-başını düzeltmek Yeni kıyafet giyinmek.

üst-başını tezelemek Yeni kıyafet giyinmek.

üstüne ayag açmag Hamle yapmak.

üzden-gözden olmag Alçaltmak; saygısını azaltmak.
üz-göz elemek Düşman etmek, ilişkiyi bozmaya mecbur etmek.
üz-gözü öyreşmek Bir yere veya bir kimseye ısınmak.
üz-gözünü büzmek Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.
üz-gözünü hirslendirmek Artık emir almamak, yüz çevirmek.
üz-gözünü turşutmag Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.
üzü gara olmag Utanılacak durumu olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)
üzü gara olsun! Nefret, azarlama bildiren ifade.
üzü güle-güle Sevinçle.
üzüm ayağının altında Özür dilerim, affedersiniz.
üzüne ağ olmag Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.
üzüne çıka bilmemek Ayıbından utanmak.
üzüne dik bakmag Cesaretle bakmak.
yakası ele geçmek Yakalanmak.
yakasından el çekmek Rahat bırakmak.
yakasından el çekmemek Rahat bırakmamak.
yer gulaglı olar Konuşurken dikkatli olmak gerektiğini bildirir.
yerin damarını kesmek Gitmeye devam etmek, yolun büyük bir kısmını gitmek.
yerine göz dikmek Yerine sahip olmaya çalışmak, yerini ele geçirmeyi arzulamak.
yolu ağzına almag Yola koyulmak, gitmek.
yolu eline almag Yola koyulmak, gitmek.

Türkiye Türkçesi

abasını başına çekmek Kabuğuna çekilip, çevresiyle ilişkisini kesmek.
abdal dili dökmek Bir kimseden, bir gün yardakçı diliyle bir şey istemek, ya da bu dille birisine yaranmaya çalışmak.
acıdan karnına/göbeğine taş bağlamak Çok aç olmak.
acısı içine/yüreğine çökmek/işlemek/yüreğini delmek Bir olayın ya da bir şeyin acısını pek çok duymak.
acısı tepesinden çıkmak Fazla üzülme, çok eziyet çekmek.
açık yürekle söylemek Düşüncelerini hiç kimseden çekinmeden, saklamadan söylemek; özü sözü bir olarak.
açlığı/açlık beynine/başına vurmak Çok acıkmak; açlıktan sersem duruma düşmek; açlığından akıllı düşünüp hareket edememek.

açlıktan gözü/gözleri kararmak Çok acıkmak.

adı kulağına değmek Bir kimsenin ünü çok yayılmış olmak.

afyonu başına vurmak Çok öfkelenerek aşırı hareketlerde bulunmak; ne yaptığını bilememek.

ağır başlı olmak Ciddi, tedbirli olmak.

ağır dil kullanmak Sert; insan aşağılayıcı; tehdit edici biçimde konuşmak.

ağız ağza vermek Birisi ile pek yakın durup başkalarınca işitilmeyecek biçimde, gizli ve samimi olarak konuşmaya dalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağız burun haşlanmak Çok fazla sıcak bir şey yemek veya içmek.

ağız içine bakmak Bir kimseyi tüm dikkatiyle dinlemek.

ağız kalabalığına getirmek Konu dışı gereksiz sözlerle karşısındakini şaşırtarak dikkatini dağıtıp amacına ulaşmak.

ağız kokusu dinlemek/çekmek Olumsuz söz ve davranışlara katlanmak.

ağız tadını kaçırmak Gönül rahatlığını ve huzuru bozmak, huzursuzluk vermek, dirliği bozmak.

ağızdan ağza dolaşmak Herkes birbirine söyleyerek yayılmak.

ağızdan ağza düşmek Dedikodu konusu olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağızlara/ağızlarda sakız olmak Herkesin diline düşmek, dedikodu konusu olmak.

ağızları bir olmak Aynı fikirde olmak.

ağlayası ağzından gelmek Ağlayacak olmak.

ağza kilit vurmak Hiçbir şey söylememek, konuşmamak, susmak.

ağza sakız olmak Dedikodu konusu olmak.

ağzı açık kalmak Hayretten, şaşkınlıktan bereketsiz kalmak; aptallaşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzı ağzına kavuşmamak Aşırı sevinç içinde olmak.

ağzı burnu yerinde Çekici güzellikte olan.

ağzı dili bağlanmak Herhangi bir olay yüzünden bir şey söyleyememek; susup kalmak.

ağzı dili kurumak Çok susamak.

ağzı dili yok 1. Sessiz, konuşmayan. 2. Hakkını aramayan.

ağzı öpülecek adam İyilikçi; hayırlı insan.

ağzı pabuç kadar Çok konuşan, ters cevaplar veren kimse.

ağzı paça olmak Sevinmiş, keyifli olmak.

ağzı süt kokmak Çocuksu olmak.

ağı teneke/tenekeyle kaplı Çok sıcak ve çok acı yiyecekleri rahatça yiyebilen kimse.

ağı torbaya yakın Sözü, sohbeti oldukça yerinde, insanlıktan payını almış kimse.

ağıma göre olmamak **1.** Tadından hoşlanmamak. **2.** Hakkından gelinecek gibi olmamak.

ağına abdest almak Kötü söz söylemekten kaçınmak; birinden büyük bir saygı ile bahsetmek.

ağına ağız vermek Birinin eğilimini desteklemek.

ağına bile sürmemek Tadına bile bakmamak.

ağına burnuna bulaştırmak Bir işi düzeltiyim derken daha da bozmak.

ağına geldiği gibi Hiç düşünmeden; önünü ardını hesap etmeden; ölçsüz bir biçimde.

ağına geleni söylemek Çok ve düşüncesizce konuşmak; ağır, kinci sözler söylemek; rastgele, düşünüp tartmadan, ölçüp biçmeden konuşmak; fena halde azarlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağına gem vurmak Susturmak, söyletmemek.

ağına kira istemek Konuşmaya nazlanmak, konuşmak için ısrar edilmesi istemek.

ağına/diline kira istemek Söylemesi beklenen şeyi söylemekte nazlı davranmak.

ağında ayran durmaz Sır saklamaz.

ağında bakla ıslanmamak Boşboğazlık etmek, ağı gevşek olmak; sır saklamayı beceremeyip hemen açığa vurmak.

ağında dili olmamak Az konuşmak.

ağında mercimek durmamak Hiç sır saklayamamak.

ağında sakız etmek Bir şeyi tekrarlayıp durmak.

ağında sakız olmak Bir şeyi çok tekrar etmek.

ağında söz/laf çiğnemek Kapalı ve kinayeli konuşmak; açıkça söyleyememek.

ağında tükürüğü kurumak Bir şeyi defalarca tekrarlamak.

ağında tükürük kurumak Çok söylemek, derdini anlatamamak, söz geçirememek, söyleye söyleye yorulmak; ikaz etmek ama sözünü dinletmemek.

ağında/dilinde tüy bitmek Sürekli aynı şeyi söylemek zorunda kalmak.

ağındaki kozu kırmak Üzerinde çalıştığı işi başarmak.

ağından ateş saçmak Fena halde öfkelenip ileri geri söylenmek; bağırıp çağırmak.

ağından baklayı çıkarmak O zamana kadar sağladığı şeyleri öfke ya da diğer sebeplerle söylemeye başlamak.

ağzından bal akmak Güzel konuşmak.

ağzından burnundan getirmek Karşısındakini bir işi yaptığına veya söylediğine pişman etmek; yaptığına yapacağına pişman etmek.

ağzından çıt çıkmamak Hiçbir şey söylememek, susmak.

ağzından ekmeğini almak Sessiz birine istediğini yaptırmak; onun hakkını yemek.

ağzından inci dökülmek/saçmak Tatlı konuşmak.

ağzından laf/söz almak/çalmak/kapmak Birinin gizlediği bir şeyi onu ustalıkla konuşturarak öğrenmek.

ağzından laf/söz çekmek/çalmak Bir kişinin bildiklerini, ustaca davranarak ona sezdirmeden öğrenmek; karşısındakini maksatlı olarak konuşturarak asıl öğrenmek istediği şeyleri öğrenmek.

ağzından lakırdı çıkmak Ant etmek, söz vermek, yemin etmek.

ağzından lokmasını almak Birinin hakkı olan şeyi elinden almak; hakkını yemek.

ağzından söz almak Söz vermesini sağlamak.

ağzından söz/lakırdı kapmak 1. Birinin dikkatsiz bir halini yakalayıp gizlemek istediği şeyi ustalıkla öğrenmek. 2. Sözünü kesip yarıda bırakmak.

ağzından şeker saçmak/ dökme/ saçılmak/dökülmek Güzel konuşmak.

ağzından yel/yeller alsın Ağzını hayra aç! Dilerim, söylediğin kötü şey olmaz.

ağzını bıçak açmamak Bir düşünce, üzüntü ve benzeri sebeplerle tek kelime bile söyleyecek halde olmamak, hiç konuşmamak, susmak.

ağzını burnunu dağıtmak Birinin yüzüne yumruk ve tokatla vurmak; feci biçimde dövmek.

ağzını dilini bağlamak Birini konuşamaz duruma getirmek.

ağzını havaya/poyraza açmak Elindeki fırsatları kaçırdıktan sonra boş yere bir şeyler ummak.

ağzını hayra aç İyi dileklerde bulunurcasına konuş; kötü olasılıkların sözünü etmek; som ağızlılık etme.

ağzını hayra açmak Kötü ihtimallerden bahsetmemek, hayırlı şeyleri konuşmak; olumlu konuşmak; kötü olasılıklardan söz etmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzını kiraya vermek Bir şey söylemek istememek.

ağzını pek/sıkı tutmak Sır vermemek; boşboğazlık etmemek; gizli tutulması gerekli olan şeyleri kimseye söylememek; susmak.

ağzını poyraza açmak Başarılı olmamak, elindekini kaybetmek,; boşuna bekleyip istediğini elde edememek.

ağzını tadını bilmek Keyif verici şeyleri seçmede usta olmak; keyfine düşkün olmak; zevk sahibi olmak; her şeyin iyisini bilmek, seçmek; damak zevki olmak.

ağzının aşısı mı? Yapabileceği işin haddinden gelir mi, kudreti yeter mi?

ağzının gevişi olmak Durmadan söylemek.

ağzının içine bakmak 1. Birinin söylediklerini zevkle, merakla ve dikkatlice dinlemek. 2. Birinin sözlerinin yapmaya hazır olmak, onlara uymak.

ağzının içine baktırmak 1. Başkalarını kendi sözlerine içtenlikle inandırmak. 2. Sözlerini zevkle, dikkatle dinletmesini bilmek.

ağzının içine baktırmak 1. Ne söyleyeceğini merakla bekletmek. 2. Çok güzel konuştuğu için, dinleyenlerde hayranlık uyandırmak.

ağzının kalıbını/kalayını vermek Ölçüsüz konuşan birini sert sözlerle azarlayıp susturmak; karşısındakinin haddini bildirmek; hak ettiği cevabı vermek; yaptığına pişman etmek.

ağzının kaşığı/kalıbı olmamak Uğraşabileceği konulardan olmamak; boyunu aşmak; gücünün üzerinde olmak; yetişmemek.

ağzının kokusunu çekmek/dinlemek Bir kimsenin artık çekilmez olan sözlerine, davranışlarına, isteklerine katlanmak.

ağzının mührü ile 1. Oruçlu olarak. 2. Bir kabın ağzı açılmamış olmak.

ağzının otunu/payını vermek Azarlamak.

ağzının patavati olmamak Rastgele konuşmak; aklına geleni söylemek.

ağzının payını vermek Sert sözlerle paylayıp haddini bildirmek; azarlamak; hak ettiği cevabı vermek, susturmak.

ağzının payını/ölçüsünü almak Hak ettiği cevabı almak; yaptığına pişman edilmek; azarlanmak; paylanıp susturulmak.

ağzının perhizi olamamak Aklına geleni söylemek, ölçüsüz konuşmak.

ağzının suyu akmak Çok beğenip imrenmek, istemek, canı çekmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzının tadı bozulmak/kaçmak Kurulu düzeni bozulmak; rahatı, dirilik ve düzenliği bozulmak, huzuru kaçmak.

ağzının tadını almak Bir konuda acı bir deneyim geçirmiş olmak; dersini almak.

ağzının tadını kaçırmak/tadı kaçmak Bir kimsenin keyfini, neşesini bozmak; rahatını, huzurunu kaçırmak.

ağzıyla kuş tutmak Olağanüstü çaba göstermek, imkansızı başarmak.

akıl baliğ olmak Büyümek, yetişkin olmak, akli ermek; çocukluk çağı geçip erginliğe ulaşmak; döl verecek erginliğe ulaşmak.

akıl başa gelmez Akıllı düşünemez.

akıl başa sıçramak Birden uyanmak; farkına varmak.

akıl bu ya Denecek bir şey yok; doğrusu olmasa bile akılı onu böyle davranmaya zorladı.

akıl çileden/zıvanadan çıkmak Artık akıllı davranmamak.

akıl fikir etmek Her şeyi anlayabilecek durumda ve yaşta olmak.

akıl kârı olmamak Akıllı bir kişinin yapacağı iş olmamak; akla uygun düşmemek; yapılan iş akla, mantığa uymayacak kadar tutarsız olmak.

akıl kumkuması/kutusu/küpü Çok akıllı, bilgiç, her şeye akılı eren; her güçlüğe bir çıkar yol bulan, gösteren kimse.

akıl sır erdirmemek Sırrı çözememek; akılla izah edilemeyecek bir durumda bulunmak; bir işin asıl özelliğini ve varsa gizli taraflarını hiç kimse anlayamamak.

akıl var mantık/yakın var Aklın gösterdiği doğru yol budur; doğrusunun böyle olduğu apaçık ortada.

akıldan gayrı müsellağ Akılı zayıf, kaçık kimse.

akıllara durgunluk vermek Aklın alamayacağı ölçüde; çok şaşılacak, inanılması güç bir şey olmak.

akla yelken etmek Hevese uymak, düşünmeden hareket etmek.

akla/akıllara durgunluk vermek Aklın alamayacağı şekilde şaşırtıcı olmak, hayrete düşürmek.

akla/akıllara hayret vermek İnsanı hayret ve şaşkınlık içinde bırakmak.

aklı başına gelmek/aklı başına almak/devşirmek/ toplamak Yanlış davranışlarının zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak; kendine gelmek, ayılmak, baygınlıktan çıkmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı başında olmamak Kafası çok yorulmuş olduğundan, akla uygun davranmamak; doğru dürüst, derli toplu düşünememek.

aklı başından gitmek Çok sevinçten ya da çok korkudan ne yapacağını şaşırarak; şaşkınlığı sebebiyle mantıklı düşünememek. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı başta olmamak Normal ve iyi düşünememek.

aklı gözünde olmak Yalnızca gördüklerine inanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı olan anlar/anlasın Bir şey hakkında ipucu verildiğinde hemen o şeyin bütünü anlayanlar ve kavrayanlar için söylenir.

aklı sonradan (başına) gelmek Verdiği kararın, yaptığı işin yanlışlığını anlayıp geri dönmek, onu düzeltmeye çalışmak.

aklı tepesinden yukarı Havai; delişmen; akılsız; kafasız; sersem.

aklı yar olmak Aklının yardımı ile başarılı olmak.

aklı zıvanadan çıkmak Aklını oynatmak; delirmek; çıldırmak, sapıtmak.

aklına geleni söylemek Gelişigüzel konuşmak.

aklına geleni yapmak Her istediğini düşünmeden yapmaya girişmek; içine doğduğu, kafasına estiği gibi ani hareketlerde bulunmak.

aklına turp sıkayım Böyle düşünmekle, hareket etmekle yanılığın içindesin; yaptığın akıllıca bir şey değil.

aklına yar etmek Benimsediği bir düşünce, kafasında yerleşmek; hiç aklından çıkmamak.

aklına yelken etmek Düşüncesizce hareket etmek veya aklına geleni hemen yapmak.

aklından geçenleri okumak Ne düşündüğünü tahmin yoluyla bilmek.

aklından söküp atamamak Birini ya da bir olayı unutamamak.

aklından zoru olmak Delice davranmak; sapıtmak.

aklını başına almak/dermek/toplamak Akılsızca yaptığı hareketlerden sıyrılmak, kendini toplamak, normal hareket etmeye başlamak; önceki delice davranışlarından vazgeçip ne yaptığını bilir bir hale gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

aklını başından almak 1. Birini şaşırtmak; hayran bırakmak; düşüncelerini, dikkatini kendi üzerinde toplamak; birini güzelliği, çekiciliği ile büyülemek. **2.** Ani bir davranışla korkutup şaşırtmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklını üstüne almak Kendine gelmek, kendine çeki düzen vermek.

aklının köşesinden/ucundan geçmemek Bir düşünceyi, işi, konuyu hiç düşünmemiş olmak; meydana gelen olay veya ortaya atılan fikri daha önce hiç düşünmemiş olmak.

aklının terazisi bozulmak Akıllıca olmayan davranışlarda bulunacak bir duruma gelmek; dengesi bozulmak; delirmek.

aklınla bin/çok yaşa Akla yakın şeyler düşünüyorsun.

al kanlara boyanmak Yaralanarak birçok yerine kanı bulaşmak; vurularak ölmek.

alçak gönüllü olmak Büyüklük taslamamak, tevazu sahibi olmak; kendi değerini herkesinkiyle bir tutmak; kendi olduğundan daha aşağı düzeyde saymak.

alçak gönüllülük göstermek Büyüklük taslamamak; kibirsiz davranmak.

alıcı gözle/gözüyle bakmak Büyük bir dikkatle bakmak; alacakmış gibi incelemek; gelişigüzel bakmayıp dikkatlice gözden geçirmek, en ince noktasına varıncaya kadar araştırıp bakmak.

alın damarı/derisi çatlamak Utanma duygusu kalmamak; pek yüz­süz olmak.

alın teri dökmek Büyük bir çaba göstermek; çok emek vererek meydana getirmek; zahmetli bir işi başarmak için çaba göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

Allah akıllar versin Yaptığın bu iş sende akıl fikir olmadığını gösterir, bu yaptığın akıllıca değil; düşüncesizce bir iş yapıyorsun.

alını açık gezmek Bir kimseden çekinecek, utanılacak bir şeyi olmadan; şeref ve namusuyla gezmek. (Az.Tr., T.Tr.)

alını seccadeden kalkmamak Çok tapınmak, ibadet etmek.

alınının kara yazısı Kısmetim, talihim, kötü şansım.

alınının damarı çatlamak Başarıya ulaşmak için çok uğraş vermek; çok sıkıntı çekmek.

alınının terini yemek Emeğiyle kazandığını onurluca harcamak; emek vererek kazandığıyla geçinmek.

alınının teriyle kazanmak Hileye baş vurmada, kendi gayret ve emeği ile elde etmek.

ana karnına düşmek Hayata yeniden başlamak.

anladığı dille konuşmak Yaptığının karşılığını vermek, cezalandırmak.

anladın mı kazın ayağını? Hakikate erdin mi, doğruyu anladın mı, akli başına geldi mi?

Arabın gözü açıldı Geçen bir olaydan ders almak.

Arap saçı gibi İçinden çıkılmayacak derecede karışık; karmakarışık.

Arap saçına dönmek Çözülemez kadar karışmak, karmakarışık olmak; içinden çıkılmaz, zorlaşmak.

atımın başı yumuşak İnatçı değilim, uysalım.

avucu/avucunun içine almak Hükmü ve kontrolü altına almak.

avucunun içinde tutmak Birini tamamıyla etkisi ve baskısı altına almak.

avucunun içine almak Birisini buyruğu altına almak; her istediğini yaptırır duruma getirmek; etkisiz bırakmak.

avuç içi kadar Çok küçük, daracık (yer).

avurdu avurduna çökmek/geçmek/avurtları birbirine geçmek Çok zayıfladığı yanaklarının çökmüş olmasından anlaşılacak.

avurt zavurt etmek 1. Yapamayacağı işleri yaparmış gibi konuşmak, palavra atmak; yüksekten atmak **2.** Korkutucu iri sözler söylemek; tehdit eder gibi yüksekten atmak; hiddetlenmek, sinirlenmek, şiddet göstermek.

ayağa bağ olmak Engel olmak.

ayağı uğurlu gelmek Geldiği yere uğur ve şans getirmek.

ayağı üzengide olmak Harekete geçmeye hazır olmak; tetikte bulunmak; yola çıkmak üzere hazırlıklı olmak.

ayağı yerden kesilmek 1. Ayağı yere değmemek; çok sevinmek; çok mutlu olmak.

2. Taşıta binip yaya yürümekten kurtulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağı yere basmak Hayallerinden vazgeçip gerçekçi olmak.

ayağına bağ olmak İşini engellemek; bir kimsenin yapacağı işlere mani olmak.

ayağına bağ vurmak Birinin yapacağı bir işi engellemek; karşısına engel çıkarmak; önlemek.

ayağına çelme takmak Bir kimsenin bir işte ilerlemesine, gelişmesine engel olmak, maniler çıkarmak.

ayağına ip takmak/atmak 1. İşine engel olmak. **2.** Bir kimseyi çekiştirmek; bir kişinin aleyhinde konuşmak, hakkında dedikodu yapmak, iftira etmek.

ayağına kadar gelmek Alçak gönüllülük gösterip birinin yanına varmak; tevazu göstermek.

ayağına kurşun sıkmak Kendine zarar vermek.

ayağına pabuç olamamak Bir başkasından kıyaslanamayacak derecede aşağı olmak; birinin değerce, nitelikçe çok aşağısında olmak.

ayağına su dökeyim Alçak gönüllülük bildiren bir söz; geldiğine çok sevindim.

ayağına taş değmek Bir engele uğramak.

ayağını taştan esirgemek Gözetmek; korumak.

ayağını tetik almak Bir iş yaparken iyi düşünüp dikkatli olarak harekete geçmek; özenmek.

ayağını yere bastırmamak Kendisine özen göstermek, iyi bir biçimde bakmak.

ayağını yere/ toprağa basmak Hayal kurmayı bırakıp gerçekçi olmak.

ayağının altına almak 1. Kıyasıya dövmek; yatırıp çiğnercesine dövmek. **2.** Yararlanabileceği şeyi hor görüp tepmek.

ayağının altında olmak Kendisinin bulunduğu yerden çok aşağı olmak; yüksek bir yerden geniş bir alanı görebilir durumda olmak.

ayağının bağıni çözmek Salıvermek; karısını boşamak; birisinin özgür davranmasını engelleyen ilişkilere son vermek; özgürlüğe kavuşmak; serbest bırakmak.

ayağının birini çekememek Ara sıra gitmek, büsbütün bırakmamak, ilgisini tam kesmemek.

ayağının pabucu olmamak Değer yönünden diğerinden daha aşağı bir seviyede bulunmak.

ayak bağı olmak Birinin işine veya hareketine engel olmak, o kimseye zorluk çıkarmak.

ayak bastı parası Bir yabancı memlekete girerken ve bazen de çıkarken kişi başına ödenen vergi; bir yere dışarıdan gelen insan ve eşya dan alınan vergi.

ayak düze basmak Güçlükten kurtulmak, kendini güven içinde hissetmek; selamete çıkmak.

ayak işi görmek Getir götür işlerinde çalışmak; getirip götürme işlerinde kullanılmak.

ayak yere basmamak Çok sevinçli olmak.

ayak/ayakları altına almak 1. Çok kızmak; hiçbir şey dinlememek, her şeyi gözden çıkarmak. **2.** Hakir görmek, değer vermemek.

ayakları yere değmemek/basmamak 1. Taşıttan hiç inmemek. **2.** Çok sevinmek; bu sevinçten ötürü uçuyormuş hissine kapılmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ayaklarını sürüye sürüye İstemeye istemeye. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ayaklarının ucuna basmak Çok sessizce, gürültüsüzce yürümek.

ayaklarınızın turabı olayım Yalvarış ifadesi.

aynı ağzı kullanmak 1. Biri ötekinin söylediklerini tekrarlamak; ağız birliği etmek, aynı şeyleri söylemek; sözleri bir olmak. **2.** Aynı düşüncelere katılmak.

ayrı baş çekmek Topluluktan ayrı; kendi başına iş yapmak; kendi başına buyruk olmak.

aziz başın için Yalvarıp yakarmak sözü.

Azrail'in elinden kurtulmak Ölümden kurtulmak.

bacak arası yapmak Futbolda, top ayağında olan futbolcunun hasım futbolcunun ayakları arasından topu geçirmek.

bacak kadar boy Küçüklük; önemsizlik.

bağrı yufka olmak Zayıf, hafif giyimli; zayıf giyinmiş olmak.

bağırına taş basmak Belli etmeksizin her türlü acıya katlanmak, razı olmak; uğradığı büyük haksızlığı, felaketi sinesine çekmek.

bağırına/gönlüne/içine ateş düşmek Derin acı duymak.

baklayı ağzından çıkarmak Açık söylemeyi göze almadığı bir sorunu sabrı tükenip açığa vurmak.

baş başa vermek Dayanışmak, dertleşmek, toplanıp bir konuyu görüşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

baş beyin kalmamak İş çokluğunda gürültüden, şamatadan, çok konuşma dinlemekten kafası yorulup rahatsız olmak.

baş derdine düşmek Kendi sıkıntısıyla meşgul olmak; başka şeye bakmamak.

baş elde iken Henüz yaşıyorken; sağ iken, ölmeden.

baş göz etmek Evlendirmek, ev bark sahibi etmek.

baş göz olmak Evlenmek.

baş göz yarmak 1. Beceriksizlik yapmak. 2. Kafasında yara açmak.

baş köşeye oturtmak Saymak, hürmet etmek.

baş parmağını bükme Yankesicilik etmek.

baş sağlığı dilemek Yakınlarından birini kaybetmiş olan birine onu teselli edecek, acısını azaltacak sözler söylemek.

baş tacı etmek Birine çok değer verip üstün saygı göstermek.

baş ucuna dikilmek Sırnaşmak, ayrılmamak, ısrar etmek.

baş üstünde gezdirmek Çok değer vermek, ilgi göstermek.

baş üstünde tutmak Birini çok iyi ağırlamak; değer ve önem verip saygı göstermek.

baş başa bela getirmek Sıkıntı ve derde sebep olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş başa bela sarılmak/olmak Çetin bir derde tutulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş başa çelenk takmak Başarmak; ödülü hak etmek.

baş başa çorap örmek Derde, belaya uğratmak.

baş başa dert açmak Sıkıntılı bir hal ve vaziyet meydana getirmek.

baş başa gün doğmak Büyük bir talih ve kısmet açıklığına uğramak.

baş başa hal gelmek Çok zorlu sıkıntılar geçirmek.

baş başa hasır yakmak Halinden şikayet etmek, sızlanmak.

baş başa kaka anlatmak/söylemek Açık açık ve kabaca söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)

baş başa bacadan aşmak/çıkma Evlilik vakti geçmiş olmak.

baş başa bağlı olmak 1. Sözlü, nişanlı veya evli olmak. 2. Çalıştığı yerden hemen ayrılamayacak durumda olmak.

baş başa belaya girmek Sıkıcı, tehlikeli, üzücü bir durumla karşılaşmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başı belaya sokmak Sıkıntıya ve derde sebep olmak.

başı belaya uğramak Kendi kendine sıkıntı ve dert açma.

başı boş bırakmak Birinin üzerindeki denetim ve gözetimi kaldırmak, onu kendi bildiğini yapmaya bırakmak; kendi haline bırakmak.

başı boş dolaşmak Kendi başına, özgürce dolaşmak.

başı boş kalmak Kendi başına kalmak, karışanı görüşeni olmamak.

başı bozuk paşası Sivil savaşçıların komutanlarına verilen unvan.

başı büyük olmak Her şey, özellikle kötü şeyler kendisinden bilinmek.

başı dara düşmek/darda olmak Para sıkıntısına girmek; çok sıkıntılı, çare bulunması güç bir durumda kalmak.

başı dara gelmek Çok sıkışık durumda bulunmak; sıkılmak, çaresizlik içinde kalmak.

başı derde girmek Sıkıntı, üzüntü verici, uğraştırıcı bir duruma girmek.

başı dertte olmak Çok sıkıntılı bir durumda olmak, tehlike içinde olmak.

başı dik girmek Yüz kızartıcı, utandırıcı bir durumu olmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı dinç olmak Derdi olmamak, rahat bir durumda bulunmak.

başı göğe değmek/ermek Şımararak böbürlenmek; büyük iş yaptığını sanmak; layık olmadığı halde çok istediği bir şeyi elde edince sevincinden böbürlenmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

başı havalarda girmek **1.** Açık, rahat girmek; sevinçli, mutlu olarak dolaşmak. **2.** Kibirli biçimde kendini beğenmiş olarak girmek.

başı hoş olmak Arası iyi olmak, güzel geçinmek.

başı hoş olmamak/sayılmamak/gitmemek Bir şeyle arası iyi gitmemek, bir şeyden hoşlanmamak.

başı kalabalık olmak İşi dolayısıyla yanında çok kişi bulunmak; yanında iş için, konuşmak için, çok kişi beklemek.

başı nara/ateşe yanmak Birinin yüzünden başı derde girmek; büyük zarara uğramak; bir şey uğruna felakete uğramak; tehlikede kalmak.

başı önüne düşmek Ezilip büzülmek, kötü durumda olmak, utanmak.

başı taşa değmek/gelmek Çetin bir durumla karşılaşmak ve bundan ders almak. (Az.Tr., T.Tr.)

başına bela etmek Kendisine sıkıntı, üzüntü verecek bir duruma getirmek.

başına bela kesilmek Bir kimse ya da şey dert olacak, sıkıntı ve üzüntü verecek bir duruma gelmek.

başına bela olmak Dert ve sıkıntı vermek, üzmemek, zor durumlarda bırakmak.

başına çorap örmek Birini çok kötü bir duruma düşürmek için gizliiden gizliye çalışmak.

başına dert açmak Hiç gereği yokken sıkıntılı, güç bir işe girişmek; umutla başlanan, ama sonradan sıkıntılara, üzüntülere yol açan bir işe girişmek.

başına gün doğmak Ummadığı iyi bir hale erişmek.

başına hal gelmek Bir işi yaparken pek çok güçlüklerle karşılaşmak.

başına hırkayı çekmek Her şeyden uzaklaşmak; dalmak, uyumak.

başına iş/dert açmak/çıkarmak İyi sonuç alacağını düşünerek kendisini büyük sıkıntılara, üzüntülere düşüren bir işe girişmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başına karalar bağlamak Yas tutmak; aşırı derecede kederlenmek; büyük üzüntü içinde bulunduğu giyiminden, davranışlarından belli olmak.

başına nara yakmak 1. Birini ağır, dayanılmaz bir zarara uğratmak. 2. Kendi kendini bir zarara sokmak.

başına taç etmek Çok değer vermek aşırı ilgi göstermek.

başına taş yağmak Cezaya uğramak.

başına teller takınmak Fazlasıyla sevinmek.

başına teller takınsın Sevinsin, memnun olsun, bayram yapsın.

başına toprak saçmak Yas göstermek.

başına zindan etmek Güç bir durumda bırakmak.

başına/tepesinde bitmek/çıkarmak İstenmediği halde birinin yanına gelip ayrılma bilmemek, ondan isteklerde bulunmak; birinden yüz bularak şımarmak.

başında akıl bırakmamak Aklını başından almak, normal düşünemeyecek hale sokmak.

başında ateş yanmak Ağır hastalık nedeniyle ateşi çok yüksek olmak.

başında değirmen çevirmek Gürültü yaparak, çok konuşarak bir kimsenin başını döndürmek; bir kimseyi rahatsız etmek.

başında dert tütme Çok dertli olmak.

başında dört dönme Birine ilgi göstermek.

başında hamam tokmağı Durmadan rahatsızlık veren şey.

başında kazan kaynatmak Çok rahatsız etmek.

başında seyisleri yakalamak Kölelikten kurtulmak.

başında torbası eksik Hayvan gibi, anlayışsız kimse; eşek gibi bir adam; akılsız, idraksiz kimse.

başında yer etmek Büyük önem vermek.

başından nikah geçmek Evlenmiş olmak.

başından sevda geçmek Daha önce aşk deneyimi geçirmiş olmak.

başını alıp gitmek/kaçmak 1. Bir yerden veya bir şeyden usanıp oradan uzaklaşmak; etrafıyla ilgisini kesip, kimseye de danışmadan bulunduğu yerden gitmek, savuşmak. 2. Gelişmek, büyük bir gelişme göstermek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını ateşlere/nara yakmak Başına büyük bir dert almak.

başını belaya/derde sokmak Birini kötü sonuçlar verecek, başını ağrıtabacak bir duruma itmek ya da kendisi bu duruma düşmek.

başını boş bırakmak Bir kişiyi ya da bir şeyi denetimsiz, kendi haline bırakmak.

başını derde sokmak/uğratmak Lüzumsuz yere yorucu, sıkıcı, üzücü bir işe girişmek veya başkasının böyle bir duruma düşmesine sebep olmak.

başını dik tutmak Onurlu görünmek.

başını gözünü yarmak Beceriksizlik göstermek, bir işi yanlış, eksik ve kusurlu yapmak; bozmak.

başını kanadına çekmek Her şeyden ilişkisini kesmek, kendi dünyasına dalmak.

başını ortaya koymak Bir işe girişirken ölümü göze almak; hayatını defaya razı olmak.

başını öne eğmek Fazla utanmak.

başını secdeye koymamış Tanrıya kulluğunu göstermemiş; tanrıya baş eğmemiş.

başını taşa vurmak Çaresiz kalarak çok pişman olmak; yaptığına pişman olmak.

başını taşlara çarpmak Fırsatı kaçıırıp çaresiz kaldığı için üzülmek; çok pişman olmak.

başını taştan kurtarmak Canını kurtarmak.

başının altından çıkmak Kötü bir işi gizlice ve kurnazca tasarlayıp düzenlemek.

başının belasını bulmak Yaptığın kötülüğün cezasını bulmak.

başının çaresine bakmak Kimseden yardım görmeden içinde bulunduğu güç durumdan kurtulma yolunu kendisi aramak.

başının derdine düşmek Yaşanan büyük bir kargaşa, sıkıntılı veya ölüm tehlikesi anında başkalarıyla uğraşmayıp içinde bulunduğu durumdan kurtulma yolları aramak.

başının etini yemek Birinden rahatsız edercesine, sürekli olarak bir şey isteyip durmak; mütemadiyen dır dır ederek bıktırmak.

başının gözünün sadakası Başın, gözün, hayatın selameti için özveri.

başının üstünde taşımak Çok değer vermek.

baştan başa gitmek Sonunu düşünmeden tehlikeye, felakete doğru gitmek.

baştan inme bela Ansızın gelen sıkıntı, dert.

baştan kara etmek/gitmek/vurmak 1. Gemi batma tehlikesi karşısında başını karaya vurup oturmak. 2. Sonunu düşünmeyerek yıkıma doğru gözü kapalı gitmek; batarcasına yaşamak.

bayramlık ağzını açmak Sövüp saymak, kaba saba konuşmak.

belayı boynuna almak Güç durumu kabullenmek.

benzinde kan kalmamak Kansızlıktan yüzü sararmak.

benzine kan gelmek Hastalıktan iyileşir gibi olmak, halsizliği geçmek, kendine gelir gibi olmak; kanlanıp canlanmak.

bet beniz ağarmak Büyük bir heyecanla yüzünden kan çekilmek.

bet beniz kalmamak Yüzden renk kaçmak; yüzü sararıp solmak.

bet beniz solmak/atmak Hastalık veya bir heyecan tesiri ile yüzden renk çekilmek.

bet beniz uçmak Sararmak; soğuktan, hastalıktan, heyecandan yüz rengi değişmek.

beti benzi atmak/solmak Heyecandan, korkudan; kirden benzi sararmak, ağarmak, rengi değişmek.

beti benzi kalmamak Korkudan ya da heyecan yüzünden kaçmak.

beyninden vurulmuşa dönmek Hiçbir şey düşünemez olmak, şaşırıp kalmak; beklenmedik bir olay veya haber karşısında büyük acı duymak.

beynine turp sıkayım Senin aklın akıl değil; düşüncen yanlış.

bıyığını eline almak Çocukluktan artık delikanlılık çağına ulaşmak; delikanlı olmak.

bıyık altından gülmek Birinin düştüğü duruma, eğlendiğini, sevindiğini belli etmemeye çalışarak gülmek; sezdirmeden içinden alay etmek; içten içe sevinmek.

bıyıkları ele almak Büyümek, delikanlılık çağına gelmek.

bıyıklarını tıraş etmek Büyük ant; herhangi bir şeyi yapmazsa şerefini ayaklar altına almak anlamında bıyıklarını keseceğini söylemek.

bir ayak evvel/önce Bir an önce; çok beklemeden, hemen, çok çabuk; ivedilikle; çabucak.

bir ayak üstünde Çabucak ve kolaylıkla.

bir başlı sevgi Tek taraflı, karşılıksız sevgi.

bir kol çengi Nükteli sözleri ve neşeli davranışlarıyla çevresini şenlendiren kimse.

bir kulağı sağır Hoşgörülü, aldırmaz.

birinin gözünü oymak/çıkarmak Aralarında aşırı geçimsizlik olmak; birbirine karşı kin ve nefret duymak; her türlü kötülüğü yapmak; dövüşmek.

boğaz boğaza gelmek Öldüresiye kavga etmek; birbirini boğmak istercesine kavgaya tutuşmak; kıyasıya dövüşmek.

boğaz kaydında olmak Yiyecek ve içecekten başka bir şey düşünmemek.

boğazın kökü tutuşmak/yanmak Acı bir şey yemek, içmek veya yutmak.

boğazını/canını cepten çıkarmak Hayatını tehlikeye atmak.

boğazlarına kurt düşsün İştahı kesilsin.

bohçasını eline/koluna/koltuğuna vermek Evden kovmak; işine son verip uzaklaştırmak; horlukla kovmak.

borç gırtlığa çıkmak/gırtlakta olmak Pek çok borcu olmak, borçtan nefes alamaz olmak; kolay kolay altından kalkamayacağı kadar borç almak.

boş gözlerle bakmak Anlamsız bakmak.

boynu altında kalmak Gebermek; ölmek.

boynu kıldan ince Çok itaatli, her şeyi kabul eder; verilecek her türlü cezaya razı.

boynu kopsun inşallah Kötü dilek, beddua. (Az.Tr., T.Tr.)

buharı başına çıkmak/vurmak Aşırı öfkeden ve duygulanmadan dolayı ne yaptığını bilememek.

burnu bile kanamadan Yarasız beresiz, en ufak bir zarara uğramadan; ucuz atlatarak.

burnu havada/havalarda olmak Herkese yukardan, tepeden bakmak; kibirli olmak; kendini fazla beğenmek; gururlanmak; çevresindekileri küçümsemek.

burnu Kaf dağında Çok kibirli, azametli, olağanüstü, istekleri olan, kendini beğenmiş, kendini yüksekte gören.

burnu koku almak Her şeyi önceden sezmek.

burnundan ateş püskürmek Çok öfkeli olmak.

burnundan kan damlamak Çok sıkıntı çekmek, eziyet çekmek, zahmet içinde kalmak.

burnundan kıl aldurmamak En küçük bir eleştiriye ya da itiraza sinirlenip köpürecek kadar gururlu, huysuz ve geçimsiz olmak, kimsenin kendisine söz söylemesine meydan vermemek.

burnundan ötesini görmemek Kendini çok beğenmek; kendine fazla güvenmek.

burnundan söyler gibi Hımhımcasına.

burnunu çekerek gitmek 1. Nefesi burnuyla alarak akmakta olan sümüğü içeri çekmek. **2.** Umduğu şeyi ele geçiremediğinden ağlamaklı olmak.

burnunun dibine gelmek Yaklaşmak, çok yakına gelmek.

burnunun dikine/doğrusuna/doğrultusuna gitmek Söylenenlere verilen öğütlere aldirmayarak bildiği gibi hareket etmek; kimsenin sözünü dinlememek; kendi bildiğinden şaşmamak.

burnunun direği kırılmak Çok pis bir koku duyarak tedirgin olmak.

burnunun direği sızlamak 1. Çok acı duymak. **2.** Bir yakınının durumuna çok üzölmek.

burnunun ucunu görememek 1. Dalgınlıktan, dikkatsizlikten, sarhoşluktan çok yakınında olan şeyi ya da ayak bastığı yeri görememek. **2.** Az sonra meydana geleceği belli olan bir olayı, durumu önceden görememek.

burun buruna gelmek Ansızın karşı karşıya; yüz yüze gelmek; beklenmedik bir anda karşılaşmak; karşı yönlerden gelirken birbirine çok yaklaşmak.

can ağzında beklemek Korku ve heyecanla beklemek.

can baş gelmek Kendini toplamak, kendine gelmek.

can boğazdan gelmek Yiyerek kuvvetlenmek.

can boğazına gelmek Usanmak; bezmek; sabrı taşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

can ciğer olmak Sıkı fıkı, senli benli, çok samimi, teklifsiz olmak.

can damarına basmak Bir işin en önemli ve duyarlı noktası üzerinde durmak.

can gözüyle bakmak/tetkik etmek Aşırı dikkat kesilerek, büyük bir dikkatle izlemek; iyici incelemek.

can kulağıyla dinlemek Anlatılanı iyi duymak ve kavramak için özenle dinlemek; büyük bir dikkatle, ilgiyle dinlemek. (Öz.Tr., T.Tr.)

candan baştan geçmek Uğruna ölecek kadar bir şey için fedakarlıkta bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

candan el çekmek Ölmek üzere olmak.

canı ağzına/dudağına gelmek Aşırı heyecanlanmak; çok tehlikeli bir durum karşısında ölecekmiş gibi bir korku geçirmek.

canı boğazına/burnundan gelmek/burnunda olmak Çekmekte olduğu sıkıntıya artık dayanamaz olmak; çok yorgun, bıkkın ve bezgin olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

canı vücudundan çekilmek Hayatını yitirmek; canlılığını kaybetmek.

canını dişine almak/takmak Bir işi başarmak için her türlü sıkıntı ve felaketi göze almak; her tehlikeyi göze alarak girişmek; var kuvvetiyle çabalamak.

canla başla çalışmak Var gücüyle çalışmak, uğraşmak.

cebe el etmek Para vermeye davranmak.

cebi/eli para görmek Daha önce kazancı yokken artık para kazanmaya başlamak, para sıkıntısından az çok kurtulmak.

ciğerinden kan gitmek Derin acılar içinde kıvrınmak.

ciğerini kucağında görmek Bıçaklanmak.

ciğerinin başına işlemek Fena halde dokunmak, çok derinden acı vermek.

ciğerleri bayram etmek **1.** Bir süre sigara içmedikten, sigarasız kaldıktan sonra yakılan ilk sigaradan çok zevk almak. **2.** Kötü nitelikli sigaralar içen biri yüksek nitelikli bir sigara içip çok beğenmek.

cini tepesine çıkmak Çok sinirlenmek; aniden çok öfkelenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

cinleri ayağa kalkmak Kızmak; çok sinirlenmek, çok öfkelenmek.

cinleri başına toplanmak/üşüşmek/çıkılmak Kızmak; çok fazla öfkelenmek.

çamur topuklara çıkmak Her taraf çok çamurlu olmak.

çehresi sirke satmak Asık yüzlü, somurtkan olmak.

çehresine karanlık gelmek Sıkıntısı, üzüntüsü olduğu yüzünden belli olmak; rengi bozulmak.

çeneleri birbirine vurmak Titremek.

çenesi kuvvetli olmak Boşboğaz; çok konuşan, konuşmaktan yorulmayan; söylediklerini dinletmesini bilen.

çenesini/ağzını bıçak açmamak Pek üzüntülü olup hiç söz söylememek; üzüntüden ötürü hiç konuşmamak.

çıplak gözle bakmak Gözüne hiçbir alet koymaksızın bakmak.

çorbaya kıl düşmek Mide bulandırmak.

çulunu başına çekmek Utanç içinde kalmak.

dal kol atmak Birçok yerde iş/uğraş örgütü kurmak, şubeler açmak.

damağına tat değmek Yaptığı işten kazanç görmüş olmak.

damarı harekete gelmek Olağanüstü şeylere fazla düşmek.

damarına od girmek Mücadele için coşku kazanmak.

damarları şaha kalkmak Tüm varlığı ile istemek, çok arzu etmek.

damarlarında kan tutuşmak Coşmak, galeyana gelmek.

dananın kuyruğu kopmak **1.** İçin için süren anlaşmazlık patlak vererek büyük bir olay ortaya çıkmak. **2.** Beklenen bir şeyin sonu gerçekleşmek.

derisi kemiklerine yapışmak Çok zayıflamak; iğne ipliğe dönmek.

deveyi dizinden vurmak Usta nişancılık yapmak.

devlet ayağına gelmek Fırsat hazır önüne gelmek.

devletin başında olmak Mutlu, rahat, müreffeh.

dik başlılık etmek Söyleneni yamamak, direnmek.

dil ağız vermemek Ağır surette, söz söylemeyecek halde hasta olmak; kendinden geçmiş, konuşamaz durumda olmak.

dil altı olmak Herhangi bir şey söylememek; saklanmak.

dil bir karış Suçlu olduğu halde saygısızca konuşan, karşılık veren.

dil otu yemiş Çenesi düşük, sürekli, bıktırıcı konuşan; durup dinlenmeden konuşan.

dil ucuna gelmek Nerdeyse söyleyecek olmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

dil/ağız birliği etmek 1. Aynı dili konuşmak. 2. Aynı şeyleri söylemeyi kararlaştırmak.

dilden dile düşmek Meşhur olmak, kötü tanınmak, herkes tarafından kendisinden söz edilmek. (Az.Tr., T.Tr.)

dilden dile söylenmek Herkesin ağzında olmak.

dili aşınmaz ya Bir sözü söylemeye üşenir.

dili çetrefilli olmak Rahat ve düzgün konuşamamak.

dili damağı kurumak/damağına yapışmak Çok susamak; çok konuşmaktan, heyecandan, susuzluktan ağzı kurumak.

dili fare yemek Hiçbir söz söylememek, söyleyememek.

dili kılıçtan keskin Kalp kırıcı sözler söyleyen; çok ağır, gönül kırıcı; gönül yaralayıcı sözler söyleyen.

dili olsa da söylese Bu cansız varlığın dili olsa da söylese, çevresinde ne olağanüstü şeyler geçtiğine çok güzel tanıklık ederdi.

dilin kemiği olmamak Boş boğazlık, döneklık; söylediğinin biraz sonra aksini ileri sürmek.

dilinde türkü olmak Her zaman adını anmak.

dilinde tüy bitmek Aynı şeyi devamlı olarak tekrarlamaktan bıkmak; bir fikri birine kabul ettirmek için defalarca söylemek, tekrar etmek.

dilinden şeker akmak Çok tatlı dilli olmak.

dilinden zehir dökülmek Kötü konuşmak.

diline geleni söylemek Aklına gelen her şeyi düşünmeden söylemek.

diline kıl dolaşmak Serbest ve düzgünce anlatmak; güzel konuşmak.

diline kira istemek Ağzından zorla çıkmak; kendinden bekleneni söylemekte nazlı davranmak; konuşmak için nazlanmak.

diline pelesenk/persenk etmek Bir şeyi durmadan tekrarlayıp durmak; gereksiz şeyleri durmadan söylemek.

diline sağlam olmak Ağzı sıkı olmak; sır saklamak; kötü söz söylememek.

dilini arı soksun Çok kötü bir söz söyledin.

dilini kesip oturmak Susmak, konuşmamak.

dilini mi yuttun? Niçin konuşmuyorsun?

dilini zapt etmek Konuşmamak; fikrini saklamak.

dilinin altında/ağzında gevelemek Zoraki söylemek; açıkça söylememek.

dilinin bağı çözülmek Artık konuşmaya başlamak.

dilinin belasını/cezasını çekmek/bulmak Konuşmaları yüzünden zarara ve sıkıntıya uğramak; dilini tutmamaktan ötürü başına işler gelmek.

dilinin döndüğü kadar Söyleyebildiği, ifade edebildiği kadar.

dilinin ucunda olmak 1. Tam söyleyeceği sırada söylemekten vazgeçmek. **2.** Hatırlayacak gibi olup da bir türlü çıkaramamak; bir şeyi tam anımsayıp söyleyecekken unutuvermek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

diliyle belaya uğramak Söylediği sözler yüzünden zor durumda kalmak.

dille tabir olunmaz Konuşmayla anlatılamaz.

dillere destan olmak Her yerde anlatılır olmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

diş kovuğunu doldurmak Yeterli olmak.

diş tırnak göstermek Güçlü olduğunu, saldırıya.

dişi taşa geçmek Zor bir şeyle baş etmek.

dişi tırnağı dökülmek Çok çalışmak, çabalamak, yıpranmak, didinmek, uğraşmak, çırpınmak.

dişinden tırnağından arttırmak Yiyeceğinden, zorunlu ihtiyaçlarından keserek para biriktirmek; güçlülükle tasarruf etmek.

dişine mangır değmek Para kazanmak.

dişini tırnağına takmak Bütün kuvvetiyle, sıkıntılara katlanıp var gücüyle harekete geçmek; yaşam mücadelesi vermek.

dişinin kovuğuna yetmemek/gitmemek Pek az gelmek; çok az olmak, yetersiz kalmak.

dişinin kovuğunda kalmak Az gelmek, yetmemek.

dişli tırnaklı olmak Güçlü, saldırgan, sözü geçer olmak.

diz dize oturmak Dizleri birbirine degecek biçimde yakın oturmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dizgini elde tutmak/dizginleri elinde tutmak Bir şeyi, bir işi kendisi yönetmek, kontrol altında tutmak.

dizgini/dizginleri ele almak İşlerini kendisi yönetmeye başlamak.

dizginleri ele vermek Başkasının yönetimini kabul etmek; başkasının idaresi altına girmek.

dizine can gelmek Yaşama sevinci arttırmak, kuvvet kazanmak.

dizine derman gelmek Gücünü tekrar toplamak.

dizinin dermanı kesilmek Gücü tükenmek, halsiz kalmak.

dizinin/dizlerinin bağı çözülmek Korku, heyecan gibi sebeplerle bacaklarında kuvvet kalmadığı için ayakta duramayacak hale gelmek.

dizlerine kan oturmak Çok fazla yorulmak.

dostlar başından irak Dilerim ki bu kötü duruma dostlar düşmesin.

dört başı mamur Her yönüyle, istendiği gibi eksiksiz.

dört elle sarılmak/yapışmak 1. Bir işi, birini bütün varlığı ile benimsemek. 2. Bir işe bütünüyle kendini vermek, eksiksiz bir şekilde yapmaya çalışmak. 3. Desteği ve yardımı umulan bir kimse ile sıkı bağ kurmak, ona bağlanmak.

dört gözle beklemek Birini, bir şeyi büyük heyecan, sabırsızlık ve özleyerek beklemek. (Öz.Tr., T.Tr.)

duaya el kaldırmak Bir şeyin olmasını tanrıdan istemek.

dudağından bal akmak Güzel, hoş gidecek şekilde konuşmak.

dudağından kan damlamak Çok sağlıklı görünmek; çok sıhhatli olmak.

dudak dudağa gelmek Birinin dudağının ötekinin dudağını dokunması.

dudak payı bırakmak Fincanı, bardağı tam doldurmayarak dudağın kap içindeki maddeye hemen temas etmemesi için bir iki santimlik dudağın rahatça yanaşabileceği boş yer bırakmak.

dudaklardan dökülen perdeler Mevlit okurken sesin ahenkli olarak, alçalıp yükselerek çıkması.

dünya gözünde olmamak Bir tek şey dışında hayata karşı ilgiyi yitirmek.

dünyaya göz yummak/kapamak Ölmek.

dünyayı ayağa kaldırmak/yerinden oynatmak Büyük bir gürültüye neden olmak.

dünyayı gözü görmemek Aşırı hınç, kaygı, sevinç, sıkıntı, umutsuzluk, üzüntü gibi durumlarda bunlardan herhangi biri dışında hiçbir şeyi düşünmemek; umursamamak.

eğri gözle bakmak Biri hakkında kötü düşünce beslemek; kötü niyetle bakmak.

ekmeğine göz dikmek/koymak Birinin geçim kaynağını; işini elinden almaya çalışmak.

ekmeğine kan doğramak Bir kimseyi acılar içinde bırakacak davranışta bulunmak.

ekmeğini eline almak/kazanmak Geçimini kendi kazancıyla sağlayacak duruma gelmek.

ekmek aslanın ağzında Geçimi çok zor.

el ağzına bakmak Başkasının fikriyle hareket etmek.

el ağzına düşmek Hakkında herkesçe ayrı konuşulmak.

el altı etmek Gözden uzaklaştırmak, saklamak.

el altında bulunmak/olmak Her an sahiplenebilecek, kolay ulaşılabilecek yer ve durumda olmak.

el altında olmak 1. İstenildiğinde kullanılabilceği kadar yakında olmak. 2. Buyruğunda olmak.

el ayak bağlamak İş görmek hale getirmek, alıkoymak, engel olmak.

el ayak çekilmek Ortalıkta kimsecikler kalmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

el ayak öpmek Fazla yalvarmak; kendini çok aşağılatmak.

el ayak tutmamak Güçten, kuvvetten düşmüş olmak.

el bir etmek Aynı düşüncede birleşmek.

el cep etmek Para çıkarmaya davranmak.

el daldan kaymak Güveneceği yer kalmamak, dayanak bulamamak, kimsesizlik.

el ele vermek Bir işi gerçekleştirmek için birleşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el ense çekmek/etmek Güreşte baş parmağı, gırtlığa, dört parmağı enseye geçirip rakibini yıkmaya çalışmak.

el etek çekilmek Ortalıkta kimse kalmamak.

el üstünde gezmek Makbul, aziz olmak.

el üstünde tutmak/gezdirmek Bir kimseye çok sevgi, saygı göstermek.

el yordamı ile 1. Bakmadan, bulunduğu yeri tahmin edip elle yoklayarak biliniş anlamadan, şuursuz bir şekilde, tesadüfen. 2. El alışkanlığının yardımıyla; elle yoklayarak; görmeden.

el yüzüne bakmamak Utancından hiç kimse ile görüşmemek.

elde avuçta olmamak/kalmamak Tamamen yoksullaşmak, harcayacak bir şeyi kalmamak.

elden ağza yaşamak Yoksulluk çekmek; günlük kazancı ancak günlük harcamasına yetmek.

elden ayaktan düşmek/kesilmek/kalmak İhtiyarlamak, güçsüzleşmek, yürüyemez olmak, çalışamaz hale gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elden ele dolaşmak/gezmek İlgi çekmesi dolayısıyla birçok kimse tarafından alınıp bakılmak; kullanılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden ele düşmek Değişik insanların elinde olmaktan değer kaybetmek.

elden geldiği kadar Olanaklar ölçüsünde.

elden ne gelir? Yapılacak bir şey yok.

ele avuca sığmamak Kural, ölçü tanımamak; söz dinlememek; şımarık, taşkın, yaramaz davranışlarda bulunmak; baskı altına alınamaz; söz ve nasihat dinlemez olmak.

ele ayağa düşmek Yalvarmak, aman dilemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele ayağa kapanmak/sarınmak Çok küçültücü tarzda ısrarla yalvarmak.

ele güne karşı Herkese, özellikle yabancılara karşı.

eleğini boğaza geçirmek Elinde bir şey bırakmamak, her şeyi kaybetmek, yoksul düşmek.

eli ağzına yetmemek Kazancı boğazına, yiyip içmesine yetmemek.

eli akçe tutmak Tutumlu olmak.

eli armut devşirmek/toplamak Kavgada vurana karşılık vermek.

eli ayağı dolaşmak Heyecandan, korkudan, telaştan ne yapacağını şaşırarak, karışık iş yapmak.

eli ayağı düzgün Görünüşçe kusursuz, iş görebilir, elinden iş gelir kimse.

eli ayağı gevşemek Sıcaktan, telaştan, korkudan hareket etme gücü azalmak.

eli ayağı kesilivermek/kesilmek Çok heyecanlanmak, dermansız kalmak.

eli ayağı olmak Birinin yardımcısı olmak; işlerini üzerine almak.

eli ayağı titremek Korku, sinir, üzüntü gibi nedenlerle heyecanlanmak.

eli ayağı tutmak Sağlıklı bulunmak, çalışabilir durumda olmak.

eli böğründe kalmak 1. Umduğunu, aradığını bulamamak. 2. İş yapamaz hale gelmek, çaresiz kalmak.

eli dar/darda olmak Para sıkıntısı çekmek.

eli dert görmemek Sağlıktan yoksun kalmamak.

eli ekme tutmak/ekmeğini eline almak Geçimini kazancıyla sağlayacak duruma gelmek.

eli geniş olmak Cömert, geçimi iyi olmak; para harcamayı sevmek.

eli işe yatmak Bir iş yapmaya alışkın, becerikli olmak.

eli kalem tutmak 1. Yazı yazmayı bilmek. **2.** Duyduğunu, düşündüğünü güzel bir anlatımla yazabilmek.

eli kolu bağlı Çaresiz, engelli.

eli koynunda kalmak Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli nurdan kopmak Sevap kazanmak, hakkın rızasını almak.

eli öpülür adam Saygı duyulan kişi.

eli para görmek/tutmak Parası olmak, para kazanmaya başlamak.

eli pek/sıkı olmak Borcunu kolay kolay ödememek; kolay para harcamamak.

eli silah tutmak Silah kullanmasını bilmek.

eli tartısız olmak Karar bilmemek, takdir etmemek.

eli uzun olmak 1. Nüfuzlu etkinliği olan. **2.** Fırsat buldukça hırsızlık yapan.

eli üstünde olmak Çok değer vermek.

eli yakasında olmak Birisinden hakkını istemek.

eli yatkın olmak Eli bir işi yapmaya alışık olmak, becerikli olmak.

eli, ağzında kalmak Çok şaşırarak, şaşırıp kalmak.

elinden geleni yapmak Bir işi bilgisinin, becerisinin, gücünün yettiğince yapmak.

(Az.Tr., T.Tr.)

elinden iş çıkmak/gelmek Yaratıcı, üretken olmak.

eline ayağına düşmek/kapanmak/sarılmak Çaresizliği sebebiyle sığınmak, ayağına kapanıp yalvarırcasına bir dilekte bulunmak.

eline eteğine doğru Ahlaken mazbut; çok terbiyeli; dürüst, hırsızlığı, namussuzluğu yoktur.

eline eteğine sarılmak Aşırı derecede yalvarmak; çok yalvarmak.

eline fırsat geçmek/düşmek Değerlendirilebilecek olanakları yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline yüzüne bulaştırmak Bir işi doğru düzgün becerememek.

elini Allah'a açmak Sadece Allah'tan yardım istemek, dua etmek.

elini ayağını çekmek/kesmek Artık gitmez, uğramaz olmak.

elini ayağını kesmek Devamlı olarak gittiği bir yere artık uğramaz, gitmez olmak.

elini cebine atmak 1. Cebinden acele bir şey çıkarmaya davranmak. **2.** Para çıkarmaya davranmak.

elini çabuk tutmak Çabucak bitirmeye çalışmak, acele etmek.

elini eteğini çekmek Bir iş veya bir mesele ile alakasını kesmek, ilgilenmez olmak.

elini kalbine/göğsüne/vicdanına koymak Doğruluktan ayrılmamak; adaletle hareket etmek; adaletten ayrılmamak.

elini kana bulamak/bulaştırmak Birini yaralamak, öldürmek.

elini kolunu bağlamak Bir kimseyi bir şey yapamayacak duruma getirmek, engel olmak.

elini kolunu sallamak Herhangi bir engele takılmaksızın, serbest bir şekilde dolaşmak.

elini şakağına koymak Ciddi bir şekilde düşünmeye başlamak.

elini yüzüne almak Birisine ricada bulunmak için utanarak kendisini zorlamak.

elinin altında olmak 1. İsteddiği ve ihtiyaç hissettiği bir şeye her an sahip olabilmek.

2. Yakınında bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elleri nasır bağlamak Ellerini ağır işlerde uzun süre kullanmış olmak; elleri sertleşmiş olmak.

ellerim yanıma gelecek Nasıl olsa öleceğim; öldükten sonra da Tanrıya hesap vereceğim.

ense köküne gelmek Gövdeyle başın birleştiği noktaya isabet etmek.

ensesinde boza pişirmek Ezizet etmek.

eski göz ağrısı Eski sevgili, eski arkadaş, eskiden sevip ayrılmış kişi.

eski kulağı kesik İçki, kumar, kabadayılık, cinsellik gibi konularda bir zamanlar ünü olan, bazen de sabıkalı kimse.

eşek derisi gibi 1. Derisi çok kalın. **2.** Duygusuz, hissiz.

eşek dili yedirmek Yola getirmek, uysal olmasını sağlamak.

eşiğine yüz sürmek/öpmek Birine büyük bir saygı ve alçak gönüllülikle yalvarmak; bir dilekte bulunmak için birinin karşısında saygıyla eğilmek.

et tırnak olmak Birbirinden ayrılmaz kişiler olmak, samimi, çok sıkı aile bağı kurmak.

eteği ayağına dolaşmak Telaştan yapacağı işi şaşırarak, yürüyüşü bozulmak.

eteğini elden bırakmak Tuttuğu bir şeyi artık tutmaktan vazgeçmek.

eti budu yerinde/etli butlu Şişman denemeyecek tombullukta.

fena/kötü gözle bakmak Kötülük edencesine bakmak.

galesi başından aşmak Sıkıntı, dert ve meşguliyeti çok fazla olmak.

gayreti elden bırakmamak Gevşekliğe düşmeden çabasını sürdürmek.

göbeği beraber kesilmiş Her işte, her yerde onunla birlikte, ondan hiç ayrılmaz.

göğe ser çekmek Başı yukarı yükselmek.

göğsü bağı açık Savunmasız, çıplak.

göğsünü gere gere 1. Kendine güven duyarak, hiç çekinmeden. **2.** Övünerek, iftihar ederek.

göğüs boşluğuna bindirmek Göğsüne şiddetle vurmak, çarpmak.

göğüs, bağır açılmak Giysinin ön düğmeleri açık olmak.

göklere el açmak Dua etmek.

gönlü alçağa akmak Alçak gönüllü davranmak.

gönlü alçak olmak İnsanları ayırmaksızın samimi davranmak.

gönlü rahat olmak Sıkıntı ve üzüntüden uzak olmak.

gönlü razı olmak Kabul etmek.

gönlü razı olmamak Hiç istememek.

gönlü şad olmak Mutlu olmak.

gönlüne od bırakmak Üzmek, acı vermek.

gönlüne su serpmek/sular serpilmek Uzun süre kendini üzen sebep ortadan kalkmak suretiyle iç rahatlığına, feraha kavuşmak.

gönlünü alçak tutmak Mütevazı davranmak.

gönlünü hoş etmek 1. Birine, ona sevindirecek bir harekette bulunmak; istediğini yerine getirerek o kişiyi sevindirmek. **2.** Hayran etmek.

gönlünü pazara çıkarmak Bir seçme yapmadan her önüne gelenle rastgele ilişki kurmak.

gönlünü serin tutmak Serin kanlı, soğuk kanlı olmak, hemen heyecana kapılmamak.

gönlünü/hatırını hoş etmek İstedikini yaparak birini sevindirmek.

gönlünün perdelerini açmak Sırlarını ve duygularını açıklamak.

gönül gözüyle bakmak Dünyasal değerlendirmelerin dışında bakmak.

gönül hoşluğu ile Bir zorlama olmadan, gücenip kırılmadan, içten gelerek, sevgiyle; isteyerek, seve seve.

götüyle balık avlamak/yakalamak Çok şanslı olmak.

gövdesinde canı olmamak Hareketli olmak, bir işe hemen özveri ile koşmak.

göz açıp kapamadan Bir anda, hemen, şimdi, anlaşılmeden, hissedilmeden.

göz altına almak Bir olayın soruşturması sırasında emniyette gözetim altında tutmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz altında tutmak Gözetim altında bulundurmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz aydına gitmek Birini, kavuştuğu sevindirici bir durum dolayısıyla kutlamaya gitmek.

göz dağı vermek Birine istenileni yaptırmak için korkutucu söz ve davranışlarda bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz göre göre Her kesin gözü önünde, belli ve açık olduğu halde.

göz göz olmak Delik deşik olmak.

göz göze gelmek Bakıştan birbirine tesadüf etmek.

göz gözü görmemek Duman, karanlık ya da tozdan dolayı hiç bir şey görülmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

göz hapsine almak Bir kimsenin hiçbir davranışını gözden kaçırmamak, bakışlarını bir şey üzerinde ayırmadan sürekli olarak gözetlemek.

göz kırpıncaya kadar Bir an içinde.

göz kulak olmak 1. Kendisine emanet edilen şeyi gözetlemek, korumak, bakmak. **2.** Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göz nuru dökmek Bir işin yapılmasında göz emeği bulunmak; bir şeyi meydana getirmek için çok emek vermek.

göz önünde bulundurmak/tutmak Önemsemek; dikkate almak, hesaba katmak, durumun nasıl bir sonuca yol açacağını düşünmek.

göz önüne getirmek 1. Hayalinde canlandırmak, bir şeyi tasarlamak, zihinde canlandırmak. **2.** Bir şeyin nasıl sonuçlanacağını önceden düşünmek.

göz yaşı dökmek Gözünden yaş gelerek ağlamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

göz yaşını içmek İstrabını belli etmemek; acısını içinde saklamak.

gözden irak olan Uzaklarda bulunan, görünmeyen.

gözden sürmeyi çalmak/çekmek Çalınması güç olan, çok iyi korunan şeyleri bile çalabilmek, hırsızlıkta çok usta olmak.

göze diken olmak Her kes tarafından kıskanılmak.

gözleri fincan gibi İri bakışlı, korkunç gözlü.

gözleri toprağa bakmak Öleyazmak; ölecekmiş gibi bir hal almak.

gözleri uzaklarda kaybolmak Dalmak.

gözleri velfecir okumak Gözlerinden zeki, ama hileci, kurnaz olduğu anlaşılacak.

gözleri yollarda/gözü yolda kalmak Özlenen kişinin ya da geciken mektubun, haberin gelmesini özlemle bekleyip durmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözleri/gözü dünyayı görmemek İçinde bulunduğu bir ruh halinden dolayı hiçbir şeyin farkına varmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözleri/gözü yolda/yollarda olmak Uzun zaman görülmeyen ve özlenen bir kimsenin, bir haberin gelmesini bekleyip durmak.

gözlerine perde çekmek Gerçekleri göremez, anlayamaz duruma düşürülmek.

gözlerine/gözüne uyku girmemek/tutamamak Uyuyamamak.

gözlerini toprak doyursun Verilenleri yeter görmeyerek istemekte devam edenlerin açgözlülüğü ölümle giderilsin.

gözlerini/gözünü kan bürümek Her kötülüğü yapacak kadar öfkeli ve kinli olmak.

gözlerinin bağına açmak Dikkatli ve uyanık kılmak; uyarmak.

gözlerinin içi gülmek Çok mutlu olduğu; çok sevinçli olduğu, yüzünden, gözlerindeki parıltıdan belli olmak.

gözlerinin önünde canlanmak Gözünün önündeymiş gibi olmak.

gözü açık gitmek Amaçlarına, isteklerine kavuşmadan, onların gerçekleştiğini görmeden veya birine hasret olarak ölmek.

gözü arkada kalmak Ardında bıraktığını merak ve ilgiyle düşünmek; kaygılanmak; arkada bıraktığı şeyden çözülemez, ona ilgi ve sevgiyle bağlı kalmak.

gözü büyükte olmak Büyük istekler, emellerle dolu bulunmak.

gözü gibi sakınmak Bir zarar gelmesin diye özenle bakıp korumak.

gözü gibi sevmek Bir şeyi pek çok sevmek.

gözü gönlü açılmak Sevinmek; güzel bir şeyi görüp içi açılıp ferahlık duymak, neşelenmek.

gözü gönlü tok Geçim sıkıntısı içinde olmasına karşın kimseden bir şey istemeyen, güçlkle yardım kabul eden.

gözü kapalı evlenmek Düşünmeden, araştırmadan evlenmek.

gözü kör olsun 1. O şeyi artık istemiyor. 2. Çok gerekli ama bir türlü elde edilemiyor.

gözü yolda kalmak Beklemek.

gözü yüksekte/yükseklerde olmak Bulunduğu durumdan çok üstün bir duruma ulaşmayı istemek; istekleri büyük olmak.

gözümeye hayal oldu Uzun süredir göremedim ancak hayalimde canlandırabiliyorum.

gözünde bir çapak/şafak var Tutumlarından becerikli, anlayışlı olduğu anlaşılıyor.

gözünden ayırmak istememek Birinin bir şeyi yakınında, görüp görüşebileceği bir yerde bulunmasını istemek.

gözünden gönlünden silmek Tamamen unutmak, eserini göz önünden, sevgisini gönlünden kaldırmak, çıkarmak.

gözüne dizine durmak Nankörlüğün cezasını çekmek.

gözüne dünya görünmemek Dünyaya ait şeyler umurunda olmamak, önem vermemek.

gözüne karasu inmek 1. Karasu hastalığı dolayısıyla gözü görmez olmak. 2. Gelmesini çok istediği kimsenin ya da şeyin uzun süre yolunu gözlemek.

gözüne uyku girmemek Bir türlü uyuyamamak, uykusuz kalmak, kaygılanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

gözünü açıp görmek Doğmak, akli ermek, etrafını tanımak.

gözünü başını yarmak Bir işi çok kötü yapmak.

gözünü daldan/budaktan/çöpten esirgememek/sakinmemek Tehlikeli işlere girişmekten çekinmemek, cesaretli olmak.

gözünü dört açmak Çok dikkatli olmak, aldanmamak için büyük dikkat göstermek, uyanık olmak.

gözünü kin bürümek Öç almaktan başka bir şey düşünemez olmak; çok öfkelenmek, adam öldürecek kadar öfkelenmek.

gözünü toprak doyursun Ne denli mal mülk edinse gözü doymuyor, ancak ölürse doyar.

gözünün bebeğini seveyim Bir okşama deyiimi.

gözünün çapağını silmeden Çok erken, sabahleyin uyanır uyanmaz.

gözünün içine bakmak 1. Bir kimsenin üstüne titremek. 2. Buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak. 3. Bir isteğin yerine getirilmesi için gözleriyle birine yalvarmak, davranışını ona uydurmak için vereceği işareti beklemek.

gözünün kuyruğuyla bakmak Değer vermeden bakmak; baktığını belli etmeden; yandan bakmak.

gözünün önünden gitmemek Hayalinde hep onu canlandırmak; bir türlü unutmamak; hep görür gibi olup unutmamak.

gözünün önüne gelmek Anımsamak, tasarlamak, zihinde canlandırmak.

gözünün önüne getirmek 1. Birini ya da geçmişteki olayı tekrar hatırlamak. 2. Hayalini kurmak; canlı olarak hatırlamak.

gözünün yaşına bakmamak Acımamak, ağlayıp sızlamasına aldırmamak; merhamet etmemek.

günahı vebali boynuna Ben senin için bir iş yapıyorum, ama bu bir suç ise sorumlusu sensin; günah sana ait.

halkın ağızına düşmek Biri hakkında dedikodular yapılmak; dedikoduya konu olmak.

harama el sürmek Yasaklanan bir şeye karışmak.

havanın gözü yaşlı Nerede ise yağmur yağacak.

hedefin kalbine düşmek Hedefin tam ortasına gelmek.

hep bir ağızdan Beraber, beraberce, birlikte; aynı anda pek çok kişi beraberce konuşmak söylemek.

herkesi/mahalleyi ayağa kaldırmak Toplum içinde panik yaratmak.

herkesin ağızına düşmek/herkesi ağızına baktırmak Konuşkan olmak; etkileyici konuşmak.

herkesin/alemin/mahallenin dilinde gezmek Her kes tarafından konuşulmak.

hırkayı başa/başına çekmek Kabuğuna çekilmek; çevresiyle ilgisini çekmek.

ırgat başı gibi Zorlu işlerde kendi de yorulmak.

içi kan kuyusu Hep kötülük düşünür.

içi/kalbi kan ağlamak Kederlenmek, belli etmeden çok üzüntü duymak.

içinden kan gitmek Çok sıkıntılı ve acılı olmak; dıştan belli etmediği halde içten çok fazla üzülmek; keder duymak, gönülden ağlamak.

içine/yüreğine ateş düşmek Büyük bir üzüntünün etkisinde kalma.

içine/yüreğine dert olmak Yapmak istediği halde bir şey yapamamış olmanın üzüntüsünü duymak.

içinin/yüreğinin yağı erimek Olumsuz, üzücü bir durum doğacak diye endişe ile üzülmek; kaygılanmak.

iki baştan olmak Bir şey her iki yanını aynı şeyi istemesi ile gerçekleşebilir olmak.

iki elle sarılmak Bağlı; sadık olmak.

iki göz arasında Çabuk, hemen, göz açıp kapamadan.

iliklerine kadar ürpermek Aşırı korkmak, ruhça çok tedirgin olmak.

ilk göz ağrısı 1. İlk doğan evlat. **2.** Birinin ilk aşkı; evlendiği ilk karısı.

insan ayağı basmamış/değmemiş İçine insan girmemiş; içinde insan olmayan.

insan eli değmemiş/dokunmamış Bakımsız kalmış.

iş ayağa düşmek Bir iş, işten anlamayanların, ehliyetsiz kişilerin eline geçmek.

iş başa düşmek Başkasından umudunu keserek işin çözümünü kendisi yüklenmek; işini kendi görmek zorunda kalmak.

işe el sürmemek Tembel olmak.

işe parmak sokmak İşi bozmak; karıştırmak.

işi başına dolanmak/yıkmak Birine güç bir iş vermek.

işi başından atmak Türlü bahanelerle sorumluluktan kurtulmaya çalışmak.

işten el çektirmek Bir suçlu olup olmadığını tespit etmek için görevliyi araştırma süresince işinden uzaklaştırmak.

iyileşmeye yüz tutmak Düzelmek, daha iyi olmak.

kabak başına/başında patlamak Birçok kimsenin ilgili olduğu bir olaydan dolayı sadece bir kişinin zarar, ceza görmesi.

kadere boyun eğmek Felakete itiraz etmeden, Allahın takdiri böyleymiş diyerek rıza göstermek.

kafa göz yarmak Beceriksizlik göstermek; kabaca davranmak; zarar vermek; kırıp dökmek.

kafa kafaya vermek Baş başa konuşmak, müşterek bir iş için birleşmek; bir konuyu görüşmek üzere birkaç kişi bir araya gelmek.

kafası yerinde olmamak Zihni yorgun olduğundan gereği gibi düşünecek durumda olmamak.

kafası yerine gelmek Sağlıklı düşünebilir olmak; kendini toparlamak, kendine gelmek - akli başına gelmek.

kafasına dank demek/etmek Gözü açılmak; öteden beri anlamadığı bir şeyi, bir olayın aracılığıyla anlayıvermek; doğruyu anlamak.

kafasına söz girmemek 1. Çok anlayışsız, aptal olmak. 2. Çok inatçı olmak.

kafasına vura vura İsteyip istemediğine bakmaksızın, zorla; itekleyerek; zor kullanarak.

kafasının dikine gitmek Bildiğince hareket etmek; başkasının öğütlerine aldırılmamak; hiçbir öğüde kulak asmayarak aklına koyduğunu yapmak.

kafasının taşı atmak Öfkelenmek, kafası kızmak.

kaftan kafa hükmetmek Bir yerde hakim olmak.

kalbi çarpmaya başlamak Fazla heyecanlanmak.

kalbi kan ağlamak Çok büyük bir acı ve üzüntü içinde bulunmak.

kalbini/kalbinin sesini dinlemek Duygularının etkisinde kalmak.

kaleminden kan damlamak Çok dokunaklı, etkili, duygusal yönü kuvvetli, güzel, güçlü yazılar kaleme alan biri olmak.

kalpleri bir olmak 1. Birbirini sevmek. 2. Aynı şeyi düşünmüş olmak.

kan başa/başına/beynine çıkmak/fırlamak/sıçramak Hiddetlenmek, son derece öfkelenmek, çok sinirlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan gövdeyi götürmek Bir çok ölüm olayı aynı anda olmak; çok fazla kan dökülmek; çok kanlı bir çarpışma olmak.

kan revan içinde Her yanından kan akarak; her tarafı kana bulanmış bir halde.

kanadı altına almak Birini korumak; gözetmek, himayesine almak. (Az.Tr., T.Tr.)

kanı helal olmak Uğuruna seve seve canını vermek; uğuruna canını verdiğiğine pişman olmamak.

kanı içine akmak Dardını dışa vurmamak, üzüntüsünü içine atmak.

kanı kanla yıkamak Öldüreni öldürmek suretiyle öç almak.

kanına kast etmek 1. Öldürme hırsı içinde olmak. 2. Kendisinin ölümüne, öldürülmesine yol açacak aşırı hareketler içinde bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kanını içine akıtmak Sıkıntı ve üzüntüsünü kimseye belli etmemek; dışarıya vurmamak.

kanını su etmek Aşırı özveride bulunmak.

kanlı bıçaklı olmak Birbirlerini yaralayacak; kanını dökecek, öldürecek kadar araları açılmak, düşman olmak.

kanlı yaş/yaşlar dökmek Büyük bir acı ve üzüntüyle ağlamak.

karanlıkta göz kırpmak/yummak Başkaları anlamasın diye yaptığı işe özel bir biçim veren kişinin amacı, anlamasını istediği kimsece de anlayamamak.

karnın ağrısına uğramak Üzücü olan bir durumla yüz yüze gelmek.

karnı dümbelek/zil çalmak Çok acıkmak.

karnı karnına geçmek/yapışmak Açlıktan, bitkinlikten çok zayıflamış olmak; karnı içeriye doğru çukurlaşmış olmak.

karnı tok olmak O sözleri dinlemeye ihtiyacı olmamak; onları kanıksamış olmak; inanmamak.

karnı zil çalmak Çok acıkmış olmak.

kaşınacak tırnak bulamamak 1. İmkanları dar olmak. 2. Kavga için bahane bulamamak.

kaşla göz arası/arasında Çabucak, habersiz, fark ettirmeksizin, kimseye sezdirmeden, hemen.

kazın ayağını anlamak İşin içyüzünü anlamak.

keçi boynuzu gibi Çok emek isteyip az verim sağlayan iş.

kelle götürür gibi Mutlu bir haber ulaştıracaktı gibi gereği yokken çok hızlı koşarak; aceleyle, yersiz bir telaşla.

kelle kulak yerinde Beden yapısı iri ve gösterişli.

kellesi koltuğunda olmak Bir işe girişirken ölümünü göze almış olmak.

kellesini koltuğuna almak Ölümü göze almak; ölümden çekinmemek.

kellesini ortaya koymak Her türlü tehlikeyi hatta yerine göre ölümü dahi göze almak.

kelleye masraf etmek Berbere gidip tıraş olmak.

kelleyi koltuğa almak Bir işe ölümü göze alıp girmek; cesaret, cüret, tehlikeye atılmak, ölümden korkmamak, fedakarlık.

kem gözle bakmak Nazar değdiren bir gözle bakmak; kötü niyetle bakmak.

kendi gözünden sakınmak 1. Çok kıskanmak. **2.** Her şeyden çok ona değer vermek.

kendini ele vermek Bir hareket ya da sözle işlediği bir suçu; yaptığı bir kabahati ortaya koymak.

kendini ele vermek Söz ya da herhangi bir hareketi ile yaptığı bir suçu ya da kabahati ortaya çıkarmak.

keseme el vermez Benim için çok pahalı; ödenmesi zor.

kesenin ağzını açmak Gerekli masraflar için bol para harcamaya girişmek.

kıcı tavana vurmak Şaşkınlık içinde kalmak.

kıçına baka baka Başvurusundan olumlu sonuç alamayıp geri dönerek.

kıçının kılları ağarmak Yaşlanmak, çok ihtiyarlamak.

kıl kadar kalmak Bir şeyin oluşuna meydana gelmesine çok az kalmak.

kıl payı kalmak Bir şeyin olmasına çok az kalmak.

kıldan nem kapmak Alınan olmak; en küçük şeyden alınmak, kırılmak, gücenmek; çabuk üzölmek, fazla hassasiyet göstermek.

kılı kırk yarmak Aşırı dikkat, özen ve titizlik göstermek; en küçük ayrıntısına kadar iyice incelemek; küçük ve önemsiz ayrıntılara dikkat etmek.

kılına bile dokunmamak Birine zarar verecek hiçbir davranışta bulunmamak.

kılına halel/hata gelmemek En ufak bir zarara uğramamak; en küçük bir zarar dahi gelmemiş olmak.

kılını bile kıpırdatmamak/oynatmamak Hiç etkilenmemek; bir olay karşısında ilgisiz kalmak.

kısmeti ayağına gelmek Beklemediği bir anda kazançlı bir durumla karşılaşmak; talihi açılmak; zahmet çekmeden iyi bir şeye kavuşmak.

kısmeti/nimetini ayağıyla tepmek Farkında olmadan, kolayca kavuşabileceği, iyi bir durumun değerini bilmeyerek istememek.

kimsenin burnu kanamamak Kimseye bir şey olmamak; hiç bir zarar olmamak.

kirpiği kirpiğine değmemek Gözüne hiç uyku girmemek; uyuyamamak.

kitaba el basmak Elini Kur'an üzerine veya diğer dini, kutsal eserler üzerine koyarak yemin etmek.

koklayanın burnu düşmek Netameli, uğursuz Şey.

kol kanat germek/olmak Bir kimseyi korumak; yardımcı olmak.

kolu kanadı kırık ümitsiz, aciz.

kolu kanadı kırılmak Parasını ve yardımcılığını yitirdiğinden bir Şey yapamayacak duruma gelmek.

korktuğu başına gelmek Korktuğu iş, kaygı duyduğu, düşündüğü kötü durum gerçekleşmek; korktuğuna uğramak.

korkusundan kan işer Aşırı korku duyar.

koynunda yılan beslemek İyilik yaptığı bir yakınından ihanet; kötülük görmek.

kömür başa vurmak/çarpmak Kömürün iyi yanmamasından dolayı zehirlenmek ve başı ağrımak.

kötü göze bakmak 1. Bir kimse için kötü duygu ve dşenceler beslemek, bunu belli edercesine bakmak. 2. Birine cinsel isteğini belli eden bir tavırla bakmak.

kötü yüz olmak Kötü bir amaç gütmediği halde incitici bir davranışı yüzünden ya da böyle bir duruma adı karıştığından dostuyla arası açılmak.

kulağa an çalmak Bağırıp çağırmak, zorla işittirmek, anlatmak.

kulağa/kulağına küpe olmak Herhangi bir tecrübe sonunda ders almak

kulağı ağır işitmek Kulağı iyi işitmek.

kulağına davul çalınmak Dinlememek; aldırmmamak; ilgilenmemek.

kulağına kurşun akmak Sağır olmak.

kulağına küpe etmek Başına gelen Şeyden unutamayacağı bir ders almak.

kulağına küpe olmak/takmak Başa gelen bir önemli olaydan, uğranılan zarardan alınan dersi hiç unutmamak.

kulağına laf/söz girmemek Söylenenleri dinlememek; verilen ğtleri tutmamak; duymamak; anlamamak.

kulağına pire kaçmak Kuşkulanmak.

kulağında yer etmek Unutmamak.

kulağındaki pamuğu atmak Kulağını açmak, işitmek, anlamak.

kulağından gebe etmek Bir kimseye bir düşünce aşılamak, bir kişiye bir düşünceyle doldurmak.

kulağını küçükken kesmek Ne mal olduğunu eskiden bilmek.

kulağının arkası kalmak Çok sık suiistimale uğramak.

kulak ardı etmek İştitemiş gibi davranmak.

kulak ardı etmek/arkasına almak Dinlemek, dikkat etmek, önem vermek.

kulak misafiri olmak Bir konu hakkında konuşmakta olan insanlara katılmamakla birlikte onların söylediklerini dinlemek.

kulak yırtıcı ses Kulağa rahatsızlık veren acı acı bağırma.

kulakları kapıda kalmak Gelecek bir haberi sabırsızlıkla beklemek.

kulaklarına kadar kızarmak Çok utanmak, yüzü bütünüyle kıpkırmızı olmak.

kulaklarının pasını gidermek/silmek Uzun zamandan beri müzik dinlememişken, müzik dinlemek.

kulaktan aşık olmak Anlatılanlardan çok etkilenip birini, bir şeyi çok sevmek.

Kur'ana el basmak Kur'anın üzerine el koyarak ant içmek, yemin etmek.

kuru başına kalmak Yakınlarını yitirip kimsesiz, yapayalnız yaşamak.

kuş kafası gibi Ufak ve güzel yapı.

kuş kanadıyla gitmek En çabuk, hemen, bir anda, durmadan, vakit geçirmeden.

kuyruğu ele vermek Zayıf tarafını ele vermek.

kuyruğu ile oynamak Çok rahat durumda olup olay çıkararak eğlenmek.

kuyruğu kapana kısılmak/sıkışmak İçinden kolay kolay çıkamayacağı kötü bir duruma düşmek.

kuyruğu kuskunu dökülmüş İtibarını kaybetmiş, aciz hale düşmüş.

kuyruğuna teneke bağlamak 1. Bir kimseyle aşırı ölçüde alay etmek. 2. Bir kimseyi aşağılayıp kovmak.

kuyruğuyla beraber beş Dört denmemek için üç buçuk veya beş.

kuyruk acısı olmak Bir kimsenin, kendisine daha önce yapılan bir muameleden hırpalanıştan ötürü hınç duyması; birine duyulan hınç, öç alma isteği; eski bir kin, intikam hissi, düşmanlık.

kuzu başı yemek Bahara erişmek.

küçük dilini yutmak Çok şaşırmak; hayret etmek.

küt kafa olmak Kalın kafalı olmak.

laf ağzında kalmak Söylemeye fırsat bulamamak; söylemeye vakit bulamamak.

lafı ağzına tıkmak Birini imkan vermeden şiddetli bir karşılıkla susmak zorunda bırakmak.

lafı ağzından kaçırmak Söylemek istemediği bir sözü istemeyerek söyleyivermek.

lafı/lakırdıyı/sözü ağzından çıkarmak Söylemek istemediği şeyi nasılsa söyleyivermek.

lafı/sözü ağzında gevelemek Anlatmak istediğini bir türlü açık seçik anlatamamak.

lafın/lakırdının /sözün belini bükmek Kısa sürede çok konuşmak.

lakırdıyı ağzına tıkamak Birinin sözünü bitirmesine meydan vermeden, tepki göstererek onu ters bir karşılıkla susturmak.

lakırdıyı ağzında gevelemek Söyleyeceği şeyi bir türlü söyleyememek.

leğen başında almak Bir kızını becerikli, hamarat diye seçerek almak.

leyleği havada/ayakta görmek Çok ve sık sık gezmek.

lokma ağızda büyüme Üzüntüden ya da iştahsızlıktan, çiğnemekte olduğu lokmayı bir türlü ıslatıp yutamamak.

lokma boğazda kalmak Ziyade şaşkınlıktan yiyememek.

mahalleyi ayağa kaldırmak Bağırıp çağırarak etrafı, komşuları telaşa vermek.

mide fesadına uğramak Çok artan yemek yediği için midesini bozmak.

midesi ağzına gelmek Aşırı iğrenmek ve bu yüzden öğürmek.

midesi kabul etmemek 1. İğrenme, hastalık gibi nedenlerle bir şeyi yiyememek. **2.** Çirkin iğrenç bir şey karşısında huzursuz olmak, rahatı kaçmak, tiksirmek.

mübarek ağzını açmak Kötü şeyler söylemeye başlamak.

ocak başına attırmak 1. Cezalandırmak için bir yere kapatıp dışarı çıkmasına izin vermemek. **2.** Normal yaşama biçiminin altında yaşamaya mahkum etmek.

on parmağım yakasında Yaptığı haksızlığı yanına bırakmayıp onu takip edeceğim.

ödü bokuna karışmak Çok korkmak; ne yapacağını şaşırarak.

öfke tepesine/topuklarına çıkmak Aşırı ölçüde kızmak, çok öfkelenmek.

öfke topuğa/topuğuna çıkmak Çok öfkelenmek.

öldürseler kanı akmamak 1. Çok inatçı olmak. **2.** Duygularını belli etmemek, soğukkanlı olmak.

ölümü göze/gözüne almak Amacını gerçekleştirmek uğruna ölmekten korkmamak; hayatını hiçe saymak; tehlikeli bir işe girişmek.

ön ayak olmak Başta bulunmak, başkalarını teşvik ve idare etmek; bir işe ilk önce kendisi başlayıp başkalarını arkasından sürüklemek.

önünde diz çökmek Yalvarmak, yardım veya af dilemek.

önüne kemik atmak Oyalamak; kandırmak amacıyla küçük bir pay vermek.

öp babanın elini Ansızın gelen, elverişsiz ve beklenmedik bir durum; olay.

pabucunu başına giydirmek Birine ders vermek.

pabucunu eline vermek Açıkça kovmak, defetmek

parmağı ağzında kalmak 1. Şaşakalmak, hayretler içinde kalmak. 2. Çok beğenmek.

parmağına iplik bağlamak Unutmamak için işaret koymak.

parmağını bile kıpırdatmamak/oynatmamak Hiç aldırış etmemek, ilgi; alaka göstermemek; umursamamak; bir iş için elini uzatmamak, yardım etmemek.

parmağının ucunda/üzerinde/ucuyla çevirmek Bir işi hem kolay hem de ustalıklı bir biçimde yapmak.

parmağının ucunu (bile) göstermemek Kadın vücudunun en küçük noktasını bile erkeklere göstermemek, sımsıkı örtünmek.

parmak arasında bırakmak Tutmakta, kayırmakta, sevmekte olduğu kişiyle ilişkisini kesmek.

parmak bile oynatmamak İlgilenmemek, umurunda olmamak.

parmak kadar çocuk Çok küçük çocuk.

rahat yüzü göstermemek Bir türlü rahat vermemek.

rahat yüzüne hasret kalmak/rahat yüzü görmemek Rahat edememek; huzur bulamamak.

saç baş yolmak Çok acısı olduğundan, dövünmek.

saç sakal ağartmak Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için üzerinde uzun süre çalışmak; yaşlanmak, emek vermek.

saç sakala karışmak Özensiz durumda; üstü başı perişan bir durumda olmak.

saçı arkasından çekilmek Bir yerden ayrılan kişinin arkada bıraktığı, ilgilenmesi gereken kimseler bulunmak.

saçı başı ağarmak İhtiyarlamak, yaşlanmak.

saçı başı ağarmış Yaşlanmış, ihtiyarlamış, ömrünün sonuna gelmiş.

saçı el elinde Kendi başına hareket etmeden yoksun; başkasına tabi, başkasının emrinde, başkasının etkisi altında, kocalı kadın.

saçı sakalı ağarmak Yaşlanarak saç, sakalı aklaşmak.

saçı sakalı ağarmış Yaşlanmış.

saçına ak düşmek Saçı ağarıp yaşlanmaya başlamak.

saçına başına/sakalına bakmadan İlerlemiş yaşına yakışmayacak biçimde; yaşlı olmasına karşın.

saçından başından/sakalından utanmak İlerlemiş yaşına uygun biçimde davranmak.

saçını başını yolmak Artık sabredemez olmak; sabretme gücünü kaybetmek.

saçını başını/sakalını/yolmak 1. Çok acı ve pişmanlık duymak; büyük üzüntü sebebiyle dövünmek. **2.** Birisini pek fazla dövmek.

saçını süpürge etmek Kadın ailesi ya da ailesinden biri için istek ve özveriyle çalışıp hizmet etmek.

saçlarını değirmende ağartmamak Ömrünü boşu boşuna geçirmemek, yararlı işler meydana getirmek.

saçlı sakallı adam Akli başında olması gereken, yaşı ilerlemiş adam.

safrası ayağa kalkmak Midesi bulanmak; tiksilmek.

sağlığa yüz tutmak İyileşmeye başlamak.

sakal falına bakmak/varmak Elini sakalına atarak bir süre düşünmek; ya da düşüncesi sırasında, elini sakalında gezdirmek.

sakalı değirmende ağartmak İhtiyarladığı halde bir şey öğrenmemek; ileri yaşta olmasına karşı bilgisiz ve kültürsüz olmak.

sakalı/sakalını ele vermek Başkasının her dediğini yapmak.

sakalımı tıraş ederim Seninle iddiaya girerim ki, bahsi kaybettiğimde sakalımı keseceğim; iddiaya girilen yerde kendine güvenen kişinin kullandığı bir deyim.

sakalının altına girmek Dostluk, ahbaplık kurarak ona düşüncesini aşmak.

sevinci kursağında kalmak Bir engel yüzünden sevinemez duruma gelmek göstererek karşılamak; yakından ilgilenmek, dostça karşılamak.

sıcak yüz göstermek Bir kimseyi yakınlık.

sık boğaz etmek Bir iş yaptırmak için birini zorlamak; düşünmesine bile fırsat vermeden bir işi hemen yaptırmaya çalışmak; dara getirmek, sıkıştırmak.

sırt sırta vermek Dayanışmak; yardımlaşmak, birbirinden kuvvet almak, birbirine yardım etmek.

sırt üstü yatmak 1. Sırtı yere gelmek üzere yatmak. **2.** Çalışmadan rahat bir yaşam sürmek.

sırtı yere gelmemek/yenilmemek Hiç yenilmemek; sağlam olan durumu bozulmamak; yenilgiye uğramamak.

sırtında yükü olmak Engeli olmak.

sırtından para kazanmak Bir kimseden yararlanarak para kazanmak/sağlamak.

sırtını yere getirmek 1. Güreşte hasmı yere yatırarak yenmek. **2.** Üstün gelmek.

silah başı etmek Askerlikte; verilen komut üzerine herkes görevi başına geçmek.

sol eli beklemek Yemeğe geç kalana yemeğin başladığını haber vermek.

söz ağızdan çıkar Mert olan kimse, verdiği sözü tutar, yerine getirir.

söz ağızından dökülmek İstemeyerek söz söylemek, zoraki konuşmak.

sözlerini boğazına tıkamak Konuşmasına engel olmak.

sözü ağzına tıkamak Birisi sözünü bitirmeden verdiği yanıtla onu susturmak.

sözü ağzında bırakmak Birinin sözünü tamamlamasına fırsat vermemek; konuşurken sözünü kesmek. (Az.Tr., T.Tr.)

sözü ağzında gevelemek Açıkça konuşmamak, gerçek amacını bir türlü belirtmemek.

sözü ağzında kalmak Birisi konuşurken lafının arasına girip susturmak.

sözü ayağa düşürmek Bir konuda yetkisi olmayan kişilerin, söz sahibi olmasına sebep olmak; göz yummak.

sözü boğaza tıkamak Konuşmaya meydan bırakmamak.

su yüzü görmemiş Çok kirli, hiç yıkanmamış.

su yüzüne çıkmak Gerçek nedenleri belli olmak, asıl sebepleri açığa çıkmak, anlaşılacak; bir süredir gizli kalan bir durum açıklığa kavuşmuş olmak.

surat bir karış Asık suratlı, dargın, öfkeli, somurtkan, üzgün.

surat mahkeme duvarı Duygusuz ve sessiz, sert ve kimseye gülmeyen; somurtkan.

suratı mahkeme duvarı Utanması sıkılması olmayan, duygusuz ve yüz­süz kimse; utanmaz kimseler için söylenir.

suratı sirke satmak Yüzü asık olmak, hiçbir şeyi beğenmemek.

suyu başından kesmek Tedbirli olmak.

sürmeyi gözden çekmek/gözden sürmeyi çalmak/çekmek Hırsızlıkta çok usta olmak; çalamayacağı bir şey bulunmayacak kadar becerikli hırsız olmak.

sütten ağzı yanmak Bir olaydan gerekli dersi alarak uyanık davranmak.

şakaklarına kar yağmak Saçları beyazlanmaya yüz tutmak.

şeytan elini çekmiş Çok yaşlıdır; şeytana uyup uygunsuz bir iş yapacak, kötülük düşünecek bir durumu yoktur.

şeytan görsün yüzünü Onu sevmiyorum ve görmek istemiyorum.

şeytan kulağına kurşun Her an aksayabilecek bir iş şimdilik düzenli gidiyor; inşallah şeytan duymaz da nazar değip iş bozulmaz.

şeytan tüyü bulunmak/olmak Bir kimsede herkese kendini sevdiren bir özellik bulunmak.

şeytana parmak ısirtmak Çok çirkin ve kötü bir şey yaptırmak.

şeytanın art/kıç bacağı/ayağı Yaramaz, haylaz, zeki; akıllı, afacan, uğraştırıcı, aksi, titiz.

şeytanları başına toplamak/toplanmak/üşüşmek Pek öfkelenmek; fazla kızmak; çok sinirlenmek.

taban tabana zıt Aksi; birbirine çok aykırı; birbirine hiç uymayan.

tabanın/tabanının akına takılmak Birisini yakından izlemek, ardına düşmek; birisini sürekli izlemek; çok yakından takip etmek.

talih yüzüne gülmek Talihi yardım etmek.

taşa baş vurmak Çare aramak.

tavşan kanı gibi Çay hk. parlak koyu kırmızı renkte.

taze/yeni kan aşılama Harekete getirecek yenilik yapmak.

tedbiri elden bırakmamak Tedbirli davranmaya devam etmek.

tepeden tırnağa kadar Baştan başa, her tarafı, her yönüyle. (Az.Tr., T.Tr.)

tepeden tırnağa süzmek Birine baştan aşağı dikkatlice, uzun uzun bakmak.

tepesi aşağı gitmek/yuvarlanmak İşleri bozulduğu için iflasa gitmek ya da çok zarara uğramak.

tepesi üstü/üstüne dönmek Bozguna uğramak; bu yüzden geri dönmek.

tepesinde değirmen çevirmek/havan dövmek 1. Alt katta oturanları gürültü yaparak rahatsız etmek. 2. Bir kimsenin yaptığını durmadan başına kakmak. 3. Bir kimseden bir şey yapmasını sürekli istemek.

tepesinin tası atmak Kızmak, çok öfkelenmek.

tepesinin tasını attırmak Sataşmak, kızdırmak, öfkelenmek.

ters yüz etmek Bir süre kullanılmış bir giysinin altını üstüne ya da içini dışına çevirmek.

ters yüzüne çevirmek Birini geri döndürmek.

ters yüzüne dönmek Geri dönüp gitmek.

teşebbüsü ele almak Bir işi yöneltmeye başlamak; ileri atılmak suretiyle bir işi idare etmeye başlamak.

toprak doyursun gözünü Açgözlüler ancak ölünce huzur bulur.

topukları kıçına değmek Süratle kaçmak.

topun ağzına gelmek Tehlikede olmak; feda edilmek, heder olmak, sebepsiz ölmek.

topun ağzında bulunmak/olmak Tehlikede olmak.

tütünün tepesinden çıkmak 1. Büyük üzüntüyle, acıyla yanmak. 2. Asılsız ve yanlış olduğu her halinden belli olmak.

ucunu elinden kaçırmak Zarar ziyan görmek; hesabında yanılmak.

uyku beynine sıçramak Birdenbire uykudan uyandırılarak muhakeme ve düşüncüyü kaybetmek.

uyku gözlerinden akmak Uykusunun geldiği göz kapaklarının kapanır gibi olmasından anlaşılmaq.

uyku gözünden akıyor Uykusu geldiği gözünden anlaşılıyor.

uykusu başına sıçramak/vurmak 1. Uykusunu alamadığı ya da zamanında uyuyamadığı için sersemlemek. 2. Hırçınlaşmak, huysuzlanmak, ters davranmak.

üste başa yapmak/üstüne başına yapmak Giyecek eşya düzenlemek.

üstüne başına etmek/yapmak 1. Ağır sözlerle hakaret etmek. 2. Dışkılarıyla giysilerini kirletmek.

üstüne kanat germek İlgilenip yardım etmek, korumak.

üzerine/üstüne tüy dikmek Daha beter etmek; kötü olan durumu yeni bir eylemle bir kat daha kötüleştirmek.

vebali/günahı boynuna olmak Bir işin günahını, sorumluluğunu yüklenmek.

yakayı ele vermek Tutulmak, görülmek, izini belli etmek, kaçamadığından ötürü ele geçmek; yakalanmak.

yan gözle bakmak 1. Göz ucuyla bakıvermek. 2. Düşmanca tavırla bakmak; kötü niyetle bakmak.

yan gözle bakmak 1. Göz ucuyla bakıvermek. 2. Düşmanca tavırla bakmak; kötü niyetle bakmak.

yanağında güller açmak Yüz sağlıklı bir görünüm kazanmak, gülmek.

yanağında güller açmak Yüz sağlıklı bir görünüm kazanmak, gülmek.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmaq.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmaq.

yaralı parmağa işemez Hiç kimseye faydası olmaz.

yaralı parmağa işemez Hiç kimseye faydası olmaz.

yarı belden aşağı/yukarı Bel hizasından aşağı ya da yukarı.

yarı beline kadar Gövdenin üst kısmı; göbeğe kadar.

yarım elma gönül/hatır alma Az, ama hoşnut edici.

yek vücut olmak Birleşmek.

yıkılmaya yüz tutmak Çok harap olmak.

yılanı koynunda beslemek Kendine büyük kötülük yapan ya da yapabilecek olan kişiyi korumak.

yılanın kuyruğuna basmak Kötü bir adama, kötülük yapacak bir ortam hazırlamak.
yok devenin başı/nalı Fazla abarttın; o kadar da değil.
yoluna can/baş koymak Uğuruna ölecek kadar, kendini feda edecek kadar sevmek.
yüreğe su dökmek Ferahlatmak; içi rahat ettirmek.
yüreği açık olmak İçi dışı bir olmak, sır saklamamak.
yüreği cız etmek Birdenbire içini bir sızı kaplamak; çok acımak. (Öz.Tr., T.Tr.)
yüreği geniş olmak Gamsız olmak; her şeye katlanabilmek, hiçbir şey dert edinmemek.
yüreği kan ağlamak Çok üzölmek, büyük acı ve üzüntü içinde olmak.
yüreği parça parça olmak Birinin üzücü durumunu görüp üzölmek, çok acımak.
yüreği taştan olmak Katı ve acımasız olmak; zalim ve merhametsiz olmak.
yüreği yağ bağlamak Ferahlık duymak; beklediği sonuca ulaşmaktan kıvanç duymak.
yüreğini ağzına getirmek Birden bire korkutmak.
yüz sürülecek ayak Çok saygı gösterilecek kimse.
yüz üstü bırakmak Başladığı bir şeyi bitirmeden ya da tamamlamadan bırakmak.
yüz yüze bakmak İlişkileri sürmek, her zaman görüşür; konuşur olmak.
yüz yüze gelmek Ansızın karşılaşmak, karşı karşıya gelmek.
zevale yüz tutmak Bozulup çökmeye, yok olmaya başlamak.

2. 3. Dört Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

aç karnim, tinç kulağım Hiçbir şeye ihtiyaç duymadan elinde olanla yetinmek.
aglu huşi cayige keldi Akı başına geldi.
ağzidan çikib, yakasiga yapışsin! Başkasına dilediğin şey kendi başına gelsin!
ağziga kelganini boğzidan kaytarmay Ağzına geleni söylemekten kendini alamama.
ağzining bir çekesidan çıkmak Birinin iyi duruma gelmesi için konuşmak.
ak yuzige kara sürmak İftira atmak.
ana süti ağzidan ketmegen Tecrübesiz, çocuk.
ana süti ağziga keldi Haddinden fazla zorlanmak.
anasining başiga yastik bolmak Evlenmeden anne ve babasının yanında yaşlanmak, evde kalmak.

ayağı alti, koli etti Çok mutlu olma.

ayak uçı bilan körsatmak Birini dikkate almama, değersiz görme.

başıda tegirman taşı yurgizmak Birinin bir başkasını son derece zorlaması, azap çektirmesi.

başiga kılıç kelse hem Her durumda, ne olursa olsun.

başini kötarib yure almaslik Yaptığı ayıptan dolayı insanlar arasında utanç içinde olmak.

başlari bir cayga kavuşdi Aynı düşüncede buluşmak.

bedeniden ter çıkib ketdi Vücudundan soğuk ter çıkıp gitti.

betiden zehir tamar edi Öfkesi, siniri yüzünden belli olmak

bir göz bilen karamak Bir tarafa meyletmemek, tarafsız olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

bir kaşık kanidan ötmak Günahını affetmek, hayatını bağışlamak.

bir yakadan baş çıkarmak Birlikte hareket etmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

bir yastigga baş goymak Ömrünü birlikte geçirmek; karı koca. (Az.Tr., Öz.Tr.)

burnidan ip ötkezib almak Kendi izinden yürümek.

burnidan tarsa, yikilgüdek bolib Çok yorulmak.

cahli burnining uçıda turadi Hemen öfkelenmek.

dilige ca kilib almak Hiçbir zaman unutulmayacak şekilde sağlamlaştırmak.

dimağidan eşek kurti yağiladi Çok fazla böbürlenip kibirli olmak.

dünyadan közi açık ketmak İsteklerine kavuşmadan ölmek.

es-huşini alib kaçmak Birinin aklını idikkatini kendi üzerine çekmek.

es-huşini alib koymak Birini son derece etkilemek, büyülemek.

es-huşini cayiga koymak Düşünerek iş yapmak.

esiga ham kirib çıkmaslik Hiç düşünmeme, anlamama.

eti sizniki, süyagi bizniki Eti sizin, kemiği bizim.(Öz.Tr., T.Tr.)

hökizning kulağiga tanbur çertmak Boş yere laf anlatmaya çalışmak.

ikki kemanding başini tutmak Aynı anda yapılması mümkün olmayan işi yapmaya çalışmak.

ikki koli kökside ketdi İsteklerine ulaşmadan ölmek.

ikki kolini burniga tikib Bomboş, hiçbir şeye sahip olmayan.

it künini başiga salmak Çok ağır sıkıntıya, hakarete razı olmak.

kan kaniga singib ketmak İç dünyasına çekilmek.

karnini yarsa..., alif çıkmaydi Çok cahil olmak, hiçbir şey bilmemek.

kaşinişga tirnaği ham kalmadi Son derece çaresiz kalmak.

katta başini kiçik kilmak Yaşına ve seviyesine bakmadan kendini aşağı göstermek; alçak gönüllülük.

kolini savuk suvga urmaslik Kendini yormama.

kolini yuvib, koltiğiga urmak Güvenini kaybetmek, inanmamak, değer vermemek, dikkate almamak.

koy ağzidan çöp almagan Son derece rahat, emin.

koynini puç yangakka toldirmak Yalan vaatlerle aldatmak.

könglining köçesiden hem ötmeslik Hiç düşünmeme, aklına getirmeme.

körpesige karab ayak uzatmak Ayağını yorganına göre uzatmak.

köz körmegen, kulak eşitmegen Bilinmeyen, tanınmayan.

közi alma-kesak terib Her tarafa bakınma.

közi kör, kulaği kar Hiçbir şeyden haberi yok.

köziden ot çikib ketdi 1. Öfkeden gözleri çakmak çakmak oldu. **2.** Korkudan gözleri çakmak çakmak oldu.

közige tik karay almaslik Utandığı için karşısındaki kişinin yüzüne bakmadan konuşmak, gözlerini yere dikip konuşmak.

közini kör kilib koymak Olayları anlamaktan mahrum bırakmak.

közini yardan uza almaslik Utançtan yüze bakamamak, başını aşağı eğip durmak.

kulaklari astida şavla kaynatmak Tokatla başının yan tarafına sert vurmak.

miyangning katiğini oynatib yubarmagan! Çok güçlü vurmayı ifade eder.

miyasini kakib, koliga bermak Çok konuşup beyni yormak, usandırmak, bıktırmak.

miyasini palağda bolib kalibdi Normal düşünme yeteneğini kaybetmek.

ögay köz bilan karamak Kötü gözle bakmak; mecburiyetten habersiz.

özi yokning közi yok Yakında olmayan kişinin menfaati aleyhine iş yapılması durumunda kullanılan ifade.

özim kal, könglim nazik Bir şeyi düzgün yapmaya gücü yettiği halde eksik yapan kişi için kullanılan ifade.

sağ başini savdaga koymak Kendi kendini telaşlandırmak.

songgi tamçi kani kalgunça Kanının son damlasına kadar.

süyak-süyagidan ötib ketmak 1. Vucudu çok etkilemek. **2.** Ruhu çok etkilemek.

süyak-süyagiga batib ketmak Çok etkilenmek.

şahida yursa ..., bargida yurmak Bir işin ustasıyla iş yaparken ondan daha akıllı davranmak.

tili başka, dili başka Söylediği söz ile yaptığı iş zıt olan.
tili bir kariç boldi Kibirleşmeye, konuşmaya hakkı olan.
tirnağidan tartib topiği gaça Çeşitli yönlerden, etrafıca, baştan ayağa.
tirnak arasidan kir izlamak Kötü niyetle ayıp, kusur bulmak için uğraşmak.
tuhumi ağziga tikilib kaldi Zor duruma düşmek.
yaman köz bilan karamak 1. Hırsla bakmak. **2.** Hakaret etmek.
yüragi arkasiga tartib ketdi Bir an içten içe korkmak, heyecanlanmak.
yüragi ciğ etib ketdi Bir an içinde korkma, heyecanlanma.
yüragi çapak çalib yubardi Coşmak, dolup taşıp heyecanlanmak.
yüragi kak yarila yazdi Çok sevinip çok heyecanlanmak.
yüragi kinidan çika yazdi 1. Heyecandan güçsüz hale gelmek. **2.** İçi sevinçle dolmak.
yüragi suv bolib akadi Can kulağı ile dinlemek.
yüragi şuv etib ketdi Bir anda korkup heyecanlanmak.
yüragi taka-puka boldi Ruhun huzursuz, rahatsız olmak.
yüziga tik karay almaslik Çok itaat edildiği için bir şey söylememe.
yüzingda közing barmi demay Hiçbir kusuru, eksikliği dikkate almama.

Azerbaycan Türkçesi

ac gulağım, dinc gulağım Hiç kimseyle bir işi olmamak anlamında kullanılan ifade.
ağız deyenı gulag eşitmir Çok ses, gürültü, karışıklık hakkında (atasözü gibi de kullanılmaktadır).
ağlı başından geşş etmek Kendinden gitmek, bayılmak.
ağlını başına cem etmek Akıllanmak, akıllı olmak, kendi hareketlerini ölçüp tartmak, düşünmek. (Az.Tr., T.Tr.)
ağrımaz başına buz bağlamag Durduk yere kendine iş çıkarmak, başını ağrıtmak.
ağzına çullu dovşan yerleşmir Haddinden fazla kibirli, kendini öven, yalancı insan hakkında.
ağzına gelen sözü söylemek Rezil etmek, küfretmek. (Az.Tr., T.Tr.)
ağzından gan iyi gelir Kavga arayan, kavgacı insan hakkında.
ağzından süt gokusı gelmek Çok genç ve toy insan hakkında kullanılır.
ağzını bir yana salmag Aldatmak.
ağzını dağa-daşa diremek Çıkılmaz durumda bırakmak, zor soruyla karşı karşıya bırakılmak.

ayag goymaya yer tapmamag Çok kalabalık, fazla insan olan yer hakkında.

ayağını götürmüşdü, yerine ... goymuşdu Karakterleri aşırı derecede benzeyen insan hakkında.

ayağının/ayağlarının altından yer kaçmag Şaşırmaq.

az galdı garnı yırtılsın Çok gülmek anlamında kullanılır.

barmağını dodağının arasına almag Düşünmek.

başı bedenine ağırlıg etmek Gözünü korkutmak, tehdit etmek.

başı buluddan nem çekir Yüksek anlamında kullanılır.

başı daşdan-daşa deymek Felaket, uğursuzluk yaşayarak pişman olmak, kötü tecrübe edinmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başına haranın daşını salım? Ne yapayım?

başına haranın külünü töküm? Beddua.

başına it oyunu getirmek Zor duruma düşürmek.

başında bir iş var Bir olay olmuş.

başından yeke gelet elemek Haddini aşmaq, yanlış yapmak.

başını bedeninden cida elemek Başını keserek öldürmek.

başını sokmağa yer aktarmag Saklanmaq. (Az.Tr., T.Tr.)

beş barmağı kimi bilmek Çok iyi tanımak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

biçag vursan ganı çıkmaz Çok fazla sinirli kimse için kullanılır.

bir yastığa baş goymag Ayrılmamak, beraber yaşamak.

bir-birinin boynuna sarılmag Sarılmak.

can ile serden keçmek Kendini feda etmek, kurban etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ciyer-öfkese ağzına gelmek Çok korkmak.

çirtig vursan ganı damar Çok keyifsiz insan hakkında kullanılan ifade.

çirtma vursan ganı çıkmaz Sinirli, öfkeli insan hakkında kullanılan ifade.

çirtig vursan ganı çıkar Çok keyifsiz insan hakkında kullanılan ifade.

daş atıb, başını tutmag İnkâr etmek, kabul etmemek.

didesinden gan-yaş tökmek Ağlamak; ağlatmaq.

dili ilanı yuvadan çıkardar Dil dökmekte usta birisi hakkında kullanılan ifade.

dilini boynunun ardından çıkarmag İşkenceyle öldürmek.

dilinin altından çıkamı demek Ağzına geleni söylemek, rezil etmek.

dodağını dodağının üstüne goymag Susmaq.

dünya başına dar gelmek Büyük bir kederle karşılaşmaq. (Az.Tr., T.Tr.)

dünya gözüne garanlıg olmag Baş dönmek, kendini kaybetmek. (Az.Tr., T.Tr.)

dünya-alem başına fırlanmag Kendini kötü hissetmek, şok yaşamak.
dünya-alem gözlerinde garalmag Kendini kötü hissetmek, şok yaşamak.
dünyanı başına dar elemek Son derece üzmemek; zor duruma sokmak. (Az.Tr., T.Tr.)
ele bil göz yaşındı Çok temiz, berrak su hakkında kullanılan ifade.
el-el üste dayanmag Hazır durumda bulunmak.
eli bir yana çıkmag Bir iş, meslek sahibi olmak; bir işte çalışmak.
eli her terefdan üzölmek Ümidini kesmek, çaresiz kalmak.
eli her yerden üzölmek Ümidini kesmek, çaresiz kalmak.
eli yerden-göyden üzölmek Ümidini kaybetmek.
elinden dad-aman çekmek Bıkmak, sıkılmak.
elinden ne iş gelir? Ne iş yapabilirsin?
eline bir şey düşmemek Hiçbir şey elde edememek.
eline su tökmeye yaramaz Çirkin, suratsız anlamında.
elini ağdan-garaya vurmamag Hiçbir iş görmemek, işsiz kalmak.
elini gözünün üstüne goymag Söyleneni yerine yetirmeye razı olmak.
elinin gabağına el goymag Öne çıkmak, üstün olmak.
elinin içi kimi bilmek Çok iyi bilmek.
etini yeyib sümüyünü atmag Yakınlığı olan insan hakkında söylenilir. (Az.Tr., T.Tr.)
gan su yerine akmag Çok insan öldürmek.
ganını su yerine akıtmag Öldürmek.
garnını yırtıb çöle tökmek Öldürmek.
getme gözümnden, gederem özümnden Sevgili hakkında kullanılan ifade.
gırsaggız olub el çekmemek Bıktırmak, bezdirmek.
gölzeri gan çanağına dönnek Gözleri kızarmak. (Az.Tr., T.Tr.)
görek başıma ne gelir? Herhangi olayın gerçekleşmesini tahmin ederken kullanılan ifade.
göz bebeyi kimi gorumag Büyük dikkatle korumak.
göz görüb, gönül sevmek Kalpten sevmek.
göz üste yerin var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.
göz verib ışık vermemek Sürekli sıkıştırmak, rahatsız etmek, incitmek.
gözleri berele-berele galmag Şaşırarak gözlerini açmak; hayret etmek.
gözlerini döye-döye galmag Şaşırmak, hayret etmek.
gözlerinin içine geder gızarmag Tamamen kızarmak.

gözü çepiş gözüne dönmek Sevinmek, yüzü gülmek.

gözü dana gözüne dönmek Kızmak, kendini kaybetmek.

gözü mal gözüne dönmek Çok fazla sevinmek, gözleri büyümek.

gözüm senden su içmir Sana inanmıyorum, güvenmiyorum, senden şüphe ediyorum; nefret ediyorum.

gözüm senden su içmir Sana inanmıyorum, güvenmiyorum, senden şüphe ediyorum; nefret ediyorum.

gözüm üste yeri var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.

gözüm üste yeri var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.

gözünden gan yaş tökmek Acı acı ağlamak, ağlatmak.

gözüne dünya dar olmag Büyük keder yaşamak.

gözüne torpag töken yokdur Kısır insan hakkında kullanılan ifade.

gözünü aç, adamını tanı! Tehdit etmek, korkutmak için kullanılan ifade.

gözünün gabağını gan örtmek Kan dökmeye hazır olmak, çok öfkelenmek.

gözünün ucu ile bakmag Gözucuyla bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözünün yaşına dem vermek Ağlamak.

gulağı fil gulağına benzemek Kulakları haddinden fazla büyük olan insan hakkında kullanılan ifade.

guyruğu gapı arasında galmag Zor duruma düşmek, ne yapacağını bilememek.

gülle vursan ganı çıkmaz Çok korkmak.

her ağızdan bir avaz gelir Bir işte aynı fikir, aynı kararın olmadığını belirtir.

heya perdesini üzünden götürmek Arsızlaşmak.

iki ayağını yere diremek Terslik etmek, inatla teklif etmek; söylediğinden vazgeçmemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

mehebbet oku üreyine deymek Aşık olmak.

meme yeyenden, pepe deyene Büyük küçük herkes.

meni çevir balalarının başına! Yalvarış bildiren ifade.

nağıl dili yüyürek olar Herhangi bir olayın çabuk gerçekleştiğini, zamanın çabuk geçtiğini bildirir.

sir-sifetinden zehir tökûlmek Çok sinirli, öfkeli; suratı asık insan hakkında kullanılan ifade.

söz ağzından gurtaran kimi O an, derhal.

şirin dilini işe salmag Tatlı dille aldatmak, razı etmeye uğraşmak.

tükleri biz-biz durmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tülkeri biz-biz olmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

üreyi ayağının altına düşmek Çok korkmak.

üreyi guş kimi döyünmek Kalbi titremek, ıstırap çekmek.

üreyi od tutub yanmag Kötü bir olaydan ve b. dolayı çok üzölmek, kederlenmek.

üreyi şan-şan olmag İntizardan, kederden dolayı çok heyecanlanmak, üzölmek.

üreyinden gara ganlar akmag Acı, korkunç, istenmeyen bir olayı gözünde canlandırarak heyecanlanmak ve ıstırap çekmek.

üreyinin başına od düşmek Kalbi yaralanmak, üzölmek.

üz-gözünden zehm/zeher yağmag Sinirli, öfkeli görünmek.

üzünden, gözünden igidlik yağır Yiğit birisi hakkında kullanılır.

üzüne bakanda göz gamaşır Güzel anlamında.

yerin de gulağı var Konuşurken dikkatli olmak gerektiğini bildirir.

Türkiye Türkçesi

açlıktan göbeğine taş bağlamak Aşırı derecede açlık çekmek, ölecek duruma gelmek; çok aç ve sefil durumda olmak.

açtı ağzını yumdu gözünü Sövüp savdı, ağzına ne gelirse söyledi; kızarak çok ağır sözler söyledi.

adı dillere destan olmak Ünü yayılmak; adından çok söz edilmek; herkesçe tanınmak; konuşulmak, sözü edilmek.

ağır iri, göz şaşı Henüz uykudan kalkmış gibi, kendini toparlayamamış kimse.

ağız açıp gözleri yummak Aşırı derecede öfkelenmek; bağırıp çağırarak.

ağız burun birbirine karışmak Kavga, öfke, yorgunluk, sarhoşluk gibi nedenlerle yüz çizgileri değişip bozulmak ya da birbirine karışmak.

ağrımayan başını derde sokmak Hiç bir sorun yokken sorun yaratacak şeylere girmek.

ağrısız başa kaşbastı bağlamak Gereksiz iş yapmak, yok yere, durup dururken kendine iş çıkarmak.

ağrısız başa sakız yapıştırmak Gereksiz iş yapmak.

ağza koyacak bir şey Doyuruculuğu olmayan yiyecek, bisküvi, kraker tarzı yiyecek

ağza tat, boğaza/mideye feryat 1. Yiyecek çok güzel ama doyurucu değil. 2. Davranış güzel fakat yetersiz.

ağzı açık ayran budalası/delisi Şaşkın; salak salak dolaşan; her gördüğü şeye karşı hayranlık gösteren; her şeye aptal aptal bakan.

ağı burnu birbirine karışmak Yorgunluk, sinirlilik, üzüntü, sarhoşluk, kavga, öfke gibi nedenlerle yüzün çizgileri değişik biçim almak.

ağı çiriş çanağına dönmek Ağı kuruyup acılaşmak; boğazı kuruyup dili damağına yapışmak; ettiği şey ağızda yavan bir tat bırakmak.

ağı dört köşe olmak Neşeli, keyifli olmak; çok sevinmek.

ağı hayretten açık kalmak Şaşırıp kalmak.

ağı ile kuş tutsa Ne kadar gayret gösterse, ne etse, ne yapsa; ne hüner gösterse .anlamında

ağı var dili yok Kendi halinde; sessiz sedasız, çok az konuşur, uysal, yumuşak huylu; kimseye karşılık vermez.

ağına bakan yokluk görmez Çok iyimser konuşur, olumlu sonuçlar alınacağı ballandıra ballandıra anlatılır.

ağına bir ip ölçmek Gizli, saklı bir şeyleri öğrenmeye çalışmak.

ağına bir şey koymamak Aç olmak, hastalık, iştahsızlık, üzüntü gibi sebeplerle hiçbir şey yememek.

ağına çöp koymamış olmak Hiçbir şey yememiş olmak; aç olmak.

ağına/başına vur lokmasını al Fazla yumuşak; sessiz; pısrık.

ağızda sakız gibi çiğnemek Bir sözü, bir düşünceyi yineleyip durmak.

ağızda torba mı var? Devamlı susuyor; konuşmasına engel olan bir şey mi var?

ağızdan çıkanı kulağı duymamak/işitmek Ölçüp biçmeden, düşünüp taşınmadan konulmak.

ağızdan girip burnundan çıkmak Tatlı sözlerle, hareketlerle bir kimseyi bir şeye razı etmek; türlü yöntemleri deneyip istediğini kabul ettirmek.

ağızdan laf/söz dirhemle çıkmak Çok az, yavaş konuşmak.

ağızını açıp gözünü yummak Çok öfkelenerek ne söylediğini bilmemek; ağır, kinci sözler söylemek; hakaret etmek.

ağızını çarşamba pazarına çevirmek Çok feci biçimde dövmek; tokat ve yumrukla birinin yüzünü darmadağın etmek, tanınmayacak duruma getirmek.

ağızını yaya yaya konuşmak Sözlerini uzata uzata söylemek.

akıl başa yar olmak Aklı başına gelmek.

akıldan yana züğürt olmak Akıldan yana yoksul olmak; budala, sersem, aptal olmak.

akla gelmeyen başa gelmek Olması hiç düşünülmeyen; ihtimal verilmeyen bir şey gerçekleşmek.

aklı başka yerde olmak Asıl ilgilenip düşünmesi gerekli olan mesele ile ilgilenmeyip başka şeyler düşünmek.

aklıma gelen başıma geldi Daha önceden tahmin ettiğimi yaşadım.

aklına bir şey takılmak Bir şeyi ısrarla düşünmek.

aklını peynir ekmekle yemek Aklını kullanması gereken yerde kullanamamak; çılgınca, delice, tutarsız işler yapmak; abuk sabuk şeyler yapmak; şaşkın ve akılsızca iş görmek.

alem/cihan/dünya başına dar olmak Çok fazla sıkıntıya uğramak.

alemin ağzına sakız olmak Sürekli sözü edilmek; dile düşmek; herkesin dedikodusunu ettiği bir kimse olmak.

Ali kıran, baş kesen Çevresinde kaba kuvvetiyle, zorbalığıyla hüküm süren; kaba kuvvete başvuran kişi.

Allah akıl fikir versin Yaptığın bu iş sende akıl fikir olmadığını gösterir, bu yaptığın akıllıca değil; düşüncesizce bir iş yapıyorsun.

Allah gönlüne göre versin İyilik yapan bir kimseye, onun da iyilik görmesini dileyen söz.

alını açık, yüzü ak Tertemiz, utanılacak durumu yok.

ana baba eline bakmak Anaya, babaya muhtaç olmak, henüz kendi kazancı olmadığı için maddi yönden anne ve babasının vereceği para ile geçinmek zorunda kalmak.

aralarında kan bağı olmak Aralarında dünürlük, akrabalık olmak.

armut piş ağzıma düş Hazır olup ağzıma gelsin, ben hiç emek harcamayayım.

arpa ağzı söz söylemek Çok az konuşmak.

astarı yüzünden pahalı gelmek 1. İşe harcanan emek ve para, elde edilen şeyin değerini aşmak. **2.** Bir işin ayrıntısına harcanan para aslı için ödenen parayı asmak.

aş piş ağzıma düş Tembellerin ben hiç iş yapmayanımı her şey benim ayağıma hazır geldin ifadesi.

attığı tırnak bile olamam Hiçbir zaman onun seviyesine ulaşamayacak kadar ondan geride olmak; birinin seviyesine hiçbir şekilde ulaşamamak; söz konusu bir kişiden değerce aşağıda olmak.

avucunun içi gibi bilmek Bir yeri çok iyi ve ayrıntılı olarak bilmek; en ince noktasına kadar bilmek, tanımak.

ayağa demir çarık giymek Uzun ve zorlu bir yola çıkmak.

ayağına gelen kısmeti tepmek Eline geçen fırsatı bile bile kaçırmak.

ayağına ip takıp sürütmek Fazla işkence ve sıkıntı vermek.

ayağına karpuz kabuğu koymak Düşürmek, kaydırmak, hile ve fesat kurmak, kötülük etmek, zarar vermek.

ayağına sıcak su dökmek Hüsnü kabul, iltifat, memnuniyet göstermek.

ayağını mercimek kütüğüne dayamak Bir başkasına güvenerek iş yapmak.

ayağını yorganına göre uzatmak Giderini gelirine uydurmak; gelir ile giderini denk tutmak; gelirine göre harcamak; kendi gücünü bilmek.

ayağının altına alıp tepelemek Kıyasıya dövmek.

ayak ayak üstüne atmak Otururken bir bacağını diğerinin üstüne atmak.

ayak basacak yer olmamak/bulunmamak Aşırı kalabalık.

ayak patirtısına pabuç bırakmamak Boş tehditlere gürültülere hiç aldırılmamak; korkup kaçmamak.

azıcık aşım kaygısız başım Başım kaygısız, dertsiz olsun da aşım az bile olsa yeter bana, başka bir şey istemem.

Azrail'le burun buruna gelmek Ölümle karşı karşıya; yüz yüze gelmek.

Azrail'e el ense çekmek 1. Çok tehlikeli işler yapmak. 2. Ağır bir hastalık/kaza geçirip iyileşmek; ölümden dönmek.

bal tutup parmak yalamak Fayda tadını tatmak; her zaman istemek.

bana ağız tamburası çalıyor Beni sözle oyalayarak zamanımı boşa geçiriyor.

baş belirsiz, meydan ıssız Karmakarışık.

baş üstünde/üzerinde yeri olmak İtibar, saygı görmek; çok iyi ağırılanmak, değer verilmek

baş yarıp göz çıkarmak Bir işi eksik, yanlış, kusurlu yapmak.

başı kazan gibi olmak Daha çok gürültü nedeniyle başında uğultulu bir sersemlik meydana gelmek.

başı sonu belli değil Kargaşa var; yöneten, yönetilen belirsiz.

başına belayı satın almak Başını derde sokmak; sıkıntı ve üzüntü verici olduğu sonradan anlaşılan bir işe isteği ile girişmiş olmak.

başına bir hal gelmek Sıkıntı ve üzüntü verici, kötü bir duruma düşmek.

başına devlet kuşu konmak Beklemediği büyük bir nimete, mevkie, servete kavuşmak; ummadığı bir fırsatı yakalamak, imkana kavuşmak.

başına feleğin tokmağı inmek Çok üzücü bir duruma düşmek; felakete uğramak.

başına vur lokmasını al Sessiz, uysal, zayıf kimse.

başında kavak yeli/yelleri esmek Gerçekleşmesi mümkün olmayan hayaller kurup vakit geçirmek; sorumluluktan uzak, zevk ve eğlence peşinden koşmak; kendi havasına düşüp hiçbir şeyden haberi olmamak.

başında muhabbet yelleri esmek Aşık olmak.

başında pervane gibi dönmek Çok ilgi göstermek.

başından büyük halt etmek/yemek Gücünün dışında uygunsuz bir işe kalkışmak.

başından büyük işe/işlere girişmek/kalmak/karışmak Zor tehlikeli gücünün üstünde işlere kalkışmak, beceremeyeceği tehlikeli bir işe girişip kötü duruma düşmek.

başını bir yere bağlamak Bir iş bulup yerleştirmek suretiyle birini avarelikten, aylaklıktan kurtarmak.

başını her deliğe sokmak Çok meraklı olmak; her şeyi denemek.

başını iki eliyle tutmak Acınmak.

başını kaşımaya eli değmemek/vakti olmamak İşleri pek yoğun olmak; hiç boş zamanı olmamak.

başını sokacak yer aramak Aslında yeterli olmasa bile barınabileceği bir yer aramak.

başını taştan taşa vurmak Fırsatı kaçırap çaresiz kaldığı için üzülererek dövülmek; çok pişman olmak.

başını yarıp gözünü çıkarmak Biçimsiz bir kılığa koymak; tanınmaz bir hale getirmek.

başının koltuğunun altına almak Ölümü göze alarak bir girişmek.

başının üstünde yeri olmak Her zaman iyi karşılanmak, ağırlamak, saygı görmek.

başka bir havayı çalmak Belirli bir konudan hiç söz etmemek, aksine hareketli bir görüş belirtmek.

baştan soğuk/kaynar sular dökmek Büyük bir bozguna uğramak; bu yüzden üzülmek; şaşırıp kalmak; umulmayan bir sonla karşılaşmak.

beş parmak bir değil Biri, diğerine benzemez.

bet beniz duvar kesilmek Yüzünün rengi kanının çekilmesi nedeniyle beyazlaşmak.

bet beniz kireç kesilmek Heyecan ve korkudan kanı çekilip, yüzü bembeyaz hal almak.

bet beniz kül kesilmek Heyecandan rengi kaçmak; yüzünden kan çekilmek; yüzü sararıp solmak.

bet beniz ölüye dönmek Yüzde hiç renk kalmamak.

bet beniz sararıp solmak Hastalıktan yüzün rengi kaybolmak.

beti benzi küf kesilmek/olmak Korku veya üzüntüden rengi solmak.

bırak işini, kaşı başını Lüzumlu bir iş yaparken gereksiz bir meşgale çıkararak, yürütmesini engelleme.

bileğinde altın bileziği olmak Kazanç getiren, geçimini sağlayan bir sanatı, uğraşı olmak.

bir ayağı üzengide olmak Geziye çıkmak üzere olmak.

bir baş soğanla geçinmek Çok az ile yetinmek.

bir baştan/uçtan bir başa/uca Bir alanın bir sınırından öteki sınırına kadar, baştan başa, hepsi, tamamı. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

bir daha yüzüne bakmamak Gücenip ilgiyi tamamen kesmek.

bir deri bir kemik Çok zayıflamış, kuru, güçsüz, çelimsiz. (*Az.Tr., T.Tr.*)

bir gömlekten baş çıkarmak Aynı işi beraber işlemek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

bir göz ile bakmak Arada fark gözetmemek, ayırım yapmamak, hepsine aynı değeri vermek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

bir kayadan baş çıkarmak Ailesiyle birlikte rahat ve huzurlu bir hayat sürmek; bir çatı altında dirlik düzenlik içinde yaşamak.

bir kılına hata gelmemek Hiç dokunulmamak; tehlikeye sokulmamak; hiçbir yerine bir zarar olmamak; birine veya bir şeye zarar verilmemek.

bir parmak bal çalmak Susturmak için birine bir şey vermek; birini hoşuna gidecek tatlı sözlerle bir süre için kandırmak.

bir parmak bal olmak Elin ağzında dedikodu konusu olmak.

bir parmak üstünde çevirmek/oynatmak Birisinden kurnazlıkla yararlanmak.

bir tüyü bile incinmemek En ufak bir zarar görmemek.

bir yerden elini/ayağını kesmek Bir daha o yere uğramamak.

bir yere ayağı/yolu düşmek Bir yer birinin yolu üzerinde bulunmak.

boğazına/gırtlığına kadar borca yatmak/girmek Borcu çok fazla olmak; çok borçlanmak.

bohçasını koluna alıp kaçmak Eşyalarını toplayıp uzaklaşmak.

boynu armut sapına dönmek Çok zayıflayıp boynu incelmek; çok zayıflamak.

boynunu yemliğe uzatır gibi Kendini teslim edercesine.

boynuz isterken kulaktan olmak Elindekiyle yetinmeyip başka bir şey yapayım derken elindekini de kaybetmek.

bu başa bu tıraş Böylesine ancak bu kadar yapılabilir, ona gereken de bu kadardır, layık olduğu budur.

burnu yere düşse almaz Çok kibirli, kendini beğenmiş; başı her zaman yukarda, aşağılara bakmaz.

burnundan düşen bin parça Hiddetli, sinirli; can sıkıntısı nedeniyle surat çok asık.

burnundan fitil fitil gelmek Bir şeyi söylediğine, yaptığına pişman olmak; iyi bir durumdan sonra kötü bir sonuçla karşı karşıya gelmek; yaptığının acısını çekmek.

burnundan fitil fitil getirmek Yaptıklarının acısını çıkarmak; bir şeyi yaptığına, söylediğine pişman etmek.

burnunu her işe sokmak Kendisini ilgilendirmeyen; ukalalık etmek; çok meraklı olmak; her işe karışmak.

burnunu sıksan canı çıkar Çok sıkıntılı, üzüntülü, tedirgin.

burnunun deşiklerinden tüstü çıkmag Sinirlenmek, hiddetlenmek.

burnunun ucundan ilerisini görememek Fazlasıyla büyüklük satmak, kendi bildiğini asıl doğru saymak.

burnunun yeli harman/saman savurmak 1. Aşırı derecede kibirlenmek ve kendini büyük görmek, gururlanmak. 2. Çok öfkeli veya büyüklük satmak.

bütün sınırları yerinden oynamak Çok öfkelenmek.

bütün vücudu kanattan ibaret Uzun, büyük kanatlı.

can ciğer kuzu sarması Birbiriyle iyi anlaşılan, içli dışlı olan dostlar.

can gözüyle tetkik etmek Aşırı dikkat kesilerek, büyük bir dikkatle izlemek; iyici incelemek.

can ve baş ile Çok büyük bir istek ve çalışma ile.

can ve baş yoluna Dayanıklılığın son kertesiyile.

ciğeri beş para etmemek Çok değersiz, işe yaramaz bir kişi olmak.

ciğeri beş/bir para etmez Çok değersiz, aşağılık, işe yaramaz; aşağılık, dengesiz, güvenilmez.

ciğeri yanıp kebab olmak Büyük acılar içinde kıvrınmak.

cim karnından bir nokta 1. Çok bilgisiz, kara cahil; hiçbir alanda bilgisi olmayan; boş kafa. 2. Kendisine çok değer verilmesini isteyen, her şeyi beğenmeyen kimse.

çoluk çocuk elinde kalmak Gençler tarafından idare olunmak.

darısı başına, kınası kaşına Ben nimete erdim, bu güzel duruma geldim, inşallah sen de erişirsin.

davulun tokmağı elinde olmak Bir işin yönetimini elinde bulundurmak.

deli diyenin tepesi delinsin Deli diyen daha kötü duruma düşsün.

delinin eline değnek vermek Etrafa zararı dokunabilecek birinin eline geniş imkan vermek; fenalık yapabilecek birine fırsat vermek.

deniz derya ayak altında Manzaralı, önü açık, rahat.

denizden bir avuç su Bütüne kıyasla az, önemsiz, kıymetsiz.

denize girse topuğu ıslanmaz En tehlikeli işten zararsız çıkar.

dertsiz başını derde sokmak Bir derdi yokken gereksiz yere üzüntü veren bir işe girişmek.

dil bir ikrar bir Özlü ve doğru söz.

dil ile belaya uğramak Yanlış şeyler söylediği için cezasını çekmek.

dil ile tarif olunmaz Bilinen sözlerle anlatılması imkansız.

dilde niyaz, elde piyaz Boş yere yapılan yalvarma ve yakarma.

dili pabuç gibi/kadar olmak Karşısındakini kıracak derecede saygısızca davranmak ve konuşmalarda bulunmak, karşılık vermek.

dilini eşek arısı soksun Bundan sonra böyle bir söz söyleyemez ol.

dilini fare/kedi mi/kuş mu yedi? Neden konuşmuyorsun, niçin susuyorsun?

dilinin altındaki baklayı çıkarmak Gizlediği bir şeyi sonunda söylemek.

dilinin ucuna kadar gelmek 1. Tam söyleyeceği sırada söylemekten vazgeçmek. 2. Hatırlayacak gibi olup da bir türlü çıkaramamak; bir şeyi tam anımsayıp söyleyecekken unutuvermek.

dişe diş, tırnağa tırnak Kıyasıya mücadele.

dizlerine kara su inmek Çok fazla yorulmak; dizleri ağrıtmak.

dört ayak üstüne düşmek 1. Şanslı oluşu yüzünden bir işi bitirmek, fırsat ele geçirmek. 2. Korkulu, tehlikeli bir durumdan zarar görmeden kurtulmak.

dünya gözü ile görmek Ölmeden önce son kez görmek.

dünya gözüne karanlık/zindan görünmek/kesilmek/olmak Büyük bir karamsarlık ve umutsuzluk içine düşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

dünyadan el etek çekmek 1. Dünya nimetlerine yüz çevirmek, bir köşeye çekilip toplum yaşamına karışmamak, kendi halinde yaşamak. 2. Ölmek.

dünyası başına dar gelmek Çaresiz kalmak, sıkılmak, kendini özgür ve rahat hissedememek. (Az.Tr., T.Tr.)

dünyayı başına dar/zindan etmek Ezizet ve sıkıntı vermek, mevcut koşulları yaşanamaz hale getirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

düşmanın eline kılıç vermek Kendi aleyhinde davranmak.

ecel yastığına baş koymak Ölmek üzere olmak; ölüm döşeginde olmak; çok ağır hasta olmak.

ekmeğini ayağı ile tepmek Çıkarlarını kendisi baltalamak.

ekmek elden su gölden Çalışıp çabalamadan, başkasının kazancıyla rahatça geçimini sağlayarak.

el ağzına sakız olmak Dedikodusu yapılmak.

el altından iş görmek Kimseye haber vermeden, gizlice iş yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el ayak buz kesilmek Çok fazla heyecana tutulmak.

el elde bal balta 1. Eldeki para ancak giderleri karşıladı; elde bir şey kalmadı; hepsi tükendi. **2.** Yapılan işin sonunda ne kar, ne zarar edildi; eldeki parayla masraf birbirine denk geldi.

el elden üstün olmak Herkesin, her şeyin kendinden üstünü olmak.

el eliyle yılan tutmak Güç ve tehlikeli işi kendisi yapmayıp başkasını öne sürmek.

el emeği, göz nuru Çalışarak, bizzat işleyerek yapılan iş; el emeği harcanarak, göz nuru dökülerek yapılan iş.

el ermez güç yetmez Ulaşılması, elde edilmesi çok güç; bir işi yapamaz, başaramaz duruma gelmek; güçsüz; hem çok uzakta, hem de çok zor.

el ermez, göz görmez Çok uzakta olmak.

el pençe divan durmak Saygılı bir şekilde emre hazır beklemek; tam bir teslimiyetle, tam bir bağlılıkla emre amade olmak, ayakta beklemek.

el vurup etek silmek Uğraştığı bir işi kesin olarak bırakmak.

elde yok avuçta yok Yoksul; ne malı ne parası var.

eldeki hamuru iyi yoğurmak Mevcut olanakları iyi değerlendirmek.

elden geleni eksik etmemek Bütün olanakları cimrilik yapmadan kullanmak.

eli arşa varıncaya kadar Konunun dışındaki işleri halledinceye kadar.

eli aшта, gözü oynaшта Yapılması gereken işte dikkatli olmayıp, başka şeylerle ilgilenmekte.

eli ayağı bağlı olmak Özgür olmamak; istediğini yapamayacak durumda olmak.

eli ayağı buz kesilmek Ansızın aldığı bir habere üzülen iş yapamayacak bir durgunluk içine girmek; şaşkınlıktan bir şey yapamamak.

eli dursa ayağı durmaz Çok başarılı, hareketli, yaramaz, söz dinlemez.

eli ermez, gücü yetmez Çaresiz, güçsüz, zavallı.

eli hamur karnı aç Kendi çalışmasından yararlanamayan; emeği boşa giden.

eli iki yanına gelmek 1. Ölmek. **2.** Öldükten sonra hesap vermek.

eli işte, gözü oynasta İş yapar gibi görünüyor, ama akli başka yerde, havai.

eli kolu dert görmesin Daima sağ salim olsun.

eli kolu/ayağı bağlı olmak/kalmak Çaresizlik içinde olmak; yapması gereken işi engeller yüzünden yapamaz halde olmak; çaresiz olmak.

eli taş altında kalmak Çaresiz kalmak.

eli yerden gökten kesilmek Hiçbir yerden yardım görememek.

eli yumuk katı canlı Cimri; merhametsiz.

eli yüreğinin üstünde olmak Kötü bir sonuç çıkacak diye kaygı ile beklemek.

eli yüzü düzgün/düz olmak Usul, yol bilir; çirkin sayılamayacak kadar güzel.

elifi yüzünde, ekmeği dizinde Utanmaz, arsız, saygısız, terbiyesiz, nankör.

elinde avucunda ne/neyi varsa Bütün maddi gücüyle; bütün malı mülküyle.

elinden bir kaza çıkmak İstemediği halde birinin yararlanmasına veya ölümüne sebep olmak.

elinden bir şey gelmemek 1. Bir şey yapamayacak kadar çaresiz olmak. 2. Beceriksizliği yüzünden iş yapmayı bilmemek.

elinden bir şey kurtulmamak Her işte başarılı olmak.

elinden geleni ardına koymamak/bırakmamak Yapabileceği her şeyi yapmak.

elinden hiçbir şey/uçan kuş/uçanla kaçan kurtulmamak Çok becerikli, hünarlı olmak.

elinden kabuklu koz yenmez Çok pis; temizlik bilmez bir kişidir.

eline su bile dökemez Onunla yarışması, onunla denk olması mümkün değil.

eline vur ekmeğini al Miskin, pısrık, sessiz, zavallı.

elini bırakıp ayağına sarılmak Normal yalvarma sınırlarının ötesinde aşırı yalvarmak.

elini öpüp başına koymak Büyüklüğünü kabul etmek.

elini veren ayağını alamaz Birine verilen şeyi geri almak hemen hemen imkansız gibidir; kendisine küçük bir yardımda bulunandan o, büyük çıkarlar sağlar, onu ağır zararlara uğratar.

elini veren kolunu alamaz Taviz veren suiistimal edilir.

elini vicdanına koyarak konuşmak/söylemek Doğru, hakça, nesnelce konuşmak; tarafsız söylemek.

elinin kiri, yüzünün karası Utanç sebebi.

elinle ver, ayağınla ara Bir şeyi ödünç aldıktan sonra iade etmez.

eliyle koymuş gibi bulmak Bir şeyi fazla aramaksızın tahmin edilen ve tarifi yapılan yerde bulmak.

elle tutulacak tarafı/yeri kalmamak Sağlam herhangi bir yanı kalmamış olmak.

elle tutulur, gözle görülür Göz önünde, çok belirgin, çok açık.

eller iyisi, evler ağrısı Başkalarının işine koşar, yakınlarına yardım etmez, sıkıntı, üzüntü verir.

ense değil kilise direği/takkeci kalıbı Ensesi, boyunu biçimsiz, kalın.

er olup baş yarmak Açıkça ve kuvvetle hareket etmek.

eski ağza yeni kaşık Eski yaşam tarzına katılan yeni alışkanlıklar.

eti ne, budu ne **1.** Yetersiz, küçük, zayıf, çelimsiz. **2.** Elindeki imkanları sınırlı, parası az.

eti senin kemiği benim Çocuğumuzu günün gereklerine göre yetiştirmen için gerekirse gerektiği kadar dövebilirsin. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

etken yiyip kemikken atmak İşe yaradığı benimseyip kötüleşince bir kenara itmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

evini yıkıp yüzünü ağartmak Önemli giderlere katlanıp konuğu ağırlamak ya da onurunu korumak için gücünü aşan özverilerde bulunmak.

fitil fitil burnundan gelmek Zorlukla elde edilen bir şeyin beklenilenden farklı olmasından duyulan pişmanlık.

gece gözü kör gözü Geceleyin iş yapılmaz.

giydiği yakışırken eller bakışırken Gençken, güzelken gerektiği gibi yaşamalı.

göğsünde ak kıllar bite/bitsin Çok yaşa.

gökler başına dar gelmek Hiç bir yerde huzur bulamamak.

gönlüne bir ok saplanmak Birden derin bir acı ve keder duymak.

gönlünün arzusuna tabi olmak İçinden geldiği gibi hareket etmek; içinden nasıl gelirse öyle davranmak.

gönlünün dümeni bozuk olmak Gönül işlerinde ağır başlı, onurlu olamamak; tutarsız, kararsız olmak.

gördüğünden göz kirası istemek Her gördüğü güzel şeyden kendine verilmesini istemek.

göt oynatan kuş gibi Bir dalda durmayan, sürekli olarak iş ve yer değiştiren kişi.

göz açıp/yumup açınca/kapanınca kadar Bir anlık sürede; çok kısa bir zamanda. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

göz açmaya vakti olmamak Hiç uygun ve boş zamanı bulunmamak, çok meşgul olmak.

göz değil çıra budağı Gördüğüne dikkat etmeyen (göz).

göz derya, seyir bedava Her şeye bakmak serbesttir.

göz ucu/kuyruğu ile bakmak Sezdirmeden bakmak; fark ettirmeden şöyle bir bakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

göze göz dişe diş Öç alma; acısını çıkarma, kötülük yapana aynısını yapmak.

gözleri kan çanağına dönmek Uykusuzluk, kızgınlık, ağlama vb. nedenlerle gözleri çok fazla kızarmak.

gözü bir şey görmemek Hiçbir şeyin farkına varmamak, başka hiçbir şeyle meşgul olmamak.

gözü hiçbir şey görmemek 1. Kendini çok önem verdiği bir işe bağlayıp başka hiçbir şeyle ilgilenemez olmak. **2.** Heyecan, kin, öfke gibi nedenlerle sonucunun ne olacağını düşünmeden en kötü şeyleri bile yapacak duruma gelmek.

gözü kan çanağı olmak Çok ağlamaktan gözleri kızarmış olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözüne bit düşmüş gibi İşinin üzerine eğilmiş, gözünü ayırmadan çalışıyor.

gözüne görünecek bela var Belaya girecek biçimde hareketlerde bulunanlar için söylenir.

gözüne hiçbir şey görünmemek 1. Her türlü tehlikeyi göze alacak kadar kızmış olmak. **2.** Dünyadan bezerek her şeyden vazgeçmek; kendi derdi yüzünden hiç bir şeye önem ve değer vermemek.

gözünün bebeği gibi bakmak İhtimamla bakmak; özenle korumak, beslemek.

gözünün bebeği gibi sevmek Aşırı bir sevgi göstermek; çok sevmek; beğenmek.

gözünün içine baka baka Çekinmeden; karşısındakinden korkmadan, cesaretle.

hangi/ne akla hizmet ediyor? Böyle akla sığmayan bir işi nasıl yapabilir; niçin böyle akıl almaz işler yapıyor?

hasmının ağzına ot tıkmak Düşmanını yenmek; susturmak.

hep bir ağız almak Ağız birliği, söz birliği etmek.

herkesin ağzına sakız olmak Herkesçe konuşulmak.

iki ayağı çukurda olmak Ölümüne iyice yaklaşmış olmak, epeyce ihtiyarlamış ve güçsüz durumda bulunmak.

iki eli bağrında/böğründe kalmak Çaresiz kalıp ne yapacağını, ne edeceğini bilemez bir duruma düşmek.

iki eli kanda olsa Ne kadar güç ve sıkışık durumda olursa olsun, işi ne denli ağır ve önemli olursa olsun, bırakamayacağı çok önemli bir iş yapmakta olsa da.

iki eli şakaklarında düşünmek 1. Derin düşünceye dalmak. 2. Ne yapacağını bilememek; kaygılanmak.

iki eli yağlı kara Önüne gelene kara çalan, iftira eden; önüne geleni lekeleyip, kötüleyen, iftira atan.

iki eli yakasında olmak Öbür dünyada hesap günü ondan hakkını istemek; kıyamet günü birinden davacı olmak.

iki eli/on parmağı yakasında olmaz Kıyamet günü, dünyadaki alacağını ister olmak; öteki dünyada birinden davacı olmak.

iki elim yanıma gelecek Bir gün nasıl olsa öleceğim öbür dünyada ceza görmemek için yalan söylemeyelim.

işe dört elle sarılmak Bir işi canla başla yapmak; bir işi şevk ve istekle yapmak; önemsemek.

işi başından aşkın olmak Hepsini yapmakta zorlanacak kadar işi olmak; işi çok yoğun olmak.

it dişli, domuz derisi İki de hırpalanması gereken aşağılık kişi birbirilerine saldırıp boğuşsunlar bakalım; sevilmeyen iki kişi arasındaki karşılıklı kavgadan, çekişmeden memnun olduğunu anlatır.

kaderin buyruğuna boyun eğmek Başa gelen şeye şikayetsiz katlanmak.

kafası kazan gibi olmak 1. Zihni yorulmak. 2. Çok ve gürültülü şeyler dinlemekten rahatsız olmak; kafası şişmek, başı ağrımak.

kafasını kaşıyacak vakti olmamak Çok meşgul olmak - başını kaşıyacak/kaşımaya vakti olmamak.

kafasını yarıp gözünü çıkarmak Beceriksizlik göstermek.

kafayı abur cuburla doldurmak Düzeysiz, gereksiz bilgiler edinmek

kalbi parça parça olmak Bir olay karşısında çok üzülme; aşırı ölçüde acıyıp üzülme.

kalbinden alası kazası bulunmamak Temiz yürekli olmak; içinden pazarlıklı olmamak.

kaldıramayacağı işi sırtlamaya çalışmak Gücünü aşacak bir işe girişmek.

kalp beşlik/metelik/onluk gibi bozmak Fena halde utandırmak, yüze vurmak; yalanını çıkarmak; fena halde terslemek.

kan alacak damarı bilmek Kimden ya da nereden çıkar sağlanabileceğini bilmek.

kan ettim kapına düştüm 1. Sana sığındım, beni koru. **2.** Çok yalvarırım, isteğimi geri çevirme.

kan ter içinde kalmak Çok çalıştığı, yorulduğu için sırlısklam ter içinde kalmak; yorgunluktan perişan bir duruma düşmek.

kan üstüne kan eylemek İntikamını cinayet ile almak.

kanlı yaş ile yazmak Büyük keder ve üzüntü içinde yazmak.

kantarı elinde, divit belinde Aldatılamayan; açık göz yazar.

karaca kuruca, gönlüme görece Başkaları onu çok çirkin de bulsa, o bana aittir ve ben onu çok seviyorum; bana göre güzeldir.

karış karış dili var Büyüklerine çok ve saygısızca karşılık verir.

karnı tok gözü aç Aç gözlü, aza kanaat etmeyen; azla yetinmeyen.

karnı tok sırtı pek Geçimi iyi, geliri yerinde, giyimi tam, yaşamı rahat kimse.

kazın ayağı öyle değil İş senin bildiğin, senin anladığın şekilde değil; düşündüğünden başka tarzda; apayrı bir özellik taşıyor.

keçi gibi başını sallamak Bir sözü anlamadan kafa sallamak.

kendi ağzı ile tutulmak İddiasının yanlışlığı kendi konuşmasından anlaşılacak; söylediği sözle suçlu olduğu kanıtlanmak.

kendi ayağı ile gelmek Gitmemesi gereken yere hiç kimsenin zoru olmadan, isteği ile gelmek.

kendi gözünü kendi bağlamak Kendi kendini yanıltmak.

kesip attığı tırnak olamamak Değerce birinden çok aşağı olmak.

kıçının çatalını indirip bindirmek 1. Kırıtılmak **2.** Bir çıkar elde etmek ya da birisiyle yakınlık kurmak için yaltaklanmak, şirin görünmeye çabalamak.

kıçının kıllarıyla balık avlamak Çok şanslı olmak, şansı şaşılacak kadar iyi gitmek.

kısmeti ayağına kadar gelmek Beklemediği bir anda kazançlı bir durumla karşılaşmak; talihi açılmak; zahmet çekmeden iyi bir şeye kavuşmak.

kıtlıkta elinde buğday bulunmak Kimsede bulunmayan bir şey kendisinde bulunmak.

kollarını sallaya sallaya gelmek Elleri boş gelmek; gelirken hiçbir şey getirmemek.

kolu uzun, eli ağır Gücü yetişen, kuvvetli, becerikli kimse.

kolunda altın bileziği olmak Kazanç sağlayan bir uğraşı; sanatı, mesleği olmak.

köpeğin ağzına kemik atmak Aleyhte bulunan, bağırıp çağıran belalı birini susturmak için ona bir çıkar sağlamak.

köpek gibi kemik yalamak Onun bunun artığıyla geçinmek.

kör kör parmağım gözünde/gözüne Ortada, apaçık, herkesin gözü önünde, gözle görülecek kadar meydanda.

kulağı şunda bunda olmak Dikkatini vermek.

kulağına bir söz koymak Sözle uyarmak; biraz öğüt vermek.

kulağına kar suyu kaçmak Huzur bozucu, neşe kaçıran bir haber işitme.

kurt ağzından kuzu almak Çok kötü ve zorlu insanlarla uğraşmak, hakkını almak.

kuş kanadıyla haber salmak Çabuk haber göndermek.

kuyruğu dikti, köprüyü geçti Sorudan kaçtı, kendini kurtardı.

kuyruğunu bacaklarının arasına kısmak Korkmak, tepkisiz kalmak, sinmek korkusundan bir şey yapamamak.

kuyruğunu tava sapına çevirmek Birine çok dayak atmak; evire çevire dövmek; sıkıştırmak.

lakırdısından insanın tüyleri ürpermek Sözü, sohbeti kaba olmak.

lanet halkası boğazına/boynuna geçmek İçinden çıkamayacağı, her zaman lanet okuyacağı bir kötü duruma düşmek.

maşa varken elini yakmak Bir işi halletmek için çeşitli yollar varken, en güç olanı yapıp kendini zarar sokmak.

mis gibi burnunda tütmek Çok özlemek.

nabza/nabzına göre kan vermek Birinin hoşlandığı davranışlarla sevgisini kazanmak.

namusunu ayaklar altına almak Namusunu, şerefini lekelemek.

nimeti ayağı ile tepmek Elde edeceği iyi bir durumu değerini bilmeyerek istememek; değerini bilmeyip iyi bir durumu reddetmek.

ok gibi ciğerine/yüreğine işlemek Bir şeyden çok etkilenmek; acı duymak.

okuma bilmez gözü defterdarlıkta Kendi yetenekleri üstünde bulunan işleri elde etmek ister.

on parmağında on hüner/marifet Hüner gösterme yönünden çok zengin olan.

on parmağında on kara Huy edinmiş; çok kötü ve iftiracı kimse.

öküze boyunduruğunu kuyruğundan vurmak İş beceriksiz bir biçimde acemice yapmak; işe tersinden başlamak.

ölümle burun buruna gelmek Ölümünden dönmek, ölüm tehlikesiyle çok yakından karşılaşmak.

öpüp de başına koy Daha beteri de olabilirdi, onun için bunu sevinçle karşılamalısın.

öyle değil kazan ayağı Durum sanıldığı gibi değil.

pabuç kadar dili olmak Ağzına gelen her şeyi söylemek, ağız kalabalığı ile cevap vermek; özellikle kendinden büyüklerine terbiyesizce karşılık vermek.

para aslan ağzında olmak Paranın kazanılması çok zor olmak.

paranın yüzü çok sıcaktır Para, çok kişileri dize getirir; hiç açılmayacak gibi gözüken kapıları açar, çekici ve etkileyici kuvveti vardır.

parmağı yaranın üstüne basmak Asıl sorunun nerede olduğunu anlamak.

parmağını her işe sokmak Her şeye karışmak.

parmağını yaranın üstüne basmak Hassas ve önemli noktaya temas etmek; asıl derdi ve onun gerçek kaynağını göstermek.

pişmiş kelle gibi sırtıtmak Anlamsızca ve çirkin bir biçimde gülmek.

renği uçuk kanı açık Solgun benizli.

saç sakal birbirine karışmak Özensiz durumda; üstü başı perişan bir durumda olmak.

saçları iki türlü olmak Saçları ağarmaya başlamamış, yaşı ilerlemiş olmak.

sakaldan kesip bıyığa eklemek/ulamak 1. Bir eksikliğini elindeki bir şeyin parçasıyla gidermeye çalışmak. 2. Bir eksikliğini düzeltmeye uğraşırken öbürünü bozmak.

sakalı başkasının elinde olmak Başkasının idaresi ve buyruğu altında olmak.

sakalından kesip bıyığına eklemek Bir eksikliği kendi olanaklarıyla gidermek.

salla başını al maaşını Bulunduğu işte çalışıp çabalamadan, bir emek vermeden, hiç bir iş görmeden aylıklarını alan kimselerin durumu.

sel önünde/önünden/ağzından kütük yapmak 1. Çok zor olan bir işi başarmak. 2. Olağanüstü durumdan çabuklukla yararlanmak, yıkımlı bir durumdan çıkar sağlamak.

sevincinden ağzı kulaklarına varmak Çok sevinmek; etekleri zil çalmak.

sıçan düşse başı delinir/yarılır O ev halkı çok yoksul, yiyecek, içecek kullanılacak hiçbir şeycikleri yok.

sırtını sağlam duvara dayamak/vermek Bir kişiye, yere dayanmak, yaslanmak; güçlü birinin koruyuculuğuna güvenmek; ondan güç almak.

sivriltiği kazık götüne batmak Kendisi yetiştirdiği kişi kendisine kötülük yapmak.

surat değil mahkeme duvarı Yüzü çok asık olan.

surata bak süngüye davran Bu ne asık surat böyle; sanki bir düşman karşıysındayım.

suratı çarşamba pazarına dönmek Yüzü asık.

şeytanın art bacağını/ayağını kırmak 1. Aksilik ve uğursuzluğu yenerek uzun zaman sonra ilk defa bir başarı kazanmak. **2.** Yapmaya çekindiği bir şeyi bir defa yapıp çekingenliğine son vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

taş dikeceğine tüy dikti Bozuk olan işi düzeltereğine daha kötü bir duruma getirdi.

tatlı dil, güler yüz Gönül alıcı, okşayıcı, sevecen davranış ve konuşma.

tereyağından kıl çeker gibi Çok kolaylıkla; fark ettirmeden, sessiz sedasız; hür türlü sorumluluk ya da yükümlülükten kolay bir biçimde sıyrılarak.

ters yüzü geri dönmek Gittiği yerden, istediğini elde edemeyerek eli boş olarak geri dönmek.

tuttuğu dal elinde kalmak Dayandığı, güvendiği şey ya da kimse çürük çıkmak, önemini yitirmek; talihsiz olmak.

tüpleri diken diken olmak Heyecandan irkilmek; korku, nefret ya da üşümeden vücuttaki kıllar, tüpler dikilmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ufukta yelkenlerin kanat açması Yelkenleri açılarak hızla yol almak.

utandınsa yüzüne kalbur tut Utanman gereksiz.

uzak kulaktan haber almak Uzaktan uzağa haber almak.

vurmadan kaçmaya eli değmemek İçinde bulunduğu sıkışık durumdan yapmak istediği başka bir işe fırsat bulamamak.

yağlı göte kuyruk asmak Zengin bir kimseye bol kazanç sağlamak; birçok çıkar sağlanan, iyi kazanç sağlanan yer.

yalın ayak başı kabak Pek perişan kılıkta; düşkün ve acınacak durumda.

yanakları al al olmak Yüzü yer yer kızarmak.

yapıştığı dal eline gelmek Güvencesini yitirmek.

yarı belinden bölünmüş hayat Bir insan hayatında geçen önemli olayların önceleri ve sonraları.

yarı buçuk kulağına koymak Üstünkörü tembih veya ikaz etmek.

yemin etsem başım ağrımaz Doğruluğuna, gerçekliğine hiç çekinmeden yemin edebilirim.

yüreği küt küt atmak Çok heyecanlanmak.

yüz verince astar istemek Kendisine bir şey verilmesinden şımararak daha çoğunu istemek.

2. 4. Beş Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

"ağzing kani?" dese, kulağini körsatmak Aptal, ahmak.

"alma piş, ağzinga tüş" demak Bir şeyin emek harcanmadan olmasını istemek.

ağzidan badi kirib, şadi çikadi İnsanın edepli sözlerle sövmesi.

aldinga basgan ayağı keyinga ketaverdi İsteksizlik belirtmek için kullanılan ifade.

aydında ayağı bilan kilib koymak Bir şeyi zorlanmadan yapmak.

başi berk köçaga girib kalmak Çıkmaz sokağa girmek.

başi garang bolib kaldi Birinin ne yaptığını bilmeden şaşırarak, aklı karışmak.

başiga bitgen bela bolmak Kurtuluşu zor bir duruma düşmek.

börk al dese, baş almak Bir işi gereğinden fazla ciddiye almak.

dünyani suv bassa, topiğge çikmaslik Gamsız, dertsiz.

el ağziga elak tutib bolmaydi Herkesin kendi bildiğince konuşması; elin ağzı torba değil ki büzesin.

ikki ayağını bir etikke sokmak İki ayağını bir pabuca sokmak, telaşlandırmak, acele ettirmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ikki ayağını bir etikke tikmak Zor durumda bırakmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

kaş koyaman deb, köz çikarmak Kaş yapayım derken göz çıkarmak.

kayakka kol uazatsa., koli yetadi Her türlü işi yapmaya gücü olan.

köngli bir hil bolib ketdi İçi sıkılmak, gönlü daralmak.

könglige nima kelsa, şuni kilmak Başkalarının arzusunu düşünmeden kendi isteği ile iş yapmak.

körge ni közi, atgani oki yok Birini son derece kötü görmek.

közi ala-kula bolib ketdi Gözünü ağartarak bakmak.

közi kör, kulağı kar boldi Hiçbir şeyi görmemiş ve işitmemiş olmak.

kulak kerak bolsa, kesib aling Konuşmayı, bağırıp çağırmayı kes!

ottiz ikki tişini kakib almak Birine çok ağır ceza vereceğini söyleyip korkutmak.

tepa saçı tik bolib ketdi Aniden çok sinirlenmek.

yürağı tars yarilib keta yazdi Sabrı, tahammülü tükenmek.

Azerbaycan Türkçesi

anadan emdiyi süd burnundan gelmek Eziyet ve azaplara maruz kalmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ayag goyan yere baş goymag Saygın insan hakkında kullanılır.

başından bir tük eskik olmamag Dokunmamak, incitmemek.

başını it başı kimi ezmek Başını ezerek işkenceyle öldürmek.

başını kol-kosun içine sokmag Saklanmak.

başını orada islat, burada gırk Bir yere acil gitmek.

başını serçe başı kimi üzmemek Başını kesmek.

başının tükü ayağına salama gelmek Çok korkmak.

bir deri, bir sümük galmag Çok fazla zayıflamak. (Az.Tr., T.Tr.)

bir dili var, gırk açarı Riyakar, ikiyüzlü insan hakkında kullanılır.

bir dizine vurmağ, bir başına Pişman olmak.

bir gönülden min gönüle vurulmag Uzaktan deli gibi aşık olmak.

bir tük galdı, bir sümük Hiçbir şey kalmadı.

bir ürekden min üreye vurulmag Uzaktan deli gibi aşık olmak.

boğazını cüce boğazı kimi üzmemek Başını keserek öldürmek.

dağa el atsaydı yerinden gopardı Çok güçlü insan hakkında kullanılan ifade.

diş gurdalamağa bir çöpü yokdur Çok fakir olmak.

el-ayağı yerden göyden üzülmemek Son derece şaşırarak, hayret etmek.

ele bil üreyine ok deydi Nefret etmek anlamında.

elinden geleni beş gaba çek Yapabildiğini beş kaba koy, ne yapabiliyorsan yap, hiçbir şeyden korkum yok, elinden geleni iki kaba koy.

elinden geleni iki gaba çek Yapabildiğini beş kaba koy, ne yapabiliyorsan yap, hiçbir şeyden korkum yok, elinden geleni iki kaba koy.

etini aşığacan ganını gaşığacan elemek Öldürmek.

gen dünya başına dar gelmek Büyük keder, felaketle karşılaşmak, çok kederlenmek.

göy göbeyini yere dayasa da Ne olursa olsun, mutlaka.

göyde aktarırdım, yerde elime düşmüşen Uzun süredir karşılaşılmayan kişiyle tesadüfen karşılaşmak, zorlukla bulmak.

gözün üste gaşın var demek İncitmek, kırmak. (Az.Tr., Tr.)

gulagları elem, guyrugu gelem olmag Bir şeyi hissetmek, duymak.

iç-bağırsağını gemire-gemire galmag Sinirini belli etmediği için azap çekmek.

iki ayağını bir başmağa diremek Terslik etmek, inatla teklif etmek; söylediğinden vazgeçmemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

iki göz isteyir tamaşa etsin Çok güzel insan, hayvan ve b. hakkında kullanılan ifade.

ilan ağızından gurtaran gurbağa kimi Çok tehlikeli, ağır bir durumdan kurtulan insan hakkında kullanılan ifade.

min ürekden bir üreye vurulmağ Aşık olmak.

papağı başından galkıb yere düşmek Korkmak.

üreyi gırılıb ayağının altına düşmek Çok korkmak.

üreyi nane yarpağı kimi esmek Kalbi titremek, hasretinde olmak; korkmak.

üreyi soğan gabığı kimi soyulmağ Acımak, merhamet göstermek.

Türkiye Türkçesi

ağız burun ekşitip çehre etmek Bir durumdan memnun olmadığını yüzünden belli etmek.

ağza/ağızına bir parmak bal çalmak Bekletmek, ümit vermek; karşısındakinin hoşuna gidecek bir şey söyleyip onu aldatmaya çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağız bir karış açıkta kalmak Hayretten, şaşkınlıktan dona kalmak.

ağız burnu çarşamba pazarına dönmek Herhangi bir sebeple yüzü gözü karmakarışık olmak.

ağız torba değil ki büzesin Konuşmasına, istediğini söylemesine engel olamam.

ağızına bir parmak bal çalmak Asıl hedefine ulaşmak yolunda, karşısındakini tatlı vaatlerle, küçük çıkarlarla oyalamak; savsaklamak; tatlı ve hoş gidecek sözlerle oyalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağızından çıkan sözü kulağı duymamak/işitmek Ölçüp biçmeden, düşünüp taşınmadan konulmak.

Ahşef'in keçisi gibi başını sallamak Söylenilen şeyi anlamamış olsa bile, anlamış gibi başını sallamak.

akıl akıl, gel çengele takıl Bu işin nasıl çözümleneceğini, sonunun nereye varacağını düşünmemek.

aklı başından bir karış yukarıda Ölçsüz davranan,; düşünmeksizin hareket eden; davranışları akıllıca olmayan.

aklına estiği gibi hareket etmek Kendi düşüncesine göre davranmak, kimseden etkilenmemek.

aklının bir tahtası/çivisi eksik olmak Akılsız, aptal, dengesiz; hafif deli olmak.

aleme bir parmak bal olmak Herkesin dedikodu konusu olmak.

alın derisi değil davul derisi Öyle arsız ki yüzünde hiçbir utanma belirtisi görülmez; utanmayla ilgisi kalmamış, hayasız, yüzsüz.

Allah insanı elden ayaktan düşürmesin Yaşlılık veya hastalık yüzünden çalışamayacak durumda kalınmaması için söylenen bir temenni sözü.

ayağı yanmış it gibi dolaşmak Bir yerde duramayıp sürekli gezmek.

ayağının altına karpuz kabuğu koymak Baltalamak; birini hile ve dolapla yerinden etmek; ayağını kaydırmak; birisini işinden ve mevkiinden etmek.

ayağının altında yumurta mı var? Neden böyle yavaş yürüyorsun?

ayağının bastığı/geçtiği yerde ot bitmemek Uğursuz, zararlı, yıkıcı kimsenin bulunduğu yerden, yaptığı işten hayır gelmemek; uğradığı yere yıkım, mutsuzluk, uğursuzluk getirmek, büyük zararlar vermek; çok gaddar olmak.

baş başa verip dert yanmak Bir araya gelip dertleşmek.

baş kim, ayak kim belirsiz Düzensiz bir durum var.

başı ayak, ayağı baş yapmak Eğerli olanı değersiz, değersizini ise değerli kılmak.

başı taşa, taşı başa vurmak Çözümü güç bir işi her türlü çareye baş vurarak başarmaya çalışmak.

başına/kafasına vur ekmeğini elinden/lokmasını ağzından al Çok sessiz, zavallı, güçsüz.

başından aşağı kaynar su/sular dökülmek Utandırıcı, sıkıcı, kaygılandırıcı bir durum karşısında vücuduna sıcak ter basmak, üzülmek, hayret etmek.

başını gün, ayağını yer yemek Yakıcı güneş altında, yıpratıcı toprak üstünde çalışmak.

baştan çıkarmaya kurt masalı okumak Bir sürü bahaneler uydurarak karşındakini kandırmak; ayartmak; istediği yola getirmeye çalışmak.

bet beniz ayva rengi almak Hastalık haliyle sarı renk almak.

bet beniz gül gibi olmak Heyecandan kızarmak.

bet beniz kül gibi olmak Heyecandan rengi kaçmak; yüzünden kan çekilmek; yüzü sararıp solmak.

bet beniz limon gibi olmak Sararmak, halsiz düşmek.

beti benzi kireç gibi olmak Sararmak.

bin ayak bir ayak üstüne Hepsi de ayakta duran büyük bir insan kalabalığı; aşırı kalabalık.

bir elini bırakıp ötekini öpmek Aşırı saygı göstermek.

bir koltuğa iki karpuz sığdırmak Aynı zamanda iki işi birden yapmak.

bir kulağından girip diğerinden çıkmak Hiç tınmamak; dinlememek; umursamamak; aldırmmamak, önen vermemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

burnuna biber sürülmüş gibi olmak Canı yanmak.

çehresinden düşen bin parça olmak Sıkıntılı, üzüntülü, keyifsiz, canı sıkkın görünmek.

dili başka bir dile çalmak Konuşması, başka bir dil konuşmasına benzemek; farklı bir şive ile konuşmak.

dili bir karış dışarı çıkmak/sarkmak Koşmaktan, iş yapmaktan, sıcak havada yol yürümekten ve susamaktan dolayı çok yorulmak; bitkinleşmek.

dili ekmekçi küreği kadar olmak Karşısındakini kıracak derecede saygısızca davranmak ve konuşmalarda bulunmak, karşılık vermek.

dilinin altında bir şey olmak/saklamak Konuşmalarından, bir şeyi açıkça söylemediği belli olmak; açıkça söylemek istemediği, sakladığı bir şey olmak.

dişe dokunur bir tarafı olmamak Beklenen kazanç yada faydayı sağlamamak.

dört ayağını bir yere getirmek Var kuvvetle çalışmak, bütün azmini kullanmak

eğer ayakkabı ayağına uygansa, giy Eğer söylenenler seni anlatıyorsa, senden bahsediliyor demektir.

el ağzı ile çorba yemek/içmek Başkasından öğrendiğini söylemek, başkasının fikrini benimseyip ileri sürmek.

el ağzı ile kuş tutmak Başkasının yaptığını yapmak; başkasından gördüğünü uygulamak.

el alemin ağzında sakız olmak Herkesin dilinde gezmek, konuşulmak.

elde avuçta bir şey kalmamak Parasını, malını harcayıp tüketmiş olmak.

elemtere fiş, kem gözlere şiş Nazar değmesin.

eline vur ekmeğini ağzından al Miskin, pısrırık, sessiz, zavallı.

elini kolunu sallaya sallaya gelmek/gezmek 1. Bir yere eli boş, hiçbir hediye götürmeden gitmek. 2. Bir işten sonuç almaksızın dönmek. 3. Hiçbir engelle karşılaşmadan, hiç kimseden korkmadan serbestçe gezmek.

elini veren parmağını eksik alır Emanet olarak aldığını geri vermez, verse bile işe yaramaz duruma getirir.

elinin hamuruyla erkek işine karışmak Kadınlar için başa çıkamayacağı, beceremeyeceği işlerle uğraşma; onları yapmaya çalışmak; erkeklerin yapması gereken işleri yapmaya kalkışmak.

en iyisinin ege kemiği kırılınsın En iyi olan bile sağlıktan mahrum olsun.

ensesinde bir araba yonca var Uzun saçlı ve pis görünümlü erkek; hippo tipi erkek.

gönlü tok gözü görmez olmak Eskisi gibi itibar etmemek.

gözleri/gözü fal taşı gibi açılmak Büyük öfkeden, şaşkınlıktan dolayı aşırı derecede iri iri açılmak; hayret etmek.

gözün üste kaşın var dememek Her davranışını hoş karşılamak; ses çıkarmamak, her şeyi kabul etmek.

gözünün üstünde kaşın var dememek Birine her davranışını hoş karşılamak ve alınmasına yol açacak hiçbir şey söylememek; birinin her hareketine göz yummak; kusurlarını hoş görmek.

her gördüğü sakallıyı babası sanmak Görünüşe aldanmak.

herkesi gözü kapalı satın almak Çok zengin ve kurnaz olmak.

hık demiş anasının/babasının burnundan düşmüş Her haliyle ona benziyor; birinin ana ya da babasına çok benzediğini anlatır.

hımhım ile burunsuz, birbirinden uğursuz Her ikisi de işe yaramaz, terslikte birbirinden geri kalmaz.

iki ayağı bir pabuca girmek Zor duruma düşmek; telaşa kapılmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

iki ayağı bir pabuca koymak/sokmak Bir işi hemen yapıp bitirmesi, bir kimseyi çok sıkıştırmak; telaşlandırmak; şaşırtmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

iki ayak da obadan almak Bir yere gitmeye çok istekli olmak.

iki cihanda yüzü ak olmak Doğru yoldan ayrılmamak; her zaman dürüst olmak.

iki eli on parmağı karada Gammaz, kötüleyici.

iki gözü iki çeşme/pınar olmak Sürekli göz yaşı dökmek; durmadan ağlamak.

iki gözüm önüme aksın ki Elbet; yalandan sakınıldığını ifade etmek için kullanılır ki, aslında gözüm kör olsun anlamındadır.

iti an taşı eline al Kendinden söz edilen kişi bu konuşmanın üzerine geldiği zaman şaka yollu söylenir.

itin ayağını taştan mı esirgiyorsun? O değersiz kişiyi niçin kayırıyorsun?

kafasını su üstünde tutmasını bilmek Gereken tedbirler alındığından sıkıntı çekmemek.

kafasının bir tahtası noksan olmak Aklında bir bozukluk, eksiklik olmak; akli yönden bozukluğu bulunmak.

karnı karış karış yağ bağlamak Büyük bir hoşnutsuzluk duymak.

kaşının altında gözün var demek Kusur bulmaya çalışmak.

kavun değil ki götünü koklayasın/içine bakasın Nasıl bir kişi olduğunu dış görünüşünden anlayamayız ki.

kefenini boynuna, şehitliği göze almak Ölüme bile razı olmak.

kemer patlıcanı gibi bir burun Biçimsiz ve uzun bir burun.

kös dinlemiştir, davula kulak vermez Çok görmüş geçirmiştir, ufak tefek şeylere aldırış etmez.

kulağını arkaya at da dinle Arkandan senin için hiç de iyi şeyler söylenmiyor; dikkatli olmalısın

kuyruğunun olmadığı yere başını sokmak Olanaksızlıklar içinde daha fazlasını yapmak istemek

meramı kalaycılık değil kış çalkalamak/sallamak Maksadı iş yapmak değil, iş yapar görünerek eğlenmektir.

metelik gözüne divan sinisi görünmek Muhtaç durumda olmak; mide bozmak; şüpheli görünmek.

ne sakala minnet, ne bıyığa En yakınının bile yardımını istemeden kendi olanaklarıyla.

on parmağını kandil edip yakmak Aşırı özveride bulunmak; çok fedakarlık göstermek.

saç saça baş başa dövüşmek/gelmek Kıyasıya kapışıp birbirini çok hırpalayarak dövüşmek.

sağ eliyle/başının arkasından sol kulağını göstermek **1.** Bir işi kestirmeden değil, dolambaçlı yoldan anlatmaya girişmek. **2.** Kısa yoldan başarılacak bir işi dolaylı yollardan güçlkle yapabilmek.

sakalım yok ki sözüm dinlensin/geçsin Yaşı küçük.

senin kanın benden kırmızı mı? Sen benden üstün değilsin, senin benden ne ayrımın ne üstünlüğün var?

sırtında/arkasında yumurta küfesi yok ya Sözüden caymakta, yolundan dönmekte bir sakınca görmez; sözüne güvenilmez.

sidiği ile eli yüzü yunmuş Aşağılık, pis adam.

söyleye söyleye dilinde tüy bitmek Aynı şeyleri söylemek; bir şeyi çok söyleyip dinletememiş olmak.

surata bak saatini ayar et Çirkin ya da asık suratlı birisiyle alay etmek için kullanılır.

suratı kasap süngeri ile silinmiş Arsız, yüzsüz; utanma duygusunu yitirmiş; utanma ve sıkılması olmayanlar için kullanılır.

suratına bakanın kısmeti kaçır yozundan Uğursuzluk akıyor; yüzündeki ifade hiç de iç açıcı değil.

tabanı yanmış it gibi dolaşmak/kaçmak/koşmak Bir oraya bir buraya acele ve telaşla gidip gelmek, bir yerde duramayıp hızlı ve sürekli olarak gezmek; oradan oraya koşuşmak.

tarihin göğsünde kahraman gibi yatmak Adı tarihe geçmek; ünlü olmak.

taşı başa, başı taşa vurmak Çare aramak.

tekmil dünya ayaklar altında olmak Geniş ve güzel manzaraya sahip olmak.

tepesinden aşağı kaynar su dökülmek Aşırı derecede üzülmek.

testisi kırılrsa sapı elinde kalmak Çok talihli olmak.

yıkıldığını aramıyorum; ayağı ayağıma dolaşiyor Onun kötü duruma düşmesi beni ilgilendirmez, ama zararı bana dokunuyor.

yüreği karış karış/bir karış yağ bağlamak Herhangi bir sebepten ötürü çok sevinmek.

yüz verdikçe/verince yüz daha istemek Gösterilen küçük ilgiden yararlanıp daha çok çıkar sağlamaya çalışmak.

zeytinyağı gibi suyun yüzüne çıkmak Kurnazlık ile bir meselede kendini haklı çıkarmak.

2. 5. Altı Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

"gah" dese ... kolga konadigan kilib almak Birini son derece uysallaştırmak.

azayi bedeniden savuk ter çikib ketdi Vücudundan soğuk terler çıktı.

başi kel bolsa hem, köngli nazik İstemediği bir şeyden dolayı endişelenen bir kişi için kullanılan ibare.

bir ayağı torda, bir ayağı gorda Ölmeye yakın.

çap közing öng közingga dost bolmaydi En yakın kişiler arasında bile dostluğun yok olması.

çumçuk "pir" etsa, yüragi "şir" etadi Çok korkak.

közleri kinidan çikib keta yezdi 1. Öfkesi gözüne yansımak. **2.** Şaşkınlığı gözüne yansımak.

Azerbaycan Türkçesi

Abi-Leysan kimi göz yaşı akıtmak/tökmek Ağlayarak gözünden çok güçlü yaş akıtmak, şiddetli ağlamak.

Allah başından bir tük eskik etmesin! İyi niyet anlamında kullanılır.

başı göyden ayağı yerden nem çekmek Çok yüksek bina hakkında.

başından bakanda dibinde milçek kimi görünür Çok büyük,yüksek bir yer hakkında.

bir gönülden min gönüle aşig olmag Uzaktan deli gibi aşık olmak.

boyu bir garış, saggalı iki garış Boyu çok kısa kimse hakkında.

ele bil başına buzlu su töküldü Hevesi kaçmak, isteğini kaybetmek.

gelmişdi saggal gayırmağa, bığı da goydu Sorunu çözmek yerine daha da zorlaştırmak.

göz yaşını abi-leysan kimi tökmek Çok ağlamak.

gözlerinden yaş bahar buludu kimi akmag Çok ağlamak.

gözlerinin yaşını abi leysan kimi tökmek Çok ağlamak.

gözünün yaşını abi leysan kimi akıtmak Çok ağlamak.

Türkiye Türkçesi

adı ata bindi, ayağı yerde gezer Sözde durumu iyileşti, ama yine eskisi gibi yoksul yaşamı sürüyor.

akıl dağıtırken değirmene karpuz öğütmeye gitmiş Çok budalaca bir şey yapmış; akıldan nasibini almamış.

alt çenesinden girip üst çenesinden çıkmak Birini inandırıcı sözlerle kandırmak; dil dökmek.

anasından emdiği burnundan fitil fitil gelmek Bir işi yaparken çok sıkıntı çekmek.

(Az.Tr., T.Tr.)

arının dikenini görüp balından el çekmek Bir işin tehlikesini görüp sağlayacağı yarardan vazgeçmek, mahzurlarını fark edip işin kazancından vazgeçmek.

aş başında usta, iş başında hasta Çıkar gördüğü işe dört elle sarılır, bir iş görme söz konusu olursa özür diler.

aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık Ne yapacağımı, nasıl etmem gerektiğini şaşırdım; her iki taraf da yakınım; nasıl davranacağımı şaşırdım, birine ayrıcalık tanısam ötekini küçülmüş ve darıltmış olacağım.

baldırının etini yiyip kasaba minnet etmemek Her türlü ihtiyaçlarını güç şartlar altında da olsa; kendi imkanlarıyla karşılayıp kimseden bir şey istememek.

belinin ortası budur diye tekme indirmek Kovmak.

bin bir ayak bir ayak üstüne Hepsi de ayakta duran büyük bir insan kalabalığı; aşırı kalabalık.

bin bir ayak bir üstüne olmak Çok kalabalık olmak.

bir ayağı kıyıda, bir ayağı kuyuda 1. Yarı güvenli, yarı tehlikeli durumda. 2. Son günlerini yaşıyor, göçmesi yakın.

bir ayak üstünde bin kişiyi aldatmak Çok yalancı olmak.

bir ayak üstünde bin yalan söylemek Kısa bir zaman içinde birçok yalan söylemek.

bir dudağı yerde bir dudağı gökte Çok korkunç ve çirkin.

bir eli balda/yağda bir eli yağda/ balda Bolluk, varlık, rahatlık içinde; elindeki geniş olanaklardan bol bol yararlanmakta; hiç bir eksiği yok.

bir eli kan, bir eli katran Kan dökücü, kara çalıcı, acımasız, kötü; çeşit çeşit kötülükler yapmasıyla tanınmış kişi.

bir elin/elle verdiği öbür elle almak Bir davranışıyla sağladığı bir faydayı başka bir davranışıyla yok etmek.

bir kulağından girip bir/öbür kulağından çıkmak Söylenen sözü dinlememek; umursamamak; unutuvermek; kulak asmamak; önem vermediği için aklında kalmamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

çapağını alayım derken gözünü kör etmek Bir şeyi düzeltmek isterken daha da kötü yapmak.

dağda bağın var yüreğinde dağın var Mal, mülk ve çoluk çocuk sahiplerinin kaygısı, üzüntüsü de olur.

dam üstünde saksığan, vur beline kazmayı/kazmayla Konu ile hiç ilgisi olmayan, tutarsız söz.

davul (falanın) boynunda, tokmak (filanın) elinde Sorumluluğu taşıyan falandır, ama asıl sözü geçen filandır ki kendisi ortalarda gözüküyor.

dedesi koruk yiyince, torunun dişi kamaşmak Eskilerin geçmişte yaptığı hatalardan, sonraki nesillerin zarar görmesi.

deve kuşu gibi başını kuma gömmek 1. Bir gerçek, bir olay, bir tehlike karşısında yararı olmayan bir yola başvurup kendini kurtardığını, koruduğunu sanmak. 2. Kendini aldatarak başkalarını kandırdığını sanmak.

durdu durdu da turnayı gözünden vurdu Bir işte, bir konuda sabredip, uzun süre bekleyip de sonunda çok karlı, kazançlı çıkmak.

eli çabuk eline diline perhizi olmamak Güvensizlik yaratacak kadar hileci olmak, ne söylediğine dikkat etmemek.

elimi sallasam ellisi başımı/belimi sallasam tellisi/bellisi İsteddiğim an istediğim kadar isteklim çıkabilir; bunun için de benim bir işaretim yeter.

elinden gelse bir kaşık suda boğmak Zayıf tarafını bulduğu anda kötülük yapmak.

elini sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi Aradığı nitelikte kişileri istediği zaman bolca ve kolayca bulabilir.

elini sıcak sudan soğuk suya değdirmemek/sokmamak Çok rahat bir hayatı olmak; hiçbir ev işine el sürmemek, çok nazlı büyütölmüş olmak.

eliyle koynunun arası kırk yıllık yol Eli kesesine uzanmaz; çok cimridir.

gönlüm yoktur vermeye un sererim örmeye Yapmak istemediğı şey için gösterdiği sudan bahane.

hangi taş büyükse/katıysa/pekse başına onu vur İşi sen bozdun, sen düzelt, bu yolla istediğın çareye başvur.

it ite buyurur it de kuyruğuna Uyuşuk, tembel kişiler işi diğlerinin yapmasını istiyorlar, bu yüzden de iş yüksünölerek yapılmıyor.

kan kusup kızılık şerbeti içtim demek Büyük eziyet ve sıkıntı içinde olduğı halde bunu belli etmemek; çektiğı sıkıntıları kimseye sezdirmemek, şikayet etmemek, kendini iyi durumdaymış gibi göstermek.

kedi gibi dört ayak üstüne düşmek En güç durumlardan zarar görmeden çıkmak.

kendi eli ile ayağına balta vurmak Kendi kendisine zarar vermek.

ne çaldın yüzüme, ne çalayım yüzüne Sen bana hiç bir iyilik yapmadın, ben de yapmam, bunu bekleme.

ne Şam'ın şekeri, ne Arab'ın yüzü Bana bir fayda temin edecek dahi olsa onu görmek istemiyorum; ne yardımını isterim ne de bu yardımı yapacak kişiyi görmek isterim.

pişmiş armut gibi birinin eline düşmek Zahmet çekmeden kolaylıkla eline geçmek.

sağ göz sol göze muhtaç olmamak En yakınına bile ihtiyaç duymamak.

sende de o göz var mı? Sen buna inanacak kadar saf mısın?; sen kolayca inanacak, kanacak kadar saf biri değilsin.

soğan sarımsak yemedim ki ağzım koksun Suç ve kusurum olmadığı için endişem yoktur.

tazının topal olduğu tavşanın kulağına değmiş Düşmanın gücsüz kaldığını öğrenmiş.

terazi dilli gibi iki yana oynamak Kaypak olmak; taraflara göre tutum değiştirmek.
vursam ölecek, vurmasam ekmeğimi elimden alacak Zayıf olmakla birlikte zararlı olabilir; yağ bulamaz aşına, fesleğen sokar başına; kısıtlı imkanlarına rağmen, büyük işler peşinde koşar.

yılanı sen tut gözüne ben bakayım Tehlikeli iş için teşebbüste sen bulun, bundan kazanç sağlayan da ben olayım.

2. 6. Yedi Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

ağziga ak it kirib, kara it çikti Her çeşit hakaret sözü söylemek.

asmanga uça ... ayağıdan, yerge kirsä ... kulağıdan tartmak Kurtulmasına izin vermemek.

ay desem ağzi bar, kün desem közi Çok güzel.

bu kulağıdan kirib, u kulağıdan çikib ketmak Bir kulağından girip diğerinden çıkmak, dinlememek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kuş uça-kanatı, adam yürsä-ayağı kuyadi Asla tahammül edilemeyecek derecede sıcak.

Azerbaycan Türkçesi

alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy Küsmek, incinmek.

bir gulağından alıb o biri gulağına vermek Laf dinlememek, söyleneni duymamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

bu gulağından alıb, o biri gulağından ötürmek Laf dinlememek, söyleneni dikkate almamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

keçinin başı gicişende, buynuzunu çobanın çomağına sürter Eceli gelmiş, dövülmek istiyor.

Türkiye Türkçesi

başından aşağı bir kova sıcak su dökülmek Çok dokunaklı bir hal ile birdenbire karşılaşmak.

beş parmağımy mum diye yaktım yine yaranamadım Takdir edilmedim.

bir ayak üstünde kırk yalanın belini bükme Kısa bir zaman içinde birçok yalan söylemek.

bir gözü/gözünü kör, bir kulağı sağır etmek Bazı şeyleri görmezlikten, bazı şeyleri duymazlıktan gelmek; sır tutar olmak.

dört ayağını bir yere getirip marifet tapmak Gösteriş olsun diye iş yapmaya kalkışmak.

elini bırakıp ayağını, ayağını bırakıp elini öpmek 1. Aşırı yalvarmak. 2. Çok sevdiğini göstermek.

eşek kuyruğu gibi/kadar ne uzar ne kısalır Kolay kolay bir ilerleme göstermez; durumunda hiçbir değişme yok, olduğu gibi sürüp gider, hep aynı.

gönlünde cehennem ateşi kaynarken/yanarken yanağı gül açmak Çok dertli ve kederli olduğu yüzünden belli olmamak; sararıp solmak.

küçük deli, büyük deli, beşikteki başına salları Bebeğinden yaşlısına, içlerinde akıllı biri yok, hepsi deli.

2. 7. Sekiz Kelimeli Deyimler

Özbek Türkçesi

bir ayağı da bolsa, bir ayağı da bolmak Birinin bir zaman bir yerde iken bir anda başka bir yerde olması.

Azerbaycan Türkçesi

ayagdan geyinib başdan gıfillanmag, başdan giyinip ayagdan gıfillanmag Savaş kıyafetini giyip silahlanmak.

başdan geyinib ayagdan gıfillanmag, ayagdan geyinib başdan gıfillanmag Savaş kıyafetlerini giyinip iyice silahlanmak.

bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada Ölüm döşeginde.

ele bil başına bir gazan gaynar su tökdüler Felaketle karşılaşmak.

gatır gelse dırnag salar, guş gelse ganad salar Gidilecek korkunç yer hakkında kullanılan ifade.

Türkiye Türkçesi

ağzına bir zeytin verip ardına/altına bir tulum tutmak Birine yaptığı küçük bir iyiliğe karşılık ondan büyük bir çıkar sağlamaya kalkışmak.

ayak oldu, bulut oldu, geçen günler umut oldu Geçmişteki iyi ve kötü durumların hepsini unuttuk.

bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var Yaşı küçük ama türlü huylar edinmiş.
bir ayak üstünde bin bir sözün belini bükme Çok geveze olmak, hiç durmadan konuşmak.

bir burnuna tuz, bir burnuna biber koymak Bir işi yapması için çok sıkıştırmak, sıkıntı vererek zorlamak.

buğday dilin yoksa arpa dilin de mi yok? Hadi çok güzel konuşmasını bilmiyorsun hiç olmazsa saçmalama, mantıklı konuş.

elin gözündeki çöpü görüp kendi gözündeki direği/merteği görmemek Başkalarının en ufak kusuruna dikkat edip gördüğü halde kendi kusur ve eksikliklerinin farkında olmamak.

gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş Gönülsüz, isteksiz yapılan bir işin sonunda bir sorun çıkar.

kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş Kılık kıyafet neye yarar; akılsızdır, öküz gibi ahmaktır.

sağ ayağın gittiği yerden sol ayağın haberi olmamak Çok gizli işler yapmak, belli etmemek.

sıçan/fare deliğe sığmamış bir de kuyruğuna kabak bağlamış Bir işi başaramazken bir başkasına girişmek, kendisi sığıntı durumdayken birini beraberinde getirmek.

2. 8. Dokuz Kelimeli Deyimler

Türkiye Türkçesi

kelle kulak yerinde sepet boş, tut kulağından çifte koş Görünüşü olduğu halde, beceriksiz, aptal ve işe yaramaz kimse.

2. 9. On Kelimeli Deyimler

Türkiye Türkçesi

ağzımı yaktığına göre aş olsa, başımı yardığına göre taş olsa Bana dokunan uygunsuz bir iş yaptı ama onu da gereği gibi yapamadı.

Deyimler en az iki kelimededen oluşurlar Kelime sayısı konu başlığında incelediğimiz deyimlerde karşımıza çıkan birçok deyimın mastarla bittiği görülmektedir. Ancak deyimler arasında şahıs, zaman ve hal ekleri alanlar da vardır. Genel olarak deyimleri oluşturan kelimeler sözlük anlamlarından uzaklaşır, kendi aralarında bir birlik oluşturur ve yeni bir anlam kazanırlar.

Her üç lehçede de organ adlarıyla kurulmuş, iki kelimededen oluşan deyimlerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Beş ve üzeri kelimededen oluşan deyimler her üç lehçede de daha az görülmektedir. Genel olarak bakıldığında her üç lehçede de deyimlerin kelime sayıları iki kelimeli deyimlerden on kelimeli deyimlere kadar çıkabilmektedir. Dokuz ve on kelimeli deyimlerin ise sadece Türkiye Türkçesinde bulunduğu görülmektedir.

3. DUYU ORGANLARINA GÖRE DEYİMLER

Duyu'yu en kısa şekliyle; bir kimsenin dış dünya ile ilişkilerini gerçekleştirme görevini yerine getiren organların ifa ettikleri fizyolojik görevler bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Bu duyuları da işitme, tat alma, koklama, dokunma ve görme fonksiyonları olarak sayabiliriz.¹³

Duyu organlarımız göz, kulak, burun, dil ve deri olmak üzere beş tanedir.

Yaşadığımız dünya ile doğru bir iletişim içerisinde olabilmemiz ve sağlıklı bir iletişimin gerçekleşebilmesi için duygusal ve algılama nitelikleri özellikleriyle beş duyu organı olan işitme, koklama, dokunma, görme ve tat alma duyularının işlevlerinden yeterli ölçüde yararlanılması gerekmektedir. Çevremizdeki cisimlerin sesini, rengini, kokusunu, sertliğini, yumuşaklığını, sıcaklığını vb. özelliklerini duyu organlarımız sayesinde hissederiz.

Duyu organları deyimler içerisinde çok fazla kullanılmıştır. Bu bölümde Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde duyu organlarımız kullanılarak kurulmuş deyimleri karşılaştırmaya çalışacağız.

3. 1. Burun/Burun

"Burun" organının kullanıldığı deyimlerde bu kelime genellikle Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde "bir kişinin ukala olması, inatçı olması", "kişinin belli bir konuda sıkıntı çekmesi" vb. anlamları ifade etmektedir. İçinde burun kelimesi bulunan deyimlere baktığımızda burnun yapısı, duruşu ve halleri kişinin kibrine dair hüküm verirken etkili birer anlatım aracı olmuştur. Burnun yüz üzerindeki yeri ve duruşunun bunda etkili olduğunu söyleyebiliriz.

¹³ Önder, Ayhan, *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanındaki Suçlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 106

Özbek Türkçesi (Burun)

ağız-burun öpişmak İçli dışlı olmak.

burnidan çıkmak Sonra ortaya çıkan şeyin, emeğin boşa çıkması.

burnidan tarsa, yikilgüdek bolib Çok yorulmak.

burnini kutarmak Kibirlenmek.

burnini sukmaq Karışmak.

burnini tişlamak Beklediği kadar olmadığı için ruhi sıkıntı çekmek.

burnini yerge işkamak Cezalandırmak.

cahli burnining uçida turadi Hemen öfkelenmek.

ikki koling burningda Hiçbir şeye sahip olmayasın; beddua.

ikki kolini burniga tikib Bomboş, hiçbir şeye sahip olmayan.

Azerbaycan Türkçesi (Burun)

ağız burnunu oynatmag/buruşdurmag/eymek Ağzını, burnunu, yüzünü buruşturmak, razı olmadığını beki etmek, küsmek, söylenmek.

anadan emdiyi süd burnundan gelmek Eziyet ve azaplara maruz kalmak.

anasının burnundan düşüb Annesine çok benzeyen çocuk hakkında.

beyni burnundan gelmek İşkenceyle öldürmek.

burnu ganamamag Hiçbir zarar görmemek.

burnundan tüstü çıkmag Çok sinirlenmek.

burnunu ganada bilmez Hiçbir zarar veremez, dokunamaz.

burnunu sallamag Küsmek.

burnunun deşiklerinden tüstü çıkmag Sinirlenmek, hiddetlenmek.

burnunun ucu göynemek Elde edilemeyen bir şeyi çok arzulamak; hasret çekmek, birisini özlemek.

Türkiye Türkçesi (Burun)

ağız burun birbirine karışmak Kavga, öfke, yorgunluk, sarhoşluk gibi nedenlerle yüz çizgileri değişip bozulmak ya da birbirine karışmak.

ağız burun ekşitip çehre etmek Bir durumdan memnun olmadığını yüzünden belli etmek.

ağız burun haşlanmak Çok fazla sıcak bir şey yemek veya içmek.

ağız burnu birbirine karışmak Yorgunluk, sinirlilik, üzüntü, sarhoşluk, kavga, öfke gibi nedenlerle yüzün çizgileri değişik biçim almak.

ağı burnu çarşamba pazarına dönmek Herhangi bir sebeple yüzü gözü karmakarışık olmak.

ağı burnu yerinde Çekici güzellikle olan.

ağına burnuna bulaştırmak Bir işi düzeltiyim derken daha da bozmak.

ağından burnundan getirmek Karşısındakini bir işi yaptığına veya söylediğine pişman etmek; yaptığına yapacağına pişman etmek.

ağından girip burnundan çıkmak Tatlı sözlerle, hareketlerle bir kimseyi bir şeye razı etmek; türlü yöntemleri deneyip istediğini kabul ettirmek.

ağını burnunu dağıtmak Birinin yüzüne yumruk ve tokatla vurmak; feci biçimde dövmek.

ağını/burnunu büzmek Yüz hatlarını değiştirmek.

anasından emdiği burnundan fitil fitil gelmek Bir işi yaparken çok sıkıntı çekmek.

Azrail'le burun buruna gelmek Ölümle karşı karşıya; yüz yüze gelmek.

balta burun Büyük burun, kemerli burun.

bir burnuna tuz, bir burnuna biber koymak Bir işi yapması için çok sıkıştırmak, sıkıntı vererek zorlamak.

burnu bile kanamadan Yarasız beresiz, en ufak bir zarara uğramadan; ucuz atlatarak.

burnu büyük Kendini beğenmiş, kibirli, azametli.

burnu büyümek Büyüklenmek; elde ettiği şeylerden dolayı böbürlenmek; gururlanmak; kibirlenmek.

burnu düşmek Burnuna koklanamayacak kadar pis bir koku gelmek, böyle bir kokudan burnu görev yapamaz olmak.

burnu havada/havalarda olmak Herkese yukardan, tepeden bakmak; kibirli olmak; kendini fazla beğenmek; gururlanmak; çevresindekileri küçümsemek.

burnu kabarmak Gururlanmak, büyüklenmek.

burnu Kaf dağında Çok kibirli, azametli, olağanüstü, istekleri olan, kendini beğenmiş, kendini yüksekte gören.

burnu kırılmak/sürtünmek **1.** Kokudan çok etkilenmek. **2.** Büyüklenemez duruma düşmek..

burnu koku almak Her şeyi önceden sezme.

burnu sıkışmak Zorlu bir işe yakalanmak.

burnu srtlmek Eski kibir ve gururu kırılıp iddiasız bir duruma düşmek; taşkın davranışların cezasını çekerek ya da güçlükler ve başarısızlıklarla karşılaşarak artık ılımlı bir yol tutmak; uslanmak, yola gelmek.

burnu yere düşse almaz Çok kibirli, kendini beğenmiş; başı her zaman yukarda, aşağılara bakmaz.

burnuna biber sürülmüş gibi olmak Canı yanmak.

burnuna girmek Yanına çok yaklaşmak, iyice sokulmak, koklamak.

burnunda kokmak Özlem duymak.

burnunda tütmek Bir şeyi ya da bir kimseyi çok özlemek; çok istek ve hasret içinde olmak.

burnundan ateş pskrmek Çok fkeli olmak.

burnundan düşen bin parça Hiddetli, sinirli; can sıkıntısı nedeniyle surat çok asık.

burnundan düşmek Bir yakınına; anasına ya da babasına çok benzemek.

burnundan fitil fitil gelmek Bir şeyi söylediğine, yaptığına pişman olmak; iyi bir durumdan sonra kötü bir sonuçla karşı karşıya gelmek; yaptığının acısını çekmek.

burnundan fitil fitil getirmek Yaptıklarının acısını çıkarmak; bir şeyi yaptığına, söylediğine pişman etmek.

burnundan kan damlamak Çok sıkıntı çekmek, eziyet çekmek, zahmet içinde kalmak.

burnundan kıl aldırmmamak En küçük bir eleştiriye ya da itiraza sinirlenip köpürecek kadar gururlu, huysuz ve geçimsiz olmak, kimsenin kendisine söz söylemesine meydan vermemek.

burnundan ötesini görmemek Kendini çok beğenmek; kendine fazla güvenmek.

burnundan solumak Çok öfkelenip sinirlenmiş olmak, çok kızmak, öfkeli olmak.

burnundan söyler gibi Hımhımcasına.

burnundan/gagasından yakalamak Hiç kaçamayacağı, kıpırdalayamayacağı, atlayamayacağı bir duruma getirmek.

burnunu çekmek/çekerek gitmek 1. Nefesi burnuyla alarak akmakta olan sümüğü içeri çekmek. 2. Umduğı şeyi ele geçiremediğinden ağlamaklı olmak.

burnunu her işe sokmak Kendisini ilgilendirmeyen; ukalalık etmek; çok meraklı olmak; her işe karışmak.

burnunu kanatmmamak Hiçbir hasara, zarara meydan vermemek.

burnunu kırmak Haddini bildirmek, büyüklenen kimseyi sert eylemlerle hırpalayarak artık byklenemez duruma getirmek.

burnunu kıvırmak Küçük ve değersiz görmek.

burnunu sıksan canı çıkar Çok sıkıntılı, üzüntülü, tedirgin.

burnunu sürtmek 1. Bir kimseyi başarısızlığa uğratarak sıkıntı çektirerek, kibirini kırıp istediğini kabul ettirmek; boyun eğdirmek. **2.** Gururunu yenerek önce kabul etmediği bir şeyi istemek; alçakça sokulmak, yanaşmak; dalkavukluk etmek.

burnunun dibinde Çok yakınında, gözü önünde, hemen yanında, yanı başında.

burnunun dibine gelmek Yaklaşmak, çok yakına gelmek.

burnunun dikine/doğrusuna/doğrultusuna gitmek Söylenenlere verilen öğütlere aldırmayarak bildiği gibi hareket etmek; kimsenin sözünü dinlememek; kendi bildiğinden şaşmamak.

burnunun direği kırılmak Çok pis bir koku duyarak tedirgin olmak.

burnunun direği sızlamak 1. Çok acı duymak. **2.** Bir yakınının durumuna çok üzülme.

burnunun ucundan ilerisini görememek Fazlasıyla büyüklük satmak, kendi bildiğini asıl doğru saymak.

burnunun ucunu görememek 1. Dalgınlıktan, dikkatsizlikten, sarhoşluktan çok yakınında olan şeyi ya da ayak bastığı yeri görememek. **2.** Az sonra meydana geleceği belli olan bir olayı, durumu önceden görememek.

burnunun yeli harman/saman savurmak 1. Aşırı derecede kibirlenmek ve kendini büyük görmek, gururlanmak. **2.** Çok öfkeli veya büyüklük satmak.

burun buruna Baş başa; gizli gizli; pek yakın ve yüz yüze.

burun buruna gelmek Ansızın karşı karşıya; yüz yüze gelmek; beklenmedik bir anda karşılaşmak; karşı yönlerden gelirken birbirine çok yaklaşmak.

burun şişirmek Gururlanmak; kibirlenmek.

burun taslamak Gururlanmak.

burun yapmak Üstünlük iddiasında bulunmak; üstünlük taslamak.

canı boğazına/burnundan gelmek/burnunda olmak Çekmekte olduğu sıkıntıya artık dayanamaz olmak; çok yorgun, bıkkın ve bezgin olmak.

cici burun Çekme denilen çeşit burnun oldukça küçüğü.

ebül burun Bela; çok tehlikeli geçit.

fitil fitil burnundan gelmek Zorlukla elde edilen bir şeyin beklenilenden farklı olmasından duyulan pişmanlık.

gagasından/burnundan yakalamak En zayıf yerinden; kaçamayacağı, kıpırdıyamayacağı biçimde yakalamak.

hık demiş anasının/babasının burnundan düşmüş Her haliyle ona benziyor; birinin ana ya da babasına çok benzediğini anlatır.

hımhım ile burunsuz, birbirinden uğursuz Her ikisi de işe yaramaz, terslikte birbirinden geri kalmaz.

karnı burnunda Gebeliği çok ilerlemiş;doğurma zamanı iyice yaklaşmış hamile kadın.

kemer patlıcanı gibi bir burun Biçimsiz ve uzun bir burun.

kimsenin burnu kanamamak Kimseye bir şey olmamak; hiç bir zarar olmamak.

koklayanın burnu düşmek Netameli, uğursuz şey.

küt burun Burnun ucu birdenbire konuvermiş gibi görünen.

mis gibi burnunda tütme Çok özlemek.

ölümle burun buruna gelmek Ölümden dönmek, ölüm tehlikesiyle çok yakından karşılaşmak.

sivri burun Fazla uzun olan burun.

3. 2. Deri/Teri

Vücudu baştan başa saran deri basınç, acı ve ısıyla ilgili bilgi veren bir duyu organıdır. Ruh halleri, deriye ulaşan duyarlar aracılığıyla harekete geçerek uyarılır veya rahatlatılır. "Deri" duyu organının kullanıldığı deyimlerde bu kelime genellikle her üç Türkçede de "sevinmek", "kişinin zorluklara dayanamaması", "cezalandırılmak", "gururlanmak" vb. anlamları ifade etmektedir.

Özbek Türkçesi (Teri)

betining terisini sidirib Utanmadan.

terisi kalın Hiçbir hareket ve sözden etkilenmeyen, nasihate kulak asmayan.

terisi yupka Her sözden etkilenen, her türlü nasihati kendine ağır gören, rahatsız olan.

terisi yupkalık kildi Karşılaşılan zorluklara dayanamamak.

terisiga saman tikmak Aşırı şekilde cezalandırmak.

terisiga siğmay Çok sevinmek.

terisiga siğmay ketmak Çok sevinmek.

terisini şılmak Son derece zor duruma sokmak.

Azerbaycan Türkçesi (Deri, Cild)

bir deri, bir sümük galmag Çok fazla zayıflamak.

cildinden çıkmag Maskesini çıkarmak.

derisine saman tepdirmek Öldürtmek; cezalandırmak.

derisine saman tepilmek İşkence edilmek,; öldürülmek.

derisine saman tepmek 1. Çok incitmek, rahatsız etmek. 2. Öldürmek.

derisine sığmamag Haddinden fazla kilo almak.

derisini boğazından çıkarmag 1. Öldürmek. 2. Derisini yüzmek.

derisini soymag Cezalandırmak; incitmek.

Türkiye Türkçesi (Deri)

alın damarı/derisi çatlamak Utanma duygusu kalmamak; pek yüz­süz olmak.

alın derisi değil davul derisi Öyle arsız ki yüzünde hiçbir utanma belirtisi görülmez; utanmayla ilgisi kalmamış, hayasız, yüz­süz.

bir deri bir kemik Çok zayıflamış, kuru, güç­süz, çelimsiz.

derisi kemiklerine yapışmak Çok zayıflamak; iğne ipliğe dönmek.

derisine sığmamak Çok böbürlenmek, kibirlenmek; gururlanmak, çok övünmek.

derisini yüzmek 1. Derisini soymak, işkence ederek öldürmek. 2. Bütün parasını almak, varını yoğunu elinden almak.

deriyi tuzlamak Ölmek; öldürülmek.

eşek derisi gibi 1. Derisi çok kalın. 2. Duygusuz, hissiz.

it dişli, domuz derisi İkisi de hırpalanması gereken aşağılık kişi birbirilerine saldırıp boğuşsunlar bakalım; sevilmeyen iki kişi arasındaki karşılıklı kavgadan, çekişmeden memnun olduğunu anlatır.

3. 3. Dil/Til

Dil, duyu organı olmakla beraber aynı zamanda bir anlaşma aracıdır. İnsanlar duyu, düşünce, istek ve kanılarını dil aracılığıyla karşısındaki insanlara anlatmaktadırlar. Bu nedenle de *dil* deyim içerisinde *göz* duyu organından sonra en çok kullanılan duyu organı olarak karşımıza çıkmaktadır. "Dil" duyu organının kullanıldığı deyimlerde bu kelime genellikle her üç Türkçede de "konuşmak", "kişinin ünlenmesi", "kişinin belli bir konuda şaşırması" vb. anlamları ifade etmektedir.

Özbek Türkçesi (Til)

til biriktirmek Birisiyle gizlice anlaşmak.

til tapişmak Bir birinin düşüncesini bilerek aynı amaç için çalışmak.

til tartmay İçinde bulunduğumuz anda.

til tegizmak Şanına uymayan, haksız söz söylemek.

til uçida Samimi olmayan.

til-cağini bağlamak Birini düşüncesini açıkça söyleyecek hale getirmek.

tildan kalmak Konuşma yeteneğini kaybetmek.

tildan koymaslik Bir şeyi devamlı hatırlayıp hakkına konuşmak.

tilga almak Konuşmak.

tilga kelmak Konuşma yeteneğinin ortaya çıkması.

tilga kirmek **1.** Konuşmaya başlamak. **2.** Zaman geçtikten sonra konuşmaya başlamak. **3.** Kurşun atmaya başlamak.

tilga köçmak Bir şeyin düşünce olmaktan çıkıp konuşulmaya başlanması.

tili aççik Birinin ağızına gidecek şekilde konuşan.

tili barmadi Birinin bir şey yapacağından endişelenerek konuşmasını uygun görmeme.

tili başka, dili başka Söylediği söz ile yaptığı iş zıt olan.

tili bir kariç boldi Kibirlenmeye, konuşmaya hakkı olan.

tili bir kariç Gururlanmaya, konuşmaya hakkı olan.

tili çikdi **1.** Çocuğun konuşmaya başlaması. **2.** Bir kişinin konuşması. **3.** Konuşmayı sürdürmek.

tili çüçük Farklı sesleri telaffuz edişi hatalı, eksik.

tili katib kalgan Sesleri telaffuz etme, öğrenme yeteneği olmamak.

tili kelişadi Birinin bir sözü düzgün, aslına uygun telaffuz etmesi, seslendirmesi.

tili kelmadi Fazla heyecan, öfke dolayısı ile düşüncesini söyleyemeyip lal olmak.

tili kesik Bir düşünceyi söyleyemeyecek halde olmak.

tili kiçidi Konuşma isteği uyandı.

tili kisik boldi Konuşmamaya, itiraz etmemeye mecbur olmak.

tili kisik Konuşmamaya, itiraz etmemeye mecbur.

tili ötkir Sözlerinde güçlü mantık olan.

tili tez Kalbe ağır gelen sözler söyleyen.

tili tinmaydi Geveze.

tili tutildi Konuşmayı devam ettiremememe.
tili uzun boldi Her türlü konuşmaya hakkı olan.
tili uzun Her türlü konuşmaya hakkı olan.
tilidan tüşmaslik Birinin konuşmasında sürekli adı geçmek.
tiliga kaltak keldi Beklenmeyen olayla karşılaşp hiçbir şey söyleyemeyecek hale gelmek.
tiliga tüşmak Birilerinin ağzına düşmek, tanınmak.
tilim kesilsin Bir kişi yada bir şey hakkında iyi veya kötü bir şey söylemeyeceğini bildirip yemin etmek.
tilingga kuydirgi çikkur Her türlü sözü konuşan kişi için söylenen beddua.
tilini bilmek Birinin nasıl davrandığını, çalıştığını anlamak.
tilini kesmak Birinin bir olaydan sonra düşüncesini söyleyemeyecek hale gelmesi.
tilini kismak Konuşmamaya, itiraz etmemeye mecbur olmak.
tilini tapmak Düşüncesini, amacını bilip ona göre davranmak.
tilini tişlamak Kendisini konuşmamaya mecbur etmek.
tilini tiymak Bir düşünceyi söylemekten geri durmak.
tilini tüşünmak Düşüncesini, amacını anlamak.
tilini yarmak Çok tatlı.
tilining uçıda turmak Bilmek, ancak o anda hatırlayamamak.
tillari bir Amacı bir, tek çeşit.

Azerbaycan Türkçesi (Dil)

bir dili var, gırk açarı Riyakar, ikiyüzlü insan hakkında kullanılır.
dil açmag Konuşmaya başlamak.
dil işletmek Konuşmak.
dil olmag 1. Dile gelmek, konuşmaya başlamak. **2.** Söylemek, demek.
dil tapmag Karşılıklı konuşmak, anlaşmak.
dil tökmek 1. Tatlı dille kabul ettirmeğe uğraşmak. **2.** Rica etmek; yalvarmak.
dil vermek Söz vermek.
dil vermemek Başkalarının konuşmasına izin vermemek, sürekli konuşmak.
dil-ağız tökmek Yalvarmak, rica etmek.
dil-ağız tutulmag Konuşamamak.
dilden düşmek Çok yorulmak.
dilden-dile düşmek Ünlenmek, dillere destan olmak.

dil-dodağı gurumag Şaşkınlıktan konuşamaz hale gelmek.
dil-dodağı yanmag Çok susamak.
dil-dodağını gemirmek Çok kızmak, öfkelenmek.
dile gelmek Konuşmaya başlamak.
dile getirmek 1. çok etki ederek konuşmasını sağlamak. 2. Hakkında konuşmak.
dile tutmag Tatlı dille birisini bir şeyi yapması için ikna etmeye çalışmak, bir şeyi elde etmeye çalışmak.
dili ağzına girmemek Kendiyle övünmek.
dili dolaşmag Konuşma sırasında dili sürçmek; yanlış yapmak.
dili gurumag Nutku tutulmak, konuşamamak.
dili ilanı yuvadan çıkardar Dil dökmekte usta birisi hakkında kullanılan ifade.
dili lal olmag Konuşmamak, susmak.
dili söz tutmamag Herhangi bir sebepten konuşamamak, konuşma yeteneğini kaybetmek.
dili tutulmag Konuşamamak, konuşacak takati olmamak.
dili uzun danışmag Büyük büyük konuşmak, konuşmasında haddini aşmak.
dili yanmag Nutku tutulmak, konuşamamak.
dilinden çıkmag 1. söz vermek. 2. İstmeden ağzından kaçırmak.
dilinden kağız almag Yazılı evrak almak.
diline gelmek Demek, söylemek.
diline getirmek Yaptığı iyiliği söylemek.
diline güc vernek Bir iş yapmadan sadece konuşmak.
dilini bağlamag Dua, büyü ve b. ile zarar verebilecek bir etkinin karşısını almak.
dilini boynunun ardından çıkarmag İşkenceyle öldürmek.
dilini gödek elemek Az konuşmak, konuşamamak, susmak.
dilini işe salmag Aldatıcı sözlerle aldatmak.
dilini kesmek Susmaya, dinlemeye mecbur bırakmak.
dilini vurmamag Hiçbir şey yememek.
dilini-ağzını bağlamag Tartışmada üstün gelmek.
dilini-dodağını yemek Çok kızmak, öfkelenmek.
dilinin acısını almag Açlığını azaltmak.
dilinin altına dil goymag Tahrik etmek.
dilinin altından çıkanı demek Ağzına geleni söylemek, rezil etmek.
diller dastanında galmag Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak.

dillerde dastan olmag Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak.

dillerde söylenmek Ünlenmek; herkesin hakkında konuşması.

dillere düşmek Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak.

elden-dilden salmag Çok yormak; işkence etmek.

ey dili gafil **1.** Şaşkınlık, pişmanlık ifadesi. **2.** Habersiz bir iş hakkında .

ilan dilli Çatalı hançer.

min dil tökmek Yalan şeyler konuşmak, palavra sıkmak.

nağıl dili yüyürek olar Herhangi bir olayın çabuk gerçekleştiğini, zamanın çabuk geçtiğini bildirir.

şirin dil Beğenilen.

şirin dile tutmag Tatlı dille aldatmak, razı etmeye uğraşmak.

şirin dilini işe salmag Tatlı dille aldatmak, razı etmeye uğraşmak.

Türkiye Türkçesi (Dil)

abdal dili dökmek Bir kimseden, bir gün yordakçı diliyle bir şey istemek, ya da bu dille birisine yaranmaya çalışmak.

acı dil İnsanı inciten, üzen, yaralayan söz.

adı dillere destan olmak/dillerde gezmek Ünü yayılmak; adından çok söz edilmek; herkesçe tanınmak; konuşulmak, sözü edilmek.

ağdalı dil İçindeki yabancı kelimelerin çokluğu yüzünden anlaşılması güç olan dil.

ağır dil kullanmak Sert; insan aşağılayıcı; tehdit edici biçimde konuşmak.

ağzı dili bağlanmak Herhangi bir olay yüzünden bir şey söyleyememek; susup kalmak.

ağzı dili kurumak Çok susamak.

ağzı dili yok **1.** Sessiz, konuşmayan. **2.** Hakkını aramayan.

ağzı var dili yok Kendi halinde; sessiz sedasız, çok az konuşur, uysal, yumuşak huylu; kimseye karşılık vermez.

ağzına/diline kira istemek Söylemesi beklenen şeyi söylemekte nazlı davranmak.

ağzında dili olmamak Az konuşmak.

ağzında/dilinde tüy bitmek Sürekli aynı şeyi söylemek zorunda kalmak.

ağzını dilini bağlamak Birini konuşamaz duruma getirmek.

ana dili Bir kimsenin içinde doğduğu topluluğun kullandığı dil.

anladığı dille konuşmak Yaptığının karşılığını vermek, cezalandırmak.

asit dilli Hırçın konuşmak.

buğday dilin yoksa arpa dilin de mi yok? Hadi çok güzel konuşmasını bilmiyorsun hiç olmazsa saçmalama, mantıklı konuş.

dil açmak Konuşabilmek; söz söyleyebilmek.

dil ağız vermemek Ağır surette, söz söylemeyecek halde hasta olmak; kendinden geçmiş, konuşamaz durumda olmak.

dil altı olmak Herhangi bir şey söylememek; saklanmak.

dil belası İnsana söylediği sözlerden dolayı gelebilecek dertler, sıkıntılar.

dil bir ikrar bir Özlü ve doğru söz.

dil bir karış Suçlu olduğu halde saygısızca konuşan, karşılık veren.

dil çıkarmak Dilini ağızından dışarı çıkararak alay etmek, eğlenmek.

dil dökmek Yalvarıp yakarmak; iltifat etmek; inandırmak, beğendirmek için karşısındakinin hoşlanacağı sözler söylemek.

dil ebesi Çok fazla konuşan; ağız laf yapan, geveze, münasebetsiz.

dil ile belaya uğramak Yanlış şeyler söylediği için cezasını çekmek.

dil ile tarif olunmaz Bilinen sözlerle anlatılması imkansız.

dil kayması Ağız kavgası; hata etmek, alıştığı şeyi söyleyivermek.

dil koymak Söze karışmak.

dil kullanmak Etkili sözler söyleyerek istediğini elde etmek.

dil otu yemiş Çenesi düşük, sürekli, bıktırıcı konuşan; durup dinlenmeden konuşan.

dil persengi Konuşma sırasında sık sık tekrarlanan söz.

dil satmak Yola getirmek için çok konuşmak.

dil sürçmesi Konuşurken arada yanlış sözler söylenmesi.

dil tutmak Düşmandan sorguya çekmek için asker yakalamak.

dil ucuna gelmek Nerdeyse söyleyecek olmak.

dil uzatmak Birinin aleyhinde bulunmak ya da iftira etmek; bir kimse için kötü şeyler söylemek; sözle saygısızlık etmek; haddini aşmak, saldırıda bulunmak.

dil yarası 1. Ağır bir sözün meydana getirdiği gönül kırgınlığı. **2.** Gönül acısı, bir olayın gönülde bıraktığı acı.

dil/ağız birliği etmek 1. Aynı dili konuşmak. **2.** Aynı şeyleri söylemeyi kararlaştırmak.

dilde gezmek Halk arasında adı anılmak.

dilde niyaz, elde piyaz Boş yere yapılan yalvarma ve yakarma.

dilden dile düşmek Meşhur olmak, kötü tanınmak, herkes tarafından kendisinden söz edilmek.

dilden dile söylenmek Herkesin ağzında olmak.

dile alınmaz Söylenmesi çok ayıp ve münasebetsiz.

dile almamak Bir isim veya işin hiç sözünü etmemek.

dile dolanmak Bir kimsenin bir hatası, ayıbı veya bir tavrı başkaları tarafından konuşulur olmak, ayıplanmak.

dile düşmek Yayılmak; dillerde dolaşmak; dedikodusu yapılmak; herkesçe konuşulmak; adı kötüye çıkmak.

dile gelmek 1. Dedikodusu yapılmak. 2. Dillenmek, konuşmaya başlamak; konuşmayan ya da herhangi bir sebepten ötürü susmuş olan biri konuşmaya başlamak. 3. Sözle ifadesini bulmak. 4. Varlığını herhangi bir şekilde ortaya koymak, göstermek. 5. Düşünülmeden ağzından çıkmak.

dile gelmez Sözle anlatılmaz; anlatılması güç.

dile getirmek 1. Bir durumu, bir olayı, bir düşünceyi söz ile ifade etmek, anlatmak, konuyu açmak, konu hakkında bilgi vermek. 2. Bir anlayışı, bir düşünceyi sanat eseri olarak sergilemek, onda göstermek. 3. Dile düşmek. 4. Susan birini söyletmek.

dile kolay Anlatılması kolay, fakat yapılması, katlanması güç bir durum.

dile vermek Açıklanmaması gereken sırları açığa vurmak; herkese söylemek; herkese duyurmak.

dile/diline dolanmak Her yerde aynı konuyu açar olmak.

dile/dillere düşmek Hakkında dedikodu yapılmak; çevrede onun için kötü şeyler söylenmek.

dili açılmak/çözülme Herhangi bir sebepten ötürü konuşmayan biri birden bire konuşmaya başlamak.

dili ağırlaşmak Ağırlaşmış güçlükle konuşur duruma düşmek.

dili aşınmaz ya Bir sözü söylemeye üşenir.

dili bağlı Sessiz, sakin, sabırlı.

dili belası Konuşmaların insana getireceği sıkıntılar.

dili bir karış dışarı çıkmak/sarkmak Koşmaktan, iş yapmaktan, sıcak havada yol yürümekten ve susamaktan dolayı çok yorulmak; bitkinleşmek.

dili çetrefilli olmak Rahat ve düzgün konuşamamak.

dili çözülmek Susan birisi konuşmaya başlamak; gevezelik etmek.

dili damağı kurumak/damağına yapışmak Çok susamak; çok konuşmaktan, heyecandan, susuzluktan ağzı kurumak.

dili dolaşmak/sürçmek Sözleri karıştırmak; yanlış söylemek.

dili dönmek Bir sözü doğru, düzgün, yanlışsız söylemeyi becermek.

dili durmamak 1. Sürekli konuşmak. **2.** Söylenmeyecek şeyleri söylemek.

dili fare yemek Hiçbir söz söylememek, söyleyememek.

dili kısa Gücsüz, zavallı, suçlu.

dili kurumak Çeşitli nedenlerden dolayı konuşamamak.

dili olsa da söylese Bu cansız varlığın dili olsa da söylese, çevresinde ne olağanüstü şeyler geçtiğine çok güzel tanıklık ederdi.

dili pabuç gibi/kadar/ekmekçi küreği kadar olmak Karşısındakini kıracak derecede saygısızca davranmak ve konuşmalarda bulunmak, karşılık vermek.

dili tutulmak Aşırı coşkunluk, korku, sevin., şaşkınlık dolayısıyla birdenbire konuşamaz olmak.

dili uzamak Ölçsüz, saygısız konuşmaya başlamak; sataşmaya girişmek.

dili uzun/zifir Başkasının aleyhinde söz söylemekten çekinmeyen; saygısız; çaçaron; çevresindekileri incitecek, kıracak, gücendirecek sözler söyleyen; edepsiz, terbiyesiz, şarlatan, saldırgan.

dili varmak Cesaret etmek.

dili varmamak Kötü bir şeyi söylemeye yanaşmamak; sakınmak; muhakkak söylemesi gerekli olan bir sözü söylemeye bir türlü gönlü olmamak.

dili yatmamak Söyleyememek.

dili zifir/dili kılıçtan keskin Kalp kırıcı sözler söyleyen; çok ağır, gönül kırıcı; gönül yaralayıcı sözler söyleyen.

dili/başka bir dile/çalmak Konuşması, başka bir dil konuşmasına benzemek; farklı bir şive ile konuşmak.

dilin kemiği olmamak Boş boşazlık, döneklik; söylediğinin biraz sonra aksini ileri sürmek.

dilin kurusun! Konuşamaz ol!

dilin persengi Konuşma sırasında devamlı olarak manalı manasız tekrar edilen sözler.

dilin tutulsun Fena şey söyleyemez ol.

dilinde gezmek Bir şey, bir olay ağızdan ağza dolaşmak; bir şeyden bahsedilmek.

dilinde türkü olmak Her zaman adını anmak.

dilinde tüy bitmek Aynı şeyi devamlı olarak tekrarlamaktan bıkmak; bir fikri birine kabul ettirmek için defalarca söylemek, tekrar etmek.

dilinden anlamak 1. Söz konusu şeyin özelliğini, nasıl çalıştığını bilmek. **2.** Ne demek istediğini anlamak; bir şeyin sırrını anlamak, kavramak.

dilinden düşmemek Devamlı aynı kişi ve olaydan söz etmek.

dilinden düşürmemek Aynı şeyi sık sık tekrarlamak, devamlı olarak ondan bahsetmek, sık sık o konuyu açmak.

dilinden kurtulamamak Bir kimsenin eleştirilerinden, iğnelemelerinden, sataşmalarından kurtulamamak; devamlı olarak sitemlerine, tenkitlerine uğramak.

dilinden şeker akmak Çok tatlı dilli olmak.

dilinden zehir dökülmek Kötü konuşmak.

diline dolamak 1. Aynı şeyi her yerde sık sık söylemek; bir şeyden, bir kimseden devamlı olarak bahsetmek. **2.** Bir kimseyi her yerde kötüleyip durmak.

diline düşmek Sitemlerinden, çıkışmalarından kurtulamamak.

diline geleni söylemek Aklına gelen her şeyi düşünmeden söylemek.

diline kıl dolaşmak Serbest ve düzgünce anlatmak; güzel konuşmak.

diline kira istemek Ağzından zorla çıkmak; kendinden bekleneni söylemekte nazlı davranmak; konuşmak için nazlanmak.

diline pelesenk/persenk etmek Bir şeyi durmadan tekrarlayıp durmak; gereksiz şeyleri durmadan söylemek.

diline sağlam olmak Ağzı sıkı olmak; sır saklamak; kötü söz söylememek.

diline takılmak Bir şeyi tekrarlayıp durmak.

diline/parmağına dolamak Birini, bir şeyi her yerde kötölemek.

dilini açmak Konuşmaya başlamak; konuşmasına fırsat vermek.

dilini arı soksun Çok kötü bir söz söyledin.

dilini bağlamak/kesmek Bir kimseyi herhangi bir yolla söz söyleyemez duruma getirmek; susmak zorunda bırakmak.

dilini bastırmak Korkmuş birinin ağzına parmak sokup dilini üstüne bastırmak.

dilini bozmak Terbiyesizce sözler söylemek.

dilini çıkarmak Birisiyle alay etmek için dilini ağzından dışarı çıkarmak.

dilini değıdirmemek Ağzına koymamak; hiç yememek.

dilini döndürememek Konuşmayı becerememek; söylemeye gücü yetmemek.

dilini eşek arısı soksun Bundan sonra böyle bir söz söyleyemez ol.

dilini fare/kedi mi/kuş mu yedi? Neden konuşmuyorsun, niçin susuyorsun?

dilini ısırmak Biraz önce söylediğı sözün gerçekleşmemesini dilemek.

dilini kesip oturmak Susmak, konuşmamak.

dilini kesmek 1. Susmak; saldırıya, küfre son vermek. **2.** Susturmak.

dilini mi yuttun? Niçin konuşmuyorsun?

dilini tutmak Temkinli bulunmak; sonunu düşünmeden, gelişigüzel konuşmaktan sakınmak; sonunda doğabilecek tatsızlıkları düşünerek susmak, konuşmamak.

dilini yutmak Büyük korku, şaşkınlık gibi sebeplerle konuşamaz hale gelmek.

dilini zapt etmek Konuşmamak; fikrini saklamak.

dilinin altında bir şey olmak/saklamak Konuşmalarından, bir şeyi açıkça söylemediği belli olmak; açıkça söylemek istemediği, sakladığı bir şey olmak.

dilinin altında/ağzında gevelemek Zoraki söylemek; açıkça söylememek.

dilinin altındaki baklayı çıkarmak Gizlediği bir şeyi sonunda söylemek.

dilinin bağı çözülmek Artık konuşmaya başlamak.

dilinin belasını/cezasını çekmek/bulmak Konuşmaları yüzünden zarara ve sıkıntıya uğramak; dilini tutmamaktan ötürü başına işler gelmek.

dilinin döndüğü kadar Söyleyebildiği, ifade edebildiği kadar.

dilinin ucuna/kadar gelmek/dilinin ucunda olmak 1. Tam söyleyeceği sırada söylemekten vazgeçmek. **2.** Hatırlayacak gibi olup da bir türlü çıkaramamak; bir şeyi tam anımsayıp söyleyecekken unutuvermek.

diliyle belaya uğramak Söylediği sözler yüzünden zor durumda kalmak.

diliyle sokmak Acı söz söylemek; bir kimseye ağır sözler söylemek.

diliyle tutulmak/yakalanmak Birisinin, suçunu konuşurken açığa vurmak; ifadesiyle, konuşmalarıyla kendini ele vermiş olmak.

diliyle uğramak Söylediklerinin cezasını çekmek.

dille donatmak Hakkında ağır sözler söylemek.

dille tabir olunmaz Konuşmayla anlatılamaz.

diller dökmek İltifat etmek; ikna etmeye çalışmak.

dillerde dolaşmak/gezmek Her yerde kendisinden söz edilmek, dedikodusu edilmek, yayılmak, herkes tarafından bilinmek.

dillerde kalmak Unutulmamak.

dillerde söylenmek/dolaşmak Adı unutulmamak, daima söylenir olmak.

dillere destan olmak Her yerde anlatılır olmak.

dillere düşmek Dedikodu konusu olmak.

dilli düdük Boşboğaz; çok geveze; çok konuşan; sır saklamayan; sır taşıyan, duyduklarını anında yayan; her işe karışan.

dudu dilli Konuşkan, güzel konuşan (kadın).

eli çabuk eline diline perhizi olmamak Güvensizlik yaratacak kadar hileci olmak, ne söylediğine dikkat etmemek.

elinde/dilinden incinmek Kaba söz ya da davranışlarla üzülmek.

ellenmiş dillenmiş İffetsizliği herkes tarafından bilinen; dile düşmüş, namusu kirlenmiş kadın.

eşek dili yedirmek Yola getirmek, uysal olmasını sağlamak.

herkesin/alemin/mahallenin dilinde gezmek Her kes tarafından konuşulmak.

karış karış dili var Büyüklerine çok ve saygısızca karşılık verir.

kuş dili Çocukların kendi aralarında anlaşmak için icat ettikleri özel dil.

küçük dilini yutmak Çok şaşırmak; hayret etmek.

pabuç kadar dili olmak Ağzına gelen her şeyi söylemek, ağız kalabalığı ile cevap vermek; özellikle kendinden büyüklerine terbiyesizce karşılık vermek.

söyleye söyleye dilinde tüy bitmek Aynı şeyleri söylemek; bir şeyi çok söyleyip dinletememiş olmak.

tatlı dil İncitmeyen, hoşya giden; okşayan, gönül alıcı söz.

tatlı dil, güler yüz Gönül alıcı, okşayıcı, sevecen davranış ve konuşma.

tatlı dilli Konuşkan, iyi ve tatlı sözler söyleyen.

terazi dilli gibi iki yana oynamak Kaypak olmak; taraflara göre tutum değiştirmek.

3. 4. Göz/Köz

Bir görme organı olan göz insanların dünyayı algılamasını sağlar. İnsanlar ilk olarak gözleri ile gördüklerini kabul ederler. Ayrıca, gözün yaratılışı da sanki varlığımızın ve yaşamımızın en önemli öğelerini: ışığı, ateşi, suyu, ağacı, dağı kendisinde birleştirmiş, bir araya getirmiş bir semboldür. Bazen göz özle, ruhla eşleşir ve doğrudan insanın kendisini simgeler, onun sıfatı görevini üstlenir. Tüm bunlar deyimlerin kalıbında taşlaşmış olarak karşımıza çıkarlar.

Gözün yapısı itibariyle hassas ve işlevi dolayısı ile çok kıymetli oluşu, onun dikkatle korunup kollanmasını zorunlu hale getiriyor. Bu koruma, göz için gösterilen hassasiyet ile ilişkilendirilmiştir. Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde "göz"le ilgili deyimlerde "göz" duyu organı, "hoşlanmak-hoşlanmamak", "hatırlamak", "göz dikmek", "bakış açısı", "bakmak", "dikkat etmek" vb. ifadeleri içermektedir

Özbek Türkçesi (Köz)

ay desem ağzi bar, kün desem közi Çok güzel.

çap közing öng közingga dost bolmaydi En yakın kişiler arasında bile dostluğun yok olması.

dünya közige tar Dayanamayacak derecede üzgün, sıkıntılı.

dünyadan közi açık ketmak İsteklerine kavuşmadan ölmek.

kaş koyaman deb, köz çıkarmak Kaş yapayım derken göz çıkarmak.

körge ni közi, atgani oki yok Birini son derece kötü görmek.

köz açib körge ni İlk evlendiği kişi.

köz açib yumgunça Çok kısa zamanda.

köz açirmaslik Bir şeyi çok isteyip ona rahat vermeme, göz açtırmama.

köz alaytirmak 1. Sert bakmak. 2. Kendi menfaatine hizmet ettirmek niyetinde olmak.

köz aldi karanğılaşdi Gözünün önü kararmak, korkudan bir an görme yeteneğini yitirmek.

köz aldidan ketmaslik Hatırından çıkmamak.

köz aldidan ötmak Göz önünden geçirmek.

köz aldiga kelmak Göz önüne getirmek.

köz ilğamas 1. Bilinir bilinmez, ufak, küçük. 2. Sınırsız, sonsuz.

köz ilğamaydi Sonu görünmeyen.

köz karaçiği Yegane ve değeri ölçülemeyen kişi.

köz karaçiğidek Son derece değer verme.

köz karaydi Gökyüzünde aydınlığın yerini karanlık aldı.

köz kiri Çabukça ve belli belirsiz bakış.

köz kiri bilan Yan sezdirmeden bakmak.

köz kirini taşlamak Çabuk ve belli belirsiz bakmak.

köz kismak 1. Gözünü yumup açarak aynı fikirde olduğunu bildirmek. 2. Göz yumup açarak olaya, düşünceye nasıl müdahale etmek gerektiğini bildirmek. 3. Gözünü yumup açarak bilinen bir düşünceyi denemek için bildirmeyi belirtmek. 4. Gözünü yumup açarak katılma isteğini bildirmek.

köz körmegen, kulak eşitmegen Bilinmeyen, tanınmayan.

köz öngide 1. Aracısız görünen, görünür durumda. 2. Düşüncesinde gizlenmek.

köz süzmak İlgisini çekmek için nazlanarak bakmak.

köz tagıdan Gizlice, sezdirmeden bakmak.

köz tagıga almak Bir amaçla beklemek.

köz taşlamak Kısa sürede bakmak.

köz tegdi 1. Birine, bir şeye görünmek. **2.** Nazar değmek.

köz tikmak 1. Dikkatle bakmak. **2.** Ümitle bakmak. **3.** Hırsla bakmak.

köz tutmak Gelip kalır ümidiyle beklemek.

köz uriştirmek Birbirine anlamlı anlamlı bakmak.

köz yaşı kılmak Biraz ağlamak.

köz yaşı tökmak Çok ağlamak.

köz yaşını akızmak Sürekli ağlamak.

köz yugurtirmek Çabukça bakmak.

köz yummak Bile bile değer vermemek.

közde tutmak Fikren hesaba almak.

közden kaçırmaslık Sürekli göz önünde tutmak.

közden kalmak Görme yeteneğini kaybetmek.

közden keçirmek Gözden geçirmek.

közden yokolmak Bir yana gidip görünmez olmak.

közge çalinmak Bir kere göze çarpmak.

közge dari Kıymetli, değerli.

közge ilinerli Saygıyı hak eden.

közge ilinmak 1. Bakışı bir an dokunup geçmek. **2.** Bir şey görmenin mümkün olması.

közge körinmak 1. Tanınmak. **2.** Dikkati kendine çekmeyi becermek.

közge körünerli Belli bir değere sahip.

közge sürtmak Bulunması zor olduğu için çok değer vermek.

közge taşlanmak Açık görünmek.

közge tüşmak Beklenmeyen anda görünmek.

közge yakın bolmak Gösterişli, dikkat çekici olmak.

közge yakın Güzelliği ile dikkati kendine çeken, gösterişli.

közi aç Yemeğe çok hevesli, aç gözlü, obur.

közi açık 1. Hayatta olmak. **2.** İyiyi kötüden, faydayı zarardan ayırabilen.

közi ala-kula bolib ketdi Gözünü ağartarak bakmak.

közi alma-kesak terib Her tarafa bakınma.

közi beja Bazı istenmeyen olayların ortaya çıkmasından dolayı korkmak, endişeli bakmak.

közi ilğamaydi Birini ya da bir şeyi çok küçük olduğu için görmeme.

közi ilindi Uyumlamak.

közi kamaşdi 1. Yansıyan ışığın görmeye engel olması. **2.** Güzelliğe, çokluğa hayran olmak.

közi kiymadi 1. Sevdiğinden bırakamama. **2.** Merhametten dolayı bırakamama. **3.** gönlün isteğinden vazgeçememe.

közi koysin Kendisinde olmayan, sahip olamadığı için başkasında görüp üzülme.

közi kör, kulağı kar boldi Hiçbir şeyi görmemiş ve işitmemiş olmak.

közi kör, kulağı kar Hiçbir şeyden haberi yok.

közi kördi Kötü niyetini gerçekleştirmek için fırsat çıkarmak.

közi közige tüşdi Bakışları bir an karşılaştı.

közi oynadi Gördüğünden hevese gelme.

közi ötkir Görme yeteneği kuvvetli.

közi ötmetdi Göz görme yeteneğinin azalması.

közi pişidi Görüp öğrendi, tecrübesini arttırdı .

közi taka-puka Bakışları huzursuz.

közi tar Cimri.

közi tindi 1. Halsizlikten gözleri kararmak. **2.** Çok ve küçük şeylere bakarken gözü dalmak.

közi tirik Hayatta, canlı.

közi tok Az yemekle doyan.

közi toymaydi 1. bakmaya doyamamak. **2.** fazla mal mülk sahibi olmasına rağmen hala gözü doymama.

közi tört Bekleme, bekleyiş, intizar.

közi tört boldi Beklemek, intizarda olmak.

közi tüşdi Farkında olmadan görmek.

közi uçib turubdimi? Görmeyi çok mu istiyor?

közi uykuga ketibdi Uyumaya başlamak.

közi yaridi Doğdu.

közi yatdi Bir şeye inanmak.

köziden ot çikib ketdi 1. Öfkeden gözleri çakmak çakmak oldu. **2.** Korkudan gözleri çakmak çakmak oldu.

köziden yaş çıkdı Çok heyecanlanma, dolma sonucunda gözden yaş gelmesi.

közige çöp bolmak Kendisinin orada bulunmasından rahatsız olmak.

közige çöp salmak Aldatmak.

közige ıssık körinmak 1. Tanıdık gibi hissedilmek. 2. Kendine çekmek, yakın bulmak.

közige kan toldi Öfkeden gözlerinin kızarması, intikam alma isteğinin doğması.

közige karamak Dikkatli olmak.

közige körinib ketmak Gözünün önünde canlanmak.

közige körinmaslık 1. Uzak durmak, rastlamamaya dikkat etmek. 2. Dikkate almama, makam mevkisine önem vermeme.

közige savuk körinmak Hoşuna gitmeme, iğrenme hissini uyandırma.

közige tik karay almaslık Utandığı için karşısındaki kişinin yüzüne bakmadan konuşmak, gözlerini yere dikip konuşmak.

közige uyku kelermidi Uyuyabilir miydi?

közige yaş almak Heyecandan gözden yaş gelmesi.

közige yaş keldi Heyecandan gözden yaş gelmesi.

közim üstige Memnuniyetle kabul etmeye hazırım.

közini açmak Uyandırmak, iyiyi kötüyü anlatmak.

közini aldirib koymak Görme yeteneğini zayıflatmak.

közini alib kaçmak Bakışlarını başka birinin bakışlarından kaçırmak.

közini almak Bakmayı kesmek.

közini bağlamak Aldatıp yalan sözlere inandırmak.

közini bakraytirib Gördüğünü beğenmemek.

közini bilmak Ustalıkla yapabilmek.

közini boyamak Aldatmak.

közini çirt yumib Tevekkül etmek.

közini kasa kilmak Öfkeden gözlerini çok açmak.

közini kör kilib koymak Olayları anlamaktan mahrum bırakmak.

közini közige tikmak Diklenerek bakmak.

közini maşdek açmak Ceza vererek akıllandırmak.

közini şamğalat kilib Sürekli bakışlara aldırmadan durumu sezdirmeme hali.

közini şıra basdi Kibirlenmek, tanımazdan gelmek.

közini üzmay Sürekli bakmak.

közini üzmeslik Sürekli bakmak, gözünü ayırmamak.

közini yağ basdi Kibirleşmek, tanımazlıktan gelmek.

közini yardan uza almaslik Utançtan yüze bakmamak, başını aşağı eğip durmak.

közini yummak Ölmek.

közünün ak-u karasi Biricik ve değeri ölçülemez.

közünün alevi çikib Öfkesinden gözleri ateş saçmak.

közünün yağını yemak Birine yakınlık gösterip onun iyiliğinden şahsi menfaat sağlamak.

közleri kinidan çikib keta yezdi 1. Öfkesi gözüne yansımak. 2. Şaşkınlığı gözüne yansımak.

közlerinden kan tamardi Bulunduğu durumdan çıkma isteği.

közlerinin akini oynatmak Razi olmadığını gözünü belerterek göstermek.

közlerinin pahtasi çikdi Öfkesi gözlerine yansımak, gözlerin çakmak çakmak olması.

közmi, postakning yirtigimi? Her şey ortada, neden görmüyorsun?

közni aladi Bakanları kendine hayran bırakmak.

közni çalgitmak Uzaklaştırmak için dikkatleri dağıtmak.

ögay köz bilan karamak Kötü gözle bakmak; mecburiyetten habersiz.

özi yokning közi yok Yakında olmayan kişinin menfaati aleyhine iş yapılması durumunda kullanılan ifade.

tört köz bilan Bekleyerek, hasretle.

tört köz tugallik Bütün aile sağ selamet.

yaman köz bilan karamak 1. Hırsyla bakmak. 2. Hakaret etmek.

yaman köz Kötü niyetli kişi, hasetle bakan.

yüzüingda közüing barmi demay Hiçbir kusuru, eksiği dikkate almama.

Azerbaycan Türkçesi (Göz)

...gözünde galmag Dileği gerçekleşmemek.

Abi-Leysan gibi gözyaşı akıtmak/dökmek Ağlayarak gözünden çok güçlü yaş akıtmak, şiddetli ağlamak.

ağız gözünü büzmek/eğmek Ağzını, burnunu, yüzünü buruşturmak, razı olmadığını beki etmek, küsmek, söylenmek.

aklı gözünde olmak Akıldan yoksul olmak.

bir göz gırpımında Çok çabuk, aniden.

bir gözde görmek Fark görmemek, ayırmamak.

bir gözle bakmag Kendi çocuğu gibi görmek, fark görmemek.
dünya gözüne garanlıg olmag Başı dönmek, kendini kaybetmek.
dünya-alem gözlerinde garalmag Kendini kötü hissetmek, şok yaşamak.
ele bil göz yaşındı Çok temiz, berrak su hakkında kullanılan ifade.
elini gözünün üstüne goymag Söyleneni yerine yetirmeye razı olmak.
gaş-göz atmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.
gaşla-göz arasında Yakın zamanda.
getme gözümden, gederem özümnden Sevgili hakkında kullanılan ifade.
görmeye gözü olmamag Nefret etmek.
göz açıb-yumunca Çabuk, hızlı, bir an içinde, hemen.
göz altına almag Ölümünü hatırlamak.
göz altında saklamag Dikkat etmek.
göz atmag Gözle işaret etmek.
göz basmag Gözle işaret etmek.
göz bebeyi kimi gorumag Büyük dikkatle korumak.
göz bulağı Çeşme.
göz dağı çekmek Derde gark etmek.
göz demek Nazarından zarar görmek.
göz dikmek Beklemek.
göz dolandırmag Etrafına bakmak.
göz elemek Gözle işaret etmek.
göz gezdirmek Her tarafa bakmak, baştan ayağa dikkat etmek.
göz gırpımında Bir an içinde.
göz goymag Dikkat etmek, bakmak.
göz görüb, gönül sevmek Kalpten sevmek.
göz işledikce Gözle görüle bilecek kadar, gözün görebildiği kadar.
göz kesmek Uzun süre bakmakla gözünü bir şeyden ayırmak.
göz üste gelib Saygı duyulan kişiyi nezaketle kabul etmek.
göz üste yerin var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.
göz verib işig vermemek Sürekli sıkıştırmak, rahatsız etmek, incitmek.
göz vurmag İşaret etmek için bir gözünü kırpmak.
göz yaşı akıtmag Ağlamak.
göz yaşı kimi Saf, temiz, dupduru.
göz yaşına bağışlamag Birisine acımak, günahını bağışlamak.

göz yaşını abi-leysan kimi tökmek Çok ağlamak.
göz yaşını garışdırmag İkisinin de ağlamasına sebep olmak.
göz yaşlarını gurutmag Artık ağlamamak.
göz yumub açınca Çabuk, hızlı.
gözaydınlığı vermek Kutlamak.
gözde-gulagda olmag **1.** Gözü açık olmak, bakmak. **2.** Dikkat etmek, mukayyet olmak.
gözden düşmek Saygısını kaybetmek, dikkate alınmamak.
gözden eski asmag Aldatmak, yalan söylemek.
gözden geyb olmag Kaybolmak.
gözden goymamag Bütün gün, her gün dikkat etmek, kontrol altına almak.
gözden itirmek Nereye gittiğini bilmemek, görünmez olmak.
gözden itmek Görünmez olmak, gözden kaybolmak.
gözden keçirmek **1.** Öylesine okumak. **2.** Bakmak.
gözden olmag Kör olmak, görme yeteneğini kaybetmek.
gözden salmag **1.** Unutmak. **2.** Uzaklaştırmak.
gözden yayınmag Gözden kaybolmak.
göze şirin gelmek Hoşlanmak.
göz-gaş atmag Göz ve kaşlarının hareketi ile işaret etmek.
göz-gaş elemek Göz ve kaşlarının hareketi ile işaret etmek.
göz-göz elemek Fırsat bulup iş yapmak.
göz-gözü görmemek Karanlık olmak.
göz-gulag olmag **1.** Gözü açık olmak, bakmak. **2.** Dikkat etmek, mukayyet olmak.
gözleri alışıb yanmag Yüzünde, gözünde sevinç görünmek.
gözleri berele-berele galmag Şaşırarak gözlerini açmak; hayret etmek.
gözleri gan çanağına dönme Gözleri kızarmak.
gözleri hedegeden çıkmag Çok şaşırarak, hayret etmek.
gözleri ışıglanmag Sevinmek.
gözleri işığa gelmek Kendine gelmek; gururlanmak.
gözleri yanmag Gözleri parlamak.
gözlerinden cin çıkmag Sakin oturmeyan insan hakkında kullanılan ifade.
gözlerinden gan dammag Gözleri kızarmak.
gözlerinden oğurlanmag Gözden kaybolmak, belli etmeden kaybolmak.
gözlerinden yaş akmag Çok ağlamak.

gözlerinden yaş bahar buludu kimi akmag Çok ağlamak.
gözlerine heyran olmag Hayran kalmak.
gözlerine inanmamag Tahmin olunmayan bir iş karşısında şaşırarak.
gözlerine sokmag Kaba bir şekilde göstermek.
gözlerini döye-döye galmag Şaşırarak, hayret etmek.
gözlerini ebedi yummag Ölmek.
gözlerini hemişelik yummag Ölmek.
gözlerini yere dikmek 1. Başını öne eğmek. **2.** Yere bakmak, düşünmek.
gözlerini yummag Ölmek.
gözlerinin çayırı açılmag Sevinmek.
gözlerinin gorasını sıkmag/tökmek Ağlamak.
gözlerinin içine geder gızarmag Tamamen kızarmak.
gözlerinin yaşı gurumag Artık ağlamamak.
gözlerinin yaşı tökülmek Ağlamak.
gözlerinin yaşını abi leysan kimi tökmek Çok ağlamak.
gözlerinin yaşını akıtmag Ağlamak.
gözü ...dalınca galmag Bakakalmak.
gözü açılmag Gaflet uykusundan uyanmak, harekete geçmek.
gözü ağara galmag Şaşırarak.
gözü almag Kazanacağına inanmak, kendine güvenmek.
gözü berelmek Heyecandan, şaşkınlıktan, korkudan gözlerini açmak.
gözü büyümek Şaşırarak, hayret etmek.
gözü çanağa dönmek Çok kızmak, çok sinirlenmek.
gözü çanağından çıkmag Çok şaşırarak, hayret etmek.
gözü çepiş gözüne dönmek Sevinmek, yüzü gülmek.
gözü dama dönmek Gözleri çok şişmek, büyümek.
gözü dana gözüne dönmek Kızmak, kendini kaybetmek.
gözü dolmag Ağlamaklı olmak, gözleri yaşla dolmak.
gözü domba galmag Şaşırarak, hayret etmek.
gözü doymamag Açgözlülük etmek; bakmaktan bıkmamak.
gözü dörd olmag Dikkatle bakmak.
gözü dünyanı görmemek Şımarmak, gururlanmak.
gözü düşmek 1. Görüp aşık olmak. **2.** Birden görmek, gözüne takılmak.
gözü galmag Dikkatle bakmak.

gözü gan ağlamak Çok üzölmek, ağlamak.
gözü garalmag Fenalaşmak, başı dönmek.
gözü geymek Her tarafa bakmak, her yere dikkat etmek.
gözü gızmag Sinirinden kimseyi gözü görmemek.
gözü götürmemek Birisine darılmak, gıpta etmek.
gözü gülmek Sevinmek, gururlanmak.
gözü ile yemek Çok dikkatle bakmak.
gözü kellesine çıkmag Haddinden fazla şaşırmaq, hayret etmek.
gözü kesilmek Unutmak, bırakmak.
gözü mal gözüne dönmek Çok fazla sevinmek, gözleri büyümek.
gözü sataşmag Birden görmek, tesadüfen görmek.
gözü su içmemek 1. Şüphe etmek, inanmamak, güvenmemek. 2. Nefret etmek.
gözü üste! Hazırım! tamam! peki.
gözü yaşlı goymag Ağlatmak.
gözü yol çekmek Gözleri bir noktaya bakmak.
gözü yolda galmag Birisinin yolunu gözlemek.
gözü yoldadı Beklemede.
gözü-gaşı gaynamag Kızmak, sinirlenmek.
gözüm aydın olsun! Kutlamak için kullanılan ifade.
gözüm aydın! Kinaye ile kullanılır.
gözüm senden su içmir Sana inanmıyorum, güvenmiyorum, senden şüphe ediyorum; nefret ediyorum.
gözüm üste yeri var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.
gözümün ışığı Sevgi, okşama ifadesi.
gözün aydın olsun! Kutlama ifadesi.
gözün olsun! Dikkat et! bak!
gözün üste gaşın var demek İncitmek, kırmak.
gözün üstünde olsun! İyi bak! dikkat et! mukayyet ol!
gözünden düşmek Artık ilgilenmemek.
gözünden gan tökmek Acı acı ağlamak, ağlatmak.
gözünden gan yaş tökmek Acı acı ağlamak, ağlatmak.
gözünden kenara goymamag Yanından uzaklaştırmamak.
gözünden od yağmag Çalışkan, çevik insan hakkında kullanılan ifade.
gözünden yaş tökölme Ağlamak.

gözüne deymemek Gözükmemek.
gözüne döndüyüm Takdir ifadesi.
gözüne dönüm Rica belirtir.
gözüne dünya dar olmag Büyük keder yaşamak.
gözüne dünya görüner? Kimseye aldırmmamak.
gözüne garanlıg çökmek Gözleri kararmak, başı dönmek.
gözüne inanmamag 1. Gördüğüne inanmamak. **2.** Gerçekleşmesi akla gelemeyecek bir olaydan dolayı çok şaşırmmak.
gözüne ışıg gelmek Canlanmak.
gözüne sokmag Kabaca göstermek.
gözüne tepmek Açgözlülükle yemek.
gözüne torpag töken yokdur Kısır insan hakkında kullanılan ifade.
gözüne yuku getmemek Uyuyamamak, sabaha kadar uyuyamamak; rahatsız olmak.
gözünü aç, adamını tanı! Tehdit etmek, korkutmak için kullanılan ifade.
gözünü açıb-yumunca Bir anda.
gözünü açmag Uyanmak, kendine gelmek.
gözünü ağartmag Korkunç, tehdit edici bakışlarla bakmak.
gözünü çekmek Bakmamak; elini çekmek.
gözünü çekmemek Birisine uzun süre bakmak, ilgilenmek.
gözünü dikmek Gözünü ayırmadan bakmak.
gözünü dolandırmag Her tarafa, etrafa bakmak.
gözünü döymek Şaşırmmak, hayret etmek.
gözünü gorkutmag Kendinden korkulmasına mecbur bırakmak.
gözünü oğurlamag Birisinin dikkatini başka yöne çekerek kendi işini yapmak, aldatmak.
gözünün acısını almag Azıcık uyumak, biraz yatıp dinlenmek.
gözünün ağı-garası Ailenin tek evladı.
gözünün altınca bakmag Gizlice bakmak.
gözünün gabağına gelmek Hatırlamak.
gözünün gabağına getirmek Hatırlamak, anmak.
gözünün gabağına gan örtmek Kan dökmeye hazır olmak, çok öfkelenmek.
gözünün içine demek Çekinmeden yanlışı veya başka bir şeyi yüzüne söylemek.
gözünün kökü saralmag Çok bakmaktan veya birisini beklemekten yorulmak, usanmak, çok beklemek.

gözünün ucu ile bakmag Gözucuyla bakmak.
gözünün üstünde saklamag İyi bakmak, iyi hizmet etmek.
gözünün yaşına dem vermek Ağlamak.
gözünün yaşını abi leysan kimi akıtmak Çok ağlamak.
gözünün yaşını akıtmak Çok ağlamak.
iki göz isteyir tamaşa etsin Çok güzel insan, hayvan ve b. hakkında kullanılan ifade.
iki gözden olmag Kör olmak.
iki gözü kimi Kendi malı gibi.
iki gözüm Azizim.
pis göze gelmek Nazarı degen birisinden zarar görmek.
seherin gözünü açmag Uykudan uyanmak.
üzden-gözden olmag Alçaltmak, saygısını azaltmak.
üz-göz elemek Düşman etmek, ilişkiyi bozmaya mecbur etmek.
üz-gözü öyreşmek Bir yere veya bir kimseye ısınmak.
üz-gözünden zehm/zeher yağmag Sinirli, öfkeli görünmek.
üz-gözünü büzmek Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.
üz-gözünü hirslendirmek Artık emir almamak, yüz çevirmek.
üz-gözünü turşutmag Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.
üzünden, gözünden igidlik yağır Yiğit birisi hakkında kullanılır.
üzüne bakanda göz gamaşır Güzel anlamında.
yerine göz dikmek Yerine sahip olmaya çalışmak, yerini ele geçirmeyi arzulamak.

Türkiye Türkçesi (Göz)

açık göz Kurnaz.
açık gözlülük Kurnazlık; başkasını pek düşünmeme.
açlıktan gözü/gözleri kararmak Çok acıkmak.
açtı ağzını yumdu gözünü Sövüp savdı, ağzına ne gelirse söyledi; kızarak çok ağır sözler söyledi.
ağır iri, göz şaşı Henüz uykudan kalkmış gibi, kendini toparlayamamış kimse.
ağız açıp gözleri yummak Aşırı derecede öfkelenmek; bağırıp çağırarak.
ağzını açıp gözünü yummak Çok öfkelenerek ne söylediğini bilmemek; ağır, kinci sözler söylemek; hakaret etmek.
ak gözlü Gözlerinin beyaz kısmı çok olan hain, merhametsiz, şefkatsiz kişi.
aklı gözünde olmak Yalnızca gördüklerine inanmak.

alıcı gözle/gözüyle bakmak Büyük bir dikkatle bakmak; alacakmış gibi incelemek; gelişigüzel bakmayıp dikkatlice gözden geçirmek, en ince noktasına varıncaya kadar araştırıp bakmak.

anasının/malın gözü Çok kurnaz, dalavereci, hileci, düzensiz; açık göz, çıkarımı kollayan.

Arabın gözü açıldı/Arap uyandı Geçen bir olaydan ders almak.

badem gözlü Güzel gözlü.

baş göz etmek Evlendirmek, ev bark sahibi etmek.

baş göz olmak Evlenmek.

baş göz yarmak 1. Beceriksizlik yapmak. **2.** Kafasında yara açmak.

baş yarıp göz çıkarmak Bir işi eksik, yanlış, kusurlu yapmak.

başını gözünü yarmak Beceriksizlik göstermek, bir işi yanlış, eksik ve kusurlu yapmak; bozmak.

başını yarıp gözünü çıkarmak Biçimsiz bir kılığa koymak; tanınmaz bir hale getirmek.

başının gözünün sadakası Başın, gözün, hayatın selameti için özveri.

bir göz ile bakmak Arada fark gözetmemek, ayırım yapmamak, hepsine aynı değeri vermek.

bir gözü/gözünü kör, bir kulağı sağır etmek Bazı şeyleri görmezlikten, bazı şeyleri duymazlıktan gelmek; sır tutar olmak.

birinin gözünü oymak/çıkarmak Aralarında aşırı geçimsizlik olmak; birbirine karşı kin ve nefret duymak; her türlü kötülüğü yapmak; dövüşmek.

boş gözlerle bakmak Anlamsız bakmak.

can gözüyle bakmak/tetkik etmek Aşırı dikkat kesilerek, büyük bir dikkatle izlemek; iyici incelemek.

cin göz Çok akıllı, kurnaz.

çapağını alayım derken gözünü kör etmek Bir şeyi düzeltmek isterken daha da kötü yapmak.

çıplak gözle bakmak Gözüne hiçbir alet koymaksızın bakmak.

dört gözle beklemek Birini, bir şeyi büyük heyecan, sabırsızlık ve özleyerek beklemek.

durdu durdu da turnayı gözünden vurdu Bir işte, bir konuda sabredip, uzun süre bekleyip de sonunda çok karlı, kazançlı çıkmak.

dünya gözü ile görmek Ölmeden önce son kez görmek.

dünya gözünde olmamak Bir tek şey dışında hayata karşı ilgiyi yitirmek.

dünyaya göz yummak/kapamak Ölmek.

dünyayı gözü görmemek Aşırı hınç, kaygı, sevinç, sıkıntı, umutsuzluk, üzüntü gibi durumlarda bunlardan herhangi biri dışında hiçbir şeyi düşünmemek; umursamamak

eğri gözle bakmak Biri hakkında kötü düşünce beslemek; kötü niyetle bakmak.

ekmeğine göz dikmek/koymak Birinin geçim kaynağını; işini elinden almaya çalışmak.

el emeği, göz nuru Çalışarak, bizzat işleyerek yapılan iş; el emeği harcanarak, göz nuru dökülerek yapılan iş.

el ermez, göz görmez Çok uzakta olmak.

elemtere fiş, kem gözlere şiş Nazar değmesin.

eli aştta, gözü oynaşta Yapılması gereken işte dikkatli olmayıp, başka şeylerle ilgilenmekte.

eli işte, gözü oynaşta İş yapar gibi görünüyor, ama akıllı başka yerde, havai.

elin gözündeki çöpü görüp kendi gözündeki direği/merteği görmemek Başkalarının en ufak kusuruna dikkat edip gördüğü halde kendi kusur ve eksikliklerinin farkında olmamak.

elle tutulur, gözle görülür Göz önünde, çok belirgin, çok açık.

eski göz ağrısı Eski sevgili, eski arkadaş, eskiden sevip ayrılınan kişi.

fena/kötü gözle bakmak Kötülük edercesine bakmak.

gece gözü kör gözü Geceleyin iş yapılmaz.

gök gözlü 1. Gözleri mavi ile açık yeşil olan. **2.** Gözleri renkli olup hain olan kimse.

gönlü tok gözü görmez olmak Eskisi gibi itibar etmemek.

gönlü/gözü tok Fazla mal ve kazanç peşinde olmayan, ihtiraslı olmayan.

gönül gözüyle bakmak Dünyasal değerlendirmelerin dışında bakmak.

gördüğünden göz kirası istemek Her gördüğü güzel şeyden kendine verilmesini istemek.

göz açamamak Çeşitli sebeplerden ötürü fırsat ve zaman bulamamak.

göz açıp kapamadan Bir anda, hemen, şimdi, anlaşılmadan, hissedilmeden.

göz açıp/yumup açıncaya/kapanıncaya kadar Bir anlık sürede; çok kısa bir zamanda.

göz açmak 1. Doğmak, dünyaya gelmek. **2.** Huzur ve rahata ermek, rahat edecek elverişli zaman bulmak.

göz açmaya vakti olmamak Hiç uygun ve boş zamanı bulunmamak, çok meşgul olmak.

göz açtırmamak Baskı altında tutmak, başka bir iş yapmasına fırsat ve zaman vermemek.

göz ağrısı Çok sevilen kimse, eskiden sevilmiş kimse.

göz alıcı 1. Fazla ışıktan, aydınlıktan bir şeye bakamaz hale getiren. **2.** Alımlı, çekici, göze çarpan, güzelliği ile ilgi çeken.

göz almak 1. Göz kamaştırmak. **2.** Güzelliği ile dikkati çekmek.

göz altına almak Bir olayın soruşturması sırasında emniyette gözetim altında tutmak.

göz altında tutmak Gözetim altında bulundurmak.

göz aşinalığı Birbirini arada sırada uzaktan görmeye doğan tanışıklık.

göz atmak/gezdirmek 1. Kısa bir süre için bakıvermek, kısa bir zamanda gözden geçirmek. **2.** Başka birinin malına heves ve istek duymak.

göz aydına gitmek Birini, kavuştuğu sevindirici bir durum dolayısıyla kutlamaya gitmek.

göz bağı Gaflet, akıl ve duyguları yanıltan sebep.

göz bebeği Kıymetli varlık, sevgili, değerli, gerekli.

göz boncuğu Nazar değmesin diye takılan boncuk.

göz boyamak Gösteriş yaparak aldatmak, hileye düşürmek.

göz çıkarmak Zarar vermek, ihanet etme.

göz dağı vermek Birine istenileni yaptırmak için korkutucu söz ve davranışlarda bulunmak.

göz dalmak Amaçsız, bir yere uzun süre bakmak.

göz değil çıra budağı Gördüğüne dikkat etmeyen (göz).

göz değmek/göze gelmek Kötülük, uğursuzluk getireceğine inanılan kıskanç bakış.

göz derya, seyir bedava Her şeye bakmak serbesttir.

göz dikmek/koymak Bir şeyi ele geçirme isteği duymak, başka birine ait şeyi arzulamak.

göz doldurmak/doyurmak Hayran etmek; değerinden çok, davranışı, görünüşü ile umulandan daha etkili olmak, derinden etkilemek.

göz dumanlanmak Kızmak, öfkelenmek.

göz eğlendirmek Çevresindekilere çok dikkat harcamadan bakmak.

göz erimi Gözün alabildiği uzaklık; gözün görebildiği en uzak nokta.

göz etmek Birine kaş göz hareketleriyle isteklerini bildirmek.

göz gezdirmek 1. Bir yazıyı derinlemesine incelemeden yüzeyden okumak. **2.** Üzerinde çok durmadan bakıp geçmek.

göz göre göre Her kesin gözü önünde, belli ve açık olduğu halde.

göz göz olmak Delik deşik olmak.

göz göz Üzerinde bir çok delik bulunan, gözler halinde.

göz göze gelmek Bakıştan birbirine tesadüf etmek.

göz gözü görmemek Duman, karanlık ya da tozdan dolayı hiç bir şey görülmemek.

göz hakkı Bir şeye imrenerek bakan kişiye, özlemine yatıştırmak üzere verilen küçük parça.

göz hapsine almak Bir kimsenin hiçbir davranışını gözden kaçırmamak, bakışlarını bir şey üzerinde ayırmadan sürekli olarak gözetlemek.

göz kestirmek Mimlemek.

göz kırpıncaya kadar Bir an içinde.

göz kırpmadan Hiç çekinmeden, duraksamadan.

göz kırpmak 1. Göz kapağını açıp kapamak. **2.** Tasvip ve teşvik etmek. **3.** Haber vermek, müjde vermek. **4.** Başkasına söylediklerini doğru olmadığını işaretle anlatmak için benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak.

göz kırpmamak 1. Geceyi hiç uyumadan geçirmek, hep uyanık olmak **2.** Tehlikelere aldırmamak.

göz kızarmak Ağlamak, üzülmek, ıstırap çekmek.

göz kirası Görmekten edinilen hak.

göz koymak 1. Bir şeyi elde etmeyi gaye edinmek, elde etmek istemek; bir şeyin kendisinin olmasını arzulamak. **2.** Gönlü ve arzusu onda kalmak

göz kulak olmak 1. Kendisine emanet edilen şeyi gözetlemek, korumak, bakmak. **2.** Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak.

göz kuyruğu Gözün şakağa doğru olan ucu.

göz nuru dökmek Bir işin yapılmasında göz emeği bulunmak; bir şeyi meydana getirmek için çok emek vermek.

göz oymak Hile ile düşmanlık etmek.

göz önünde bulundurmak/tutmak/önüne almak Önemsemek; dikkate almak, hesaba katmak, durumun nasıl bir sonuca yol açacağını düşünmek.

göz önüne getirmek 1. Hayalinde canlandırmak, bir şeyi tasarlamak, zihinde canlandırmak. **2.** Bir şeyin nasıl sonuçlanacağını önceden düşünmek.

göz pınarı Gözün burun tarafındaki ucu.

göz sevdası Bakışarak sevişmek; yalnızca bakmakla yetinilen aşk.

göz süzmek Göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak nazlı bir eda ile baygın bakmak.

göz tahmini Görerek tayin edilen ölçü.

göz terazisi Görerek ağırlık tahmini.

göz ucu/kuyruğu ile bakmak Sezdirmeden bakmak; fark ettirmeden şöyle bir bakmak.

göz yaşı dökmek Gözünden yaş gelerek ağlamak.

göz yaşını içmek İstirabını belli etmemek; acısını içinde saklamak.

gözden bırakmak Önem vermemek, aldırmamak.

gözden çıkarmak Bir şeyin, bir malın elden gitmesine razı olmak, yokluğuna katlanmak; vazgeçmek, feda etmek.

gözden çıkmak Değer kaybetmek, önemsiz konuma gelmek.

gözden geçirmek 1. Okumak. 2. Daha iyi tanımak, özelliklerini anlamak için her tarafına bakmak. 3. Vaziyeti tahkik etmek, incelemek.

gözden irak olan Uzaklarda bulunan, görünmeyen.

gözden kaçmak Bakılan şeyler arasında her nasılsa görülmemiş olmak.

gözden kaçmamak Fark edilmek, bilinmek.

gözden kaybolmak/silinmek Görülmekte olan kişi artık görünmez olmak, ortalıkta görünmemek.

gözden sürmeyi çalmak/çekmek Çalınması güç olan, çok iyi korunan şeyleri bile çalabilmek, hırsızlıkta çok usta olmak.

gözden uzaklaşmak Ayrılıp başka yere gitmek, görülmez olmak.

göze almak Yapacağı iş için doğabilecek her tehlike ve güçlüğü önceden, peşinen kabul etmek.

göze batmak 1. Görünüşü dikkati çekmek, herkesi rahatsız etmek, uygunsuz, yakışsız görünmek. 2. Çekmezliğe yol açmak, başkalarının kıskançlığını uyandırmak.

göze çarpmak 1. Görünüşüyle dikkati çekmek. 2. Bir an bakınırken görmek, dikkat çekmek.

göze diken olmak Herkes tarafından kıskanılmak.

göze gelmek Kendisine göz değmek, nazara uğramak; kıskanç ya da hayran bakışların etkisiyle uğursuzluğa uğramak.

göze girmek Davranışları ve yetenekleri ile güven kazanmak.

göze görünmek 1. Açık, belli olmak. **2.** Var olmamasına karşın var gibi görünmek.

göze görünmemek 1. Ortaya çıkmamak. **2.** Kendisi var olmamakla birlikte görünmemek. **3.** Yapmaya karar verdiği iş dolayısıyla karşılaşacağı tehlikeyi hiçe saymak.

göze göz dişe diş Öç alma; acısını çıkarma, kötülük yapana aynısını yapmak.

göze ilişmek Şöyle bir dikkati çekmek, rastgele görmek.

göze sokmak 1. Uyarmak. **2.** Kabaca göstermek. **3.** Beğendirmek.

gözleri fincan gibi İri bakışlı, korkunç gözlü.

gözleri kan çanağına dönmek Uykusuzluk, kızgınlık, ağlama vb. nedenlerle gözleri çok fazla kızarmak.

gözleri kapanmak 1. Çok uykusu olmak. **2.** Ölmek.

gözleri nemlenmek Hafifçe ağlamak.

gözleri oynamak Kızmak.

gözleri parlamak Gözlerinde istek, mutluluk, sevinç belirtileri görülmek.

gözleri sönmek Gözlerinin canlılığını, parlaklığını kaybetmek.

gözleri sulanmak Ağlamak, dış bir etkenle gözleri yaşarmak.

gözleri süzülme Uykusu gelmek; göz kapakları birbirine yaklaşmak.

gözleri toprağa bakmak Öleyazmak; ölecekmiş gibi bir hal almak.

gözleri uzaklarda kaybolmak Dalmak.

gözleri velfecir okumak Gözlerinden zeki, ama hileci, kurnaz olduğu anlaşılma.

gözleri yaşarmak Üzüntü veya sevinç verici bir durum ya da olay nedeniyle duygulanıp gözlerinden yaş gelmek.

gözleri yollarda/gözü yolda kalmak Özlenen kişinin ya da geciken mektubun, haberin gelmesini özlemlerle bekleyip durma.

gözleri/gözü açılmak 1. Uyanmak. **2.** Eskiden anlamadığı, bilmediği bir çok şeyleri öğrenip işine gelenle gelmeyi ayırt edere duruma gelmek.

gözleri/gözü dalmak Gözleri bir şeyin üstüne veya bir yere takılarak derin düşünce veya hayale kapılmak, dalgın bakma.

gözleri/gözü dönmek Aşırı istek, öfke nedeniyle saldıracak durumda olma.

gözleri/gözü dünyayı görmemek İçinde bulunduğu bir ruh halinden dolayı hiçbir şeyin farkına varmamak.

gözleri/gözü fal taşı gibi açılmak Büyük öfkeden, şaşkınlıktan dolayı aşırı derecede iri iri açılmak; hayret etme.

gözleri/gözü kamaşmak Güzellik ve ihtişam karşısında büyük bir şaşkınlık, hayranlık içinde olmak.

gözleri/gözü kararmak 1. Açlık, yorgunluk gibi sebeplerle iyi göremez olmak. 2. Hırs, öfke, intikam dolayısıyla yaptığının farkına varamayacak durumda olmak, saldıracak halde olmak.

gözleri/gözü yolda/yollarda olmak Uzun zaman görülmeyen ve özlenen bir kimsenin, bir haberin gelmesini bekleyip durmak.

gözlerine perde çekmek Gerçekleri göremez, anlayamaz duruma düşürülmek.

gözlerine/gözüne uyku girmemek/tutamamak Uyuyamamak.

gözlerini açmak 1. Uyanmak. 2. Ağır hasta biraz kendine gelmek. 3. Birisinin bilinçlenmesine, gerçeği görmesine çalışmak, uyarmak. 4. Bir yere bakmak, yollarla bir yere açılmak.

gözlerini devirmek Birine, öfkesini belli edecek biçimde bakmak.

gözlerini dikmek Bir yere dikkatle bakmak.

gözlerini kaçırmak Biriyle göz göze gelmemek için bakışlarını başka yana çevirmek.

gözlerini kapamamak Uyuyamamak.

gözlerini toprak doyursun Verilenleri yeter görmeyerek istemekte devam edenlerin açgözlülüğü ölümle giderilsin.

gözlerini yummak Ölmek.

gözlerini/gözünü alamamak İlgi, hayranlık nedeniyle bakışlarını ayıramamak.

gözlerini/gözünü kan bürümek Her kötülüğü yapacak kadar öfkeli ve kinli olmak.

gözlerini/gözünü oymak Birine çok eziyet, kötülük etmek.

gözlerinin bağına açmak Dikkatli ve uyanık kılmak; uyarmak.

gözlerinin içi gülmek Çok mutlu olduğu; çok sevinçli olduğu, yüzünden, gözlerindeki parıltıdan belli olmak.

gözlerinin önünde canlanmak Gözünün önündeymiş gibi olmak.

gözleriyle yemek Aşırı istekli veya kızgın bakmak.

gözü aç/açgözlü Doymak bilmeyen, gerekenden çok yiyecek, mal elde etmek isteyen.

gözü açık gitmek Amaçlarına, isteklerine kavuşmadan, onların gerçekleştiğini görmeden veya birine hasret olarak ölmek.

gözü açık/açık gözlü İşini bilen, bir işi kolay yürütme yollarını bulmakta, çıkarını sağlamakta becerikli, kurnaz, uyanık, zeki.

gözü almamak 1. Görünüşü kendine güven vermemek, gözü tutmamak. **2.** Yapma güç ve yeteneğini kendinde bulmamak.

gözü ardında Mahrum, arzulu.

gözü arkada kalmak Ardında bıraktığını merak ve ilgiyle düşünmek; kaygılanmak; arkada bıraktığı şeyden çözülemez, ona ilgi ve sevgiyle bağlı kalmak.

gözü bağlı/gözleri kapalı 1. Çevresinde olup bitenlerin farkına varmayan, bilgisiz, habersiz, masum. **2.** İyice anlamadan, sorup soruşturmaksızın.

gözü bir şey görmemek Hiçbir şeyin farkına varmamak, başka hiçbir şeyle meşgul olmamak.

gözü bulanmak Baktığı şeyleri keskin çizgileriyle seçemez olmak, ayrıntılarıyla görememek, bir tül arkasından görür gibi olmak.

gözü büyükte olmak Büyük istekler, emellerle dolu bulunmak.

gözü büyümek 1. Şaşmak, korkmak. **2.** Abartmak.

gözü dalmak Gözleri bir noktaya dikilmiş halde baktığı şeyi görmeden dalgın dalgın bakmak.

gözü dar Kıyımsız, kimseye bir şey vermek istemez.

gözü dışarıda Evini veya işini ihmal eden; nikahlı eşiyile yetinmeyip başkaları ile arkadaşlık kurmak amacını güden kadın ya da erkek.

gözü doymak İsteddiği bir şeye kavuştuktan sonra fazlasını istememek; aşırı istekli, hırslı olmamak.

gözü dönmek Aşırı bir istek ya da öfke dolayısıyla etrafına saldıracak duruma gelmek.

gözü dumanlanmak Öfkeden gözü hiç bir şey görmemek.

gözü gibi sakınmak Bir zarar gelmesin diye özenle bakıp korumak.

gözü gibi sevmek Bir şeyi pek çok sevmek.

gözü gitmek Bir şeye farkına varmayarak; elinde olmayarak; rastlantı ile bakmak.

gözü gönlü açılmak Sevinmek; güzel bir şeyi görüp içi açılıp ferahlık duymak, neşelenmek.

gözü gönlü tok Geçim sıkıntısı içinde olmasına karşın kimseden bir şey istemeyen, güçlülükle yardım kabul eden.

gözü görmemek 1. Görmez olmak. **2.** Belli bir şeyden başkasıyla ilgilenmemek. **3.** Öfke sonucu en kötü şeyleri yapacak duruma gelmek.

gözü hiç bir şey görmemek 1. Kendini çok önem verdiği bir işe bağlayıp başka hiçbir şeyle ilgilenemez olmak. 2. Heyecan, kin, öfke gibi nedenlerle sonucunun ne olacağını düşünmeden en kötü şeyleri bile yapacak duruma gelmek.

gözü ısırmak Bir kimseyi tanır gibi olmak.

gözü kalmak 1. Beğenmek, elde edemediği bir şeyi hala istemek. 2. Ele geçiremeyeceği bir şeyi kıskanmak. 3. Bakışları bir noktaya takılıp dalgınca bakmak.

gözü kan çanağı olmak Çok ağlamaktan gözleri kızarmış olmak.

gözü kapalı 1. Düşünüp taşınmadan. 2. Dünyanın gidişinden haberi olmayan. 3. masum, günahsız, kabahatsiz, habersiz.

gözü kapalı evlenmek Düşünmeden, araştırmadan evlenmek.

gözü kapanmak 1. Çok uykusu geldiğinden göz kapaklarının birbirine yaklaşması. 2. Ölmek.

gözü kara Tereddüt etmeden atılabilen, korkusuz, cesur.

gözü kararmak 1. Başını dönerek hafif baygınlık geçirmek. 2. Hırs ve ümitsizlik nedeniyle ne yaptığını bilmeyecek bir duruma gelmek.

gözü kaymak 1. Gözü ara sıra şaşığı gibi görünmek. 2. İstemediği halde bakmak.

gözü keskin 1. Uzakları iyi gören. 2. Herkesin göremediği incelikleri görebilen.

gözü kesmek Bir iş yapabilme konusunda kendine güvenmek, kendisini yeterli bulmak.

gözü korkmak Aleyhte neticelenmiş olan bir sınamadan sonar birinden ya da bir şeyden zarar gelebileceği düşüncesine saplanmak.

gözü kör olsun 1. O şeyi artık istemiyor. 2. Çok gerekli ama bir türlü elde edilemiyor.

gözü küllü Deneyimsiz, iyiyi kötüyü ayırt edemez.

gözü olmak Bir şeyi ele geçirmek isteği beslemek, başkasının malını ve varlığını almak istemek.

gözü yememek/almamak Bir işi, o işi yapma gücünü kendinde bulamamak; o işe girişmekten çekinmek.

gözü yılmak Daha önce denediğinden, kötü tecrübeleri sebebiyle yeniden o işi yapmaktan çekinmek.

gözü yolda Bekler vaziyette.

gözü yolda kalmak Beklemek.

gözü yüksek/yükseklerde olmak Bulunduğu durumdan çok üstün bir duruma ulaşmayı istemek; istekleri büyük olmak.

gözü/gözleri açılmak Gerçekleri görmek, gerçeklerin farkına varmak.

gözü/gözleri kapalı 1. Olup bitenlerin farkına varmayan, gerçekleri idrak edemeyen.

2. Sorup anlamadan, düşünmeden.

gözü/gözüne ilişmek Birdenbire ya da istemeden rastgele görmek.

gözüm çıksın Yalan söylüyorsam gözlerim kör olsun.

gözüm görmesin 1. Defolup gitsin, bana görünmesin, onu görmek istemiyorum. **2.** O

şeyi uzaklaştırın, görmeye dayanamıyorum, görmek istemiyorum.

gözüme hayal oldu Uzun süredir göremedim ancak hayalimde canlandırabiliyorum.

gözümün bebeği Canım, çok sevdiğim.

gözümün elifi En sevdiğim en değerli varlığım.

gözümün nuru Sevgi anlatan bir seslenme.

gözün alabildiğine Gözün görebileceği en uzak yerlere kadar.

gözün aydın 1. Kavuştuğun sevinçli gün (ya da sevindirici olay) kutlu olsun; mutlu ve sevindirici habere çok sevindim, hayırlı olsun. **2.** Sevinç veren bir olaydan dolayı kullanılan bir kutlama sözü.

gözün üste kaşın var dememek Her davranışını hoş karşılamak; ses çıkarmamak, her şeyi kabul etmek.

gözünde bir çapak/şafak var Tutumlarından becerikli, anlayışlı olduğu anlaşılıyor.

gözünde büyütme 1. Bir şeyi yapmayı kestirememek; o şey kendisine çok büyük ve güç gelmek. **2.** Bir kimseye olduğundan fazla değer vermek, önemsiz olan bir şeye fazla önem vermek.

gözünde kalmak İstediklerini elde edememenin üzüntüsü içinde olmak, isteğine eremeden ölmek.

gözünde olmamak Ya üzüntü ya hastalık nedeniyle önceleri önem verdiği bir şeye artık önem ve değer verecek durumda olmamak.

gözünde tütmek Çok özlemek; göreceği gelmek; hasret, özlem çekmek.

gözünden ayırmak istememek Birinin bir şeyi yakınında, görüp görüşebileceği bir yerde bulunmasını istemek.

gözünden esirgemek Birini, bir şeyi büyük itina ile korumak, üzerine titremek.

gözünden gönlünden silmek Tamamen unutmak, eserini göz önünden, sevgisini gönlünden kaldırmak, çıkarmak.

gözünden kaçmak Dikkatsizlikle görmemiş, fark etmemiş olmak.

gözüne bit düşmüş gibi İşinin üzerine eğilmiş, gözünü ayırmadan çalışıyor.

gözüne dizine durmak Nankörlüğün cezasını çekmek.

gözüne dünya görünmemek Dünyaya ait şeyler umurunda olmamak, önem vermemek.

gözüne girmek Anlayışlılığı, çalışkanlığı, becerikliliği ile büyüğünün sevgi güvenini kazanmak, olumlu davranışlarıyla karşısındakinin güvenini kazanmak.

gözüne görünecek bela var Belaya girecek biçimde hareketlerde bulunanlar için söylenir.

gözüne hiç bir şey görünmemek 1. Her türlü tehlikeyi göze alacak kadar kızmış olmak. 2. Dünyadan bezerek her şeyden vazgeçmek; kendi derdi yüzünden hiç bir şeye önem ve değer vermemek.

gözüne karasu inmek 1. Karasu hastalığı dolayısıyla gözü görmez olmak. 2. Gelmesini çok istediği kimsenin ya da şeyin uzun süre yolunu gözlemek.

gözüne kestirmek 1. Başarabileceğine, üstesinden gelebileceğine inanmak. 2. beğendiği, istediği bir şeyi elde etmeyi tasarlamak. 3. Zevkine uygun bulmak.

gözüne sokmak 1. Birinin bir kimseyi beğenmesini sağlamak. 2. Görmek istemediği şeyi zorla göstermek.

gözüne uyku girmemek Bir türlü uyuyamamak, uykusuz kalmak, kaygılanmak.

gözüne/göze ilişmek Dikkatli aramadığı halde birini , bir şeyi görmek; bir rastlantı ile görmek.

gözünü açıp görmek Doğmak, akli ermek, etrafını tanımak.

gözünü açmak 1. Uyanık olmak, dikkatli olmak. 2. Bir konuda istekli olmak. 3. Birisinin bir konuda, bir şey hakkında bilgiler vermek suretiyle görüşünü genişletmek, onu uyarmak, ikaz etmek.

gözünü ayırmamak Bakışını başka bir tarafa çevirmemek; bir şeye gözünü dikip sürekli olarak bakmak; devamlı olarak aynı şeye bakmak.

gözünü bağlamak Akıl ve duygu yönünden birini yanıltmak; aklatmak; birini doğruyu bulamaz, düşünemez duruma getirmek.

gözünü başını yarmak Bir işi çok kötü yapmak.

gözünü boyamak Yanıltmak.

gözünü çıkarmak 1. Bir işi en kötü şekilde yapmak, çok kötü yapmak. 2. Bir şeyi alırken iyi seçim yapamamak; iyi mal dururken kötüsünü almak, seçmek.

gözünü daldan budaktan/çöpten esirgememek/sakınmamak Tehlikeli işlere girişmekten çekinmemek, cesaretli olmak.

gözünü dikmek Gözünü ayırmadan bir şeye ya da bir yere devamlı olarak bakmak.

gözünü doyurmak Bol bol çok çok vermek; istediğinden daha fazla vererek artık istemeyecek hale getirmek.

gözünü dört açmak Çok dikkatli olmak, aldanmamak için büyük dikkat göstermek, uyanık olmak.

gözünü kin bürümek Öç almaktan başka bir şey düşünemez olmak; çok öfkelenmek, adam öldürecek kadar öfkelenmek.

gözünü korkutmak Birini korkar hale getirmek, yıldırımak.

gözünü oymak Çok kötülük etmek.

gözünü patlatmak Birini dövmek, yaralamak.

gözünü sevdiğim **1.** Çok sevdiğim, sevgi, özlem sözü olarak söylenir. **2.** Sevgili dostum.

gözünü seveyim **1.** Çok rica ederim; çok sevdiğim şeydir, durumdur. **2.** Çok sevdiğim şeydir, durumdur.

gözünü toprak doyursun Ne denli mal mülk edinse gözü doymuyor, ancak ölürse doyar.

gözünü yaşartmak Üzmek, gözlerinden yaş getirtmek.

gözünü yıldırımak Bütün cesaretini kırmak.

gözünü yummak **1.** Görmezlikten gelmek. **2.** Ölmek. **3.** Uyumak, yapılan hataları görmezlikten gelmek.

gözünün bebeği gibi bakmak İhtimamla bakmak; özenle korumak, beslemek.

gözünün bebeği gibi sevmek Aşırı bir sevgi göstermek; çok sevmek; beğenmek.

gözünün bebeğini seveyim Bir okşama deyiimi.

gözünün çapağını silmeden Çok erken, sabahleyin uyanır uyanmaz.

gözünün içine baka baka Çekinmeden; karşısındakinden korkmadan, cesaretle.

gözünün içine bakmak **1.** Bir kimsenin üstüne titremek. **2.** Buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak. **3.** Bir isteğin yerine getirilmesi için gözleriyle birine yalvarmak, davranışını ona uydurmak için vereceği işareti beklemek.

gözünün kuyruğuyla bakmak Değer vermeden bakmak; baktığını belli etmeden; yandan bakmak.

gözünün önünden gitmemek Hayalinde hep onu canlandırmak; bir türlü unutmamak; hep görür gibi olup unutmamak.

gözünün önüne gelmek Anımsamak, tasarlamak, zihinde canlandırmak.

gözünün önüne getirmek **1.** Birini ya da geçmişteki olayı tekrar hatırlamak. **2.** Hayalini kurmak; canlı olarak hatırlamak.

gözünün üstünde kaşın var dememek Birine her davranışını hoş karşılamak ve alınmasına yol açacak hiçbir şey söylememek; birinin her hareketine göz yummak; kusurlarını hoş görmek.

gözünün yaşına bakmamak Acımamak, ağlayıp sızlamasına aldırmamak; merhamet etmemek.

gözüyle bakmak Birine, bir şeye... gibi bakmak.

gözüyle görmek Görmüş olduğunu inandırıcı biçimde belirtmek.

gözüyle yemek Rahatsız edici biçimde dik dik bakmak.

havanın gözü yaşlı Nerede ise yağmur yağacak.

herkesi gözü kapalı satın almak Çok zengin ve kurnaz olmak.

iki göz arasında Çabuk, hemen, göz açıp kapamadan.

iki gözü iki çeşme/pınar olmak Sürekli göz yaşı dökmek; durmadan ağlamak.

iki gözüm önüme aksın ki Elbet; yalandan sakınıldığını ifade etmek için kullanılır ki, aslında gözüm kör olsun anlamındadır.

ilk göz ağrısı 1. İlk doğan evlat. **2.** Birinin ilk aşkı; evlendiği ilk karısı.

kafa göz yarmak Beceriksizlik göstermek; kabaca davranmak; zarar vermek; kırıp dökmek.

kafasını yarıp gözünü çıkarmak Beceriksizlik göstermek.

karanlıkta göz kırpmak/yummak Başkaları anlamasın diye yaptığı işe özel bir biçim veren kişinin amacı, anlamasını istediği kimsece de anlaşılamamak.

karnı tok gözü aç Aç gözlü, aza kanaat etmeyen; azla yetinmeyen.

kaşının altında gözün var demek Kusur bulmaya çalışmak.

kaşla göz arası/arasında Çabucak, habersiz, fark ettirmeksizin, kimseye sezdirmeden, hemen.

kaşlı gözlü Güzel; yüzü güzel olan.

kefenini boynuna, şehitliği göze almak Ölüme bile razı olmak.

kem göz Baktığı yere nazar değdiren göz.

kem gözle bakmak Nazar değdiren bir gözle bakmak; kötü niyetle bakmak.

kem gözlü Uğursuz, kötü bakışlı.

kendi gözünden sakınmak 1. Çok kıskanmak. **2.** Her şeyden çok ona değer vermek.

kendi gözünü kendi bağlamak Kendi kendini yanıltmak.

kömür gözlü Gözlerinin rengi siyah olan.

kör gözlü Dikkatsiz, değer biçemeyen.

kör kör parmağım gözünde/gözüne Ortada, apaçık, herkesin gözü önünde, gözle görülecek kadar meydanda.

kötü göze bakmak 1. Bir kimse için kötü duygu ve düşünceler beslemek, bunu belli edercesine bakmak. **2.** Birine cinsel isteğini belli eden bir tavırla bakmak.

lokma gözlü Fırlak gözlü; patlak gözlü kimse.

mahın gözü 1. En iyi cins mal. **2.** Aşağılık ve zararlı kimse; iffet yoksunu.

metelik gözüne divan sinisi görünmek Muhtaç durumda olmak.

okuma bilmez gözü defterdarlıkta Kendi yetenekleri üstünde bulunan işleri elde etmek ister.

ölümü göze/gözüne almak Amacını gerçekleştirmek uğruna ölmekten korkmamak; hayatını hiçe saymak; tehlikeli bir işe girişmek.

para gözlü Paradan başka şey yaptığı her iş için para bekleyen.

patlak gözle Dışarı fırlamış gözleri olan.

sağ göz sol göze muhtaç olmamak En yakınına bile ihtiyaç duymamak.

sende de o göz var mı? Sen buna inanacak kadar saf mısın?; sen kolayca inanacak, kanacak kadar saf biri değilsin.

sönmüş göz Parlaklığını kaybetmiş, görmeyen gözler.

sulu gözlü Gözyaşını tutamayan, hemen ağlayan.

sürmeyi gözden çekmek/gözden sürmeyi çalmak/çekmek Hırsızlıkta çok usta olmak; çalamayacağı bir şey bulunmayacak kadar becerikli hırsız olmak.

tepe göz Hamam.

tok gözlü Kanık; mala ve yiyeceğe aşırı bir düşkünlüğü olmayan.

toprak doyursun gözünü Açgözlüler ancak ölünce huzur bulur.

toz gözlü Mala mülke, paraya, yiyeceğe düşkün olmayan, elindekileri başkalarına vermekten çekinmeyen kimse.

uyku gözlerinden akmak Uykusunun geldiği göz kapaklarının kapanır gibi olmasından anlaşılacak.

uyku gözünden akıyor Uykusu geldiği gözünden anlaşılıyor.

yan gözle bakmak 1. Göz ucuyla bakıvermek. **2.** Düşmanca tavırla bakmak; kötü niyetle bakmak.

yılanı sen tut gözüne ben bakayım Tehlikeli iş için teşebbüste sen bulun; bundan kazanç sağlayan da ben olayım.

3. 5. Kulak/Kulak/Gulag

Özbek Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin "kulak"la ilgili deyimlerinde kulak duyu organı, "işitmek", "dinlemek", "bilgilendirmek" vb. anlamlar içermektedir.

Özbek Türkçesi (Kulak)

"ağzing kani?" dese, kulağini körsatmak Aptal, ahmak.

aç karnim, tinç kulağim Hiçbir şeye ihtiyaç duymadan elinde olanla yetinmek.

ağzi kulağida Çok mutlu.

ağzi kulağiga yetdi Ağzı kulağına vardı, çok sevindi.

asmanga uçsa ... ayağidan, yerge kirsa ... kulağidan tartmak Kurtulmasına izin vermemek.

bu kulağidan kirib, u kulağidan çikib ketmak Bir kulağından girip diğerinden çıkmak, dinlememek.

can kulaği bilan Son derece dikkat ve ilgi ile.

gapini kulakka almak Birinin söylediği şeyi ciddiye alıp söylediğini yapmak.

hökizning kulağiga tanbur çertmak Boş yere laf anlatmaya çalışmak.

ikki kulaği bilan Dikkatle.

ikki kulağim sende/sizde Sözü dikkatle dinlemeye hazırım.

köz körmegen, kulak eşitmegen Bilinmeyen, tanınmayan.

közi kör, kulaği kar boldi Hiçbir şeyi görmemiş ve işitmemiş olmak.

közi kör, kulaği kar Hiçbir şeyden haberi yok.

kulaği ağır İşitme yeteneğinin az olması, ağır işitmek.

kulaği astida kaldi Aniden ölmek.

kulaği ding Dikkatle dinlemeye hazır.

kulaği pişidi İşiterek tecrübesini artırmak.

kulaği tikkaydi Her türlü hoş olmayan sözü duymaya hazır olmak.

kulaği tinçidi Her türlü nahoş sözlerden, şikayetlerden kurtulmak.

kulağidan ding boldi Dikkatle dinlemeye hazır olmak.

kulağidan nari ketmaslik Ne kadar zaman geçse de şimdi söylenmiş gibi hatırında olmak.

kulağiga almak Birinin lafını dinleyip iş yapmak.

kulağiga çalınmak Bir sözü yada sesi açık olmayacak bir şekilde duymak.

kulağıga kirmek Özellikle dinlememek, ilgilenmediği halde duymak.
kulağıga kirmaslik 1. Heyecan ve meşguliyetten dolayı söyleneni duyamamak. **2.** Değersiz görme, kabul etmeme.
kulağıga koymak 1. Sözü anlamak. **2.** Hatırında sağlam tutmak.
kulağıga yetmak Bir aracı dolayısıyla duyup haberdar olmak.
kulağıni batangga keltirmek Yüksek sestem sağır olmak.
kulağıni burab koymak 1. Uygun olmayan bir işin tekrar yapılmaması için uyararak.
2. Ne söyleyeceğini, ne yapacağını önceden tembihlemek.
kulağıni pişitmak Ne söyleyeceğini, ne yapacağını önceden tembihlemek.
kulağıni tişlab ketmak Boş yere, faydasızca yok olup gitmek.
kulağıni tişlamak Kız çocuğunu bebekliğinde biriyle sözleme; beşik kertmesi.
kulak kerak bolsa, kesib aling Konuşmayı, bağırıp çağırılmayı kes!
kulak salmak 1. Dinlemek. **2.** Söylediğini yapmak.
kulaktan kalmak İşitme yeteneğini kaybetmek.
kulaklari astida şavla kaynatmak Tokatla başının yan tarafına sert vurmak.
kulaklarni kamatga keltirmek Yüksek sestem dolayısı sağır olmak.
kulak-miyasini yemak Çok konuşarak birinin beynini yormak, bezdirmek.
uzun kulak 1. Dedikoducu. **2.** Kulaktan kulağına geçen, doğruluk veya yanlışlığı bilinmeyen.

Azerbaycan Türkçesi (Gulag)

ac gulağım, dinc gulağım Hiç kimseyle bir işi olmamak anlamında kullanılan ifade.
ağız deyenı gulag eşitmir Çok ses, gürültü, karışıklık hakkında (atasözü gibi de kullanılmaktadır).
ağızını gulağına yapıştırmag Yakınlaşıp kulağına bir şeyler söylemek.
bir gulağından alıb o biri gulağına vermek Laf dinlememek, söyleneni duymamak.
bu gulağından alıb, o biri gulağından ötürmek Laf dinlememek, söyleneni dikkate almamak.
elini gulağına vermek Söylemek; şarkı söylemeye başlamak.
gözde-gulagda olmag 1. Gözü açık olmak, bakmak. **2.** Dikkat etmek, mukayyet olmak.
göz-gulag olmag 1. Gözü açık olmak, bakmak. **2.** Dikkat etmek, mukayyet olmak.
gulag asmag Dinlemek, söyleneni kabul etmek.
gulag asmamag Dinlememek, kabul etmemek.

gulag vermek Dinlemeye çalışmak.

gulag yoldaşı Sohbet, muhabbet arkadaşı.

gulagburması vermek Cezalandırmak, azarlamak.

gulagları elem, guyrugu gelem olmag Bir şeyi hissetmek, duymak.

gulaglarına inanmamag Duyduklarına inanmamak, ihtimal vermemek.

gulaglarını aç! İyi dinle!

gulaglarını deng elemek Çok konuşmakla bıktırmak.

gulağı çalmag Kulağına çalınmak, öylesine duymak.

gulağı dinc olmag Rahat olmak.

gulağı dincelmek Rahat olmak, dert çekmemek.

gulağı fil gulağına benzemek Kulakları haddinden fazla büyük olan insan hakkında kullanılan ifade.

gulağına çatmag Bir sözü, haberi herhangi bir yolla duymak.

gulağına girmek Etkilemek.

gulağına girmemek Etkilenmemek, önem vermemek.

gulağını deng elemek Bıktırmak.

gulağını doldurmag Bir fikri, düşünceyi sürekli birisine aşlamaya çalışmak.

yer gulaglı olar Konuşurken dikkatli olmak gerektiğini bildirir.

yerin de gulağı var Konuşurken dikkatli olmak gerektiğini bildirir.

Türkiye Türkçesi (Kulak)

adı kulağına değmek Bir kimsenin ünü çok yayılmış olmak.

ağızdan çıkan/çıkan sözü kulağı duymamak/işitmek Ölçüp biçmeden, düşünüp taşınmadan konulmak.

bir gözü/gözünü kör, bir kulağı sağır etmek Bazı şeyleri görmezlikten, bazı şeyleri duymazlıktan gelmek; sır tutar olmak.

bir kulağı sağır Hoşgörülü, aldırmaz.

bir kulağından girip bir/öbür kulağından çıkmak Söylenen sözü dinlememek; umursamamak; unutuvermek; kulak asmamak; önem vermediği için aklında kalmamak.

bir kulağından girip diğerinden çıkmak Hiç tınmamak; dinlememek; umursamamak; aldırılmamak, önem vermemek.

boynuz isterken kulaktan olmak Elindekiyle yetinmeyip başka bir şey yapayım derken elindeki de kaybetmek.

can kulağıyla dinlemek Anlatılanı iyi duymak ve kavramak için özenle dinlemek; büyük bir dikkatle, ilgiyle dinlemek.

devede kulak Büyük bir bütüne oranla küçük bir parça, az, önemsiz, küçük, yetersiz.

eli kulağında Olması veya gerçekleşmesi çok yakın.

eski kulağı kesik İçki, kumar, kabadayılık, cinsellik gibi konularda bir zamanlar ünü olan, bazen de sabıkalı kimse.

göz kulak olmak 1. Kendisine emanet edilen şeyi gözetlemek, korumak, bakmak. 2. Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak.

kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş Kılık kıyafet neye yarar; akılsızdır, öküz gibi ahmaktır.

kelle kulak yerinde Beden yapısı iri ve gösterişli.

kelle kulak yerinde sepet boş, tut kulağından çifte koş Görünüşü olduğu halde, beceriksiz, aptal ve işe yaramaz kimse.

kös dinlemiştir, davula kulak vermez Çok görmüş geçirmiştir, ufak tefek şeylere aldırış etmez.

kulağa çalınmak Uzaktan işitmek, haber almak, bir meseleyi şöyle böyle anlamak.

kulağa çan çalmak Bağırıp çağırmak, zorla işittirmek, anlatmak.

kulağa koymak Davranışlarına dikkat etmesi için uyarıda bulunmak, tavsiye etmek.

kulağa/kulağına küpe olmak Herhangi bir tecrübe sonunda ders almak.

kulağı ağır işitmek Kulağı iyi işitmek.

kulağı delik Her şeyden çarçabuk haber alan, bilgili, haberli.

kulağı düşük 1. Gücünü yitirmiş. 2. Keyifsiz, neşesiz.

kulağı kesik Herhangi bir konuda deneyim kazanmış, ustalık edinmiş; görmüş geçirmiş kimse; bir konuda zamanla deneyim kazanıp ustalık edinmiş kimse.

kulağı kırıšte Gelecek haberi, söyleyecek sözü büyük ilgi ile bekleyen bir halde.

kulağı/şunda bunda olmak Dikkatini vermek.

kulağın elinde Müjde.

kulağına bir söz koymak Sözle uyarmak; biraz öğüt vermek.

kulağına davul çalınmak Dinlememek; aldırılmamak; ilgilenmemek.

kulağına değmek Kulağına gelmek.

kulağına fısıldamak Kulağına yavaşça söylemek.

kulağına gelmek Duyulmak; işitilmek.

kulağına girmek Dikkatle dinlemek; anlamak; öğrenmek, itibar etmek.

kulağına kar suyu kaçmak Huzur bozucu, neşe kaçırıcı bir haber işitmek.

kulağına koymak/sokmak Bir mesele hakkında daha önce kısa da olsa bilgi vermek, telkinde bulunmak.

kulağına kurşun akmak Sağır olmak.

kulağına küpe etmek Başına gelen şeyden unutamayacağı bir ders almak.

kulağına küpe olmak/takmak Başa gelen bir önemli olaydan, uğranılan zarardan alınan dersi hiç unutmamak.

kulağına laf/söz girmemek Söylenenleri dinlememek; verilen öğütleri tutmamak; duymamak; anlamamak.

kulağına pire kaçmak Kuşkulanmak.

kulağına söylemek Başkalarının işitmeyeceği bir şekilde, alçak sesle ve ağzını kulağına yaklaştırarak birine bir şey söylemek.

kulağında yer etmek Unutmamak.

kulağındaki pamuğu atmak Kulağını açmak, işitmek, anlamak.

kulağından gebe etmek Bir kimseye bir düşünce aşlamak, bir kişiyi bir düşünceyle doldurmak.

kulağını açmak Bir şeyi dinlerken dikkatli olmak.

kulağını arkaya at da dinle Arkandan senin için hiç de iyi şeyler söylenmiyor; dikkatli olmalısın.

kulağını çınlatmak Bir kimseyi anmak.

kulağını dikmek Dinler vaziyette olmak.

kulağını doldurmak Bir kimseye başkasından bilgi almadan önce o konu üzerinde kendi düşüncesini söylemek, yönlendirmek.

kulağını küçükken kesmek Ne mal olduğunu eskiden bilmek.

kulağının arkası kalmak Çok sık suiistimale uğramak.

kulak açmak İyi işitmek, dikkatle dinlemek, bellemek.

kulak ardı etmek İşitmemiş gibi davranmak.

kulak ardı etmek/arkasına almak Dinlemek, dikkat etmek, önem vermek.

kulak asmak Dinlemek, dikkat etmek, önem vermek.

kulak asmamak Dinlememek, aldırış etmemek, önem vermemek.

kulak burmak/bükme/çekmek **1.** Yapacağı işte dikkatli davranması için birini uyarmak. **2.** Ders olsun diye ceza vermek.

kulak dolgunluğu Araştırma, inceleme ürünü olmayan; dinleye dinleye edinilmiş, pek de sağlam olmayan bilgi.

kulak kabartmak Belli etmeden, dinlemiyormuş gibi görünerek dinlemek.

kulak kesilmek Bütün dikkati ile; ilgisiyle dinlemek.

kulak memesi Kulağın küpe takılan, yumuşak olan bölümü.

kulak misafiri olmak Bir konu hakkında konuşmakta olan insanlara katılmamakla birlikte onların söylediklerini dinlemek.

kulak tıkamak Bir şeyi duymazlıktan gelmek; önem vermemek; dinlememek.

kulak tırmalamak Kötü bir sesle kulağı rahatsız etmek.

kulak tutmak/vermek 1. Bir konuyu çok iyi anlamak için dikkatle, merakla dinlemek. 2. Birinin dediğini yapmak.

kulak yırtıcı ses Kulağa rahatsızlık veren acı acı bağırma.

kulakları çınlamak Anılmak, hatırlanmak.

kulakları kapıda kalmak Gelecek bir haberi sabırsızlıkla beklemek.

kulakları parçalanmak Dayanılmaz bir ses veya gürültü duymak.

kulakları paslanmak Uzun süreden beri müzik dinlememiş olmak.

kulaklarına inanmamak Duyduklarına inanamayacak kadar dehşete düşmek.

kulaklarına kadar kızarmak Çok utanmak, yüzü bütünüyle kıpkırmızı olmak;

kulaklarında çınlamak Bir konuşma, ses ya da şiiri tekrar duyar gibi olmak.

kulaklarını dikmek Hayvan hk. dikkat kesilmek; çevreyi çok dikkatle dinlemek.

kulaklarının pasını gidermek/silmek Uzun zamandan beri müzik dinlememişken, müzik dinlemek.

kulaktan aşık olmak Anlatılanlardan çok etkilenip birini, bir şeyi çok sevmek.

kulaktan dolma Araştırarak, okuyarak değil, şundan bundan dinleye dinleye edinilen yarım yamalak bilgi.

kulaktan kapmak Araştırarak, inceleyerek, okuyarak değil, söylenenleri dinleyerek bilgi edinmek.

kulaktan kulağa Biri diğerinin kulağına gizlice söyleyerek bilginin, haberin yayılmasını sağlamak.

müzik kulağı Müziğe karşı duyulan yatkınlık; melodileri iyi olarak duyma yeteneği.

sağ eliyle/başının arkasından sol kulağını göstermek 1. Bir işi kestirmeden değil, dolambaçlı yoldan anlatmaya girişmek. 2. Kısa yoldan başarılacak bir işi dolaylı yollardan güçlkle yapabilmek.

sevincinden ağzı kulaklarına varmak Çok sevinmek; etekleri zil çalmak.

şeytan kulağına kurşun Her an aksayabilecek bir iş şimdilik düzenli gidiyor; inşallah şeytan duymaz da nazar değip iş bozulmaz.

tazının topal olduğu tavşanın kulağına değmiş Düşmanın gücsüz kaldığını öğrenmiş.

uzak kulaktan haber almak Uzaktan uzağıa haber almak.

yarı buçuk kulağına koymak Üstünkörü tembih veya ikaz etmek.

Duyu organları konu başlığı altında incelediğimiz deyimlerde her üç lehçede de en çok kullanılan duyu organının göz olduğu tespit edilmiştir. Duyu organ adlarıyla kurulmuş deyimler daha çok iki ve üç kelimeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı deyimlerde iki organ adı beraber kullanılmıştır: *ağız burnunu oynatmag/buruşdurmag/eymek; ağız-burun öpişmak, ağız burun birbirine karışmak* vb.

Bir deyim içerisinde iki duyu organın da kullanıldığı görülmektedir: *gözde-gulagda olmag; köz körmegen, kulak eşitmegen; göz kulak olmak* vb.

4. İNSAN ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLER

Deyim ilk anlamını kaybeden iki veya daha çok sözcükten oluşur ve sadece bir anlamı verir. Sözcükler, ilk anlamlarını tamamen veya kısmen kaybeder, böylece tek deyimsel anlam meydana gelir. Organ adlarıyla kurulmuş deyimler de bir bütün halinde tek bir anlam ifade eder.

4. 1. Özbek Türkçesi

Ağız (Ağiz)

"ağzing kani?" dese, kulağını körsatmak Aptal, ahmak.

"alma piş, ağzinga tüş" demak Bir şeyin emek harcanmadan olmasını istemek.

ağız açmak Biri hakkında konuşmaya başlamak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ağız cuftlamak Konuşmaya hazırlanmak.

ağız köpirtirmek Kibirle konuşmak.

ağız rastlamak Konuşmaya hazırlanmak.

ağız salmak **1.** Birine damat olmak isteğini söylemek. **2.** Usulsüz olarak ele geçirmeye uğraşmak.

ağız-burun öpişmak İçli dışlı olmak.

ağızi akka tegdi Süt veren hayvana sahip olmak.

ağızi aşga yetdi Birinin yapacağı iş yerine elde olanla yetinmek.

ağızi barmadi Olur olmaz söz söylenmesini doğru görmek.

ağızi bilan yurmak Olur olmaz sözler söylemek.

ağızi boş Boş boğaz.

ağızi boşamadi Durmadan konuşarak karşısındakine engel olma.

ağızi katta/katta ağiz **1.** kibirli, havalı, gururlanmayı doğru bulan. **2.** yüksek mevkiye sahip.

ağzi koydi Kötü duruma düşmek.

ağzi kulağida Çok mutlu.

ağzi mahkam Ağzı sıkı, sır saklayan.

ağzi möhrli boldi Kimseye söylememek, konuşmamak.

ağzi suv açdi Dil altı bezleri su salgıladı.

ağzi tegdi Biraz tatmak.

ağzida dastan bolmak Dile düşüp meşhur olmak.

ağzidagi aşini aldirmek Kendinin olduğu bilinen bir şeyi başkasına kaptırmak.

ağzidan badi kirib, şadi çıkadi İnsanın edepli sözlerle sövmesi.

ağzidan bal tamadi Tatlı sözlü olmak.

ağzidan çıkarmaslik Konuşmamak, söylememek.

ağzidan çıkib, yakasiga yapışsin! Başkasına dilediğin şey kendi başına gelsin!

ağzidan çıkmak Bir sözü söyleyivermek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağzidan gullamak Yersiz sözler söylemek.

ağzidan koymaslik Birini veya bir şeyi tekrar tekrar hatırlamak.

ağzidan tüşmaslik Sürekli konuşulmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağziga ak it kirib, kara it çıktı Her çeşit hakaret sözü söylemek.

ağziga ak it kirib, kara it çıktı Her çeşit hakaret sözü söylemek.

ağziga almak Konuşmak, söylemek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağziga almaslik Ağzına almamak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağziga çöp almaslik Hiçbir şey yememiş olmak.

ağziga karab Düşünerek konuşmak.

ağziga karamak 1. Ne denileceğini dikkatle beklemek. 2. Kendi bildiğine göre değil, başkasının düşüncesine göre davranmak.

ağziga karatmak Ağzına baktırmak.

ağziga kelgan Ağzına geleni söyleme düşüncesi doğmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

ağziga kelganini boğzidan kaytarmay Ağzına geleni söylemekten kendini alamama.

ağziga kelmak Ağzına geleni söylemek düşüncesi.

ağziga kuçi yetmagan Bilip bilmeden konuşmaktan kendini alamamak.

ağziga talkan salmak Sohbeta hiç katılmamak.

ağziga tüşmak İnsanlar arasında konuşulmak, dile düşmek.

ağziga urmak Belge göstererek konuşmasına engel olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

ağzingizga may! İyi haber ve niyetten mutlu ve minnettar olmayı belirten ifade.

ağzini açmak Konuşmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ağzini beparavuz kilmak Her çeşit anlamsız, edepsiz sözleri söylemekten geri durmamak.

ağzini maylamak Çıkar için birisine iyi davranmak, ziyafet vermek.

ağzini paylamak Birinin bir düşünceyi kendince söylemesini beklemek.

ağzini tolatib Önemli bir iş yapmış insan gibi davranmak.

ağzini yel yemaydi Hiçbir kötülük çıkmaz, hiçbir şey yapmaz.

ağzini yummak Susmak.

ağzining bir çekesidan çıkmak Birinin iyi duruma gelmesi için konuşmak.

ağzining suvi keldi **1.** Dil altı bezlerinin bolca su salgılaması. **2.** Bir şeye sahip olma duygusunun uyanması.

ağzining tanabi kaçdi Çok sevinmek.

ağzining tanabini tartmak Kendini olur olmaz sözler söylemekten alı koymak.

ağzining yeli Hiçbir gayret sarf etmeden sözle sonlanan iş.

ana süti ağzida Tecrübesiz.

ana süti ağzidan ketmegen Tecrübesiz, çocuk.

ana süti ağziga keldi Haddinden fazla zorlanmak.

ay desem ağzi bar, kün desem közi Çok güzel.

ay desem ağzi bar, kün desem közi Çok güzel.

bir ağiz Azıcık, çok az konuşmak.

bir ağizdan Aynı görüş, düşüncede olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

el ağziga elak tutib bolmaydi Herkesin kendi bildiğince konuşması; elin ağzı torba değil ki büzesin.

ellik ağiz Çok fazla konuşmak.

gapi ağzida galdı Sözüünü tamamlayamama.

gapingiz ağzingizda Burada ben düşüncemi söyleyeyim, siz yine bildiğiniz gibi yapın.

gapini ağzidan almak Birinin başka birini konuşturmayıp kendisinin konuşması.

ikki ağiz Azıcık.

katta ağiz bolmak İmtiyazlı makama sahip olmak.

koy ağzidan çöp almagan Son derece rahat, emin.

öpkesi ağziga tikildi **1.** Sık sık nefes almak, nefes nefese kalmak. **2.** Çok heyecandan veya korkudan tıkanmak.

tört ağiz Az söz, az konuşma.

tuhumi ağziga tikilib kaldı Zor duruma düşmek.

Akıl (Agl, Es)

agl bitmedi Akılsızca davranmak.

agl örgatmak Yol göstermek. (Öz.Tr., T.Tr.)

agl yögürtirmek Derin düşünüp fikir beyan etmek.

aglden azmak Aklını kaybetmek, delirmek.

agli kirdi Aklı başına gelmek.

agli rasa Çok akıllı.

agli şaşdı Beklenmedik bir durumla karşılaşp yapacağını yapamayacak duruma gelmek.

agli yetedi Anlamak.

aglige siğmaslık Aklı almamak.

aglini tanımak Akıllı uslu olmak.

aglini yemak Kafası çalışmaz olmak, düşünce yeteneğini kaybetmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

aglu huşi cayige keldi Aklı başına geldi.

es-huşini alib kaçmak Birinin aklını idikkatini kendi üzerine çekmek.

es-huşini alib koymak Birini son derece etkilemek, büyülemek.

es-huşini cayiga koymak Düşünerek iş yapmak.

esiga ham kirib çıkmaslık Hiç düşünmeme, anlamama.

Alın (Peşana)

peşana teri Alın teri.

peşanasi bar Ezelden belirlenmiş, alının yazılmış.

peşanasi kursın Kaderinden, kısmetinden sızlanarak söylenen ibare.

peşanasi şor boldi/kilmak Hayatının zorluklarla, sıkıntıyla geçtiğinin önceden bilinmesi.

peşanasi şor Hayatının sıkıntı ve zorluklarla geçtiği önceden bilinen.

peşanasida şoru bar Kaderinde çeşitli zorlukları yaşayacağı yazılmış olan.

peşanasidagini körmak Ezelden yazılmış olanları yaşamak.

peşanasidan körmak Olacaklara razı olmak.

peşanasiga bitmak 1. Önceden belirlemek. **2.** Sahip olmak.

peşanasiga siğmak Çok olmamak, ayrılmamak.

peşanasini açmak/açıldı Müstakil hayat yolunda yaşam şartları düzeldi.

peşanasini silamak Değer vermek, saygı göstermek, hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

peşanasining şori Kaderinde yazılan sıkıntılar.

Ayak (Ayak)

ağır ayak Hamile, yüklü.

aldinga basgan ayaği keyinga ketaverdi İsteksizlik belirtmek için kullanılan ifade.

asmanga uça ... ayağidan, yerge kirsä ... kulağidan tartmak Kurtulmasına izin vermemek.

ayaği alti, koli etti Çok mutlu olma.

ayaği asmanda Yenilmiş.

ayaği astıda İsteddiği gibi yararlanması mümkün.

ayaği engil Hafif meşrep.

ayaği erga tegmaydi Tereddütsüz ve koşa koşa hizmet etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayaği köçada kalibdimi?! Denk görülmeven yere gitmemeyi belirtmek için kullanılır.

ayaği siyraklaşdi Geliş gidiş iazaldı.

ayaği tartmadi Gitmek istememek.

ayaği tiyildi Gelmesi kesildi.

ayağıda ayak kalmadi Çok fazla yürüyüp yorulmak.

ayağidan tartmak Yerinden etmeye çalışmak.

ayağığa balta urmak Birini yerinden edecek darbe vurmak.

ayağığa baş urmak Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek.

ayağığa taşlamak 1. Yalvarıp yakarmak. **2.** Aşağılayıp ilişkisini kesmek.

ayağığa yikilmek Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayağini asmandan keltirmek Yenmek, mağlup etmek.

ayağini bilib basmak Düşünerek iş yapmak.

ayağini erga tegizmay Aceleyle.

ayağini kolığa almak Süratli gitmek.

ayağini tartmak Gideceği yere gitmemek.

ayağini tirab almak Ayak diremek.

ayağini uzatmak Ölmek. (Az.Tr, T.Tr., Öz.Tr.)

ayağini üzmaslik Ayağını kesmemek.

ayağining çigilini yazmak Çok oturduktan sonra biraz yürümek.

ayak almak Bir şeyi yapmak, yerine getirmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)
ayak asti Ayak altı.
ayak asti bolmak Ayak altı olmak.
ayak basmaslık Gidip gelmeyi bırakmamak. (Öz.Tr., T.Tr.)
ayak koymak 1. Ayak basmak. **2.** Aşağılamak. **3.** Yaş atlamak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
ayak uçı bilan körsatmak Birini dikkate almama, değersiz görme.
ayak yalang Yalın ayak.
ayakdan kalmak Kimseyi ilgilendirmemek.
ayakdan yikitmak Bir şeyi yazmaya mecbur etmek, zorlamak.
ayakka basmak Ayaklandırmak. (Öz.Tr., T.Tr.)
ayakka koymak Kendini idare edecek hale getirmek.
ayakka turmak Ayağa kalkmak.
ayak-koli engil Ayağına çabuk, hizmette çabuk.
aydında ayağı bilan kilib koymak Bir şeyi zorlanmadan yapmak.
başdan ayak Tamamı ile. (Az.Tr., Öz.Tr.)
bir ayağı da bolsa, bir ayağı da bolmak Birinin bir zaman bir yerde iken bir anda başka bir yerde olması.
bir ayağı torda, bir ayağı gorda Ölmeye yakın.
bir ayağı torda, bir ayağı gorda Ölmeye yakın.
egri ayak Kadın düşkünü, şehvet duygusuna yenilen.
ikki ayağını bir etikke sokmak İki ayağını bir pabuca sokmak, telaşlandırmak, acele ettirmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
ikki ayağını bir etikke tikmak Zor durumda bırakmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
körpesige karab ayak uzatmak Ayağını yorganına göre uzatmak.
yalgiz ayak Yayan olarak yürünebilecek kadar dar.
yüziga ayak koymak Saygı göstermeme, saygıya layık görmeme.

Bağır (Bağir, Kökrak)

bağri bütün Ailesiyle beraber yaşayan.
bağri kan Kederli, üzüntülü, sıkıntılı, dertli.
bağri keng Sevgi ve saygısı fazla.
bağri tar Değer vermeme.
bağri taş Merhametsiz. (Az.Tr., Öz.Tr.)
bağriga almak Yakınlık göstermek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

bağrini kabab kilmek Çok ezilmek.

kökregi tağday kôtarildi Mutlu olup son derece rahatlamak.

kökregiden itermak Yakın ilişkide olmamasına uğraşmak.

kökregige şemal tegdi Sıkıntılı günlerden sonra rahatlamak.

kökregige urmak Kendini beğenme.

kökrek kerib Göğsünü kalkan eder halde.

kökrek kermak Omuzlarını, göğsünü öne çıkarıp övündüğünü, gururlandığını bildirmek.

Baş (Baş)

anasining başiga yastik bolmak Evlenmeden anne ve babasının yanında yaşlanmak, evde kalmak.

ayağıga baş urmak Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek.

baş ağrığı Fazla endişe.

baş çaykamak **1.** Başını iki yana sallayarak isteksizliğini belirtmek. **2.** başını iki yana sallayıp üzüntüsünü, teessüfünü bildirmek.

baş egmak İtaat etmek, boyun eğmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş kaşigani Küçük bir işi başarmak için.

baş katirmek Çok derin düşünmek.

baş koşmak Katılmak, müdahale etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş kotarib yurmak Kendini ahlaklı, temiz, başkalarıyla denk olarak görüp, insanlar arasında utanmadan yaşamak.

baş kötermak **1.** Bakmak. **2.** Yapmakta olduğu işi bırakmak. **3.** Harekete geçmek. **4.** Her şeye karşı mücadeleye girişmek. **5.** Yetişmek.

baş sokmak **1.** Başını uzatıp bakmak. **2.** Girmek. **3.** Bir şeye dahil olmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

baş tartmak Yapmaya razı olmamak, itiraz etmek.

baş üstige Memnuniyet ile kabul etmeye hazır olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başdan ayak Tamamı ile. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

başı açig Bekar yada dul.

başı akkan Karşı gelen.

başı aman Ölmemiş, sağ.

başı asmanda Çok mutlu.

başı aylandi Aklını yitirmek, kendinden geçmek.

başı bağlık Kocaya verilmiş olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başı belage kaldı Kötülükle karşılaşmak, istemeyen şeyi söyleyip cevap verme durumunda kalmak, başı belaya girmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başı berk Açık olmayan, sisli, sonu görülmeyen.

başı berk köça Zor duruma düşmek.

başı berk köçaga girib kalmak Çıkmaz sokağa girmek.

başı bilan şonđimək Bir şeye bütünüyle kendini vermek, iyice barışmak.

başı çıkmadı Bir durumdan kurtulamama. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başı garang bolib kaldı Birinin ne yaptığını bilmeden şaşırarak, akli karışarak.

başı ikkite boldı Evlendirmek, evlenmek.

başı karanđi Aşermek, gönlün bir şey istemesi.

başı katdı Çok düşünüp açık bir sonuca ulaşamama.

başı kel bolsa hem, köngli nazik İstemediği bir şeyden dolayı endişelenen bir kişi için kullanılan ibare.

başı kel bolsa hem, köngli nazik İstemediği bir şeyden dolayı endişelenen bir kişi için kullanılan ibare.

başı kökke yetdi Çok sevinmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

başı onta Cesaret edememe.

başı şişdi Çok düşünmekten kafası çalışmaz hale gelmek.

başı taşdan Hayatın zorluklarına karşı sabırlı, dayanıklı.

başı yastigga yatganda Birinin hastalanıp yattığı zaman.

başıda keltek sındı Birinin haksız yere darbe yemesi.

başıda tegirman taşı yurgizmak Birinin bir başkasını son derece zorlaması, azap çektirmesi.

başıda yanđak çekmek Son derece zorlanmak.

başidan aşıb Haddinden fazla, çok. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başidan aşıb yatmak Ortada bırakıp gitmek.

başidan çıkarmak Birinin bir şeyi unutması için uğraşmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başidan keçmak 1. Hissetmek, kendi hayatında görmek. 2. Ölüme razı olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başıga başvag kilarmirdi Uygunsuz istek.

başıga bitgen bela bolmak Kurtuluşu zor bir duruma düşmek.

başıga çikib almak Birinin efendisi olmak, ona emretmek.

başıga kılıç kelse hem Her durumda, ne olursa olsun.

başıga kötermak 1. Çok meşhur olma. 2. Aşırı derecede hürmet gösterme.

başıga salmak Birinin bir şey yapmasına sebep olmak, birini veya bir şeyi başkasının üstüne salmak.

başıga suv koymak İtibarına, şerefine gölge düşürmek.

başıga tüşmak Hayatında beklemediği olaylarla karşılaşmak. (Az.Tr. Öz.Tr.)

başıga urmak Lüzumsuz, gereksiz. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başıga yatmak Öldürmek, yok etmek.

başıngdan ardana kalsin Sen öl, o sahipsiz kalsın; beddua.

başini ağrıtmak 1. Düşünmek. 2. Birinin beynini yormak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini alib Tamamıyla bırakıp gitmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini bağlamak Sözlenmek, nişanlanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

başini bermak Birine hayatını vermeye hazır. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini bükmak Utancından başını kaldıramaz duruma düşmek.

başini hem kilmak Birinin birini utançtan başını kaldıramaz duruma düşürmesi.

başini kayakka urmak Nasıl çare bulmak.

başini kötarib yure almaslik Yaptığı ayıptan dolayı insanlar arasında utanç içinde olmak.

başini silamak 1. Sevmek, okşamak 2. Hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

başini tutmak Bir şeyin, bir işin kendi faaliyeti için uygun olduğunu söyleyip işe koyulmak.

başini yemak Yok etmek, öldürmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başini yokatib koymak Sağlıklı düşünemez hale gelmek.

başlari bir cayga kavuşdi Aynı düşüncede buluşmak.

başlarini kavuştirmek Birilerini evlendirmek.

bir başdan İlk haliyle. (Öz.Tr., T.Tr.)

bir yakadan baş çıkarmak Birlikte hareket etmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

bir yastigga baş goymak Ömrünü birlikte geçirmek; karı koca. (Az.Tr., Öz.Tr.)

börk al dese, baş almak Bir işi gereğinden fazla ciddiye almak.

bütün başli Çok büyük.

huşi başidan uçdi Aklını kaybetti. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ikki kemanding başini tutmak Aynı anda yapılması mümkün olmayan işi yapmaya çalışmak.

it künini başiga salmak Çok ağır sıkıntıya, hakarete razı olmak.

katta başını küçük kılmak Yaşına ve seviyesine bakmadan kendini aşağı göstermek; alçak gönüllülük.

künini başıga salmak Birini benzetip kötü duruma düşürmek.

muştday başıdan Yaşına uymayacak şekilde erken olan.

öz başıca Tek başına.

sağ başını savdaga koymak Kendi kendini telaşlandırmak.

yastikdan baş kötarmak Yatağa düşüren hastalıktan iyileşmek.

Beden (Badan)

azayi bedeniden savuk ter çıkib ketdi Vücudundan soğuk terler çıktı.

bedeniden ötib ketmak Eti kemiğinden ayrılmak.

bedeniden ter çıkib ketdi Vücudundan soğuk ter çıkıp gitti.

Bel (Bel)

bel ağritmak Sıkıntı çekmek.

bel alışmak 1. Güreş tutmak. 2. Güç denemek.

bel bağlamak 1. Hazırlanmak, ata binmek. 2. Güvenmek. 3. Sözleşmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

bel bağlaşmak Karşı karşıya gelmek.

belge urib turgan Uzun boylu.

beli ağrimaydi Sıkıntı çekmeme, yorulmama.

beli ağriydi Yorgun.

beli bağlig Hazır.

beli beguvvet Güvendiği birileri olma.

beli sindi Çökmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

belide bilbaği bar Gururlu davranan, kendi değeri için uğraşan, izzet nefsinin aşağılanmasına izin vermeyen.

belige tepmak İstenmeyen.

Beniz (Bet)

betge çaper bolmak Endişe etmeden, sıkıntı çekmeden konuşmak.

betge çaper Endişe etmeden, gönül koymadan, isteyerek.

beti çıdaydi Utanmazlık, endişe etmezlik, ar namusuna dokunmaz hale gelmek.

beti gatib galgan Söz, öğüt etkilemez hale gelmek.

beti gattik Söz, öğüt etkilemez hale gelmek.

betide bet galmadi Bir şey için çok uğraşıp utanma duygusunu yitirmek.

betiden zehir tamar edi Öfkesi, siniri yüzünden belli olmak

betige aytmak Yüzüne söylemek.

betige garamaslik İlişkiyi kesme.

betige tüpürmak İşe yaramazlığını, kötülüğünü yüze söylemek.

beting gursin Beddua etmek, yüzün kurusun demek.

betini gattig gilib Ayıplamayı, endişeyi düşünmeden.

betini görmeslik İlişkiyi kesme, yüzünü görmek istememe.

betining terisini sidirib Utanmadan.

Beyin (Miya)

kulak-miyasini yemak Çok konuşarak birinin beynini yormak, bezdirmek.

miyangning katiğini oynatib yubarmagan! Çok güçlü vurmayı ifade eder.

miyasi açidi Çok düşünme sonucunda fikir yürütme yeteneğini kaybetmek.

miyasi aynidi Normal düşünme yeteneğinin kaybolması.

miyasi ğavlab ketdi Düşüne düşünme sersem hale gelmek.

miyasi tola Derin düşünce yürütebilen, derin düşünce sahibi.

miyasi yok Birinin düşünme yeteneğinin iyi çalışması.

miyasiga kelmak Düşünmek, idrak etmek.

miyasiga kirmaslik Düşüncesi dağınık olduğundan söyleneni anlayamama.

miyasiga koymak Tekrar tekrara söyleyip inandırmak.

miyasini kakib, koliga bermak Çok konuşup beyni yormak, usandırmak, bıktırmak.

miyasini palağda bolib kalibdi Normal düşünme yeteneğini kaybetmek.

Boğaz (Tamak)

tamaği takillab Çaresizce beklemek.

tamaği takirlab ketdi Çaresizce susamak.

tamağidan ötmaslik Öfkeden, sıkıntıdan dolayı yiyememek, iştahını kaybetmek.

tamağini kirmek Ağzını kapatıp gırtlığından öksürüğe benzer ses çıkarmak.

tamak kakmak Gagasını açıp kapatarak kendine özgün ses çıkarmak.

Boyun (Boyın)

boyin bermaslik İtaat etmezlik.

boyin egmak Boyun eğmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

boyin tavlamak Yapılması gereken işi yapmaktan geri durmak.

boyni yoğan Güçlü, kuvvetli.

boynidan ip bağlagandek İstemediği halde, mecburen.

boynidan sakit kilmak Üstünden atmak.

boyniga almak 1. İtiraf etmek, suçu üstüne almak. **2.** Razı olmak. **3.** Bir işi yapmaya istekli davranmak, sorumlu olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

boyniga koymak 1. Suçu araştırmak. **2.** Suçu ispat edip itiraf ettirmek. **3.** Bir işi yaptırmaya razı etmek.

boyniga tüşmak Yüklenmek.

boynini ham kilmak Boyun eğmek.

boynini kısıb Suçlu gibi davranmak.

Ciğer (Ciger)

cigeriden urmak Çok büyük bir darbe almak.

Çehre (Çehra)

açık çehra bilan Güler yüzlü, art niyetsiz.

çehrası açık/açık çehrali Güzel huylu, iyi durumda.

çehrası yarişdi Yüzündeki kaygılı ifadenin dağılması.

çehrasini açmak 1. Endişelerinin dağıldığını göstermek. **2.** Güzelleştirmek.

çehrasining açilib ketişi Çehresini açmak, endişelerinin dağıldığını göstermek.

Çene (İyak, Cağ, Çakak, Engak)

çakagi açık Çenesi açık.

çakagi çakagiga tegmaydi Sürekli konuşmak.

çakagi uzıla yazdi Çok konuşup yorulmak.

çakagini açmak Çok ve hızlı konuşmasına sebep olmak.

çakagini uçirmek Ağlamasını durdurmak.

engak kakmak Önüne bak anlamında kullanılan ibare.

engak taşlamak Ölmek.

til-cağini bağlamak Birini düşüncesini açıkça söyleyecek hale getirmek.

Damak (Tanglay)

tanglayini takillatmak Damak ile dil arasından ses çıkarıp hayret ifadesini bildirmek.

Diş (Tiş)

ottiz ikki tişini kakib almak Birine çok ağır ceza vereceğini söyleyip korkutmak.

tişga tegmak Hoşuna gitmemek, sahip olduğu eşyadan uzaklaşmasını istemek.

tişi çikkan Çok yaşlı olmayı ifade etmek.

tişi ötmaydi 1. Sert bir şeyi çiğnemeğe dişinin gücü yetmez. 2. Yenememek 3. İdrak edememe, anlayamama.

tişi tişiga tegmaydi Soğuktan titremek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

tişini kayrab Fırsat düştüğünde intikam almaya hazır olmak.

tişini tişiga koymak Bütün hislerini iradesi ile yenmek.

tişining akini körsatmak Sırıtarak bakmak.

tişining kavagida Çok ihtiyatlı, gizli.

tişining kirini sormak Aç, yiyecek bir şeyi olmama durumu.

tişlerini ğicirlatmak Öfkeden dişlerini gıcırdatmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

Diz (Tiz)

tiz çökmak Teslim olmak, yenilmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

Dudak (Leb, Dudak)

leb - dahan yok Düşüncelerini düzgün bir şekilde açıklama yeteneğine sahip değil.

leb - lunci asildi Üzölmek, yüzünü asmak.

lebi lebigte tegmay Çok fazla ve hızlı konuşmak.

lebi lebigte tegmaydi Çok fazla ve hızlı konuşmak.

lebigte uçuk taşadı Korkudan dudağı uçuklamak.

lebini cuftlamak Konuşmaya hazırlanmak.

lebini tişlemek Beklenmeyen olayla karşılaşp ne diyeceğini bilememek.

El (Kol)

ayağı alti, koli etti Çok mutlu olma.

ayağını koliga almak Süratli gitmek.

ayak-koli engil Ayağına çabuk, hizmette çabuk.

cilavi kolida Gözetimi altında.

cilavni koldan bermak Serbest bırakmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

cilavni kolga almak İdaresini eline almak.

egri kollik kilmak Küçük hırsızlık yapmak.

ikki koli kökside ketdi İsteklerine ulaşmadan ölmek.

ikki koling burningda Hiçbir şeye sahip olmayasın; beddua.

ikki kolini burniga tikib Bomboş, hiçbir şeye sahip olmayan.

kol alışmak **1.** Birbirinin elini sıkıp selamlaşmak. **2.** Birbirinin elini sıkıp sözleşmek.

kol astida Emri altında.

kol astidagi Emri altındaki.

kol astiga Emri altında.

kol bermak **1.** Elini uzatmak. **2.** Bir şeye bağlanmak.

kol kavuştirmek **1.** Ellerini önünde bağlayıp hürmet göstermek. **2.** Birine bağlılıkla itaat etmek. **3.** Bir çare aramaya uğraşmamak, kayıtsız kalmak, ilgilenmemek.

kol kelmak Menfaatine uygun şekilde davranmak.

kol kotarmak **1.** El kaldırmak, vurmak istemek. **2.** Vurmak. **3.** Taraftar yada karşı olduğunu bildirmek. **4.** Konuşma isteğini bildirmek.

kol koymak İmzalamak.

kol siltamak Dikkate almama, itibarsız görme.

kol tegizmak **1.** Faydalanmak için az yada çok olmak. **2.** Hafifçe vurmak.

kol uçida **1.** İster istemez. **2.** Bir işi yapmaya başlamak.

kol urmak **1.** Dokunmak. **2.** Bir işi yapmaya başlamak.

kol uzatmak **1.** Bir şeyi aracısız almak için elini olabildiğince uzatmak. **2.** Selam almak için elini kaldırmak. **3.** Kadına şehvet duygusuyla davranmak. **4.** Kendi menfaati için yararlanmaya uğraşmak. **5.** Birisine kurtulma isteği ile başvurmak.

kol üzmak **1.** Yaptığı işi durdurmak. **2.** Yararlanmayı kesmek.

kol yugurtirmek Elini çabuk dokundurup geçmek.

koldan bermak Zamanı boşa geçirmek, herhangi bir şeyi boşa harcamak.

koldan çıkmak Emrinden çıkıp uzaklaşmak.

koldan ketmak Emrinden çıkmak.

koldan ötkazmak Elden geçirmek.

kolga almak **1.** Kendi emrine geçirmek. **2.** Ansızın hücum edip ele geçirmek. **3.** Hapsetmek. **4.** Bir şekilde kendi arzusuna boyun eğdirmek.

kolga ilinmak Kendi emrini almayı istemek.

kolga tegmak Sahip olmak.

kolga tüşmak 1. Esir olmak, tutsak olmak. 2. Uygunsuz bir iş dolayısıyla yakalanmak. 3. Aldanıp kendi iradesini başkasının eline vermek.

koli açık Cömert, eli açık.

koli baland boldi Rekabette, mücadelede üstün durumda oldu.

koli baland keldi Galip oldu.

koli baland Rekabetle, mücadelede durumu iyi olan.

koli band Bir işi yapmakla meşgul.

koli bar Bir şeyin olmasında onun da eli var.

koli barmadi Herhangi bir şeyi yapmak içinnden gelmeme.

koli boş Hiçbir iş yapmayan, işsiz.

koli egri Başkalarının hakkını, eşyasını çalan; hırsız.

koli egrilik Başkalarının hakkını, eşyasını çalma.

koli gül Kendi işini ustaca yapabilen.

koli kalta boldi Sınırlı imkana sahip olmak.

koli kalta Sınırlı imkana sahip.

koli keladi Yerine yetirme durumu ortaya çıktı.

koli kiçiyapti Çalışmak isteği duymak.

koli koliga tegmay Çok aceleci.

koli koliga tegmaydi Çok acele ve telaşlı davranmak.

koli tegmadi Çok meşgul olduğu içi vakit bulamama.

koli yengil El attığı işin çabuk ve kolay hallolması.

koli yetadi Yapabilmek.

koli yetmaydigan İsteddiğini yaptıramayan.

kolidan kelganiça Elinden geldiğince, mümkün olduğunca.

kolidan kelmak Elinden gelmek.

kolidan ötmak Belli bir süre hizmet etmek.

koliga karamak Birinin eline bakmak, muhtaç olmak.

koliga konmak Birinin emrine itaat kılmak, ona tabi olmak.

koliga ötmak İdaresini alma, eline geçirmek.

kolini bağlamak Faaliyetini sınırlamak, bir işin sonuçlanmasına engel olmak.

kolini bigiz kılmak Parmağını biz yapmak.

kolini halallamak Sünnet ettirmek.

kolini kaytarmak Verilen bir şeyi almama, reddetme.

kolini kötarmak Teslim olduğunu bildirmek.

kolini pahsa kilmak Tehdit etmek için elini sallamak.

kolini pañşaha kilmak Tehdit etmek için parmak sallamak.

kolini savuk suvga urmaslik Kendini yormama.

kolini tartmak Bir faaliyeti yapmaktan vazgeçmek.

kolni bering! Anlaştık!

miyasini kakib, koliga bermak Çok konuşup beyni yormak, usandırmak, bıktırmak.

yalğiz kol Ailesinde sadece kendisi çalışan.

yalğiz kollik kilmak Yapılacak bir işte yanında kimsenin bulunmaması.

Ense (Ensa)

ensasi katdi Sıkıntıya girmek.

Geniz (Dimağ)

dimaği baland Kibirli.

dimaği çağ boldi Durumu iyileşti.

dimaği çağ Durumu iyi. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

dimaği şişdi Kibirlenmek.

dimağida aş pişadi Çok fazla böbürlenip kibirli olmak.

dimağidan eşek kurti yağiladi Çok fazla böbürlenip kibirli olmak.

dimağige kurt tuşdi Çok fazla böbürlenip kibirli olmak.

Göbek (Kindik)

kindigi bir Birisiyle çok yakın akraba olmak.

kindigi kesilgen Doğan.

kindik kani tökilgen Doğan.

Göğüs (Köks, Kökrak)

ikki koli kökside ketdi İsteklerine ulaşamadan ölmek.

kökregi tağday kötarildi Mutlu olup son derece rahatlamak.

kökregiden itermak Yakın ilişkide olmamasına uğraşmak.

kökregige şemal tegdi Sıkıntılı günlerden sonra rahatlamak.

kökregige urmak Kendini beğenme.

kökrek kerib Göğsünü kalkan eder halde.

kökrek kermak Omuzlarını, göğsünü öne çıkarıp övündüğünü, gururlandığını bildirmek.

köksini dağlamak Sevdiğinden ayrılıp ruhi azaba düşmek.

köksini kalkan kılmak Her türlü darbeye kendini siper etmek.

sakali köksige tükilsin Ölüm dilemek; beddua.

Gönül (Köngil)

açık köngil/köngli açık Samimi.

açık köngillik Samimilik. (Öz.Tr., T.Tr.)

ak köngil/köngli ak İyi niyetli, başkasına kötülük düşünmeyen.

ak köngillik İyi niyetlilik, doğruluk.

başı kel bolsa hem, köngli nazik İstemediği bir şeyden dolayı endişelenen bir kişi için kullanılan ibare.

bir köngli Gönülden geçen düşünceye göre.

çin köngilden Samimiyetle.

kiçik köngil Gönül kırmak istemeyen.

köngil açmak Birisini hoşnut etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

köngil bağlamak Sevme hissinin kuvvetlenmesi. (Öz.Tr., T.Tr.)

köngil bermak Sevmek, aşık olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

köngil çağ İyi durum.

köngil koymak Sevgi hissinin kuvvetlenmesi. (Öz.Tr., T.Tr.)

köngil uzaklaşdı Eskisi gibi değer vermemek.

köngli ağridi Hissi olarak rahatsız olmak.

köngli alindi Önceki güzel duygularının yerine soğukluk hissi uyandı.

köngli aynidi 1. Bünyenin yemeği kabul etmemesinden dolayı rahatsız olmak. **2.**

Hoşuna gitmeyen bir şeyden rahatsız olmak.

köngli azdi 1. Aklını kaybetmek, kendinden geçmek. **2.** Açlıktan dolayı huzursuz

olmak. **3.** Bünyenin yemeği kabul etmemesinden dolayı huzursuz olmak.

köngli bar 1. Meyilli, istekli. **2.** Sevmeye meyilli.

köngli barmadi Birine bir şey yapmak istememe, gönlü el vermeme.

köngli bayran boldi Güçlü ruhi sıkıntıya düşmek.

köngli beca Ruhen huzursuz, rahatsız.

köngli bir hil bolib ketdi İçi sıkılmak, gönlü daralmak.

köngli bolmadi Birine bir şey yapmak istememe, gönlü el vermeme.

köngli boş Merhametli şefkatli.
köngli boşadi Ruhun etkilendiği için ağlayacak duruma gelmek.
köngli bütün Huzurlu, rahat.
köngli canige tüşdi Huzura kavuşmak, rahatlamak.
köngli çapmadi Duygularının etkisiyle yapmayı arzu etmek.
köngli çökdi Huzursuz olmak, rahatsızlandırmak.
köngli egri Her şeyi kötülüğe yoran, kötü niyetle yaklaşan.
köngli eridi Etkilenip gönlü yumuşadı, gerekli ilişkiyi kurma düşüncesi uyandı.
köngli gaş boldi Telaşlı, huzursuz, sıkıntılı olmak.
köngli gaş tartdi Az telaşlanmak..
köngli gaş Telaşlı, huzursuz, sıkıntılı.
köngli gaşga toldi Çok telaşlanmak.
köngli hicil boldi Zor duruma düşüp kendini huzursuz hissetmek.
köngli hira boldi Telaşlı, rahatsız, huzursuz olmak.
köngli hira Telaşlı, rahatsız. huzursuz.
köngli hiralışdi Biraz telaşlanmak.
köngli huş boldi Durumu iyileşti, mutlu oldu.
köngli kaldi Önceki iyi ilişkilerin yerine hoş görmeme duygusu uyandı. (Öz.Tr., T.Tr.)
köngli kara Kötü niyetli, başkalarına iyilik düşünmeyen. (Öz.Tr., T.Tr.)
köngli kattik Merhametsiz, şefkatsiz.
köngli keng Cömert, eli açık.
köngli körarmaydi 1. Yemek yiyememe. **2.** Hoşlanmama.
köngli öksidi Kederlenmek, yasa düşmek.
köngli ösdi Huzura kavuşmak.
köngli ravşan Hoş olmayan şeylerden uzak.
köngli ravşan tapdi Hoş olmayan şeylerden uzaklaştı.
köngli ravşan tartdi Hoş olmayan şeylerden az çok uzaklaştı.
köngli savidi Önceki güzel ilişkileri yok oldu.
köngli sindi Gönlü kırılmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
köngli sinik Gönlü kırık.
köngli suv içdi İyi ilişkilerinin başlamasına yol açıldı.
köngli süst ketdi Çok güçlü arzu duymak.
köngli tartdi Hoşlanmak.

köngli taze İyi niyetli, başkalarına kötülük dilemeyen.

köngli tok boldi İnanmış halde huzura kavuştu.

köngli tok İnanmış halde huzura kavuşmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

köngli toldi 1. Memnun olmak. **2.** Söylenene inanmak, kanmak.

köngli yakin Sevgi, şefkatle ilişkide olan.

köngli yarımta Huzurunu kaçırın.

köngli yarişdi Gönüldeki sıkıntının dağılması.

köngli yok İstememe, arzu etmeme.

köngli yumşadi Merhamet duygusu uyandı.

köngli yumşak Şefkatli, merhametli. (Öz.Tr., T.Tr.)

köngli zimziya Son derece sıkıntılı, üzgün.

könglide kiri yok Kin tutmayan, garazsız.

köngliden çıkarmak 1. Bütünüyle unutmak. **2.** Birinin gönlündeki sıkıntıları dağıtmak. **3.** Kendi rızasıyla vermeyi uygun görmek.

köngliden kötarilmek Düşüncesinden çıkmak, yok olmak.

köngliden ötmak Bir süre düşünmek.

könglige ağır almak Bir sözün adaletsiz olduğunu düşünüp alınmak, üzülmek.

könglige gaşlik salmak Telaşlandırmak.

könglige gaşlik tüşdi Kendi kendini telaşlandırmak.

könglige karamak Birinin isteğini hoş karşılamak.

könglige kelmak 1. Kendince düşünmek. **2.** Bir münasebetle söylenen sözü yada hareketi hoşlanmasa da kabul etmek. **3.** İstemek.

könglige kül salmak En gizli düşüncesini bilmeye çalışmak.

könglige nima kelsa, şuni kilmak Başkalarının arzusunu düşünmeden kendi isteği ile iş yapmak.

könglige ötirmek Uygun gelmek.

könglige salmak Düşüncesinde canlanmak, aklına koymak.

könglige siğmaslik Dikkat ve endişe dolayısıyla meşgul olamama, istememe.

könglige tegmak 1. Yemekten hoşlanmamak, bünyenin kabul etmemesi. **2.** Hoşlanmama, beğenmeme hissi uyandı.

könglige tugmak 1. Sözü yerinde kullanmayı becermek. **2.** Bir şey yapmaya yemin etmek. **3.** Düşüncesinde belirginleştirmek. **4.** Unutmamak.

könglige urmak İlgisi kayboldu, uzaklaştı.

könglige vahime tüşdi Birinin güçlü derecede korkma hissi doğdu.

könglige yakin almak Birinin derdini, düşüncesini güvenerek anlatması mümkün olan kişi olarak görmesi.

könglini açmak Birinin sıkıntısını dağıtarak onu mutlu etmek.

könglini almak Birini mutlu ederek onu kendine bağlamak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

könglini avlamak Birinin ilgisini çekmeye çalışmak.

könglini bölmaslik Her türlü düşüncelere dalıp kendi kendini üzmemek.

könglini büzmak Sıkıntıya düşmek, bunalmak, bunaltmak.

könglini gaşlamak Telaşlandırmak.

könglini keng kilmak Mala mülke değer vermeme, umursamama.

könglini kötermak Canlanmak, şenlenmek.

könglini örtamak Haksız yere sıkıntı ve ıstırap çektirmek.

könglini soramak Sıkıntılı birisiyle dertleşip durumunu sormak.

könglini tağday kotarmak Birini mutlu edip sonsuz sevince gark etmek.

könglini tapmak Birinin isteklerine uygun olan hareketler yaparak onun ilgisini çekmek.

könglini üzmak Sevdiği kişiden veya bir şeyden ayrılmaya karar vermek.

könglini yakin tutmak Biriyle sevgi ve şefkatle ilişkide bulunmak.

könglini yazmak Üzüntüsünü dağıtmak.

könglining köçesiden hem ötmeslik Hiç düşünmeme, aklına getirmeme.

özim kal, könglim nazik Bir şeyi düzgün yapmaya gücü yettiği halde eksik yapan kişi için kullanılan ifade.

toğri köngil Dedi kodu bilmeyen, uygunsuz iş yapmayan, dürüst.

Gövde (Gavda, Tana)

tanasiga oylab karamak/körmak Derin düşünmek.

Kafa (Baş, Kalla)

kallasi işleydi İyi düşünmek.

kallasini alsa hem Hiçbir tehdide, ceza korkusuna bakmadan.

tuyaning kallasiday Olması gerekenden büyük.

Kaburga (Kavurğa)

kavurğasi kayışdi Durumunun kötüleştiğini görüp sıkıntı çekmek.

kavurğasi sanalib turardi Çok zayıflamış olmak.

Kan (Kan)

bir kaşık kanidan ötmak Günahını affetmek, hayatını bağışlamak.

kamçisidan kan tamadi Şefkatsiz, zalim.

kan çıkarmak Tanrı yolunda can vermek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

kan kaniga singib ketmak İç dünyasına çekilmek.

kan kara kakşamak Çok ıstırap çekmek.

kan keçmak Haddinden fazla çok kurbanlar vermek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

kan tökmak Savaşta yaralamak, kurban etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

kan yutmak İçten içe güçlü derecede azap çekmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

kani kaynadi Öfkelenmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

kanini buzmak Öfkelenmesine sebep olmak.

kanini sormak Kendi menfaati için uzun süre merhametsizce sıkıntı çektirmek.

(*Az.Tr., Öz.Tr.*)

karnini yarsa..., alif çıkmaydi Çok cahil olmak, hiçbir şey bilmemek.

kiliçidan kan tamadigan Merhametsizce katliam yapan.

kindik kani tökilgen Doğan.

közige kan toldi Öfkeden gözlerinin kızarması, intikam alma isteğinin doğması.

közleriden kan tamardi Bulunduğu durumdan çıkma isteği. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

rangida kan kalmadi Korkudan, endişeden yüzündeki kızılılık yok oldu.

rangida kani yok Yüzün kızıl renginin yok olması.

rangidan kan kaçdi Korkudan, endişeden yüzündeki kızılılık yok oldu.

songgi tamçi kani kalgunça Kanının son damlasına kadar.

yüragi kan boldi 1. Çok huzursuz olmak, sıkıntılı olmak. **2.** Ruhun sıkıntıya düşmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüzida kan kalmadi Öfkelendiği için rengi beyazladı.

yüzidan kani kaçdi Öfkelendiği için rengi beyazladı.

yüziga kan yügürdi Utanılacak duruma düşüp yüzü kızarmak.

Karaciğer (Öpka)

öpkaşi ağziga tikildi 1. Sık sık nefes almak, nefes nefese kalmak. **2.** Çok heyecandan veya korkudan tıkanmak.

öpkaşi körinadi Ortaya çıkarma derdine düşme ve buna çok güçlü istek gösterme.

öpkaşi körinib kaladi İmkansızlıktan dolayı aciz olmak.

öpkaşi toldi İstıraptan dolayı ağlayacak hale gelmek.

Karın (Karin)

aç karnim, tinç kulağım Hiçbir şeye ihtiyaç duymadan elinde olanla yetinmek.

Kaş (Kaş)

kaş karaydı Gökte aydınlığın yerini karanlık aldı.

kaş koyaman deb, köz çıkarmak Kaş yapayım derken göz çıkarmak.

kaş-kavağiga karamak Duruma göre herhangi bir işi yapmaktaki birisiyle anlaşmak.

Kemik (Süyak)

eti sizniki, süyagi bizniki Eti sizin, kemiği bizim. (Öz.Tr., T.Tr.)

eti süyagiga yapışgan Eti kemiğine yapışmış, haddinden fazla zayıf.

piçak süyakka yetdi Bıçak kemiğe dayandı.

süyagi katdı Gençliğinden itibaren bir iş ile meşgul olmak.

süyagi yok **1.** Bir işte eğitimli, usta. **2.** Çok istekli, bir işe kendini veren. **3.** Mesleğini çok sahiplenmiş.

süyak sürmak Nesilden nesle, kuşaktan kuşağa geçmek.

süyak-süyagidan ötib ketmak **1.** Vucudu çok etkilemek. **2.** Ruhu çok etkilemek.

süyak-süyagiga batib ketmak Çok etkilenmek.

Kıkırdak (Kekirdek)

kekirdegini çözmek Üst perdeden konuşmak.

Kıl (Kil)

yüragiga kil siğmaydı Çok sıkılıp hiçbir şeyle meşgul olmama, istememe, arzu etmeme.

Kol (Kol)

"gah" dese ... kolga konadigan kilib almak Birini son derece uysallaştırmak.

kattik kol bolmak İstekli, arzulu olmak.

kattik kol İstekli, arzulu.

kattik kollik İsteklilik.

kayakka kol uazatsa..., koli yetadi Her türlü işi yapmaya gücü olan.

kolga kirmak Emrine geçmek, sahiplenmek.

koli boşadı Bir işi tamamlamış olmak, işsiz olmak.

koli uzun Çok fazla imkanlara sahip olma.

kolini yuvib, koltiğiga urmak Güvenini kaybetmek, inanmamak, değer vermemek, dikkate almamak.

koyniga kol salmak Birinin niyetini öğrenmeye uğraşmak.

Koltuk (Koltuk)

koltiğiga almak Himayesine almak.

koltiğiga kirmek Kollayıp gözetme mecburiyeti gerektiğinde yardım etmek.

koltuğiga suv purkamak Bir işi yapması için birini kışkırtmak.

Koyun (Koyin)

koyniga kol salmak Birinin niyetini öğrenmeye uğraşmak.

koynini puç yanđakka toldirmek Yalan vaatlerle aldatmak.

Mide (Meda)

medasi tok Kendini tutabilen.

medasige tegmak 1. Yemekten hoşlanmamak. 2. Sık sık karşılaştığı kişiden usanmak, uzaklaşmaya çalışmak.

Omuz (Yelke)

yelkesi aftab körmagan Ağır, sıkıntılı işle uğraşmayan.

yelkesi yerge tegmegen Yenilmeyen, daima galip gelen.

yelkesige minib akmak Kendi hükmünü geçirmek, emir altına almak.

yelkesining çukuri körsin! Bir şeyi bir daha görmeme.

Öd (Öt)

ötakasini yarmak Çok korkutmak.

Parmak (Barmag)

barmag arasidan karamak Parmak arasından bakmak.

barmag bilan sanarli Birkaç, çok az.

barmağini bigiz kilmak Parmağını biz yapmak.

barmağini tişlemek 1. Hiçbir şey yapamamak, sonuca ulaşamamak. 2. Efsunlanmak, büyülenmek, şaşırarak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

beş barmağidey En ince ayrıntısına kadar, etraflıca. (Az.Tr., Öz.Tr.)

Saç (Saç)

saçi akardı 1. Yaşlanmak. **2.** Ömrünün bir kısmını herhangi bir görevde geçirip tecrübe sahibi olmak .(*Öz.Tr., T.Tr.*)

saçıga ak aralagan Ömrünün ihtiyarlık çağı başlayan.

tepa saçi tik bolib ketdi Aniden çok sinirlenmek.

Sakal (Sakal)

sakalga ak tüşdi Ömrünün ihtiyarlık çağı başlayan.

sakali akardı Ömrünün bir kısmını herhangi bir görevde geçirip tecrübe sahibi olmak.

sakali köksige tökilsin Ölüm dilemek; beddua.

Sırt (Sirt)

sirtiga kir yuktirmaslik Şerefine leke getirecek hareketler yapmak.

sirtiga suv tegizmaslik Şerefine leke getirecek hareketler yapmak.

sirtiga yuktirmaslik Üzerine alınmamak.

Tepe (Tepa)

tepa saçi tik bolib ketdi Aniden çok sinirlenmek.

tepasida turmak Dikkatle bakmak.

Tırnak (Tirnak)

kaşinişga tirnaği ham kalmadi Son derece çaresiz kalmak.

tirnağidan tartib topiği gaça Çeşitli yönlerden, etrafıca, baştan ayağa.

tirnağiga ham arzimaslik Birinin yanında hiçbir değere sahip olmama, son derece değersiz görünme.

tirnak arasidan kir izlamak Kötü niyetle ayıp, kusur bulmak için uğraşmak.

tirnak yüzini körmaslik Çocuksuz olmak, doğmama.

tirnakka zar bolmak Çocuksuzluk üzüntüsüyle yaşamak.

Topuk (Topik)

dünyani suv bassa, topiğge çıkmaslik Gamsız, dertsiz.

Yürek (Yürak)

çumçuk "pir" etsa, yüraği "şir" etadi Çok korkak.

çumçuk yürak Çok korkak.

kara yürak/yüraği kara Kötü niyetli.

kuş uça-sa-kanatı, adam yürsa-ayağı kuyadi Asla tahammül edilemeyecek derecede sıcak.

kuyan yürak Çok korkak.

şer yürak Korkusuz.

taş yürak/yüraği taş Merhametsiz, şefkatsiz. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüraği açidi Birine, bir şeye üzölmek.

yüraği arkasiga tartib ketdi Bir an içten içe korkmak, heyecanlanmak.

yüraği batinmadi Cesaret edememe.

yüraği betlamadi Bir şeyden korkup bir işe başlayamama.

yüraği bezillaydi Can acısı, endişe dolayısı ile korku hissetmek.

yüraği boşadi İçinde biriken hasreti, pişmanlığı anlatarak yada ağlayarak ruhen hafiflemek.

yüraği caz etdi Sevmeye davet eden duygular oluştu.

yüraği ciğ etib ketdi Bir an içinde korkma, heyecanlanma.

yüraği ciz etdi Bir anda içi ezildi; yüreği cız etti. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüraği cizilladi Bir an içi dalgalandı.

yüraği çapak çalib yubardi Coşmak, dolup taşıp heyecanlanmak.

yüraği çikib ketdi Bir anda çok heyecanlanarak fazlaca korkmak.

yüraği dav bermadi Bir şey yapmaya uğraşıp yapamama, cesaret edememe.

yüraği kak yarila yazdi Çok sevinip çok heyecanlanmak.

yüraği kan boldi **1.** Çok huzursuz olmak, sıkıntılı olmak. **2.** Ruhen sıkıntıya düşmek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüraği keng Telaşlanmadan iş yapan, ağır, yavaş.

yüraği kinidan çika yazdi **1.** Heyecandan güçsüz hale gelmek. **2.** İçi sevinçle dolmak.

yüraği koydi Çok susamak.

yüraği oynadi **1.** Kalp atışı normale göre hızlanıp güçlendi. **2.** Kalbi heyecanla doldu. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüraği pokilladi Uygunsuz bir iş olacağından endişelenmek.

yüragi suv bolib akadi Can kulağı ile dinlemek.

yüragi şuv etib ketdi Bir anda korkup heyecanlanmak.

yüragi taka-puka boldi Ruhen huzursuz, rahatsız olmak.

yüragi taka-puka Ruhen huzursuz, rahatsız.

yüragi tar Dayanıksız.

yüragi tarlik kildi Dayanıksızlık göstermek.

yüragi tars yarilib keta yazdi Sabrı, tahammülü tükenmek.

yüragi taşib ketdi İçine sığmayan duyguları birini söyleme isteği duymak.

yüragi tipirçiladi Duygu yoğunluğundan dolayı huzursuz olmak.

yüragi tolib turibdi İçinde tuttuğu sözleri söyleme ihtiyacı hissetmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

yüragi tökilib turibdi Kederden dolayı ağlayacak halde olmak.

yüragi urdi Heyecandan kalp atışlarının hızlanması.

yüragi uvuşdi Olumsuz duygularının etkisiyle kendini kötü hissetmek.

yüragida oti bar Gayretli, istekli.

yüragida oti yok Gayretsiz, isteksiz.

yüragidan sidirib taşlamak Birini yada bir şeyi unutmak.

yüragidan urmak Kendini bağlamak.

yüragiga gulgula salmak Telaşlandırmak.

yüragiga gulgula tüşdi Telaşlandı.

yüragiga kil siğmaydi Çok sıkılıp hiçbir şeyle meşgul olmama, istememe, arzu etmeme.

yüragiga ot salmak Ruhen zorluk yaşamasına sebep olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüragiga ot tüşganmi? Neden bu kadar su içiyorsun?

yüragiga ot yakmak Birisini etkileyip endişelendirmek, telaşlandırmak.

yüragiga vahima salmak Çok korkutmak.

yüragiga yakin Kendi fikrini, derdini söyleyip sohbet etmek; yakın dost.

yüragini açmak İçindeki isteğini yada derdini söylemek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüragini ezmak Ruhen sıkıntı vermek.

yüragini havuçlab Bir felaket olacağından korkmak.

yüragini kitiklamak Rahatlık veren güzel duygular uyandırmak.

yüragini sıkmak İçi sıkılmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

yüragini tirnamak Gizlice ruhi sıkıntı vermek.

yüragini yarmak Tehdit ederek korkutmak.

yürak oynadı Bir an kalbin alışılmışına göre hızlı ve güçlü atması.

yürak yok Korktuğu için hareket edememe.

yürak yutub Korkmadan.

yürak yutub yubarmak Yiğitlenmek, cesaret göstermek.

yürakdan çıkarib Samimi şekilde (konuşma).

Yüz (Aft, Yüz, Bet, Diyardar)

aftige karab bolmaydi Üst başı çamur, toz toprak olmak .

ak yüziğe kara sürmak İftira atmak.

diyardar körişmak Aradan zaman geçtikten sonra birbirini görmek.

diyardariga toymak Düşündüğü kişiyle kana kana görüşmek.

kayzi yüz bilan Hiçbir şekilde utanmaz; hangi yüzle.

yüz bermak Olmak, meydana çıkmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

yüz körmaz bolmak Birisiyle ilişkiyi tamamen kesmek.

yüz ögirmek 1. Bir yere veya birine doğru başını çevirip bakmak. **2.** Bazen bir şeyi görmemek için başını başka tarafa çevirmek. **3.** İlişkide olmayı istememe.

yüz tutmak Bir yere yönelip gitmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüzaga çıkmak 1. Gönüldeki istek, arzular gerçekleşti. **2.** Maddi manevi acizlikten kurtulmak.

yüzaga kelmak Vücuda gelmek.

yüzi açık Örtünmeden dolaşmak.

yüzi çidamadi Utanmak, namusuna dokunmak.

yüzi kara boldi Hoş olmayan hareketlerden dolayı itibarını kaybetti, halkın ayıplamasıyla karşı karşıya kaldı. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüzi kara Hoş olmayan hareketlerden dolayı itibarı kaybetmek, halkın ayıplamasıyla karşı karşıya kalan. (Az.Tr., Öz.Tr.)

yüzi kizardi Utanmak.

yüzi şuvut boldi Utandı.

yüzi şuvut Utançla.

yüzi yaruğ boldi Utanacak durumdan uzak olmak.

yüzi yaruğ Utanacak bir durumu olmayan, övülmeye layık.

yüzida kan kalmadi Öfkelenildiği için rengi beyazladı.

yüzidan kani kaçdi Öfkelenildiği için rengi beyazladı.

yüzidan nur yağiladi Güzel huylu olduğu yüzünden belli.

yüzidan öte olmaslik Bir işi yapmak üzere birisinin fikrini ve görüşünü isteme.
yüziga ayak koymak Saygı göstermeme, saygıya layık görmeme.
yüziga ayna tutmak Kim olduğunu, davranışlarını yüzüne açıkça söylemek.
yüziga kan yügürdi Utanılacak duruma düşüp yüzü kızarmak.
yüziga kaday karaydi?! Yüzüne nasıl bakar?; Ortada ayıp ve utanılacak olay olduğu için yüzüne bakamama.
yüziga karakuya sürtmak İnsanlar arasında kötü şöhretin yayılması.
yüziga karay almaslik Ortada ayıp ve utanılacak olay olduğu için yüzüne bakamama.
yüziga salmak Birine ayıplarını söylemek.
yüziga tik karay almaslik Çok itaat edildiği için bir şey söylememe.
yüzingda közing barmi demay Hiçbir kusuru, eksiği dikkate almama.
yüzini açib yubarmak Utanmama.
yüzünü körmeslik Yüz yüze gelmeme, karşılaşmama.

4. 2. Azerbaycan Türkçesi

Ağız (Ağız)

ağız acısı İhsan.

ağız ağza gelmek Karşılaşmak, yüz yüze gelmek.

ağız ağza vermek 1. Karşılıklı bağırarak, müşteri çağırmak. 2. Tartışmak (bazı durumlarda konuşmak). (Az.Tr., T.Tr.)

ağız burnunu oynatmag Ağzını, burnunu, yüzünü buruşturmak, razı olmadığını beki etmek, küsmek, söylenmek.

ağız deyenı gulag eşitmir Çok ses, gürültü, karışıklık hakkında (atasözü gibi de kullanılmaktadır).

ağız dolusu Tüm gücü ile. (Az.Tr., T.Tr.)

ağız gözünü büzmek/eymek Ağzını, burnunu, yüzünü buruşturmak, razı olmadığını beki etmek, küsmek, söylenmek.

ağızdan çıkan Denilen, söylenen. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ağızdan yava Ahlaksız (küfür anlamında da kullanılır: küfürbaz).

ağızdan-ağıza gzmek/yayılmag Dile düşmek, dilden dile geçmek, konuşulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağız açığ/açıla/ayrıg galmag Çok şaşırarak, hayret etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı açılmag Toplu halde gelmeye başlamak.
ağı dualı Dindar, mümin.
ağı düşmek Gitmek.
ağı eyile / eyri kalmak Şaşırarak, hayran kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)
ağı fal Falcı, fal bakan.
ağı gızışmag Çok konuşmak, gevezelik etmek.
ağı köpüklenmek Kızmak, sinirlenmek, hiddetlenmek.
ağı nedir? Bir işi başkası tarafından yapılmasını ifade eder.
ağına almag Konuşmayı, söylemeyi layık görmemek.
ağına bak! Başı buyrukluğa bak!
ağına bal sürtmek Tatlı ve hoş gidecek sözlerle oyalamak. (Az.Tr., T.Tr.)
ağına çullu dovşan yerleşmir Haddinden fazla kibirli, kendini öven, yalancı insan hakkında.
ağına gelen sözü söylemek Rezil etmek, küfretmek. (Az.Tr., T.Tr.)
ağına geleni Gerekli gereksiz olan ne varsa.
ağına gelmek Diline gelmek.
ağına söz almag Konuşmak, bir şey söylemek.
ağına tepmek Ağına bir şey koymak.
ağına vurmag Cevabını vermek, önünü almak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
ağına/ağızlarına su almag Susmak, konuşmamak.
ağından çıkan kimi O an, çabuk.
ağından çıkan söz Ne söylenmişse.
ağından çıkmasın Bir sırrı gizlemek, söylememek için kullanılan ifade.
ağından kaçırmag Dilini tutamamak, kendinden bağımsız olarak söz söylemek, şaşırarak bir şey söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)
ağından horra tökülmek Konuşamamak, mantıksız konuşmak.
ağından od çıkmag Sinirli konuşmak, tehdit etmek.
ağından söz çıkarmamag Susmak, kimseye bir şey söylememek.
ağından süt gokusu gelmek Çok genç ve toy insan hakkında kullanılır.
ağından/sözünden dürr tökülmek Çok güzel, anlamı konuşmak, güzel sözler söylemek.
ağını açmag Konuşmaya başlamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
ağını avara goymag Ağına geleni konuşmak.
ağını bedliye açmag İyi söz söylememek.

ağzını bir yana salmag Aldatmak.
ağzını boş goymamag Hep yemek.
ağzını boza vermek Aldatmak.
ağzını büzmek Şikayetçi olmak, beğenmemek, hoşlanmamak. (Öz.Tr., T.Tr.)
ağzını çatmag Geri döndürmek.
ağzını çevirmek Döndürmek.
ağzını dağa-daşa diremek Çıkılmaz durumda bırakmak, zor soruyla karşı karşıya bırakılmak.
ağzını gulağına yapıştırmag Yakınlaşıp kulağına bir şeyler söylemek.
ağzını heyirliye açmag Boş söz söylemek, başarılar dilemek. (Az.Tr., T.Tr.)
ağzını sınımag Söz tutup tutmadığını öğrenmek; fikrini öğrenmek.
ağzının gatiğini sil! Daha çocuksun, böyle şeyleri bilmezsin, tecrübesiz insan hakkında.
ağzının suyu/suyunu akmag/akıtmag İştahlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)
bir ağızdan Koro halinde. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
ciyer-öfkesi ağzına gelmek Çok korkmak.
dil-ağız tökmek Yalvarmak, rica etmek.
dil-ağızı tutulmag Konuşamamak.
dili ağzına girmemek Kendiyle övünmek.
dilini-ağzını bağlamag Tartışmada üstün gelmek.
her ağızdan bir avaz gelir Bir işte aynı fikir, aynı kararın olmadığını belirtir.
ilan ağzından gurtaran gurbağa kimi Çok tehlikeli, ağır bir durumdan kurtulan insan hakkında kullanılan ifade.
ilan ağzından gurtarmag Tehlikeden, ağır bir durumdan kurtulmak.
söz ağzından gurtaran kimi O an, derhal.
sözünü ağzında goymag Lafını bölmek, konuşmasına izin vermemek. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi ağzına gelmek İğrenmek.
yolu ağzına almag Yola koyulmak, gitmek.

Akıl (Ağıl)

ağıl kesen Değerli; inandırıcı, anlaşılabilir, tesirli, önemli, faydalı.
ağıldan kasıb/seyrek/yüngül Kusurlu, aptal, zihinsel olarak az gelişmiş.
ağılı başına gelmek 1. Kendine gelmek, ayrılmak. 2. Kötü yoldan vazgeçip doğru yolda devam etmek, akıllanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı başında olmag Kendi iş ve hareketlerinde ayık olmak, akıl ile iş yapmak, kendi çıkar ve zararlarını görmek.

ağlı başından çıkmag/getmek/uçmag **1.** Aklını yitirmek, sersemlemek. **2.** Meftun olmak, hayran kalmak, vurulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı başından geşş etmek Kendinden gitmek, bayılmak.

ağlı başından şaşılmak Aklı başından çıkmak, aklını yitirmek.

ağlı gözünde olmak Akıldan yoksul olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı serden vermek Hayran kalmak.

ağlını başına cem etmek Akıllanmak, akıllı olmak, kendi hareketlerini ölçüp tartmak, düşünmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlını başından / serden / elinden almag/ çıkarmag / burakmag Hayran bırakmak, baştan çıkarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlını elden vermek **1.** Aklı başından çıkmak. **2.** Meftun olmak.

ağlını serden burakmag Aklı şaşırmak.

başına ağıl goymag Doğru yola çekmek, faydalı tavsiyeler vermek.

Alın (Alın)

alın teri tökmek Çok emek vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

alını açık Alnı açık, yüzü ak, saf, temiz, lekesiz, namuslu. (Az.Tr., T.Tr.)

Ayak (Ayağ)

ayag goymag Girmek, basmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayag almag Hızlı hızlı yürümek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ayag basmag Bir yere girmek, ilişki kurmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayag basmamag Bir yere daha gidip gelmemek, ilişkiyi kesmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayag goyan yere baş goymag Saygın insan hakkında kullanılır.

ayag goymaya yer tapmamag Çok kalabalık, fazla insan olan yer hakkında.

ayag götürmek Hızlı hızlı yürümek.

ayag salmak Bir yeri çok gezmek.

ayag tutmak **1.** Yeni yeni yürümeye başlamak. **2.** Uymak, beraber olmak.

ayag/ayağını saklamag Durmak.

ayagdan geyinib başdan gıfillanmag, başdan giyinip ayagdan gıfillanmag Savaş kıyafetini giyip silahlanmak.

ayağa salmag Saygıdan etmek, değerden düşürmek.

ayağı topal Aptal gezen insan hakkında kullanılır.

ayağı yere deymemek Kibirilenmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayağı/ayakları yerden üzülmek Çok şaşırarak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağını atmag Gitmek, adım atmak.

ayağını götürmüşdü, yerine ... goymuşdu Karakterleri aşırı derecede benzeyen insan hakkında.

ayağını sürümek Yorulmak, yavaş yavaş gitmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağını yerden götürmek Harekete gelmek, aktifleşmek.

ayağını/ayaklarını yere diremek Ayak diremek, inat etmek, söylediğinden vazgeçmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağının/ayaklarının altından yer kaçmag Şaşırarak.

başdan geyinib ayagdan gıfillanmag, ayagdan geyinib başdan gıfillanmag Savaş kıyafetlerini giyinip iyice silahlanmak.

başdan-ayağa geder Hepsi. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başdan-ayağa söylemek Ne varsa her şeyi söylemek.

başdan-ayağa süzmek Her yerini gözden geçirmek, başından ayağına kadar her yerine dikkatlice ve şüpheli bakmak.

başı göyden ayağı yerden nem çekmek Çok yüksek bina hakkında.

başının tükü ayağına salama gelmek Çok korkmak.

bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada Ölüm döşeginde.

el-ayag açmag Serbest, özgürce hareket etmek.

el-ayag çekilmek Gidiş gelişi bırakmak, herkes kendi evinde oturmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayag elemek Hareket etmek, çaba göstermek.

el-ayag yığışmag Gidiş gelişi bırakmak, herkes kendi evinde oturmak.

el-ayağa düşmek Telaşlanmak, heyecanlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayağı esmek Çok korkmak.

el-ayağı soyumag Keyfi kaçmak, hevesi kaçmak.

el-ayağı yerden göyden üzülmek Son derece şaşırarak, hayret etmek.

el-ayağına döşenmek Yalvarmak.

el-ayağına düşmek Yalvarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayağına tökölme Yalvarmak.

el-ayağını itirmek Şaşırarak, kendini kaybetmek, heyecanlanmak.

el-ayağını sazlama Hazırlanmak.

el-ayağını yığırdırmag İstedığı gibi hareket etmeye izin vermemek, disiplin sağlamak.

elden-ayagdan düşmek Yorulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden-ayagdan getmek Mahvolmak.

elden-ayagdan salmag 1. Çok gezmek. **2.** Yormak.

iki ayağını bir başmağa diremek Terslik etmek, inatla teklif etmek; söylediğinden vazgeçmemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

iki ayağını yere diremek Terslik etmek, inatla teklif etmek; söylediğinden vazgeçmemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

şeytanın ayağını gırmag Nadiren bir yere gitmek. (Az.Tr., T.Tr.)

üreyi ayağının altına düşmek Çok korkmak.

üreyi gırılıb ayağının altına düşmek Çok korkmak.

üstüne ayag açmag Hamle yapmak.

üzüm ayağının altında Özür dilerim, affedersiniz.

Bacak (Gıç)

gıçını çekmek Topallamak.

Bağır (Bağır)

bağrı bişmek Bir olay karşısında çok fazla etkilenmek, kederlenmek.

bağrı çatlamag 1. Dayanamayıp ölmek, kalbi dayanmamak. **2.** Çok korkmak. **3.** Çok fazla rahatsız olmak.

bağrı daş olmag Çok sert olmak.

bağrı daş Zalim. (Az.Tr., Öz.Tr.)

bağrı erimeg Zayıflamak, hasta olmak.

bağrı gana dönmek Son derece kederlenmek, üzülmek.

bağrı qan olmag Son derece kederlenmek, üzülmek.

bağrı yarılmag 1. Çok korkmak. **2.** Ölmek.

bağırına basmag 1. Sevgiyle, şefkatle sarılmak. **2.** Göğsünün üstüne almak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

bağırını didmek Azap vermek, işkence etmek, öldürmek.

bağırını sökmek Azap vermek, işkence etmek, öldürmek.

bağırını yarmag Öldürmek.

Bağırsak (Bağırsag)

bağırsağını dişle tutmag Kendini kontrol etmek, sabretmek, dayanmak.

bağırsağını garnından çıkarmag İç organlarını çıkararak öldürmek.

dişi bağırsağını kesmek İçten içe sinirlenmek, sinirini belli etmemek.

iç-bağırsağını gemire-gemire galmag Sinirini belli etmediği için azap çekmek.

Baş, Ser (Baş, Ser)

...başı göye deyer Çok yüksek bir yer hakkında.

ağlı başına gelmek **1.** Kendine gelmek, ayrılmak. **2.** Kötü yoldan vazgeçip doğru yolda devam etmek, akıllanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı başında olmag Kendi iş ve hareketlerinde ayık olmak, akıl ile iş yapmak, kendi çıkar ve zararlarını görmek.

ağlı başından çıkmag/getmek/uçmag **1.** Aklını yitirmek, sersemlemek. **2.** Meftun olmak, hayran kalmak, vurulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı başından geşş etmek Kendinden gitmek, bayılmak.

ağlı başından şaşılmak Aklı başından çıkmak, aklını yitirmek.

ağlı serden vermek Hayran kalmak.

ağlı başına cem etmek Akıllanmak, akıllı olmak, kendi hareketlerini ölçüp tartmak, düşünmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı başından / serden / elinden almag/ çıkarmag / burakmag Hayran bırakmak, baştan çıkarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlı başından elden vermek **1.** Aklı başından çıkmak. **2.** Meftun olmak.

ağlı başından serden burakmag Aklı şaşırarak.

ağrı başına buz bağlamag Durduk yere kendine iş çıkarmak, başını ağrıtmak.

Allah başından bir tük eskik etmesin! İyi niyet anlamında kullanılır.

Allah başını batırsın! Beddua anlamında kullanılır.

at başı salmag Başkasının işine münasebetsiz ve yersiz müdahale etmek.

ayag goyan yere baş goymag Saygın insan hakkında kullanılır.

ayagdan geyinib başdan gıfillanmag, başdan giyinip ayagdan gıfillanmag Savaş kıyafetini giyip silahlanmak.

baş aç bilmemek Anlamamak, düşünememek, algılayamamak

baş açmag Gamdan, kederden ağlamak, ağıt söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)

baş açmamag Anlamamak, düşünememek, algılayamamak.

baş alıb getmek Hiçbir şey düşünmeden gitmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş çekmek Birini merak ederek ziyarete gitmek

baş endirmek Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek.

baş eymek 1. Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek. 2. İtaat etmek, ait olmak, emri altına girmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş goşmag Önem vermek, ilgilenmek, dikkat göstermek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş götürüb itmek Her şeyi bırakıp gitmek.

baş tutan deyil! Sonuca bağlanmaz.

baş tutmag Olumlu sonuçlanmak.

baş tutmamag Olumsuz sonuçlanmak, sonuçlanmamak.

baş üste! Hazırım! Tamam! - anlamına kullanılan ifade. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş vurmağ Suya atlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa bela olmag Engel olmak, zararlı, dayanılmaz kimse veya bir şey hakkında. (Az.Tr., T.Tr.)

başa düşmek Anlamak.

başa gakmag Yaptığı iyiliği yüzüne söyleyerek utandırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa gelmek 1. Tamamlanmak, sona yetmek. 2. Hasıl olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa gelmemek Tamamlanmamak, hasıl olmamak.

başa salmag Anlatmak, izah etmek.

başa vurmağ Sona yetmek, bitirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başağrısı olmasın! Kısaca, lafın özü.

başağrısı vermek Rahatsız etmek, bıktırmak.

baş-başa vermek Gizlice konuşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

baş-beynini aparmag Dırdır etmek, söylenmek.

baş-beynini aparmag Dırdır etmek, söylenmek.

başbir elemek Evlendirmek.

başbir olmag Evlenmek, eş olmak.

başbir yastıg olmag Evlenmek, beraber uyumak.

başdan aşib-daşmag Bol olmak, haddinden fazla çok olmak.

başdan aşmag Bol olmak, haddinden fazla çok olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başdan çıkarmag Aldatmak, kötü yola çekmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başdan çıkmag Hata yapmak, aldanmak, yanılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başdan elemek Uzaklaştırmak, birinden canını kurtarmak.

başdan geyinib ayagdan gıfillanmag, ayagdan geyinib başdan gıfillanmag Savaş kıyafetlerini giyiniip iyice silahlanmak.

başdan keçmek Kendini feda etmek, canından geçmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başdan sovmag İyileştirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başdan-ayağa geder Hepsi. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başdan-ayağa söylemek Ne varsa her şeyi söylemek.

başdan-ayağa süzmek Her yerini gözden geçirmek, başından ayağına kadar her yerine dikkatlice ve şüpheli bakmak.

başı aşağı elemek Utanmasına sebep olmak, utandırmak.

başı aşağı olmag Yaptığı bir şey için utanmak.

başı aşağı olmamag Hiçbir kötü hareketi bulunmamak.

başı ayazımag Kendine gelmek.

başı bağlanmag Evlenmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başı batmış Beddua, küfür olarak kullanılan ifade.

başı bedenden tökmek Başının üstünde durmak.

başı bedeninden ayrılmag Öldürülmek, başı vücudundan ayrılmak.

başı bedeninden götürülmek Öldürülmek.

başı bedenine ağırlıg etmek Gözünü korkutmak, tehdit etmek.

başı bela çekmek Zor duruma düşmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başı buluddan nem çekir Yüksek anlamında kullanılır.

başı çatlamag Başı çok ağrımak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı çıkmag Bilmek, anlamak.

başı çıkmamag Anlamamak, bilmemek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başı daşdan-daşa deymek Felaket, uğursuzluk yaşayarak pişman olmak, kötü tecrübe edinmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başı dik olmag Hürmet, saygı kazanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı elinde deyil 1. Ölmüş, öldürülmüş. **2.** Yakalanmak.

başı garışmag Bir işle uğraşmak.

başı gızıl Çok değerli, kıymetli kişi hakkında.

başı gızısmag Bir işle çok uğraşmak, meşgul olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı göyden ayağı yerden nem çekmek Çok yüksek bina hakkında.

başı havalanmag 1. Aklını yitirmek, sersem olmak, delirmek. **2.** Keyiflenmek, canlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı kesik Sahipsiz, kimsesiz.

başı küllü Zavallı.

başı söhbete garişmag Biriyle muhabbet etmek.

başı tagıldamag Bir işten anlamak.

başı titremek Yaşlanmak.

başı uca olmag Hürmet, saygı kazanmak.

başı zilletler çekmek Zor, sıkıntılı günler yaşamak.

başikesik goymag Mutsuz etmek.

başına haranın daşını salım? Ne yapayım?

başına haranın külünü töküm? Beddua.

başına heyir! Şaşkınlık ifadesi.

başın batsın! Beddua.

başın sağ olsun Taziye ve teselli ifadesi.

başın için Yemin olarak kullanılır.

başına ağıl goymag Doğru yola çekmek, faydalı tavsiyeler vermek.

başına and içmek Çok saygı göstermek, hürmet etmek.

başına at tepmek Delirmek, saçmalamak.

başına bela açmag Engellemek, zor duruma düşürmek.

başına bela gelmek Zor duruma düşmek.

başına bela getirmek Engellemek, zor duruma düşürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başına çare gılmag Çıkış yolu aramak.

başına çare tapmag Çıkış yolu aramak.

başına çekmek Açgözlülükle sonuna kadar içmek.

başına daş düşmek Kıskanmak.

başına daş salmag Boş yere harcamak, kaybetmek.

başına daş yağsın! Beddua.

başına döndüyüm Çok fazla şefkat göstermek anlamında.

başına dönüm Yalvarış, rica.

başına döymek Pişman olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

başına düşmek Aklına gelmek, canı istemek.

başına engel getirmek Bir şeyin sonlanmasına mani olmak.

başına garanlıg çökmek Başı dumanlanmak.

başına geleni Ne olay varsa.

başına gelmek 1. Bir olay olmak. 2. Aşık olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başına girmemek Anlamamak.

başına giyemet gopmag Kötü olayla karşılaşmak.
başına govğa açmag Zor duruma düşürmek.
başına götürmek Sesi her tarafa yayılmak.
başına hengame açmag Bir şeyin sonlanmasına mani olmak
başına heter gelmek Zor duruma düşmek, belayla karşılaşmak.
başına iş açmag Zor duruma düşürmek. (Az.Tr., T.Tr.)
başına iş gelmek Zor duruma düşmek, belayla karşılaşmak.
başına iş getirmek Zor duruma düşürmek.
başına it oyunu getirmek Zor duruma düşürmek.
başına kelek açmag Zor duruma düşürmek.
başına kül! Beddua.
başına ne gelib? Ne olmuş?
başına oyun açmag Zor duruma düşürmek.
başına oyun gelmek Kötü duruma düşmek.
başına oyun getirmek Zor duruma düşürmek.
başına sığırdırmamag Kendine yakıştırmamak.
başına toplamag Etrafına toplamak. (Az.Tr., T.Tr.)
başına toplanmag Etrafına toplanmak.
başına turp ekmek Çok incitmek, cezalandırmak.
başına vurmağ Yaptığı iyiliği yüzüne söylemek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)
başına yığılmağ Etrafına toplanmak.
başına yığmağ Etrafına toplamak.
başında bir iş var Bir olay olmuş.
başında bir iş var Bir olay olmuş.
başında turp ekmek Çok incitmek, cezalandırmak.
başından aşmag Bol olmak.
başından bakanda dibinde milçek kimi görünür Çok büyük,yüksek bir yer hakkında.
başından bir tük eskik olmamag Dokunmamak, incitmemek.
başından çıkmag Unutmak, aklından çıkmak.
başından dağılmağ Terk etmek, gitmek.
başından duman çıkmag Sinirlenmek, kızmak.
başından elemek Kendinden uzaklaştırmak.

başından geçmek 1. Bir olayı şahsen yaşamak. **2.** Canından geçmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başından redd elemek Kendinden uzaklaştırmak.

başından yeke gelet elemek Haddini aşmak, yanlış yapmak.

başını ağrıtmag 1. Mani olmak, eziyet etmek, incitmek. **2.** Kendini incitmek, kendine eziyet etmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını aşağı salmag 1. Kendi işiyle uğraşmak. **2.** Utanmak. **3.** Razı olmak.

başını batırmag Yok etmek, mahvetmek, öldürmek.

başını bedeninden ayırmag Başını keserek öldürmek.

başını bedeninden ayırtırmag Öldürtmek.

başını bedeninden cida elemek Başını keserek öldürmek.

başını bedeninden gopartmag Başını keserek öldürmek.

başını bedeninden götürmek Öldürtmek.

başını bedeninden üzme Başını keserek öldürmek.

başını biçmek Başını keserek öldürmek.

başını burakmag Dizginleri bırakarak atın koşmasını hızlandırmak.

başını cidaya goymag Ayrı kalmak, uzak kalmak.

başını dolandırmag Bir şekilde geçinmek.

başını doldurmag Birisi veya bir şey hakkında sürekli konuşarak karşısındakini doldurmak.

başını ekmek Öldürmek.

başını gatmag Dikkatini dağıtmak amacıyla oyalamak.

başını gaytarmag Kafasını çevirmek, bakmamak.

başını gelbi elemek Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

başını getirmek Öldürmek.

başını girlemek Bir şekilde geçinmek.

başını goymag Canından geçmek, ölüme mahkum edilmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını götürüb kaçmag Canını kurtarmak.

başını gurtarmag Canını kurtarmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını it başı kimi ezmek Başını ezerek işkenceyle öldürmek.

başını itirmek Aklını yitirmek, işin önünü sonunu görmemek.

başını kesmek Başının üstünde durmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını kol-kosun içine sokmag Saklanmak.

başını orada islat, burada gırk Bir yere acil gitmek.

başını serçe başı kimi üzme Başını kesmek.

başını sokmağa yer aktarma Saklanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başını teslim vermek Teslim olmak.

başını tumarlamag Başını okşayarak etkisi altına almak.

başını uca elemek Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

başını ucaltmag Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

başını vermek Canından geçmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başını yemek Mahvetmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başını yığmag Dizginleri toplayarak atın yavaşlamasını sağlamak.

başını yırğalamag Başını sağa sola sallayarak karşı olduğunu bildirmek.

başını yozmag Aldatmak.

başının tükü ayağına salama gelmek Çok korkmak.

başının tükü sanı Sayısız, çok fazla.

başının tükü sanı Sayısız, çok fazla.

başının üstünü almag 1. Haklamak, yetişip yakalamak. 2. Çabuk yetişmek, yanına gelmek.

başının üstünü kesmek Haklamak, yetişip yakalamak.

başlı-başına burakmag Kendi haline bırakmak.

başlı-başına galmag Kendi halinde kalmak, bakımsız olmak.

başlı-birli itirmek Öldürmek, yok etmek.

bir baş Durmadan. (Az.Tr., T.Tr.)

bir dizine vurmag, bir başına Pişman olmak.

bir yastığa baş goymag Ayrılmamak, beraber yaşamak.

boya-başa yetirmek Büyütmek

can ile serden geçmek Kendini feda etmek, kurban etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

daş atıb, başını tutmag İnkâr etmek, kabul etmemek.

dünya başına dar gelmek Büyük bir kederle karşılaşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dünya başına daralmag Büyük bir kederle karşılaşmak.

dünya başına fırlanmag Büyük bir felaketle karşılaşmak, kederlenmek.

dünya başına herlenmek Büyük bir felaketle karşılaşmak, kederlenmek.

dünya-alem başına fırlanmag Kendini kötü hissetmek, şok yaşamak.

dünyanı başına dar elemek Son derece üzme; zor duruma sokmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele bil başına bir gazan gaynar su tökdüler Felaketle karşılaşmak.

ele bil başına buzlu su töküldü Hevesi kaçmak, isteğini kaybetmek.

evini başına uçurmag Zor duruma sokmak.

gan başına vurmağ Sinirlenmek, son derece kızmak.

gen dünya başına dar gelmek Büyük keder, felaketle karşılaşmak, çok kederlenmek.

görek başıma ne gelir? Herhangi olayın gerçekleşmesini tahmin ederken kullanılan ifade.

huşu başına gelmek Uyanmak, kendine gelmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

huşu başından çıkmag Kendinden geçmek, bayılmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

işi baş tutmamag Fayda görmemek, kısmetsizlik yaşamak.

keçinin başı gicişende, buynuzunu çobanın çomağına sürter Eceli gelmiş, dövülmek istiyor.

kül başına Beddua ve azarlama ifadesi.

meni çevir balalarının başına! Yalvarış bildiren ifade.

menzili başa yetmek Yaşlanmak, ölümü yaklaşmak.

ne başını ağrıdım Fazla söze gerek yok; kısaca.

niye başınızı ağrıdım Fazla söze gerek yok; kısaca.

ömrünü başa vermek Ölmek.

papağı başından galkıb yere düşmek Korkmak.

sağ eli başına İyi bir şeyi, mutluluğu kendisi ve başkaları için de dilemek.

serini oğurlamag Aldatmak.

sesini başına atmag Gürültü etmek, yüksek sesle bağırarak.

üreyinin başına od düşmek Kalbi yaralanmak, üzülmek.

üst-başı tökülmeğ Kötü giyinmek.

üst-başını düzeltmek Yeni kıyafet giyinmek.

üst-başını tezelemek Yeni kıyafet giyinmek.

yukarı baş Törenin, toplantının esas yeri; saygıdeğer kimselerin oturacağı yer.

Beden (Beden)

başı bedenden tökmek Başının üstünde durmak.

başı bedeninden ayrılmag Öldürülmek, başı vücudundan ayrılmak.

başı bedeninden götürülmek Öldürülmek.

başı bedenine ağırlıg etmek Gözünü korkutmak, tehdit etmek.

başını bedeninden ayırmag Başını keserek öldürmek.

başını bedeninden ayırtırmag Öldürtmek.

başını bedeninden cida elemek Başını keserek öldürmek.

başını bedeninden gopartmag Başını keserek öldürmek.

başını bedeninden götürmek Öldürtmek.

başını bedeninden üzme Başını keserek öldürmek.

bedenine üşütme düşmek Korkmak.

ruhu bedeninden uçmag **1.** Son derece hoşlanmak, memnun kalmak. **2.** Ölmek, vefat etmek.

Bel (Bel)

bel bağlamag Güvenmek, inanmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

beli bükülmek **1.** Yaşlanmak. **2.** Felaketle karşılaşmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

beli gırılmag Kötü bir olay, felaket olması. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

belini bükme **1.** Felaketle karşılaşmak. **2.** Ruhun ve cismen sarsıtmak, yaşlandırmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

belini gırmag Çok ağır manevi darbe vurmak.

Kerbela belini gırsın Ölesin (beddua).

Mekke belini gırsın! Ölesin (beddua).

Beyin (Beyin)

baş-beynini aparmag Dırdır etmek, söylenmek.

beyni burnundan gelmek İşkenceyle öldürmek.

beyni dağılmag Birisi tarafından beyninin patlatılması sonucu ölmek.

beyni dolmag Öfkelenmek.

beyni gızmag Sinirlenmek, kızmak.

beyninden od galkmag Sinirlenmek, kızmak.

beynine almag Aklına girmek, inanmak.

beynine batmag Aklına girmek, inanmak.

beynine batmamag Aklına yatmamak.

beynine düşmek Aklına gelmek, hatırlamak.

beynine gan sıçramag Kızmak, son derece sinirlenmek.

beynine girmek Mümkün olacağını düşünmek, aklına girmek.

beynini doldurmag Birisi hakkında sürekli olumsuz şeyler anlatarak karşısındakini doldurmak.

beynini garğa aparmag Delirmek.

beynini göye sovurmag Başını, beynini patlatarak öldürmek.
beynini havaya sovurmag Başını, beynini patlatarak öldürmek.
beynini yemek Sürekli anlatmak, aklına sokmak.
gan beynine işlemek Sinirlenmek, son derece kızmak.
gan beynine sıçramag Sinirlenmek, son derece kızmak.
gan beynine vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak.
hirs tepesine/beynine vurmag Çok sinirlenmek, haddinden fazla öfkelenmek.

Bıyık (Bığ)

bığ yeri terlemek Büyümek.
bığlarını gemirmek Sinirlenmek, kızmak.
gelmişti saggal gayırmağa, bığı da goydu Sorunu çözmek yerine daha da zorlaştırmak.

Boğaz (Boğaz)

boğaz döyüşü salmag Tartışmak, boş konuşmak.
boğaz ortağı olmag Başkasının yemeğine ortak olmak.
boğaza getirmek Bıktırmak, usandırmak.
boğaza geçmek Başa bela olmak.
boğaza yığmag Bıktırmak, usandırmak.
boğazı gurumag Korkmak, şaşırarak, cevap verememek. (Az.Tr., T.Tr.)
boğazına çökmek Gırtlığına yapışmak.
boğazına saklamag Bir parça ekmek karşılığında bakmak.
boğazına şerik olmag Katılmak, razı olmak.
boğazında galmag Arzusunu gerçekleştirememek. (Az.Tr., T.Tr.)
boğazını cüce boğazı kimi üzmemek Başını keserek öldürmek.
boğazını gurutmag Kötü konuşmadan, heyecandan, korkudan dolayı hayrete düşüp konuşamamak, korkmak.
boğazını kendire vermek Teslim olmamak.
boğazını üzmemek Başını keserek öldürmek.
boğazını yırtmag Yüksek sesle bağırarak. (Az.Tr., T.Tr.)
boğazının yolu gurumag Korkmak, şaşırarak, cevap verememek.
canı boğazına yığılmag Bıkmak, usanmak. (Az.Tr., T.Tr.)
canını boğazına yığmag Bıktırmak, usandırmak, bezdirmek.

çene-boğaz olmag Tartışmak.

derisini boğazından çıkarmag 1. Öldürmek. 2. Derisini yüzmek.

sesini boğazına salmag Fısıldamak, kısık sesle söylemek.

Boyun (Boyun)

bir-birinin boynuna sarılmag Sarılmak.

boynu gırılısın Beddua. (Az.Tr., T.Tr.)

boynuna almag 1. Yaptığı bir işi açıkça söylemek, itiraf etmek. 2. Kendi üstüne almak, üstlenmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

boynuna götürmek Üstlenmek, razı olmak.

boynuna övrad düşmek Hamile olmak.

boynuna sarılmag Sarılmak, boynuna atlamak.

boynuna uşag düşmek Hamile olmak.

boynunda qalmag Borçlu olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boynunda uşag galmag Hamile olmak.

boynundan atmag Reddetmek, kabul etmemek.

boynunu burmag Mahzun bir halde durmak, boynunu bükmek.

boynunu eymek Cezalandırmak.

boynunu vurdurmag Başını keserek öldürmek, cezalandırmak.

boynunu vurmag Başını keserek öldürmek, cezalandırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boyun eymek İtaat etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

boyun gaçırıtmag Kabul etmemek.

boyun goymag Üstlenmek, razı olmak.

boyun goymamag Üstlenmemek, razı olmamak.

boyun olmag Söz vermek.

dilini boynunun ardından çıkarmag İşkenceyle öldürmek.

Ciğer (Ciyer)

ciyeri gana dönme Çok üzülme.

ciyeri yanmag Canı yanmak, çok üzülme. (Az.Tr., T.Tr.)

ciyerni çıkarmag Canını almak (tehdit ifadesi).

ciyer-öfkesi ağzına gelmek Çok korkmak.

Çene (Çene)

çene yormag Çok konuşmak, yorulana kadar konuşmak.

çene-boğaz olmag Tartışmak.

Damak (Damag)

dadı damağından getmemek Haddinden fazla lezzetli bir şey hakkında kullanılan ifade.

damagdan salmag Moralini bozmak, keyfini kaçırmak.

damağı çağ Keyfi yerinde. (Az.Tr., Öz.Tr.)

damağı durulmag Keyfi iyi olmak.

damağı şaggıldamag Keyfi yerinde.

Damar (Damar)

çirtig vursan ganı damar Çok keyifsiz insan hakkında kullanılan ifade.

damarını tutmag Zayıf noktasını öğrenmek.

ters damarına düşmek Kendi bildiğinden, söylediğinden asla vazgeçmemek, inat etmek.

yerin damarını kesmek Gitmeye devam etmek, yolun büyük bir kısmını gitmek.

Diş (Diş)

bağırşağını dişle tutmag Kendini kontrol etmek, sabretmek, dayanmak.

bağırşağını dişle tutmag Kendini kontrol etmek, sabretmek, dayanmak.

canını dişine alıb Mecburen, isteksiz, gönülsüz.

canını dişine tutub Mecburen, isteksiz, gönülsüz.

canını dişine yıgıb Gücünü toplayarak, mecbur kalarak.

diş batmag Gücüyle yenmek.

diş gurdalamağa bir çöpü yokdur Çok fakir olmak.

diş-dırnağı ile Zorlukla.

dişi bağırşağını kesmek İçten içe sinirlenmek, sinirini belli etmemek.

dişi-dişine deymek 1. Soğuktan, korkudan dişleri birbirine değmek. 2. Çok üşümek.

(Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dişini gıcamag İntikam almak için bahane aramak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dişinin acısını almag İntikamını almak.

Diz (Diz)

bir dizine vurmağ, bir başına Pişman olmak.

diz-dize oturmağ Karşı karşıya oturmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dize çıkmag Haddinden fazla olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dizleri tagete gelmek Güç toplamak.

Dudak (Dodag)

alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy Küsmek, incinmek.

barmağını dodağının arasına almag Düşünmek.

dil-dodağı gurumag Şaşkınlıktan konuşamaz hale gelmek.

dil-dodağı yanmag Çok susamak.

dil-dodağını gemirmek Çok kızmak, öfkelenmek.

dilini-dodağını yemek Çok kızmak, öfkelenmek.

dodaglarını çeynemek Sinirden dudaklarını ısırarak; kızmak, öfkelenmek.

dodaglarını gaçirtmag Gülümsemek.

dodaglarını gemirmek Sinirden dudaklarını ısırarak; kızmak, öfkelenmek.

dodağı gaçmag Gülümsemek.

dodağı partlamag Çok korkmak, korkudan titremek.

dodağını büzmek Küsmek.

dodağını dodağının üstüne goymag Susmak.

El (El)

ağlını başından / serden / elinden almag/ çıkarmag / burakmag Hayran bırakmak, baştan çıkarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağlını elden vermek 1. Akli başından çıkmak. **2.** Meftun olmak.

başı elinde deyil 1. Ölmüş, öldürülmüş. **2.** Yakalanmak.

cilovu eline vermek Özgür bırakmak, kendi haline bırakmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

dağa el atsaydı yerinden gopardı Çok güçlü insan hakkında kullanılan ifade.

ehtiyatı elden vermek Her ihtimale karşın önlem almak.

el açmag İstemek, dilenmek.

el altından Gizlice, kimsenin haberi olmadan. (Az.Tr., T.Tr.)

el atmag 1. Elini uzatıp almak. **2.** Birini bırakıp diğerine yönelmek. **3.** Namusuna dokunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el çalıb gülmek Dalga geçmek.

el çekmek 1. Vazgeçmek, geri çevirmek. **2.** Yakasını bırakmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el çekmemek Adım adım takip etmek.

el çöreye çatmag Çalışmak, para kazanmak.

el galdırmag Vurmaya yeltenmek, kavgaya kalkışmak. (Az.Tr., T.Tr.) (Az.Tr., T.Tr.)

el götürmek 1. Rahat bırakmak. **2.** İrtibatı koparmak.

el kesmek Kötülük etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el saklamag Durmak, işi durdurmak.

el tutmag 1. Yardımına koşmak, yardım etmek. **2.** Selamlaşmak, el uzatarak görüşmek.

el tutmamag Selamlaşmamak, elini uzatmamak.

el üzmemek Ümidini kesmek, artık beklememek.

el vermek 1. Yardım etmek. **2.** Yüz vermek. **3.** İşe yaramak.

el vurmag 1. Dokunmak. **2.** Alkışlamak.

el-ayag açmag Serbest, özgürce hareket etmek.

el-ayag çekilmek Gidiş gelişi bırakmak, herkes kendi evinde oturmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayag elemek Hareket etmek, çaba göstermek.

el-ayag yığışmag Gidiş gelişi bırakmak, herkes kendi evinde oturmak.

el-ayağa düşmek Telaşlanmak, heyecanlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayağı esmek Çok korkmak.

el-ayağı soyumag Keyfi kaçmak, hevesi kaçmak.

el-ayağı yerden göyden üzölmek Son derece şaşırarak, hayret etmek.

el-ayağına döşenmek Yalvarmak.

el-ayağına düşmek Yalvarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-ayağına tökülme Yalvarmak.

el-ayağını itirmek Şaşırarak, kendini kaybetmek, heyecanlanmak.

el-ayağını sazlamag Hazırlanmak.

el-ayağını yığışdırmag İstedığı gibi hareket etmeye izin vermemek, disiplin sağlamak.

elde elemek Bir şeyi elde etmek, ele geçirmek, bulmak.

elde saklamag Bırakmamak, kendi için saklamak.

elden burakmag Boşlamak, elini çekmek.

elden çıkmag 1. Yok olmak, kaybetmek. **2.** Kaçmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden düşmek 1. Zayıflamak, gücünü kaybetmek. **2.** Yorulmak.

elden eli üzölmek Ümidini kaybetmek, vazgeçmek.

elden getmek 1. Çok fazla istemek, sevmek. 2. Mahvolmak. 3. Ölmek. 4. Kaybetmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elden goymag Elinden kaçırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden goymamag Bırakmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden salmag Çok yormak, zahmet vermek; işkence etmek.

elden üzölmek Yorulmak.

elden vermek Devam ettirememek, durduramamak.

elden-ayagdan düşmek Yorulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden-ayagdan getmek Mahvolmak.

elden-ayagdan salmag 1. Çok gezmek. 2. Yormak.

elden-dilden salmag Çok yormak; işkence etmek.

elden-ele deymek Kaçırılmak (kız hakkında).

elden-ele gezmek 1. Çok değerli olmak. 2. Birisinden başkasına geçmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele almag Rehberlik etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele bil göz yaşındı Çok temiz, berrak su hakkında kullanılan ifade.

ele bil üreyine ok deydi Nefret etmek anlamında.

ele düşmez Daha iyisi yok, daha lezzetlisini bulamazsın.

ele getirmek 1. Kendine bağlamak. 2. Tavlamak, kalbini yumuşatmak. 3. Tutmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele keçirmek 1. Elde etmek. 2. Sahip olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele keçmek Yakalanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele salmag Dalga geçmek.

ele vermek Teslim etmek, ihbar etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el-el gezmek Bakmak için birbirine verilen şey hakkında kullanılan ifade.

el-el üste dayanmag Hazır durumda bulunmak.

el-elden üzölmek Birisiyle arası bozulmak.

el-ele vermek Birbirine yardım etmek; beraber iş yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el-etek elemek Yalvarmak.

el-gol açmag Geniş faaliyet göstermeye fırsat bulmak.

el-gol açmag Kımıldamak.

eli ağac tutan İş yapabilen, büyük.

eli bend olmamag İstedigine ulaşamamak, sonuç alamamak, hiçbir şey yapamamak.

eli bir yana çıkmag Bir iş, meslek sahibi olmak; bir işte çalışmak.

eli boşa çıkmag İstedigine sahip olamamak.

eli boşalmag Ciddiyetini kaybetmek.

eli çatmamag Görmemek, görüşmemek, görüşmeye vakit bulamamak.

eli her terefdən üzölmek Ümidini kesmek, çaresiz kalmak.

eli her yerden üzölmek Ümidini kesmek, çaresiz kalmak.

eli olmag İlişkisi olmak, katılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli qoyunda qalmag Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli soyumag Hevesi kaçmak.

eli üzölmek Ümidini kesmek, çaresiz kalmak.

eli yandımda aktarmag Çabuk, acil.

eli yerden-göyden üzölmek Ümidini kaybetmek.

elinde aciz galmag Zor durumda kalmak.

elinde galmag Sorumluluğunda olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinde oynatmag Elinde oyuncak etmek.

elinde yağ daşsa İşini gücünü bırakıp çabuk, acil gelmek.

elinden almag 1. Başkasının malını zorla almak. **2.** Öldürmek.

elinden bezar olmag Bıkmak, usanmak.

elinden cana gelmek Bıkmak, usanmak.

elinden çıkartmag Almak, benimsemek.

elinden çıkmag Kaybetmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden dad çekmek Bıkmak, sıkılmak.

elinden dad elemek Bıkmak, sıkılmak.

elinden dada gelmek Canından bezmek, bıkmak.

elinden dad-aman çekmek Bıkmak, sıkılmak.

elinden gaçağ düşmek Sıkıntıdan başka bir yere gitmek, yalnız kalmak istemek; herhangi bir sebepten dolayı işinden, evinden, vatanından uzak kalmak.

elinden gaçmag Kurtulmak.

elinden gan ağlamag Canına tak etmek, bıkmak.

elinden geleni beş gaba çek Yapabildiğini beş kaba koy, ne yapabiliyorsan yap, hiçbir şeyden korkum yok, elinden geleni iki kaba koy.

elinden geleni elemek Yapılabilecek her şeyi yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden geleni esirgememek Yapılabilecek her şeyi yapmak.

elinden geleni iki gaba çek Yapabildiğini beş kaba koy, ne yapabiliyorsan yap, hiçbir şeyden korkum yok, elinden geleni iki kaba koy.

elinden gelir Senden beklenir, elinden gelen her kötülüğü yaparsın.

elinden gelmek Yapabilmek, becermek. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden girinc olmak Canından bezmek, bıkmak, usanmak.

elinden gurtarmag 1. Felaketten, eziyetten, ölümden kurtulmak. **2.** Kurtarmak, azat etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden gurtarmamag Kurtulmamak; kurtarmamak.

elinden iş gelmemek Beceriksiz, hiçbir şey yapamayan.

elinden ne gelir? Ne iş yapabilirsin?

elinden ne iş gelir? Ne iş yapabilirsin?

elinden tenge gelmek Canından bezmek, bıkmak, usanmak.

elinden vermek Saklayamamak.

elinden yanmag Haddinden fazla bıkmak, sıkılmak.

elinden zinhara gelmek Canından bezmek, bıkmak, usanmak.

eline bir şey düşmemek Hiçbir şey elde edememek.

eline düşeni Ne varsa, ele geçen.

eline düşmek Yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline fırsat düşmek Fırsat yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline gab almak Tuvalete gitmek.

eline geçmek Yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline su tökmeye yaramaz Çirkin, suratsız anlamında.

eline vermek Başkasının eline geçirmek, teslim etmek.

elini ağdan-garaya vurmamag Hiçbir iş görmemek, işsiz kalmak.

elini eline vermek Görüşmek, kavuşturmak.

elini gözünün üstüne goymag Söyleneni yerine yetirmeye razı olmak.

elini gulağına vermek Söylemek; şarkı söylemeye başlamak.

elini saklamag Durmak, yapmakta olduğu işi bırakmak.

elini terpede bilmemek Teslim olmak hiçbir şey yapamamak.

elini üzmemek 1. Ümidini kesmek, artık beklememek. **2.** Unutmak.

elinin altında dolanmag Çalışmak, çiraklık etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elinin gabağına el goymag Öne çıkmak, üstün olmak.

elinin içi kimi bilmemek Çok iyi bilmemek.

elleri üreklerinde galmag Rahatsız olmak.

ellerini yukarı galdırmag Teslim olmak.

göyde aktarırdım, yerde elime düşmüşen Uzun süredir karşılaşılmayan kişiyle tesadüfen karşılaşmak, zorlukla bulmak.

guyrug ele vermemek Ele geçmemek, hile yaparak bir olaydan kurtulmak.

hirsini eline almag Kendini sakinleştirmek, sinirini kontrol altına almak.

hiyleye el atmag Hile yaparak dolandırmak.

inadından el götürmek İnadından vazgeçmek.

keleye ele atmag Hile yapmak, aldatmak.

könlünü elden vermek Tutulmak, hayran kalmak.

özünü ele salmag Aptalca hareketler yapmak.

sağ eli başına İyi bir şeyi, mutluluğu kendisi ve başkaları için de dilemek.

sazını elinden almag Sazla atışmada yenmek.

üreyini ele almag Sevgisini kazanmak.

yakası ele geçmek Yakalanmak.

yakasından el çekmek Rahat bırakmak.

yakasından el çekmemek Rahat bırakmamak.

yolu eline almag Yola koyulmak, gitmek.

Göbek (Göbek)

göy göbeyini yere dayasa da Ne olursa olsun, mutlaka.

ürek-göbek galmamag Çok gülmek.

ürek-göbeyi düşmek Çok korkmak.

Göğüs (Döş, Sine)

döş-döşe gelmek 1. Karşı karşıya gelmek. **2.** Dövüşmek, kavga etmek.

döşe yatan Beğenilen.

döşüne döymek Kendini övmek.

sinesine basmag Sarılmak.

sinesine dağ çekmek Eziyet etmek, incitmek.

sinesini dağlı goymag Eziyet etmek, incitmek.

sinesini odlamag Eziyet etmek, incitmek.

Gönül (Könül)

bir gönülden min gönüle aşig olmag Uzaktan deli gibi aşık olmak.

bir gönülden min gönüle vurulmag Uzaktan deli gibi aşık olmak.

göz görüb, könül sevmek Kalpten sevmek.

könlü açılmag Keyfi yerine gelmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

könlü atlanmag Hasretinde olmak, heyecanlanmak.

könlü sınmag İncinmek. (Az.Tr., Öz.Tr.)

könlü tutmag Beğenmek.

könlüne düşmek Arzulamak.

könlünü almag Tatlı dille sakinleştirmek, acısını unutturmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

könlünü elden vermek Tutulmak, hayran kalmak.

könlünü sındırmag Kalbini kırmak, incitmek.

könlünü tikmek Kavuşmak.

könül guşu Sevgili, yar.

könül vermek Tutulmak, hayran kalmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

Gövde (Gövde)

gövdesine zelzele düşmek Korkmak, telaşlanmak, titremek.

Kalp (Gelb)

gelb yarası Dert, keder, gam.

gelbi açılmag Sevinmek, yüzü gülmek.

gelbi tutulmag Morali bozulmak, keyifsiz olmak.

gelbinden çıkarmag Unutmak.

gelbine deymek 1. İncinmek, kırılmak. 2. İncitmek, kalbini kırmak.

gelbine şeytan girmek Sinirden kendini kaybetmek.

gelbine tokunmag İncitmek, kırmak.

gelbini gırmag İncitmek, kalbini kırmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gelbini parçalamag İncitmek, kırmak.

gelbini sıkmag Özlemek, gam etmek, dert etmek.

gelbini yumşaltmag Kalbini yumuşatmak, merhamet etmesini sağlamak.

Kan (Gan)

ağzından gan iyi gelir Kavga arayan, kavgacı insan hakkında.

bağrı gana dönmek Son derece kederlenmek, üzülmek.

bağrı qan olmag Son derece kederlenmek, üzülmek.

beynine gan sıçramag Kızmak, son derece sinirlenmek.

bıçag vursan ganı çıkmaz Çok fazla sinirli kimse için kullanılır.

ciyeri gana dönme Çok üzölmek.

çirtig vursan ganı damar Çok keyifsiz insan hakkında kullanılan ifade.

çirtma vursan ganı çıkmaz Sinirli, öfkeli insan hakkında kullanılan ifade.

çirtig vursan ganı çıkar Çok keyifsiz insan hakkında kullanılan ifade.

didesinden gan-yaş tökme Ağlamak; ağlatmak.

elinden gan ağlamag Canına tak etmek, bıkmak.

etini aşığacan ganını gaşığacan elemek Öldürmek.

gan ağlamag 1. Çok üzölmek, yas tutmak. 2. Canına tak etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gan ağlatmag Azap vermek, zulmetmek.

gan aktarmag Ölümine sebep olmak.

gan başına vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak.

gan beynine işleme Sinirlenmek, son derece kızmak.

gan beynine sıçramag Sinirlenmek, son derece kızmak.

gan beynine vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak.

gan elemek Çok fazla zarar vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

gan gölünde üzme Üst başı tamamen kan içinde olmak.

gan gusmag Çok fazla azap çekmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gan salmag Arayı karıştırmak.

gan su yerine akmag Çok insan öldürmek.

gan tökülmek Ölüm kalım kavası yapılmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gan uddurmag Eziyet etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gan yaş tökme Ağlamak.

gana calamag Tekin olmayan, zarar verebilecek bir işe sürüklemek.

gana gan almag İntikam almak.

gana gan almag İntikam almak.

gana salmag Kavga etmesine sebep olmak.

gan-gadaya salmag Kavga etmesine sebep olmak.

ganı cuşa gelme Kanı kaynamak, canlanmak.

ganı dolmag Eceli gelmek.

ganı garalmag Morali bozulmak.

ganı gaynamag Yakınlık, samimiyet kurmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ganı halal olmag Cezaya, ölüme layık olmak.

ganı halaldır Cezaya, ölüme layık.

ganına boyamag Vahşice öldürmek.

ganına boyanmag Öldürülmek.

ganına geltan elemek Öldürmek.

ganına susamag Birisini öldürmeyi arzulamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ganına yeriklemek Birisini öldürmeyi arzulamak.

ganından geçmek 1. Bağışlamak, affetmek. 2. Kendini kurban etmek, canını vermeye hazır olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ganını akıtmag Öldürmek.

ganını almag Katilin cezasını vermek, intikam almak.

ganını garaltmag Haddinden fazla sinirlenmek.

ganını içmek Öldürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ganını sormag Eziyet etmek, varını yoğunu elinden almak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

ganını su yerine akıtmag Öldürmek.

ganını tökmek Öldürmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ganını üstüne tökmek Bir kimseden uzaklaşmak, başını belaya sokmamak.

ganını yerde goymamag Katilin cezasını vermek, öldürülen kişinin intikamını almak.

ganının gara vakti Sinirli, kızgın olduğu an.

gan-yaş akıtmag Çok ağlamak.

gızıl-gana boyamag Öldürmek.

gölzeri gan çanağına dönmek Gözleri kızarmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gözlerinden gan dammag Gözleri kızarmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

gözü gan ağlamag Çok üzülmek, ağlamak.

gözünden gan tökmek Acı acı ağlamak, ağlatmak.

gözünden gan yaş tökmek Acı acı ağlamak, ağlatmak.

gözünün gabağını gan örtmek Kan dökmeye hazır olmak, çok öfkelenmek.

gülle vursan ganı çıkmaz Çok korkmak.

üreyi gan olmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

üreyi gana dönmek Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.

üreyi ganla dolmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.

üreyinden gara ganlar akmag Acı, korkunç, istenmeyen bir olayı gözünde canlandırarak heyecanlanmak ve ıstırap çekmek.

üreyine gan dammag Kederlenmek, üzülmek.

üreyini gan elemek İstirap vermek, azap vermek, incitmek.

üreyini gana döndermek İstirap vermek, azap vermek, incitmek.

Karın (Garın)

az galdı garnı yırtılsın Çok gülmek anlamında kullanılır.

bağırsağını garnından çıkarmag İç organlarını çıkararak öldürmek.

garın ağrısı Beklenti. (Az.Tr., T.Tr.)

garın ağrısına düşmek Korkmak.

garın ağrısına salmag Korkutmak, tehdit etmek.

garın ağrısına tutulmag Korkmak.

garın burğusu Sancı.

garın dolusu Doyana kadar, tıka basa.

garnı dama dönme Çok yemekten karnı şişmek.

garnı yırtılmag Çok gülmek.

garnın yansın! Beddua anlamında kullanılan ifade.

garnına sancı dolmag Çok korkmak.

garnında saklamag Bir sırrı söylememek.

garnını berkitmek Doyana kadar yemek.

garnını cirmag Rahatsız etmek.

garnını yırtıb çöle tökmek Öldürmek.

Kaş (Gaş)

gaş ağarmag Sabah olmak.

gaş garalmag Hava kararmak.

gaş oynatmag Naz yapmak.

gaş-göz atmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.

gaşla-göz arasında Yakın zamanda.

gaşları çatılmag Derin düşünceye dalmak; hiddetlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

gaşlarını oynatmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.

gözü-gaşı gaynamag Kızmak, sinirlenmek.

gözün üste gaşın var demek İncitmek, kırmak. (Az.Tr.,Tr.)

Kelle (Kelle)

cin kellesine vurmag Çok sinirlenmek, öfkelenmek.

gözü kellesine çıkmag Haddinden fazla şaşırmaq, hayret etmek.
kelleni yere goymag Ölmek.

Kemik

bıçag sümüye dayanmag Haddini aşacak duruma gelmek.

bir deri, bir sümük galmag Çok fazla zayıflamak. (Az.Tr., T.Tr.)

bir tük galdı, bir sümük Hiçbir şey kalmadı.

etini yeyib sümüyünü atmag Yakınlığı olan insan hakkında söylenilir. (Az.Tr., T.Tr.)

sümükleri çıkmag Haddinden fazla zayıflamak, bir deri bir kemik kalmak.
sümüyü oynamag Sevinmek.

Kol (Gol)

el-gol açmag Geniş faaliyet göstermeye fırsat bulmak.

gol-ganad açmag Daha çok canlanmak, işe koyulmak.

gol-ganad vermek Daha da canlandırmak, ruhlandırmak.

golları boşalmag Cesaretini kaybetmek.

golları gurumag Beddua olarak kullanılır.

Koltuk (Goltug)

goltuğu şişmek Kibirleşmek, gurulanmak.

goltuğuna garpız vermek **1.** Dalga geçmek amacıyla birbirini övmek. **2.** Çok fazla övmek.

Koyun (Goyun)

eli goynunda qalmag Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

goynuna salmag Kısmet etmek.

Parmak (Barmag)

barmagla gösterilmek Ünlü olmak, adı dillerde olmak, övgü almak.

barmagla göstermek Ünlü olmak, adı dillerde olmak, övgü almak. (Az.Tr., T.Tr.)

barmağını dişlemek Bir şeyi aklına getirerek düşünceye dalmak, düşünmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

barmağını dodağının arasına almag Düşünmek.

beş barmağı kimi bilmek Çok iyi tanımak. (Az.Tr., Öz.Tr.)

Saç (Saç)

saçından/sagğalından utan! Ayıp!

saç-sagğal ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

saç-sagğalını ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak.

Sakal (Sagğal)

boyu bir garış, sagğalı iki garış Boyu çok kısa kimse hakkında.

gelmişdi sagğal gayırmağa, bığı da goydu Sorunu çözmek yerine daha da zorlaştırmak.

saçından/sagğalından utan! Ayıp!

saç-sagğal ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

saç-sagğalını ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak.

sagğal boyu Çok yakın, uzak olmayan.

sagğalına dem düşmek Yaşlanmak.

Surat (Sifet)

sifeti gaçmag Korku, heyecan ve b. dolayısı ile rengi sararmak; korkmak.

sir-sifetinden zehir tökülmek Çok sinirli, öfkeli; suratı asık insan hakkında kullanılan ifade.

sir-sifetini düzeltmek Kendine çeki düzen vermek.

Taban (Daban)

daban almag Koşmak, kaçmak.

daban berkitmek Gitmek, yola koyulmak.

daban saklamamag Durmamak, yoluna devam etmek.

dabana tüpürmek Koşmak, kaçmak.

dabanından tüstü çıkmag Çok fazla sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek.

dabanını berkitmek Gitmek, yola koyulmak.

Tepe (Tepe)

hirs tepesine/beynine vurmag Çok sinirlenmek, haddinden fazla öfkelenmek.

tepeden dırnağa kimi Baştan ayağa, büsbütün, tamamen. (Az.Tr., T.Tr.)

tepene deysin! Memnuniyetsizlik, inkar ifadesi.

Tırnak (Dırnag)

dırnağına gurban Kurban olsun.

diş-dırnağı ile Zorlukla.

gadır gelse dırnag salar, guş gelse ganad salar Gidilecek korkunç yer hakkında kullanılan ifade.

tepeden dırnağa kimi Baştan ayağa, büsbütün, tamamen. (Az.Tr., T.Tr.)

Tüy (Tük)

Allah başından bir tük eskik etmesin! İyi niyet anlamında kullanılır.

başından bir tük eskik olmamag Dokunmamak, incitmemek.

başının tükü ayağına salama gelmek Çok korkmak.

başının tükü sanı Sayısız, çok fazla.

bir tük galdı, bir sümük Hiçbir şey kalmadı.

tük salmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tükleri biz-biz durmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tükleri dik durmag Çok korkmak, dehşete düşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

tükü ürpeşmek Korkudan tüyleri diken diken olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

tükü-tükden seçmek En ince ayrıntıyı bile anlamak; hemen anlamak.

tülkeri biz-biz olmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

Yürek (Ürek)

ağrın üreyime Birisine iyi niyetle hitap veya okşama zamanı kullanılan ifade.

arzusu üreyinde galmag İsteddiğine, amacına ulaşamamak.

bir ürekden min üreye vurulmag Uzaktan deli gibi aşık olmak.

ele bil üreyine ok deydi Nefret etmek anlamında.

elleri üreklerinde galmag Rahatsız olmak.

gurd üreyi yemek Korkmamak, cesur olmak.

mehebbet oku üreyine deymek Aşık olmak.

min ürekden bir üreye vurulmag Aşık olmak.

özüne ürek vermek Cesaretlenmek, kendini teselli etmek.

ürek odunu söndürmek Rahat olmak.

ürek vermek 1. Cesaretlendirmek, yüreklendirmek. 2. Sevmek.

ürek-direk vermek Yüreklendirmek, cesaretlendirmek.
ürek-göbek galmamag Çok gülmek.
ürek-göbeyi düşmek Çok korkmak.
üreyi açılmag Gamdan, kederden kurtulup sevinmeye başlamak; keyfi yerine gelmek.
üreyi açılmamag Gam, keder, üzüntü içersinde olmak.
üreyi ağzına gelmek İğrenmek.
üreyi alışmag Ateşlenmek.
üreyi alovlanmak Ateşlenmek.
üreyi atlanmag Hasret kalmak; heyecanlanmak.
üreyi ayağının altına düşmek Çok korkmak.
üreyi birteher olmag Kendini kötü hissetmek.
üreyi bitaget olmag Halsizleşmek.
üreyi bulanmag Nefret etmek.
üreyi coşmag Alevlenmek.
üreyi çuşa gelmek Alevlenmek.
üreyi çatlamag Kalbin durması sonucu ölmek.
üreyi çırpınmag Rahatsız olmak, heyecanlanmak.
üreyi dağdağaya düşmek Çok heyecanlanmak, rahatsız olmak.
üreyi dağılmag Hasretinde olmak.
üreyi dağlanmag Son derece kederlenmek.
üreyi darıkmag Kalbi sıkılmak, kederden, yorgunluktan üzülmek.
üreyi darılmag Kalbi sıkılmak, kederden, yorgunluktan üzülmek.
üreyi durmamag Katlanamamak.
üreyi erimek Kederden, korkudan üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi ezilmek Çok fazla üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)
üreyi gan olmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak. (Az.Tr., Öz.Tr.)
üreyi gana dönmek Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.
üreyi ganla dolmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.
üreyi gelmemek 1. Kıyamamak. 2. Korkmak, çekinmek.
üreyi geşş elemek Bayılmak, kendinden geçmek.
üreyi getmek 1. Bayılmak. 2. Bir şeyin veya bir kimsenin hasretini çekmek, arzusunda olmak.

üreyi gırılıb ayağının altına düşmek Çok korkmak.
üreyi gırılmag Çok korkmak.
üreyi gısılmag Kederlenmek, üzölmek.
üreyi gopmag Çok korkmak.
üreyi gubar elemek Son derece kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzölmek.
üreyi gubarlanmag Son derece kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzölmek.
üreyi guş kimi döyünmek Kalbi titremek, ıstırap çekmek.
üreyi harab olmag Çok kederlenmek, etkilenmek.
üreyi istemek Birini görmeyi arzulamak.
üreyi isteyen Ne istersen, ne gerekiyorsa, ne arzu edersen.
üreyi keçmek Bayılmak.
üreyi kövreklenmek Etkilenmek, ağlamaklı olmak.
üreyi nane yarpağı kimi esmek Kalbi titremek, hasretinde olmak; korkmak.
üreyi od tutub yanmag Kötü bir olaydan ve b. dolayı çok üzölmek, kederlenmek.
üreyi partlamag 1. İntizardan, kederden dolayı heyecanlanmak, üzölmek. **2.** Kalbin durması sonucunda ölmek.
üreyi sancmag Şüphelenmek.
üreyi sıkılmag Kederden, yorgunluktan ve b. dolayı üzölmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)
üreyi sınımag Kederden, yorgunluktan ve b. dolayı üzölmek.
üreyi soğan gabiğı kimi soyulmag Acımak, merhamet göstermek.
üreyi soyumag Sakinleşmek, rahatlamak. (*Az.Tr., T.Tr.*)
üreyi soyumamag Sakinleşmemek, rahatsız olmak.
üreyi şan-şan olmag İntizardan, kederden dolayı çok heyecanlanmak, üzölmek.
üreyi tab getirmemek Dayanamamak, kendini tutamamak.
üreyi tellenmek Son derece üzölmek.
üreyi temiz Temiz kalpli, samimi.
üreyi yanıklı Birisine kin besleyen.
üreyi yanmag 1. Acımak, merhamet göstermek. **2.** Çok susamak.
üreyi yapışmag Beğenmek.
üreyi yere düşmek Çok korkmak.
üreyi yerine gelmek Çok heyecandan, korkudan sonra sakinleşmek, rahat nefes almaya başlamak.
üreyi yukalmag Etkilenmek, ağlamaklı olmak.
üreyi yumşalmag Siniri geçmek, sakinleşmek.

üreyinde galmag Unutmamak.

üreyinde gülmek Sevinç ifade etmek.

üreyinde niskil galmag Arzusu, beklediği bir şey zamanında gerçekleşmediği için kendine dert etmek.

üreyinden gara ganlar akmag Acı, korkunç, istenmeyen bir olayı gözünde canlandırarak heyecanlanmak ve ıstırap çekmek.

üreyinden heber vermek Birisinin kalbinde olan bir fikri önceden hissettirmişçesine söylemek.

üreyinden keçirtmek Arzu etmek.

üreyinden keçmek Arzulamak, istemek.

üreyinden silmek Unutmak.

üreyinden tikan çıkarmag Memnun etmek.

üreyinden tikan çıkmag Birisinden başkasının intikamını alırken sevinmek, memnun olmak.

üreyine dağ çekilmek İncinmek, azap ve ıstırap görmek.

üreyine dağ vurmag İncitmek, ıstırap vermek.

üreyine dağdağa düşmek Telaşlanmak, korkmak.

üreyine dammag Önceden hissetmek.

üreyine deymek 1. Kırılmak. 2. Kalbini kırmak.

üreyine gan dammag Kederlenmek, üzölmek.

üreyine gelmek Zannetmek, düşünmek.

üreyine getirmek Tahmin etmek.

üreyine girmek Çeşitli yollarla kendi tarafına çekmeye çalışmak.

üreyine korku düşmek Çok korkmak.

üreyine gurd girmek Korkmamak.

üreyine od goymag Çok sarsıtmak; cezalandırmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üreyine ok batmag Nefret etmek.

üreyine salmag Bir şeyi kendine dert etmek.

üreyine teper gelmek Kendine gelmek.

üreyine tokunmag Kalbini kırmak.

üreyine üşütme düşmek Çok korkmak.

üreyine vesvese düşmek Şüphelenmek, rahatsız olmak.

üreyine yapışmag Beğenmek.

üreyine yara vurmag İncitmek, ıstırap çektirmek.

üreyine yatmag Beğenmek.

üreyine yıgmag Aklında tutmak.

üreyine yol almag Birisinin sevgisini kazanmak.

üreyini açmag Kalbindeki sırları söylemek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üreyini almag Tatlı konuşarak sakinleştirmek, kırgınlığını unutturmaya çalışmak.

üreyini boşaltmag **1.** Kalbinde ne varsa söyleyip sakinleşmek. **2.** Rahatlamak, ağlayıp sakinleşmek.

üreyini dağlamag Çok fazla etkilemek, dert ve keder vermek.

üreyini daşa döndermek "dayanıklılık" anlamında kullanılan ifade.

üreyini deşmek Ruhun azap vermek, eziyet etmek, incitmek.

üreyini ele almag Sevgisini kazanmak.

üreyini gan elemek İstirap vermek, azap vermek, incitmek.

üreyini gana döndermek İstirap vermek, azap vermek, incitmek.

üreyini gapmag Kendini sevdirmek, kendine hayran bırakmak.

üreyini gısmag Kalbini sıkmak, özlemek, düşünmek, sıkılmak.

üreyini harab elemek Kalbine değmek.

üreyini parçalamag Ruhun ağır azap vermek.

üreyini pozmag Keyfini kaçırmak, üzölmek.

üreyini sıkmag Düşönmek, sıkılmak, özlemek. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üreyini sındırmag İncitmek, kalbini kırmak.

üreyini yandırmag Çok etkilemek.

üreyini yemek Telaşlanmak, merak etmek.

üreyini yumşaltmag Sinirini yatıştırmak, sakinleştirmek.

üreyinin başına od düşmek Kalbi yaralanmak, üzölmek.

üreyinin yağını yedirtmek Haddinden fazla ilgilenmek, sevgi göstermek.

Yüz (Üz)

felek üz döndermek Şansı yaver gitmemek.

gapını üzüne bağlamag Hiçbir yere bırakmamak, evde tutsak etmek, dışarıya salmamak.

göye üz çevirmek Allah'a yalvarmak.

heya perdesini üzünden götürmek Arsızlaşmak.

rengi üzünde galmag Rengi solmamak.

üz çevirmek Bağlantısını koparmak, artık görüşmemek, arayı açmak.

üz döndermek Artık emir almamak, yüz çevirmek.

üz goymag Gitmek, yola koyulmak.

üz göstermek Farklı davranmaya başlamak.

üz tutmag Gitmek, yola koyulmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üz vermek Bir olayın gerçekleşmesi. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

üz vurmag Bir işi yapmayı veya yapmamayı dostane talep etmek; rica etmek.

üzden irag Kendinden sonra gelen sözün veya ifadenin etkisini azaltmak için kullanılan ifade.

üzden sürmek Ağzına her geleni söylememek, saygılı olmak.

üzden-gözden olmag Alçaltmak; saygısını azaltmak.

üze çıkarmag Kanun dışı, gizli durumdan kurtularak sıradan hayat yaşamak.

üze çıkmag Daha saklanmayıp normal yaşamaya başlamak.

üze gülmek Yalandan kendini arkadaş olarak göstermek.

üze salmag Yüzsüzlük yapmak; yüzsüzlük yaparak bir şeyi elde etmeye uğraşmak.

üze vermek Göstermek.

üz-göz elemek Düşman etmek, ilişkiyi bozmaya mecbur etmek.

üz-gözü öyreşmek Bir yere veya bir kimseye ısınmak.

üz-gözünden zehm/zeher yağmag Sinirli, öfkeli görünmek.

üz-gözünü büzmek Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.

üz-gözünü hirslendirmek Artık emir almamak, yüz çevirmek.

üz-gözünü turşutmag Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.

üzü dönmek Artık emir almamak, yüz çevirmek.

üzü gara olmag Utanılacak durumu olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üzü gara olsun! Nefret, azarlama bildiren ifade.

üzü gara Utanılacak durumda. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

üzü güle-güle Sevinçle.

üzü gülmek Sevinci yüzünden belli olmak.

üzü gülmemek Her zaman hüznü olmak.

üzünden, gözünden igidlik yağır Yiğit birisi hakkında kullanılır.

üzüne ağ olmag Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzüne bakanda göz gamaşır Güzel anlamında.

üzüne bakmamag Nefret etmek, selam bile vermemek, konuşmamak.

üzüne çıka bilmemek Ayıbından utanmak.

üzüne çıkmamag Ayıbından utanarak göze görünmemek.

üzüne dik bakmag Cesaretle bakmak.

üzüne durmag 1. Birisinin kabahatini, yanlışını yüzüne söylemek. 2. Lafını işitmemek, artık saygı göstermemek.

üzüne galkmag Lafını işitmemek, artık saygı göstermemek.

üzüne gayıtmag Cevap vermek, saygı göstermemek, karşı çıkmak.

üzüne gülmek Yüzüne iyi bakmak.

üzüne tüpürmerem Çok çirkin insan hakkında.

üzünü bozartmag Surat ifadesini ciddileştirmek; surat asmak.

üzünü turşutmag Yüz ifadesi ile rahatsız olduğunu belli etmek.

üzünü tutmag Suratını çevirip söylemek.

4. 3. Türkiye Türkçesi

Ağız

açık ağız Aptal, budala.

açtı ağzını yumdu gözünü Sövüp savdı, ağzına ne gelirse söyledi; kızarak çok ağır sözler söyledi.

ağız açıp gözleri yummak Aşırı derecede öfkelenmek; bağırıp çağırmak.

ağız açmak Kavgaya başlamak, hiddet göstermek, taşmak; konuşmak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ağız açmamak Hiçbir şey söylemeden durmak, konuşmamak; susmak.

ağız açtırmamak Çok konuşarak başkalarının bir şey söylemesine fırsat vermemek; söz hakkı tanımamak.

ağız ağza 1. Tamamen dolu. 2. Çok yakın, samimi.

ağız ağza vermek Birisi ile pek yakın durup başkalarınca işitilmeyecek biçimde, gizli ve samimi olarak konuşmaya dalmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ağız alışkanlığı Devamlı olarak, söyleye söyleye alışkanlık haline getirilmiş olan söz.

ağız aramak Birini konuşturup belli etmeden gerekli bilgiyi edinmeye çalışmak.

ağız bozukluğu Sövme, küfretme alışkanlığı; sövücülük.

ağız burun birbirine karışmak Kavga, öfke, yorgunluk, sarhoşluk gibi nedenlerle yüz çizgileri değişip bozulmak ya da birbirine karışmak.

ağız burun ekşitip çehre etmek Bir durumdan memnun olmadığını yüzünden belli etmek.

ağız burun haşlanmak Çok fazla sıcak bir şey yemek veya içmek.

ağız bükme Beğenmemek.

ağız dalaşı Ağız kavgası, sözle yapılan kavga; karşılıklı atışarak bağırma.

ağız değiştirmek Önce söylediğinin tersini söylemek, görüş değiştirmek,; konuşmasını, davranış, hareket ve tutumunu zaman ve mekana göre değiştirmek.

ağız dolusu Ağızdan alabileceği ya da ağızdan çıkabileceği kadar; ardı arkası kesilmeden sarf edilen. (Az.Tr., T.Tr.)

ağız eğmek 1. Alay etmek. **2.** Yalvarırcasına istemek.

ağız etmek Layık olmayan birine yalvarmak.

ağız gevşekliği Sır saklamasını becerememe; boşboğazlık.

ağız haberi Dedikodu, kulaktan duyma haber.

ağız içine bakmak Bir kimseyi tüm dikkatiyle dinlemek.

ağız kahyası Birinin yerine konuşmaya ve onu istediği gibi söyletmeye yeltenen; başkasının sözlerine karışan kimse.

ağız kalabalığı Çabuk çabuk söylenen, konu harici birbirini tutmaz, anlamı olmayan sözler.

ağız kalabalığına getirmek Konu dışı gereksiz sözlerle karşındakini şaşırtarak dikkatini dağıtıp amacına ulaşmak.

ağız kapamak 1. Susmak. **2.** Susturmak, susturucu cevap vermek.

ağız kavafı Boşboğaz; geveze; karşındakini ikna etmek için çok fazla konuşan kimse.

ağız kavgası/dalaşı Sözle yapılan, yumruğa varmayan kavga, atışma.

ağız kokusu dinlemek/çekmek Olumsuz söz ve davranışlara katlanmak.

ağız kullanmak Duruma göre konuşmak, tavır takınmak; fazla eksik söylememek, usulüyle söz söylemek; zamana, zemine ve çıkarına göre konuşmak.

ağız oynatmak Bir şeyler yemek.

ağız öpmek Memnuniyet, teşekkür, minnettarlık göstermek.

ağız patırtısı Sözlü kavga, ağız kavgası.

ağız satmak Atıp tutmak; yapamayacağı bir işi yapabilirmiş gibi konuşmak; yüksekten atarak kendini övmek.

ağız suyu Ağızdan akan salya; tükürük.

ağız şakası Alay; birine takılma; sözlü şaka.

ağız tadı 1. Gönül rahatlığı, huzur, dirlik düzenlik. **2.** Yiyecek, içecek gibi şeylerden zevk alma; lezzetini duyma.

ağız tadını kaçırmak Gönül rahatlığını ve huzuru bozmak, huzursuzluk vermek, dirliği bozmak.

ağız tutmak Sırrını vermemek; boşboğazlık etmemek; susmak, sabır göstermek.

ağız vermek Yalvarırcasına istemek.

ağız yapmak Asıl amacını olduğundan başka türlü söylemek; sözleriyle karşısındakini oyalamaya çalışmak; yapamayacağı bir işi yapabilir görünerek sözle bir kimseyi avutmaya, aldatmaya uğraşmak.

ağız yaymak Doğruyu saklıcasına konuşmak; kesin ve dürüst konuşmaktan kaçınmak.

ağıza/ağza düşmek Dedikodu konusu olmak.

ağızda büyümek Bir yiyecek sevmemekten, iştahsızlıktan çiğneyip yutamamak.

ağızdan ağza Birisi ötekine, o da başkasına söyleyerek.

ağızdan ağza dolaşmak Herkes birbirine söyleyerek yayılmak.

ağızdan ağza düşmek Dedikodu konusu olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağızdan çıkmak Bir kez söylenen sözü tutmak zorunda kalmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ağızdan dolma Belli bir inceleme, araştırma sonunda olmayıp başkalarından işitilerek öğrenilmiş, eksik ve yetersiz bilgi.

ağızdan/ağızından kapmak 1. Sözü başkasının ağızından kaparak gerisini getirmek
2. Birinin konuşmasından bilgi edinmek.

ağızlara/ağızlarda sakız olmak Herkesin diline düşmek, dedikodu konusu olmak.

ağızlara/ağızına layık Çok lezzetli.

ağızlarda gezmek Herkes tarafından konuşuluyor olmak.

ağızları bir olmak Aynı fikirde olmak.

ağızları uymak Söyledikleri birbirini tutmak; söyledikleri şeyler birbirine uygun olmak, aynı şeyleri söylemiş olmak.

ağlayası ağızından gelmek Ağlayacak olmak.

ağza alınmaz/alınmayacak/alınmadık Söylenmesi ayıp olan, çirkin söz.

ağza almak Bahis etmek.

ağza almamak Hiç sözünü etmemek, adını almamak.

ağza bakmak Başkasına uymak; başkasının sözüyle hareket etmek; söz dinlemek; emre, işarete bakmak.

ağza düşmek Dedikodusu yapılmak, başkaları tarafından devamlı kendisinden bahsedilir hale gelmek.

ağza kilit vurmak Hiçbir şey söylememek, konuşmamak, susmak.

ağza koyacak bir şey Doyuruculuğu olmayan yiyecek, bisküvi, kraker tarzı yiyecek

ağza sakız olmak Dedikodu konusu olmak.

ağza tat, boğaza/mideye feryat 1. Yiyecek çok güzel ama doyurucu değil. **2.** Davranış güzel fakat yetersiz.

ağza/ağına bir parmak bal çalmak Bekletmek, ümit vermek; karşısındakinin hoşuna gidecek bir şey söyleyip onu aldatmaya çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı açık ayran budalası/delisi Şaşkın; salak salak dolaşan; her gördüğü şeye karşı hayranlık gösteren; her şeye aptal aptal bakan.

ağı açık kalmak Hayretten, şaşkınlıktan bereketsiz kalmak; aptallaşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağı açık Şaşkın, aptal; hayran, sersem.

ağı ağına kavuşmamak Aşırı sevinç içinde olmak.

ağı bir karış açıkta kalmak Hayretten, şaşkınlıktan dona kalmak.

ağı bozuk Kötü söz söylemeyi, sövüp saymayı alışkanlık haline getirmiş kimse.

ağı burnu birbirine karışmak Yorgunluk, sinirlilik, üzüntü, sarhoşluk, kavga, öfke gibi nedenlerle yüzün çizgileri değişik biçim almak.

ağı burnu çarşamba pazarına dönmek Herhangi bir sebeple yüzü gözü karmakarışık olmak.

ağı burnu yerinde Çekici güzellikte olan.

ağı burulmak Tadı hoş olmayan, kekremsi bir şeyin ağza alınması sonucunda ağızda tatsızlık, kekrelik meydana gelmek.

ağı büyük Aşırı övünmeyi, yüksekte atmayı, böbürlenmeyi seven kimse.

ağı cıvık Her işittiğini başkalarına söyleyen, ağızında bakla ıslanmayan kimse.

ağı çelikli Ağız yanmayan, çok sıcak yiyecek ve içecekleri rahatlıkla yiyip içebilen kimse.

ağı çiriş çanağına dönmek Ağız kuruyup acılaşmak; boğazı kuruyup dili damağına yapışmak; ediği şey ağızında yavan bir tat bırakmak.

ağı dili bağlanmak Herhangi bir olay yüzünden bir şey söyleyememek; susup kalmak.

ağı dili kurumak Çok susamak.

ağı dili yok 1. Sessiz, konuşmayan. **2.** Hakkını aramayan.

ağı dört köşe olmak Neşeli, keyifli olmak; çok sevinmek.

ağı eğri Hep kötü şeyler söyleyen; uğursuz; ara bozucu insan; söz tutmaz, geveze.
(Az.Tr., T.Tr.)

ağı gevşek Boşboğaz; gizlisi olmayan; sır saklayamayan; öğrendiği sırları etrafa yayma alışkanlığı olan; söylememesi gereken şeyi hemen söyleyen.

ağı havada **1.** Şaşkın, alık. **2.** Boyundan büyük meselelerden bahseden; hep yükseklerde atıp tutan.

ağı hayretten açık kalmak Şaşırıp kalmak.

ağı ile kuş tutsa Ne kadar gayret gösterse, ne etse, ne yapsa; ne hüner gösterse anlamında

ağı öpülecek adam İyilikçi; hayırlı insan.

ağı pabuç kadar Çok konuşan, ters cevaplar veren kimse.

ağı paça olmak Sevinmiş, keyifli olmak.

ağı pek/sıkı Sır saklayan; ketum; boşboğazlık etmeyen.

ağı pis Sövmeyi, açık saçık konuşmayı huy edinmiş kimse, küfürbaz.

ağı sulanmak Ağzının suyu akmak; çok imrenmek; çok beğenmek; canı istemek.

ağı süt kokmak Çocuksu olmak.

ağı tatlanmak Ağza tatlı bir duygu gelir.

ağı temiz Terbiyeli konuşan.

ağı teneke/tenekeyle kaplı Çok sıcak ve çok acı yiyecekleri rahatça yiyebilen kimse.

ağı torba değil ki büzesin Konuşmasına, istediğini söylemesine engel olamam.

ağı torbaya yakın Sözü, sohbeti oldukça yerinde, insanlıktan payını almış kimse.

ağı var dili yok Kendi halinde; sessiz sedasız, çok az konuşur, uysal, yumuşak huylu; kimseye karşılık vermez.

ağı varmamak Bir türlü söyleyememek; bir şeyi açıklamaya bir türlü cesaret edememek.

ağı yanmak Herhangi bir şeyden zarar görerek acı bir tecrübe geçirmek; dersini almak.

ağı yayvan Boşboğaz; geveze kimse.

ağı yukarıda Hep yüksekte atıp tutan kimse.

ağı/ağzın aramak Birisini konuşarak niyetini, sırlarını öğrenmeye çalışmak.

ağıma göre olmamak **1.** Tadından hoşlanmamak. **2.** Hakkından gelinecek gibi olmamak.

ağzımı yaktığına göre aş olsa, başımı yardığına göre taş olsa Bana dokunan uygunsuz bir iş yaptı ama onu da gereğı gibi yapamadı.

ağzına abdest almak Kötü söz söylemekten kaçınmak; birinden büyük bir sayğı ile bahsetmek.

ağzına ağız vermek Birinin eğilimini desteklemek.

ağzına almak Değınmek, söz etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ağzına almamak Bir şeyin sözünü etmemek. (Öz.Tr., T.Tr.)

ağzına atmak Bir şeyi yemek üzere hızlıca ağzına koymak.

ağzına bakan yokluk görmez Çok iyimser konuşur, olumlu sonuçlar alınacağı ballandıra ballandıra anlatılır.

ağzına bakmak 1. Birinin söyleyeceklerini beklemek. **2.** Birinin sözlerini dinleyip ona göre davranmak; sözüne uymak; onun dediklerinin dışına çıkmamak.

ağzına baktırmak 1. Ne söyleyeceğini merakla bekletmek. **2.** Çok güzel konuştuğı için, dinleyenlerde hayranlık uyandırmak.

ağzına bile sürmemek Tadına bile bakmamak.

ağzına bir ip ölçmek Gizli, saklı bir şeyleri öğrenmeye çalışmak.

ağzına bir parmak bal çalmak Asıl hedefine ulaşmak yolunda, karşısındakini tatlı vaatlerle, küçük çıkarlarla oyalamak; savsaklamak; tatlı ve hoş a gidecek sözlerle oyalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzına bir şey koymamak Aç olmak, hastalık, iştahsızlık, üzüntü gibi sebeplerle hiçbir şey yememek.

ağzına bir zeytin verip ardına/altına bir tulum tutmak Birine yaptığı küçük bir iyiliğe karşılık ondan büyük bir çıkar sağlamaya kalkışmak.

ağzına burnuna bulaştırmak Bir işi düzeltiyim derken daha da bozmak.

ağzına çöp koymamış olmak Hiçbir şey yememiş olmak; aç olmak.

ağzına geldiğı gibi Hiç düşünmeden; önünü ardını hesap etmeden; ölçüsüz bir biçimde.

ağzına geleni söylemek Çok ve düşüncesizce konuşmak; ağır, kinci sözler söylemek; rastgele, düşünüp tartmadan, ölçüp biçmeden konuşmak; fena halde azarlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzına gem vurmak Susturmak, söyletmemek.

ağzına girmek Yanına iyice sokulmak; dinlerken konuşana doğru çok fazla yaklaşmak.

ağzına kadar Boş yere kalmamak üzere; tıka basa; dolu.

ağına kira istemek Konuşmaya nazlanmak, konuşmak için ısrar edilmesi istemek.

ağına/ağızlara layık Çok lezzetli olan yemek.

ağına/başına vur lokmasını al Fazla yumuşak; sessiz; pısrık.

ağına/diline kira istemek Söylemesi beklenen şeyi söylemekte nazlı davranmak.

ağzında ayran durmaz Sır saklamaz.

ağzında bakla ıslanmamak Boşboğazlık etmek, ağız gevşek olmak; sır saklamayı beceremeyip hemen açığa vurmak.

ağzında büyüme Sevmediğinden, iştahsızlığı yüzünden ya da içi almadığından bir yiyeceği çiğneyip çiğneyip yutamamak.

ağzında dili olmamak Az konuşmak.

ağzında gevelemek Söylemek istediğini açık bir ifade ile anlatamamak; sözü, ağzında evirip çevirmek, bir türlü tam olarak söyleyememek.

ağzında mercimek durmamak Hiç sır saklayamamak.

ağzında sakız etmek Bir şeyi tekrarlayıp durmak.

ağzında sakız gibi çiğnemek Bir sözü, bir düşünceyi yineleyip durmak.

ağzında sakız olmak Bir şeyi çok tekrar etmek.

ağzında söz/laf çiğnemek Kapalı ve kinayeli konuşmak; açıkça söyleyememek.

ağzında torba mı var? Devamlı susuyor; konuşmasına engel olan bir şey mi var?

ağzında tükürüğü kurumak Bir şeyi defalarca tekrarlamak.

ağzında tükürük kurumak Çok söylemek, derdini anlatamamak, söz geçirememek, söyleye söyleye yorulmak; ikaz etmek ama sözünü dinletmemek.

ağzında/dilinde tüy bitmek Sürekli aynı şeyi söylemek zorunda kalmak.

ağzındaki kozu kırmak Üzerinde çalıştığı işi başarmak.

ağzından ateş saçmak Fena halde öfkelenip ileri geri söylenmek; bağırıp çağırmak.

ağzından baklayı çıkarmak O zamana kadar sağladığı şeyleri öfke ya da diğer sebeplerle söylemeye başlamak.

ağzından bal akmak Güzel konuşmak.

ağzından burnundan getirmek Karşısındakini bir işi yaptığına veya söylediğine pişman etmek; yaptığına yapacağına pişman etmek.

ağzından çıkan sözü kulağı duymamak/işitmek Ölçüp biçmeden, düşünüp taşınmadan konulmak.

ağzından çıkan kulağı duymamak/işitmek Ölçüp biçmeden, düşünüp taşınmadan konulmak.

ağzından çıt çıkmamak Hiçbir şey söylememek, susmak.

ağzından dökülmek İstemeyerek söylemek; sözü doğru dürüst söyleyememek; açıkça söylemekten çekindiği şey konuşmasından anlaşılma.

ağzından düşürmemek Birisinden sürekli söz etmek, devamlı olarak aynı şeyden bahsetmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

ağzından ekmeğini almak Sessiz birine istediğini yaptırmak; onun hakkını yemek.

ağzından girip burnundan çıkmak Tatlı sözlerle, hareketlerle bir kimseyi bir şeye razı etmek; türlü yöntemleri deneyip istediğini kabul ettirmek.

ağzından inci dökülmek/saçmak Tatlı konuşmak.

ağzından kaçmak/kaçırmak Esasen söylememesi gereken bir sözü veya bir ismi boş bulunarak söyleyivermek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzından kapmak 1. Birinin sözünü keserek kendi konuşmaya başlamak. 2. Konuşmasından yarım yamalak bir şeyler öğrenmek.

ağzından laf/söz almak/çalmak/kapmak Birinin gizlediği bir şeyi onu ustalıkla konuşturarak öğrenmek.

ağzından laf/söz çekmek/çalmak Bir kişinin bildiklerini, ustaca davranarak ona sezdirmeden öğrenmek; karlısındakini maksatlı olarak konuşturarak asıl öğrenmek istediği şeyleri öğrenmek.

ağzından laf/söz dirhemle çıkmak Çok az, yavaş konuşmak.

ağzından lakırdı çıkmak Ant etmek, söz vermek, yemin etmek.

ağzından lokmasını almak Birinin hakkı olan şeyi elinden almak; hakkını yemek.

ağzından söz almak Söz vermesini sağlamak.

ağzından söz/lakırdı kapmak 1. Birinin dikkatsiz bir halini yakalayıp gizlemek istediği şeyi ustalıkla öğrenmek. 2. Sözünü kesip yarıda bırakmak.

ağzından şeker saçmak/ dökme/ saçılmak/dökülmek Güzel konuşmak.

ağzından yel/yeller alsın Ağzını hayra aç! Dilerim, söylediğin kötü şey olmaz.

ağzını açıp gözünü yummak Çok öfkelenerek ne söylediğini bilmemek; ağır, kinci sözler söylemek; hakaret etmek.

ağzını açmak 1. Konuşmaya başlamak. 2. Azarlamak, paylamak. 3. Alık alık bakmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ağzını açmamak Hiçbir şey söylememek; hiç konuşmamak, ses çıkarmamak.

ağzını aramak/yoklamak Birini belli bir konuda konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak; öğreneceğini doğrudan doğruya değil de, bir bahane icat ederek sormak.

ağzını bağlamak Başvurulan yollarla bir konuda konuşmasını engellemek.

ağzını beğenmemek Konuşma tarzından hoşlanmamak.

ağzını bıçak açmamak Bir düşünce, üzüntü ve benzeri sebeplerle tek kelime bile söyleyecek halde olmamak, hiç konuşmamak, susmak.

ağzını bozmak Açık saçık ve kaba konuşmak; sövmek; küfretmek ve buna benzer sözler söylemek; ağır sözler söylemek, yakışsız, çirkin sözler söylemek.

ağzını burnunu dağıtmak Birinin yüzüne yumruk ve tokatla vurmak; feci biçimde dövmek.

ağzını büzmek Yüz hatlarını değiştirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzını çarşamba pazarına çevirmek Çok feci biçimde dövmek; tokat ve yumrukla birinin yüzünü darmadağın etmek, tanınmayacak duruma getirmek.

ağzını dilini bağlamak Birini konuşamaz duruma getirmek.

ağzını düzeltmek Edebiyle, terbiyesiyle konuşmak.

ağzını havaya/poyraza açmak Elindeki fırsatları kaçırdıktan sonra boş yere bir şeyler ummak.

ağzını hayra aç İyi dileklerde bulunurcasına konuş; kötü olasılıkların sözünü etmek; som ağızlılık etme.

ağzını hayra açmak Kötü ihtimallerden bahsetmemek, hayırlı şeyleri konuşmak; olumlu konuşmak; kötü olasılıklardan söz etmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzını kapamak/kapatmak 1. Susmayı yeğlemek. 2. Çıkar sağlayarak birinin konuşmasını önlemek.

ağzını kiraya vermek Bir şey söylemek istememek.

ağzını kullanmak/satmak Birinden duyduklarını kendi düşüncesi imiş gibi anlatmak.

ağzını öpeyim/öpsünler/seveyim Ne kadar güzel söyledin; aferin; çok güzel konuştun.

ağzını pek/sıkı tutmak Sır vermemek; boşboğazlık etmemek; gizli tutulması gerekli olan şeyleri kimseye söylememek; susmak.

ağzını poyraza açmak Başarılı olmamak, elindekini kaybetmek,; boşuna bekleyip istediğini elde edememek.

ağzını tadını bilmek Keyif verici şeyleri seçmede usta olmak; keyfine düşkün olmak; zevk sahibi olmak; her şeyin iyisini bilmek, seçmek; damak zevki olmak.

ağzını tatlandırmak 1. İmrendirmek. 2. Menfaat sağlamak.

ağzını toplu Kinci söz söyleme, küfürlü konuşma; kötü söz söylemekten sakın; güzel konuş; sözlerine dikkat et.

ağzını tutmak Boşboğazlık etmemek, kötü söz söylememek; sır saklamak.

ağzını yaya yaya konuşmak Sözlerini uzata uzata söylemek.

ağzını yoklamak Bir kimseyi konuşturarak belli bir konu üzerindeki düşüncesini öğrenmeye çalışmak; niyetini anlamak veya bildiklerini öğrenmek gayesiyle konuşturmak.

ağzını/çenesini tutmak Gevezelik etmemek; sır saklamak.

ağzının aşı mı? Yapabileceği işin haddinden gelir mi, kudreti yeter mi?

ağzının gevişi olmak Durmadan söylemek.

ağzının içine bakmak 1. Birinin söylediklerini zevkle, merakla ve dikkatlice dinlemek. 2. Birinin sözlerinin yapmaya hazır olmak, onlara uymak.

ağzının içine baktırmak 1. Başkalarını kendi sözlerine içtenlikle inandırmak. 2. Sözlerini zevkle, dikkatle dinletmesini bilmek.

ağzının içine baktırmak 1. Ne söyleyeceğini merakla bekletmek. 2. Çok güzel konuştuğu için, dinleyenlerde hayranlık uyandırmak.

ağzının kalıbını/kalayını vermek Ölçüsüz konuşan birini sert sözlerle azarlayıp susturmak; karşısındakinin haddini bildirmek; hak ettiği cevabı vermek; yaptığına pişman etmek.

ağzının kaşığı/kalıbı olmamak Uğraşabileceği konulardan olmamak; boyunu aşmak; gücünün üzerinde olmak; yetişememek.

ağzının kokusunu çekmek/dinlemek Bir kimsenin artık çekilmez olan sözlerine, davranışlarına, isteklerine katlanmak.

ağzının mührü ile 1. Oruçlu olarak. 2. Bir kabın ağzı açılmamış olmak.

ağzının otunu/payını vermek Azarlamak.

ağzının patavatı olmamak Rastgele konuşmak; aklına geleni söylemek.

ağzının payını vermek Sert sözlerle paylayıp haddini bildirmek; azarlamak; hak ettiği cevabı vermek, susturmak.

ağzının payını/ölçüsünü almak Hak ettiği cevabı almak; yaptığına pişman edilmek; azarlanmak; paylanıp susturulmak.

ağzının perhizi olamamak Aklına geleni söylemek, ölçüsüz konuşmak.

ağzının suyu akmak Çok beğenip imrenmek, istemek, canı çekmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ağzının tadı bozulmak/kaçmak Kurulu düzeni bozulmak; rahatı, dirilik ve düzenliği bozulmak, huzuru kaçmak.

ağzının tadını almak Bir konuda acı bir deneyim geçirmiş olmak; dersini almak.

ağzının tadını kaçırmak/tadı kaçmak Bir kimsenin keyfini, neşesini bozmak; rahatını, huzurunu kaçırmak.

ağzıyla kuş tutmak Olağanüstü çaba göstermek, imkansızı başarmak.

armut piş ağzıma düş Hazır olup ağzıma gelsin, ben hiç emek harcamayayım.

arpa ağzı söz söylemek Çok az konuşmak.

aş piş ağzıma düş Tembellerin ben hiç iş yapmayanayım her şey benim ayağıma hazır geldin ifadesi.

aynı ağzı kullanmak 1. Biri ötekinin söylediklerini tekrarlamak; ağız birliği etmek, aynı şeyleri söylemek; sözleri bir olmak. **2.** Aynı düşüncelere katılmak.

ayran ağızlı Bön aptal; akılsız.

baklayı ağzından çıkarmak Açık söylemeyi göze almadığı bir sorunu sabrı tükenip açığa vurmak.

bana ağız tamburası çalıyor Beni sözle oyalayarak zamanımı boşa geçiriyor.

başına/kafasına vur ekmeğini elinden/lokmasını ağzından al Çok sessiz, zavallı, güçsüz.

bayramlık ağzını açmak Sövüp saymak, kaba saba konuşmak.

bin ağızdan Hep birlikte; hep birden.

bir ağızdan Hep birden, hep birlikte. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

bol ağız Geveze, çenebaz kimse.

can ağzında beklemek Korku ve heyecanla beklemek.

canı ağzına/dudağına gelmek Aşırı heyecanlanmak; çok tehlikeli bir durum karşısında ölecekmiş gibi bir korku geçirmek.

çenesini/ağzını bıçak açmamak Pek üzüntülü olup hiç söz söylememek; üzüntüden ötürü hiç konuşmamak.

dil ağız vermemek Ağır surette, söz söylemeyecek halde hasta olmak; kendinden geçmiş, konuşamaz durumda olmak.

dil/ağız birliği etmek 1. Aynı dili konuşmak. **2.** Aynı şeyleri söylemeyi kararlaştırmak.

dilinin altında/ağzında gevelemek Zoraki söylemek; açıkça söylememek.

düşman ağzı Düşman olanın uydurduğu yalanlar; bir durumu kötü, yanlış göstermesi.

ekmek aslanın ağzında Geçimi çok zor.

el ağzı ile çorba yemek/içmek Başkasından öğrendiğini söylemek, başkasının fikrini benimseyip ileri sürmek.

el ağız ile kuş tutmak Başkasının yaptığını yapmak; başkasından gördüğünü uygulamak.

el ağızına bakmak Başkasının fikriyle hareket etmek.

el ağızına düşmek Hakkında herkesçe ayrı konuşulmak.

el ağızına sakız olmak Dedikodusu yapılmak.

el alemin ağızında sakız olmak Herkesin dilinde gezmek, konuşulmak.

elden ağza yaşamak Yoksulluk çekmek; günlük kazancı ancak günlük harcamasına yetmek.

eli ağızına yetmemek Kazancı boğazına, yiyip içmesine yetmemek.

eli, ağızında kalmak Çok şaşırarak, şaşırıp kalmak.

eline vur ekmeğini ağızından al Miskin, pısrık, sessiz, zavallı.

eski ağza yeni kaşık Eski yaşam tarzına katılan yeni alışkanlıklar.

halkın ağızına düşmek Biri hakkında dedikodular yapılmak; dedikoduya konu olmak.

hasmının ağızına ot tıkmak Düşmanını yenmek; susturmak.

hep bir ağız almak Ağız birliği, söz birliği etmek.

hep bir ağızdan Beraber, beraberce, birlikte; aynı anda pek çok kişi beraberce konuşmak söylemek.

herkesin ağızına düşmek/herkesi ağızına baktırmak Konuşkan olmak; etkileyici konuşmak.

herkesin ağızına sakız olmak Herkesçe konuşulmak.

ilk ağızda En önde, ilk seferde; ilk iş olarak, ilkin.

kadın ağızlı 1. Dedikodu yapan erkek. **2.** Karısının sözünden çıkmayan erkek.

kapı ağızı 1. Kapı yanı. **2.** İp ucu.

karı ağızlı 1. Dönek, dedikoducu, sözüne güvenilmez; kadın gibi dedikodu yapmayı seven erkek. **2.** Karının sözüne göre davranan, konuşan koca.

kendi ağız ile tutulmak İddiasının yanlışlığı kendi konuşmasından anlaşılacak; söylediği sözle suçlu olduğu kanıtlanmak.

kesenin ağızını açmak Gerekli masraflar için bol para harcamaya girişmek.

köpeğin ağızına kemik atmak Aleyhte bulunan, bağırıp çağıran belalı birini susturmak için ona bir çıkar sağlamak.

kurt ağızından kuzu almak Çok kötü ve zorlu insanlarla uğraşmak, hakkını almak.

laf ağızında kalmak Söylemeye fırsat bulamamak; söylemeye vakit bulamamak.

lafı ağzına tıkmak Birini imkan vermeden şiddetli bir karşılıkla susmak zorunda bırakmak.

lafı ağzından kaçırmak Söylemek istemediği bir sözü istemeyerek söyleyivermek.

lafı/lakırdıyı/sözü ağzından çıkarmak Söylemek istemediği şeyi nasılsa söyleyivermek.

lafı/sözü ağzında gevelemek Anlatmak istediğini bir türlü açık seçik anlatamamak.

lakırdıyı ağzına tıkmak Birinin sözünü bitirmesine meydan vermeden, tepki göstererek onu ters bir karşılıkla susturmak.

lakırdıyı ağzında gevelemek Söyleyeceği şeyi bir türlü söyleyememek.

lokma ağızda büyüme Üzüntüden ya da iştahsızlıktan, çiğnemekte olduğu lokmayı bir türlü ıslatıp yutamamak.

midesi ağzına gelmek Aşırı iğrenmek ve bu yüzden öğürmek.

mübarek ağzını açmak Kötü şeyler söylemeye başlamak.

pabuç ağızlı İleri geri, kötü kötü konuşan; her şeye cevap veren kimse.

para aslan ağzında olmak Paranın kazanılması çok zor olmak.

parmağı ağzında kalmak 1. Şaşakalmak, hayretler içinde kalmak. 2. Çok beğenmek.

parmağı ağzında Şaşırmış (kimse).

sel önünde/önünden/ağzından kütük yapmak 1. Çok zor olan bir işi başarmak. 2. Olağanüstü durumdan çabuklukla yararlanmak, yıkımlı bir durumdan çıkar sağlamak.

sevincinden ağzı kulaklarına varmak Çok sevinmek; etekleri zil çalmak.

soğan sarımsak yemedim ki ağzım koksun Suç ve kusurum olmadığı için endişem yoktur.

söz ağızdan çıkar Mert olan kimse, verdiği sözü tutar, yerine getirir.

söz ağzından dökülmek İstemeyerek söz söylemek, zoraki konuşmak.

sözü ağzına tıkmak Birisi sözünü bitirmeden verdiği yanıtla onu susturmak.

sözü ağzında bırakmak Birinin sözünü tamamlamasına fırsat vermemek; konuşurken sözünü kesmek. (Az.Tr., T.Tr.)

sözü ağzında gevelemek Açıkça konuşmamak, gerçek amacını bir türlü belirtmemek.

sözü ağzında kalmak Birisi konuşurken lafının arasına girip susturmak.

sütten ağzı yanmak Bir olaydan gerekli dersi alarak uyanık davranmak.

topun ağzına gelmek Tehlikede olmak; feda edilmek, heder olmak, sebepsiz ölmek.

topun ağzında bulunmak/olmak Tehlikede olmak.

yarım ağızla İstemeye istemeye, tam istekli olmayarak, gönül rızası olmadan, üstünkörü.

yumuşak ağızlı Kolay gem alan hayvanın ağzı.

yüreğini ağzına getirmek Birden bire korkutmak.

Akıl

akıl akıl, gel çengele takıl Bu işin nasıl çözümleneceğini, sonunun nereye varacağını düşünmemek.

akıl almak/danışmak/sormak Bir işin iyi ya da kötü mü olacağı hakkında birinin önerisini istemek, danışmak.

akıl almamak/aklına sığmamak **1.** Anlamamak. **2.** Akla aykırı olmak; inanılacak gibi olmamak; kabul edilebilecek gibi olmamak.

akıl almaz İnanılacak gibi olmayan; inanılmaz derecede; olağanüstü.

akıl baliğ olmak Büyümek, yetişkin olmak, akılı ermek; çocukluk çağı geçip erginliğe ulaşmak; döl verecek erginliğe ulaşmak.

akıl başa gelmez Akıllı düşünemez.

akıl başa sıçramak Birden uyanmak; farkına varmak.

akıl başa yar olmak Akılı başına gelmek.

akıl bırakmamak Birinin düşüncelerini karmakarışık etmek.

akıl bu ya Denecek bir şey yok; doğrusu olmasa bile akılı onu böyle davranmaya zorladı.

akıl çelmek/aklını çelmek Tesir ederek birini fikrinden vazgeçirmek; birini baştan çıkarmak, ayartmak, kandırmak.

akıl çileden/zıvanadan çıkmak Artık akıllı davranmamak.

akıl dağıtılırken değirmene karpuz öğütmeye gitmiş Çok budalaca bir şey yapmış; akıldan nasibini almamış.

akıl dağıtmak Başkalarına öğüt vermek.

akıl danışmak Bilgi edinmek için fikir sormak.

akıl defteri Akla gelen şeylerin, unutulmasın diye kısaca yazıldığı küçük defter; not defteri.

akıl dışı Akla uygun olmayan, aklın almayacağı şey.

akıl durdurmak Hayrete düşmek.

akıl durdurucu Şaşırtıcı.

akıl eksikliği Muhakemenin, savunmanın yeter derecede olmayışı.

akıl erdirememek Bir şeyin iç yüzünü ya da ne olduğunu anlamaya çalıştığı halde anlayamamak, akli yetmemek; sırrı çözememek.

akıl etmek 1. Akıllıca davranmak; akıllıca bir iş yapmak. **2.** Vaktinde düşünüp önlem almak.

akıl fikir Bütün düşünce.

akıl fikir etmek Her şeyi anlayabilecek durumda ve yaşta olmak.

akıl hocası 1. Yol gösteren, etrafındakilere akıl veren, işlerin yürüyebilmesi için çare düşünen, danışan kimse. **2.** Akıl öğretmeye meraklı kimse; herkese akıl öğretme iddiasında bulunan kimse; ukalâ.

akıl kârı Akla yakın.

akıl kârı olmamak Akıllı bir kişinin yapacağı iş olmamak; akla uygun düşmemek; yapılan iş akla, mantığa uymayacak kadar tutarsız olmak.

akıl kumkuması/kutusu/küpü Çok akıllı, bilgiç, her şeye akli eren; her güçlüğe bir çıkar yol bulan, gösteren kimse.

akıl öğretmek Bir kimseye nasıl davranacağını, ne yapacağını söylemek, yol göstermek.

akıl satmak Birine ukalâlık taslayarak öğütler vermek; karşısındaki bir şey düşünememiş gibi ona yol göstermeye, kendi düşüncesini ona aşlamaya çalışmak; bilgiçlik taslamak.

akıl sır erdirmemek Sırrı çözememek; akılla izah edilemeyecek bir durumda bulunmak; bir işin asıl özelliğini ve varsa gizli taraflarını hiç kimse anlayamamak.

akıl var mantık/yakın var Akıl gösterdiği doğru yol budur; doğrusunun böyle olduğu apaçık ortada.

akıl vermek Bilgi vermek, tavsiyelerde bulunmak, yol göstermek; yapılması gerekeni söylemek.

akıl yatmaz Olabileceğine inanılmaz, akla mantığa sığmaz.

akıl yormak Düşünmek; hatırlamak için çaba sarf etmek; zihnini çalıştırmak.

akıl zayıflığı Akıl düzeninde bozukluk.

akıl/fikir ermez Ortada bir mantık bulunmamak.

akılda bulunmak Sonradan hatırlamak üzere akılda tutmak.

akılda kalmak Akılda yer etmek; unutulmamak; hatırdan çıkmamak.

akılda kalmamak Unutulmak.

akılda/hatırda tutmak Unutmamak.

akıldan atmak Düşünmemek; unutmak.

akıldan bulmak/çözmek/söylemek Herhangi bir araca başvurmadan meseleyi zihin yoluyla çözmek, halletmek.

akıldan çıkarmak Düşünmemek, umudunu kesmek; bir şeyi artık unutmak.

akıldan gayrı müsella Akı zayıf, kaçık kimse.

akıldan geçmek/geçirmek Hatırlamak; düşünmek, aklına getirmek; hatırlamak.

akıldan yana züğürt olmak Akıldan yana yoksul olmak; budala, sersem, aptal olmak.

akılla ölçmek/tartmak Akıl, mantık ölçüleri ile değerlendirmek.

akıllara durgunluk vermek Akılın alamayacağı ölçüde; çok şaşılacak, inanılması güç bir şey olmak.

akıllara ziyan Akla aykırı olduğu için kavranılması güç olan; şaşırtıcı.

akılları durdurmak İnsanları büyük hayret ve şaşkınlık içinde bırakmak.

akıllı davranmak Düşünerek ve tedbir alarak hareket etmek.

akıllı düşman Ne yapacağı önceden kestirilebilen akıllı rakip, hısım.

akıllı geçinmek Kendinin akıllı olduğunu sanmak ya da öyle göstermek.

akıllı kârı Akıllıya yaraşır ya da ondan beklenir iş, hareket

akıllı uslu Ağır başlı; terbiyeli ve düzeni seven; kendi halinde; taşkınlık, yaramazlık yapmayan; hareketlerinde ölçülü, dengeli olan kimse.

akla gelmedik Düşünülmedik, olabirliği düşünülmeyen.

akla gelmek Hatırlamak, anımsamak, düşünmek, hatırına gelmek.

akla gelmeyen başa gelmek Olması hiç düşünülmeyen; ihtimal verilmeyen bir şey gerçekleşmek.

akla getirmek Hatırlatmak.

akla sığmamak İnanılacak gibi olmamak, akla uymamak.

akla sığmaz İnanılacak gibi olmayan; düşünülmesi zor, şaşırtıcı.

akla uymak Başkasına danışmadan kendi akıyla kötü, yanlış bir iş yapmak.

akla yakın Akılın kabul edebileceği; gerçeklere uyan, kural dışı olmayan, inanılır.

akla yelken etmek Hevese uymak, düşünmeden hareket etmek.

akla zarar/akıllara ziyan Pek şaşılacak; düşünülükçe kişiyi hayretten hayrete düşürecek şey.

akla/akıllara durgunluk vermek Akılın alamayacağı şekilde şaşırtıcı olmak, hayrete düşürmek.

akla/akıllara hayret vermek İnsanı hayret ve şaşkınlık içinde bırakmak.

akla/hayale gelmez İnanılmaz, dehşet verici; tasavvuru dahi düşünülemez.

aklı almamak/aklına sığmamak 1. Kavrayamamak; anlayamamak. **2.** Olabileceğine inanmamak; ihtimal vermemek.

aklı basmak Bir şey; birisinin görüşüne, düşünce biçimine uygun gelmek; kavramak, algılamak.

aklı başına gelmek/aklı başına almak/devşirmek/ toplamak Yanlış davranışlarının zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak; kendine gelmek, ayılmak, baygınlıktan çıkmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı başında olmamak Kafası çok yorulmuş olduğundan, akla uygun davranmamak; doğru dürüst, derli toplu düşünememek.

aklı başından bir karış yukarıda Ölçsüz davranan,; düşünmeksizin hareket eden; davranışları akıllıca olmayan.

aklı başından gitmek Çok sevinçten ya da çok korkudan ne yapacağını şaşırarak; şaşkınlığı sebebiyle mantıklı düşünememek. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı başka yerde olmak Asıl ilgilenip düşünmesi gerekli olan mesele ile ilgilenmeyip başka şeyler düşünmek.

aklı başta olmamak Normal ve iyi düşünememek.

aklı bulanmak Şaşkınlık ve hayranlık içinde olmak.

aklı çatalanmak Tereddüde düşmek, ne yapacağını kestirememek.

aklı çelinmek Söz ve olayların etkisiyle akli karışmak, fikri değişmek.

aklı çıkmak Aşırı heyecan sebebiyle çok korkmak; heyecanlanmak; deliye dönmek.

aklı dağılmak Düşünce bütünlüğünü kaybetmek; düşüncelerini, dikkatini bir konu, sorun, kişi üzerinde toplayamamak.

aklı durmak Çok şaşırarak; şaşırıp düşünemez duruma gelmek.

aklı eren Her şeyi anlayacak durumda olan; her şeyi iyi düşünebilen.

aklı ermek 1. Akıllıca olgunlaşmak; akli yetmek. **2.** Ne olduğunu anlayabilmek; kavrayabilmek, açıklayabilmek; belli bir beceri gerektiren şeyleri yapabilmek. **3.** Aklına uygun gelmek, anlamak.

aklı evvel Çok akıllı ve her şeyi bilir geçinen.

aklı fikri Bütün düşündüğü.

aklı gitmek 1. Çok beğenmek. **2.** Çok korkmak; şaşırarak; aşırı heyecan sebebiyle düşünemez duruma gelmek.

aklı gözünde olmak Yalnızca gördüklerine inanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı kalmak Beğendiği, sevdiği bir şeyi düşünmekten kendini alamamak.

aklı karışmak Korkudan ya da sevinçten, şaşırıp ne yapacağını bilememek; şaşkına dönmek.

aklı kesmek/yatmak Bir şeyin olabileceğine inanmak; gerçekleşmesini mümkün görmek.

aklı kısa Anlayışı kıt, gerektiği gibi düşünmekten yoksun.

aklı kurusun Yersiz düşüncelerde bulunanın akli yok olsun.

aklı olan anlar/anlasın Bir şey hakkında ipucu verildiğinde hemen o şeyin bütünü anlayanlar ve kavrayanlar için söylenir.

aklı sıra/aklıncı Düşüncesine göre; umduğuna göre, sandığına göre.

aklı sonradan (başına) gelmek Verdiği kararın, yaptığı işin yanlışlığını anlayıp geri dönmek, onu düzeltmeye çalışmak.

aklı takılmak Sürekli olarak belirli bir şey üzerinde düşünmek; zihin yormak.

aklı tepesinden yukarı Havai; delişmen; akılsız; kafasız; serser.

aklı yar olmak Aklinin yardımı ile başarılı olmak.

aklı yatmak Bir işin olabileceğine inanmak; uygun ve yerinde bulmak.

aklı yatmamak Bir şeyi akla mantığa uygun bulmamak.

aklı zıvanadan çıkmak Aklini oynatmak; delirmek; çıldırmak, sapıtmak.

aklıma gelen başıma geldi Daha önceden tahmin ettiğimi yaşadım.

aklına bir şey takılmak Bir şeyi ısrarla düşünmek.

aklına düşmek/gelmek Kafasında bir düşünce doğmak; düşünmek; anımsamak.

aklına esmek Bir şey yapmak isteğine kapılmak; daha önce düşünmediği bir şeyi birden yapmaya karar vermek.

aklına estiği gibi hareket etmek Kendi düşüncesine göre davranmak, kimseden etkilenmemek.

aklına geleni söylemek Gelişigüzel konuşmak.

aklına geleni yapmak Her istediğini düşünmeden yapmaya girişmek; içine doğduğu, kafasına estiği gibi ani hareketlerde bulunmak.

aklına gelmek Hatırlamak; kafasında bir düşünce doğmak; zihnine gelmek.

aklına gelmemek Unutmak.

aklına getirmek 1. Anımsatmak. 2. Düşünmek.

aklına sığdıramamak İnanamamak; kavrayamamak; öyle olduğunu bir türlü düşünememek.

aklına şaşarım/şaşayım Böyle akılsızca davranmana, düşünmene şaşırdım.

aklına takılmak Bir şeyi sürekli olarak düşünmek; kafa yormak.

aklına turp sıkayım Böyle düşünmekle, hareket etmekle yanılığın içindesin; yaptığın akıllıca bir şey değil.

aklına uymak Birinin uygun olmayan düşüncesine göre davranmak.

aklına yar etmek Benimsediği bir düşünce, kafasında yerleşmek; hiç aklından çıkmamak.

aklına yatmak Uygun bulmak.

aklına yelken etmek Düşüncesizce hareket etmek veya aklına geleni hemen yapmak.

aklına yerleştirmek Kafasına iyice sokmak.

aklına/kafasına koymak 1. Birinin aklını çelmek, kıskırtmak; bir düşünceyi başkasına aşılama. 2. Bir şeyi mutlaka yapmak için kararlı ve azimli olmak.

aklına/kafasına sığmamak Akı almamak; anlayamamak.

aklında kalmak Unutmamak.

aklında tutmak Bir şeyi unutmamak.

aklından çıkmamak Unutmamak, hep anımsanmak.

aklından geçenleri okumak Ne düşündüğünü tahmin yoluyla bilmek.

aklından geçirmek/geçmek Bir şey yapmayı düşünmek; bir davranışta bulunmayı tasarlamak; olabileceğini düşünmek; niyetlenmek; hatırlamak.

aklından geçmek Her nasıl olursa olsun olabileceğini düşünmek; niyetlenmek.

aklından gitmemek Birini ya da bir olayı unutmamak.

aklından söküp atamamak Birini ya da bir olayı unutmamak.

aklından zoru olmak Delice davranmak; sapıtmak.

aklından/hatırından çıkmak Unutmak, hiç anımsamamak.

aklını başına almak/dermek/toplamak Akılsızca yaptığı hareketlerden sıyrılmak, kendini toplamak, normal hareket etmeye başlamak; önceki delice davranışlarından vazgeçip ne yaptığını bilir bir hale gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

aklını başından almak 1. Birini şaşırtmak; hayran bırakmak; düşüncelerini, dikkatini kendi üzerinde toplamak; birini güzelliği, çekiciliği ile büyülemek. 2. Ani bir davranışla korkutup şaşırtmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklını bozmak Bir şeyin üzerine gereğinden fazla düşünerek hep onunla uğraşmak; ondan başka bir şey düşünemez olmak; delirmek.

aklını işletmek Aklını iyi kullanmak.

aklını kaçırmak/kaybetmek/oynatmak Çıldırarak, delirmek; deli gibi olmak.

aklını kullanmak Düşünmek.

aklını peynir ekmekle yemek Aklını kullanması gereken yerde kullanamamak; çılgınca, delice, tutarsız işler yapmak; abuk sabuk şeyler yapmak; şaşkın ve akılsızca iş görmek.

aklını şaşırmaq Yerinde olmayan bir iş yapmak, akılsızca işler yapmaya başlamak; yersiz düşünmek.

aklını üstüne almak Kendine gelmek, kendine çeki düzen vermek.

aklını/zihnini çalmak/çelmek Amacından, niyetinden, kararından caydırmak; düşüncesine etki yaparak kararından vazgeçirmek; kışkırtmak; ayartmak, baştan çıkarmak; aldatmak.

aklının bir tahtası/çivisi eksik olmak Akılsız, aptal, dengesiz; hafif deli olmak.

aklının köşesinden/ucundan geçmemek Bir düşünceyi, işi, konuyu hiç düşünmemiş olmak; meydana gelen olay veya ortaya atılan fikri daha önce hiç düşünmemiş olmak.

aklının terazisi bozulmak Akıllıca olmayan davranışlarda bulunacak bir duruma gelmek; dengesi bozulmak; delirmek.

aklınla bin/çok yaşa Akla yakın şeyler düşünüyorsun.

Allah akıl fikir versin Yaptığın bu iş sende akıl fikir olmadığını gösterir, bu yaptığın akıllıca değil; düşüncesizce bir iş yapıyorsun.

Allah akıllar versin Yaptığın bu iş sende akıl fikir olmadığını gösterir, bu yaptığın akıllıca değil; düşüncesizce bir iş yapıyorsun.

başında akıl bırakmamak Aklını başından almak, normal düşünemeyecek hale sokmak.

hangi/ne akla hizmet ediyor? Böyle akla sığmayan bir işi nasıl yapabilir; niçin böyle akıl almaz işler yapıyor?

horoz akıllı/kafalı Akılsız kimse; aptal.

kafası/aklı almamak 1. Akıl erdirememek, olabileceğine inanmamak. 2. Zihin yorgunluğundan anlayamaz duruma gelmek.

Alın

açık alınla Şerefle; tertemiz; dürüst; utanılacak bir durumu olmadan; suçsuz olarak; onur ve kıvançla; başarılı olarak.

alın damarı/derisi çatlamak Utanma duygusu kalmamak; pek yüz­süz olmak.

alın derisi değil davul derisi Öyle arsız ki yüzünde hiçbir utanma belirtisi görülmez; utanmayla ilgisi kalmamış, hayasız, yüz­süz.

alın teri dökmek Büyük bir çaba göstermek; çok emek vererek meydana getirmek; zahmetli bir işi başarmak için çaba göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

alın yazısı - ezelde takdir edilen şeyler; kişinin talihi, kısmeti veya kaderi; yazgısı

alını açık gezmek Bir kimseden çekinecek, utanılacak bir şeyi olmadan; şeref ve namusuyla gezmek. (Az.Tr., T.Tr.)

alını açık, yüzü ak Tertemiz, utanılacak durumu yok.

alını seccadeden kalkmamak Çok tapınmak, ibadet etmek.

alınının kara yazısı Kısmetim, talihim, kötü şansım.

alına yapıştırmak Bir kimseyi herkese fena bir adla, kötü bir sıfatla tanıtmak.

alına yazılmak Kaderinde bulunmak, kısmet olmak.

alını ağartmak Şeref ve itibar kazandırmak.

alını karışlamak Meydan okumak, tehditte bulunmak.

alınının akıyla Karakterine leke getirmeden; ayıplanacak bir duruma düşmeden, onuruyla.

alınının damarı çatlamak Başarıya ulaşmak için çok uğraş vermek; çok sıkıntı çekmek.

alınının terini yemek Emeğiyle kazandığını onurluca harcamak; emek vererek kazandığıyla geçinmek.

alınının teriyle kazanmak Hileye baş vurmadan, kendi gayret ve emeği ile elde etmek.

Avuç

avucu/avucunun içine almak Hükmü ve kontrolü altına almak.

avucuna saymak Aldığı bir maddenin parasını peşin olarak ödemek.

avucunda tutmak 1. Elinin içinde tutmak. 2. Birine her istediğini yaptırmak.

avucundan okumak El falına bakarak gelecekte haber vermek; kehanette bulunmak.

avucunu yalamak Ele geçirememek, mahrum kalmak, kazanamamak, boşuna ummak; açıkta kalmak; umduğunu, beklediğini bulamamak; hayal kırıklığına uğramak.

avucunun içi gibi bilmek Bir yeri çok iyi ve ayrıntılı olarak bilmek; en ince noktasına kadar bilmek, tanımak.

avucunun içinde tutmak Birini tamamıyla etkisi ve baskısı altına almak.

avucunun içine almak Birisini buyruğu altına almak; her istediğini yaptırır duruma getirmek; etkisiz bırakmak.

avuç açtırmak Dilenmeye bırakmak.

avuç avuç Bol bol, pek çok (para).

avuç dolusu Pek çok; ziyadesiyle, bol bol (para).

avuç içi kadar Çok küçük, daracık (yer).

avuç/el açmak/dilenmek Başkasından yardım isteme duruma düşmek; kendini küçük düşürerek istemek; sürünmek.

çatal avuç İki el yan yana getirilerek birleştirilen avuçlar.

denizden bir avuç su Bütüne kıyasla az, önemsiz, kıymetsiz.

el/avuç açmak 1. Birinden yardım, para istemek. **2.** Oyunda kağıt açmak.

elde avuçta bir şey kalmamak Parasını, malını harcıyıp tüketmiş olmak.

elde avuçta olmamak/kalmamak Tamamen yoksullaşmak, harcayacak bir şeyi kalmamak.

elde yok avuçta yok Yoksul; ne malı ne parası var.

Avurt

avurdu avurduna çökmek/geçmek/avurtları birbirine geçmek Çok zayıfladığı yanaklarının çökmüş olmasından anlaşılmaq.

avurt dağıtmak İleri geri söylemek; bağırıp çağırmaq.

avurt etmek Kibirlik göstermek.

avurt kesmek Cesaretli görünmek.

avurt öttürmek Gevezelik etmek; gevezelikte bulunmaq.

avurt satmak/şışirtmek Yapamayacağı şeyleri yapabilmiş gibi konuşmaq; kibirlenmek; gururlanmaq; kabadayı gibi görünmek.

avurt zavurt etmek 1. Yapamayacağı işleri yaparmış gibi konuşmaq, palavra atmaq; yüksekten atmaq **2.** Korkutucu iri sözler söylemek; tehdit eder gibi yüksekten atmaq; hiddetlenmek, sinirlenmek, şiddet göstermek.

Ayak

adı ata bindi, ayağı yerde gezer Sözde durumu iyileşti, ama yine eskisi gibi yoksul yaşamı sürüyor.

Allah insanı elden ayaktan düşürmesin Yaşlılık veya hastalık yüzünden çalışamayacak durumda kalınmaması için söylenen bir temenni sözü.

anladın mı kazın ayağını? Hakikate erdin mi, doğruyu anladın mı, akli başına geldi mi?

ayağa bağ olmak Engel olmak.

ayağa binmek Ayak üstü kalkmak, davranmak.

ayağa demir çarık giymek Uzun ve zorlu bir yola çıkmak.

ayağı uğurlu gelmek Geldiği yere uğur ve şans getirmek.

ayağı üzengide olmak Harekete geçmeye hazır olmak; tetikte bulunmak; yola çıkmak üzere hazırlıklı olmak.

ayağı yanmış it gibi dolaşmak Bir yerde duramayıp sürekli gezmek.

ayağı yerden kesilmek 1. Ayağı yere değmemek; çok sevinmek; çok mutlu olmak.

2. Taşıta binip yaya yürümekten kurtulmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ayağı yere basmak Hayallerinden vazgeçip gerçekçi olmak.

ayağına bağ olmak İşini engellemek; bir kimsenin yapacağı işlere mani olmak.

ayağına bağ vurmak Birinin yapacağı bir işi engellemek; karşısına engel çıkarmak; önlemek.

ayağına basmak Önemli bir hususu işaret etmek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

ayağına çabuk Bir yere alışıldandan daha az zamanda gidip gelen, çok hareketli; hızlı yürüyen; çabuk iş gören; çevik; seri, hareketli, üşenmez, çalışkan; verilen ayak işlerini çabucacık yapan.

ayağına çağırma Yanına gelmesini istemek.

ayağına çelme takmak Bir kimsenin bir işte ilerlemesine, gelişmesine engel olmak, maniler çıkarmak.

ayağına dolanmak/dolaşmak 1. Yapılan bir şeyin fenalığına uğramak. **2.** Kalabalık etmek; birine engel olmak; iş yapan birinin çevresinde dolaşıp çalışmasını aksatmak.

ayağına dolaşmak 1. Çalışan birine engel olmak. **2.** Ettiği kötülük kendi başına gelmek.

ayağına düşmek Alçalırcasına yalvarmak; kendisine muhtaç olmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ayağına gelen kısmeti tepmek Eline geçen fırsatı bile bile kaçırmak.

ayağına gelmek 1. Alçak gönüllülük göstererek birinin yanına varmak. **2.** Hiçbir emek vermeden elde etmek.

ayağına getirmek Saygı göstermeksizin birinin yanına gelmesini sağlamak.

ayağına gitmek Kendisi alçak gönüllülük ederek ya da saygı göstererek birinin yanına gitmek.

ayağına ip takıp sürütmek Fazla işkence ve sıkıntı vermek.

ayağına ip takmak/atmak 1. İşine engel olmak. 2. Bir kimseyi çekiştirmek; bir kişinin aleyhinde konuşmak, hakkında dedikodu yapmak, iftira etmek.

ayağına kadar gelmek Alçak gönüllülük gösterip birinin yanına varmak; tevazu göstermek.

ayağına kapanmak Gururunu incitecek şekilde yalvarmak, af dilemek.

ayağına karpuz kabuğu koymak Düşürmek, kaydırmak, hile ve fesat kurmak, kötülük etmek, zarar vermek.

ayağına kurşun sıkmak Kendine zarar vermek.

ayağına pabuç olamamak Bir başkasından kıyaslanamayacak derecede aşağı olmak; birinin değerce, nitelikçe çok aşağısında olmak.

ayağına sıcak su dökmek Hüsnü kabul, iltifat, memnuniyet göstermek.

ayağına sıkı Sıkı yürüyen; yorumlayan, hızlı yürüyen.

ayağına su dökeyim Alçak gönüllülük bildiren bir söz; geldiğine çok sevindim.

ayağına taş değmek Bir engele uğramak.

ayağına yatmak ...İmiş gibi yapmak.

ayağını kesmek Birisini bir yere uğramaz duruma getirmek, artık gitmez olmak.

ayağını mercimek kütüğüne dayamak Bir başkasına güvenerek iş yapmak.

ayağını öpmek Yalvarmak, merhamet dilemek; ricada bulunmak, medet ummak.

ayağını sürmek Bir yerden uzaklaşmak üzere bulunmak; ölmek üzere olmak; halk inanişına göre bir kimsenin gelmesi, ardından başkalarının da gelmesine yol açmak; bir işi ağırdan almak; kaytarmaya çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayağını taştan esirgemek Gözetmek; korumak.

ayağını tetik almak Bir iş yaparken iyi düşünüp dikkatli olarak harekete geçmek; özenmek.

ayağını uzatmak Saygısızca ayaklarını gererek yaymak. (Öz.Tr., T.Tr.)

ayağını vurmak Ayakkabısı ayağını incitmek, yara etmek.

ayağını yere bastırmamak Kendisine özen göstermek, iyi bir biçimde bakmak.

ayağını yere/ toprağa basmak Hayal kurmayı bırakıp gerçekçi olmak.

ayağını yorganına göre uzatmak Giderini gelirine uydurmak; gelir ile giderini denk tutmak; gelirine göre harcamak; kendi gücünü bilmek.

ayağını/ayaklarını öpmek Aşırı derecede saygı göstermek; af dilemek.

ayağının altına alıp tepelemek Kıyasıya dövmek.

ayağının altına almak 1. Kıyasıya dövmek; yatırıp çığnercesine dövmek. **2.** Yararlanabileceği şeyi hor görüp tepmek.

ayağının altına karpuz kabuğu koymak Baltalamak; birini hile ve dolapla yerinden etmek; ayağını kaydırmak; birisini işinden ve mevkiinden etmek.

ayağının altında olmak Kendisinin bulunduğu yerden çok aşağı olmak; yüksek bir yerden geniş bir alanı görebilir durumda olmak.

ayağının altında yumurta mı var? Neden böyle yavaş yürüyorsun?

ayağının bağına çözmek Salıvermek; karısını boşamak; birisinin özgür davranmasını engelleyen ilişkilere son vermek; özgürlüğe kavuşmak; serbest bırakmak.

ayağının bastığı/geçtiği yerde ot bitmemek Uğursuz, zararlı, yıkıcı kimsenin bulunduğu yerden, yaptığı işten hayır gelmemek; uğradığı yere yıkım, mutsuzluk, uğursuzluk getirmek, büyük zararlar vermek; çok gaddar olmak.

ayağının birini çekmemek Ara sıra gitmek, büsbütün bırakmamak, ilgisini tam kesmemek.

ayağının pabucu olmamak Değer yönünden diğerinden daha aşağı bir seviyede bulunmak.

ayak ayak üstüne atmak Otururken bir bacağını diğerinin üstüne atmak.

ayak bağı olmak Birinin işine veya hareketine engel olmak, o kimseye zorluk çıkarmak.

ayak basacak yer olmamak/bulunmamak Aşırı kalabalık.

ayak basılmamış Üzerinde gezilmemiş, yürünmemiş.

ayak basmak 1. Bir yere varmak/gitmek; uğramak; gelmek; girmek. **2.** Bir mesleğe bağlanmak, ulaşmak **3.** Dretmek, ısrar etmek, mutlaka olmasını istemek.. (Az.Tr., T.Tr.)

ayak basmamak Bir yere hiç uğramamak; gitmez olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

ayak bastı parası Bir yabancı memlekete girerken ve bazen de çıkarken kişi başına ödenen vergi; bir yere dışarıdan gelen insan ve eşya dan alınan vergi.

ayak çekmek Gidip gelmeyi kesmek; birine engel çıkarmak, onu düşürmek.

ayak diremek Bir düşünceyi, bir davranışı inatla sürdürmek; direnmek; birine karşı kendi tutumundan şaşmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayak düze basmak Güçlükten kurtulmak, kendini güven içinde hissetmek; selamete çıkmak.

ayak işi görmek Getir götür işlerinde çalışmak; getirip götürme işlerinde kullanılmak.

ayak kavafı Çok gezen, gezginci; işi gücü belli; gezmeyi seven; gezmeye düşkün kimse.

ayak kesilmek Gidip gelmesine son vermek; çekilmek.

ayak kırmak Gidilmemesi tembih edilirken yapılan göz korkutma.

ayak kirası/teri Bir haberi veya başla bir şeyi getirip götürene verilen bahşiş.

ayak koşmak 1. Hile yapmak. **2.** Rol yapmak, poz kesmek.

ayak makinesi Pedalla işleyen her çeşit dikiş makinesi.

ayak oldu, bulut oldu, geçen günler umut oldu Geçmişteki iyi ve kötü durumların hepsini unuttuk.

ayak oyunu Düzenbazlık; entrika, gizli ve aşağılık çalışmalarla gerçekleştirilen düzenbaz işi.

ayak öpmek Yalvarmak.

ayak patırtısı 1. Alkış, beğendiğini belli etme. **2.** Korku vermek için boş gürültü.

ayak patırtısına pabuç bırakmamak Boş tehditlere gürültülere hiç aldırılmamak; korkup kaçmamak.

ayak satıcısı Gezerek mal satan kimse; gezgin satıcı.

ayak sesi Yürümek gürültüsü.

ayak sürtmek Dolaşmak; gavesiz dolaşmak.

ayak sürümek 1. Acele etmemek, vakit geçirmek; geciktirmek; bir işi ağırdan almak, kaytarmaya çalışmak; iş yapmamak için çeşitli yollar aramak; gönderildiği yere isteksiz gitmek. **2.** Arkasından çok kişi gelmek; ardından başkalarının gelmesine yol açmak. **3.** Ölmek üzere olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ayak şaşmak Yanlış bir iş işlemek.

ayak takımı Aşağı tabakadan olanlar; avam; beceri yönünden aşağı düzeyde olan, hor bakılan kişiler; bilgisiz ve görgüsüzlükleri, faydalı iş yapmayışları dolayısıyla toplumda aşağı mevkide olan kimseler, serseriler.

ayak teri Hekim ücreti.

ayak tozu Büyük bir kimsenin bulunduğu yer.

ayak ucu Yatan bir kimsenin ayak taradı ya da yatak gibi eşyaların ayak ucu.

ayak uydurmak 1. Yürüyüşte adımlarını başkasınınkine uydurmak. **2.** Bir gidişe, bir davranışa, bir duruma uymak; kendi davranışlarını bir başkasının yaptıklarına benzetmeye çalışmak.

ayak üstü 1. Oturmadan; oturmayıp, ayakta durarak. **2.** Kısa süre içinde, aceleyle, pek düşünüp taşınmadan.

ayak vurmak Sabırsızlık veya beğenmediğini göstermek.

ayak yapmak Birini dalavere ile kandırmaya çalışmak.

ayak yere basmamak Çok sevinçli olmak.

ayak yolu Apteshane; tuvalet.

ayak/ayakları altına almak 1. Çok kızmak; hiçbir şey dinlememek, her şeyi gözden çıkarmak. **2.** Hakir görmek, değer vermemek.

ayak/ayaklarını sürümek Bir işi istemeyerek yaptığını yürüyüşü ile belli etmek yavaştan almak.

ayakları yere değmemek/basmamak 1. Taşıttan hiç inmemek. **2.** Çok sevinmek; bu sevinçten ötürü uçuyormuş hissine kapılmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

ayaklarına kapanmak Af için yalvarmak; alçalırcasına yalvarmak.

ayaklarını sürüye sürüye İstemeye istemeye. (*Az.Tr., T.Tr.*)

ayaklarının ucuna basmak Çok sessizce, gürültüsüzce yürümek.

ayaklarınızın turabı olayım Yalvarış ifadesi.

ayaklı canavar Yürümeye başlayıp çevresine zarar veren çocuk; eline geçirdiği her şeyi kırıp döken yaramaz, muzır çocuk.

ayaklı cephan Baştan aşağı cephan ile dolu insan.

ayaklı gazete Her şeyden haberi olan; havadis dağıtan.

ayaklı kütüphane Ansiklopedik bilgisi fazla olan; çok ve çeşitli konularda kitap okumuş ve okuduklarını kafasında saklamış olan ve sorulan her şeye cevap verebilen kimse.

ayakta durmak 1. Canlı kalmak; yıkılmamak, güçlü olmak. **2.** İş bozulmasına rağmen devam ettirmeye ve dayanmaya çalışmak. **3.** Çağlar boyunca yaşayabilmek; varlığını sürdürmek.

ayakta kalmak 1. Oturacak yer bulamayarak ayakta durmak; yıkılmamak; çökmemek. **2.** Bina ve benzeri yapılar zarar görmemek; yıkılmamış, eski durumda kalmış olmak.

ayakta tedavi Hafif tedavi şekli.

ayakta tutmak 1. Birini oturtmak gerekirken oturtmamak; bir kişiyi kasıtlı olarak ayakta durdurmak. **2.** Birinin kötü bir duruma düşmesini önlemek; yıkılmasına, bozulmasına engel olmak; sürüp gitmesini sağlamak; canlı tutmak.

ayakta uyumak Aşırı dalgın, şaşkın ya da yorgun olmak; olanların farkına varamamak; gaflet içinde bulunmak.

baş kim, ayak kim belirsiz Düzensiz bir durum var.

başı ayak, ayağı baş yapmak Eğerli olanı değersiz, değersizini ise değeri kılmak.

başını gün, ayağını yer yemek Yakıcı güneş altında, yıpratıcı toprak üstünde çalışmak.

bin ayak bir ayak üstüne Hepsi de ayakta duran büyük bir insan kalabalığı; aşırı kalabalık.

bin bir ayak bir ayak üstüne Hepsi de ayakta duran büyük bir insan kalabalığı; aşırı kalabalık.

bin bir ayak bir üstüne olmak Çok kalabalık olmak.

bir ayağı kıyıda, bir ayağı kuyuda 1. Yarı güvenli, yarı tehlikeli durumda. 2. Son günlerini yaşıyor, göçmesi yakın.

bir ayağı üzengide olmak Geziye çıkmak üzere olmak.

bir ayak evvel/önce Bir an önce; çok beklemeden, hemen, çok çabuk; ivedilikle; çabucak.

bir ayak üstünde bin bir sözün belini bükme Çok geveze olmak, hiç durmadan konuşmak.

bir ayak üstünde bin kişiyi aldatmak Çok yalancı olmak.

bir ayak üstünde bin yalan söylemek Kısa bir zaman içinde birçok yalan söylemek.

bir ayak üstünde Çabucak ve kolaylıkla.

bir ayak üstünde kırk yalanın belini bükme Kısa bir zaman içinde birçok yalan söylemek.

bir yerden elini/ayağını kesmek Bir daha o yere uğramamak.

bir yere ayağı/yolu düşmek Bir yer birinin yolu üzerinde bulunmak.

cinleri ayağa kalkmak Kızmak; çok sinirlenmek, çok öfkelenmek.

demirden ayak Yorulmak bilmez, üşenmek, çevik, kuvvetli, dayanıklı, eskimez, sağlam.

deniz derya ayak altında Manzaralı, önü açık, rahat.

devlet ayağına gelmek Fırsat hazır önüne gelmek.

dört ayağını bir yere getirip marifet tapmak Gösteriş olsun diye iş yapmaya kalkışmak.

dört ayağını bir yere getirmek Var kuvvetle çalışmak, bütün azmini kullanmak

dört ayak üstüne düşmek 1. Şanslı oluşu yüzünden bir işi bitirmek, fırsat ele geçirmek. 2. Korkulu, tehlikeli bir durumdan zarar görmeden kurtulmak.

dört ayaklı Hayvan.

dünyayı ayağa kaldırmak/yerinden oynatmak Büyük bir gürültüye neden olmak.

eğer ayakkabı ayağına uygansa, giy Eğer söylenenler seni anlatıyorsa, senden bahsediliyor demektir.

ekmeğini ayağı ile tepmek çıkarlarını kendisi baltalamak.

el ayak bağlamak İş görmek hale getirmek, alıkoymak, engel olmak.

el ayak buz kesilmek Çok fazla heyecana tutulmak.

el ayak çekilmek Ortalıkta kimsecikler kalmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

el ayak öpmek Fazla yalvarmak; kendini çok aşığılatmak.

el ayak tutmamak Güçten, kuvvetten düşmüş olmak.

elden ayaktan düşmek/kesilmek/kalmak İhtiyarlamak, güçsüzleşmek, yürüyemez olmak, çalışamaz hale gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele ayağa düşmek Yalvarmak, aman dilemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele ayağa kapanmak/sarınmak Çok küçültücü tarzda ısrarla yalvarmak.

eli ayağı bağlı olmak Özgür olmamak; istediğini yapamayacak durumda olmak.

eli ayağı buz kesilmek Ansızın aldığı bir habere üzülererek iş yapamayacak bir durgunluk içine girmek; şaşkınlıktan bir şey yapamamak.

eli ayağı dolaşmak Heyecandan, korkudan, telaştan ne yapacağını şaşırarak, karışık iş yapmak.

eli ayağı düzgün Görünüşçe kusursuz, iş görebilir, elinden iş gelir kimse.

eli ayağı gevşemek Sıcaktan, telaştan, korkudan hareket etme gücü azalmak.

eli ayağı kesilivermek/kesilmek Çok heyecanlanmak, dermansız kalmak.

eli ayağı olmak Birinin yardımcısı olmak; işlerini üzerine almak.

eli ayağı titremek Korku, sinir, üzüntü gibi nedenlerle heyecanlanmak.

eli ayağı tutmak Sağlıklı bulunmak, çalışabilir durumda olmak.

eli dursa ayağı durmaz Çok başarılı, hareketli, yaramaz, söz dinlemez.

eli kolu/ayağı bağlı olmak/kalmak Çaresizlik içinde olmak; yapması gereken işi engeller yüzünden yapamaz halde olmak; çaresiz olmak.

eline ayağına düşmek/kapanmak/sarılmak Çaresizliği sebebiyle sığınmak, ayağına kapanıp yalvarırcasına bir dilekte bulunmak.

elini ayağını çekmek/kesmek Artık gitmez, uğramaz olmak.

elini ayağını kesmek Devamlı olarak gittiği bir yere artık uğramaz, gitmez olmak.

elini bırakıp ayağına sarılmak Normal yalvarma sınırlarının ötesinde aşırı yalvarmak.

elini bırakıp ayağını, ayağını bırakıp elini öpmek 1. Aşırı yalvarmak. 2. Çok sevdiğini göstermek.

elini veren ayağını alamaz Birine verilen şeyi geri almak hemen hemen imkansız gibidir; kendisine küçük bir yardımda bulunandan o, büyük çıkarlar sağlar, onu ağır zararlara uğratar.

elinle ver, ayağınla ara Bir şeyi ödünç aldıktan sonra iade etmez.

eteği ayağına dolaşmak Telaştan yapacağı işi şaşırarak, yürüyüşü bozulmak.

herkesi/mahalleyi ayağa kaldırmak Toplum içinde panik yaratmak.

iki ayağı bir pabuca girmek Zor duruma düşmek; telaşa kapılmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

iki ayağı bir pabuca koymak/sokmak Bir işi hemen yapıp bitirmesi, bir kimseyi çok sıkıştırmak; telaşlandırmak; şaşırtmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

iki ayağı çukurda olmak Ölüme iyice yaklaşmış olmak, epeyce ihtiyarlamış ve güçsüz durumda bulunmak.

iki ayak da obadan almak Bir yere gitmeye çok istekli olmak.

insan ayağı basmamış/değmemiş İçine insan girmemiş; içinde insan olmayan.

iş ayağa düşmek Bir iş, işten anlamayanların, ehliyetsiz kişilerin eline geçmek.

itin ayağını taştan mı esirgiyorsun? O değersiz kişiyi niçin kayırıyorsun?

kazın ayağı öyle değil İş senin bildiğin, senin anladığın şekilde değil; düşündüğünden başka tarzda; apayrı bir özellik taşıyor.

kazın ayağını anlamak İşin içyüzünü anlamak.

kedi gibi dört ayak üstüne düşmek En güç durumlardan zarar görmeden çıkmak.

kendi ayağı ile gelmek Gitmemesi gereken yere hiç kimsenin zoru olmadan, isteği ile gelmek.

kendi eli ile ayağına balta vurmak Kendi kendisine zarar vermek.

kısmeti ayağına gelmek Beklemediği bir anda kazançlı bir durumla karşılaşmak; talihi açılmak; zahmet çekmeden iyi bir şeye kavuşmak.

kısmeti ayağına kadar gelmek Beklemediği bir anda kazançlı bir durumla karşılaşmak; talihi açılmak; zahmet çekmeden iyi bir şeye kavuşmak.

kısmeti/nimetini ayağıyla tepmek Farkında olmadan, kolayca kavuşabileceği, iyi bir durumun değerini bilmeyerek istememek.

leyleği havada/ayakta görmek Çok ve sık sık gezmek.

mahalleyi ayağa kaldırmak Bağırıp çağırarak etrafı, komşuları telaşa vermek.

namusunu ayaklar altına almak Namusunu, şerefini lekelemek.

nimeti ayağı ile tepmek Elde edeceği iyi bir durumu değerini bilmeyerek istememek; değerini bilmeyip iyi bir durumu reddetmek.

ön ayak olmak Başta bulunmak, başkalarını teşvik ve idare etmek; bir işe ilk önce kendisi başlayıp başkalarını arkasından sürüklemek.

öyle değil kazan ayağı Durum sanıldığı gibi değil.

safrası ayağa kalkmak Midesi bulanmak; tiksirmek.

sağ ayağın gittiği yerden sol ayağın haberi olmamak Çok gizli işler yapmak, belli etmemek.

sözü ayağa düşürmek Bir konuda yetkisi olmayan kişilerin, söz sahibi olmasına sebep olmak; göz yummak.

şeytanın art bacağını/ayağını kırmak 1. Aksilik ve uğursuzluğu yenerek uzun zaman sonra ilk defa bir başarı kazanmak. **2.** Yapmaya çekindiği bir şeyi bir defa yapıp çekingenliğine son vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

şeytanın art/kıç bacağı/ayağı Yaramaz, haylaz, zeki; akıllı, afacan, uğraştırıcı, aksi, titiz.

tekmil dünya ayaklar altında olmak Geniş ve güzel manzaraya sahip olmak.

yalın ayak başı kabak Pek perişan kılıkta; düşkün ve acınacak durumda.

yıkıldığını aramıyorum; ayağı ayağıma dolaşiyor Onun kötü duruma düşmesi beni ilgilendirmez, ama zararı bana dokunuyor.

yüz sürülecek ayak Çok saygı gösterilecek kimse.

Bacak

bacak arası yapmak Futbolda, top ayağında olan futbolcunun hasım futbolcunun ayakları arasından topu geçirmek.

bacak kadar boy Küçüklük; önemsizlik.

bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var Yaşı küçük ama türlü huylar edinmiş.

bacak kadar Kısa boylu, ufak tefek; pek küçük.

bacakları kopmak Bacakları çok yorulmak; çok yürümesi veya fazla ayakta kalması nedeniyle çok fazla yorulmak.

bacaklarını uzatmak Dinlenmek üzere bacaklarını uzatarak oturmak.

baldır bacak Kadınların açık saçık görülen bacakları.

çöp bacaklı Bacakları pek ince kimse.

kuyruğunu bacaklarının arasına kısmak Korkmak, tepkisiz kalmak, sinmek korkusundan bir şey yapamamak.

leylek bacak İnce ve uzun bacak.

şeytanın art bacağını/ayağını kırmak 1. Aksilik ve uğursuzluğu yenerek uzun zaman sonra ilk defa bir başarı kazanmak. **2.** Yapmaya çekindiği bir şeyi bir defa yapıp çekingenliğine son vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

şeytanın art/kıç bacağı/ayağı Yaramaz, haylaz, zeki; akıllı, afacan, uğraştırıcı, aksi, titiz.

Bağır

bağrı açık Perişan durumda.

bağrı yanık/kara Çok kahır görmüş; çok acı, sıkıntı, dert çekmiş; perişan.

bağrı yanmak Çok dertlenmek, üzülmek, gamlanmak, acıyı yüreğinde hissetmek.

bağrı yufka olmak Zayıf, hafif giyimli; zayıf giyinmiş olmak.

bağrına basmak 1. Göğüs üstüne yaslayıp sevmek; kucaklamak, okşamak. **2.** Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek; gözetmek; aşırı ilgi ve sevgi göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

bağrına işlemek Etkilenmek; içine işlemek; saplanmak.

bağrına taş basmak Belli etmeksizin her türlü acıya katlanmak, razı olmak; uğradığı büyük haksızlığı, felaketi sinesine çekmek.

bağrına/gönlüne/içine ateş düşmek Derin acı duymak.

bağrını delmek İçine işlemek; çok dertlenmek; aşırı üzülmesine yol açmak; acı vermek, pek etkili olmak; dokunmak.

göğsü bağrı açık Savunmasız, çıplak.

göğüs bağır İnsanın boyun ile karın arası ön tarafı.

göğüs, bağır açılmak Giysinin ön düğmeleri açık olmak.

iki eli bağrında/böğründe kalmak Çaresiz kalıp ne yapacağını, ne edeceğini bilemez bir duruma düşmek.

Baldır

baldır bacak Kadınların açık saçık görülen bacakları.

baldırı çıplak İşsiz güçsüz, sataşmaya ve kavga çıkarmaya bahane arayan, serseri.

baldırının etini yiyip kasaba minnet etmemek Her türlü ihtiyaçlarını güç şartlar altında da olsa; kendi imkanlarıyla karşılayıp kimseden bir şey istememek.

Baş

abasını başına çekmek Kabuğuna çekilip, çevresiyle ilişkisini kesmek.

açık baş 1. Başında saç olmayan, kel. **2.** Genel ahlak dışına çıkmış kimse.

açlığı/açlık beynine/başına vurmak Çok acıkmak; açlıktan sersem duruma düşmek; açlığından akıllı düşünüp hareket edememek.

afyonu başına vurmak Çok öfkelenerek aşırı hareketlerde bulunmak; ne yaptığını bilememek.

ağır başlı olmak Ciddi, tedbirli olmak.

ağrımayan başını derde sokmak Hiç bir sorun yokken sorun yaratacak şeylere girmek.

ağrısız baş Derdi olmayan; rahat insan.

ağrısız başa kaşbastı bağlamak Gereksiz iş yapmak, yok yere, durup dururken kendine iş çıkarmak.

ağrısız başa sakız yapıştırmak Gereksiz iş yapmak.

ağzımı yaktığına göre aş olsa, başımı yardığına göre taş olsa Bana dokunan uygunsuz bir iş yaptı ama onu da gereği gibi yapamadı.

ağzına/başına vur lokmasını al Fazla yumuşak; sessiz; pısrırık.

Ahşef'in keçisi gibi başını sallamak Söylenilen şeyi anlamamış olsa bile, anlamış gibi başını sallamak.

akıl başa gelmez Akıllı düşünemez.

akıl başa sıçramak Birden uyanmak; farkına varmak.

akıl başa yar olmak Akıllı başına gelmek.

akla gelmeyen başa gelmek Olması hiç düşünülmeyen; ihtimal verilmeyen bir şey gerçekleşmek.

aklı başına gelmek/aklını başına almak/devşirmek/ toplamak Yanlış davranışlarının zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak; kendine gelmek, ayılmak, baygınlıktan çıkmak. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı başında olmamak Kafası çok yorulmuş olduğundan, akla uygun davranamamak; doğru dürüst, derli toplu düşünememek.

aklı başından bir karış yukarıda Ölçsüz davranan,; düşünmeksizin hareket eden; davranışları akıllıca olmayan.

aklı başından gitmek Çok sevinçten ya da çok korkudan ne yapacağını şaşırarak; şaşkınlığı sebebiyle mantıklı düşünememek. (Az.Tr., T.Tr.)

aklı başta olmamak Normal ve iyi düşünememek.

aklı tepesinden yukarı Havai; delişmen; akılsız; kafasız; sersem.

aklıma gelen başıma geldi Daha önceden tahmin ettiğimi yaşadım.

aklına başına almak/dermek/toplamak Akılsızca yaptığı hareketlerden sıyrılmak, kendini toplamak, normal hareket etmeye başlamak; önceki delice davranışlarından vazgeçip ne yaptığını bilir bir hale gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

aklına başından almak 1. Birini şaşırtmak; hayran bırakmak; düşüncelerini, dikkatini kendi üzerinde toplamak; birini güzelliği, çekiciliği ile büyülemek. **2.** Ani bir davranışla korkutup şaşırtmak. (Az.Tr., T.Tr.)

alem/cihan/dünya başına dar olmak Çok fazla sıkıntıya uğramak.

Ali kıran, baş kesen Çevresinde kaba kuvvetiyle, zorbalığıyla hüküm süren; kaba kuvvete başvuran kişi.

aş başında usta, iş başında hasta Çıkar gördüğü işe dört elle sarılır, bir iş görme söz konusu olursa özür diler.

atımın başı yumuşak İnatçı değilim, uysalım.

ay başı Ayın ilk günleri.

ayrı baş çekmek Topluluktan ayrı; kendi başına iş yapmak; kendi başına buyruk olmak.

azıcık aşım kaygısız başım Başım kaygısız, dertsiz olsun da aşım az bile olsa yeter bana, başka bir şey istemem.

aziz başın için Yalvarıp yakarmak sözü.

baş başa verip dert yanmak Bir araya gelip dertleşmek.

baş başa vermek Dayanışmak, dertleşmek, toplanıp bir konuyu görüşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

baş belası Bir kimseye musallat olup sıkıntı veren ve bir türlü uzaklaştırılmayan kişi ya da şey; sırnaşık; inanılmaz bir şekilde takıntılı olan kimse.

baş belirsiz, meydan ıssız Karmakarışık.

baş beyin kalmamak İş çokluğunda gürültüden, şamatadan, çok konuşma dinlemekten kafası yorulup rahatsız olmak.

baş bulmamak Satılacak şey gerçek fiyatından gitmemek.

baş çevirmek Aldırmazlık, dargınlık göstermek; iltifat etmemek, yönelmemek, kabul etmemek.

baş çıkarmak Görünmek, belirlemek, ortaya çıkmak.

baş derdine düşmek Kendi sıkıntısıyla meşgul olmak; başka şeye bakmamak.

baş dikmek Söz sahibi yapmak, çevirmeye mecbur etmek.

baş dinlemek Rahat etmek.

baş döndüren/döndürücü 1. İzlenmesi olanaksız denecek kadar hızlı. **2.** Baygınlık verici. **3.** Korkutucu. **4.** Sarhoş edici. **5.** Hayranlık uyandıran.

baş edebilmek Bir şeye gücü yetmek; başa çıkmak.

baş eğmek Direnmekten usanıp güçlünün buyruğuna girmek; razı olmak, kabul etmek, minnet etmek, yenilmek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş elde iken Henüz yaşıyorken; sağ iken, ölmeden.

baş etmek Gücü yetmek; üstesinden gelmek; becermek; bir şeyi başarmaya gücü yetmek.

baş göstermek Meydana çıkmak, belirlemek; ortaya çıkmak; doğmak; görünmek.

baş göz etmek Evlendirmek, ev bark sahibi etmek.

baş göz olmak Evlenmek.

baş göz yarmak 1. Beceriksizlik yapmak. **2.** Kafasında yara açmak.

baş kaldırmak Karşı gelmek, isyan etmek, ayaklanmak.

baş kaldırmamak Durup dinlenmeden, devamlı olarak çalışmak; etrafı görecekle durumda bulunmamak.

baş kesmek 1. Öldürmek, başı vücuttan ayırmak. **2.** Selam vermek. **3.** Teslim olmak. **4.** Söyleneni yapmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baş kırmak Kibir ve inat sahibinin kibir ve inadına karşı davranmak.

baş kim, ayak kim belirsiz Düzensiz bir durum var.

baş korkusu Uğrayacağı cezadan korkmak.

baş koşmak Canla başla çalışmak; elebaşılık etmek; bir işi başarmak için özveriyle çalışmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baş koymak Bir ülkü uğruna, bir amaca varmak için ölümü göze almak, kendini feda etmeye hazır olmak, kendini adamak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baş köşeye oturtmak Saymak, hürmet etmek.

baş parmağını bükmek Yankesicilik etmek.

baş sağlığı dilemek Yakınlarından birini kaybetmiş olan birine onu teselli edecek, acısını azaltacak sözler söylemek.

baş sallamak Anlasa da anlamasa da kabul etmek; karşısındakinin her sözünü onaylıyor görünmek; dalkavukluk etmek.

baş tacı Çok sevilen, çok değer verilen, varlığından gurur duyulan şey veya kimse.

baş tacı etmek Birine çok değer verip üstün saygı göstermek.

baş ucu Yatılan bir yerin baş konulan yönü.

baş ucuna dikilmek Sırnaşmak, ayrılmamak, ısrar etmek.

baş üstünde gezdirmek Çok değer vermek, ilgi göstermek.

baş üstünde tutmak Birini çok iyi ağırlamak; değer ve önem verip saygı göstermek.

baş üstünde/üzerinde yeri olmak İtibar, saygı görmek; çok iyi ağırlanmak, değer verilmek

baş üstüne Emredersiniz, emirleriniz; dileklerinizi derhal yerine getirilecektir.
(Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

baş vermek 1. İnandığı bir şey uğruna canını feda etmek. 2. Olgunlaşmak; doğmak; ortaya çıkmak, gelişmek; belirmek, meydana çıkmak.

baş vurmak 1. Bir işin yapılmasını bir kimseden ya da bir kuruluştan istemek, müracaat etmek. 2. Kendisine lazım olan bir şeyi öğrenmek veya elde etmek için bir nesne ile ilişki kurmak. 3. Çareyi denemek, uygulamak. 4. Bir yöne doğru itmek.
(Az.Tr., T.Tr.)

baş yarıp göz çıkarmak Bir işi eksik, yanlış, kusurlu yapmak.

baş yarmak Beceriksizce kırıp dökerek iş yapmak.

baş yemek Birinin ölümüne ya da kötülüğüne sebep olmak; büyük üzüntü ve sıkıntı vermek.

baş yukarı Yukarı doğru.

başa açmak Çekip itmek, defolmak.

başa baş Birbirine eşit, birbirinden üstün olmadan, tamamı tamamına, hiç eksik olmadan; istenen dereceden ne eksik ne fazla.

başa bela getirmek Sıkıntı ve derde sebep olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa bela sarılmak/olmak Çetin bir derde tutulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa binmek Musallat olmak, sıkıntı vermek.

başa çalmak Hor görünülükle bir şey vermek, geri çevirmek.

başa çelenk takmak Başarmak; ödülü hak etmek.

başa çıkamamak Gücü yetmemek; baş edememek.

başa çıkmak 1. Kendi istediği biçimde sonuçlandırabilmek; gücü yetmek; alt edebilmek, hakkından gelmek, cezalandırmak, üstesinden gelmek. 2. Haddini unutmak, şımarmak, laubali olmak.

başa çorap örmek Derde, belaya uğratmak.

başa dert açmak Sıkıntılı bir hal ve vaziyet meydana getirmek.

başa geçirmek Yıkmak, fena hale koymak.

başa geçmek En üstün yeri almak, önemce ilk sıraya geçmek.

başa gelmek Kötü bir durumla karşılaşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başa gün doğmak Büyük bir talih ve kısmet açıklığına uğramak.

başa güreşmek 1. Birinciliği almak için mücadele vermek; bir yarışmada ilk sırayı almak için uğraşmak. **2.** Güreşte en ağır kiloda güreşmek.

başa hal gelmek Çok zorlu sıkıntılar geçirmek.

başa hasır yakmak Halinden şikayet etmek, sızlanmak.

başa kaka anlatmak/söylemek Açık açık ve kabaca söylemek. (Az.Tr., T.Tr.)

başa sarmak Musallat etmek, sıkıntı verdirmek.

başa yazılan Birisinin kaderinde olan, kısmeti olarak belirlenen.

başa yazılmak Kaderde olmak.

başa/başına kakmak/vurmak Yaptığı iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek, üzmemek. (Az.Tr., T.Tr.)

başı ağrımak 1. Ters giden bir işten dolayı sorumlu ya da suçlu duruma düşmek, üzülmek. **2.** Galesi ve üzüntüsü bulunmak.

başı ayak, ayağı baş yapmak Eğerli olanı değersiz, değersizini ise değeri kılmak.

başı bacadan aşmak/çıkılmak Evlilik vakti geçmiş olmak.

başı bağlanmak 1. Sözlü, nişanlı veya evli olmak. **2.** Çalıştığı yerden hemen ayrılamayacak durumda olmak.

başı bağlı olmak 1. Sözlü, nişanlı veya evli olmak. **2.** Çalıştığı yerden hemen ayrılamayacak durumda olmak.

başı bağlı Özgür olmayan; istediği gibi davranamayan evli; yavuklu, nişanlı, birine gönül vermiş.

başı belaya girmek Sıkıcı, tehlikeli, üzücü bir durumla karşılaşmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başı belaya sokmak Sıkıntıya ve derde sebep olmak.

başı belaya uğramak Kendi kendine sıkıntı ve dert açma.

başı boş bırakmak Birinin üzerindeki denetim ve gözetimi kaldırmak, onu kendi bildiğini yapmaya bırakmak; kendi haline bırakmak.

başı boş dolaşmak Kendi başına, özgürce dolaşmak.

başı boş kalmak Kendi başına kalmak, karışanı görüşeni olmamak.

başı bozuk Asker olmayan halk.

başı bozuk paşası Sivil savaşçıların komutanlarına verilen unvan.

başı büyük olmak Her şey, özellikle kötü şeyler kendisinden bilinmek.

başı çatlamak Baş çok ağrımak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı çekmek Öncülük etmek; önyak olmak; öncü olmak.

başı dara düşmek/darda olmak Para sıkıntısına girmek; çok sıkıntılı, çare bulunması güç bir durumda kalmak.

başı dara gelmek Çok sıkışık durumda bulunmak; sıkılmak, çaresizlik içinde kalmak.

başı derde girmek Sıkıntı, üzüntü verici, uğraştırıcı bir duruma girmek.

başı dertte olmak Çok sıkıntılı bir durumda olmak, tehlike içinde olmak.

başı dik gezmek Yüz kızartıcı, utandırıcı bir durumu olmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı dinç olmak Derdi olmamak, rahat bir durumda bulunmak.

başı dönmek 1. Yorgunluk, uykusuzluk gibi nedenlerle dengesini kaybeder gibi olmak. **2.** Sıkıntı yaratan bir durum karşısında kalmak, sıkıntıdan bunalmak. **3.** Sonradan zenginlik, itibar kazanıp şımarıkça davranışlarda bulunmak.

başı dumanlı 1. Doruğunu, üzerini sis kaplamış dağ. **2.** Aşktan ya da içkiden sarhoş olmuş.

başı göğe değmek/ermek Şımararak böbürlenmek; büyük iş yaptığını sanmak; layık olmadığı halde çok istediği bir şeyi elde edince sevincinden böbürlenmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

başı havalanmak Sevda işlerine karışmak, bu yüzden tabii halini şaşırarak. (Az.Tr., T.Tr.)

başı havalarda gezmek 1. Açık, rahat gezmek; sevinçli, mutlu olarak dolaşmak. **2.** Kibirli biçimde kendini beğenmiş olarak gezmek.

başı hoş olmak Arası iyi olmak, güzel geçinmek.

başı hoş olmamak/sayılmamak/gitmemek Bir şeyle arası iyi gitmemek, bir şeyden hoşlanmamak.

başı için Sevdiklerinin hatırı için.

başı kabak 1. Saçları dökülmüş, dazlak. **2.** Şapkasız, başörtüsüz.

başı kalabalık olmak İşi dolayısıyla yanında çok kişi bulunmak; yanında iş için, konuşmak için, çok kişi beklemek.

başı kapalı Gizli kapaklı sır, kuşkulu.

başı kazan gibi olmak Daha çok gürültü nedeniyle başında uğultulu bir sersemlik meydana gelmek.

başı kızmak Öfkelenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

başı nara/ateşe yanmak Birinin yüzünden başı derde girmek; büyük zarara uğramak; bir şey uğruna felakete uğramak; tehlikede kalmak.

başı önünde Çok utangaç; çok uslu ve terbiyeli; sağına soluna bakmayan.

başı önüne düşmek Ezilip büzülmek, kötü durumda olmak, utanmak.

başı pek Sert, söz dinlemez, kendi bildiğine gider.

başı pişmek Açık havada iş yapıp güneşten etkilenmek; güneşin altında çok çalışmak.

başı sıkılmak/sıkışmak Bir güçlük karşısında kalmak; para sıkıntısına veya derde uğramak.

başı sonu belli değil Kargaşa var; yöneten, yönetilen belirsiz.

başı taşa değmek/gelmek Çetin bir durumla karşılaşmak ve bundan ders almak.

(Az.Tr., T.Tr.)

başı taşa, taşı başa vurmak Çözümü güç bir işi her türlü çareye baş vurarak başarmaya çalışmak.

başına bela etmek Kendisine sıkıntı, üzüntü verecek bir duruma getirmek.

başına bela kesilmek Bir kimse ya da şey dert olacak, sıkıntı ve üzüntü verecek bir duruma gelmek.

başına bela olmak Dert ve sıkıntı vermek, üzmemek, zor durumlarda bırakmak.

başına belayı satın almak Başını derde sokmak; sıkıntı ve üzüntü verici olduğu sonradan anlaşılan bir işe isteği ile girişmiş olmak.

başına bir hal gelmek Sıkıntı ve üzüntü verici, kötü bir duruma düşmek.

başına bitmek Birine musallat olmak, istemediği halde onun yanından ayrılmamak.

başına buyruk Kimseden izin almaksızın kendi bildiğine hareket eden; kimseye hesap verme kaygısı bulunmayan, istediğini yapan.

başına çalmak Bir şeyi sert bir tavır ve hareketle birine vermek; öfke ve hareketle verileni reddetmek.

başına çıkarmak/çıkartmak Birini çok şımartmak.

başına çıkmak Aşırı yüz verildiği için fazlasıyla şımartmak.

başına çorap örmek Birini çok kötü bir duruma düşürmek için gizliden gizliye çalışmak.

başına çökmek 1. Bir işi çar çabuk bitirmek üzere oturup ele almak. 2. Altına alarak dövmek.

başına dert açmak Hiç gereği yokken sıkıntılı, güç bir işe girişmek; umutla başlanan, ama sonradan sıkıntılara, üzüntülere yol açan bir işe girişmek.

başına devlet kuşu konmak Beklemediği büyük bir nimete, mevkie, servete kavuşmak; ummadığı bir fırsatı yakalamak, imkana kavuşmak.

başına dikilmek 1. Birinin yanından uzaklaşmamak, onu denetim altında bulundurmak. **2.** Bir içeceği kabını yukarı kaldırarak sonuna kadar içmek.

başına dolanmak/sarmak/yıkmak Bir kimseye sürekli uğraşıp duracağı güç bir iş vermek; zor bir işi birinin üzerine bırakıp gitmek.

başına ekşimek 1. Başkalarının istemediği kimse ya da şey, kendisinin üstüne kalmak. **2.** Birini taciz etmek.

başına feleğin tokmağı inmek Çok üzücü bir duruma düşmek; felakete uğramak.

başına geçirmek 1. Başına giymek. **2.** Heyecan ve öfkeyle birisinin başına vurmak veya zarar verecek bir harekette bulunmak.

başına geçmek Bir işin yönetimini ele almak; bir işi yapmaya başlamak, görevi altında bulundurmak.

başına gelmek Kötü bir durumla karşılaşmak; iyi karşılanmayan bir duruma uğramak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başına gün doğmak Ummadığı iyi bir hale erişmek.

başına hal gelmek Bir işi yaparken pek çok güçlüklerle karşılaşmak.

başına hırkayı çekmek Her şeyden uzaklaşmak; dalmak, uyumak.

başına indirmek Fazlasıyla gürültü yapmak.

başına iş/dert açmak/çıkarmak İyi sonuç alacağını düşünerek kendisini büyük sıkıntılara, üzüntülere düşüren bir işe girişmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başına kakmak 1. Yapılan bir iyiliği yüzüne vurarak birini incitmek. **2.** Başına kalmak, sorumluluğu üzerine yıkılmak.

başına kalmak Başına musallat olmak, rahatsız etmek.

başına karalar bağlamak Yas tutmak; aşırı derecede kederlenmek; büyük üzüntü içinde bulunduğu giyiminden, davranışlarından belli olmak.

başına nara yakmak 1. Birini ağır, dayanılmaz bir zarara uğratmak. **2.** Kendi kendini bir zarara sokmak.

başına taç etmek Çok değer vermek aşırı ilgi göstermek.

başına taş yağmak Cezaya uğramak.

başına teller takınmak Fazlasıyla sevinmek.

başına teller takınsın Sevinsin, memnun olsun, bayram yapsın.

başına toplamak Birçok kimseyi yanına getirmek; etrafına almak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başına toprak saçmak Yas göstermek.

başına vur lokmasını al Sessiz, uysal, zayıf kimse.

başına vurmak Havada zehirli gazdan ya da içilen içkiden başı ağrımak, hastalanmak; ne yaptığını bilmez duruma düşmek; şuuru kaybolmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başına yıkmak Birini sürekli uğraştıracak zor bir işi üzerine bırakmak.

başına zindan etmek Güç bir durumda bırakmak.

başına/kafasına vur ekmeğini elinden/lokmasını ağzından al Çok sessiz, zavallı, güçsüz.

başına/tepesinde bitmek/çıkılmak İstenmediği halde birinin yanına gelip ayrılma bilmemek, ondan isteklerde bulunmak; birinden yüz bularak şırmarmak.

başına/tepesine bitmek İstenmediği halde birinin yanına sokulup bir türlü ayrılma nedir bilmemek.

başında akıl bırakmamak Aklını başından almak, normal düşünemeyecek hale sokmak.

başında ateş yanmak Ağır hastalık nedeniyle ateşi çok yüksek olmak.

başında beklemek 1. Bir işin yapıldığı sırada o işi takip etmek, nasıl yapıldığını gözetmek; yanında bulunup bakmak. **2.** Korunması gereken bir şeyin ya da bir hastanın yanında durup gözetlemek; başından ayrılmamak.

başında değirmen çevirmek Gürültü yaparak, çok konuşarak bir kimsenin başını döndürmek; bir kimseyi rahatsız etmek.

başında dert tütme Çok dertli olmak.

başında dikilmek Yanından ayrılmamak.

başında dört dönmek Birine ilgi göstermek.

başında durmak Bir işin iyi yapılmasını sağlamak için yapılırken orada durup gözetmek, denetlemek, kontrol etmek.

başında gezdirmek İkram etmek, çok kıymet vermek.

başında hamam tokmağı Durmadan rahatsızlık veren şey.

başında kalsın Parasının ve malının hayrını görmesin.

başında kavak yeli/yelleri esmek Gerçekleşmesi mümkün olmayan hayaller kurup vakit geçirmek; sorumluluktan uzak, zevk ve eğlence peşinden koşmak; kendi havasına düşüp hiçbir şeyden haberi olmamak.

başında kazan kaynatmak Çok rahatsız etmek.

başında muhabbet yelleri esmek Aşık olmak.

başında olmak Aynı halde bulunmak.

başında paralansın Hayrını görmesin.

başında pervane gibi dönmek Çok ilgi göstermek.

başında seyisleri yakalamak Kölelikten kurtulmak.

başında taşımak Birine çok değer vermek; her şeyden çok gün görmek.

başında torbası eksik Hayvan gibi, anlayışsız kimse; eşek gibi bir adam; akılsız, idraksiz kimse.

başında yer etmek Büyük önem vermek.

başından aşağı bir kova sıcak su dökülmek Çok dokunaklı bir hal ile birdenbire karşılaşmak.

başından aşağı kaynar su/sular dökülmek Utandırıcı, sıkıcı, kaygılandırıcı bir durum karşısında vücuduna sıcak ter basmak, üzülmek, hayret etmek.

başından aşkın Çok fazla. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başından atmak/savmak Bir istekle kendisine gelen birini bir bahane ile uzaklaştırmak; zor bir işi yapmanın veya başkasına yüklemenin yolunu bulmak.

başından büyük halt etmek/yemek Gücünün dışında uygunsuz bir işe kalkışmak.

başından büyük işe/işlere girişmek/kalmak/karışmak Zor tehlikeli gücünün üstünde işlere kalkışmak, beceremeyeceği tehlikeli bir işe girişip kötü duruma düşmek.

başından geçmek Daha önce benzeri durumla karşılaşmış olmak; olayları bizzat yaşamış, görüp geçirmiş bulunmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başından gitmemek Bir dertten, sıkıntıdan, sorundan kurtulamamak.

başından kalkmak Bir işi dinlemek amacıyla bırakmak.

başından kesmek Yapılması istenmeyen bir işi daha başlamadan engellemek, kesin olarak ortadan kaldırmak.

başından korkmak Yapacağı işten dolayı canına kıyılacağından ya da büyük bir cezaya çarptırılacağından korkmak.

başından nikah geçmek Evlenmiş olmak.

başından savmak Birini bir bahane ile başından uzaklaştırmak; atmak; kurtulmak.

başından sevda geçmek Daha önce aşk deneyimi geçirmiş olmak.

başını açmak Daha önce çarşaf giyen kadının çarşafını çıkarmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

başını ağrıtmak 1. Bir yığın yersiz, gereksiz sözlerle karşısındakini sıkıp yormak. **2.**

Bir iş bir kimseyi rahatsız edip çok uğraştırmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını alamamak Uğraşmayı gerektiren işlerden bir türlü kurtulamamak.

başını alıp gitmek/kaçmak 1. Bir yerden veya bir şeyden usanıp oradan uzaklaşmak; etrafıyla ilgisini kesip, kimseye de danışmadan bulunduğu yerden gitmek, savuşmak. **2.** Gelişmek, büyük bir gelişme göstermek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

başını ateşlere/nara yakmak Başına büyük bir dert almak.

başını bağlamak 1. Birini ya nişanlamak ya da evlendirmek suretiyle o kişinin serbest hayatına son vermek. **2.** Bir şahsa, makama gönül vermek, bağlılık göstermek, ikrar etmek; arzu ve heveslerini kontrol altına almak. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

başını beklemek Bir şeyi gözetlemek, gözünün önünden ayrılmamasını sağlamak.

başını belaya/derde sokmak Birini kötü sonuçlar verecek, başını ağrıtabacak bir duruma itmek ya da kendisi bu duruma düşmek.

başını bir yere bağlamak Bir iş bulup yerleştirmek suretiyle birini avarelikten, aylaklıktan kurtarmak.

başını boş bırakmak Bir kişiyi ya da bir şeyi denetimsiz, kendi haline bırakmak.

başını derde sokmak/uğratmak Lüzumsuz yere yorucu, sıkıcı, üzücü bir işe girişmek veya başkasının böyle bir duruma düşmesine sebep olmak.

başını dik tutmak Onurlu görünmek.

başını dinlemek Gürültüden, kalabalıktan uzak, sessiz, sakin bir yerde dinlenmek; sükunet içinde vakit geçirmek.

başını döndürmek 1. Çok beğenmek, hoşlanmak, ilgi duymak. **2.** İçki,tütün,korku dolayısıyla bayılacak gibi olmak.

başını dövmek Pişmanlık duymak, üzülme.

başını eğmek Direnmek, teslim olmak.

başını ezmek Bir daha kötülük yapamayacak duruma getirmek.

başını gözünü yarmak Beceriksizlik göstermek, bir işi yanlış, eksik ve kusurlu yapmak; bozmak.

başını gün, ayağını yer yemek Yakıcı güneş altında, yıpratıcı toprak üstünde çalışmak.

başını her deliğe sokmak Çok meraklı olmak; her şeyi denemek.

başını iki eliyle tutmak Acınmak.

başını istemek Öldürülmesi isteğinde bulunmak.

başını kaldıramamak 1. İşten başını alamamak; aralıksız çalışmak. **2.** İyileşememek, yataktan çıkamamak.

başını kanadına çekmek Her şeyden ilişkisini kesmek, kendi dünyasına dalmak.

başını kaşımak Düşünmek, çaresizlik içinde ne yapacağını bilememek.

başını kaşımaya eli değmemek/vakti olmamak İşleri pek yoğun olmak; hiç boş zamanı olmamak.

başını kurtarmak Tehlike savuşturmak, cezadan kurtulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

başını ortaya koymak Bir işe girişirken ölümü göze almak; hayatını defaya razı olmak.

başını öne eğmek Fazla utanmak.

başını sallamak Onaylamak, söyleyeni kabul etmek.

başını secdeye koymamış Tanrıya kulluğunu göstermemiş; tanrıya baş eğmemiş.

başını sokacak yer aramak Aslında yeterli olmasa bile barınabileceği bir yer aramak.

başını sokmak Yeterli olmasa da barınabilecek bir yere yerleşmek; şöyle böyle oturabilecek bir yere girmek.

başını taşa vurmak Çaresiz kalarak çok pişman olmak; yaptığına pişman olmak.

başını taşlara çarpmak Fırsatı kaçırap çaresiz kaldığı için üzülmek; çok pişman olmak.

başını taştan kurtarmak Canını kurtarmak.

başını taştan taşa vurmak Fırsatı kaçırap çaresiz kaldığı için üzülmek; çok pişman olmak.

başını toplamak Saçını toplayıp başına bir çekidüzen vermek.

başını uçurmak Kellesini uçurmak; öldürmek

başını vermek/baş vermek Gerçekleştirmeye çalıştığı ideali yüzünden öldürülmek; kendini bir ideal uğruna feda etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başını vurmak Kafasını kılıç ile kesmek suretiyle öldürmek.

başını yakmak Güç bir duruma sokmak.

başını yapmak Başını tarayıp düzeltmek.

başını yarıp gözünü çıkarmak Biçimsiz bir kılığa koymak; tanınmaz bir hale getirmek.

başını yarmak Başından yaralamak.

başını yemek Birinin ölmesine ya da büyük bir zarar görmesine yol açmak; mezara sokmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

başının altında Yastığın altında.

başının altından çıkmak Kötü bir işi gizlice ve kurnazca tasarlayıp düzenlemek.

başının belasını bulmak Yaptığın kötülüğün cezasını bulmak.

başının çaresine bakmak Kimseden yardım görmeden içinde bulunduğu güç durumdan kurtulma yolunu kendisi aramak.

başının derdine düşmek Yaşanan büyük bir kargaşa, sıkıntılı veya ölüm tehlikesi anında başkalarıyla uğraşmayıp içinde bulunduğu durumdan kurtulma yolları aramak.

başının etini yemek Birinden rahatsız edercesine, sürekli olarak bir şey isteyip durmak; mütemadiyen dır dır ederek bıktırmak.

başının gözünün sadakası Başın, gözün, hayatın selameti için özveri.

başının üstünde taşımak Çok değer vermek.

başının üstünde yeri olmak Her zaman iyi karşılanmak, ağırlamak, saygı görmek.

başıyla oynamak Hayatını tehlikeye koymak; sonucu ölümle bitecek işlerle uğraşmak; bu tür işlere girişmek.

başka bir havayı çalmak Belirli bir konudan hiç söz etmemek, aksine hareketli bir görüş belirtmek.

baştan başa gitmek Sonunu düşünmeden tehlikeye, felakete doğru gitmek.

baştan çıkarmak/çıkartmak Ahlakını bozmak, ayartmak, kandırmak; kötü yola sürüklemek; doğru yoldan saptırmak; azdırmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

baştan çıkarmaya kurt masalı okumak Bir sürü bahaneler uydurarak karşısındakini kandırmak; ayartmak; istediği yola getirmeye çalışmak.

baştan çıkmak Ahlakı bozulmak, ayartılmak; doğru yoldan ayrılmak, kötülüğe eğilimli olmak; fena huy ve ahlak kazanmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baştan defetmek Savmak; kurtulmak.

baştan düşmek Bulunduğu bir durumdan daha kötü bir duruma düşmek.

baştan geçmek Evvelce görmek, geçirmek. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baştan inme bela Ansızın gelen sıkıntı, dert.

baştan inme Hiç beklemeden gelen soluk aldırmayan.

baştan kalma/kalmış Eskimiş; başkalarınca kullanılmış.

baştan kara etmek/gitmek/vurmak 1. Gemi batma tehlikesi karşısında başını karaya vurup oturmak. 2. Sonunu düşünmeyerek yıkıma doğru gözü kapalı gitmek; batarcasına yaşamak.

baştan savma Özen gösterilmeden; üstünkörü; gelişi güzel; uydurma. (*Az.Tr., T.Tr.*)

baştan savuşturmak Güç bir işi yapmamanın yolunu bulmak, geçiştirmek.

baştan soğuk/kaynar sular dökmek Büyük bir bozguna uğramak; bu yüzden üzülme; şaşırıp kalmak; umulmayan bir sonla karşılaşmak.

baştan sona Tamamen.

baştan tırnağa Hiçbir yer eksik kalmadan.

baştan/başından savmak Aldatmak, defetmek, kurtulmak, kovarcasına yol göstermek.

belli başlı 1. Belirli, başka. **2.** Ötekilerden üstün ve önemli dikkati çeken.

bırak işini, kaşı başımı Lüzumlu bir iş yaparken gereksiz bir meşgale çıkararak, yürümesini engelleme.

bir baş Bir defa, bir sefer; kendi kendine; tek başına, yapayalnız olarak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

bir baş soğanla geçinmek Çok az ile yetinmek.

bir başına/başa Yalnızca kimsenin yardımı olmadan.

bir başlı sevgi Tek taraflı, karşılıksız sevgi.

bir baştan/uçtan bir başa/uca Bir alanın bir sınırından öteki sınırına kadar, baştan başa, hepsi, tamamı. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

bir gömlekten baş çıkarmak Aynı işi beraber işlemek. (*Öz.Tr., T.Tr.*)

bir kayadan baş çıkarmak Ailesiyle birlikte rahat ve huzurlu bir hayat sürmek; bir çatı altında dirlik düzenlik içinde yaşamak.

bu başa bu tıraş Böylesine ancak bu kadar yapılabilir, ona gereken de bu kadardır, layık olduğu budur.

buharı başına çıkmak/vurmak Aşırı öfkeden ve duygulanmadan dolayı ne yaptığını bilememek.

büyük başlı Akıllı.

can baş gelmek Kendini toplamak, kendine gelmek.

can cana/baş başa 1. Birbirini seven iki kişi bir arada yalnız olarak. **2.** Herkesin kendi canının, kendi başının kaygısına düştüğü bir tehlike anında.

can ve baş ile Çok büyük bir istek ve çalışma ile.

can ve baş yoluna Dayanıklılığın son kertesiyle.

cana/başa kıymak Öldürmek; fazla zalim olmak.

candan baştan geçmek Uğruna ölecek kadar bir şey için fedakarlıkta bulunmak. (*Az.Tr., T.Tr.*)

canla başla Aşırı bir çaba ile; istek ve sevgi ile; bütün gücüyle, hiçbir fedakarlıktan kaçınmadan.

canla başla çalışmak Var gücüyle çalışmak, uğraşmak.

ciğerinin başına işlemek Fena halde dokunmak, çok derinden acı vermek.

cinleri başına toplanmak/üşüşmek/çıkılmak Kızılmak; çok fazla öfkelenmek.

çulunu başına çekmek Utanç içinde kalmak.

dağ başı 1. Dağın doruğu. **2.** Zorbalığın geçerli olduğu kent, ıssız yer.

darısı başına, kınası kaşına Ben nimete erdim, bu güzel duruma geldim, inşallah sen de erişirsin.

demir baş 1. Sağlam, değişmez. **2.** Dediğinden görmez, inatçı kimse.

dertsiz başını derde sokmak Bir derdi yokken gereksiz yere üzüntü veren bir işe girişmek.

deve kuşu gibi başını kuma gömmek 1. Bir gerçek, bir olay, bir tehlike karşısında yararı olmayan bir yola başvurup kendini kurtardığını, koruduğunu sanmak. **2.** Kendini aldatarak başkalarını kandırdığını sanmak.

devenin başı Ortaya atılan konu inanılacak gibi değil.

devletin başında olmak Mutlu, rahat, müreffeh.

dik başlılık etmek Söyleneni yamamak, direnmek.

dostlar başına Dilerim ki, bu güzel, mutlu, sevinçli olay dostlarının da başına gelsin.

dostlar başından irak Dilerim ki bu kötü duruma dostlar düşmesin.

dört başı mamur Her yönüyle, istendiği gibi eksiksiz.

dünyası başına dar gelmek Çaresiz kalmak, sıkılmak, kendini özgür ve rahat hissedememek. (Az.Tr., T.Tr.)

dünyayı başına dar/zindan etmek Eziyet ve sıkıntı vermek, mevcut koşulları yaşanamaz hale getirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

düşman başına İstenmeyen kötülüklerin kendi başından ya da sevdiklerinin başından uzak olması dileği.

ecel yastığına baş koymak Ölmek üzere olmak; ölüm döşeğinde olmak; çok ağır hasta olmak.

eğilmez baş Gururlu, güçlü kimse.

el başı Yol gösteren, idare den; oyunda baş olan.

elimi sallasam ellisi başımı/belimi sallasam tellisi/bellisi İstediyim an istediğim kadar isteklim çıkabilir; bunun için de benim bir işaretim yeter.

elini öpüp başına koymak Büyüklüğünü kabul etmek.

elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi Aradığı nitelikte kişileri istediği zaman bolca ve kolayca bulabilir.

er olup baş yarmak Açıkça ve kuvvetle hareket etmek.

eşek başı Mevkide yetkisini kullanmayan, umursanmayan kimse.

galesi başından aşmak Sıkıntı, dert ve meşguliyeti çok fazla olmak.

gökler başına dar gelmek Hiç bir yerde huzur bulamamak.

gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş Gönülsüz, isteksiz yapılan bir işin sonunda bir sorun çıkar.

gözünü başını yarmak Bir işi çok kötü yapmak.

hangi taş büyükse/katıysa/pekse başına onu vur İş sen bozdun, sen düzelt, bu yolla istediğin çareye başvur.

hazır baş Hazır duran, hemen kullanılabilir.

hırkayı başa/başına çekmek Kabuğuna çekilmek; çevresiyle ilgisini çekmek.

ırgat başı gibi Zorlu işlerde kendi de yorulmak.

iki baştan olmak Bir şey her iki yanını aynı şeyi istemesi ile gerçekleştirebilir olmak.

iş başa düşmek Başkasından umudunu keserek işin çözümünü kendisi yüklenmek; işini kendi görmek zorunda kalmak.

iş başı Bir takım kimselerin uğraşmaları sırasında işin yapılmasına bakan kimse.

işi başına dolanmak/yıkmak Birine güç bir iş vermek.

işi başından aşkın olmak Hepsini yapmakta zorlanacak kadar işi olmak; işi çok yoğun olmak.

işi başından atmak Türlü bahanelerle sorumluluktan kurtulmaya çalışmak.

kabak başına/başında patlamak Birçok kimsenin ilgili olduğu bir olaydan dolayı sadece bir kişinin zarar, ceza görmesi.

kafası/başı dumanlı Hafif içkili, sarhoş.

kan başa/başına/beynine çıkmak/fırlamak/sıçramak Hiddetlenmek, son derece öfkelenmek, çok sinirlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

keçi gibi başını sallamak Bir sözü anlamadan kafa sallamak.

kol başı Çengi takımı, zuhuri oyunu takımı gibi toplulukların reisleri, başları.

korktuğu başına gelmek Korktuğu iş, kaygı duyduğu, düşündüğü kötü durum gerçekleşmek; korktuğuna uğramak.

koyun başlı Uysal.

kömür başa vurmak/çarpmak Kömürün iyi yanmamasından dolayı zehirlenmek ve başı ağrımak.

köprü başı **1.** Bir köprünün başlangıç ya da bitiş noktası. **2.** Askerlikte ilerlemek için çıkılan elverişli kıyı ya da tutulan önemli nokta. **3.** İlerde yapılacak iş için dayanak olacak kişi, şey, yer.

kuru baş Sadece kendi.

kuru başına kalmak Yakınlarını yitirip kimsesiz, yapayalnız yaşamak.

kuru başına Kimsesiz, yalnız.

kuş başı 1. Etin birer lokmalık ufak ufak parçalanmış hali. **2.** Karın bir parça iri olanı.

kuyruğunun olmadığı yere başını sokmak Olanaksızlıklar içinde daha fazlasını yapmak istemek

kuzu başı yemek Bahara erişmek.

küçük deli, büyük deli, beşikteki başına sallarmak Bebeğinden yaşlısına, içlerinde akıllı biri yok, hepsi deli.

leğen başında almak Bir kızın becerikli, hamarat diye seçerek almak.

ocak başına attırmak 1. Cezalandırmak için bir yere kapatıp dışarı çıkmasına izin vermemek. **2.** Normal yaşama biçiminin altında yaşamaya mahkum etmek.

öpüp de başına koy Daha beteri de olabilirdi, onun için bunu sevinçle karşılamalısın.

pabucunu başına giydirmek Birine ders vermek.

saç baş yolmak Çok acısı olduğundan, dövünmek.

saç saça baş başa dövüşmek/gelmek Kıyasıya kapışıp birbirini çok hırpalayarak dövüşmek.

saçı başı ağarmak İhtiyarlamak, yaşlanmak.

saçı başı ağarmış Yaşlanmış, ihtiyarlanmış, ömrünün sonuna gelmiş.

saçına başına/sakalına bakmadan İlerlemiş yaşına yakışmayacak biçimde; yaşlı olmasına karşın.

saçından başından/sakalından utanmak İlerlemiş yaşına uygun biçimde davranmak.

saçını başını yolmak Artık sabredemez olmak; sabretme gücünü kaybetmek.

saçını başını/sakalını/yolmak 1. Çok acı ve pişmanlık duymak; büyük üzüntü sebebiyle dövünmek. **2.** Birisini pek fazla dövmek.

sağ eliyle/başının arkasından sol kulağını göstermek 1. Bir işi kestirmeden değil, dolambaçlı yoldan anlatmaya girişmek. **2.** Kısa yoldan başarılacak bir işi dolaylı yollardan güçlkle yapabilmek.

salla baş Başını tutamayıp durmadan iki yana sallayan.

salla başını al maaşını Bulunduğu işte çalışıp çabalamadan, bir emek vermeden, hiç bir iş görmeden aylıklarını alan kimselerin durumu.

sıçan düşse başı delinir/yarılır O ev halkı çok yoksul, yiyecek, içecek kullanılacak hiçbir şeycikleri yok.

silah başı etmek Askerlikte; verilen komut üzerine herkes görevi başına geçmek.

silah başına Silah başı etmek için verilen komut.

suyu başından kesmek Tedbirli olmak.

şeytanları başına toplamak/toplanmak/üşüşmek Pek öfkelenmek; fazla kızmak; çok sinirlenmek.

taşa baş vurmak Çare aramak.

taşı başa, başı taşa vurmak Çare aramak.

tek başına Yalnızca; kimse olmadan, kendi kendine.

tepesine/başına binmek/çıkılmak Baskıya almak; çullanmak; zorbalık göstermek; çok güçlü olup kendisinden güçsüzleri ya da zayıfları ezmek, onları her istediğini yapmaya zorlamak; göz açtırmamak.

uykusu başına sıçramak/vurmak **1.** Uykusunu alamadığı ya da zamanında uyuyamadığı için sersemlemek. **2.** Hırçınlaşmak, huysuzlanmak, ters davranmak.

üste başa yapmak/üstüne başına yapmak Giyecek eşya düzenlemek.

üstüne başına etmek/yapmak **1.** Ağır sözlerle hakaret etmek. **2.** Dışkılarıyla giysilerini kirletmek.

vay başıma Eyvahlar olsun.

yalnız başına Tek başına, kendi kendine, kimse olmadan, karışanı olmadan.

yanı başında Hemen yanında, çok yakınında.

yemin etsem başım ağrımaz Doğruluğuna, gerçekliğine hiç çekinmeden yemin edebilirim.

yok devenin başı/nalı Fazla abarttın; o kadar da değil.

yoluna can/baş koymak Uğuruna ölecek kadar, kendini feda edecek kadar sevmek.

yumuşak başlı İtiraz ve direnme huyu olmayan; her şeye uyar; diklik ve aksilik etmez kimse.

Bel

beli açılmak **1.** Ağır bir şey kaldırmaktan belini incinmek, bel fitiği olmak. **2.** Çişini tutamaz olmak.

beli bükülmek Yaşlılıktan dolayı belini öne doğru eğilmek; kamburlaşmak; bakımsız kalmak, güç ve kuvvetini kaybetmek, çöküntüye doğru gitmek; ruhsal çöküntü içinde bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

beli kırılmak Hiçbir şey yapamamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

belini alamamak Doğrulamamak.

belini bükme Büyük sıkıntı vermek; çok üzme ve etkisiz duruma getirmek; çaresizlik içinde bırakmak; bir şeyi yapamaz duruma getirmek; hakkından gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

belini çökertme Çok yormak, yıpratmak.

belini doğrultme Bozulan işi yoluna koyarak paraca güçlenmek.

belini kırmak Birini bir şey yapamaz duruma getirmek; iyice hırpalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

belinin ortası budur diye tekme indirmek Kovmak.

bir ayak üstünde bin bir sözün belini bükme Çok geveze olmak, hiç durmadan konuşmak.

bir ayak üstünde kırk yalanın belini bükme Kısa bir zaman içinde birçok yalan söylemek.

bir sürü lafın belini bükme Çok konuşmak.

bir sürü lafın belini bükme Çok konuşmak.

dam üstünde saksağan, vur beline kazmayı/kazmayla Konu ile hiç ilgisi olmayan, tutarsız söz.

elimi sallasam ellisi başımı/belimi sallasam tellisi/bellisi İstedğim an istediğim kadar isteklim çıkabilir; bunun için de benim bir işaretim yeter.

kantarı belinde Açıkgöz; aldatılamaz; inanmaz, her şeyde hile sezer.

kantarı elinde, divit belinde Aldatılamayan; açıkgöz yazar.

lafın/lakırdının /sözün belini bükme Kısa sürede çok konuşmak.

yarı belden aşağı/yukarı Bel hizasından aşağı ya da yukarı.

yarı belinden bölünmüş hayat Bir insan hayatında geçen önemli olayların önceleri ve sonraları.

yarı beline kadar Gövdenin üst kısmı; göbeğe kadar.

Beniz

benzi sararmak Yüzü sapsarı olmak, sararıp sormak.

benzinde kan kalmamak Kansızlıktan yüzü sararmak.

benzine kan gelmek Hastalıktan iyileşir gibi olmak, halsizliği geçmek, kendine gelir gibi olmak; kanlanıp canlanmak.

bet beniz ağarmak Büyük bir heyecanla yüzünden kan çekilmek.

bet beniz ayva rengi almak Hastalık haliyle sarı renk almak.

bet beniz duvar kesilmek Yüzünün rengi kanının çekilmesi nedeniyle beyazlaşmak.

bet beniz gül gibi olmak Heyecandan kızarmak.

bet beniz kalmamak Yüzden renk kaçmak; yüzü sararıp solmak.

bet beniz kireç kesilmek Heyecan ve korkudan kanı çekilip, yüzü bembeyaz hal almak.

bet beniz kül gibi olmak Heyecandan rengi kaçmak; yüzünden kan çekilmek; yüzü sararıp solmak.

bet beniz kül kesilmek Heyecandan rengi kaçmak; yüzünden kan çekilmek; yüzü sararıp solmak.

bet beniz limon gibi olmak Sararmak, halsiz düşmek.

bet beniz ölüye dönmek Yüzde hiç renk kalmamak.

bet beniz sararıp solmak Hastalıktan yüzün rengi kaybolmak.

bet beniz solmak/atmak Hastalık veya bir heyecan tesiri ile yüzden renk çekilmek.

bet beniz uçmak Sararmak; soğuktan, hastalıktan, heyecandan yüz rengi değişmek.

beti benzi atmak/solmak Heyecandan, korkudan; kirden benzi sararmak, ağarmak, rengi değişmek.

beti benzi kalmamak Korkudan ya da heyecan yüzünden kaçmak.

beti benzi kireç gibi olmak Sararmak.

beti benzi küf kesilmek/olmak Korku veya üzüntüden rengi solmak.

saz benizli Solgun yüzlü.

Beyin

açlığı/açlık beynine/başına vurmak Çok acıkmak; açlıktan sersem duruma düşmek; açlığından akıllı düşünüp hareket edememek.

baş beyin kalmamak İş çokluğunda gürültüden, şamata, çok konuşma dinlemekten kafası yorulup rahatsız olmak.

beyninden vurulmuş dönmek Hiçbir şey düşünemez olmak, şaşırıp kalmak; beklenmedik bir olay veya haber karşısında büyük acı duymak.

beynine turp sıkayım Senin aklın akıl değil; düşüncen yanlış.

beynine vurmak Çok içkili olmaktan, ne yaptığını bilmez duruma gelmek; sersemlemek, tesiri fazla olmak.

beynine/kafasına girmek 1. Bir düşünceyi uygun bulmak; aklına yatmak; yönlendirmek. **2.** Belletileni iyice öğrenmek; kafasına iyice yerleştirmek, ezberlemek. **3.** Bir kişiyi bir işi yapması için ikna etmeye çalışmak; kandırmak.

beynini kurcalamak Aklını meşgul etmek, iyice anlayamamak.

kan başa/başına/beynine çıkmak/fırlamak/sıçramak Hiddetlenmek, son derece öfkelenmek, çok sinirlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kuş beyinli Beyinsiz, budala; düşüncesiz, sersem; ahmak; akılsız; aptal.

uyku beynine sıçramak Birdenbire uykudan uyandırılarak muhakeme ve düşünceyi kaybetmek.

yel beyinli Havai, zihni daldan dala atlamak.

Bıyık

aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık Ne yapacağımı, nasıl etmem gerektiğini şaşırdım; her iki taraf da yakınım; nasıl davranacağımı şaşırdım, birine ayrıcalık tanısam ötekini küçülmüş ve darıltmış olacağım.

bıyığı/bıyıkları terlemek Yeni yeni bıyıkları çıkmaya başlamak; genç, toy olmak; ergenlik çağına gelmek, büyümek.

bıyığına bulaştırmamak Yaptığı işi, en yakınına bile sezdirmemek.

bıyığına gülmek Alay etmek; eğlenmek.

bıyığını eline almak Çocukluktan artık delikanlılık çağına ulaşmak; delikanlı olmak.

bıyığını silmek Bir işi olmuş bitmiş sayıp o işle artık ilişkisi kalmamak.

bıyık altından gülmek Birinin düştüğü duruma, eğlendiğini, sevindiğini belli etmemeye çalışarak gülmek; sezdirmeden içinden alay etmek; içten içe sevinmek.

bıyık burmak Bıyığı ile oynayarak düşünceye dalmak; gösteri yapmak amacıyla devamlı olarak bıyıklarını kıvırmak; erkeklik, yiğitlik, kabadayılık taslamak; kendini beğendirmeye çalışmak, varlığını hissettirmek, dikkati çekmek, azamet satmak.

bıyıkları ele almak Büyüme, delikanlılık çağına gelmek.

bıyıklarını kesmek/kazımak Büyük ant; herhangi bir şeyi yapmazsa şerefini ayaklar altına almak anlamında bıyıklarını keseceğini söylemek.

bıyıklarını tıraş etmek Büyük ant; herhangi bir şeyi yapmazsa şerefini ayaklar altına almak anlamında bıyıklarını keseceğini söylemek.

ne sakala minnet, ne bıyığa En yakınının bile yardımını istemeden kendi olanaklarıyla.

pos bıyık Dolgun ve kabarıkça bıyık.

sakaldan kesip bıyığa eklemek/ulamak 1. Bir eksikliğini elindeki bir şeyin parçasıyla gidermeye çalışmak. **2.** Bir eksikliğini düzeltmeye uğraşırken öbürünü bozmak.
sakalından kesip bıyığma eklemek Bir eksikliği kendi olanaklarıyla gidermek.
ter bıyık Yeni çıkmaya başlamış bıyık.

Bilek

bileği bükülmemek Kolayca yenilmemek.

bileğinde altın bileziği olmak Kazanç getiren, geçimini sağlayan bir sanatı, uğraşı olmak.

bileğine güvenmek Becerisine, yeteneğine güvenmek; kendi gücüne ve hünerine bel bağlamak.

bileğinin hakkıyla Kendi gücü ve gayretiyle.

bilek gibi Bol, kalın.

bilek kuvveti Kol kuvveti, insanın kendi gücü.

demir bilekli Güçlü, kuvvetli.

Boğaz

ağza tat, boğaza/mideye feryat 1. Yiyecek çok güzel ama doyurucu değil. **2.** Davranış güzel fakat yetersiz.

boğaz boğaza gelmek Öldüresiye kavga etmek; birbirini boğmak istercesine kavgaya tutuşmak; kıyasıya dövüşmek.

boğaz boğaza Şiddetli tartışma halinde, kavgalı, dövüştü.

boğaz kavgası Geçimini sağlamak için verilen uğraş.

boğaz kaydında olmak Yiyecek ve içecekten başka bir şey düşünmemek.

boğaz tokluğuna Ayrıca para almadan sadece karın doyurma karşılığı çalışmak.

boğaz/gırtlak derdi 1. Geçinme kaygısı; yaşaması için gerekli olan kazancı nasıl elde edeceğim kaygısı. **2.** Yemek pişirme, hazırlama sıkıntıları.

boğazda durmak Yenilen veya içilen bir şey büyük bir ürküntü yüzünden yutulamamak.

boğazı açılmak İştah gelmek.

boğazı düğümlenmek Üzüntüden boğazı tıkanmak, yutkunamamak.

boğazı işlemek Durmadan bir şeyler yemek.

boğazı köreltmek Açlığı gidermek için bir şeyler atıştırmak.

boğazı kurumak 1. Susamak. **2.** Çok konuşmaktan veya bağırarak sesi çıkmaz olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boğazın kökü tutuşmak/yanmak Acı bir şey yemek, içmek veya yutmak.

boğazına basmak Birine bir şeyi yaptırmak için zorlamak.

boğazına dizilmek Kuşku, üzüntü, iştahsızlık dolayısıyla rahatça yiyememek; rahat yutamamak.

boğazına durmak/dizilmek Yediği şeyi yutamamak, yediği şey boğazında kalıp daha ileri geçememek.

boğazına düğümlenmek Üzüntü ya da heyecandan, söylemek istediğini söyleyememek.

boğazına düşkün Yemeyi içmeyi çok seven, gözü devamlı olarak yiyecek bir şeyler arayan, iyi ve güzel yiyeceklere düşkün kimse.

boğazına sabırsız Ne bulursa yiyen.

boğazına tıkmak Sözü hemen geri çevirip, söyleyenin yüzüne vurmak.

boğazına/gırtlığına basmak/sarılmak Birine bir şey yaptırmak için zora başvurmak; ister gibi üzerine yürümek; peşini bırakmamak; çok sıkıştırmak; şiddetli bir şekilde mücadele etmek, birbirini yok etmek istercesine saldırmak, boğmak istercesine kavga etmek.

boğazına/gırtlığına kadar borca yatmak/girmek Borcu çok fazla olmak; çok borçlanmak.

boğazında dursun Yutama.

boğazında düğümlenmek Yediği şeyleri yutamamak.

boğazında kalmak Rahatça yiyip içmemek; sindirememek; rahatsız olmak; yutamamak. (Az.Tr., T.Tr.)

boğazından arttırmak Az yiyip, az sarf ederek para biriktirmek.

boğazından kesmek Para biriktirmek için en önemli ihtiyaçlarından kısmak, yemesinden, içmesinden bile kısmak.

boğazından/gırtlığından geçmemek Sevdiği bir kişinin bulunmayışından ötürü yiyeceğini yalnız başına yemekten üzüntü duymak; yiyememek.

boğazını çıkarmak Karın doyuracak para kazanmak.

boğazını doyurmak Bir şeyler yiyip karnını doyurmak.

boğazını sevmek Yiyip içmeye düşkün olmak.

boğazını sıkmak Zorlamak; baskı yapmak.

boğazını/canını cepten çıkarmak Hayatını tehlikeye atmak.

boğazını/gırtlığını yırtmak Bütün kuvvetini toplayıp bağırarak, olanca gücüyle bağırarak. (Az.Tr., T.Tr.)

boğazlarına kurt düşsün İştahı kesilsin.

boş boğaz/geveze Ağzına geleni söyleyen, sır tutmayan, zevzeklik eden, laf saklamayıp hemen söyleyen kimse.

can boğazdan gelmek Yiyerek kuvvetlenmek.

can boğazına gelmek Usanmak; bezmek; sabrı taşmak. (Az.Tr., T.Tr.)

canı boğazına/burnundan gelmek/burnunda olmak Çekmekte olduğu sıkıntıya artık dayanamaz olmak; çok yorgun, bıkkın ve bezgin olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dar boğaz/geçit Sonu huzura, ferahlığa açılan; geçici olduğu ve ilerde esenliğe kavuşulacağı kabul edilen sıkıntılı durum ve dönem.

eleğini boğaza geçirmek Elinde bir şey bırakmamak, her şeyi kaybetmek, yoksul düşmek.

kör boğaz Kolay kolay doymayan; hastalanacak surette yiyen.

lanet halkası boğazına/boynuna geçmek İçinden çıkamayacağı, her zaman lanet okuyacağı bir kötü duruma düşmek.

lokma boğazda kalmak Ziyade şaşkınlıktan yiyememek.

pis boğaz Boğazına dayanamayan, çok yiyen, ne bulursa yemek isteyen.

sık boğaz etmek Bir iş yaptırmak için birini zorlamak; düşünmesine bile fırsat vermeden bir işi hemen yaptırmaya çalışmak; dara getirmek, sıkıştırmak.

sözlerini boğazına tıkamak Konuşmasına engel olmak.

sözü boğaza tıkmak Konuşmaya meydan bırakmamak.

Boyun

belayı boynuna almak Güç durumu kabullenmek.

boynu altında kalmak Gebermek; ölmek.

boynu armut sapına dönmek Çok zayıflayıp boynu incelmek; çok zayıflamak.

boynu bükük Aciz, zavallı, çaresiz, kimsesiz; garip, yardıma muhtaç; üzgün, acınacak ve yardım bekler durumda.

boynu bükülmek Mahzun kalmak.

boynu devrilsin Ölsün; vücudu ortadan kalksın.

boynu eğri Kendisini bir kimsenin isteklerini yerine getirmeye borçlu sayan, minnet altında; her şeyi kabul edecek durumda.

boynu kıldan ince Çok itaatli, her şeyi kabul eder; verilecek her türlü cezaya razı.

boynu kopsun inşallah Kötü dilek, beddua. (Az.Tr., T.Tr.)

boynunda kalmak Başkasının yaptığı olumsuz bir hareket o kimseye yüklenmek; üzerinde bir borç kalmak; üzerinde kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

boynundan atmak Sorumluluğu üzerinden atmak.

boynunu almak Öldürmek.

boynunu bükmek 1. Acındırıcı bir tavır takınmak; ister istemez kabul etmek. 2. Canlılığını yitirmek; razı olmak.

boynunu kırmak Çekip gitmek.

boynunu uzatmak Her karara, her hükme, her cezaya itiraz etmeden razı olmak.

boynunu vurmak Başını keserek öldürmek.

boynunu yemliğe uzatır gibi Kendini teslim edercesine.

boynunun borcu Yapmak zorunda olduğu işi; vazifesi.

boyun borcu Ödev, vecibe.

boyun bükmek 1. Eziyet etmek, üzme. 2. Zavalıca bir durum takınmak; kendine acınacak bir tavır almak.

boyun eğmek/kırmak İtaat etmek; katlanmak; istemeye istemeye uymak; ister istemez razı olmak, rıza göstermek; teslim olmak, mağlup olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

boyun kaşımak Mahcup olmak; söz bulamamak, cevap verememek.

boyun kesmek Bağlılık ve saygı gösterisi anlamında baş eğmek, başını önüne eğmek.

boyun tutmak Yadsımak, kabul etmemek, inkar etmek.

boyun uzatmak İtaat etmek, boyun eğmek; razı olarak beklemek.

boyun vermek Cezaya razı olmak; her cezayı göze almak.

davul (falanın) boynunda, tokmak (filanın) elinde Sorumluluğu taşıyan falandır, ama asıl sözü geçen filandır ki kendisi ortalarda gözüküyor.

günahı boynuna Günah sayılan bir hareketi başkasına atarken; "bu işte benim elim yok, sorumluluğu sana ya da ona olsun" anlamında.

günahı vebali boynuna Ben senin için bir iş yapıyorum, ama bu bir suç ise sorumlusu sensin; günah sana ait.

kadere boyun eğmek Felakete itiraz etmeden, Allahın takdiri böyleymiş diyerek rıza göstermek.

kaderin buyruğuna boyun eğmek Başa gelen şeye şikayetsiz katlanmak.

kefenini boynuna, şehitliği göze almak Ölümüne bile razı olmak.

lanet halkası boğazına/boynuna geçmek İçinden çıkamayacağı, her zaman lanet okuyacağı bir kötü duruma düşmek.

vebali/günahı boynuna olmak Bir işin günahını, sorumluluğunu yüklenmek.

But

eti budu yerinde/etli butlu Şişman denemeyecek tombullukta.

eti ne, budu ne **1.** Yetersiz, küçük, zayıf, çelimsiz. **2.** Elindeki imkanları sınırlı, parası az.

Ciğer

can ciğer kuzu sarması Birbiriyle iyi anlaşılan, içli dışlı olan dostlar.

can ciğer olmak Sıkı fıkı, senli benli, çok samimi, teklifsiz olmak.

candan ciğerden Kalpten, yürekten.

canım ciğerim İçtenlikle duyulan sevgi sözü.

ciğer acısı Evladını yitiren anne babanın duyduğu onulmaz acı.

ciğer köşe Çok sevilen, sevimli, evlat.

ciğer parçası/ciğer pare Çok sevilen kimse.

ciğeri beş para etmemek Çok değersiz, işe yaramaz bir kişi olmak.

ciğeri beş/bir para etmez Çok değersiz, aşağılık, işe yaramaz; aşağılık, dengesiz, güvenilmez.

ciğeri dağlanmak Çok acı, üzüntü çekmek, yüreği yanmak.

ciğeri dağlı Çok büyük acıya uğramış.

ciğeri delinmek Acılar içinde kıvranmak.

ciğeri parçalanmak Birine çok acımak; birinin uğradığı yıkıma çok üzülmek.

ciğeri pişmek İçi çeşitli duygularla dolu olmak.

ciğeri sızlamak Acımak; içine işlemek, çok üzülmek.

ciğeri yanıp kebab olmak Büyük acılar içinde kıvranmak.

ciğeri yanmak/tutuşmak Büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak; aşırı acı ve sıkıntı çekmek; çok kederlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ciğerimin köşesi Çok sevdiğim.

ciğerinden kan gitmek Derin acılar içinde kıvranmak.

ciğerine işlemek Derinden etkilemek; çok dokunmak.

ciğerini almak **1.** Bıçakla böğründen yaralanmak. **2.** Birinin duygularını okşamak; takdirini kazanmak.

ciğerini dağlamak Büyük acı ve üzüntü çektirmek.

ciğerini delmek Dayanılmaz acı, üzüntü içinde bırakmak.

ciğerini doğramak Acındırmak.

ciğerini kucağında görmek Bıçaklanmak.

ciğerini okumak Bir kimsenin içini, ne duyduğunu, ne düşündüğünü anlamak.

ciğerini sökmek/parçalamak **1.** Bir kimseyi yaşayamaz duruma getirecek kadar büyük zarara uğratmak; malına mülküne acısı olmak, büyük dertler, büyük zarar vermek. **2.** İşkenceyle öldürmek; hiç acıma bilmeden davranmak.

ciğerini üzme Çok büyük azap vermek.

ciğerini yakmak Birini üzüntü ve sıkıntı vererek büyük bir acı içine atmak; çok acı vermek.

ciğerinin başına işlemek Fena halde dokunmak, çok derinden acı vermek.

ciğerleri bayram etmek **1.** Bir süre sigara içmedikten, sigarasız kaldıktan sonra yakılan ilk sigaradan çok zevk almak. **2.** Kötü nitelikli sigaralar içen biri yüksek nitelikli bir sigara içip çok beğenmek.

içine/ciğerine/yüreğine işlemek Söz, davranış bir kimseye çok dokunmak, acısını derinden duymak.

ok gibi ciğerine/yüreğine işlemek Bir şeyden çok etkilenmek; acı duymak.

Çehre

ağlamış suratlı /çehreli Yüzü gülmez.

bozuk çehre Sinirli ve heyecanlı birinin yüzü.

çatık çehreli Kızgın, öfkeli.

çatma kaş Aralarında kıl dolu olup, birbirine kavuşmuş olan kaşlar.

çehre asmak Yüzünü asmak.

çehre eğmek Beğenmediğini belli etmek.

çehre etmek Kızgınlık ve dargınlık göstermek.

çehre uzatmak Küsmek; somurtmak.

çehre züğürdü Çirkin yüzlü; suratsız; çirkin, yüzüne bakılmayacak kimse.

çehresi atmak Rengi sararmak.

çehresi bozulmak Heyecanını yüzünde belli etmek.

çehresi dönme Somurtmak; yüzünü asmak.

çehresi sirke satmak Asık yüzlü, somurtkan olmak.

çehresinden düşen bin parça olmak Sıkıntılı, üzüntülü, keyifsiz, canı sıkkın görünmek.

çehresine karanlık gelmek Sıkıntısı, üzüntüsü olduğu yüzünden belli olmak; rengi bozulmak.

çehresini çatmak Kızgınlık, kırgınlık, dargınlık göstermek; somurtmak; yüzünü asmak.

ekşi yüz/surat/çehre İstemediğini, haşlanmadığını anlatan yüz ifadesi.

limoni çehre Ekşi yüz.

Çene

ağzını/çenesini tutmak Gevezelik etmemek; sır saklamak.

alt çenesinden girip üst çenesinden çıkmak Birini inandırıcı sözlerle kandırmak; dil dökmek.

çene atmak/çalmak 1. Şundan bundan bol bol konuşmak; söyleşmek; gevezelik etmek. 2. Ölmek üzere bulunmak.

çene kavaflığı Gevezelik; işi gürültüye getirmek için durmadan konuşma.

çene oynatmak Oburluk etmek.

çene patlatmak Gereksiz yere konuşmak, birini ikna için konuşmak.

çene satmak Gevezelik etmek; asıl iş yerine birçok başka şeyler söylemek.

çene tutulmak Söz söyleyememek.

çene yarışı Karşılıklı boş yere konuşma.

çene yarıştırmak Gevezelik etmek; her şeye karşılık vermeye çalışmak, altta kalmamak istemek.

çene yormak Boş yere söyleyip durmak; işe yaramayacak biçimde söz söyleyip durmak.

çeneleri birbirine vurmak Titremek.

çeneleri kilitlenmek Cevap vermez hale girmek.

çeneni tut Konuşma, sır verme anlamında.

çenesi açılmak Aralıksız konuşmaya başlamak; gevezelik etmek; çok ve devamlı konuşmak.

çenesi atmak Can çekişme anında çenesi titremek.

çenesi çözülmek Bir şeyin iyiden iyiye meydana gelmeye başlaması.

çenesi çürük/düşük Çok ve sürekli konuşan, susmak bilmeyen; geveze; sürekli konuşan; boşboğaz.

çenesi durmamak Devamlı olarak konuşmak.

çenesi düşmek Yaşlanmak, her şey için uzun uzun, işe yarar yaramaz sözler söylemeyi adet edinmek.

çenesi kilitlenmek 1 İki çene sınıksız durumda bir araya gelmek. 2. Susmak. 3. Ölmek.

çenesi kuvvetli olmak Boşboğaz; çok konuşan, konuşmaktan yorulmayan; söylediklerini dinletmesini bilen.

çenesi oynamak Bir şey çiğner ya da yer durumda olmak.

çenesine üşenmek Söylemekten yorulmaz, söz söylemeyi çok sever.

çenesini açmak Konuşmaya başlamak.

çenesini açtırmak Konuşması için fırsat vermek; söz fırsatı vermek.

çenesini açtırmamak Konuşturmamak; konuşmasına fırsat vermemek.

çenesini bağlamak 1. Ölen bir kimsenin çenesi altında geçirilen tülbendi başının üstünde düğümlenmek. 2. Bir kimsenin ölümünü istemek.

çenesini dağıtmak Çok güçlü bir yumrukla çenesine vurmaktır.

çenesini kapamak/kesmek 1. Artık konuşturmamak. 2. Susmak, susturmak.

çenesini tutmak Bildiğini, düşündüğünü zamanı gelmeden söylememek; üzüntüden ötürü hiç konuşmamak.

çenesini/ağzını bıçak açmamak Pek üzüntülü olup hiç söz söylememek; üzüntüden ötürü hiç konuşmamak.

çeneye güvenmek Sese ve çok laf söylemeye güvenmek.

çeneye kuvvet Ağız kalabalığı yapmak; dinleyeni lafa boğmak; devamlı konuşarak karşımızdakini meşgul etmek.

çeneye/lafa tutmak Uzun boylu konuşturarak birini meşgul etmek.

Damak

damağına kokmak Canı istemek.

damağına tat değmek Yaptığı işten kazanç görmüş olmak.

damağını kaldırmak Korkan insanın damağına parmakla bastırmak.

dili damağı kurumak/damağına yapışmak Çok susamak; çok konuşmaktan, heyecandan, susuzluktan ağız kurumak.

Damar

alın damarı/derisi çatlamak Utanma duygusu kalmamak; pek yüzsüz olmak.

alının damarı çatlamak Başarıya ulaşmak için çok uğraş vermek; çok sıkıntı çekmek.

can damarı Bir şeyin en duyarlı, en gerekli, en önemli noktası, ögesi; bir şeyin yaşamasını sağlayan en önemli araç.

can damarına basmak Bir işin en önemli ve duyarlı noktası üzerinde durmak.

damara girmek Kandırarak ikna etmek; aldatmak, kandırmak.

damara işlemek Kökleşmek, huy olmak.

damarı bozuk Huysuz, geçimsiz.

damarı çatlak Utanmaz, yüzsüz, hayasız, haysiyetsiz.

damarı çatlamak Arsızlık, yüzsüzlük yapmak, utanmaz olmak.

damarı deprenmek Durup dururken huysuzlanmak.

damarı harekete gelmek Olağanüstü şeylere fazla düşmek.

damarı kurumak Kötü huyları ortadan kalkmak.

damarı tutmak/kabarmak Kızmak; huysuzlanmak; direnmek; huysuz ve inatçı olmak; aksileşmek.

damarına çekmek Soyuna çekmek; soyunun özelliklerini taşımak.

damarına od girmek Mücadele için coşku kazanmak.

damarına/dalina basmak/dokunmak Birinin bir kimseyi duyarlığı bulunan bir konuya dokunup kızdırmak; öfkelenmesine sebep olmak.

damarını bulmak Birini okşayarak uysallaştırmak; hoşlanacağı şeyleri bulup söylemek.

damarları şaha kalkmak Tüm varlığı ile istemek, çok arzu etmek.

damarlarında kan tutuşmak Coşmak, galeyana gelmek.

kan alacak damarı bilmek Kimden ya da nereden çıkar sağlanabileceğini bilmek.

korku damarı Cesaret duygusu.

Dirsek

dirsek çürütmüş Bilgili, kültürlü, iyi eğitim görmüş.

dirsek dirseğe Yan yana.

dirsek teması Birbiriyle birleşme isteğini gösteren yaklaşma girişimi; teşebbüs içinde olmak.

dirsek vurmak Engel olmak.

Diş

bülbül dişi Çok ince bir çeşit oya.

canını dişine almak/takmak Bir işi başarmak için her türlü sıkıntı ve felaketi göze almak; her tehlikeyi göze alarak girişmek; var kuvvetiyle çabalamak.

dedesi koruk yiyince, torunun dişi kamaşmak Eskilerin geçmişte yaptığı hatalardan, sonraki nesillerin zarar görmesi.

diş bilemek Bir kimseye zarar vermek için fırsat kollamak, hınç duymak; öç almak için fırsat beklemek.

diş geçirememek Söz geçirememek, birine kötülük yapabilmek için gücü yetmemek.

diş geçirmek Başa çıkmak, üstesinden gelmek, dediğini yaptırabilmek.

diş kirası 1. Eskiden zenginlerin iftar sofrasına davet ettikleri fakirlere, kimsesizlere yemekten sonra verdikleri para, hediye. **2.** El emeği dışında fazladan istenen para.

diş kovuğunu doldurmak Yeterli olmak.

diş koymak Bir iş için kesin kararlı olmak, geçebileceğini durumuyla belli etmek.

diş tırnak göstermek Güçlü olduğunu, saldırıya.

dişe diş, tırnağa tırnak Kıyasıya mücadele.

dişe dokunur bir tarafı olmamak Beklenen kazanç yada faydayı sağlamamak.

dişe dokunur Değerli; işe yarar, belirtilmeye değer, önemli.

dişi keskin Güçlü; dediğini yaptıran.

dişi taşa geçmek Zor bir şeyle baş etmek.

dişi tırnağı dökülmek Çok çalışmak, çabalamak, yıpranmak, didinmek, uğraşmak, çırpınmak.

dişinden tırnağından arttırmak Yiyeyeceğinden, zorunlu ihtiyaçlarından keserek para biriktirmek; güçlkle tasarruf etmek.

dişine değmemek Yiyecek pek az gelmek; önemli olmamak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

dişine göre Tam ona uygun nitelikte; tam onun yapabileceği, üstesinden gelebileceği, başarabileceği durumda.

dişine güvenmek Kendi gücünü yeterli görmek.

dişine mangır değmek Para kazanmak.

dişini geçirememek Gücü yetmemek.

dişini saydırmak Sırrını açıklamak.

dişini sıkmak Sabır ve tahammül göstermek; dayanmak, göğüs germek, güçlklere katlanmak.

dişini sökmek Birini zararsız hale getirmek; birini etkisiz hale getirmek.

dişini tırnağına takmak Bütün kuvvetiyle, sıkıntılara katlanıp var gücüyle harekete geçmek; yaşam mücadelesi vermek.

dişini/dişlerini göstermek Karşısındakini korkutmak; yerine göre tehdit etmek.

dişinin kovuğuna yetmemek/gitmemek Pek az gelmek; çok az olmak, yetersiz kalmak.

dişinin kovuğunda kalmak Az gelmek, yetmemek.

dişleri takırdamak Titremek.

dişlerini gıcırdatmak Dişlerini sıkarak öfkesini hareketleriyle belli etmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

dişlerini kenetlemek Çene kemiklerini sıkı sıkıya kapatmak.

dişli tırnaklı olmak Güçlü, saldırgan, sözü geçer olmak.

dişten arttırmak Yiyecek giderlerini kısararak para biriktirmek.

göze göz dişe diş Öç alma; acısını çıkarma, kötülük yapana aynısını yapmak.

it dişli, domuz derisi İki de hırpalanması gereken aşağılık kişi birbirilerine saldırıp boğuşsunlar bakalım; sevilmeyen iki kişi arasındaki karşılıklı kavgadan, çekişmeden memnun olduğunu anlatır.

kar dişi Saçaklardan sarkan buz.

yıldızı dişi Her yerde iyi karşılanan, muhabbet gören.

Diz

deveyi dizinden vurmak Usta nişancılık yapmak.

diz boyu Dize gelecek kadar yükseklikte veya derinlikte; dize kadar çıkan derinlikte.

diz çökmek 1. Ayaklarının diz ve daha aşağı kısmı yere gelecek şekilde oturmak. 2. yenilip teslim olmak. 3. Bir otoriteden ilim öğrenmek, tahsil etmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

diz dize Birbirine çok yakın; dizleri birbirine degecek gibi yan yana.

diz dize oturmak Dizleri birbirine degecek biçimde yakın oturmak. (Az.Tr., T.Tr.)

diz üstü Dizleri yere gelecek biçimde.

diz/dizini öpmek Saygı gösterisinde bulunmak.

dize gelmek 1. Yenilerek teslim olmak; güçlünün buyruğunu benimsemek. 2. Diz üstü çökerek oynamak.

dize getirmek Kendisine karşı duranı yenerek onu, istediğini yaptırabilecek duruma getirmek.

dizine can gelmek Yaşama sevinci arttırmak, kuvvet kazanmak.

dizine çıkmak Normal ölçüyü açmak. (Az.Tr., T.Tr.)

dizine derman gelmek Gücünü tekrar toplamak.

dizine durmak Nankörlüğün cezasını ödemek.

dizine vurmak Pişmanlık duymak.

dizini öpmek Saygılı davranmak.

dizini/dizlerini dövmek Yaptığı bir yanlıştan dolayı çok pişman olmak.

dizinin dermanı kesilmek Gücü tükenmek, halsiz kalmak.

dizinin dibi Hemen yakını.

dizinin dibinde Yanından hiç ayrılmadan, yanında; yanı başında, çok yakında.

dizinin/dizlerinin bağı çözülmek Korku, heyecan gibi sebeplerle bacaklarında kuvvet kalmadığı için ayakta duramayacak hale gelmek.

dizleri kesilmek/tutmak Dizlerinde derman kalmadığı için yürürken yorgunluk duymak; düşecekmiş gibi olmak.

dizleri tutmamak Aşırı heyecan ya da korkudan yürüyemez duruma gelmek.

dizleri tutulmak Ayakta duramayacak kadar bitkin olmak.

dizlerine kan oturmak Çok fazla yorulmak.

dizlerine kapanmak Bir şeyi istemek için eğilerek yalvarmak; diz çöküp birinin dizlerine sarılmak; kendini küçültecek kadar yalvarmak

dizlerine kara su inmek Çok fazla yorulmak; dizleri ağrıtmak.

ekmeği dizinde Arsız, çıkarıcı; utanmaz, nankör.

elifi yüzünde, ekmeği dizinde Utanmaz, arsız, saygısız, terbiyesiz, nankör.

gözüne dizine durmak Nankörlüğün cezasını çekmek.

önünde diz çökmek Yalvarmak, yardım veya af dilemek.

Dudak

bir dudağı yerde bir dudağı gökte Çok korkunç ve çirkin.

canı ağzına/dudağına gelmek Aşırı heyecanlanmak; çok tehlikeli bir durum karşısında ölecekmiş gibi bir korku geçirmek.

dudağında kalmak Söylenmek istenen bir sözü söyleyememek.

dudağından bal akmak Güzel, hoş gidecek şekilde konuşmak.

dudağından düşürmemek Bir sözü tekrar tekrar söylemek.

dudağından kan damlamak Çok sağlıklı görünmek; çok sıhhatli olmak.

dudağını bükmek 1. Şaşırarak, hayran kalmak, hayret etmek. 2. İstedigini söyleyememek. 3. Şaşkınlık ve kararsızlık içinde ne yapacağını kestirememek.

dudak dudağa Birinin dudağının ötekinin dudağına dokunması.

dudak dudağa gelmek Birinin dudağının ötekinin dudağını dokunması.

dudak payı bırakmak Fincanı, bardağı tam doldurmayarak dudağın kap içindeki maddeye hemen temas etmemesi için bir iki santimlik dudağın rahatça yanaşabileceği boş yer bırakmak.

dudak sarkıtmak Hoşnut olmadığını, küskünlüğünü yüz hatları ile belli etmek; surat asmak, somurtmak.

dudak tiryakisi İçtiği sigaranın dumanını ciğerlerine çekmeyip dudağın arasından dışarı üfleyen.

dudaklardan dökülen perdeler Mevlit okurken sesin ahenkli olarak, alçalıp yükselerek çıkması.

dudakları titremek Ağlayacak duruma gelmek.

kiraz dudak Kırmızı, güzel dudak.

El

açık elli Cömert, eli açık.

ağır elli **1.** Yavaş iş gören; eli ağır; işini çok yavaş yapan. **2.** Vurduğu zaman sert vurup çok can yakan; vurunca çok acıtan kimse.

Allah insanı elden ayaktan düşürmesin Yaşlılık veya hastalık yüzünden çalışamayacak durumda kalınmaması için söylenen bir temenni sözü.

ana baba eline bakmak Anaya, babaya muhtaç olmak, henüz kendi kazancı olmadığı için maddi yönden anne ve babasının vereceği para ile geçinmek zorunda

arının dikenini görüp balından el çekmek Bir işin tehlikesini görüp sağlayacağı yarardan vazgeçmek, mahzurlarını fark edip işin kazancından vazgeçmek.

avuç/el açmak/dilenmek Başkasından yardım isteme duruma düşmek; kendini küçük düşürerek istemek; sürünmek.

Azrail'e el ense çekmek **1.** Çok tehlikeli işler yapmak. **2.** Ağır bir hastalık/kaza geçirip iyileşmek; ölümden dönmek.

Azrail'in elinden kurtulmak Ölümden kurtulmak.

baş elde iken Henüz yaşıyorken; sağ iken, ölmeden.

başına/kafasına vur ekmeğini elinden/lokmasını ağızından al Çok sessiz, zavallı, güçsüz.

başını iki eliyle tutmak Acınmak.

başını kaşımaya eli değmemek/vakti olmamak İşleri pek yoğun olmak; hiç boş zamanı olmamak.

bıyığını eline almak Çocukluktan artık delikanlılık çağına ulaşmak; delikanlı olmak.

bıyıkları ele almak Büyümek, delikanlılık çağına gelmek.

bir el Bir kezik atış.

bir eli balda/yağda bir eli yağda/ balda Bolluk, varlık, rahatlık içinde; elindeki geniş olanaklardan bol bol yararlanmakta; hiç bir eksiği yok.

bir eli kan, bir eli katran Kan dökücü, kara çalıcı, acımasız, kötü; çeşit çeşit kötülükler yapmasıyla tanınmış kişi.

bir elin/elle verdiği öbür elle almak Bir davranışıyla sağladığı bir faydayı başka bir davranışıyla yok etmek.

bir elini bırakıp ötekini öpmek Aşırı saygı göstermek.

bir yerden elini/ayağını kesmek Bir daha o yere uğramamak.

bohçasını eline/koluna/koltuğuna vermek Evden kovmak; işine son verip uzaklaştırmak; horlukla kovmak.

bol elli Cömert, eli bol, gönlü zengin. **cebe el etmek** Para vermeye davranmak.

candan el çekmek Ölmek üzere olmak.

cebi/eli para görmek Daha önce kazancı yokken artık para kazanmaya başlamak, para sıkıntısından az çok kurtulmak.

çoluk çocuk elinde kalmak Gençler tarafından idare olunmak.

davul (falanın) boynunda, tokmak (filanın) elinde Sorumluluğu taşıyan falandır, ama asıl sözü geçen filandır ki kendisi ortalarda gözükmüyor.

davulun tokmağı elinde olmak Bir işin yönetimini elinde bulundurmak.

delinin eline değnek vermek Etrafa zararı dokunabilecek birinin eline geniş imkan vermek; fenalık yapabilecek birine fırsat vermek.

dilde niyaz, elde piyaz Boş yere yapılan yalvarma ve yakarma.

dizgini elde tutmak/dizginleri elinde tutmak Bir şeyi, bir işi kendisi yönetmek, kontrol altında tutmak.

dizgini/dizginleri ele almak İşlerini kendisi yönetmeye başlamak.

dizginleri ele vermek Başkasının yönetimini kabul etmek; başkasının idaresi altına girmek.

dost eli Yabancı olmayan.

dört elle sarılmak/yapışmak 1. Bir işi, birini bütün varlığı ile benimsemek. **2.** Bir işe bütünüyle kendini vermek, eksiksiz bir şekilde yapmaya çalışmak. **3.** Desteği ve yardımını umulan bir kimse ile sıkı bağ kurmak, ona bağlanmak.

duaya el kaldırmak Bir şeyin olmasını tanrıdan istemek.

dünyadan el etek çekmek 1. Dünya nimetlerine yüz çevirmek, bir köşeye çekilip toplum yaşamına karışmamak, kendi halinde yaşamak. **2.** Ölmek.

düşmanın eline kılıç vermek Kendi aleyhinde davranmak.

ekmeğini eline almak/kazanmak Geçimini kendi kazancıyla sağlayacak duruma gelmek.

ekmek elden su gölden Çalışıp çabalamadan, başkasının kazancıyla rahatça geçimini sağlayarak.

el almak 1. Bir tarikata katılmak, bir şeyhin müridi olmak. **2.** Bir işi kendi başına uygulayabilmek için ustasından izin almak. **3.** Kağıt oyununda karşısındakinin oynadığı kağıdın daha önemlisini oynayarak üstünlük kazanmak.

el altı etmek Gözden uzaklaştırmak, saklamak.

el altında bulunmak/olmak Her an sahiplenebilecek, kolay ulaşılabilecek yer ve durumda olmak.

el altında Kolayca alınabilecek yerde, hazırda.

el altında olmak 1. İstenildiğinde kullanılabilceği kadar yakında olmak. **2.** Buyruğunda olmak.

el altından iş görmek Kimseye haber vermeden, gizlice iş yapmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el altından Kimsenin haberi olmadan, sessiz saklı kimseye haber vermeksizin, gizlice.

el atmak 1. Yeni bir işe girişmek. **2.** Birisinin işine karışmak, sarkıntılık etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el ayak bağlamak İş görmek hale getirmek, alıkoymak, engel olmak.

el ayak buz kesilmek Çok fazla heyecana tutulmak.

el ayak çekilmek Ortalıkta kimsecikler kalmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

el ayak öpmek Fazla yalvarmak; kendini çok aşağılatmak.

el ayak tutmamak Güçten, kuvvetten düşmüş olmak.

el bağlamak/tutmak Ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmak suretiyle saygı ile durmak.

el basmak Kur'an gibi kutsal kitaplardan birinin üzerine elini koyarak yemin etmek.

el başı Yol gösteren, idare den; oyunda baş olan.

el bende Tekrarlanan oyunda başlama hakkı veya sırsı bende.

el bezi İslatılarak el silmeye yarayan bez.

el bir etmek Aynı düşüncede birleşmek.

el birliği Bir işi daha çabuk ve daha iyi yapmak için birleşme, dayanışma, beraberlik.

el cep etmek Para çıkarmaya davranmak.

el çabukluğuyla Bir işi başkalarının gözü önünde, onlara hissettirmeyecek çabuklukla yapabilme ustalığı.

el çekmek Memur hk. işinden uzaklaştırılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

el çırpamak Birini çağırmak için ellerini birbirine vurmak.

el daldan kaymak Güvенеceği yer kalmamak, dayanak bulamamak, kimsesizlik.

el darlığı Parasızlık, para darlığı, yoksulluk.

el değdirmek Değmek.

el değıştirmek Bir kimseden başka bir kimseye geçmek; sahip değıştirmek.

el değmemiş Saf; henüz dokunulmamış, hiç kullanılmamış.

el elde bal balta 1. Eldeki para ancak giderleri karşıladı; elde bir şey kalmadı; hepsi tükendi. **2.** Yapılan işin sonunda ne kar, ne zarar edildi; eldeki parayla masraf birbirine denk geldi.

el elden üstün olmak Herkesin, her şeyin kendinden üstünü olmak.

el ele vermek Bir işi gerçekleştirmek için birleşmek. (Az.Tr., T.Tr.)

el eliyle yılan tutmak Güç ve tehlikeli işi kendisi yapmayıp başkasını öne sürmek.

el emeği Bir işte harcanan emek; elle çalışma ve çalışmanın karşılığı.

el emeği, göz nuru Çalışarak, bizzat işleyerek yapılan iş; el emeği harcanarak, göz nuru dökülerek yapılan iş.

el ense çekmek/etmek Güreşte baş parmağı, gırtlığa, dört parmağı enseye geçirip rakibini yıkmaya çalışmak.

el ermez güç yetmez Ulaşılması, elde edilmesi çok güç; bir işi yapamaz, başaramaz duruma gelmek; güçsüz; hem çok uzakta, hem de çok zor.

el ermez, göz görmez Çok uzakta olmak.

el etek çekilmek Ortalıkta kimse kalmamak.

el iyisi Yakınlarından çok başkalarının yardımına koşan kimse.

el kadar Küçücük; çok küçük, pek küçük.

el kaldırmak 1. Eliyle vurmak eyleminde bulunmak. **2.** Oy verme veya söz isteme sırasında eliyle işaretle bulunmak; kabul veya reddettiğini göstermek. (Az.Tr., T.Tr.)

el katmak Yapılmakta olan bir işe karışmak; araya girmek; yapılmasına yardım etmek, katkıda bulunmak.

el kesmek Ayak çekmek; engel olmak, korumak. (Az.Tr., T.Tr.)

el kimde? Şu anda oyun oynama sırası kimde?

el kiri Elde kalmayan, kolayca elden çıkarılan şey, para.

el koymak 1. Üzerine almak, mesuliyetini yüklemek. **2.** Hükümet, idare, bir malı, bir kuruluşu emri altına almak. **3.** Sahip çıkmak.

el ovuşturmak 1. Bir kimse karşısında saygılı durum takınmak. **2.** Telaş ve heyecandan ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek.

el pençe divan durmak Saygılı bir şekilde emre hazır beklemek; tam bir teslimiyetle, tam bir bağlılıkla emre amade olmak, ayakta beklemek.

el sallamak Çağırarak, davet etmek, istemek.

el sıkmak Selamlaşmak için bir kimsenin elini tutmak.

el uzatmak 1. Dokunmak, almaya kalkışmak, almak. **2.** Bir işi yapmaya teşebbüs etmek. **3.** Yardım etmek, yakınlık göstermek. **4.** Karışmak, karıştırmak veya bozmak üzere müdahale etmek. **5.** Yayılmak, sirayet etmek.

el uzunluğu Hırsızlık.

el üstünde Değerli.

el üstünde gezmek Makbul, aziz olmak.

el üstünde tutmak/gezdirmek Bir kimseye çok sevgi, saygı göstermek.

el verir ki Yeter ki.

el vermek 1. Tarikatta yetişmiş müride müritçe yol gösterme, izin vermek, müritliğe kabul etmek. **2.** Ustanın yardımcısına iş kurma yetkisi tanımak **3.** Uygun, yeterli olmak, yetmek, kafi gelmek. **4.** Birine yardım etmek. **5.** Kağıt oyunlarında karşısındakine oyun üstünlüğü tanımak. (Az.Tr., T.Tr.)

el vurmamak Dokunmamak; savsaklamak; bir işi yapmaya başlamamak, yanaşmamak.

el vurup etek silmek Uğraştığı bir işi kesin olarak bırakmak.

el yatkınlığı Eli işe alışmış olma durumu; bir işi yapabilme tecrübesi.

el yazısı Bir kimsenin kendi eliyle yazdığı yazı.

el yazması Basma olmayıp yazma olan kitap.

el yıkamak Bir işle ilgisini kesmek, onunla uğraşmaktan vazgeçmek.

el yordamı ile 1. Bakmadan, bulunduğu yeri tahmin edip elle yoklayarak bilinip anlamadan, şüursuz bir şekilde, tesadüfen. **2.** El alışkanlığının yardımıyla; elle yoklayarak; görmeden.

el yüzüne bakmamak Utancından hiç kimse ile görüşmemek.

el/avuç açmak 1. Birinden yardım, para istemek. **2.** Oyunda kağıt açmak.

elde avuçta bir şey kalmamak Parasını, malını harcıyıp tüketmiş olmak.

elde avuçta olmamak/kalmamak Tamamen yoksullaşmak, harcıyacak bir şeyi kalmamak.

elde bir Olacağı muhakkak, garanti, gerçekleşmesi kesin olarak bilinen.

elde bulunan Hazır bulunan, var olan; sahip olunan.

elde etmek 1. Bir şeye sahip olmak, kazanmak, kazançlı çıkmak. **2.** Tarafsız veya başkasına bağlı olan bir kimsenin kendinden yana olmasını sağlamak.

elde kalmak Satılmamış, tüketilmemiş olmak.

elde olmak Yapabilir olmak.

elde tutmak Sahibi olsun olmasın, bir şeyi saklamak ya da o şeye hakim olmak.

elde yok avuçta yok Yoksul; ne malı ne parası var.

eldeki hamuru iyi yoğurmak Mevcut olanakları iyi değerlendirmek.

elden ağza yaşamak Yoksulluk çekmek; günlük kazancı ancak günlük harcamasına yetmek.

elden almak Araya aracı girmeden doğrudan ilk sahibinden almak.

elden ayaktan düşmek/kesilmek/kalmak İhtiyarlamak, güçsüzleşmek, yürüyemez olmak, çalışamaz hale gelmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elden ayrıkısı Başkalarına benzemeyen, el aleminden ayrı davranış.

elden çıkarmak Sahip olduğu şeyi satmak, karşılığını alarak vermek; başkasına devretmek.

elden çıkmak Sahip olunan bir şeyi herhangi bir yolla kaybetmek; malı olmaktan çıkmak, satılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden düşme Az kullanılmış, sahibinden ucuza alınmış.

elden düşürmek Kullanmaya ara vermek, eskisi kadar çok ilgilenmemek.

elden ele dolaşmak/gezmek İlgi çekmesi dolayısıyla birçok kimse tarafından alınıp bakılmak; kullanılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden ele düşmek Değişik insanların elinde olmaktan değer kaybetmek.

elden geçirmek 1. Bir şeyi inceleyip düzeltmek, onarmak, temizlemek. **2.** Çok sayıda şeyleri tek tek ele alıp ne durumda olduklarını yoklamak, kontrol etmek.

elden gel 1. Hemen ver; peşin öde. **2.** Çok iyi iş yaptın, aferin.

elden geldiği kadar Olanaklar ölçüsünde.

elden geleni eksik etmemek Bütün olanakları cimrilik yapmadan kullanmak.

elden gelmek 1. Becerebilmek, yapabilmek. **2.** Ödemek ya da vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

elden gelmemek Yapılması mümkün olmamak.

elden gitmek Bir şey kaybedilmiş olmak, o şeyden mahrum kalmak.

elden kaçırmak Elde edilebilecek bir şeyi yitirmek, ondan yararlanamamak.

elden kovuşturmak Resmi bir işin evrakını ilgili bulunan kişinin masa masa gezdirip sonuca gitmesini sağlamak.

elden koymak/bırakmak Sıkı tutmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden koymamak Hep elde tutmak, bırakmamak. (Az.Tr., T.Tr.)

elden ne gelir? Yapılacak bir şey yok.

ele alınır İşe yarar, yarar, oldukça iyi.

ele alınmaz/alınamaz Çok kötü durumda, işe yaramaz.

ele almak 1. Başlamak, üzerinde çalışmak, incelemek. **2.** Kontrolü altına almak. **3.** Fena dövmek. **4.** Bir şeyi inceleyip eleştirmek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele avuca sığmamak Kural, ölçü tanımamak; söz dinlememek; şımarık, taşkın, yaramaz davranışlarda bulunmak; baskı altına alınamaz; söz ve nasihat dinlemez olmak.

ele ayağa düşmek Yalvarmak, aman dilemek. (Az.Tr., T.Tr.)

ele ayağa kapanmak/sarınmak Çok küçültücü tarzda ısrarla yalvarmak.

ele bakmak 1. Avuç içindeki çizgilere bakarak anlam çıkarmak; fala bakmak. **2.** Birisinden gelecek yardımı beklemek.

ele geçirmek Tesir ve hakimiyeti altına alınmak, yakalanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele geçmek El ile tutulabilir olmak, yakalanmak; tutulmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele gelmek Tutulabilir şekilde olmak.

ele getirmek Bulmak, elde bulundurmak, kazanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ele güne karşı Herkese, özellikle yabancılara karşı.

ele vermek 1. Suçluyu veya suçu haber vermek, teslim etmek. **2.** Belli etmek, gizli bir şeyi herhangi bir şekilde ortaya çıkarılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli açık Cömert, para harcamaktan çekinmeyen.

eli ağır 1. Çabuk iş yapamayan. **2.** Vurduğu zaman fazla acıtan.

eli ağzına yetmemek Kazancı boğazına, yiyip içmesine yetmemek.

eli akçe tutmak Tutumlu olmak.

eli alışmak 1. Bir işte ustalaşmak. 2. Herhangi bir davranışı alışkanlık haline getirmek.

eli armut devşirmek/toplamak Kavgada vurana karşılık vermek.

eli arşa varıncaya kadar Konunun dışındaki işleri halledinceye kadar.

eli aştta, gözü oynasta Yapılması gereken işte dikkatli olmayıp, başka şeylerle ilgilenmekte.

eli ayağı bağlı olmak Özgür olmamak; istediğini yapamayacak durumda olmak.

eli ayağı buz kesilmek Ansızın aldığı bir habere üzülerək iş yapamayacak bir durgunluk içine girmek; şaşkınlıktan bir şey yapamamak.

eli ayağı dolaşmak Heyecandan, korkudan, telaştan ne yapacağını şaşırarak, karışık iş yapmak.

eli ayağı düzgün Görünüşçe kusursuz, iş görebilir, elinden iş gelir kimse.

eli ayağı gevşemek Sıcaktan, telaştan, korkudan hareket etme gücü azalmak.

eli ayağı kesilivermek/kesilmek Çok heyecanlanmak, dermansız kalmak.

eli ayağı olmak Birinin yardımcısı olmak; işlerini üzerine almak.

eli ayağı titremek Korku, sinir, üzüntü gibi nedenlerle heyecanlanmak.

eli ayağı tutmak Sağlıklı bulunmak, çalışabilir durumda olmak.

eli böğründe kalmak 1. Umduğunu, aradığını bulamamak. 2. İş yapamaz hale gelmek, çaresiz kalmak.

eli çabuk Becerikli; çalışkan; aceleci; çabuk iş gören.

eli çabuk eline diline perhizi olmamak Güvensizlik yaratacak kadar hileci olmak, ne söylediğine dikkat etmemek.

eli dar/darda olmak Para sıkıntısı çekmek.

eli değmek/erişmek Bir şey yapmaya zaman ve fırsat bulmak.

eli dert görmemek Sağlıktan yoksun kalmamak.

eli dursa ayağı durmaz Çok başarılı, hareketli, yaramaz, söz dinlemez.

eli düzgün Becerikli; elinden iyi iş gelebilen, iyi iş yapan.

eli ekmek tutmak/ekmeğini eline almak Geçimini kazancıyla sağlayacak duruma gelmek.

eli ermez, gücü yetmez Çaresiz, güçsüz, zavallı.

eli geniş olmak Cömert, geçimi iyi olmak; para harcamayı sevmek.

eli genişlemek Bolca paraya kavuşmak; para sıkıntısını atlatmak.

eli hafif Acıtmadan, incitmeden iş gören.

eli hamur karnı aç Kendi çalışmasından yararlanamayan; emeği boşa giden.

eli iki yanına gelmek 1. Ölmek. **2.** Öldükten sonra hesap vermek.

eli işe yatmak Bir iş yapmaya alışkın, becerikli olmak.

eli işte, gözü oynasta İş yapar gibi görünüyor, ama akli başka yerde, havai.

eli kalem tutmak 1. Yazı yazmayı bilmek. **2.** Duyduğunu, düşündüğünü güzel bir anlatımla yazabilmek.

eli kırılmak 1. Eli yatkın hale gelmek. **2.** Başkasına artık zarar vermemek.

eli kısa Aciz, güçsüz, beceriksiz.

eli kolu bağlı Çaresiz, engelli.

eli kolu dert görmesin Daima sağ salim olsun.

eli kolu/ayağı bağlı olmak/kalmak Çaresizlik içinde olmak; yapması gereken işi engeller yüzünden yapamaz halde olmak; çaresiz olmak.

eli koynunda 1. Boş, işsiz. **2.** Çaresiz. **3.** Kimsenin işine karışmaz, sessiz.

eli koynunda kalmak Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli kulağında Olması veya gerçekleşmesi çok yakın.

eli kurumak Eli bir iş göremez olmak; eli tutmaz olmak.

eli maşalı Çaçaron; edepsiz; kavgacı; saldırgan.

eli nurdan kopmak Sevap kazanmak, hakkın rızasını almak.

eli olmak Bir işe karışmış olmak, onunla gizli bir ilgisi bulunmak; bir işin meydana gelmesinde payı bulunmak; bir işte gizlice bilgisi olmak; gizli ilişkisi olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eli öpülür adam Saygı duyulan kişi.

eli para görmek/tutmak Parası olmak, para kazanmaya başlamak.

eli pek/sıkı olmak Borcunu kolay kolay ödememek; kolay para harcamamak.

eli silah tutmak Silah kullanmasını bilmek.

eli sopalı Çaçaron; dayak da atan sert yönetici; gücüne güvenerek şunun bunun hakkına tecavüz eden, zorba.

eli tartısız olmak Karar bilmemek, takdir etmemek.

eli taş altında kalmak Çaresiz kalmak.

eli uz Becerikli; maharetli; usta; hünerli, becerikli.

eli uzun olmak 1. Nüfuzlu etkinliği olan. **2.** Fırsat buldukça hırsızlık yapan.

eli üstünde olmak Çok değer vermek.

eli varmamak/gitmemek 1. Kıyamamak. **2.** Bir işi yapmak için isteği olmamak; gönlü razı olmamak; yapmaya yanaşmamak.

eli yakasında olmak Birisinden hakkını istemek.

eli yatkın olmak Eli bir işi yapmaya alışık olmak, becerikli olmak.

eli yatmak/eli işlemek İş yapmak, üretken, hamarat olmak.

eli yerden gökten kesilmek Hiçbir yerden yardım görememek.

eli yetmemek Olanaklar el vermemek.

eli yordamlı Becerikli.

eli yufka Parasız, geçimi dar, güçlkle geçinebilen.

eli yumuk katı canlı Cimri; merhametsiz.

eli yüreğinin üstünde olmak Kötü bir sonuç çıkacak diye kaygı ile beklemek.

eli yüzü düzgün/düz olmak Usul, yol bilir; çirkin sayılamayacak kadar güzel.

eli, ağzında kalmak Çok şaşırarak, şaşırıp kalmak.

elim iyiliğine Gösterdiğim yer dert görmesin, onun rahatsızlığı burada.

elime geçersin Sana haddini bildireceğim an bir gün mutlaka gelir; o zaman sana yapacağımı bilirim.

elimi sallasam ellisi başımı/belimi sallasam tellisi/bellisi İsteddiğim an istediğim kadar isteklim çıkabilir; bunun için de benim bir işaretim yeter.

elin gözündeki çöpü görüp kendi gözündeki direği/merteği görmemek Başkalarının en ufak kusuruna dikkat edip gördüğü halde kendi kusur ve eksikliklerinin farkında olmamak.

elinde avucunda ne/neyi varsa Bütün maddi gücüyle; bütün malı mülküyle.

elinde bulunmak Bir şeye sahip olmak.

elinde büyüme Bir kimsenin bakımı altında, yakınında büyüme; yetişme.

elinde değil Olanaklı değil.

elinde ekşime Bir işi sonuçlandıramamak, sürüncemede bırakmak; elinde kalmak; savsaklamak.

elinde kalmak 1. Satmak istediği bir şeyi satamamak; elden çıkarmayı başaramamak. 2. Birinin bakımında, gözetiminde, yönetiminde olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinde/dilinden incinme Kaba söz ya da davranışlarla üzülme

elinde/elde olmak Yapabilir durumda olmak; bir işi yapması isteğine bağlı olmak; bir işi istediği takdirde yapabilecek kuvvet ve iktidarda olmak.

elinden bir kaza çıkmak İstemediği halde birinin yararlanmasına veya ölümüne sebep olmak.

elinden bir şey gelmemek 1. Bir şey yapamayacak kadar çaresiz olmak. 2. Beceriksizliği yüzünden iş yapmayı bilmemek.

elinden bir şey kurtulmamak Her işte başarılı olmak.

elinden çekmek Birisinden ya da bir şeyden çok bıkmak, ağlamak.

elinden çıkmak Emek birine ait olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden düşürmemek Sürekli elinde tutup kullanıyor olmak; yanında taşımak.

elinden geleni ardına koymamak/bırakmamak Yapabileceği her şeyi yapmak.

elinden geleni yapmak Bir işi bilgisinin, becerisinin, gücünün yettiğince yapmak.
(Az.Tr., T.Tr.)

elinden gelmek Başarmak; becerebilmek, yapabilecek durumda olmak; gücü yetmek. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden gelse bir kaşık suda boğmak Zayıf tarafını bulduğu anda kötülük yapmak.

elinden hiçbir şey/uçan kuş/uçanla kaçan kurtulmamak Çok becerikli, hünerli olmak.

elinden içmek İkramını kabul etmek.

elinden iş çıkmak/gelmek Yaratıcı, üretken olmak.

elinden kabuklu koz yenmez Çok pis; temizlik bilmez bir kişidir.

elinden kurtulmak Birinden kaçmak; sıyrılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinden tutmak Birine yardım etmek; onu güçlüklerden kurtarmak; birinin ilerlemesine yardım etmek; kayırmak.

elinden uçmak Kaybetmek; elden kaçırmak.

eline ağır 1. Borcunu vermek istemeyen, borcunu geç ödeyen, borcuna sadık olmayan. **2.** Uyuşuk.

eline almak 1. Buyruğu altına almak. **2.** İş kendi yapmaya başlamak.

eline ayağına düşmek/kapanmak/sarılmak Çaresizliği sebebiyle sığınmak, ayağına kapanıp yalvarırcasına bir dilekte bulunmak.

eline bakmak Bir kimsenin yardımıyla geçinmek, ondan yardım beklemek.

eline çabuk Aceleci; becerikli; çabuk iş gören.

eline doğmak Aile dostu olarak, birini çocukluğundan beri yakından tanımak.

eline düşmek/geçmek 1. Birinin idaresi, kontrolü ve terbiyesi altında bulunmak. **2.** Hakimiyeti altına girmek, esir olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline eteğine doğru Ahlaken mazbut; çok terbiyeli; dürüst, hırsızlığı, namussuzluğu yoktur.

eline eteğine sarılmak Aşırı derecede yalvarmak; çok yalvarmak.

eline fırsat geçmek/düşmek Değerlendirilebilecek olanakları yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline geçmek/girmek Edinmek, elde etmek, kazanmak; bulmak; rastlamak; yakalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

eline kalmak Bir kişiden başka kendisine yardım edecek kimse bulunmamak.

eline sağlık Kişinin hep sağlıklı olmasını dilerim.

eline sıkıştırmak/tutuşturmak Kimseye hissettirmeden birine bir şey vermek

eline su bile dökemez Onunla yarışması, onunla denk olması mümkün değil.

eline tetik 1. Çabuk iş gören. **2.** Elinden yanlış iş çıkmayan.

eline vur ekmeğini ağızdan al Miskin, pısrık, sessiz, zavallı.

eline vur ekmeğini al Miskin, pısrık, sessiz, zavallı.

eline yüzüne bulaştırmak Bir işi doğru düzgün becerememek.

eline/ele geçirmek 1. Yakalamak. **2.** Elde etmek; edinmek.

elini Allah'a açmak Sadece Allah'tan yardım istemek, dua etmek.

elini ayağını çekmek/kesmek Artık gitmez, uğramaz olmak.

elini ayağını kesmek Devamlı olarak gittiği bir yere artık uğramaz, gitmez olmak.

elini bırakıp ayağına sarılmak Normal yalvarma sınırlarının ötesinde aşırı yalvarmak.

elini bırakıp ayağını, ayağını bırakıp elini öpmek 1. Aşırı yalvarmak. **2.** Çok sevdiğini göstermek.

elini cebine atmak 1. Cebinden acele bir şey çıkarmaya davranmak. **2.** Para çıkarmaya davranmak.

elini çabuk tutmak Çabucak bitirmeye çalışmak, acele etmek.

elini eteğini çekmek Bir iş veya bir mesele ile alakasını kesmek, ilgilenmez olmak.

elini kalbine/göğsüne/vicdanına koymak Doğruluktan ayrılmamak; adaletle hareket etmek; adaletten ayrılmamak.

elini kana bulamak/bulaştırmak Birini yaralamak, öldürmek.

elini kesmek Engel olmak.

elini kolunu bağlamak Bir kimseyi bir şey yapamayacak duruma getirmek, engel olmak.

elini kolunu sallamak Herhangi bir engele takılmaksızın, serbest bir şekilde dolaşmak.

elini kolunu sallaya sallaya gelmek/gezmek 1. Bir yere eli boş, hiçbir hediye götürmeden gitmek. **2.** Bir işten sonuç almaksızın dönmek. **3.** Hiçbir engelle karşılaşmadan, hiç kimseden korkmadan serbestçe gezmek.

elini oynatmak 1. Gereken yere para harcamaktan çekinmemek. 2. İşi çabuk yapmak; elini çabuk tutmak.

elini öpüp başına koymak Büyüklüğünü kabul etmek.

elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi Aradığı nitelikte kişileri istediği zaman bolca ve kolayca bulabilir.

elini sıcak sudan soğuk suya değdirmemek/sokmamak Çok rahat bir hayatı olmak; hiçbir ev işine el sürmemek, çok nazlı büyütölmüş olmak.

elini sürmemek 1. Eliyle dokunmamak. 2. Bir işi beğenmeyerek, kendine yakıştırmayarak yapmamak; tenezzül etmemek.

elini şakağına koymak Ciddi bir şekilde düşünmeye başlamak.

elini uzatmak Yardım etmek.

elini veren ayağına alamaz Birine verilen şeyi geri almak hemen hemen imkansız gibidir; kendisine küçük bir yardımda bulunandan o, büyük çıkarlar sağlar, onu ağır zararlara uğratar.

elini veren kolunu alamaz Taviz veren suiistimal edilir.

elini veren parmağını eksik alır Emanet olarak aldığıni geri vermez, verse bile işe yaramaz duruma getirir.

elini vicdanına koyarak konuşmak/söylemek Doğru, hakça, nesnelce konuşmak; tarafsız söylemek.

elini yıkamak/el yumak/el yıkamak Bir şeyden o şeyle ilgisini kesmek, uğraşmaktan vazgeçmek.

elini yüzüne almak Birisine ricada bulunmak için utanarak kendisini zorlamak.

elinin altında olmak 1. İsteddiği ve ihtiyaç hissettiğı bir şeye her an sahip olabilmek. 2. Yakınında bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

elinin hamuruyla erkek işine karışmak Kadınlar için başa çıkamayacağı, beceremeyeceğı işlerle uğraşma; onları yapmaya çalışmak; erkeklerin yapması gereken işleri yapmaya kalkışmak.

elinin kiri, yüzünün karası Utanç sebebi.

elinin körü Bu soruları kes artık; çünkü çok kötü konuşacağım.

elinle ver, ayağıyla ara Bir şeyi ödünç aldıktan sonra iade etmez.

eliyle koymuş gibi bulmak Bir şeyi fazla aramaksızın tahmin edilen ve tarifli yapılan yerde bulmak.

eliyle koynunun arası kırk yıllık yol Eli kesesine uzanmaz; çok cimridir.

elle tutulacak tarafı/yeri kalmamak Sağlam herhangi bir yanı kalmamış olmak.

elle tutulur, gözle görülür Göz önünde, çok belirgin, çok açık.

ellenmiş dillenmiş İffetsizliği herkes tarafından bilinen; dile düşmüş, namusu kirlenmiş kadın.

eller iyisi, evler ağrısı Başkalarının işine koşar, yakınlarına yardım etmez, sıkıntı, üzüntü verir.

eller yukarı Ellerini yukarı kaldırarak teslim ol.

ellerde gezmek **1.** Elden ele dolaşmak. **2.** Değerli, hatırlı olmak; çok sevgi, saygı görmek.

elleri nasır bağlamak Ellerini ağır işlerde uzun süre kullanmış olmak; elleri sertleşmiş olmak.

ellerim yanıma gelecek Nasıl olsa öleceğim; öldükten sonra da Tanrıya hesap vereceğim.

ellerini ovuşturmak Ellerini sürtmek.

eteğini elden bırakmak Tuttuğu bir şeyi artık tutmaktan vazgeçmek.

gayreti elden bırakmamak Gevşekliğe düşmeden çabasını sürdürmek.

giydiği yakışırken eller bakışırken Gençken, güzelken gerektiği gibi yaşamalı.

göklere el açmak Dua etmek.

harama el sürmek Yasaklanan bir şeye karışmak.

iki eli kanda olsa Ne kadar güç ve sıkışık durumda olursa olsun, işi ne denli ağır ve önemli olursa olsun, bırakamayacağı çok önemli bir iş yapmakta olsa da.

iki eli on parmağı karada Gammaz, kötüleyici.

iki eli şakaklarında düşünmek **1.** Derin düşünceye dalmak. **2.** Ne yapacağını bilememek; kaygılanmak.

iki eli yağlı kara Önüne gelene kara çalan, iftira eden; önüne geleni lekeleyip, kötöleyen, iftira atan.

iki eli yakasında olmak Öbür dünyada hesap günü ondan hakkını istemek; kıyamet günü birinden davacı olmak.

iki eli/on parmağı yakasında olmaz Kıyamet günü, dünyadaki alacağını ister olmak; öteki dünyada birinden davacı olmak.

iki elim yanıma gelecek Bir gün nasıl olsa öleceğim öbür dünyada ceza görmemek için yalan söylemeyelim.

iki elle sarılmak Bağlı; sadık olmak.

ilk elden Baştan, öncelikle.

insan eli değmemiş/dokunmamış Bakımsız kalmış.

işe dört elle sarılmak Bir işi canla başla yapmak; bir işi şevk ve istekle yapmak; önemsemek.

işe el sürmemek Tembel olmak.

işten el çektirmek Bir suçu olup olmadığını tespit etmek için görevliyi araştırma süresince işinden uzaklaştırmak.

iti an taşı eline al Kendinden söz edilen kişi bu konuşmanın üzerine geldiği zaman şaka yollu söylenir.

kalmak.

kantarı elinde, divit belinde Aldatılmayan; açığöz yazar.

kendi eli ile ayağına balta vurmak Kendi kendisine zarar vermek.

kendini ele vermek Bir hareket ya da sözle işlediği bir suçu; yaptığı bir kabahati ortaya koymak.

kendini ele vermek Söz ya da herhangi bir hareketi ile yaptığı bir suçu ya da kabahati ortaya çıkmak.

keseme el vermez Benim için çok pahalı; ödenmesi zor.

kıtlıkta elinde buğday bulunmak Kimsede bulunmayan bir şey kendisinde bulunmak.

kitaba el basmak Elini Kur'an üzerine veya diğer dini, kutsal eserler üzerine koyarak yemin etmek.

kolu uzun, eli ağır Gücü yetişen, kuvvetli, becerikli kimse.

kulağın elinde Müjde.

Kur'ana el basmak Kur'anın üzerine el koyarak ant içmek, yemin etmek.

kuyruğu ele vermek Zayıf tarafını ele vermek.

maşa varken elini yakmak Bir işi halletmek için çeşitli yollar varken, en güç olanı yapıp kendini zarar sokmak.

öp babanın elini Ansızın gelen, elverişsiz ve beklenmedik bir durum; olay.

pabucunu eline vermek Açıkça kovmak, defetmek

parmağı/eli olmak Bir işte, o işte gizli bir etkisi bulunmak.

pişmiş armut gibi birinin eline düşmek Zahmet çekmeden kolaylıkla eline geçmek.

saçı el elinde Kendi başına hareket etmeden yoksun; başkasına tabi, başkasının emrinde, başkasının etkisi altında, kocalı kadın.

sağ eliyle/başının arkasından sol kulağını göstermek 1. Bir işi kestirmeden değil, dolambaçlı yoldan anlatmaya girişmek. 2. Kısa yoldan başarılacak bir işi dolaylı yollardan güçlkle yapabilmek.

sakalı başkasının elinde olmak Başkasının idaresi ve buyruğu altında olmak.

sakalı/sakalını ele vermek Başkasının her dediğini yapmak.

sidiği ile eli yüzü yunmuş Aşağılık, pis adam.

sol eli beklemek Yemeğe geç kalana yemeğin başladığını haber vermek.

şeytan elini çekmiş Çok yaşlıdır; şeytana uyup uygunsuz bir iş yapacak, kötülük düşünecek bir durumu yoktur.

tedbiri elden bırakmamak Tedbirli davranmaya devam etmek.

testisi kırılrsa sapı elinde kalmak Çok talihli olmak.

teşebbüsü ele almak Bir işi yöneltmeye başlamak; ileri atılmak suretiyle bir işi idare etmeye başlamak.

tuttuğu dal elinde kalmak Dayandığı, güvendiği şey ya da kimse çürük çıkmak, önemini yitirmek; talihsiz olmak.

ucunu elinden kaçırmak Zarar ziyan görmek; hesabında yanılmak.

vurmadan kaçmaya eli değmemek İçinde bulunduğu sıkışık durumdan yapmak istediği başka bir işe fırsat bulamamak.

vursam ölecek, vurmasam ekmeğimi elimden alacak Zayıf olmakla birlikte zararlı olabilir; yağ bulamaz aşına, fesleğen sokar başına; kısıtlı imkanlarına rağmen, büyük işler peşinde koşar.

yakayı ele vermek Tutulmak, görülmek, izini belli etmek, kaçamadığından ötürü ele geçmek; yakalanmak.

yapıştığı dal eline gelmek Güvencesini yitirmek.

Ense

Azrail'e el ense çekmek **1.** Çok tehlikeli işler yapmak. **2.** Ağır bir hastalık/kaza geçirip iyileşmek; ölümden dönmek.

el ense çekmek/etmek Güreşte baş parmağı, gırtlığa, dört parmağı enseye geçirip rakibini yıkmaya çalışmak.

ense değil kilise direği/takkeci kalıbı Ensesi, boyunu biçimsiz, kalın.

ense köküne gelmek Gövdeyle başın birleştiği noktaya isabet etmek.

ense yapmak Az çalışıp yorulmamak, dalga geçmek; yatıp dinlenmek, keyfine bakmak.

ensesi kalın **1.** Paralı, varlıklı, zengin kimse. **2.** Paralı olması dolayısıyla sözü geçer, güçlü kimse.

ensesinde bir araba yonca var Uzun saçlı ve pis görünüşlü erkek; hippî tipi erkek.

ensesinde boza pişirmek Eziyet etmek.

ensesinden gelmek Baskı unsuru olmaktan çıkmak.

ensesine binmek Baskı altında tutmak, göz açtırmamak; hüküm altına almak.

ensesine yapışmak Birini yakalayıp sıkıştırmak.

ensesini çevirmek İlgilenmekten vazgeçmek.

ensesini görmek Birinin gittiğini, def olduğunu görmek.

ensesini kaşımak Kararsızlık içinde, kötü kötü düşünmek.

Geniz

genizden konuşmak Burnu sanki tıkalı imiş gibi konuşmak.

Gerdan

gerdan kırmak Kırılmak.

Gırtlak

boğaz/gırtlak derdi 1. Geçinme kaygısı; yaşaması için gerekli olan kazancı nasıl elde edeceğim kaygısı. **2.** Yemek pişirme, hazırlama sıkıntıları.

boğazına/gırtlığına basmak/sarılmak Birine bir şey yaptırmak için zora başvurmak; ister gibi üzerine yürümek; peşini bırakmamak; çok sıkıştırmak; şiddetli bir şekilde mücadele etmek, birbirini yok etmek istercesine saldırmak, boğmak istercesine kavga etmek.

boğazına/gırtlığına kadar borca yatmak/girmek Borcu çok fazla olmak; çok borçlanmak.

boğazından/gırtlığından geçmemek Sevdiği bir kişinin bulunmayışından ötürü yiyeceğini yalnız başına yemekten üzüntü duymak; yiyememek.

boğazını/gırtlığını yırtmak Bütün kuvvetini toplayıp bağırarak, olanca gücüyle bağırarak. (Az.Tr., T.Tr.)

borç gırtlığa çıkmak/gırtlakta olmak Pek çok borcu olmak, borçtan nefes alamaz olmak; kolay kolay altından kalkamayacağı kadar borç almak.

Göbek

acıdan karnına/göbeğine taş bağlamak Çok aç olmak.

açlıktan göbeğine taş bağlamak Aşırı derecede açlık çekmek, ölecek duruma gelmek; çok aç ve sefil durumda olmak.

dokuz göbek Bir ailede dokuz nesil süreci.

göbeği beraber kesilmiş Her işte, her yerde onunla birlikte, ondan hiç ayrılmaz.

göbek havası 1. Göbek atmak için çalınan müzik parçası. **2.** Pek eğlenceli durum.

göbek taşı Hamamlarda terlemek için üzerine uzanılan geniş mermer basamak.

Göğüs

elini kalbine/göğsüne/vicdanına koymak Doğruluktan ayrılmamak; adaletle hareket etmek; adaletten ayrılmamak.

göğsü bağı açık Savunmasız, çıplak.

göğsünde ak kıllar bite/bitsin Çok yaşa.

göğsünü gere gere 1. Kendine güven duyarak, hiç çekinmeden. **2.** Övünerek, iftihar ederek.

göğüs bağı İnsanın boyun ile karın arası ön tarafı.

göğüs boşluğuna bindirmek Göğsüne şiddetle vurmak, çarpmak.

göğüs darlığı Solunumu güçleştiren hastalık.

göğüs geçirmek İçini çekmek, üzüntüyle derin nefes almak.

göğüs germek 1. Zorluklara karşı durmak, bir güçlüğü dayanıp karşı koymak. **2.** İftihara layık görmek.

göğüs göğüse Biri ötekinin karşısında, karşı karşıya gelmek.

göğüs kabartmak İftihar etmek; güçlü olduğunu gösterir davranışlarda bulunmak.

göğüs kavuşturmak Önünü ilikleme; üste giyilen şeyin iki ucu birbiri üstüne gelecek biçimde toplamak.

göğüs kovuğu Göğüs boşluğu.

göğüs tahtası Göğüs kemiği.

göğüs vermek Karşılama, karşı koymak, direnmek.

göğüs, bağır açılmak Giysinin ön düğmeleri açık olmak.

tarihin göğsünde kahraman gibi yatmak Adı tarihe geçmek; ünlü olmak.

Gönül

alçak gönüllü Böbürlenmeyen, büyüklük taslamayan; kibirsiz; kendini olduğundan küçük gösteren; terbiyeli.

alçak gönüllü olmak Büyüklük taslamamak, tevazu sahibi olmak; kendi değerini herkesinkiyle bir tutmak; kendi olduğundan daha aşağı düzeyde saymak.

alçak gönüllülük göstermek Büyüklük taslamamak; kibirsiz davranmak.

alçak gönüllülük Kendini olduğundan aşağı düzeyde görmek.

Allah gönlüne göre versin İyilik yapan bir kimseye, onun da iyilik görmesini dileyen söz.

ayran gönüllü Bir şeyden çabuk cayan; çabuk aşık olan ve çabucak vazgeçen.

bağırına/gönlüne/içine ateş düşmek Derin acı duymak.

candan gönülden İçtenlikle, samimiyetle.

canı gönülden/yürekten İçtenlikle, çok isteyerek.

canı/canü gönülden Büyük istekle.

can-ü/canı gönülden Memnuniyetle, isteyerek, razı olarak.

deli gönül Sevgi işlerinde muhakeme ve mantık dinletemeyen, sevgiye sınır tanımayan.

divane gönül Söz dinlemeyen gönül.

geniş gönüllü Olayları hoş karşılayan, hoşgörülü.

gönlü açık İçten, samimi.

gönlü açılmak Sevinmek; rahatlamak, huzur bulmak, ferahlamak.

gönlü akmak Bir şeye, birine karşı çok fazla ilgi duymak; birine aşık olmak birine karşı güçlü bir sevgi duymak.

gönlü alçağa akmak Alçak gönüllü davranmak.

gönlü alçak olmak İnsanları ayırmaksızın samimi davranmak.

gönlü bulanmak **1.** Kusacak gibi olmak; midesi bulanmak. **2.** İçine bir tasa ve üzüntü çökmek. **3.** İşkillenmek, kuşkulanmak, tasalanmak.

gönlü büyük Gururlu, onurlu.

gönlü çekmek İmrenip istemek, istek duymak; arzulamak.

gönlü kara Alçak; başkalarının iyi durumda olmasını istemeyen; başkalarının kötülüğünü isteyen. (Az.Tr., T.Tr.)

gönlü kararmak Hayata karşı sevgi ve yaşama gücü azalmak; hiç bir şeyden tat alamaz olmak.

gönlü katı Merhametsiz, sevgisiz.

gönlü kaymak Birine aşık olmak; birinden hoşlanmak, birini sevmek.

gönlü kırılmak İncinmek, üzülmek.

gönlü olmak **1.** Sevip istemek içinden gelerek kabul etmek. **2.** Razı olmak; kabullenmek.

gönlü paslanmak Sevemeyecek kadar yılgın olmak.

gönlü rahat olmak Sıkıntı ve üzüntüden uzak olmak.

gönlü razı olmak Kabul etmek.

gönlü razı olmamak Hiç istememek.

gönlü şad olmak Mutlu olmak.

gönlü takılmak 1. Aşık olmak, sevmek. **2.** Bir şeye aşırı ilgi duymak.

gönlü tez Aceleci; ıvecen; tez canlı.

gönlü tok Azla yetinmesini bilen, fazla mal ve kazançta gözü olmayan. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönlü tok gözü görmez olmak Eskisi gibi itibar etmemek.

gönlü yatmak Aklına uygun gelmek, razı olmak.

gönlü yufka Merhametli, güçsüz, hassas. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönlü/gözü tok Fazla mal ve kazanç peşinde olmayan, ihtiraslı olmayan.

gönlü/hatırı kalmak Gücenmek, darılmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönlüm yoktur vermeye un sererim örmeye Yapmak istemediği şey için gösterdiği sudan bahane.

gönlümün sultanı Sevgilim.

gönlünde cehennem ateşi kaynarken/yanarken yanağı gül açmak Çok dertli ve kederli olduğu yüzünden belli olmamak; sararıp solmak.

gönlünden geçirmek/geçmek Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı içinden geçirmek; düşünmek.

gönlünden kopmak Temiz ve derin duygu içinde birine bir şey vermeyi veya iyilik yapmayı içtenlikle düşünüp kararlaştırmak.

gönlüne bir ok saplanmak Birden derin bir acı ve keder duymak.

gönlüne girmek Birinin sevgisini kazanmak.

gönlüne göre 1. Canı istediği gibi dilediğine uygun. **2.** İyi kalpliliğine yaraşacak biçimde.

gönlüne od bırakmak Üzmek, acı vermek.

gönlüne su serpmek/sular serpilmek Uzun süre kendini üzen sebep ortadan kalkmak suretiyle iç rahatlığına, feraha kavuşmak.

gönlünü eğlendirmek Birine, bir şeye, bir duruma ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

gönlünü alçak tutmak Mütevazı davranmak.

gönlünü almak/çelmek/kapmak 1. Birini kendine aşık etmek. **2.** Gücenen bir kimseyi güzel bir davranışla sevindirmek; halini, hatırını sorup hoş tutmak; özür dilemek, ilgilenmek. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gönlünü avlamak Birini hayran etmek; sevgisini kazanmak, kendisine aşık etmek.

gönlünü çalmak Birini hayran etmek.

gönlünü etmek/yapmak Razı etmek, hoşnut etmek.

gönlünü hoş etmek **1.** Birine, ona sevindirecek bir harekette bulunmak; istediğini yerine getirerek o kişiyi sevindirmek. **2.** Hayran etmek.

gönlünü kapmak Hayran etmek.

gönlünü kaptırmak/kaydırmak Tutulmak; birine aşık olmak.

gönlünü kazanmak Bir kimsenin ilgisini, sevgisini kazanmak.

gönlünü kemirmek İçin için huzursuzluk yaşamak.

gönlünü kırmak Kaba söz ve davranışlarıyla birini incitmek, küstürmek, gücendirmek, üzme.

gönlünü pazara çıkarmak Bir seçme yapmadan her önüne gelenle rastgele ilişki kurmak.

gönlünü serin tutmak Serin kanlı, soğuk kanlı olmak, hemen heyecana kapılmamak.

gönlünü yakmak Üzmek, acı vermek.

gönlünü yaralamak Gücendirmek.

gönlünü/hatırını hoş etmek İstedikini yaparak birini sevindirmek.

gönlünün arzusuna tabi olmak İçinden geldiği gibi hareket etmek; içinden nasıl gelirse öyle davranmak.

gönlünün dümeni bozuk olmak Gönül işlerinde ağır başlı, onurlu olamamak; tutarsız, kararsız olmak.

gönlünün dümeni Sevgi anlayışı.

gönlünün perdelerini açmak Sırlarını ve duygularını açıklamak.

gönül açıcı Ferahlatıcı.

gönül açıklığı Temiz yürek ve düşence; ferahlık; neşe.

gönül açmak İç sıkıntısını gidermek; ferahlatmak, iç açmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

gönül adamı Duyguları bol, herkese sevgisini veren; herkesi gönülden seven kimse.

gönül akıtmak Aşık olmak, sevmek.

gönül alçaklığı Kendini olduğundan küçük gösterme, alçak gönüllülük.

gönül almak **1.** Birini uygun davranışla, bir armağanla sevindirmek. **2.** Kırgınlığı ortadan kaldıracak biçimde davranmak; kırılmış olan kişiyi memnun edecek harekette bulunmak.

gönül avcılığı Herkesin kalbini, sevgisini kazanma çabası gösterme.

gönül avcısı Başkalarını kendine aşık etmeyi iş edinmiş ve bu türlü hareketten zevk alan çapkın kimse.

gönül avlamak Kendini sevdirmek.

gönül avutmak Kendi kendini teselli etmek.

gönül bağı Aşk ilişkisi.

gönül bağlamak Birine aşık olmak; bütün sevgisini vermek; içten severek bağlanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönül belası Sevgi aşk yüzünden çekilen sıkıntı; aşkın verdiği eziyet.

gönül birliği Birlikte duyulan istek; sevgi, ilgi aşk.

gönül bol/gani Tokgözlü, ihtirassız.

gönül bolluğu Cömertlik, göz tokluğu.

gönül borcu Yapılan iyiliğe karşı kendini borçlu saymak, minnet duymak.

gönül çekmek Sevda çekmek; fazlaca bir istek, arzu duymak.

gönül darlığı Sebebi tam belli olmayan üzüntü.

gönül düşürmek Aşık olmak, bağlanmak.

gönül düşürmek Sevmek, bağlanmak.

gönül eğlencesi Geçici bir ilgi ve sevgi göstererek; insanı eğlendirerek, hoşça vakit geçirmesini sağlayan şey.

gönül eğlendirmek Birine geçici bir ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

gönül ehli Gönülünü Allah'a adanmış, insanlara sevgi ve iyilikle yaklaşmayı gaye edinmiş kimse.

gönül eri Hoşgörülü, açık yürekli, kendisiyle arkadaşlık kurula bilen.

gönül etmek İç rahatlığı vermek, sevindirmek.

gönül gezdirmek/dolaştırmak Bir çok şeyden birini seçme çabasına girmek.

gönül gözüyle bakmak Dünyasal değerlendirmelerin dışında bakmak.

gönül hoşluğu ile Bir zorlama olmadan, gücenip kırılmadan, içten gelerek, sevgiyle; isteyerek, seve seve.

gönül ilişmek/takılmak İlgilenmek.

gönül incitmek Üzmek, kırmak darıltmak.

gönül indirmek Kendisine yaraşır değerde olmayan şeye razı olmak.

gönül kaptırmak Aşık olmak; tutulmak.

gönül karası Acı veren sevgi.

gönül katmak Sevgiyle yaklaşmak.

gönül kazanmak Başkaları tarafından sevilme.

gönül kırıcı Gaddar.

gönül kırmak Gücendirmek; davranışlarıyla birini incitmek.

gönül koymak/komak 1. Birinin sözlerine alınmak; gücenmek; kinci bir söz ya da davranış karşısında küsmek. 2. Sevmek. (Öz.Tr., T.Tr.)

gönül okşamak Birini söz veya davranışlarla sevindirmek; hoşla gidecek nitelikte olmak.

gönül rahatlığı Dirilik, düzenlik, huzur.

gönül rızasıyla Bir zorlama olmadan, gücenip kırılmadan, içten gelerek, sevgiyle; isteyerek, seve seve.

gönüllü gönülsüz Pek gönlü olmadan, yarı istekli, yarı isteksiz olarak.

gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş Gönülsüz, isteksiz yapılan bir işin sonunda bir sorun çıkar.

gözü gönlü açılmak Sevinmek; güzel bir şeyi görüp içi açılıp ferahlık duymak, neşelenmek.

gözü gönlü tok Geçim sıkıntısı içinde olmasına karşın kimseden bir şey istemeyen, güçlkle yardım kabul eden.

gözünden gönlünden silmek Tamamen unutmak, eserini göz önünden, sevgisini gönlünden kaldırmak, çıkarmak.

içi/gönlü daralmak Sıkılmak, bunalmak, sıkıntıya kapılmak.

içi/gönlü kararmak Hakikatleri görmez, bilmez, tanımaz olmak.

kalbini/gönlünü/hatırını kırmak Birini küstürecek kadar çok gücendirmek, üzme.
(Az.Tr., T.Tr.)

kalp/gönül/hatır kırmak/yıkmak Birini üzüp incitmek, gücendirmek.

karaca kuruca, gönlüme görece Başkaları onu çok çirkin de bulsa, o bana aittir ve ben onu çok seviyorum; bana göre güzeldir.

yarım elma gönül/hatır alma Az, ama hoşnut edici.

Göt

göt oynatan kuş gibi Bir dalda durmayan, sürekli olarak iş ve yer değiştiren kişi.

göt/kıç atmak Bir şeyi elde etmek için pek hevesli olmak; elde etmek için her türlü fedakarlıkta bulunacağını belli etmek.

götüyle balık avlamak/yakalamak Çok şanslı olmak.

götüyle gülmek Gülecek değerde bile bulmamak.

kavun değil ki götünü koklayasın/içine bakasın Nasıl bir kişi olduğunu dış görünüşünden anlayamayız ki.

sivrilttiği kazık götüne batmak Kendisi yetiştirdiği kişi kendisine kötülük yapmak.

yağlı göte kuyruk asmak Zengin bir kimseye bol kazanç sağlamak; birçok çıkar sağlanan, iyi kazanç sağlanan yer.

Gövde

ağır gövde İri yarı kimse.

gövde gösterisi Bir fikri savunan küçük bir topluluğun karşı tarafı korkutmak amacıyla yaptıkları gösteri.

gövdesinde canı olmamak Hareketli olmak, bir işe hemen özveri ile koşmak.

gövdeye atmak/indirmek İştahla, oburca yemek

kan gövdeyi götürmek Bir çok ölüm olayı aynı anda olmak; çok fazla kan dökülmek; çok kanlı bir çarpışma olmak.

İlik

iliği sulanmak Acı duymak.

iliğine/içine işlemek/geçmek **1.** Herhangi bir şey üzerinde çok derin etki bırakmak. **2.** Bir tutkunun, alışkanlığın etkisi altına girmek. **3.** Vücudun en derin yerlerine kadar üşümek, yağmurdan iyice ıslanmak.

iliğini kemirmek Son derece üzme, rahatsız etmek.

iliğini/kemiğini kurutmak Birini canından bezdirecek kadar üzme; eziyet etmek; sıkıntı vermek.

ilikleri gevşemek Hoş bir insan, iyi bir durum vb. karşısında çok ilgi duyduğunu açıkça belli edecek tavır göstermek.

iliklerinde duymak Benliğinde iyice duymak.

iliklerine kadar ürpermek Aşırı korkmak, ruhça çok tedirgin olmak.

kanını/iliğini kurutmak Birine pek çok eziyet vermek.

Kaburga

kaburgaları çıkmak/sayılmak Pek zayıflamış olmak; aşırı zayıflığı sebebiyle kaburgaları belli olmak.

Kafa

aklına/kafasına koymak **1.** Birinin aklını çelmek, kıskırtmak; bir düşüncüyü başkasına aşılama. **2.** Bir şeyi mutlaka yapmak için kararlı ve azimli olmak.

aklına/kafasına sığmamak Akı almamak; anlayamamak.

başına/kafasına vur ekmeğini elinden/lokmasını ağızından al Çok sessiz, zavallı, güçsüz.

beynine/kafasına girmek **1.** Bir düşüncüyü uygun bulmak; aklına yatmak; yönlendirmek. **2.** Belletileni iyice öğrenmek; kafasına iyice yerleştirmek, ezberlemek. **3.** Bir kişiyi bir işi yapması için ikna etmeye çalışmak; kandırmak.

boş kafalı Akılsız, bilgisiz; akı olmayan.

çatlak kafa Akıldan yana zoru olan.

dar kafalı Anlayışı olmayan; kavrayışı normal düzeyde olmayan.

dik kafalı Bildiğinden şaşmayan, inatçı, büyük sözü dinlemeyen; geçimsiz; inadından vazgeçmeyen.

dik kafalılık Aksilik göstermek, bir konuda ayak diremek.

eski kafalı Düşünüş ve yaşayış olarak eskiye bağlı olan; günün getirdiği yeniliklere karşı çıkan kimse.

et kafalı Anlayışı kıt, akılsız; aptal.

geri kafalı Eskiye bağlı, tutucu, bağınaz, yenilikleri istemeyen.

horoz akıllı/kafalı Akılsız kimse; aptal.

kabak kafalı/kafa **1.** Aptal, budala. **2.** Saçları ustura ile kazınmış; saçları dökülmüş; dazlak.

kafa adamı İyi düşünen kimseler.

kafa ağrıtmak Söylenmek, boş, değersiz konularla rahatsız etmek.

kafa atmak Kafa ile vurmak.

kafa bulmak Birisiyle alay edip neşelenmek.

kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş Kılık kıyafet neye yarar; akılsızdır, öküz gibi ahmaktır.

kafa dengi Anlayışları, beğenileri, eğilimleri, tutumları birbirine uygun yakın arkadaşlardan her biri.

kafa dinlemek Zihni yoran sorunlardan uzak olmak.

kafa göz yarmak Beceriksizlik göstermek; kabaca davranmak; zarar vermek; kırıp dökmek.

kafa kafaya vermek Baş başa konuşmak, müşterek bir iş için birleşmek; bir konuyu görüşmek üzere birkaç kişi bir araya gelmek.

kafa kağıdı Nüfus cüzdanı.

kafa kalmamak Zihni yorularak çalışmaz olmak.

kafa koparmak **1.** Rüzgar çok sert esmek. **2.** Alışverişte fahiş fiyatla satmak, kazıklamak.

kafa patlatmak Bir konu üzerinde çok düşünmek, zihin yormak.

kafa sallamak İster doğru ya da yanlış, her şeye evet diye cevap vermek; onaylamak.

kafa şişirmek Birini gürültü ve gevezelikle rahatsız etmek; tedirgin etmek; sıkmak.

kafa tutmak Birine boyun eğmeyip dikilmek; karşı gelmek, direnmek, diklenmek.

kafa ütölemek/tütsülemek Bok ve gereksiz konuşarak karşıdakini rahatsız etmek.

kafa yapmak **1.** Yeterli uyuşturucu kullanarak esime noktasına ulaşmak. **2.** Birisiyle alay ederek neşelenmek, matrak geçerek keyiflenmek.

kafa/zihin yormak Bir iş, konu, sorun üzerinde uzun uzadıya düşünmek.

kafadan atmak Bir konuda bilgisi olmadığı halde o konu hakkında gelişigüzel konuşmak; uydurarak söylemek.

kafadan kontak/çatlak Dengesi olmayan, akılsız, düşüncesi kıt, delice işler yapan.

kafadan sakat Akıllı kıt, düşüncesizce, delice işler yapan.

kafası atmak Sinirlenmek, kızmak.

kafası bozulmak Düşüncesine, isteğine aykırı düşen bir duruma canı sıkılmak, kızmak, öfkelenmek; sinirlenmek.

kafası bulanmak **1.** Akıllı karışmak, kafası yorulduğundan, bir meseleyi kavrayamaz hale gelmek. **2.** Akıllıca, zekice işler yapmak.

kafası çalışmak Akıllı, zekası yerinde olmak, zihni iyi işlemek; bir şeyi çabuk kavramak.

kafası dönmek **1.** Sıkışık bir durumda sersemlemek. **2.** Çok kızarak öfkelenmek.

kafası durmak Aşırı zihin yorgunluğu sebebiyle artık hiçbir şey anlamayacak; düşünemeyecek duruma gelmek.

kafası işlemek/çalışmak Zihni çalışmak; akıllı yerinde olmak; bir konu üzerinde doğru düşünebilir olmak.

kafası kalın Zor anlayan, akılsız, kavraması zor kimse.

kafası kazan gibi olmak **1.** Zihni yorulmak. **2.** Çok ve gürültülü şeyler dinlemekten rahatsız olmak; kafası şişmek, başı ağrımak.

kafası kızmak Sinirlenmek; öfkelenmek.

kafası olmamak Anlayışı, kavrayışı kıt olmak.

kafası şişmek Fazla zihni çalışmadan ya da gürültüden ötürü kafası çalışamaz hale gelmek; zihni yorulmak.

kafası takılmak Zihni sürekli olarak bir şeyle uğraşmak.

kafası yerinde olmamak Zihni yorgun olduğundan gereği gibi düşünecek durumda olmamak.

kafası yerine gelmek Sağlıklı düşünebilir olmak; kendini toparlamak, kendine gelmek - akli başına gelmek.

kafası/aklı almamak 1. Akıl erdirememek, olabileceğine inanmamak. 2. Zihin yorgunluğundan anlayamaz duruma gelmek.

kafası/başı dumanlı Hafif içkili, sarhoş.

kafasına çalmak Aşağılayarak bir şey vermek.

kafasına dank demek/etmek Gözü açılmak; öteden beri anlamadığı bir şeyi, bir olayın aracılığıyla anlayıvermek; doğruyu anlamak.

kafasına girmek 1. Düşüncelerini birine aşılayarak onun da kendisi gibi düşünmesini sağlamak; kandırıp yönlendirmek. 2. Bir şeyi öğrenmek.

kafasına koymak Bir şeyi yapmaya kesin olarak karar verip uygun zamanı beklemek.

kafasına söz girmemek 1. Çok anlayışsız, aptal olmak. 2. Çok inatçı olmak.

kafasına uymak Sözüne uymak; bir kişinin ileri sürdüğü fikirler doğrultusunda hareket etmek.

kafasına vura vura İsteyip istemediğine bakmaksızın, zorla; itekleyerek; zor kullanarak.

kafasını kaşıyacak vakti olmamak Çok meşgul olmak - başını kaşıyacak/kaşımaya vakti olmamak.

kafasını kırmak Birini döverek kafasından yaralamak.

kafasını kızdırmak Sataşmak, öfkelenmek, sinirlendirmek.

kafasını koparmak Dalavereli bir işte veya kumarda birinin bütün parasını hileyle almak.

kafasını kullanmak Akıllıca davranmak, aklını kullanmak.

kafasını kurcalamak Düşündürmek, zihnini meşgul etmek.

kafasını sokmak Barınabilecek bire yere yerleşmek.

kafasını su üstünde tutmasını bilmek Gereken tedbirler alındığından sıkıntı çekmemek.

kafasını toplamak Sarhoşluktan ayılmak; sağlıklı düşünebilir olmak.

kafasını yarıp gözünü çıkarmak Beceriksizlik göstermek.

kafasını yarmak Birisini döverek kafasından yaralamak.

kafasının bir tahtası noksan olmak Aklında bir bozukluk, eksiklik olmak; akli yönden bozukluğu bulunmak.

kafasının dikine gitmek Bildiğince hareket etmek; başkasının öğütlerine aldurmamak; hiçbir öğüde kulak asmayarak aklına koyduğunu yapmak.

kafasının taşı atmak Öfkelenmek, kafası kızmak.

kafayı abur cuburla doldurmak Düzeysiz, gereksiz bilgiler edinmek

kafayı bozmak Eskisi gibi sağlıklı düşünememek, delilik belirtileri görülmek.

kafayı bulmak 1. Çakır keyif ya da sarhoş olacak kadar içki içmek. **2.** Uyuşturucu kullanıp esrimek.

kafayı çatlatmak/üşütmek Delirmek, aklını oynatmak.

kafayı çekmek İçki içmek.

kafayı değiştirmek Düşüncesini, görüşünü değiştirmek.

kafayı dumanlamak/tütsülemek 1. İçki içmek; içki içip esrimek. **2.** Uyuşturucu kullanarak esrimek.

kafayı tutmak Tam sarhoş olmak.

kafayı üşütmek Çıldırarak, delirmek, delilik belirtileri göstermek.

kafayı vurmak 1. Hastalanmak. **2.** Uyumak için yatmak.

kaftan kafa hükmetmek Bir yerde hakim olmak.

kalın kafalı Akılsız; aptal; anlayışı kıt olan.

kuru kafa 1. Baş iskeleti. **2.** Akılsız kafa.

kuş kafası gibi Ufak ve güzel yapı.

küt kafa olmak Kalın kafalı olmak.

örümcek kafalı Eskiye bağlı olup yeniliklere düşman olan; geri kafalı, gerici; tutucu.

Kalp

açık yürekli/kalpli Düşündüklerini olduğu gibi söyleyen; gizli yönü olmayan, özü sözü bir (insan); içi temiz (kişi).

elini kalbine/göğsüne/vicdanına koymak Doğruluktan ayrılmamak; adaletle hareket etmek; adaletten ayrılmamak.

fena kalpli Gaddar, başkaları için kötülük düşünen.

hedefin kalbine düşmek Hedefin tam ortasına gelmek.

içi/kalbi kan ağlamak Kederlenmek, belli etmeden çok üzüntü duymak.

içine/kalbine doğmak Olacakları sezmek; tahmin etmek.

iyi kalpli/yürekli Herkes için iyilik düşünen, herkesin iyiliğini isteyen, başkaları için

kalbi aç 1. Sevilmemiş. 2. İnsanca duygulardan uzak.

kalbi atmak Heyecanı kalp atışlarının hızından anlaşılacak.

kalbi bozuk Fesat; kötü istekli olan.

kalbi burulmak İçten üzülmek, kederlenmek.

kalbi çarpmaya başlamak Fazla heyecanlanmak.

kalbi durmak Ölmek.

kalbi kan ağlamak Çok büyük bir acı ve üzüntü içinde bulunmak.

kalbi kanamak Çok acı, üzüntü çekmek; ıstırap çok olmak.

kalbi kararmak 1. Üzüntü, sıkıntı sebebiyle bunalmak, hüznlenmek. 2. Ahlakı bozulmuş, itikatsız olmak.

kalbi kırılmak Üzülmek, gücenmek.

kalbi olmamak Acıma duygusu, merhameti olmamak.

kalbi parça parça olmak Bir olay karşısında çok üzülmek; aşırı ölçüde acıyıp üzülmek.

kalbi parçalanmak Bir olay karşısında çok üzülmek; aşırı ölçüde acıyıp üzülmek.

kalbi yumuşak Acıyan; merhametli kimse.

kalbi yumuşamak Öfkesi geçmek; içi merhametle dolmak.

kalbi zengin Cömert, ihtiyacı olduğunda bunu yok gibi gösteren kimse, gönül zenginliği ile yetinen kimse.

kalbinden alası kazası bulunmamak Temiz yürekli olmak; içinden pazarlıklı olmamak.

kalbine doğmak Bir işin olacağını ya da olduğunu kendine haber verilmiş gibi bilivermek; bir belirti bile yokken ileride olacakları tahmin etmek.

kalbine girmek Karşısındakinin sevgisini kazanmak.

kalbine göre Başkaları hakkında beslediği duygulara göre; istek ve düşüncesine uygun - gönlüne göre.

kalbini açmak Duygularını, eğilimlerini, düşüncelerini birine söylemek; görüş ve duyularını açıklamak, dertlerini dökmek.

kalbini fethetmek/kazanmak İnce bir davranış ve güzel sözle birinin ilgisini çekmek, sevgisini kazanmak.

kalbini okumak İçinden geçenleri bilmek; neler düşündüğünü, neler hissettiğini anlamak; duygularının, niyetlerinin ne olduğunu sezinlemek.

kalbini/gönlünü/hatırını kırmak Birini küstürecek kadar çok gücendirmek, üzme.
(Az.Tr., T.Tr.)

kalbini/kalbinin sesini dinlemek Duygularının etkisinde kalmak.

kalp ağrısı Aşk acısı; aşk nedeniyle duyulan üzüntü.

kalp beşlik/metelik/onluk gibi bozmak Fena halde utandırmak, yüze vurmak; yalanını çıkarmak; fena halde terslemek.

kalp kazanmak Birinin gönlünü mutlu etmek.

kalp kazanmak/fethetmek Kendini sevdirmek; ince bir davranışla güzel bir sözle birinin sevgisini elde etmek.

kalp kırmak Birini incitmek, gücendirmek.

kalp/gönül/hatır kırmak/yıkmak Birini üzüp incitmek, gücendirmek.

kalpleri bir olmak 1. Birbirini sevmek. **2.** Aynı şeyi düşünmüş olmak.

kalpten gelen Yapmacıksız, içten geldiği gibi; samimi.

Kan

ağır canlı/kanlı Tembel, geç harekete geçen; üşengeç; çevik olmayan; uyuşuk, davranış ve hareketlerinde ağır olan, miskin; isteksiz.

ağır kanlı 1. Yavaş ve uyuşuk hareket eden. **2.** Varlığı insana sıkıntı veren, çok sevimsiz, antipatik.

al kanlara boyanmak Yaralanarak birçok yerine kanı bulaşmak; vurularak ölmek.

aralarında kan bağı olmak Aralarında dünürlük, akrabalık olmak.

benzinde kan kalmamak Kansızlıktan yüzü sararmak.

benzine kan gelmek Hastalıktan iyileşir gibi olmak, halsizliği geçmek, kendine gelir gibi olmak; kanlanıp canlanmak.

bir eli kan, bir eli katran Kan dökücü, kara çalıcı, acımasız, kötü; çeşit çeşit kötülükler yapmasıyla tanınmış kişi.

burnundan kan damlamak Çok sıkıntı çekmek, eziyet çekmek, zahmet içinde kalmak.

ciğerinden kan gitmek Derin acılar içinde kıvrınmak.

damarlarında kan tutuşmak Coşmak, galeyana gelmek.

dizlerine kan oturmak Çok fazla yorulmak.

dudağından kan damlamak Çok sağlıklı görünmek; çok sıhhatli olmak.

ekmeğine kan doğramak Bir kimseyi acılar içinde bırakacak davranışta bulunmak.

elini kana bulamak/bulaştırmak Birini yaralamak, öldürmek.

gözleri kan çanağına dönmek Uykusuzluk, kızgınlık, ağlama vb. nedenlerle gözleri çok fazla kızarmak.

gözlerini/gözünü kan bürümek Her kötülüğü yapacak kadar öfkeli ve kinli olmak.

gözü kan çanağı olmak Çok ağlamaktan gözleri kızarmış olmak. (Az.Tr., T.Tr.)

içi kan kuyusu Hep kötülük düşünür.

içinden kan gitmek Çok sıkıntılı ve acılı olmak; dıştan belli etmediği halde içten çok fazla üzülme; keder duymak, gönülden ağlamak.

iki eli kanda olsa Ne kadar güç ve sıkışık durumda olursa olsun, işi ne denli ağır ve önemli olursa olsun, bırakamayacağı çok önemli bir iş yapmakta olsa da.

kalbi kan ağlamak Çok büyük bir acı ve üzüntü içinde bulunmak.

kaleminden kan damlamak Çok dokunaklı, etkili, duygusal yönü kuvvetli, güzel, güçlü yazılar kaleme alan biri olmak.

kan ağlamak Bir zulümden, bir afetten, bir sıkıntıdan, büyük üzüntü duyup çok yakınmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kan akıtmak Kurban kesme k; adadığı kurbanı kesmek.

kan akmak Kanlı bir çarpışma olmak; kan dökülmek.

kan alacak damarı bilmek Kimden ya da nereden çıkar sağlanabileceğini bilmek.

kan bağışlamak Vücudundaki kanın bir kısmını sağlığı tehlikede olan biri kullansın diye alınmasını sağlamak.

kan başa/başına/beynine çıkmak/fırlamak/sıçramak Hiddetlenmek, son derece öfkelenmek, çok sinirlenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan çanağı Göz hk. çok ağlamış, uykusuz kalmış, bu nedenle kızarmış göz.

kan çekmek 1. Huyu ve yüzü akrabalarına benzemek. 2. Akraba için yakınlık duymak.

kan çıkmak Kan dökülmek; kan dökülmesine sebep olacak bir kavga çıkmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

kan davası Geçmişte, aralarında kanlı bir çarpışma olmasından dolayı kökleşmiş bir düşmanlık bulunan iki ailenin karşılıklı kan gütmesi.

kan doğramak Bir işi bozmak; engellemek, bir şeyi ölümsüz etkilemek.

kan dökmek Yaralamak ve ya öldürmek, ölüme yol açmak, kan akmasına sebep olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kan etmek Cinayet işlemek, adam öldürmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan ettim kapına düştüm 1. Sana sığındım, beni koru. **2.** Çok yalvarırım, isteğimi geri çevirme.

kan gelmek Kanamak.

kan gövdeyi götürmek Bir çok ölüm olayı aynı anda olmak; çok fazla kan dökülmek; çok kanlı bir çarpışma olmak.

kan gütmek Akrabasını öldüreni ya da onu yakınlarından birini öldürme duygusu içinde olmak.

kan istemek Öldürülen birinin öcünün alınmasını istemek; ölüm cezası istemek.

kan kardeşi Birbirinin birer damla kanını emmek suretiyle kardeş olduklarını kabul edenlerden her biri.

kan kırmızı 1. Çok kırmızı, kan renginde, kıpkırmızı. **2.** Kötülükte üstün, yaman.

kan kusmak Çok sıkıntı ve zorluk çekmek; fazla eziyete uğramak; üzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan kusturmak Çok eziyet çektirmek; büyük sıkıntı içine sokmak, perişan edercesine hırpalamak.

kan kusup kızılclık şerbeti içtim demek Büyük eziyet ve sıkıntı içinde olduğu halde bunu belli etmemek; çektiği sıkıntıları kimseye sezdirmemek, şikayet etmemek, kendini iyi durumdaymış gibi göstermek.

kan oturmak Çarpma, sıkışma gibi sebeplerle bir damarın çatlamasıyla sızan kan dokular arasına birikip morarmak.

kan revan içinde Her yanından kan akarak; her tarafı kana bulanmış bir halde.

kan ter içinde kalmak Çok çalıştığı, yorulduğu için sırlıslık ter içinde kalmak; yorgunluktan perişan bir duruma düşmek.

kan tutmak 1. Adam öldüren kişi, korku, heyecan gibi sebeplerle olay yerinden dizinin bağı çözülüp kaçamamak; donup kalmak, şok geçirmek. **2.** Kan görünce bayılmak.

kan tükürmek Çok sıkıntı çekmiş olmak.

kan üstüne kan eylemek İntikamını cinayet ile almak.

kan yutmak Çok sıkıntı çekmek; sıkıntı çekmek; eziyete katlanmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

kan yutturmak Bir iş meydana gelinceye kadar, o işi yapana çok sıkıntı vermek. (Az.Tr., T.Tr.)

kan/kanını emmek Sömürmek.

kana boğmak/boyamak/bulamak Art arda birçok cinayet işleyerek, adam öldürerek ortalığı kan içinde bırakmak; çok zulüm yapmak.

kana kana Doyuncaya kadar, doya doya.

kana susamış Gaddar; kavga ve dövüş bahanesi arayan, cinayet çıkarmaya eğilimli, saldırgan.

kanı ağır Ağır canlı, davranışları ağır, sevimsiz, varlığından sıkıntı duyulan kimse.

kanı akmak Birisi tarafından yaralanmak; öldürülmek.

kanı bozuk Alçak; soy yönünden temiz olmayan; soysuz, suçlularla dolu bir ailenin çocuğu olmak.

kanı bozulmak Bir şey, bir kimsenin ar duygularına çok aykırı gelmek.

kanı donmak Korku ve heyecan yüzünden dona kalmak; çok şaşırarak; hareketsiz kalmak.

kanı helal olmak Uğuruna seve seve canını vermek; uğuruna canını verdiğine pişman olmamak.

kanı ısınmak Birinden hoşlanmak; kendine yakın bulmak.

kanı içine akmak Derdini dışarı vurmamak, üzüntüsünü içine atmak.

kanı kanla yıkamak Öldüreni öldürmek suretiyle oç almak.

kanı kaynamak 1. Birine hemencecik bir ilgi, sevgi, yakınlık duymak, içinden gelerek sevmek. 2. Neşeli, coşkulu, hareketli, kıpırdak ve cilveli olmak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

kanı kurumak Sabrı tükenmek; kansız kalmak, üzülme.

kanı kurumuş Acıma duygusu yok.

kanı pahasına Bütün tehlikeleri önceden kabullenerek, amacı uğrunda hayatını tehlikeye koyarak.

kanı sıcak Kendini çabuk sevdiren, sevimli, sempatik, şirin, tatlı, hoş.

kanı soğuk İtici, sevimsiz, soğuk, şirin olmayan.

kanı sulanmak Kansızlığa uğramak.

kanına girmek 1. Birini öldürmek ya da öldürtmek. 2. Bir şeyi zıyan etmek; bir şeyi boşa harcamak.

kanına kast etmek 1. Öldürme hırsı içinde olmak. 2. Kendisinin ölümüne, öldürülmesine yol açacak aşırı hareketler içinde bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kanına susamak 1. Öldürme hırsı içinde olmak. 2. Kendisinin ölümüne, öldürülmesine yol açacak aşırı hareketler içinde bulunmak. (Az.Tr., T.Tr.)

kanını bağışlamak Hayatını bağışlamak, öldürecekken öldürmemek.

kanını emmek Birini acımasızca sömürmek; insaf duymamak; insafsızca sömürmek.

kanını içine akıtmak Sıkıntı ve üzüntüsünü kimseye belli etmemek; dışarıya vurmamak.

kanını içmek Birini öldürmek; can alma kastıyla birine kötülük etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kanını su etmek Aşırı özveride bulunmak.

kanını/iliğini kurutmak Birine pek çok eziyet vermek.

kanıyla ödemek Yaptığı iş hayatına mal olmak; suçunun ve hatasının cezasını ölümüyle ödemek.

kanla/kanlara boyamak Her tarafı kanla kaplamak.

kanlarıyla basmak Öfkelenmek; sövdürecek kadar sinirlendirmek.

kanlı bıçaklı olmak Birbirlerini yaralayacak; kanını dökecek, öldürecek kadar araları açılmak, düşman olmak.

kanlı canlı Sağlıklı ve güçlü; sıhhati yerinde, gürbüz; yüzünden sağlık, güç fişkıran; sapasağlam, dipdiri.

kanlı gömlek Düşmanlık, kin; kanlı olmak - aralarında kan davası bulunmak, bir taraf öteki taraftan birini öldürmüş olmak.

kanlı yaş ile yazmak Büyük keder ve üzüntü içinde yazmak.

kanlı yaş/yaşlar dökmek Büyük bir acı ve üzüntüyle ağlamak.

korkusundan kan işer Aşırı korku duyar.

nabza/nabzına göre kan vermek Birinin hoşlandığı davranışlarla sevgisini kazanmak.

öldürseler kanı akmamak 1. Çok inatçı olmak. 2. Duygularını belli etmemek, soğukkanlı olmak.

rengi uçuk kanı açık Solgun benizli.

senin kanın benden kırmızı mı? Sen benden üstün değilsin, senin benden ne ayrımın ne üstünlüğün var?

sıcak kanlı Cana yakın, sevecen, sevimli.

tavşan kanı Al, koyu kırmızı.

tavşan kanı gibi Çay hk. parlak koyu kırmızı renkte.

taze/yeni kan aşlamak Harekete getirecek yenilik yapmak.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmak.

yüreği kan ağlamak Çok üzülme, büyük acı ve üzüntü içinde olmak.

Karın

acıdan karnına/göbeğine taş bağlamak Çok aç olmak.

aç karnına Henüz bir şey yememişken; mide boşken; aç iken.

ana karnına düşmek Hayata yeniden başlamak.

cim karnından bir nokta 1. Çok bilgisiz, kara cahil; hiçbir alanda bilgisi olmayan; boş kafa. **2.** Kendisine çok değer verilmesini isteyen, her şeyi beğenmeyen kimse.

geniş karınlı Tasasız, hoşgörülü, hazımkar.

gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş Gönülsüz, isteksiz yapılan bir işin sonunda bir sorun çıkar.

karın ağrısı 1. Karın bölgesinde duyulan ağrı. **2.** Çekilmez, sevilmez, geveze kimse; can sıkıcı şey veya kimse, insanı muzdarip eden hal. (*Az.Tr., T.Tr.*)

karın ağrısına uğramak Üzücü olan bir durumla yüz yüze gelmek.

karını almamak Kıskanmak.

karını burnunda Gebeliği çok ilerlemiş; doğurma zamanı iyice yaklaşmış hamile kadın.

karını dümbelek/zil çalmak Çok acıkmak.

karını gitmek/sürmek Büyük abdestini sık sık sulu olarak yapmak; ishal olmak.

karını karış karış yağ bağlamak Büyük bir hoşnutsuzluk duymak.

karını karnına geçmek/yapışmak Açlıktan, bitkinlikten çok zayıflamış olmak; karını içeriye doğru çukurlaşmış olmak.

karını tok gözü aç Aç gözlü, aza kanaat etmeyen; azla yetinmeyen.

karını tok olmak O sözleri dinlemeye ihtiyacı olmamak; onları kanıksamış olmak; inanmamak.

karını tok sırtı pek Geçimi iyi, geliri yerinde, giyimi tam, yaşamı rahat kimse.

karını zil çalmak Çok acıkmış olmak.

karını/yüreği bol/geniş Gamsız, tasasız, hiçbir şeyi dert edinmeyen; kaygısız; ilgisiz; olur olmaz şeye üzülmeyen.

karnından konuşmak/söylemek 1. Duyulmayacak kadar hafif söylemek, ne söylediği anlaşılmamak. **2.** Uydurmak, uydurup söylemek, yalan söylemek.

tok karnına Tok iken, karını tok olduğu halde.

Kaş

çatık kaş/yüz Kızgın; öfkeyi belli eden kaşları birbirine çok yakın ve öfkeli yüz.

dört kaşlı 1. Bıyığı henüz çıkmaya başlayan delikanlı. **2.** Kalın ve gür kaşları olan.
gözün üste kaşın var dememek Her davranışını hoş karşılamak; ses çıkarmamak, her şeyi kabul etmek.

gözünün üstünde kaşın var dememek Birine her davranışını hoş karşılamak ve alınmasına yol açacak hiçbir şey söylememek; birinin her hareketine göz yummak; kusurlarını hoş görmek.

hilal kaş İnce, düzgün, hilal biçimindeki kaş.

kaşının altında gözün var demek Kusur bulmaya çalışmak.

kaşla göz arası/arasında Çabucak, habersiz, fark ettirmeksizin, kimseye sezdirmeden, hemen.

kaşları yaylanmış Kaşları yay gibi olmuş.

kaşlarını çatmak Somurtmak, öfkelenmek, surat asmak; sert bir tavır takınmak; kızdığını kaşlarını gözlerinin üzerine yıkarak belli etmek. (Az.Tr., T.Tr.)

kaşlı gözlü Güzel; yüzü güzel olan.

Kelle

devletsiz kelle Talihsiz baş; şanssız insan.

kelle götürür gibi Mutlu bir haber ulaştırıcakmış gibi gereği yokken çok hızlı koşarak; aceleyle, yersiz bir telaşla.

kelle koşturmak Gereğinden çok övmek; acele etmek.

kelle kulak yerinde Beden yapısı iri ve gösterişli.

kelle kulak yerinde sepet boş, tut kulağından çifte koş Görünüşü olduğu halde, beceriksiz, aptal ve işe yaramaz kimse.

kelle olmak Çok sarhoş olmak.

kellesi koltuğunda olmak Bir işe girişirken ölümünü göze almış olmak.

kellesini istemek Öldürülmesini istemek.

kellesini koltuğuna almak Ölümü göze almak; ölümden çekinmemek.

kellesini ortaya koymak Her türlü tehlikeyi hatta yerine göre ölümü dahi göze almak.

kellesini uçurmak/vurmak Başını kesmek; birinin kafasını gövdesinden kesip koparmak.

kelleye masraf etmek Berbere gidip tıraş olmak.

kelleyi koltuğa almak Bir işe ölümü göze alıp girmek; cesaret, cüret, tehlikeye atılmak, ölümden korkmamak, fedakarlık.

kelleyi vermek Canını bir şey için feda etmek; başı uçurulmak.

pişmiş kelle Daima gülen, sırttan kimse.

pişmiş kelle gibi sırtmak Anlamsızca ve çirkin bir biçimde gülmek.

Kemik

bir deri bir kemik Çok zayıflamış, kuru, güçsüz, çelimsiz. (Az.Tr., T.Tr.)

derisi kemiklerine yapışmak Çok zayıflamak; iğne ipliğe dönmek.

dilin kemiği olmamak Boş boğazlık, döneklık; söylediğinin biraz sonra aksini ileri sürmek.

en iyisinin eğe kemiği kırılınsın En iyi olan bile sağlıktan mahrum olsun.

eti senin kemiği benim Çocuğumuzu günün gereklerine göre yetiştirmen için gerekirse gerektiği kadar dövebilirsin. (Öz.Tr., T.Tr.)

etken yiyip kemikken atmak İşe yaradığı benimseyip kötüleşince bir kenara itmek. (Az.Tr., T.Tr.)

iliğini/kemiğini kurutmak Birini canından bezdirecek kadar üzme; eziyet etmek; sıkıntı vermek.

kemiğine/kemiklerine kadar İyice, tamamen.

kemik atmak Birini susturmak için çok az bir şey vermek; doyumluk vermek.

kemik gibi Sert, bükülmez, kırılmaz, sağlam.

kemik yalayıcı Çıkarıcı dalkavuk; iki yüzlü; yüze gülücü; şaklaban.

kemikleri sayılmak Çok zayıflamış olmak.

kemikleri sızlamak Ölünün huzuru kaçmak, rahatsız olmak.

kemiklerini kırmak Aşırı dayak atmak, çok dövmek.

kol kemiği Omuz başından dirseğe kadar uzayan kemik.

köpeğin ağzına kemik atmak Aleyhte bulunan, bağırıp çağıran belalı birini susturmak için ona bir çıkar sağlamak.

köpek gibi kemik yalamak Onun bunun artığıyla geçinmek.

önüne kemik atmak Oyalamak; kandırmak amacıyla küçük bir pay vermek.

Kıç

göt/kıç atmak Bir şeyi elde etmek için pek hevesli olmak; elde etmek için her türlü fedakarlıkta bulunacağını belli etmek.

kıç atmak **1.** Çifte atmak, arka ayaklarıyla tekmelemek. **2.** Çok istekli olmak; aşır ilgi duyduğunu belli etmek.

kıç attırmak 1. Birisinin ilgisini uyandırmak. **2.** Galip gelmek, üstün çıkmak, yenmek.

kıçı kırık Değersiz, önemsiz kimse.

kıçı tavana vurmak Şaşkınlık içinde kalmak.

kıçımın kenarı Bir kimse için bilgisiz, tecrübesiz; önemsiz, değersiz kimse.

kıçına baka baka Başvurusundan olumlu sonuç alamayıp geri dönerek.

kıçına bakarak Başvurusundan olumlu sonuç alamayıp geri dönerek.

kıçının çatalını indirip bindirmek 1. Kırıtmaq **2.** Bir çıkar elde etmek ya da birisiyle yakınlık kurmak için yaltaklanmak, şirin görünmeye çabalamak.

kıçının kılları ağarmak Yaşlanmak, çok ihtiyarlamak.

kıçının kıllarıyla balık avlamak Çok şanslı olmak, şansı şaşılacak kadar iyi gitmek.

meramı kalaycılık değil kıç çalkalamak/sallamak Maksudı iş yapmak değil, iş yapar görünerek eğlenmektir.

topukları kıçına değmek Süratle kaçmak.

Kıl

bir kılına hata gelmemek Hiç dokunulmamak; tehlikeye sokulmamak; hiçbir yerine bir zarar olmamak; birine veya bir şeye zarar verilmemek.

boynu kıldan ince Çok itaatli, her şeyi kabul eder; verilecek her türlü cezaya razı.

burnundan kıl aldırmmamak En küçük bir eleştiriye ya da itiraza sinirlenip köpürecek kadar gururlu, huysuz ve geçimsiz olmak, kimsenin kendisine söz söylemesine meydan vermemek.

çorbaya kıl düşmek Mide bulandırmak.

diline kıl dolaşmak Serbest ve düzgünce anlatmak; güzel konuşmak.

göğsünde ak kıllar bite/bitsin Çok yaşa.

kamçı kuyruk/kıl Zayıf, güçsüz kişi.

kıçının kılları ağarmak Yaşlanmak, çok ihtiyarlamak.

kıçının kıllarıyla balık avlamak Çok şanslı olmak, şansı şaşılacak kadar iyi gitmek.

kıl çekmek Birini aşırı derecede övmek; dalkavukluk ermek.

kıl gibi İncecik, çok ince.

kıl kadar Çok az miktarda, derecede.

kıl kadar kalmak Bir şeyin oluşuna meydana gelmesine çok az kalmak.

kıl kuyruk Zıppır, delişmen, kaçık, sözünde durmaz, işsiz güçsüz, yalancı serseri.

kıl payı kalmak Bir şeyin olmasına çok az kalmak.

kıldan nem kapmak Alınan olmak; en küçük şeyden alınmak, kırılmak, gücenmek; çabuk üzölmek, fazla hassasiyet göstermek.

kılı kıpırdamamak Aldırış etmemek; durum ve davranışını değıştirmemek; umursamamak; ilgisiz davranmak; bir şeyler yapması beklenen durum karşısında en küçük bir davranışta bulunmamak; kendisinden bekleneni yapmamak.

kılı kırk yarmak Aşırı dikkat, özen ve titizlik göstermek; en küçük ayrıntısına kadar iyice incelemek; küçük ve önemsiz ayrıntılara dikkat etmek.

kılına bile dokunmamak Birine zarar verecek hiçbir davranışta bulunmamak.

kılına dokundurmamak Hiçbir şekilde en ufak ziyan getirmemek.

kılına halel/hata gelmemek En ufak bir zarara uğramamak; en küçük bir zarar dahi gelmemiş olmak.

kılını bile kıpırdatmamak/oynatmamak Hiç etkilenmemek; bir olay karşısında ilgisiz kalmak.

tereyağından kıl çeker gibi Çok kolaylıkla; fark ettirmeden, sessiz sedasız; hür türlü sorumluluk ya da yükümlölükten kolay bir biçimde sıyrılarak.

Kirpik

kirpiğı kirpiğine değmemek Gözüne hiç uyku girmemek; uyuyamamak.

kirpiğı kurumamak Devamlı ağlamak.

Kol

bir kol çengi Nükteli sözleri ve neşeli davranışlarıyla çevresini şenlendiren kimse.

bohçasını eline/koluna/koltuğuna vermek Evden kovmak; işine son verip uzaklaştırmak; horlukla kovmak.

bohçasını koluna alıp kaçmak Eşyalarını toplayıp uzaklaşmak.

dal kol atmak Birçok yerde iş/uğraş örgütü kurmak, şubeler açmak.

eli kolu bağı Çaresiz, engelli.

eli kolu dert görmesin Daima sağ salim olsun.

eli kolu/ayağı bağı olmak/kalmak Çaresizlik içinde olmak; yapması gereken işi engeller yüzünden yapamaz halde olmak; çaresiz olmak.

elini kolunu bağlamak Bir kimseyi bir şey yapamayacak duruma getirmek, engel olmak.

elini kolunu sallamak Herhangi bir engele takılmaksızın, serbest bir şekilde dolaşmak.

elini kolunu sallaya sallaya gelmek/gezmek 1. Bir yere eli boş, hiçbir hediye götürmeden gitmek. 2. Bir işten sonuç almaksızın dönmek. 3. Hiçbir engelle karşılaşmadan, hiç kimseden korkmadan serbestçe gezmek.

elini veren kolunu alamaz Taviz veren suiistimal edilir.

kol atmak 1. Gövdeden ayrılan bir dal bir yöne uzanmak. 2. Çevreye yayılmak, genişlemek, uzamak; uğraşmakta olduğu konu ile yetinmeyerek başka bir konuyu da uğraşı alanı içine almak.

kol başı Çengi takımı, zuhuri oyunu takımı gibi toplulukların reisleri, başları.

kol burmak Galip gelmek.

kol bükme Aciz bir durumda bulundurmak.

kol demiri Bir kapı kapandıktan sonra, dışarıdan açılmaması için arkasına vurulan demir destek.

kol gezmek 1. Bir kişi ya da şey gücünü ve etkinliğini sürdüren bir durum göstermek. 2. Güvenliği korumak amacıyla dolaşmak.

kol işçisi Bedeniyle gören kime, vücutla çalışan işçi.

kol kanat germek/olmak Bir kimseyi korumak; yardımcı olmak.

kol kemiği Omuz başından dirseğe kadar uzayan kemik.

kol kesmek Kuvvet ve güç bırakmamak.

kol kola Yan yana ve kollarını birbirine geçirerek.

kol sallamak Kolları hareket ettirmek.

kol uzatmak Ulaşmak, yayılmak.

kol vermek Destek olmak.

kol vurmak Dolaşmak; gezinmek.

kolları kopmak Ağır bir şey taşımaktan ya da çok iş yapmaktan yorulmak

kolları/paçaları sıvamak Bir işe tüm gücüyle başlamaya hazırlanmak; bir işe girişmek.

kollarını açmak 1. Birini içtenlikle karşılamak, kucaklamaya hazırlanmak. 2. Korumaya, yardım etmeye çalışmak.

kollarını sallaya sallaya gelmek Elleri boş gelmek; gelirken hiçbir şey getirmemek.

kolu bükülmez Güçlü kuvvetli.

kolu kanadı kırık Ümitsiz, aciz.

kolu kanadı kırılmak Parasını ve yardımcılığını yitirdiğinden bir şey yapamayacak duruma gelmek.

kolu uzun Çevresi geniş, sözü geçer, gücü yetiştir; her işi yaptırmaya muktedir.

kolu uzun, eli ağır Gücü yetişen, kuvvetli, becerikli kimse.

koluna girmek **1.** Kolunu birinin koltuğu altından geçirip tutmak. **2.** Yakınlık göstermek, yardım etmek.

koluna kuvvet Kolu kuvvetli olsun.

kolunda altın bileziği olmak Kazanç sağlayan bir uğraşı; sanatı, mesleği olmak.

paçaları/kolları sıvamak Bütün gücüyle işe girişmeye hazırlanmak.

Koltuk

başının koltuğunun altına almak Ölümü göze alarak bir girişmek.

bir koltuğa iki karpuz sığdırmak Aynı zamanda iki işi birden yapmak.

bohçasını eline/koluna/koltuğuna vermek Evden kovmak; işine son verip uzaklaştırmak; horlukla kovmak.

kellesi koltuğunda olmak Bir işe girerken ölümünü göze almış olmak.

kellesini koltuğuna almak Ölümü göze almak; ölümden çekinmemek.

kelleyi koltuğa almak Bir işe ölümü göze alıp girmek; cesaret, cüret, tehlikeye atılmak, ölümden korkmamak, fedakarlık.

koltuğu doldurmak Aldığı görevi tam olarak başarabilecek yetenekte olmak.

koltuğuna girmek Yakınlık göstermek; yardım etmek.

koltuğuna sığınmak Birinin koruyuculuğuna, himayesine sığınmak.

koltuk altı **1.** Koltuğun ortasındaki çukurluk. **2.** Kayırma.

Koyun

eli koynunda **1.** Boş, işsiz. **2.** Çaresiz. **3.** Kimsenin işine karışmaz, sessiz.

eli koynunda kalmak Çaresiz kalmak. (Az.Tr., T.Tr.)

eliyle koynunun arası kırk yıllık yol Eli kesesine uzanmaz; çok cimridir.

koynunda yılan beslemek İyilik yaptığı bir yakınından ihanet; kötülük görmek.

yılanı koynunda beslemek Kendine büyük kötülük yapan ya da yapabilecek olan kişiyi korumak.

Kursak

kursağında kalmak İstenilen bir şeyin gerçekleşmemesi, yarım kalması.

kursağından geçmemek İçine sinerek yiyememek.

sevinci kursağında kalmak Bir engel yüzünden sevinemez duruma gelmek göstererek karşılamak; yakından ilgilenmek, dostça karşılamak.

Mide

ağza tat, boğaza/mideye feryat **1.** Yiyecek çok güzel ama doyurucu değil. **2.** Davranış güzel fakat yetersiz.

içi/midesi kazınmak/kıyılmak Açlıktan ötürü midesi aşırı derecede ezilmek; çok acıkmak.

mide bozmak Şüpheli görünmek.

mide bulandırmak **1.** Mideyi kusacak duruma getirmek. **2.** Bir iş kötü bir sonuca varacağı kuşkusunu uyandırmak.

mide ezikliği Acıkma hali.

mide fesadına uğramak Çok artan yemek yediği için midesini bozmak.

midesi ağzına gelmek Aşırı iğrenmek ve bu yüzden öğürmek.

midesi almamak/götürmemek/kaldırmamak **1.** İğrenme, hastalık gibi nedenlerle bir şeyi yiyememek. **2.** Çirkin iğrenç bir şey karşısında huzursuz olmak, rahatı kaçmak, tiksirmek.

midesi bozulmak **1.** Kusacak gibi olmak; gönlü bulanmak. **2.** İğrenmek, tiksirmek. **3.** Bir işin kötü sonuca varacağından kuşkulananmak.

midesi bulanmak **1.** Kusacak gibi olmak. **2.** Kuşkuya düşmek; şüphelenmek; işkillenmek.

midesi ekşimek /kaynamak/yanmak Yeni yediği yiyeceklerden ötürü midesinde rahatsızlık duymak.

midesi ezilmek/kazınmak Çok acıkmak.

midesi kabul etmemek **1.** İğrenme, hastalık gibi nedenlerle bir şeyi yiyememek. **2.** Çirkin iğrenç bir şey karşısında huzursuz olmak, rahatı kaçmak, tiksirmek.

midesi kaldırmamak **1.** Yemek yiyememek. **2.** Bir şeyden incinmek.

midesi kalkmak İğrenmek.

midesi kazınmak Acıkmak; açlıktan midesinde eziklik duymak; midesi kıyılmak.

midesi olmamak Fazla hoşgörülü olmak.

midesini bulandırmak Birini şüphelendirmek; kuruntuya düşürmek.

mideye oturmak Yenilen şey sindirim zorluğu vermek.

mideyi bastırmak Hafif bir şeyler yemek suretiyle açlığı gidermek.

Omuz

evi omzunda Orada burada yatıp kalkan; serseri, yersiz, yurtsuz, ailesiz, meskensiz.

omuz atmak İtmek.

omuz kaldırmak Aldırmazlıktan, bilmezlikten gelmek; bilmemek, bilmez görünmek.

omuz omuza 1. Dayanışarak, birlikte. **2.** Çok sıkışık bir durumda.

omuz öpüşmek Aynı derecede sarılmak; bir seviyede, birbirine eşit olmak.

omuz silkmek Aldırmamak, önem vermemek, benimsememek.

omuz vermek 1. Omzuyla dayanmak. **2.** Yardım etmek.

omuz vurmak Birine takılmak; sataşmak.

omuza almak Bir işi ya da sorumluluğu yüklenmek; kabul etmek.

omuza çıkmak Yüz bulmak, şımarmak, haddini aşmak.

omuzda taşımak Saymak (birini); birinin yaptığı yararlı bir işten ötürü onu yükseltmek, övmek ve bunu eylemleştirmek üzere adı geçeni omuzlar üzerine almak.

omuzdan atmak 1. Sorumluluğu üzerine almamak, sorumluluğu üzerinden atmak. **2.** Sıyrılıp kurtulmak; ilgili olmamak.

omuzla dayanmak Yardım etmek, bastırmak.

omuzları çökmek Bitkin, perişan ve yıkılmış bir durumda olmak.

omzuna binmek Birisine maddi ve manen ağırlık vermek.

omzuna çökmek Birisine külfet olmak.

omzuna vurmak Yüklenmek.

omzuna yüklenmek Bir işin yapılması kendisinin üstüne kalmak.

Öd

ödü bokuna karışmak Çok korkmak; ne yapacağını şaşırarak.

ödü kopmak/patlamak Ansızın ortaya çıkan bir olay dolayısıyla korkuya kapılmak.

ödünü koparmak/patlatmak Çok korkutmak.

Parmak

ağza/ağızına bir parmak bal çalmak Bekletmek, ümit vermek; karşısındakinin hoşuna gidecek bir şey söyleyip onu aldatmaya çalışmak. (Az.Tr., T.Tr.)

ağızına bir parmak bal çalmak Asıl hedefine ulaşmak yolunda, karşısındakini tatlı vaatlerle, küçük çıkarlarla oyalamak; savsaklamak; tatlı ve hoş gidecek sözlerle oyalamak. (Az.Tr., T.Tr.)

aleme bir parmak bal olmak Herkesin dedikodu konusu olmak.

bal tutup parmak yalamak Fayda tadını tatmak; her zaman istemek.

baş parmağını bükmek Yankesicilik etmek.

beş parmağımı mum diye yaktım yine yaranamadım Takdir edilmedim.

beş parmak bir değil Biri, diğerine benzemez.

bir parmak bal çalmak Susturmak için birine bir şey vermek; birini hoşuna gidecek tatlı sözlerle bir süre için kandırmak.

bir parmak bal olmak Elin ağzında dedikodu konusu olmak.

bir parmak üstünde çevirmek/oynatmak Birisinden kurnazlıkla yararlanmak.

diline/parmağına dolamak Birini, bir şeyi her yerde kötülemek.

elini veren parmağını eksik alır Emanet olarak aldığını geri vermez, verse bile işe yaramaz duruma getirir.

iki eli on parmağı karada Gammaz, kötüleyici.

iki eli/on parmağı yakasında olmaz Kıyamet günü, dünyadaki alacağını ister olmak; öteki dünyada birinden davacı olmak.

işe parmak sokmak İş bozmak; karıştırmak.

kör kör parmağım gözünde/gözüne Ortada, apaçık, herkesin gözü önünde, gözle görülecek kadar meydanda.

on parmağım yakasında Yaptığı haksızlığı yanına bırakmayıp onu takip edeceğim.

on parmağında on hüner/marifet Hüner gösterme yönünden çok zengin olan.

on parmağında on kara Huy edinmiş; çok kötü ve iftiracı kimse.

on parmağını kandil edip yakmak Aşırı özveride bulunmak; çok fedakarlık göstermek.

parmağı ağzında kalmak 1. Şaşakalmak, hayretler içinde kalmak. 2. Çok beğenmek.

parmağı ağzında Şaşırmış (kimse).

parmağı var Bir işle ilgisi var; işe karışmış.

parmağı yaranın üstüne basmak Asıl sorunun nerede olduğunu anlamak.

parmağı/eli olmak Bir işte, o işte gizli bir etkisi bulunmak.

parmağım içinde Ben de varım, ben de ortağım, beni de unutmayın.

parmağına dolamak Her fırsatta dile getirmek; bir kimseyi; konuyu şeyi; sorunu ele alıp her fırsatta, her yerde sürekli olarak eleştirmek, tartışmak.

parmağına iplik bağlamak Unutmamak için işaret koymak.

parmağında çevirmek/oynatmak Birini kukla gibi kullanmak, ona her istediğini yaptırmak.

parmağını bile kıpırdatmamak/oynatmamak Hiç aldırış etmemek, ilgi; alaka göstermemek; umursamamak; bir iş için elini uzatmamak, yardım etmemek.

parmağını her işe sokmak Her şeye karışmak.

parmağını kaldırmak Söz almak istemek.

parmağını oynatmak İşini öncelikle ve kolayca yaptırmak için yasa dışı para vermek; rüşvet vermek.

parmağını oynatmamak Aldırış etmemek.

parmağını sokmak Bir işe karışmak, el atmak.

parmağını yalamak Tadını çok beğenmek.

parmağını yaranın üstüne basmak Hassas ve önemli noktaya temas etmek; asıl derdi ve onun gerçek kaynağını göstermek.

parmağının ucunda/üzerinde/ucuyla çevirmek Bir işi hem kolay hem de ustalıklı bir biçimde yapmak.

parmağının ucunu (bile) göstermemek Kadın vücudunun en küçük noktasını bile erkeklere göstermemek, sımsıkı örtünmek.

parmak arasında bırakmak Tutmakta, kayırmakta, sevmekte olduğu kişiyle ilişkisini kesmek.

parmak atmak 1. Bir işe hafif tertip karışmak; bir meselenin meydana gelmesine sebep olmak. **2.** Mesele çıkarmak, kışkırtmak.

parmak basmak 1. Bir nokta üzerine dikkat ilgiyi çekmek. **2.** İmza yerine parmağını mürekkebe batırarak kağıt üzerine basmak.

parmak bile oynatmamak İlgilenmemek, umurunda olmamak.

parmak dikişli Araları bir parmak açık, sıra dikişli.

parmak hesabı 1. Parmakları kullanarak yapılan hesap. **2.** Şiirde hece ölçüsü.

parmak ısırarak 1. Kınayıcı bir şaşkınlık duymak. **2.** Çok gıpta etmek, hayran ve şaşkın kalmak. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

parmak kadar çocuk Çok küçük çocuk.

parmak kaldı Az kaldı, az kalsın, neredeyse.

parmak kaldırmak 1. Bir toplantıda başkandan söz istemek için işaret parmağını açık bırakıp öteki parmakları kapayarak dik yukarı kaldırmak. **2.** Olumlu oy vermek, öneriyi kabul etmek.

parmak karıştırmak Müdahale etmek; araya girmek; katılmak; iştirak etmek.

parmak oynatmak Para saymak, para vermek; rüşvet vermek.

parmak sokmak Müdahale etmek, karışmak.

parmak yalamak Kendine hakkı olmaksızın bir çıkar sağlamak.

parmakla gösterilmek/göstermek 1. Herkesin tanıyıp bildiği ve beğendiği biri olmak; seçkin ve ünlü biri olmak. 2. Bir şey az bulunmak, eşine az rastlanmak. (Az.Tr., T.Tr.)

parmakla sayılmak Çok az olmak; sayılı olmak.

şeytana parmak ısırtmak Çok çirkin ve kötü bir şey yaptırmak.

yaralı parmağa işemez Hiç kimseye faydası olmaz.

Saç

Arap saçı gibi İçinden çıkılmayacak derecede karışık; karmakarışık.

Arap saçına dönmek Çözülemez kadar karışmak, karmakarışık olmak; içinden çıkılmaz, zorlaşmak.

saç baş yolmak Çok acısı olduğundan, dövünmek.

saç saça baş başa dövüşmek/gelmek Kıyasıya kapışıp birbirini çok hırpalayarak dövüşmek.

saç sakal ağartmak Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için üzerinde uzun süre çalışmak; yaşlanmak, emek vermek.

saç sakal birbirine karışmak Özensiz durumda; üstü başı perişan bir durumda olmak.

saç sakala karışmak Özensiz durumda; üstü başı perişan bir durumda olmak.

saçı ağarmak Yaşlanmak, kocamak. (Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.)

saçı arkasından çekilmek Bir yerden ayrılan kişinin arkada bıraktığı, ilgilenmesi gereken kimseler bulunmak.

saçı başı ağarmak İhtiyarlamak, yaşlanmak.

saçı başı ağarmış Yaşlanmış, ihtiyarlamış, ömrünün sonuna gelmiş.

saçı bitmedik Masum, suçsuz, yaşı küçük.

saçı buçuk Kadın.

saçı el elinde Kendi başına hareket etmeden yoksun; başkasına tabi, başkasının emrinde, başkasının etkisi altında, kocalı kadın.

saçı sakalı ağarmak Yaşlanarak saç, sakalı aklaşmak.

saçı sakalı ağarmış Yaşlanmış.

saçına ak düşmek Saçı ağarıp yaşlanmaya başlamak.

saçına başına/sakalına bakmadan İlerlemiş yaşına yakışmayacak biçimde; yaşlı olmasına karşın.

saçından başından/sakalından utanmak İlerlemiş yaşına uygun biçimde davranmak.

saçını başını yolmak Artık sabredemez olmak; sabretme gücünü kaybetmek.

saçını başını/sakalını/yolmak 1. Çok acı ve pişmanlık duymak; büyük üzüntü sebebiyle dövünmek. **2.** Birisini pek fazla dövmek.

saçını süpürge etmek Kadın ailesi ya da ailesinden biri için istek ve özveriyle çalışıp hizmet etmek.

saçları iki türlü olmak Saçları ağarmaya başlamamış, yaşı ilerlemiş olmak.

saçlarını değirmende ağartmamak Ömrünü boşu boşuna geçirmemek, yararlı işler meydana getirmek.

saçlı sakallı adam Akli başında olması gereken, yaşı ilerlemiş adam.

sırma saç Altın sarısı renginde saç.

Sakal

aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık Ne yapacağımı, nasıl etmem gerektiğini şaşırdım; her iki taraf da yakınım; nasıl davranacağımı şaşırdım, birine ayrıcalık tanısam ötekini küçültmüş ve darıltmış olacağım.

çember sakal Çene çevresini ince bir şerit biçiminde çevreleyen sakal.

her gördüğü sakallıyı babası sanmak Görünüşe aldanmak.

köse sakal Az sakalı olan kişi, az sakallı.

ne sakala minnet, ne bıyığa En yakınının bile yardımını istemeden kendi olanaklarıyla.

saç sakal ağartmak Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için üzerinde uzun süre çalışmak; yaşlanmak, emek vermek.

saç sakal birbirine karışmak Özensiz durumda; üstü başı perişan bir durumda olmak.

saç sakala karışmak Özensiz durumda; üstü başı perişan bir durumda olmak.

saçı sakalı ağarmak Yaşlanarak saç, sakalı aklaşmak.

saçı sakalı ağarmış Yaşlanmış.

saçlı sakallı adam Akli başında olması gereken, yaşı ilerlemiş adam.

sakal akmak/koyvermek/salivermek/uzatmak Sakalını kesmeyip uzatmak; sakal tıraşı olmamak.

sakal falına bakmak/varmak Elini sakalına atarak bir süre düşünmek; ya da düşüncesi sırasında, elini sakalında gezdirmek.

sakal oynatmaz Ağızda eriyiverecek kadar olgunlaşmış, yumuşak (yemiş, yiyecek); çiğnemeğe gerek kalmayacak kadar yumuşak, olgun yiyecek.

sakal salıvermek Sakalını tıraş etmeyip uzatmak.

sakal yapmak Çabuk uyanabileceği hafif uykuya yatmak.

sakaldan kesip bıyığa eklemek/ulamak 1. Bir eksikliğini elindeki bir şeyin parçasıyla gidermeye çalışmak. **2.** Bir eksikliğini düzeltmeye uğraşırken öbürünü bozmak.

sakalı başkasının elinde olmak Başkasının idaresi ve buyruğu altında olmak.

sakalı bitmedik Yeni doğmuş (çocuk).

sakalı çıkmak Sakalı büyümek.

sakalı değirmende ağartmak İhtiyarladığı halde bir şey öğrenmemek; ileri yaşta olmasına karşı bilgisiz ve kültürsüz olmak.

sakalı saydırmak Artık saygı gösterilmeyen, alay edilen bir kişi olmak.

sakalı/sakalını ele vermek Başkasının her dediğini yapmak.

sakalım yok ki sözüm dinlensin/geçsin Yaşı küçük.

sakalımı keserim Seninle iddiaya girerim ki, bahsi kaybettiğimde sakalımı keseceğim; iddiaya girilen yerde kendine güvenen kişinin kullandığı bir deyim.

sakalımı tıraş ederim Seninle iddiaya girerim ki, bahsi kaybettiğimde sakalımı keseceğim; iddiaya girilen yerde kendine güvenen kişinin kullandığı bir deyim.

sakalına gülmek Birisiyle alay etmek; alaya almak.

sakalından kesip bıyığına eklemek Bir eksikliği kendi olanaklarıyla gidermek.

sakalının altına girmek Dostluk, ahbaplık kurarak ona düşüncesini aşılacak.

sakalının tarağı Bir kişinin tutum ve davranışına uygun iş ya da durum.

Ser

göge ser çekmek Başını yukarı yükseltmek.

Sırt

arka/sırt çevirmek Artık ilgilenmemek; yüz göstermemek.

evi sırtında Çok az olan eşyasını yüklenip istediği yere göçebilen; evsiz, yurtsuz, yoksul.

kaldıramayacağı işi sırtlamaya çalışmak Gücünü aşacak bir işe girişmek.

karnı tok sırtı pek Geçimi iyi, geliri yerinde, giyimi tam, yaşamı rahat kimse.

sırt sırta vermek Dayanışmak; yardımlaşmak, birbirinden kuvvet almak, birbirine yardım etmek.

sırt üstü Arkası yere gelecek biçimde; sırt yere gelecek biçimde.

sırt üstü yatmak **1.** Sırtı yere gelmek üzere yatmak. **2.** Çalışmadan rahat bir yaşam sürmek.

sırt/yüz çevirmek Bir arkadaşına, dostuna, yakınına artık ilgi göstermemek, eski ilgiyi göstermemek, önem vermemek; bir işi sürdürmemek, yapmamak.

sırtta yaslanmak **1.** Birinin sırtını kendine destek yapmak. **2.** Eğilimi olan bir yere yaslanmak.

sırtı kaşınmak Cezalandırılmayı gerektirecek davranışlarda bulunmak, dayak yemeyi hak edecek davranışlarda bulunmak.

sırtı kavi Koruyucusu olan.

sırtı pek **1.** Kalın giyinmiş. **2.** Varlıklı. **3.** Güçlü kimselerin koruyuculuğunda.

sırtı sıra Ardı ardına, birbiri peşi sıra; birbirinin ardından.

sırtı yere gelmemek/yenilmemek Hiç yenilmemek; sağlam olan durumu bozulmamak; yenilgiye uğramamak.

sırtı yufka Elbisesi eski, üşüyecek surette giyimli.

sırtına almak **1.** Yüklenmek. **2.** Bir sorumluluğu üzerine almak, üstlenmek.

sırtına dayanmak Birine güvenmek.

sırtına geçirmek Bir şeyi giymek.

sırtında yükü olmak Engeli olmak.

sırtında/arkasında yumurta küfesi yok ya Sözüden caymakta, yolundan dönmekte bir sakınca görmez; sözüne güvenilmez.

sırtından atmak Başından savmak, sorumluluğunu /yükünü üstüne almamak; kurtulmak.

sırtından çıkarmak Harcamaları, masrafları, zararı birine yüklemek, onun kesesinden ödetmek, sağlamak.

sırtından geçinmek Asalak yaşamak, geçimini/giderlerini birinin kesesinden sağlamak; kendisi çalışmaksızın başkasının kazandığıyla geçinmek.

sırtından para kazanmak Bir kimseden yararlanarak para kazanmak/sağlamak.

sırtını okşamak Birini dövmek.

sırtını sağlam duvara dayamak/vermek Bir kişiye, yere dayanmak, yaslanmak; güçlü birinin koruyuculuğuna güvenmek; ondan güç almak.

sırtını sıvazlamak Birine istediğini yaptırmak için okşayıcı sözler söylemek; güçlendirmek, sevgisini göstermek için arkasını okşar gibi yapmak.

sırtını yere getirmek **1.** Güreşte hasmı yere yatırarak yenmek. **2.** Üstün gelmek.

Surat

ağlamış suratlı /çehreli Yüzü gülmez.

asık surat Küskün, üzgün ya da öfkelenmiş kimsenin somurtkan yüzü.

bed suratlı İçinin kötülüğü yüzünden anlaşılan.

ekşi yüz/surat/çehre İstemediğini, haşlanmadığını anlatan yüz ifadesi.

muşmula suratlı Yüzünde pek çok kırıksıklık bulunan, çirkin kişi.

surat asmak Darılmak, yüz vermemek; kaşlarını çatıp yüzüne dargınlık vermek.

surat bir karış Asık suratlı, dargın, öfkeli, somurtkan, üzgün.

surat değil mahkeme duvarı Yüzü çok asık olan.

surat düşkünü Çirkin yüzlü.

surat ekşitmek Somurtmak.

surat etmek Surat asmak; birine karşı dargın bir tavır almak.

surat mahkeme duvarı Duygusuz ve sessiz, sert ve kimseye gülmeyen; somurtkan.

surata bak saatini ayar et Çirkin ya da asık suratlı birisiyle alay etmek için kullanılır.

surata bak süngüye davran Bu ne asık surat böyle; sanki bir düşman karşıysındayım.

surata bakmak Dostluk göstermek.

suratı asık Yüzünü asarak huysuz ve tatsız bir tavır takınmış olan.

suratı çarşamba pazarına dönmek Yüzü asık.

suratı değişmek Bir kimseye karşı davranışı değişmek ve yüz çizgileri sertleşmek; birisine karşı hareketleri değişmek.

suratı kasap süngeri ile silinmiş Arsız, yüzsüz; utanma duygusunu yitirmiş; utanma ve sıkılması olmayanlar için kullanılır.

suratı mahkeme duvarı Utanması sıkılması olmayan, duygusuz ve yüzsüz kimse; utanmaz kimseler için söylenir.

suratı sirke satmak Yüzü asık olmak, hiçbir şeyi beğenmemek.

suratına bakanın kısmeti kaçar yozundan Uğursuzluk akıyor; yüzündeki ifade hiç de iç açıcı değil.

suratına çarpmak Tokatlamak; bir şeyi kabaca vermek ya da bir sözü tekrarlamak.

suratına indirmek Yüzüne tokat atmak.

Şakak

elini şakağına koymak Ciddi bir şekilde düşünmeye başlamak.

iki eli şakaklarında düşünmek 1. Derin düşünceye dalmak. 2. Ne yapacağını bilememek; kaygılanmak.

şakakları ağarmak/beyazlanmak Şakaklarındaki saçlar kırışmak.

şakaklarına kar yağmak Saçları beyazlanmaya yüz tutmak.

Taban

düz taban Hayırsız, uğursuz, meymenetsiz.

taban döşemek Bir yere çok gidip gelmek.

taban fiyat Devletin üreticiyi desteklemek için kimi tarım ürünlerine uyguladığı en düşük fiyat sınırı.

taban sürtmek Çok gezer olmak.

taban tabana zıt Aksi; birbirine çok aykırı; birbirine hiç uymayan.

taban tepmek/patlatmak Çok gidip gelmek; uzun yol yürümek.

tabana kuvvet Binecek bir şey olmadığı için yürümek veya koşmak gerek.

tabanı yanmış it gibi dolaşmak/kaçmak/koşmak Bir oraya bir buraya acele ve telaşla gidip gelmek, bir yerde duramayıp hızlı ve sürekli olarak gezmek; oradan oraya koşuşmak.

tabanın/tabanının akına takılmak Birisini yakından izlemek, ardına düşmek; birisini sürekli izlemek; çok yakından takip etmek.

tabanları kaldırmak Hızla koşmaya başlamak; koşmak suretiyle yola koyulmak; kaçmak.

tabanları parlamak Çok ayakta durmaktan ya da hızlı yürümekten aşırı yorulmak.

Tepe

acısı tepesinden çıkmak Fazla üzölmek, çok eziyet çekmek.

aklı tepesinden yukarı Havai; delişmen; akılsız; kafasız; sersem.

başına/tepesinde bitmek/çıkılmak İstenmediğı halde birinin yanına gelip ayrılma bilmemek, ondan isteklerde bulunmak; birinden yüz bularak şımarmak.

başına/tepesine bitmek İstenmediğı halde birinin yanına sokulup bir türlü ayrılma nedir bilmemek.

cini tepesine çıkmak Çok sinirlenmek; aniden çok öfkelenmek. (Az.Tr., T.Tr.)

deli diyenin tepesi delinsin Deli diyen daha kötü duruma düşsün.

öfke tepesine/topuklarına çıkmak Aşırı ölçüde kızmak, çok öfkelenmek.

öfke topuğa/topuğuna çıkmak Çok öfkelenmek.

tepe göz Hamam.

tepeden tırnağa Baştan başa, her tarafı, her yönüyle. (Az.Tr., T.Tr.)

tepeden tırnağa kadar Baştan başa, her tarafı, her yönüyle. (Az.Tr., T.Tr.)

tepeden tırnağa süzmek Birine baştan aşağı dikkatlice, uzun uzun bakmak.

tepesi aşağı gitmek/yuvarlanmak İşleri bozulduğu için iflasa gitmek ya da çok zarara uğramak.

tepesi atmak Birden bire çok sinirlenmek, aniden öfkelenmek.

tepesi üstü Başı aşağı gelmek üzere; tepetaklak.

tepesi üstü/üstüne dönmek Bozguna uğramak; bu yüzden geri dönmek.

tepesinde bitmek Birine sürekli musallat olmak; canını sıkmak; başından ayrılamamak.

tepesinde değirmen çevirmek/havan dövmek **1.** Alt katta oturanları gürültü yaparak rahatsız etmek. **2.** Bir kimsenin yaptığını durmadan başına kakmak. **3.** Bir kimseden bir şey yapmasını sürekli istemek.

tepesinden aşağı kaynar su dökülmek Aşırı derecede üzülmek.

tepesine/başına binmek/çıkmaq Baskıya almak; çullanmak; zorbalık göstermek; çok güçlü olup kendisinden güçsüzleri ya da zayıfları ezmek, onları her istediğini yapmaya zorlamak; göz açtırmamak.

tepesinin tası atmak Kızmak, çok öfkelenmek.

tepesinin tasını attırmak Sataşmak, kızdırmak, öfkelenmek.

tütünü tepesinden çıkmak **1.** Büyük üzüntüyle, acıyla yanmak. **2.** Asılsız ve yanlış olduğu her halinden belli olmak.

Tırnak

attığı tırnak bile olamam Hiçbir zaman onun seviyesine ulaşamayacak kadar ondan geride olmak; birinin seviyesine hiçbir şekilde ulaşamamak; söz konusu bir kişiden değerce aşağıda olmak.

baştan tırnağa Hiçbir yer eksik kalmadan.

diş tırnak göstermek Güçlü olduğunu, saldırıya.

dişe diş, tırnağa tırnak Kıyasıya mücadele.

dişi tırnağı dökülmek Çok çalışmak, çabalamak, yıpranmak, didinmek, uğraşmak, çırpınmak.

dişinden tırnağından arttırmak Yiyeceğinden, zorunlu ihtiyaçlarından keserek para biriktirmek; güçlkle tasarruf etmek.

dişini tırnağına takmak Bütün kuvvetiyle, sıkıntılara katlanıp var gücüyle harekete geçmek; yaşam mücadelesi vermek.

dişli tırnaklı olmak Güçlü, saldırgan, sözü geçer olmak.

et tırnak olmak Birbirinden ayrılmaz kişiler olmak, samimi, çok sıkı aile bağı kurmak.

kaşınacak tırnak bulamamak 1. İmkanları dar olmak. **2.** Kavga için bahane bulamamak.

kesip attığı tırnak olamamak Değerce birinden çok aşağı olmak.

tepeden tırnağa Baştan başa, her tarafı, her yönüyle. (Az.Tr., T.Tr.)

tepeden tırnağa kadar Baştan başa, her tarafı, her yönüyle. (Az.Tr., T.Tr.)

tepeden tırnağa süzmek Birine baştan aşağı dikkatlice, uzun uzun bakmak.

Topuk

çamur topuklara çıkmak Her taraf çok çamurlu olmak.

denize girse topuğu ıslanmaz En tehlikeli işten zararsız çıkar.

öfke tepesine/topuklarına çıkmak Aşırı ölçüde kızmak, çok öfkelenmek.

öfke topuğa/topuğuna çıkmak Çok öfkelenmek.

topuğuna basmak Çok yakından ardı sıra gitmek, arkasını kollamak.

topuk çalmak Yürürken ayak iç kemiklerinin sürtüşmesi.

topukları kıcına değmek Süratle kaçmak.

topuklarına kadar Aşık kemiklerine kadar.

Tüy

bir tüyü bile incinmemek En ufak bir zarar görmemek.

dilinde tüy bitmek Aynı şeyi devamlı olarak tekrarlamaktan bıkmak; bir fikri birine kabul ettirmek için defalarca söylemek, tekrar etmek.

lakırdısından insanın tüyleri ürpermek Sözü, sohbeti kaba olmak.

söyleye söyleye dilinde tüy bitmek Aynı şeyleri söylemek; bir şeyi çok söyleyip dinletememiş olmak.

şeytan tüylü Herkese kendini sevdiren; bir insanda başkalarının hoşuna giden şey veya hal.

şeytan tüyü bulunmak/olmak Bir kimsede herkese kendini sevdiren bir özellik bulunmak.

taş dikeceğine tüy dikti Bozuk olan işi düzeltereceğine daha kötü bir duruma getirdi.

tüy atmak Hayvan tüy değiştirmek.

tüy dikmek Daha beter etmek; kötü olan durumu yeni bir eylemle bir kat daha kötüleştirmek.

tüy düzmek 1. Hayvan tüyü düzelmek. 2. Kılığını düzeltmek.

tüy gibi Çok hafif; oldukça hafif.

tüy kabası Cüssesi küçük olduğu halde tüy bakımından fazla olduğu için iri görülen kuş.

tüy siklet En hafif ağırlıktaki güreşçi.

tüy vermek Huy kazandırmak.

tüyleri diken diken olmak Heyecandan irkilmek; korku, nefret ya da üşümeden vücuttaki kıllar, tüyler dikilmek. (Az.Tr., T.Tr.)

tüyleri ürpermek Heyecandan irkilmek; korku, nefret ya da üşümeden vücuttaki kıllar, tüyler dikilmek.

tüyü bozuk 1. Sarı tüylü, sarışın. 2. Keyifsiz, neşesiz. 3. Kötü niyetli.

tüyü çekmek Birine huyu benzemek; güzel giyinmeye başlamak, hali vakti iyileşmek.

tüyüne dokunmamak Bir kimseye dokunacak, zarar verecek en küçük bir davranışta bulunmamak.

üzerine/üstüne tüy dikmek Daha beter etmek; kötü olan durumu yeni bir eylemle bir kat daha kötüleştirmek.

Vücut

bütün vücudu kanattan ibaret Uzun, büyük kanatlı.

yek vücut olmak Birleşmek.

Yanak

yanağında güller açmak Yüz sağlıklı bir görünüm kazanmak, gülmek.

yanağında güller açmak Yüz sağlıklı bir görünüm kazanmak, gülmek.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmak.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmak.

yanakları al al olmak Yüzü yer yer kızarmak.

Yürek

acısı içine/yüreğine çökmek/işlemek/yüreğini delmek Bir olayın ya da bir şeyin acısını pek çok duymak.

açık yürekle söylemek Düşüncelerini hiç kimseden çekinmeden, saklamadan söylemek; özü sözü bir olarak.

açık yürekli/kalpli Düşündüklerini olduğu gibi söyleyen; gizli yönü olmayan, özü sözü bir (insan); içi temiz (kişi).

çatal yürekli Aslan yürekli, korkusuz, dövüşten yılmayan; gözü pek.

dağda bağı var yüreğinde dağın var Mal, mülk ve çoluk çocuk sahiplerinin kaygısı, üzüntüsü de olur.

demir yürekli Cesaretli; gözü pek olan.

deve yürekli Korkak, ürkek, çekingen.

eli yüreğinin üstünde olmak Kötü bir sonuç çıkacak diye kaygı ile beklemek.

geniş yürekli Aldırış etmeyen; çabucak kızmayan, meraklanmayan, tasalanmayan, telaşlanmayan kişi.

içi/yüreği acımak Merhamet etmek; üzölmek.

içi/yüreği ezilmek 1. Büyük bir acı duymak. 2. Acıkmadan dolayı midesi rahatsızlık vermeye başlamak.

içine/ciğerine/yüreğine işlemek Söz, davranış bir kimseye çok dokunmak, acısını derinden duymak.

içine/yüreğine ateş düşmek Büyük bir üzüntünün etkisinde kalma.

içine/yüreğine dert olmak Yapmak istediğı halde bir şey yapamamış olmanın üzüntüsünü duymak.

içinin/yüreğinin yağı erimek Olumsuz, üzücü bir durum doğacak diye endişe ile üzölmek; kaygılanmak.

iyi kalpli/yürekli Herkes için iyilik düşünen, herkesin iyiliğini isteyen, başkaları için hep iyilik düşünen (kimse).

karnı/yüreği bol/geniş Gamsız, tasasız, hiçbir şeyi dert edinmeyen; kaygısız; ilgisiz; olur olmaz şeye üzölmeyen.

katı/taş yürekli Acıması olmayan, acıklı olan şeyleri görmekten müteessir olmayan; insafi bulunmayan.

ok gibi ciğerine/yüreğine işlemek Bir şeyden çok etkilenmek; acı duymak.

taş yürekli Acıma hissi duygusu olmayan, zalim; merhametsiz. (Öz.Tr., T.Tr.)

tavşan yürekli Çok korkak, ürkek.

temiz yürekli Hep başkalarının iyiliğini isteyen; hep iyilik düşünen.

yüreğe su dökmek Ferahlatmak; içi rahat ettirmek.

yüreği açık olmak İçi dışı bir olmak, sır saklamamak.

yüreği açık Saf, hile ve kurnazlık bilmeyen; içinden geldiği gibi konuşan ve içindekileri açıkça söyleyen.

yüreği akmak Meyillenmek; sevmek.

yüreği bayılmak Çok acıkmış olmak.

yüreği cız etmek Birdenbire içini bir sızı kaplamak; çok acımak. (Öz.Tr., T.Tr.)

yüreği cızlamak Birdenbire içini bir sızı kaplamak; çok acımak.

yüreği çarpmak Heyecandan kalbi hızlı hızlı atmak.

yüreği daralmak Sıkılmak.

yüreği dayanamamak İçinde katlanılmaz bir acı duymak; çok acı duymak.

yüreği delik Dertli, büyük kederler içinde.

yüreği dolu Uzun zamanlardan beri, yılların biriktirdiği kin ve hınçla dolmuş bulunan. (Öz.Tr., T.Tr.)

yüreği erimek Dayanamamak, içi erimek. (Az.Tr., T.Tr.)

yüreği ezilmek 1. Açlık duymak. 2. Acı duymak, yüzülmek. (Az.Tr., T.Tr.)

yüreği ferahlamak/hafiflemek Sevinmek; dertlerinden kurtulup sevinçli bir ortama kavuşmak; feraha ermek; endişeden kurtulmak.

yüreği geniş olmak Gamsız olmak; her şeye katlanabilmek, hiçbir şey dert edinmemek.

yüreği kalmak/oyynamak 1. Birden çok korkmak; heyecan duymak. 2. Midesi bulanmak.

yüreği kan ağlamak Çok üzülmek, büyük acı ve üzüntü içinde olmak.

yüreği kararmak İçine karamsarlık ve sıkıntı çökmek; çok sıkıntı duymak.

yüreği karış karış/bir karış yağ bağlamak Herhangi bir sebepten ötürü çok sevinmek.

yüreği katı Acıma duygusundan yoksun, duygusuz, gaddar.

yüreği küt küt atmak Çok heyecanlanmak.

yüreği oynamak Ansızın heyecanlanmak ya da korkmak. (Öz.Tr., T.Tr.)

yüreği paralanmak/parçalanmak Birinin üzücü durumunu görüp üzülmek, çok acımak.

yüreği parça parça olmak Birinin üzücü durumunu görüp üzülmek, çok acımak.

yüreği rahatlamak Kaygısı, üzüntüsü azalmak, kalmamak.

yüreği serinlemek/ferahlamak Sevinmek; üzüntü ve kederi bir dereceye kadar hafiflemek.

yüreği sıkılmak Can sıkıntısına uğramak; içi sıkılmak. (Az.Tr., T.Tr.)

yüreği sızlamak Çok üzölmek, acımak.

yüreği soğumak Düşmanından öç alarak ya da onun bir felakete uğramasından dolayı içi ferahlamak. (Az.Tr., T.Tr.)

yüreği şişmek Acı şeyler ve sıkıcı hallerden ötürü üzölmek; bunalmak.

yüreği taştan olmak Katı ve acımasız olmak; zalim ve merhametsiz olmak.

yüreği yağ bağlamak Ferahlık duymak; beklediği sonuca ulaşmaktan kıvanç duymak.

yüreğini ağzına getirmek Birden bire korkutmak.

Yüz

asık yüz Sevimsiz yüz, sıkıntılı, kızgın, vs olduğu anlaşölan yüz.

asık yüzlü Kızgın.

astarı yüzünden pahalı gelmek 1. İşe harcanan emek ve para, elde edilen şeyin değerini aşmak. **2.** Bir işin ayrıntısına harcanan para aslı için ödenen parayı asmak.

bir daha yüzüne bakmamak Gücenip ilgiyi tamamen kesmek.

çatık kaş/yüz Kızgın; öfkeyi belli eden kaşları birbirine çok yakın ve öfkeli yüz.

ekşi yüz/surat/çehre İstemediğini, haşlanmadığını anlatan yüz ifadesi.

eli yüzü düzgün/düz olmak Usul, yol bilir; çirkin sayılamayacak kadar güzel.

elifi yüzünde, ekmeği dizinde Utanmaz, arsız, saygısız, terbiyesiz, nankör.

eline yüzüne bulaştırmak Bir işi doğru düzgün becerememek.

elini yüzüne almak Birisine ricada bulunmak için utanarak kendisini zorlamak.

elinin kiri, yüzünün karası Utanç sebebi.

eşiğine yüz sürmek/öpmek Birine büyük bir saygı ve alçak gönüllölükle yalvarmak; bir dilekte bulunmak için birinin karşısında saygıyla eğölmek.

evini yıkıp yüzünü ağartmak Önemli giderlere katlanıp konuğu ağırlamak ya da onurunu korumak için gücünü aşan özverilerde bulunmak.

gül yüzlü Güzel, alımlı.

gün yüzlü Aydınlık ve parlak yüzlü.

iki cihanda yüzü ak olmak Doğru yoldan ayrılmamak; her zaman dürüst olmak.

iki yüzlü 1. Birinin yüzüne başka, arkasından başka konuşan, özü sözü bir olmayan, riyakar kişi. **2.** Ters ve yüzü kullanılan kumaş.

iyileşmeye yüz tutmak Düzelmek, daha iyi olmak.

kara yüzlü Suçlu olan; lekesi bulunan.

kötü yüz olmak Kötü bir amaç gütmeye halde incitici bir davranışı yüzünden ya da böyle bir duruma adı karıştığından dostuyla arası açılmak.

ne çaldın yüzüme, ne çalayım yüzüne Sen bana hiç bir iyilik yapmadın, ben de yapmam, bunu bekleme.

ne Şam'ın şekeri, ne Arab'ın yüzü Bana bir fayda temin edecek dahi olsa onu görmek istemiyorum; ne yardımını isterim ne de bu yardımı yapacak kişiyi görmek isterim.

paranın yüzü çok sıcaktır Para, çok kişileri dize getirir; hiç açılmayacak gibi gözükken kapıları açar, çekici ve etkileyici kuvveti vardır.

rahat yüzü göstermemek Bir türlü rahat vermemek.

rahat yüzüne hasret kalmak/rahat yüzü görmemek Rahat edememek; huzur bulamamak.

sağlığa yüz tutmak İyileşmeye başlamak.

sıcak yüz göstermek Bir kimseyi yakınlık.

sıcak yüzlü Tatlı, çekici.

sırt/yüz çevirmek Bir arkadaşına, dostuna, yakınına artık ilgi göstermemek, eski ilgiyi göstermemek, önem vermemek; bir işi sürdürmemek, yapmamak.

sidiği ile eli yüzü yunmuş Aşağılık, pis adam.

su yüzü görmemiş Çok kirli, hiç yıkanmamış.

su yüzüne çıkmak Gerçek nedenleri belli olmak, asıl sebepleri açığa çıkmak, anlaşılacak; bir süredir gizli kalan bir durum açıklığa kavuşmuş olmak.

şeytan görsün yüzünü Onu sevmiyorum ve görmek istemiyorum.

talih yüzüne gülmek Talihi yardım etmek.

tatlı dil, güler yüz Gönül alıcı, okşayıcı, sevecen davranış ve konuşma.

ters yüz etmek Bir süre kullanılmış bir giysinin altını üstüne ya da içini dışına çevirmek.

ters yüzü geri dönmek Gittiği yerden, istediğini elde edemeyerek eli boş olarak geri dönmek.

ters yüzüne çevirmek Birini geri döndürmek.

ters yüzüne dönmek Geri dönüp gitmek.

utandınsa yüzüne kalbur tut Utanman gereksiz.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmak.

yanağından/yüzünden kan damlamak Çok sağlıklı olduğu yüzünden anlaşılmak.

yıkılmaya yüz tutmak Çok harap olmak.

yüz sürülecek ayak Çok saygı gösterilecek kimse.

yüz tutmak Yönelmek, olmak üzere bulunmak, gerçekleşmeye yaklaşmak.

yüz üstü bırakmak Başladığı bir şeyi bitirmeden ya da tamamlamadan bırakmak.

yüz verdikçe/verince yüz daha istemek Gösterilen küçük ilgiden yararlanıp daha çok çıkar sağlamaya çalışmak.

yüz verince astar istemek Kendisine bir şey verilmesinden şımararak daha çoğunu istemek.

yüz vermek Birinin bütün davranışlarını hoş karşılamak; (birine) ilgi ve yakınlık göstermek. (*Az.Tr., Öz.Tr., T.Tr.*)

yüz yüze bakmak İlişkileri sürmek, her zaman görüşür; konuşur olmak.

yüz yüze gelmek Ansızın karşılaşmak, karşı karşıya gelmek.

yüzde kalmak 1. Derinleştirmek. **2.** Önemli şeyler meydana getirmemek.

yüze bağırarak Sert muamele etmek.

yüze çarpmak Kusur ve kabahati açık ve sertçe anlatmak.

zevale yüz tutmak Bozulup çökmeye, yok olmaya başlamak.

zeytinyağı gibi suyun yüzüne çıkmak Kurnazlık ile bir meselede kendini haklı çıkarmak.

Karşılaştırma yaptığımız lehçelerde aynı anlama gelen, ortak öğelerle kurulmuş olmakla birlikte, aralarında birkaç ses ve küçük yapı farklılığı görülen deyimler bulunabilmektedir:

ağızına gelen sözü söylemek Rezil etmek, küfretmek.

ağızına kelganini boğzidan kaytarmay Ağızına geleni söylemekten kendini alamama.

ağızına geleni söylemek Çok ve düşüncesizce konuşmak; ağır, kinci sözler söylemek; rastgele, düşünüp tartmadan, ölçüp biçmeden konuşmak; fena halde azarlamak.

Aynı öğelerle kurulmasına karşın, farklı anlamlara gelen ya da aralarında ince anlam farklılığı bulunan deyimler:

başına urmak Lüzumsuz, gereksiz.

başına vurmak Yaptığı iyiliği yüzüne söylemek.

başına vurmak Havada zehirli gazdan ya da içilen içkiden başı ağrımak, hastalanmak; ne yaptığını bilmez duruma düşmek; şuuru kaybolmak.

Her üç lehçede jest ve mimikler sözcüklere dökülerek soyut kavramlar dile getirilebilmektedir:

gözlerini döye-döye galmag Şaşırarak, hayret etmek.

tanğlayini takillatmak Damak ile dil arasından ses çıkarıp hayret ifadesini bildirmek.

dudağını bükmek 1. Şaşırarak, hayran kalmak, hayret etmek. 2. İstedğini söyleyememek. 3. Şaşkınlık ve kararsızlık içinde ne yapacağını kestirememek.

Her üç lehçede de deyim içerisinde *ayak, ağız, baş, el, gönül, kan, yürek, yüz* organ adları daha çok kullanılmıştır.

Her üç lehçede de en çok kullanılan organ adının 725 adet olmak üzere *baş* olduğu tespit edilmiştir. Deyim içerisinde diğer organlardan birinin değil de daha çok başın tercih edildiğine dair, kaynaklarda bir bilgi yahut yorum bulmak mümkün görünmüyor. Ancak başla ilgili deyimleri incelediğimiz zaman bu organın saygı ve saygınlık ile yakından alakası olduğunu görüyoruz. Bu ilişkinin kaynağına dair farklı yorumlar yapabiliriz. Birincisi başın işlevi ile ilgilidir. İçinde, insan vücudunun idaresinden sorumlu organ olan beyni taşıyan baş, bu sebeple kıymetlidir. Bu kıymet dolayısı ile başa yakın olan hürmete, saygıya layık olandır. İkinci yorum da başın vücut içerisindeki konumundan yola çıkılarak yapılabilir. Baş, vücudun en üstündedir. Herhangi bir nesneyi başın hizasına getirmek için onu yükseltmek gerekir.

5. HAYVANLARA AİT ORGAN ADLARIYLA KURULMUŞ DEYİMLER

İnsanlara ait organ adları gibi hayvanlara ait organ adları da deyimlerde kullanılmıştır. Her üç lehçede de aynı hayvan organlarının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Azerbaycan Türkçesi ve Özbek Türkçesinde en çok kullanılan hayvan organ adı *kanat* olarak görülse de, Türkiye Türkçesinde *kuyruk* daha çok kullanılmıştır.

5. 1. Özbek Türkçesi

Boynuz (Şah)

şahi barmi? Herkesle eşit olmak.

şahi sindi Dış etki sonucunda gücü, etkisi azalmak.

şahida mayiz bolgan Eskiden kıymetli, değerli olan.

şahida yursa ..., bargida yurmak Bir işin ustasıyla iş yaparken ondan daha akıllı davranmak.

şahiga urmag Fark edilmeden ancak etkili darbe vurmak.

Gaga (Tumşug)

tumşuğidan ilinmak Ele geçmek.

tumşuğini ezmak Üstün gelip zorbalık etmek.

Kanat (Kanat)

kanati astida almak birisini himaye etmek.

kanati astida Gölgesinde, himayesinde.

kanati astida saklamak Birini himaye etmek.

kanati astidan Gölgesinde, himayesinde.

kanatini kayirmek Cismi ya da manevi gücünü geri çekip karşısındakine darbe vurmak.

kanatini yazmak Bütün imkanlarını ortaya koymak.

Kuyruk (Düm)

dümi hurcunda Tutmak, yakalamak.

dümini kismak Korkutarak faaliyet dairesini azaltmak.

dümini tügmak Kovmak.

dümini tütükizmaslık Görünmeden geçmek.

Pençe (Panca)

panca arsidan karamak Değer vermeyip soğuk davranmak.

5. 2. Azerbaycan Türkçesi

Boynuz (Buynuz)

keçinin başı gicişende, buynuzunu çobanın çomağına sürter Eceli gelmiş, dövülmek istiyor.

Gaga (Dimdik)

dimdiyinin sarısı getmemek Ağzı süt kokmak.

Kanat (Ganad)

ganad çalmag Uuçmak, kanatlanmak.

ganad salmag Uçamamak, gidilemeyecek yer hakkında.

ganad vermek Kanatlanmak, ruhlandırmak, cesaretlendirmek.

ganad-ganada vermek Uuçmak.

ganadı altına almag Himayesine almak, korumak, kollamak.

ganadı gırılmag Yardımsız ve himayesiz kalmak.

ganadını kesmek Yardımsız ve himayesiz bırakmak, sevdiği insandan ayırmak.

gatır gelse dırnag salar, guş gelse ganad salar Gidilecek korkunç yer hakkında kullanılan ifade.

gol-ganad açmag Daha çok canlanmak, işe koyulmak.

gol-ganad vermek Daha da canlandırmak, ruhlandırmak.

Kuyruk (Guyrug)

gulagları elem, guyruğu gelem olmag Bir şeyi hissetmek, duymak.

guyrug bulamag Yalakalık yapmakla çare aramak.

guyrug durmag/doğmak/donmak Yaz mevsimini yarıldığını ve havaların serinlediğini bildirir.

guyrug ele vermemek Ele geçmemek, hile yaparak bir olaydan kurtulmak.

guyruğu gapı arasında galmag Zor duruma düşmek, ne yapacağını bilememek.

5. 3. Türkiye Türkçesi

Boynuz

boynuz isterken kulaktan olmak Elindekiyle yetinmeyip başka bir şey yapayım derken elindeki de kaybetmek.

keçi boynuzu gibi Çok emek isteyip az verim sağlayan iş.

Gaga

burnundan/gagasından yakalamak Hiç kaçamayacağı, kıpırdamayacağı, atlayamayacağı bir duruma getirmek.

gagasından/burnundan yakalamak En zayıf yerinden; kaçamayacağı, kıpırdamayacağı biçimde yakalamak.

Kanat

başını kanadına çekmek Her şeyden ilişkisini kesmek, kendi dünyasına dalmak.

bütün vücudu kanattan ibaret Uzun, büyük kanatlı.

kanada kalkmak Kuşlar hk. uçuşa başlamak.

kanadı altına almak Birini korumak; gözetmek, himayesine almak.

kanadı kırılmak Çaresiz kalmak.

kanadını kırpmak Destekten yoksun kalmak.

kanat açmak 1. Uçmak. 2. Gemi yelkenlerini şişirmek. 3. Birini korumaya almak.

kanat alıştırmak 1. Uçmaya öğrenmeye başlamak. 2. Bir işe alışmaya çalışmak.

kanat birliği Hep birlikte kanat açmak, uçmak.

kanat germek Himayesi altına almak, korumak.

kanat vermek Hızlanmak, hız kazanmak; birine garez duymak, birinin kötülüğünü istemek.

kol kanat germek/olmak Bir kimseyi korumak; yardımcı olmak.

kolu kanadı kırık Ümitsiz, aciz.

kolu kanadı kırılmak Parasını ve yardımcılığını yitirdiğinden bir şey yapamayacak duruma gelmek.

kuş kanadıyla gitmek En çabuk, hemen, bir anda, durmadan, vakit geçirmeden.

kuş kanadıyla haber salmak Çabuk haber göndermek.

ufukta yelkenlerin kanat açması Yelkenleri açılarak hızla yol almak.

üstüne kanat germek İlgilenip yardım etmek, korumak.

Kuyruk

dananın kuyruğu kopmak 1. İçin için süren anlaşmazlık patlak vererek büyük bir olay ortaya çıkmak. **2.** Beklenen bir şeyin sonu gerçekleşmek.

eşek kuyruğu gibi/kadar ne uzar ne kısalır Kolay kolay bir ilerleme göstermez; durumunda hiçbir değişme yok, olduğu gibi sürüp gider, hep aynı.

göz kuyruğu Gözün şakağa doğru olan ucu.

göz ucu/kuyruğu ile bakmak Sezdirmeden bakmak; fark ettirmeden şöyle bir bakmak.

gözünün kuyruğuyla bakmak Değer vermeden bakmak; baktığını belli etmeden; yandan bakmak.

iki kuyruklu Ayıplı, kusurlu, noksan.

it ite (buyurur) it de kuyruğuna Uyuşuk, tembel kişiler işi diğerinin yapmasını istiyorlar, bu yüzden de iş yüksünülerek yapılmıyor.

kamçı kuyruk/kıl Zayıf, güçsüz kişi.

kepçe kuyruk Başkasının sırtından geçinen kimse.

kıl kuyruk Zıppır, delişmen, kaçık, sözünde durmaz, işsiz güçsüz, yalancı serseri.

kuyruğa basmak Teşvik etmek, tahrik etmek; en duyarlı noktaya basmak.

kuyruğa girmek Arka arkaya dizilerek, işini göre bilmek için sırasının gelmesini beklemek.

kuyruğu dikmek 1. Hayvan koşmaya başlamak. **2.** İnsan bulunduğu yerden uzaklaşmaya başlamak; korkup kaçmak.

kuyruğu dikti, köprüyü geçti Sorudan kaçtı, kendini kurtardı.

kuyruğu ele vermek Zayıf tarafını ele vermek.

kuyruğu ile oynamak Çok rahat durumda olup olay çıkararak eğlenmek.

kuyruğu kapana kısılmak/sıkışmak İçinden kolay kolay çıkamayacağı kötü bir duruma düşmek.

kuyruğu kuskunu dökülmüş İtibarını kaybetmiş, aciz hale düşmüş.

kuyruğu titremek Hayvanlar hk. ölmek, gebermek.

kuyruğuna basmak Birinin zayıf damarına basmak; tahrik etmek; birini incitip saldırıda bulunmasına yol açmak; birini sert bir biçimde karşılık mecburiyetinde bırakmak.

kuyruğuna teneke bağlamak 1. Bir kimseyle aşırı ölçüde alay etmek. 2. Bir kimseyi aşağılayıp kovmak.

kuyruğunu bacaklarının arasına kısmak Korkmak, tepkisiz kalmak, sinmek korkusundan bir şey yapamamak.

kuyruğunu kırmak/kısmak Korktuğu için sesini çıkarmamak; sinmek; korkup pusmak.

kuyruğunu kıstırmak Yakalamak; aşağılanan birini kımıldayamayacak duruma getirmek.

kuyruğunu kıvırmak Korkmak, dehşete kapılmak nedeniyle sinmek.

kuyruğunu tava sapına çevirmek Birine çok dayak atmak; evire çevire dövmek; sıkıştırmak.

kuyruğunun olmadığı yere başını sokmak Olanaksızlıklar içinde daha fazlasını yapmak istemek.

kuyruğuyla beraber beş Dört denmemek için üç buçuk veya beş.

kuyruk acısı olmak Bir kimsenin, kendisine daha önce yapılan bir muameleden hırpalanıştan ötürü hınç duyması; birine duyulan hınç, öç alma isteği; eski bir kin, intikam hissi, düşmanlık.

kuyruk olmak/kuyruğa girmek Sıraları geldikçe işlerini görmek üzere arka arkaya dizilmek.

kuyruk sallamak 1. Birini baştan çıkarmaya teşvik edecek biçimde hareket etmek; cilve yapmak. 2. Yaltaklanmak; dalkavukluk yapmak.

kuyruklu yalan Abartılmış, inanılmayacak duruma sokulmuş büyük yalan; abartmalı yalan.

öküze boyunduruğunu kuyruğundan vurmak İşi beceriksiz bir biçimde acemice yapmak; işe tersinden başlamak.

sıçan/fare deliğe sığmamış bir de kuyruğuna kabak bağlamış Bir işi başaramazken bir başkasına girişmek, kendisi sığıntı durumdayken birini beraberinde getirmek.

yağlı göte kuyruk asmak Zengin bir kimseye bol kazanç sağlamak; birçok çıkar sağlanan, iyi kazanç sağlanan yer.

yağlı kuyruk Kendisinden çıkar sağlanabilecek zengin kimse, bol ve kolay kazanç sağlayan yer ya da kimse.

yılanın kuyruğuna basmak Kötü bir adama, kötülük yapacak bir ortam hazırlamak

Pençe

el pençe divan durmak Saygılı bir şekilde emre hazır beklemek; tam bir teslimiyetle, tam bir bağlılıkla emre amade olmak, ayakta beklemek.

pençe atmak **1.** Yırtıcı hayvan hk. ön ayaklarıyla saldırıp vurmak. **2.** Gücüne güvenerek bir şeyi elde etmeye çalışmak; hakkı olmayan bir şeyi saldırarak almak. **3.** İlişmek, izlemek, nişan koymak, musallat olmak.

pençe pençe Genişçe ve sık lekeler halinde.

6. AZERBAYCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ORTAK KAVRAMA SAHİP DEYİMLER

Kavram özelliklerinin açıklanmasında deyimlerin ayrı bir rolü vardır. Söz konusu duygular olunca, deyimlerin canlı, parlak ifadesi vazgeçilmezdir. Bazen deyimler kavramın sözcükte görmediğimiz ayrıntılarını tespit etmemizi sağlar. Sözcüksel bildirimi bulunmayan duyguların ifadesinde de deyimler çok yardımcı olurlar.¹⁴

"Kavramlar insanın çevresindeki nesnelere, olay ve durumlara ait, kişisel gözlem ve deneyimlere dayanan tasarımların zihinde yer eden ve bir soyutlama'yla dile dönüşen yönüdür, göstergelerin gösterilen yanıdır." diyen Doğan Aksan, kavramların insanoğlunun yetiştiği çevreye, birikimlerine ve ruhsal yapısına göre kişiden kişiye ayrımlar göstermekle birlikte aynı dili konuşan insanlar arasında ortak bir niteliğe sahip olduğunu da belirtmektedir.

Ortak dili kullanan insanlar, tarihi dönemlerden itibaren farklı coğrafyalarda yaşasalar da, ortak kavramlar çerçevesinde ortak duyuş tarzıyla düşüncelerini, fikirlerini, tecrübelerini aktarmaktadırlar.¹⁵ *Göz, köz; kulak, gulag; ayak, ayag; deri, teri* vb. kelimelerde fonetik farklılıklar görülmesine karşılık, kavram ve kavram alanları ortaktır. Bu tür kelimelerle oluşturulan deyimler de ortak kültürün ürünü olarak, kavram alanlarında aynılık – benzerlik gösterirler.

6. 1. Öfkelenmek, Sinirlenmek, Kızmak, Hiddetlenmek

Kavramsallaşma açısından genel olarak Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde *öfkelenmek, sinirlenmek, kızmak, hiddetlenmek* vb.

¹⁴ Hacızade, Naile, *Bilişsel Dilbilim Açısından Duyguların Dili*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2012, s. 30

¹⁵ İlhan, Nadir, *Atasözleri ve Deyimlerimizde Beden Kelimeleri ve Kavram Alanları*. Türk Dili, 2007, s. 762

kavramlar daha çok beyin, baş, tepe, kan, dil, dudak, kafa gibi organ veya organın bir parçasının adından yararlanılarak anlatılabilmektedir.

Özbek Türkçesi

cahli burnining uçida turadi Hemen öfkelenmek.

kani kaynadi Öfkelenmek.

tepa saçı tik bolib ketdi Aniden çok sinirlenmek.

Azerbaycan Türkçesi

ağı köpüklenmek Kızmak, sinirlenmek, hiddetlenmek.

başından duman çıkmag Sinirlenmek, kızmak.

beyni dolmag Öfkelenmek.

beyni gızmag Sinirlenmek, kızmak.

beyninden od galkmag Sinirlenmek, kızmak.

beynine gan sıçramag Kızmak, son derece sinirlenmek.

bıǵlarını gemirmek Sinirlenmek, kızmak.

burnundan tüstü çıkmag Çok sinirlenmek.

burnunun deşiklerinden tüstü çıkmag Sinirlenmek, hiddetlenmek.

cin kellesine vurmag Çok sinirlenmek, öfkelenmek.

dabanından tüstü çıkmag Çok fazla sinirlenmek, kızmak, öfkelenmek.

dil-dodağını gemirmek Çok kızmak, öfkelenmek.

dilini-dodağını yemek Çok kızmak, öfkelenmek.

dişi bağırsağını kesmek İçten içe sinirlenmek, sinirini belli etmemek.

dodaglarını çeynemek Sinirden dudaklarını ısırarak; kızmak, öfkelenmek

dodaglarını gemirmek Sinirden dudaklarını ısırarak; kızmak, öfkelenmek.

gan başına vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak. (Az.Tr., T.Tr.)

gan beynine işlemek Sinirlenmek, son derece kızmak.

gan beynine sıçramag Sinirlenmek, son derece kızmak.

gan beynine vurmag Sinirlenmek, son derece kızmak.

ganını garaltmag Haddinden fazla sinirlenmek.

gaşları çatılmag Derin düşünceye dalmak; hiddetlenmek.

gözü çanağa dönmek Çok kızmak, çok sinirlenmek.

gözü dana gözüne dönmek Kızmak, kendini kaybetmek.

gözü-gaşı gaynamag Kızmak, sinirlenmek.

gözünün gabağını gan örtmek Kan dökmeye hazır olmak, çok öfkelenmek.

hirs tepesine/beynine vurmağ Çok sinirlenmek, haddinden fazla öfkelenmek.

Türkiye Türkçesi

ağız açıp gözleri yummak Aşırı derecede öfkelenmek; bağırıp çağırarak.

avurt zavurt etmek 1. Yapamayacağı işleri yaparmış gibi konuşmak, palavra atmak; yüksekten atmak. **2.** Korkutucu iri sözler söylemek; tehdit eder gibi yüksekten atmak; hiddetlenmek, sinirlenmek, şiddet göstermek.

ayak/ayakları altına almak 1. Çok kızmak; hiçbir şey dinlememek, her şeyi gözden çıkarmak. **2.** Hakir görmek, değer vermemek.

başı kızmak Öfkelenmek.

burnundan solumak Çok öfkelenip sinirlenmiş olmak, çok kızmak, öfkeli olmak.

bütün sınırları yerinden oynamak Çok öfkelenmek.

cini tepesine çıkmak Çok sinirlenmek; aniden çok öfkelenmek.

cinleri başına toplanmak/üşüşmek/çıkılmak Kızmak; çok fazla öfkelenmek.

damarı tutmak/kabarmak Kızmak; huysuzlanmak; direnmek; huysuz ve inatçı olmak; aksileşmek.

göz dumanlanmak Kızmak, öfkelenmek.

gözleri oynamak Kızmak.

gözünü kin bürümek Öç almaktan başka bir şey düşünemez olmak; çok öfkelenmek, adam öldürecek kadar öfkelenmek.

kafası atmak Sinirlenmek, kızmak.

kafası bozulmak Düşüncesine, isteğine aykırı düşen bir duruma canı sıkılmak, kızmak, öfkelenmek; sinirlenmek.

kafası dönmek 1. Sıkışık bir durumda sersemlemek. **2.** Çok kızarak öfkelenmek.

kafası kızmak Sinirlenmek; öfkelenmek.

kafasının taşı atmak Öfkelenmek, kafası kızmak.

kan başa/başına/beynine çıkmak/fırlamak/sıçramak Hiddetlenmek, son derece öfkelenmek, çok sinirlenmek.

kaşlarını çatmak Somurtmak, öfkelenmek, surat asmak; sert bir tavır takınmak; kızdığını kaşlarını gözlerinin üzerine yıkarak belli etmek.

öfke tepesine/topuklarına çıkmak Aşırı ölçüde kızmak, çok öfkelenmek.

öfke topuğa/topuğuna çıkmak Çok öfkelenmek.

şeytanları başına toplamak/toplanmak/üşüşmek Pek öfkelenmek; fazla kızmak; çok sinirlenmek.

tepesi atmak Birden bire çok sinirlenmek, aniden öfkelenmek.

tepesinin tası atmak Kızmak, çok öfkelenmek.

6. 2. Sevinmek, Mutlu Olmak, Neşelenmek

Sevinç, mutluluk, neşe vb. gibi kavramları ifade etmek için söz konusu lehçelerde genel olarak deri, göz, ağız, baş, ayak, kulak, gönül, yürek organ adlarının kullanıldığını görmekteyiz.

Özbek Türkçesi

ağzining tanabi kaçdi Çok sevinmek.

başı kökke yetdi Çok sevinmek.

terisiga siğmay Çok sevinmek.

terisiga siğmay ketmak Çok sevinmek.

Azerbaycan Türkçesi

gelbi açılmaq Sevinmek, yüzü gülmek.

gözlerinin çayırı açılmaq Sevinmek.

gözü çepiş gözüne dönmek Sevinmek, yüzü gülmek.

gözü gülmek Sevinmek, gururlanmak.

gözü mal gözüne dönmek Çok fazla sevinmek, gözleri büyümek.

sümüyü oynamaq Sevinmek.

üreyinden tikan çıkmag Birisinden başkasının intikamını alırken sevinmek, memnun olmak.

Türkiye Türkçesi

ağzı dört köşe olmak Neşeli, keyifli olmak; çok sevinmek.

ayağı yerden kesilmek 1. Ayağı yere değmemek; çok sevinmek; çok mutlu olmak.

2. Taşıta binip yaya yürümekten kurtulmak.

ayakları yere değmemek/basmamak 1. Taşıttan hiç inmeme. **2.** Çok sevinmek; bu sevinçten ötürü uçuyormuş hissine kapılmak.

başına teller takınmak Fazlasıyla sevinmek.

bıyık altından gülmek Birinin düştüğü duruma, eğlendiğini, sevindiğini belli etmemeye çalışarak gülmek; sezdirmeden içinden alay etmek; içten içe sevinmek.

gönlü açılmak Sevinmek; rahatlamak, huzur bulmak, ferahlamak.

gözü gönlü açılmak Sevinmek; güzel bir şeyi görüp içi açılıp ferahlık duymak, neşelenmek.

sevincinden ağzı kulaklarına varmak Çok sevinmek; etekleri zil çalmak.

yüreği ferahlamak/hafiflemek Sevinmek; dertlerinden kurtulup sevinçli bir ortama kavuşmak; feraha ermek; endişeden kurtulmak.

yüreği karış karış/bir karış yağ bağlamak Herhangi bir sebepten ötürü çok sevinmek.

yüreği serinlemek/ferahlamak Sevinmek; üzüntü ve kederi bir dereceye kadar hafiflemek.

6. 3. Üzülme, Yüzü Asılmak, Kederlenmek, Canı Sıkılmak

Göz, yürek, kan, surat, bağır, baş, yüz, burun, gönül, kalp gibi organ adları *üzüntü, keder, can sıkıntısı vb.* bildiren deyimlerde geçmektedir.

Özbek Türkçesi

avzayi büzildi Yüzü asıldı.

avzayi büzük Yüzü asık.

köngli öksidi Kederlenmek, yasa düşmek.

könglige ağır almak Bir sözün adaletsiz olduğunu düşünüp alınmak, üzülme.

közi koysin Kendisinde olmayan, sahip olamadığı için başkasında görüp üzülme.

leb - lunci asildi Üzülme, yüzünü asmak.

yüragi açidi Birine, bir şeye üzülme.

Azerbaycan Türkçesi

bağrı başı ... olmag İstirap çekmek, kederlenmek.

bağrı gan olmag Son derece kederlenmek, üzülme.

bağrı gana dönme Son derece kederlenmek, üzülme.

ciyeri gana dönme Çok üzülme.

ciyeri yanmag Canı yanmak, çok üzülme.

dünya başına fırlanmag Büyük bir felaketle karşılaşmak, kederlenmek.

dünya başına herlenmek Büyük bir felaketle karşılaşmak, kederlenmek.

gan ağlamak 1. Çok üzülme, yas tutmak. 2. Canına tak etme.

gen dünya başına dar gelmek Büyük keder, felaketle karşılaşmak, çok kederlenmek.

gözü gan ağlamak Çok üzülme, ağlamak.

üreyi dağlanmak Son derece kederlenmek.

üreyi darıkmak Kalbi sıkılmak, kederden, yorgunluktan üzülme.

üreyi darılmak Kalbi sıkılmak, kederden, yorgunluktan üzülme.

üreyi erimek Kederden, korkudan üzülme.

üreyi ezilmek Çok fazla üzülme.

üreyi gan olmak Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.

üreyi gana dönmek Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak.

üreyi ganla dolmak Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak

üreyi gısılmak Kederlenmek, üzülme.

üreyi gubar elemek Son derece kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzülme.

üreyi gubarlanmak Son derece kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzülme

üreyi harab olmak Çok kederlenmek, etkilenmek.

üreyi od tutub yanmak Kötü bir olaydan ve b. dolayı çok üzülme, kederlenmek.

üreyi partlamak 1. İntizardan, kederden dolayı heyecanlanmak, üzülme. 2. Kalbin durması sonucunda ölmek.

üreyi sıkılmak Kederden, yorgunluktan ve b. dolayı üzülme.

üreyi sınımak Kederden, yorgunluktan ve b. dolayı üzülme.

üreyi şan-şan olmak İntizardan, kederden dolayı çok heyecanlanmak, üzülme.

üreyi tellenmek Son derece üzülme.

üreyine gan dammak Kederlenmek, üzülme.

üreyini pozmak Keyfini kaçırmak, üzülme.

üreyinin başına od düşmek Kalbi yaralanmak, üzülme.

Türkiye Türkçesi

acısı tepesinden çıkmak Fazla üzülme, çok eziyet çekmek.

bağrı yanmak Çok dertlenmek, üzülme, gamlanmak, acıyı yüreğinde hissetmek.

başı ağrımak 1. Ters giden bir işten dolayı sorumlu ya da suçlu duruma düşmek, üzülme. 2. Galesi ve üzüntüsü bulunmak .

başı önüne düşmek Ezilip büzülme, kötü durumda olmak, utanmak.

başına karalar bağlamak Yas tutmak; aşırı derecede kederlenmek; büyük üzüntü içinde bulunduğu giyiminden, davranışlarından belli olmak.

başından aşağı kaynar su/sular dökülmek Utandırıcı, sıkıcı, kaygılandırıcı bir.

başını dövmek Pişmanlık duymak, üzülmek.

baştan soğuk/kaynar sular dökmek Büyük bir bozguna uğramak; bu yüzden üzülmek; şaşırıp kalmak; umulmayan bir sonla karşılaşmak.

burnunun direği sızlamak 1. Çok acı duymak. **2.** Bir yakınının durumuna çok üzülmek.

burnunun direği sızlamak 1. Çok acı duymak. **2.** Bir yakınının durumuna çok üzülmek.

ciğeri parçalanmak Birine çok acımak; birinin uğradığı yıkıma çok üzülmek.

ciğeri sızlamak Acımak; içine işlemek, çok üzülmek

ciğeri yanmak/tutuşmak Büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak; aşırı acı ve sıkıntı çekmek; çok kederlenmek.

çehre asmak Yüzünü asmak.

çehresi dönmek Somurtmak; yüzünü asmak.

çehresi sirke satmak Asık yüzlü, somurtkan olmak.

çehresinden düşen bin parça olmak Sıkıntılı, üzüntülü, keyifsiz, canı sıkın görünmek.

çehresine karanlık gelmek Sıkıntısı, üzüntüsü olduğu yüzünden belli olmak; rengi bozulmak.

çehresini çatmak Kızgınlık, kırgınlık, dargınlık göstermek; somurtmak; yüzünü asmak.

elinde/dilinden incinmek Kaba söz ya da davranışlarla üzülmek.

gönlü kırılmak İncinmek, üzülmek.

göz kızarmak Ağlamak, üzülmek, ıstırap çekmek.

içi/kalbi kan ağlamak Kederlenmek, belli etmeden çok üzüntü duymak.

içi/yüreği acımak Merhamet etmek; üzülmek.

içinden kan gitmek Çok sıkıntılı ve acılı olmak; dıştan belli etmediği halde içten çok fazla üzülmek; keder duymak, gönülden ağlamak.

içinin/yüreğinin yağı erimek Olumsuz, üzücü bir durum doğacak diye endişe ile üzülmek; kaygılanmak.

kalbi burulmak İçten üzülmek, kederlenmek.

kalbi kırılmak Üzülmek, gücenmek.

kalbi parçalanmak/parça parça olmak Bir olay karşısında çok üzölmek; aşırı ölçüde acıyıp üzölmek.

kan kusmak Çok sıkıntı ve zorluk çekmek; fazla eziyete uğramak; üzölmek.

kanı kurumak Sabrı tükenmek; kansız kalmak, üzölmek.

kıldan nem kapmak Alingan olmak; en küçük şeyden alınmak, kırılmak, gücenmek; çabuk üzölmek, fazla hassasiyet göstermek.

suratı asık Yüzünü asarak huysuz ve tatsız bir tavır takınmış olan.

suratı çarşamba pazarına dönmek Yüzü asık.

suratı sirke satmak Yüzü asık olmak, hiçbir şeyi beğenmemek.

tepesinden aşağı kaynar su dökölmek Aşırı derecede üzölmek.

yüreği kan ağlamak Çok üzölmek, büyük acı ve üzüntü içinde olmak.

yüreği paralanmak/parçalanmak/parça parça olmak Birinin üzücü durumunu görüp üzölmek, çok acımak.

yüreği sızlamak Çok üzölmek, acımak.

yüreği şişmek Acı şeyler ve sıkıcı hallerden ötürü üzölmek; bunalmak.

6. 4. Ölmek, Ölmek Üzere Olmak, Gebermek

Can, göz, bağır, baş, kelle, yürek vb. gibi organ adlarından ölüm kavramının ifadesinde kullanılmıştır.

Özbek Türkçesi

ayağını uzatmak Ölmek.

cani çikdi 1. Ölmek, son nefesini vermek. **2.** Çok fazla öfkelenmek.

cani üzildi Ölmek.

engak taşlamak İsteklerine kavuşmadan ölmek.

ikki koli kökside ketdi İsteklerine ulaşmadan ölmek.

közini yummak Ölmek.

kulağı astida kaldı Aniden ölmek.

Azerbaycan Türkçesi

bağıri çatlamag 1. Dayanamayıp ölmek, kalbi dayanmamak. **2.** Çok korkmak. **3.** Çok fazla rahatsız olmak.

bağıri yarılmag 1. Çok korkmak. **2.** Ölmek.

beyni dağılmaq Birisi tarafından beyninin patlatılması sonucu ölmek.

canı ağzından çıkmag Ölmek.

elden getmek 1. Çok fazla istemek, sevmek. 2. Mahvolmak. 3. Ölmek. 4. Kaybetmek.

gözlerini ebedi yummag Ölmek.

gözlerini hemişelik yummag Ölmek.

gözlerini yummag Ölmek.

kelleni yere goymag Ölmek.

ömrünü başa vermek Ölmek.

ruhu bedeninden uçmag 1. Son derece hoşlanmak, memnun kalmak. 2. Ölmek, vefat etmek.

sözünü ağzında goymag Lafını bölmek, konuşmasına izin vermemek.

üreyi çatlamag Kalbin durması sonucu ölmek.

üreyi partlamag 1. İntizardan, kederden dolayı heyecanlanmak, üzölmek. 2. Kalbin durması sonucunda ölmek.

Türkiye Türkçesi

al kanlara boyanmak Yaralanarak birçok yerine kanı bulaşmak; vurularak ölmek.

ayağını sürmek Bir yerden uzaklaşmak üzere bulunmak; ölmek üzere olmak; halk inanişına göre bir kimsenin gelmesi, ardından başkalarının da gelmesine yol açmak; bir işi ağırdan almak; kaytarmaya çalışmak.

boyunu altında kalmak Gebermek; ölmek.

candan el çekmek Ölmek üzere olmak.

çene atmak/çalmak 1. Şundan bundan bol bol konuşmak; söyleşmek; gevezelik etmek. 2. Ölmek üzere bulunmak.

çenesi kilitlenmek 1. İki çene sımsıkı durumda bir araya gelmek. 2. Susmak. 3. Ölmek.

deriyi tuzlamak Ölmek; öldürölmek.

dünyadan el etek çekmek 1. Dünya nimetlerine yüz çevirmek, bir köşeye çekilip toplum yaşamına karışmamak, kendi halinde yaşamak. 2. Ölmek.

dünyaya göz yummak/kapamak Ölmek.

ecel yastığına baş koymak Ölmek üzere olmak; ölüm döşeginde olmak; çok ağır hasta olmak.

eli iki yanına gelmek 1. Ölmek. 2. Öldükten sonra hesap vermek.

gözleri kapanmak 1. Çok uykusu olmak. **2.** Ölmek.

gözlerini yummak Ölmek.

gözü açık gitmek Amaçlarına, isteklerine kavuşmadan, onların gerçekleştiğini görmeden veya birine hasret olarak ölmek.

gözü kapanmak 1. Çok uykusu geldiğinden göz kapaklarının birbirine yaklaşması. **2.** Ölmek.

gözünde kalmak İstedini elde edememenin üzüntüsü içinde olmak, isteğine eremeden ölmek.

gözünü yummak 1. Görmezlikten gelmek. **2.** Ölmek **3.** Uyumak, yapılan hataları görmezlikten gelmek.

kalbi durmak Ölmek.

kuyruğu titremek Hayvanlar hk. ölmek, gebermek.

topun ağzına gelmek Tehlikede olmak; feda edilmek, heder olmak, sebepsiz ölmek.

6. 5. Korkmak, Telaşlanmak, Heyecanlanmak, Şaşırma

Korku, telaş, heyecan, şaşkınlık vb. kavramların gönül, yürek, göz, bağır, tüy, baş, karın gibi organ adlarıyla kurulduğunu görüyoruz.

Özbek Türkçesi

köngli gaş tartdi Az telaşlanmak.

köngli gaşga toldi Çok telaşlanmak.

köngli hiralaşdi Biraz telaşlanmak.

közi beja Bazı istenmeyen olayların ortaya çıkmasından dolayı korkmak, endişeli bakmak.

yüragi arkasiga tartib ketdi Bir an içten içe korkmak, heyecanlanmak.

yüragi çapak çalib yubardi Coşmak, dolup taşıp heyecanlanmak.

yüragi çikib ketdi Bir anda çok heyecanlanarak fazlaca korkmak.

yüragi kak yarila yazdi Çok sevinip çok heyecanlanmak.

yüragi şuv etib ketdi Bir anda korkup heyecanlanmak.

yüragini havuçlab Bir felaket olacağından korkmak.

Azerbaycan Türkçesi

bağrı çatlamag 1. Dayanamayıp ölmek, kalbi dayanmamak. 2. Çok korkmak. 3. Çok fazla rahatsız olmak.

bağrı yarılmag 1. Çok korkmak. 2. Ölmek.

başının tükü ayağına salama gelmek Çok korkmak.

bedenine üşütme düşmek Korkmak.

boğazı gurumag Korkmak, şaşırmaq, cevap verememek.

boğazını gurutmag Kötü konuşmadan, heyecandan, korkudan dolayı hayrete düşüp konuşamamak, korkmak.

boğazının yolu gurumag Korkmak, şaşırmaq, cevap verememek.

ciyer-öfkesi ağzına gelmek Çok korkmak.

dodağı partlamag Çok korkmak, korkudan titremek.

el-ayağa düşmek Telaşlanmaq, heyecanlanmaq.

el-ayağı esmek Çok korkmak.

el-ayağını itirmek Şaşırmaq, kendini kaybetmek, heyecanlanmaq.

garın ağrısına düşmek Korkmak.

garın ağrısına tutulmag Korkmak.

garnına sancı dolmag Çok korkmak.

gövdesine zelzele düşmek Korkmak, telaşlanmaq, titremek.

gülle vursan ganı çıkmaz Çok korkmak.

könlü atlanmag Hasretinde olmak, heyecanlanmaq.

papağı başından galkıb yere düşmek Korkmak.

sifeti gaçmag Korku, heyecan ve b. dolayısı ile rengi sararmak; korkmak.

tük salmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tükleri biz-biz durmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tükleri dik durmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

tükü ürpeşmek Korkudan tüyleri diken diken olmak.

tüleri biz-biz olmag Çok korkmak, dehşete düşmek.

ürek-göbeyi düşmek Çok korkmak.

üreyi atlanmag Hasret kalmak; heyecanlanmaq.

üreyi ayağının altına düşmek Çok korkmak.

üreyi çırpınmag Rahatsız olmak, heyecanlanmaq.

üreyi dağdağaya düşmek Çok heyecanlanmaq, rahatsız olmak.

üreyi gelmemek 1. Kıyamamak. **2.** Korkmak, çekinmek.

üreyi gırılıb ayağının altına düşmek Çok korkmak.

üreyi gırılmağ Çok korkmak.

üreyi gopmağ Çok korkmak.

üreyi nane yarpağı kimi esmek Kalbi titremek, hasretinde olmak; korkmak.

üreyi partlamağ 1. İntizardan, kederden dolayı heyecanlanmak, üzölmek. **2.** Kalbin durması sonucunda ölmek.

üreyi şan-şan olmağ İntizardan, kederden dolayı çok heyecanlanmak, üzölmek.

üreyi yere düşmek Çok korkmak.

üreyinden gara ganlar akmağ Acı, korkunç, istenmeyen bir olayı gözünde canlandırarak heyecanlanmak ve ıstırap çekmek.

üreyine dağdağa düşmek Telaşlanmak, korkmak.

üreyine gorku düşmek Çok korkmak.

üreyine üşütme düşmek Çok korkmak.

üreyini yemek Telaşlanmak, merak etmek.

Türkiye Türkçesi

aklı çıkmak Aşırı heyecan sebebiyle çok korkmak; heyecanlanmak; deliye dönmek.

aklı gitmek 1. Çok beğenmek. **2.** Çok korkmak; şaşırmağ; aşırı heyecan sebebiyle düşünemez duruma gelmek.

baş korkusu Uğrayacağı cezadan korkmak.

başından korkmak Yapacağı işten dolayı canına kıyılacağından ya da büyük bir cezaya çarptırılacağından korkmak.

canı ağzına/dudağına gelmek Aşırı heyecanlanmağ; çok tehlikeli bir durum karşısında ölecekmiş gibi bir korku geçirmek.

eli ayağı kesilivermek/kesilmek Çok heyecanlanmağ, dermansız kalmak.

eli ayağı titremek Korku, sinir, üzüntü gibi nedenlerle heyecanlanmağ.

gözü büyümeğ 1. Şaşmağ, korkmağ. **2.** Abartmağ.

iliklerine kadar ürpermek Aşırı korkmağ, ruhça çok tedirgin olmağ.

kalbi çarpmaya başlamağ Fazla heyecanlanmağ.

kuyruğunu bacaklarının arasına kısmağ Korkmağ, tepkisiz kalmak, sinmek korkusundan bir şey yapamamağ.

kuyruğunu kıvırmağ Korkmağ, dehşete kapılmağ nedeniyle sinmek.

ödü bokuna karışmağ Çok korkmağ; ne yapacağını şaşırmağ.

yüreği kalmak/oyynamak 1. Birden çok korkmak; heyecan duymak. 2. Midesi bulanmak.

yüreği küt küt atmak Çok heyecanlanmak.

yüreği oynamak Ansızın heyecanlanmak ya da korkmak.

6. 6. Konuşmak, Söylemek, Anlatmak, Demek

Konuşmak, söylemek, anlatmak, demek daha çok ağız, çene, göz, dudak, baş, dil, kafa, kulak gibi organ adlarıyla ifade olunmaktadır.

Özbek Türkçesi

ağız açmak Biri hakkında konuşmaya başlamak.

ağız köpürtmek Kibirle konuşmak.

ağız rastlamak Konuşmaya hazırlanmak.

ağız salmak 1. Birine damat olmak isteğini söylemek. 2. Usulsüz olarak ele geçirmeye uğraşmak.

ağzi bilan yurmak Olur olmaz sözler söylemek.

ağzidan gullamak Yersiz sözler söylemek.

ağziga ak it kirib, kara it çikti Her çeşit hakaret sözü söylemek.

ağziga almak Konuşmak, söylemek.

ağziga karab Düşünerek konuşmak.

ağziga kelganini boğzidan kaytarmay Ağızına geleni söylemekten kendini alamama.

ağziga kelmak Ağızına geleni söylemek düşüncesi.

ağziga kuçi yetmagan Bilip bilmeden konuşmaktan kendini alamamak.

ağzini açmak Konuşmak.

ağzini beparavuz kilmak Her çeşit anlamsız, edepsiz sözleri söylemekten geri durmamak.

ağzining bir çekesidan çıkmak Birinin iyi duruma gelmesi için konuşmak.

ağzining cilovi kaçdi Kendini olur olmaz sözler söylemekten alı koyamama, çenesini tutamama.

ağzining tanabini tartmak Kendini olur olmaz sözler söylemekten alı koymak.

betge çaper bolmak Endişe etmeden, sıkıntı çekmeden konuşmak.

betige aytmak Yüzüne söylemek.

betige t p rmaq  se yaramazlığını, kötülüğünü yüze söylemek.

bir ağız Azıcık, çok az konuşmak.

 akagi  akagiga tegmaydi Sürekli konuşmak.

ellik ağız çok fazla konuşmak.

hökizning kulağıga tanbur  ertmaq Boş yere laf anlatmaya çalışmak.

kekirdegini  ozmek üst perdeden konuşmak.

közige tik karay almaslik Utandığı için karşısındaki kişinin yüzüne bakmadan konuşmak, gözlerini yere dikip konuşmak.

közini açmak Uyandırmak, iyiyi kötüyü anlatmak.

kulfi dilini açmak Gönlünde gizlediğı düşünceleri heyecanla söylemek.

lebi lebiga tegmay çok fazla ve hızlı konuşmak.

lebi lebiga tegmaydi çok fazla ve hızlı konuşmak.

til tegizmaq şanına uymayan, haksız söz söylemek.

tildan koymaslik Bir şeyi devamlı hatırlayıp hakkına konuşmak.

tilga almak Konuşmak.

tilini tiymak Bir düşünceyi söylemekten geri durmak.

yüragini açmak I indeki isteğini yada derdini söylemek.

yüziga ayna tutmak Kim olduğunu, davranışlarını yüzüne açıkça söylemek.

yüziga salmaq Birine ayıplarını söylemek.

yüziga tik karay almaslik çok itaat edildiğı için bir şey söylememe.

Azerbaycan Türkçesi

ağız gızışmaq çok konuşmak, gevezelik etmek.

ağızına söz almag Konuşmak, bir şey söylemek.

ağızından ga ırmag Dilini tutamamak, kendinden bağımsız olarak söz söylemek, şaşırarak bir şey söylemek.

ağızından horra t k lmek Konuşamamak, mantıksız konuşmak.

ağızından od  ıkmag Sinirli konuşmak, tehdit etmek

ağızından/sözünden dürr t k lmek çok güzel, anlamı konuşmak, güzel sözler söylemek.

ağızını avara goymag Ağızına geleni konuşmak.

ağızını bedliye a mag İyi söz söylememek.

ağızını gulağına yapıştırmag Yakınlaşıp kulağına bir şeyler söylemek.

ağızını heyirliye a mag Hoş söz söylemek, başarılar dilemek.

baş açmag Gamdan, kederden ağlamak, ağıt söylemek.
baş salmag Anlatmak, izah etmek.
baş-başa vermek Gizlice konuşmak.
baş-beynini aparmag Dırdır etmek, söylenmek.
başdan-ayağa söylemek Ne varsa her şeyi söylemek.
başına vurmag Yaptığı iyiliği yüzüne söylemek.
beynini yemek Sürekli anlatmak, aklına sokmak.
boğaz döyüşü salmag Tartışmak, boş konuşmak.
boynuna almag **1.** Yaptığı bir işi açıkça söylemek, itiraf etmek. **2.** Kendi üstüne almak, üstlenmek.
çene yormag Çok konuşmak, yorulana kadar konuşmak.
dil işletmek Konuşmak.
dil olmag **1.** Dile gelmek, konuşmaya başlamak. **2.** Söylemek, demek.
dil tapmag Karşılıklı konuşmak, anlaşmak.
dil vermemek Başkalarının konuşmasına izin vermemek, sürekli konuşmak.
dile getirmek **1.** Çok etki ederek konuşmasını sağlamak. **2.** Hakkında konuşmak.
dili uzun danışmag Büyük büyük konuşmak, konuşmasında haddini aşmak.
diline gelmek Demek, söylemek.
diline getirmek Yaptığı iyiliği söylemek.
diline güc vernek Bir iş yapmadan sadece konuşmak.
dilini gödek elemek Az konuşmak, konuşamamak, susmak.
dilinin altından çıkamı demek Ağzına geleni söylemek, rezil etmek.
elini gulağına vermek Söylemek; şarkı söylemeye başlamak.
gözden eski asmag Aldatmak, yalan söylemek.
gözünün içine demek Çekinmeden yanlışı veya başka bir şeyi yüzüne söylemek.
gulaglarını deng elemek Çok konuşmakla bıktırmak.
menzili başa yetmek Yaşlanmak, ölümü yaklaşmak.
min dil tökmek Yalan şeyler konuşmak, palavra sıkmak.
sesini boğazına salmag Fısıldamak, kısık sesle söylemek.
üreyinden heber vermek Birisinin kalbinde olan bir fikri önceden hissettirmişçesine söylemek.
üreyini açmag Kalbindeki sırları söylemek.
üzüne direnmek Birisinin kabahatini, yanlısını yüzüne söylemek.

üzüne durmag 1. Birisinin kabahatini, yanlışını yüzüne söylemek. 2. Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzünü tutmag Suratını çevirip söylemek.

Türkiye Türkçesi

açık yürekle söylemek Düşüncelerini hiç kimseden çekinmeden, saklamadan söylemek; özü sözü bir olarak.

ağır dil kullanmak Sert; insan aşağılayıcı; tehdit edici biçimde konuşmak.

ağız açmak Kavgaya başlamak, hiddet göstermek, taşmak; konuşmak.

ağız değiştirmek Önce söylediğinin tersini söylemek, görüş değiştirmek,; konuşmasını, davranış, hareket ve tutumunu zaman ve mekana göre değiştirmek

ağız kullanmak Duruma göre konuşmak, tavır takınmak; fazla eksik söylememek, usulüyle söz söylemek; zamana, zemine ve çıkarına göre konuşmak.

ağız satmak Atıp tutmak; yapamayacağı bir işi yapabilirmiş gibi konuşmak; yüksekten atarak kendini övmek.

ağız yapmak Asıl amacını olduğundan başka türlü söylemek; sözleriyle karşısındakini oyalamaya çalışmak; yapamayacağı bir işi yapabilir görünerek sözle bir kimseyi avutmaya, aldatmaya uğraşmak.

ağız yaymak Doğruyu saklarcasına konuşmak; kesin ve dürüst konuşmaktan kaçınmak.

ağıza geleni söylemek Çok ve düşüncesizce konuşmak; ağır, kinci sözler söylemek; rastgele, düşünüp tartmadan, ölçüp biçmeden konuşmak; fena halde azarlamak.

ağızda dili olmamak Az konuşmak.

ağızda söz/laf çiğnemek Kapalı ve kinayeli konuşmak; açıkça söyleyememek.

ağızda tükürük kurumak Çok söylemek, derdini anlatamamak, söz geçirememek, söyleye söyleye yorulmak; ikaz etmek ama sözünü dinletmemek.

ağızda/dilinde tüy bitmek Sürekli aynı şeyi söylemek zorunda kalmak.

ağızdan bal akmak Güzel konuşmak.

ağızdan dökülmek İstemeyerek söylemek; sözü doğru dürüst söyleyememek; açıkça söylemekten çekindiği şey konuşmasından anlaşılma.

ağızdan inci dökülmek/saçmak Tatlı konuşmak.

ağızdan laf/söz dirhemle çıkmak Çok az, yavaş konuşmak.

ağızdan şeker saçmak/ dökme/ saçılmak/dökülmek Güzel konuşmak.

ağzını açıp gözünü yummak Çok öfkelenerek ne söylediğini bilmemek; ağır, kinci sözler söylemek; hakaret etmek.

ağzını bozmak Açık saçık ve kaba konuşmak; sövmek; küfretmek ve buna benzer sözler söylemek; ağır sözler söylemek, yakışıksız, çirkin sözler söylemek.

ağzını düzeltmek Edebiyle, terbiyesiyle konuşmak.

ağzını hayra açmak Kötü ihtimallerden bahsetmemek, hayırlı şeyleri konuşmak; olumlu konuşmak; kötü olasılıklardan söz etmemek.

ağzını kiraya vermek Bir şey söylemek istememek.

ağzını yaya yaya konuşmak Sözlerini uzata uzata söylemek.

ağzının gevişi olmak Durmadan söylemek.

ağzının patavatı olmamak Rastgele konuşmak; aklına geleni söylemek.

ağzının perhizi olamamak Aklına geleni söylemek, ölçüsüz konuşmak.

akıl öğretmek Bir kimseye nasıl davranacağını, ne yapacağını söylemek, yol göstermek.

akıl vermek Bilgi vermek, tavsiyelerde bulunmak, yol göstermek; yapılması gerekeni söylemek.

aklına geleni söylemek Gelişigüzel konuşmak.

arpa ağzı söz söylemek Çok az konuşmak.

asit dilli Hırçın konuşmak.

avurt dağıtmak İleri geri söylemek; bağırıp çağırmak.

avurt satmak/şişirtmek Yapamayacağı şeyleri yapabirmiş gibi konuşmak; kibirlenmek; gururlanmak; kabadayı gibi görünmek.

avurt zavurt etmek 1. Yapamayacağı işleri yaparmış gibi konuşmak, palavra atmak; yüksekten atmak. **2.** Korkutucu iri sözler söylemek; tehdit eder gibi yüksekten atmak; hiddetlenmek, sinirlenmek, şiddet göstermek.

ayağına ip takmak/atmak 1. İşine engel olmak. **2.** Bir kimseyi çekiştirmek; bir kişinin aleyhinde konuşmak, hakkında dedikodu yapmak, iftira etmek.

aynı ağzı kullanmak 1. Biri ötekinin söylediklerini tekrarlamak; ağız birliği etmek, aynı şeyleri söylemek; sözleri bir olmak. **2.** Aynı düşüncelere katılmak.

baş sağlığı dilemek Yakınlarından birini kaybetmiş olan birine onu teselli edecek, acısını azaltacak sözler söylemek.

başına kaka anlatmak/söylemek Açık açık ve kabaca söylemek.

başı kalabalık olmak İş dolayısıyla yanında çok kişi bulunmak; yanında iş için, konuşmak için, çok kişi beklemek.

bayramlık ağzını açmak Sövüp saymak, kaba saba konuşmak.

bir ayak üstünde bin bir sözün belini bükme Çok geveze olmak, hiç durmadan konuşmak.

bir ayak üstünde bin yalan söylemek/kırk yalanın belini bükme Kısa bir zaman içinde birçok yalan söylemek.

bir sürü lafın belini bükme Çok konuşmak.

çene atmak/çalmak 1. Şundan bundan bol bol konuşmak; söyleşmek; gevezelik etmek. 2. Ölmek üzere bulunmak.

çene kavaflığı Gevezelik; işi gürültüye getirmek için durmadan konuşmak.

çene patlatmak Gereksiz yere konuşmak, birini ikna için konuşmak.

çene satmak Gevezelik etmek; asıl iş yerine birçok başka şeyler söylemek.

çene yarışı Karşılıklı boş yere konuşma.

çene yormak Boş yere söyleyip durmak; işe yaramayacak biçimde söz söyleyip durmak.

çenesi açılmak Aralıksız konuşmaya başlamak; gevezelik etmek; çok ve devamlı konuşmak.

çenesi durmamak Devamlı olarak konuşmak.

damarını bulmak Birini okşayarak uysallaştırmak; hoşlanacağı şeyleri bulup söylemek.

dil dökmek Yalvarıp yakarmak; iltifat etmek; inandırmak, beğendirmek için karşısındakinin hoşlanacağı sözler söylemek.

dil satmak Yola getirmek için çok konuşmak.

dil uzatmak Birinin aleyhinde bulunmak ya da iftira etmek; bir kimse için kötü şeyler söylemek; sözle saygısızlık etmek; haddini aşmak, saldırıda bulunmak.

dil/ağız birliği etmek 1. Aynı dili konuşmak. 2. Aynı şeyleri söylemeyi kararlaştırmak.

dile vermek Açıklanmaması gereken sırları açığa vurmak; herkese söylemek; herkese duyurmak.

dili dolaşmak/sürçmek Sözleri karıştırmak; yanlış söylemek.

dili durmamak 1. Sürekli konuşmak. 2. Söylenmeyecek şeyleri söylemek.

dili/başka bir dile/çalmak Konuşması, başka bir dil konuşmasına benzemek; farklı bir şive ile konuşmak.

dilinde tüy bitmek Aynı şeyi devamlı olarak tekrarlamaktan bıkmak; bir fikri birine kabul ettirmek için defalarca söylemek, tekrar etmek.

dilinden zehir dökülmek Kötü konuşmak.

diline dolamak 1. Aynı şeyi her yerde sık sık söylemek; bir şeyden, bir kimseden devamlı olarak bahsetmek. 2. Bir kimseyi her yerde kötüleyip durmak.

diline geleni söylemek Aklına gelen her şeyi düşünmeden söylemek.

diline kıl dolaşmak Serbest ve düzgünce anlatmak; güzel konuşmak.

diline kira istemek Ağzından zorla çıkmak; kendinden bekleneni söylemekte nazlı davranmak; konuşmak için nazlanmak.

diline pelesenk/persenk etmek Bir şeyi durmadan tekrarlayıp durmak; gereksiz şeyleri durmadan söylemek.

dilini bozmak Terbiyesizce sözler söylemek.

dilini tutmak Temkinli bulunmak; sonunu düşünmeden, gelişigüzel konuşmaktan sakınmak; sonunda doğabilecek tatsızlıkları düşünerek susmak, konuşmamak.

dilinin altında bir şey olmak/saklamak Konuşmalarından, bir şeyi açıkça söylemediği belli olmak; açıkça söylemek istemediği, sakladığı bir şey olmak.

dilinin altında/ağzında gevelemek Zoraki söylemek; açıkça söylememek.

dilinin altındaki baklayı çıkarmak Gizlediği bir şeyi sonunda söylemek.

diliyle sokmak Acı söz söylemek; bir kimseye ağır sözler söylemek.

dille donatmak Hakkında ağır sözler söylemek.

dudağından bal akmak Güzel, hoş gidecek şekilde konuşmak.

dudağından düşürmemek Bir sözü tekrar tekrar söylemek.

el ağzı ile çorba yemek/içmek Başkasından öğrendiğini söylemek, başkasının fikrini benimseyip ileri sürmek.

elini vicdanına koyarak konuşmak/söylemek Doğru, hakça, nesnelce konuşmak; tarafsız söylemek.

genizden konuşmak Burnu sanki tıkalı imiş gibi konuşmak.

hep bir ağızdan Beraber, beraberce, birlikte; aynı anda pek çok kişi beraberce konuşmak, söylemek.

herkesin ağzına düşmek/herkesi ağzına baktırmak Konuşkan olmak; etkileyici konuşmak.

kafa kafaya vermek Baş başa konuşmak, müşterek bir iş için birleşmek; bir konuyu görüşmek üzere birkaç kişi bir araya gelmek.

kafadan atmak Bir konuda bilgisi olmadığı halde o konu hakkında gelişigüzel konuşmak; uydurarak söylemek.

kalbini açmak Duygularını, eğilimlerini, düşüncelerini birine söylemek; görüş ve duyularını açıklamak, dertlerini dökmek.

karnından konuşmak/söylemek **1.** Duyulmayacak kadar hafif söylemek, ne söylediği anlaşılmamak. **2.** Uydurmak, uydurup söylemek, yalan söylemek.

kulağına fısıldamak Kulağına yavaşça söylemek.

kulağına söylemek Başkalarının işitmeyeceği bir şekilde, alçak sesle ve ağzını kulağına yaklaştırarak birine bir şey söylemek.

kulağını doldurmak Bir kimseye başkasından bilgi almadan önce o konu üzerinde kendi düşüncesini söylemek, yönlendirmek.

lafı ağzından kaçırmak Söylemek istemediği bir sözü istemeyerek söyleyivermek.

lafı/lakırdıyı/sözü ağzından çıkarmak Söylemek istemediği şeyi nasılsa söyleyivermek.

lafın/lakırdının /sözün belini bükmek Kısa sürede çok konuşmak.

pabuç kadar dili olmak Ağzına gelen her şeyi söylemek, ağız kalabalığı ile cevap vermek; özellikle kendinden büyüklerine terbiyesizce karşılık vermek.

sırtını sıvazlamak Birine istediğini yaptırmak için okşayıcı sözler söylemek; güçlendirmek, sevgisini göstermek için arkasını okşar gibi yapmak.

söyleye söyleye dilinde tüy bitmek Aynı şeyleri söylemek; bir şeyi çok söyleyip dinletememiş olmak.

söz ağzından dökülmek İstemeyerek söz söylemek, zoraki konuşmak.

söz ağzından dökülmek İstemeyerek söz söylemek, zoraki konuşmak.

6. 7. Saygı, Hürmet, Nezaket

Ayak, baş, el, göz, yüz organ adları *saygı, hürmet, nezaket* kavramlarının ifadesinde karşımıza çıkmaktadır.

Özbek Türkçesi

ayağına baş urmak Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek.

ayağına yikilmek Ayağına yüz sürmek, çok saygı göstermek.

bağrı keng Sevgi ve saygısı fazla.

başıga kötermak **1.** Çok meşhur olma. **2.** Aşırı derecede hürmet gösterme.

kol kavuştirmek **1.** Ellerini önünde bağlayıp hürmet göstermek. **2.** Birine bağlılıkla itaat etmek. **3.** Bir çare aramaya uğraşmamak, kayıtsız kalmak, ilgilenmemek.

közge ilinerli Saygıyı hakeden.

peşanasini silamak Değer vermek, saygı göstermek, hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

yüziga ayak koymak Saygı göstermeme, saygıya layık görmeme.

Azerbaycan Türkçesi

ayağa salmag Saygıdan etmek, değerden düşürmek.

baş endirmek Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek.

baş eymek 1. Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek. 2. İtaat etmek, ait olmak, emri altına girmek.

başı dik olmag Hürmet, saygı kazanmak.

başı uca olmag Hürmet, saygı kazanmak.

başına and içmek Çok saygı göstermek, hürmet etmek.

başını gelbi elemek Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

başını uca elemek Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

başını ucaltmag Saygısını, hürmetini artırmak, başkalarının gözünde yükseltmek.

eli ... mertebeye çatmag Fazlasıyla saygı görmek.

göz üste gelib Saygı duyulan kişiyi nezaketle kabul etmek.

göz üste yerin var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.

gözden düşmek Saygısını kaybetmek, dikkate alınmamak.

gözüm üste yeri var Saygı duyulan kişiyi nezaketle davet etmek.

üzden sürmek Ağzına her geleni söylememek, saygılı olmak.

üzden-gözden olmag Alçaltmak, saygısını azaltmak.

üzüne ağ olmag Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzüne durmag 1. Birisinin kabahatini, yanlışını yüzüne söylemek. 2. Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzüne galkmag Lafını işitmek, artık saygı göstermemek.

üzüne gayıtmag Cevap vermek, saygı göstermemek, karşı çıkmak.

Türkiye Türkçesi

ağzına abdest almak Kötü söz söylemekten kaçınmak; birinden büyük bir saygı ile bahsetmek.

ayağına getirmek Saygı göstermeksizin birinin yanına gelmesini sağlamak.

ayağına gitmek Kendisi alçak gönüllülük ederek ya da saygı göstererek birinin yanına gitmek.

ayağını uzatmak Saygısızca ayaklarını gererek yaymak.

ayağını/ayaklarını öpmek Aşırı derecede saygı göstermek; af dilemek.

baş köşeye oturtmak Saymak, hürmet etmek.

baş tacı etmek/başta taşımak Birine çok değer verip üstün saygı göstermek.

baş üstünde tutmak Birini çok iyi ağırlamak; değer ve önem verip saygı göstermek.

baş üstünde/üzerinde yeri olmak İtibar, saygı görmek; çok iyi ağırlanmak, değer verilmek.

başının üstünde yeri olmak Her zaman iyi karşılanmak, ağırlamak, saygı görmek.

bir elini bırakıp ötekini öpmek Aşırı saygı göstermek.

boyun kesmek Bağlılık ve saygı gösterisi anlamında baş eğmek, başını önüne eğmek.

dil uzatmak Birinin aleyhinde bulunmak ya da iftira etmek; bir kimse için kötü şeyler söylemek; sözle saygısızlık etmek; haddini aşmak, saldırıda bulunmak.

dili pabuç gibi/kadar/ekmekçi küreği kadar olmak Karşısındakini kıracak derecede saygısızca davranmak ve konuşmalarda bulunmak, karşılık vermek.

dili uzamak Ölçsüz, saygısız konuşmaya başlamak; sataşmaya girişmek.

dili uzun/zifir Başkasının aleyhinde söz söylemekten çekinmeyen; saygısız; çaçaron; çevresindekileri incitecek, kıracak, gücendirecek sözler söyleyen; edepsiz, terbiyesiz, şarlatan, saldırgan.

diz/dizini öpmek Saygı gösterisinde bulunmak.

dizini öpmek Saygılı davranmak.

el bağlamak/tutmak Ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmak suretiyle saygı ile durmak.

el ovuşturmak 1. Bir kimse karşısında saygılı durum takınmak. 2. Telaş ve heyecandan ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek.

el üstünde tutmak/gezdirmek Bir kimseye çok sevgi, saygı göstermek.

eli öpülür adam Saygı duyulan kişi.

elifi yüzünde, ekmeği dizinde Utanmaz, arsız, saygısız, terbiyesiz, nankör.

ellerde gezmek 1. Elden ele dolaşmak. 2. Değerli, hatırlı olmak; çok sevgi, saygı görmek.

eşiğine yüz sürmek/öpmek Birine büyük bir saygı ve alçak gönüllülükle yalvarmak; bir dilekte bulunmak için birinin karşısında saygıyla eğilmek.

karış karış dili var Büyüklerine çok ve saygısızca karşılık verir.

sakalı saydırmak Artık saygı gösterilmeyen, alay edilen bir kişi olmak.

yüz sürülecek ayak Çok saygı gösterilecek kimse.

6. 8. Yapmak

Yapmak oldukça geniş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır: hırsızlık yapmak, söylediğini yapmak, iş yapmak, yanlış yapmak, hile yapmak, naz yapmak, yenilik yapmak, yüzüzlük yapmak verebileceğimiz örneklerden birkaçıdır. Bu anlamları ifade eden deyimlerde ayak, parmak, el, kulak, gönül, kan, sırt, yüz, akıl, baş, kaş, göz, sırt, karın, kafa gibi organ adları kullanılmıştır.

Özbek Türkçesi

ayağını bilib basmak Düşünerek iş yapmak.

ayak almak Bir şeyi yapmak, yerine getirmek.

aydında ayağı bilan kilib koymak Bir şeyi zorlanmadan yapmak.

barmağını bigiz kılmak Parmağını biz yapmak.

egri kollik kılmak Küçük hırsızlık yapmak.

gapini kulakka almak Birinin söylediği şeyi ciddiye alıp söylediğini yapmak.

koli barmadi Herhangi bir şeyi yapmak içinnden gelmeme.

kolini bigiz kılmak Parmağını biz yapmak.

köngli barmadi Birine bir şey yapmak istememe, gönlü el vermeme.

köngli bolmadi Birine bir şey yapmak istememe, gönlü el vermeme.

könglige nima kelsa, şuni kılmak Başkalarının arzusunu düşünmeden kendi isteği ile iş yapmak.

kulağıga almak Birinin lafını dinleyip iş yapmak.

kulak salmak 1. Dinlemek. **2.** Söylediğini yapmak.

sirtiga kir yuktirmaslik Şerefine leke getirecek hareketler yapmak.

sirtiga suv tegizmaslik Şerefine leke getirecek hareketler yapmak.

yüzidan öte olmaslik Bir işi yapmak üzere birisinin fikrini ve görüşünü isteme.

Azerbaycan Türkçesi

ağlı başında olmag Kendi iş ve hareketlerinde ayık olmak, akıl ile iş yapmak, kendi çıkar ve zararlarını görmek.

başdan çıkmag Hata yapmak, aldanmak, yanılmak.
başından yeke gelet elemek Haddini aşmak, yanlış yapmak.
dili dolaşmag Konuşma sırasında dili sürçmek; yanlış yapmak.
el-ele vermek Birbirine yardım etmek; beraber iş yapmak.
elinden geleni elemek Yapılabilecek her şeyi yapmak.
elinden geleni esirgememek Yapılabilecek her şeyi yapmak.
gaş oynatmag Naz yapmak.
gaş-göz atmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.
gaşlarını oynatmag Naz yapmak, kaşıyla işaret etmek.
göz-göz elemek Fırsat bulup iş yapmak.
gözünü oğurlamag Birisinin dikkatini başka yöne çekerek kendi işini yapmak, aldatmak.
keleye ele atmag Hile yapmak, aldatmak.
özünü ele salmag Aptalca hareketler yapmak.
üstüne ayag açmag Hamle yapmak.
üze salmag Yüzsüzlük yapmak; yüzsüzlük yaparak bir şeyi elde etmeye uğraşmak.

Türkiye Türkçesi

ağrısız başa kaşbastı bağlamak Gereksiz iş yapmak, yok yere, durup dururken kendine iş çıkarmak.
ağrısız başa sakız yapıştırmak Gereksiz iş yapmak.
akıl etmek 1. Akıllıca davranmak; akıllıca bir iş yapmak. **2.** Vaktinde düşünüp önlem almak.
akla uymak Başkasına danışmadan kendi aklıyla kötü, yanlış bir iş yapmak.
aklına yelken etmek Düşüncesizce hareket etmek veya aklına geleni hemen yapmak.
aklını peynir ekmekle yemek Aklını kullanması gereken yerde kullanamamak; çılgınca, delice, tutarsız işler yapmak; abuk sabuk şeyler yapmak; şaşkın ve akılsızca iş görmek.
ayağına ip takmak/atmak 1. İşine engel olmak. **2.** Bir kimseyi çekiştirmek; bir kişinin aleyhinde konuşmak, hakkında dedikodu yapmak, iftira etmek.
ayağına yatmak ...İmiş gibi yapmak.
ayağını mercimek kütüğüne dayamak Bir başkasına güvenerek iş yapmak.
ayak koşmak 1. Hile yapmak. **2.** Rol yapmak, poz kesmek.

ayrı baş çekmek Topluluktan ayrı; kendi başına iş yapmak; kendi başına buyruk olmak.

Azrail'e el ense çekmek **1.** Çok tehlikeli işler yapmak. **2.** Ağır bir hastalık/kaza geçirip iyileşmek; ölümden dönmek.

baş dikmek Söz sahibi yapmak, çevirmeye mecbur etmek.

baş göz yarmak **1.** Beceriksizlik yapmak. **2.** Kafasında yara açmak.

baş kesmek **1.** Öldürmek, başı vücuttan ayırmak. **2.** Selam vermek. **3.** Teslim olmak. **4.** Söyleneni yapmak.

baş yarıp göz çıkarmak Bir işi eksik, yanlış, kusurlu yapmak.

baş yarmak Beceriksizce kırıp dökerek iş yapmak.

başına indirmek Fazlasıyla gürültü yapmak.

başını gözünü yarmak Beceriksizlik göstermek, bir işi yanlış, eksik ve kusurlu yapmak; bozmak.

bir koltuğa iki karpuz sığdırmak Aynı zamanda iki işi birden yapmak.

birinin gözünü oymak/çıkarmak Aralarında aşırı geçimsizlik olmak; birbirine karşı kin ve nefret duymak; her türlü kötülüğü yapmak; dövüşmek.

boğazını sıkmak Zorlamak; baskı yapmak.

çapağını alayım derken gözünü kör etmek Bir şeyi düzeltmek isterken daha da kötü yapmak.

çeneye kuvvet Ağız kalabalığı yapmak; dinleyeni lafa boğmak; devamlı konuşarak karşımızdakini meşgul etmek.

damarı çatlamak Arsızlık, yüzsüzlük yapmak, utanmaz olmak.

deveyi dizinden vurmak Usta nişancılık yapmak.

el ağzı ile kuş tutmak Başkasının yaptığını yapmak; başkasından gördüğünü uygulamak.

el altından iş görmek Kimseye haber vermeden, gizlice iş yapmak.

eli ayağı dolaşmak Heyecandan, korkudan, telaştan ne yapacağını şaşırarak, karışık iş yapmak.

eli yatmak/eli işlemek İş yapmak, üretken, hamarat olmak.

elinden geleni ardına koymamak/bırakmamak Yapabileceği her şeyi yapmak.

elinden geleni yapmak Bir işi bilgisinin, becerisinin, gücünün yettiğince yapmak.

elinden gelse bir kaşık suda boğmak Zayıf tarafını bulduğu anda kötülük yapmak.

elini oynatmak **1.** Gereken yere para harcamaktan çekinmemek. **2.** İş çabuk yapmak; elini çabuk tutmak.

göze göz dişe diş Öç alma; acısını çıkarma, kötülük yapana aynısını yapmak.

gözünü başını yarmak Bir işi çok kötü yapmak.

gözünü çıkarmak **1.** Bir işi en kötü şekilde yapmak, çok kötü yapmak. **2.** Bir şeyi alırken iyi seçim yapamamak; iyi mal dururken kötüsünü almak, seçmek.

işe dört elle sarılmak Bir işi canla başla yapmak; bir işi şevk ve istekle yapmak; önemsemek.

kafası bulanmak **1.** Aklı karışmak, kafası yorulduğundan, bir meseleyi kavrayamaz hale gelmek. **2.** Akıllıca, zekice işler yapmak.

kafasının dikine gitmek Bildiğince hareket etmek; başkasının öğütlerine aldırılmamak; hiçbir öğüde kulak asmayarak aklına koyduğunu yapmak.

kana boğmak/boyamak/bulamak Art arda birçok cinayet işleyerek, adam öldürerek ortalığı kan içinde bırakmak; çok zulüm yapmak.

karnı gitmek/sürmek Büyük abdestini sık sık sulu olarak yapmak; ishal olmak.

kulak tutmak/vermek **1.** Bir konuyu çok iyi anlamak için dikkatle, merakla dinlemek. **2.** Birinin dediğini yapmak.

kuyruk sallamak **1.** Birini baştan çıkarmaya teşvik edecek biçimde hareket etmek; cilve yapmak. **2.** Yaltaklanmak; dalkavukluk yapmak.

öküze boyunduruğunu kuyruğundan vurmak İş beceriksiz bir biçimde acemice yapmak; işe tersinden başlamak.

parmağının ucunda/üzerinde/ucuyla çevirmek Bir işi hem kolay hem de ustalıklı bir biçimde yapmak.

sağ ayağın gittiği yerden sol ayağın haberi olmamak Çok gizli işler yapmak, belli etmemek.

sakalı/sakalını ele vermek Başkasının her dediğini yapmak.

sırta yaslanmak **1.** Birinin sırtını kendine destek yapmak. **2.** Eğilimi olan bir yere yaslanmak.

sırtını sıvazlamak Birine istediğini yaptırmak için okşayıcı sözler söylemek; güçlendirmek, sevgisini göstermek için arkasını okşar gibi yapmak.

sivrilttiği kazık götüne batmak Kendisi yetiştirdiği kişi kendisine kötülük yapmak.

taze/yeni kan açılmak Hareket getirecek yenilik yapmak.

vurmadan kaçmaya eli değmemek İçinde bulunduğu sıkışık durumdan yapmak istediği başka bir işe fırsat bulamamak.

6. 9. Düşünmek

Düşünmek kavramının daha çok baş, akıl, beyin, kelle gibi organ adlarıyla ifade olunduğu görülmektedir. Bu kavramın ifadesinde ayrıca, gönül, sakal, göz, yürek gibi organ adları da karşımıza çıkmaktadır.

Özbek Türkçesi

baş katirmek Çok derin düşünmek.

başini ağrıtmak 1. Düşünmek. **2.** Birinin beynini yormak.

kallasi işleydi İyi düşünmek.

köngliden ötmak Bir süre düşünmek.

könglige kelmak 1. Kendince düşünmek. **2.** Bir münasebetle söylenen sözü yada hareketi hoşlanmasa da kabul etmek. **3.** İstemek.

miyasiga kelmak Düşünmek, idrak etmek.

tanasiga oylab karamak/körmak Derin düşünmek.

Azerbaycan Türkçesi

ağlını başına cem etmek/yığmag Akıllanmak, akıllı olmak, kendi hareketlerini ölçüp tartmak, düşünmek.

barmağını dişlemek Bir şeyi aklına getirerek düşünceye dalmak, düşünmek.

barmağını dodağının arasına almag Düşünmek.

beynine girmek Mümkün olacağını düşünmek, aklına girmek.

gözlerini yere dikmek 1. Başını öne eğmek. **2.** Yere bakmak, düşünmek.

üreyine gelmek Zannetmek, düşünmek.

üreyini gısmag Kalbini sıkmak, özlemek, düşünmek, sıkılmak.

üreyini sıkmag Düşünmek, sıkılmak, özlemek.

Türkiye Türkçesi

akıl yormak Düşünmek; hatırlamak için çaba sarf etmek; zihnini çalıştırmak.

akıldan geçmek/geçirmek Hatırlamak; düşünmek, aklına getirmek; hatırlamak.

akla gelmek Hatırlamak, anımsamak, düşünmek, hatırına gelmek.

aklı başka yerde olmak Asıl ilgilenip düşünmesi gerekli olan mesele ile ilgilenmeyip başka şeyler düşünmek.

aklı takılmak Sürekli olarak belirli bir şey üzerinde düşünmek; zihin yormak.

aklına bir şey takılmak Bir şeyi ısrarla düşünmek.

aklına düşmek/gelmek Kafasında bir düşünce doğmak; düşünmek; anımsamak.

aklına getirmek 1. Anımsatmak. 2. Düşünmek.

aklına takılmak Bir şeyi sürekli olarak düşünmek; kafa yormak.

aklından geçirmek/geçmek Bir şey yapmayı düşünmek; bir davranışta bulunmayı tasarlamak; olabileceğini düşünmek; niyetlenmek; hatırlamak.

aklından geçmek Her nasıl olursa olsun olabileceğini düşünmek; niyetlenmek.

aklını kullanmak Düşünmek

aklını şaşırmaq Yerinde olmayan bir iş yapmak, akılsızca işler yapmaya başlamak; yersiz düşünmek.

başını kaşımaq Düşünmek, çaresizlik içinde ne yapacağını bilememek.

ensesini kaşımaq Kararsızlık içinde, kötü kötü düşünmek.

gönlünden geçirmek/geçmek Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı içinden geçirmek; düşünmek.

göz önünde bulundurmak/tutmak/önüne almak Önemsemek; dikkate almak, hesaba katmak, durumun nasıl bir sonuca yol açacağını düşünmek.

göz önüne getirmek 1. Hayalinde canlandırmak, bir şeyi tasarlamak, zihinde canlandırmak. 2. Bir şeyin nasıl sonuçlanacağını önceden düşünmek.

gözü arkada kalmak Ardında bıraktığını merak ve ilgiyle düşünmek; kaygılanmak; arkada bıraktığı şeyden çözülememek, ona ilgi ve sevgiyle bağlı kalmak.

kafa patlatmak Bir konu üzerinde çok düşünmek, zihin yormak.

kafa/zihin yormak Bir iş, konu, sorun üzerinde uzun uzadıya düşünmek.

sakal falına bakmak/varmak Elini sakalına atarak bir süre düşünmek; ya da düşüncesi sırasında , elini sakalında gezdirmek.

6. 10. Sevmek, Değer Vermek

Sevgi, değer gibi kavramlar gönül, göz, yürek, alın, bağır, el, kalp organ adlarıyla ifade olunmuştur.

Özbek Türkçesi

bağri tar Değer vermeme.

başini silamak 1. Sevmek, okşamak. 2. Hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

kolini yuvib, koltiğiga urmak Güvenini kaybetmek, inanmamak, değer vermemek.

köngil bermak Sevmek, aşık olmak.

köngil uzaklaşdı Eskisi gibi değer vermemek.

könglini keng kilmek Mala mülke değer vermeme, umursamama.

köz karaçığidek Son derece değer vermek.

köz yummak Bile bile değer vermemek.

közge sürtmek Bulunması zor olduğu için çok değer vermek.

peşanasini silamak Değer vermek, saygı göstermek, hayatını kolaylaştırmak için yardımcı olmak.

Azerbaycan Türkçesi

elden getmek 1. Çok fazla istemek, sevmek. 2. Mahvolmak. 3. Ölmek. 4. Kaybetmek.

göz görüb, könül sevmek Kalpten sevmek.

ürek vermek 1. Cesaretlendirmek, yüreklendirmek. 2. Sevmek.

Türkiye Türkçesi

bağrına basmak 1. Göğüs üstüne yaslayıp sevmek; kucaklamak, okşamak. 2. Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek; gözetmek; aşırı ilgi ve sevgi göstermek.

eli geniş olmak Cömert, geçimi iyi olmak; para harcamayı sevmek.

gönlü kaymak Birine aşık olmak; birinden hoşlanmak, birini sevmek.

gönlü takılmak 1. Aşık olmak, sevmek. 2. Bir şeye aşırı ilgi duymak.

gönül akıtmak Aşık olmak, sevmek.

gönül düşürmek Sevmek, bağlanmak.

gönül koymak/komak 1. Birinin sözlerine alınmak; gücenmek; kinci bir söz ya da davranış karşısında küsmek. 2. Sevmek.

gözü gibi sevmek Bir şeyi pek çok sevmek.

gözünün bebeği gibi sevmek Aşırı bir sevgi göstermek; çok sevmek; beğenmek.

kalpleri bir olmak 1. Birbirini sevmek. 2. Aynı şeyi düşünmüş olmak.

kanı kaynamak 1. Birine hemencecik bir ilgi, sevgi, yakınlık duymak, içinden gelerek sevmek. 2. Neşeli, coşkun, hareketli, kıpırdak ve cilveli olmak.

kulaktan aşık olmak Anlatılanlardan çok etkilenip birini, bir şeyi çok sevmek.

yoluna can/baş koymak Uğuruna ölecek kadar, kendini feda edecek kadar sevmek.

yüreği akmak Meyillenmek; sevmek.

6. 11. Gitmek

Gitmek kavramı ayak, baş, el, kulak, yüz, taban, baş, topuk gibi organ veya organın bir parçasının adından yararlanılarak anlatılabilmektedir.

Özbek Türkçesi

ayağını koliga almak Süratli gitmek.

başidan aşıb yatmak Ortada bırakıp gitmek.

başini alib Tamamıyla bırakıp gitmek.

kulağını tişlab ketmak Boş yere, faydasızca yok olup gitmek.

yüz tutmak Bir yere yönelip gitmek.

Azerbaycan Türkçesi

ağlı başından geşş etmek Kendinden gitmek, bayılmak.

ağzı düşmek Gitmek.

ayağını atmag Gitmek, adım atmak.

baş alıb getmek Hiçbir şey düşünmeden gitmek.

baş çekmek Birini merak ederek ziyarete gitmek.

baş götürüb itmek Her şeyi bırakıp gitmek.

başından dağılmaq Terk etmek, gitmek.

başını orada islat, burada gırk Bir yere acil gitmek.

daban berkitmek Gitmek, yola koyulmak.

dabanını berkitmek Gitmek, yola koyulmak.

elinden gaçağ düşmek Sıkıntıdan başka bir yere gitmek, yalnız kalmak istemek; herhangi bir sebepten dolayı işinden, evinden, vatanından uzak kalmak.

eline gab almag Tuvalete gitmek.

şeytanın ayağını gırmag Nadiren bir yere gitmek.

üz goymag Gitmek, yola koyulmak.

üz tutmag Gitmek, yola koyulmak.

yerin damarını kesmek Gitmeye devam etmek, yolun büyük bir kısmını gitmek.

yolu ağzına almag Yola koyulmak, gitmek.

yolu eline almag Yola koyulmak, gitmek.

Türkiye Türkçesi

ayağına gitmek Kendisi alçak gönüllülük ederek ya da saygı göstererek birinin yanına gitmek.

ayağının birini çekememek Ara sıra gitmek, büsbütün bırakmamak, ilgisini tam kesmemek.

ayak basmak 1. Bir yere varmak/gitmek; uğramak; gelmek; girmek. **2.** Bir mesleğe bağlanmak, ulaşmak. **3.** Dretmek, ısrar etmek, mutlaka olmasını istemek.

ayak sürümek 1. Acele etmemek, vakit geçirmek; geciktirmek; bir işi ağırdan almak, kaytarmaya çalışmak; iş yapmamak için çeşitli yollar aramak; gönderildiği yere isteksiz gitmek. **2.** Arkasından çok kişi gelmek; ardından başkalarının gelmesine yol açmak. **3.** Ölmek üzere olmak.

başına dolanmak/sarmak/yıkmak Bir kimseye sürekli uğraşıp duracağı güç bir iş vermek; zor bir işi birinin üzerine bırakıp gitmek.

başını alıp gitmek/kaçmak 1. Bir yerden veya bir şeyden usanıp oradan uzaklaşmak; etrafıyla ilgisini kesip, kimseye de danışmadan bulunduğu yerden gitmek, savuşmak. **2.** Gelişmek, büyük bir gelişme göstermek.

baştan başa gitmek Sonunu düşünmeden tehlikeye, felakete doğru gitmek.

baştan kara etmek/gitmek/vurmak 1. Gemi batma tehlikesi karşısında başını karaya vurup oturmak. **2.** Sonunu düşünmeyerek yıkıma doğru gözü kapalı gitmek; batarcasına yaşamak.

boynunu kırmak Çekip gitmek.

elini kolunu sallaya sallaya gelmek/gezmek 1. Bir yere eli boş, hiçbir hediye götürmeden gitmek. **2.** Bir işten sonuç almaksızın dönmek. **3.** Hiçbir engelle karşılaşmadan, hiç kimseden korkmadan serbestçe gezmek.

göz aydına gitmek Birini, kavuştuğu sevindirici bir durum dolayısıyla kutlamaya gitmek.

gözden uzaklaşmak Ayrılıp başka yere gitmek, görülmez olmak.

kıçının kıllarıyla balık avlamak Çok şanslı olmak, şansı şaşılacak kadar iyi gitmek.

tepesi aşağı gitmek/yuvarlanmak İşleri bozulduğu için iflase gitmek ya da çok zarara uğramak.

ters yüzüne dönmek Geri dönüp gitmek.

topuğuna basmak Çok yakından ardı sıra gitmek, arkasını kollamak.

6. 12. Yorulmak

Ayak, el, göz, ağız, bacak, diz, kafa, kol, dil gibi organ adları *yorulmak* kavramının ifadesinde karşımıza çıkmaktadır.

Özbek Türkçesi

ayağıda ayak kalmadı Çok fazla yürüyüp yorulmak.

burnidan tarsa, yikilgüdek bolib Çok yorulmak.

çakagi uzila yazdi Çok konuşup yorulmak.

içagi üzildi 1. Gülmekten katılmak. 2. Kesintisiz ve çok ağlayıp yorulmak. 3. Çok fazla acıkmak.

Azerbaycan Türkçesi

ayağını sürümek Yorulmak, yavaş yavaş gitmek.

dilden düşmek Çok yorulmak.

elden düşmek 1. Zayıflamak, gücünü kaybetmek. 2. Yorulmak.

elden üzülme Yorulmak.

elden-ayagdan düşmek Yorulmak.

gözünün kökü saralmag Çok bakmaktan veya birisini beklemekten yorulmak, usanmak, çok beklemek.

Türkiye Türkçesi

ağzında tükürük kurumak Çok söylemek, derdini anlatamamak, söz geçirememek, söyleye söyleye yorulmak; ikaz etmek ama sözünü dinletememek.

bacakları kopmak Bacakları çok yorulmak; çok yürümesi veya fazla ayakta kalması nedeniyle çok fazla yorulmak.

dili bir karış dışarı çıkmak/sarkmak Koşmaktan, iş yapmaktan, sıcak havada yol yürümekten ve susamaktan dolayı çok yorulmak; bitkinleşmek.

dizlerine kan oturmak Çok fazla yorulmak.

dizlerine kara su inmek Çok fazla yorulmak; dizleri ağrımak.

ırgat başı gibi Zorlu işlerde kendi de yorulmak.

kafası kazan gibi olmak 1. Zihni yorulmak. 2. Çok ve gürültülü şeyler dinlemekten rahatsız olmak; kafası şişmek, başı ağrımak.

kafası şişmek Fazla zihni çalışmadan ya da gürültüden ötürü kafası çalışamaz hale gelmek; zihni yorulmak.

kolları kopmak Ağır bir şey taşımaktan ya da çok iş yapmaktan yorulmak.
tabanları parlamak Çok ayakta durmaktan ya da hızlı yürümekten aşırı yorulmak.

6. 13. Görmek

Görmek kavramı ağız, baş, göz, yürek gibi organ adlarıyla ifade olunmuştur.

Özbek Türkçesi

ağızı barmadi Olur olmaz söz söylenmesini doğru görmek.
başidan keçmak 1. Hissetmek, kendi hayatında görmek. 2. Ölüme razı olmak.
diydar körişmak Aradan zaman geçtikten sonra birbirini görmek.
körge ni közi, atgani oki yok Birini son derece kötü görmek.
közi tüşdi Farkında olmadan görmek.

Azerbaycan Türkçesi

ağılı başında olmag Kendi iş ve hareketlerinde ayık olmak, akıl ile iş yapmak, kendi çıkar ve zararlarını görmek.
bir gözle bakmag Kendi çocuğu gibi görmek, fark görmemek.
göz deymek Nazarından zarar görmek.
gözü düşmek 1. Görüp aşık olmak. 2. Birden görmek, gözüne takılmak.
gözü sataşmag Birden görmek, tesadüfen görmek.
pis göze gelmek Nazarı değen birisinden zarar görmek.
üreyine dağ çekilmek İncinmek, azap ve ıstırap görmek.

Türkiye Türkçesi

aklı kesmek/yatmak Bir şeyin olabileceğine inanmak; gerçekleşmesini mümkün görmek.
alçak gönüllülük Kendini olduğundan aşağı düzeyde görmek.
ayak/ayakları altına almak 1. Çok kızmak; hiçbir şey dinlememek, her şeyi gözden çıkarmak. 2. Hakir görmek, değer vermemek.
baş üstünde/üzerinde yeri olmak İtibar, saygı görmek; çok iyi ağırılanmak, değer verilmek.
başında taşımak Birine çok değer vermek; her şeyden çok gün görmek.
baştan geçmek Evvelce görmek, geçirmek.
burnunu kıvırmak Küçük ve değersiz görmek.

burnunun yeli harman/saman savurmak 1. Aşırı derecede kibirlenmek ve kendini büyük görmek, gururlanmak. **2.** Çok öfkeli veya büyüklük satmak.

dişine güvenmek Kendi gücünü yeterli görmek.

dünya gözü ile görmek Ölmeden önce son kez görmek.

ensesini görmek Birinin gittiğini, def olduğunu görmek.

göğüs germek 1. Zorluklara karşı durmak, bir güçlüğü dayanıp karşı koymak. **2.** İftihara layık görmek.

göze çarpmak 1. Görünüşüyle dikkati çekmek. **2.** Bir an bakınırken görmek, dikkat çekmek.

göze ilişmek Şöyle bir dikkati çekmek, rastgele görmek.

gözü/gözleri açılmak Gerçekleri görmek, gerçeklerin farkına varmak.

gözü/gözüne ilişmek Birdenbire ya da istemeden rastgele görmek.

gözünün üstünde kaşın var dememek Birine her davranışını hoş karşılamak ve alınmasına yol açacak hiçbir şey söylememek; birinin her hareketine göz yummak; kusurlarını hoş görmek.

koynunda yılan beslemek İyilik yaptığı bir yakından ihanet; kötülük görmek.

ucunu elinden kaçırmak Zarar ziyan görmek; hesabında yanılmak.

6. 14. Samimiyet

Gönül, yürek, ağız, kalp gibi organ adları *samimiyet* kavramının ifadesinde karşımıza çıkmaktadır.

Özbek Türkçesi

açık köngil/köngli açık Samimi.

açık köngillik Samimilik.

çin köngilden Samimiyetle.

til uçıda Samimi olmayan.

yürakdan çıkarib Samimi şekilde (konuşma).

Azerbaycan Türkçesi

ganı gaynamag Yakınlık, samimiyet kurmak.

üreyi temiz Temiz kalpli, samimi.

Türkiye Türkçesi

ağız ağza 1. Tamamen dolu. **2.** Çok yakın, samimi.

can ciğer olmak Sıkı fıkı, senli benli, çok samimi, teklifsiz olmak.

candan gönülden İçtenlikle, samimiyetle.

et tırnak olmak Birbirinden ayrılmaz kişiler olmak, samimi, çok sıkı aile bağı kurmak.

gönlü açık İçten, samimi.

gönlü alçak olmak İnsanları ayırmaksızın samimi davranmak.

kalpten gelen Yapmacıksız, içten geldiği gibi; samimi.

6. 15. Yaşamak

Yaşamak kavramı alın, baş, sırt gibi organ adlarıyla kurulmuştur.

Özbek Türkçesi

baş kotarib yurmak Kendini ahlaklı, temiz, başkalarıyla denk olarak görüp, insanlar arasında utanmadan yaşamak.

peşanasidagini körmak Ezelden yazılmış olanları yaşamak.

tirnakka zar bolmak Çocuksuzluk üzüntüsüyle yaşamak.

Azerbaycan Türkçesi

başı zilletler çekmek Zor, sıkıntılı günler yaşamak.

başından keçmek 1. Bir olayı şahsen yaşamak. **2.** Canından geçmek.

bir yastığa baş goymag Ayrılmamak, beraber yaşamak. (*Az.Tr., Öz.Tr.*)

dünya-alem başına fırlanmag Kendini kötü hissetmek, şok yaşamak.

dünya-alem gözlerinde garalmag Kendini kötü hissetmek, şok yaşamak.

gözüne dünya dar olmag Büyük keder yaşamak.

işi baş tutmamag Fayda görmemek, kısmetsizlik yaşamak.

üze çıkarmag Kanun dışı, gizli durumdan kurtularak sıradan hayat yaşamak.

Türkiye Türkçesi

baştan kara etmek/gitmek/vurmak 1. Gemi batma tehlikesi karşısında başını karaya vurup oturmak. **2.** Sonunu düşünmeyerek yıkıma doğru gözü kapalı gitmek; batarcasına yaşamak.

bir kayadan baş çıkarmak Ailesiyle birlikte rahat ve huzurlu bir hayat sürmek; bir çatı altında dirlik düzenlik içinde yaşamak.

dünyadan el etek çekmek 1. Dünya nimetlerine yüz çevirmek, bir köşeye çekilip toplum yaşamına karışmamak, kendi halinde yaşamak. 2. Ölmek.

gönlünü kemirmek İçin için huzursuzluk yaşamak.

kuru başına kalmak Yakınlarını yitirip kimsesiz, yapayalnız yaşamak.

sırtından geçinmek Asalak yaşamak, geçimini/giderlerini birinin kesesinden sağlamak; kendisi çalışmaksızın başkasının kazandığıyla geçinmek.

6. 16. Duymak

Kulak, gönül, el, yürek, baş, burun, diş, diz gibi organ adları *duymak* kavramının ifadesinde kullanılmıştır.

Özbek Türkçesi

koli kiçiyapti Çalışmak isteği duymak.

köngli süst ketdi Çok güçlü arzu duymak.

kulağiga çalınmak Bir sözü yada sesi açık olmayacak bir şekilde duymak.

kulağiga kirmek Özellikle dinlememek, ilgilenmediği halde duymak.

yüragi taşib ketdi İçine sığmayan duyguları birini söyleme isteği duymak.

Azerbaycan Türkçesi

gulagları elem, guyrugu gelem olmag Bir şeyi hissetmek, duymak.

gulağı çalmag Kulağına çalınmak, öylesine duymak.

gulağına çatmag Bir sözü, haberi herhangi bir yolla duymak.

Türkiye Türkçesi

acısı içine/yüreğine çökmek/işlemek/yüreğini delmek Bir olayın ya da bir şeyin acısını pek çok duymak.

bağırına/gönlüne/içine ateş düşmek Derin acı duymak.

başını döndürmek 1. Çok beğenmek, hoşlanmak, ilgi duymak. 2. İçki,tütün,korku dolayısıyla bayılacak gibi olmak.

başını dövmek Pişmanlık duymak, üzülme.

beyninden vurulmuşa dönmek Hiçbir şey düşünemez olmak, şaşırıp kalmak; beklenmedik bir olay veya haber karşısında büyük acı duymak.

birinin gözünü oymak/çıkarmak Aralarında aşırı geçimsizlik olmak; birbirine karşı kin ve nefret duymak; her türlü kötülüğü yapmak; dövüşmek.

boğazından/gırtlığından geçmemek Sevdiği bir kişinin bulunmayışından ötürü yiyeceğini yalnız başına yemekten üzüntü duymak; yiyememek.

burnunda kokmak Özlem duymak.

burnunun direği sızlamak **1.** Çok acı duymak. **2.** Bir yakınının durumuna çok üzülme.

can kulağıyla dinlemek Anlatılanı iyi duymak ve kavramak için özenle dinlemek; büyük bir dikkatle, ilgiyle dinlemek.

diş bilemek Bir kimseye zarar vermek için fırsat kollamak, hınç duymak; öç almak için fırsat beklemek.

dizine vurmak Pişmanlık duymak.

dizleri kesilmek/tutmak Dizlerinde derman kalmadığı için yürürken yorgunluk duymak; düşecekmiş gibi olmak.

gönlü akmak Bir şeye, birine karşı çok fazla ilgi duymak; birine aşık olmak birine karşı güçlü bir sevgi duymak.

gönlü çekmek İmrenip istemek, istek duymak; arzulamak.

gönlü takılmak **1.** Aşık olmak, sevmek. **2.** Bir şeye aşırı ilgi duymak.

gönlüne bir ok saplanmak Birden derin bir acı ve keder duymak.

gönül borcu Yapılan iyiliğe karşı kendini borçlu saymak, minnet duymak.

gönül çekmek Sevda çekmek; fazlaca bir istek, arzu duymak

göz atmak/gezdirmek **1.** Kısa bir süre için bakıvermek, kısa bir zamanda gözden geçirmek. **2.** Başka birinin malına heves ve istek duymak.

göz dikmek/koymak Bir şeyi ele geçirme isteği duymak, başka birine ait şeyi arzulamak.

gözü gönlü açılmak Sevinmek; güzel bir şeyi görüp içi açılıp ferahlık duymak, neşelenmek.

içi/kalbi kan ağlamak Kederlenmek, belli etmeden çok üzüntü duymak.

içi/yüreği ezilmek **1.** Büyük bir acı duymak. **2.** Acıkmadan dolayı midesi rahatsızlık vermeye başlamak.

içinden kan gitmek Çok sıkıntılı ve acılı olmak; dıştan belli etmediği halde içten çok fazla üzülme; keder duymak, gönülden ağlamak.

içine/ciğerine/yüreğine işlemek Söz, davranış bir kimseye çok dokunmak, acısını derinden duymak.

içine/yüreğine dert olmak Yapmak istediği halde bir şey yapamamış olmanın üzüntüsünü duymak.

iliği sulanmak Acı duymak.

iliklerinde duymak Benliğinde iyice duymak.

kan çekmek 1. Huyu ve yüzü akrabalarına benzemek. **2.** Akraba için yakınlık duymak.

kanat vermek Hızlanmak, hız kazanmak; birine gazez duymak, birinin kötülüğünü istemek.

kanı kaynamak 1. Birine hemencecik bir ilgi, sevgi, yakınlık duymak, içinden gelerek sevmek. **2.** Neşeli, coşkun, hareketli, kıpırdak ve cilveli olmak.

karnı karış karış yağ bağlamak Büyük bir hoşnutsuzluk duymak.

kulakları parçalanmak Dayanılmaz bir ses veya gürültü duymak.

midesi ekşimek /kaynamak/yanmak Yeni yediği yiyeceklerden ötürü midesinde rahatsızlık duymak.

midesi kazanmak Acıkmak; açlıktan midesinde eziklik duymak; midesi kıyılmak.

ok gibi ciğerine/yüreğine işlemek Bir şeyden çok etkilenmek; acı duymak.

parmak ısırarak 1. Kınayıcı bir şaşkınlık duymak. **2.** Çok gıpta etmek, hayran ve şaşkın kalmak.

saçını başını/sakalını/yolmak 1. Çok acı ve pişmanlık duymak; büyük üzüntü sebebiyle dövünmek. **2.** Birisini pek fazla dövmek.

yüreği dayanamamak İçinde katlanılmaz bir acı duymak; çok acı duymak.

yüreği ezilmek 1. Açlık duymak. **2.** Acı duymak, yüzülmek.

yüreği kalmak/oyynamak 1. Birden çok korkmak; heyecan duymak. **2.** Midesi bulanmak.

yüreği kararmak İçine karamsarlık ve sıkıntı çökmek; çok sıkıntı duymak.

yüreği yağ bağlamak Ferahlık duymak; beklediği sonuca ulaşmaktan kıvanç duymak.

Deyimlerin anlam bakımından en önemli özelliklerinden birisi anlatıma canlılık katmasıdır. Deyimlerin diğer söz öbeklerinden ayrılan özellikleri üzerinde duracak olursak, deyimler belli bir düşünceyi ifade etmek üzere hazır ve bütün birim olarak kullanılır.

7. AZERBAJCAN – ÖZBEK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ORTAK KELİMELERE KURULMUŞ DEYİMLER

Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi deyimlerinde mevcut fonetik farklılıklarla beraber birçok benzerlik de görülmektedir. Kavram açısından aynı – ortak olan deyimlerle beraber aynı – ortak kelimelerle kurulmuş deyimlerle de her üç lehçede sık karşılaşmaktayız. Aynı öğelerle kurulmasına karşın, farklı anlamlara gelen ya da aralarında ince anlam farklılığı bulunan deyimler aşağıdaki gibidir:

1. aqli şaşdi Beklenmedik bir durumla karşılaşip yapacağını yapamayacak duruma gelmek. (*Özb. Tr.*)

ağlı başından şaşılmak Akli başından çıkmak, aklını yitirmek. (*Az. Tr.*)

aklını şaşırmaq Yerinde olmayan bir iş yapmak, akılsızca işler yapmaya başlamak; yersiz düşünmek. (*T. Tr.*)

2. aqli huşi cayige keldi Akli başına geldi. (*Özb. Tr.*)

ağlı başına gelmek **1.** Kendine gelmek, ayılmak. **2.** Kötü yoldan vazgeçip doğru yolda devam etmek, akıllanmak. (*Az. Tr.*)

ağlını başına cem etmek/yığmaq Akıllanmak, akıllı olmak, kendi hareketlerini ölçüp tartmak, düşünmek. (*Az. Tr.*)

aklı başına gelmek/aklını başına almak/devşirmek/ toplamak Yanlış davranışlarının zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak; kendine gelmek, ayılmak, baygınlıktan çıkmak. (*T. Tr.*)

aklını başına almak/dermek/toplamak Akılsızca yaptığı hareketlerden sıyrılmak, kendini toplamak, normal hareket etmeye başlamak; önceki delice davranışlarından vazgeçip ne yaptığını bilir bir hale gelmek. (*T. Tr.*)

3. aqli huşini yokatmak Aklını kaybetmek. (*Özb. Tr.*)

ağlı başından çıkmag/getmek/uçmag 1. Aklını yitirmek, sersemlemek. 2. Meftun olmak, hayran kalmak, vurulmak. (Az. Tr.)

aklı başından gitmek Çok sevinçten ya da çok korkudan ne yapacağını şaşırmak; şaşkınlığı sebebiyle mantıklı düşünememek. (T. Tr)

4. ağziga kelgan Ağzına geleni söyleme düşüncesi doğmak. (Özb. Tr.)

ağziga kelmak Ağzına geleni söylemek düşüncesi. (Özb. Tr.)

ağzına geleni Gerekli gereksiz olan ne varsa. (Az. Tr.)

ağzına gelmek Diline gelmek. (T. Tr)

ağzına geldiği gibi Hiç düşünmeden; önünü ardını hesap etmeden; ölçsüz bir biçimde. (T. Tr)

5. ağziga kelganini boğzidan kaytarmay Ağzına geleni söylemekten kendini alamama. (Özb. Tr.)

ağzına gelen sözü söylemek Rezil etmek, küfretmek. (Az. Tr.)

ağzına geleni söylemek Çok ve düşüncesizce konuşmak; ağır, kinci sözler söylemek; rastgele, düşünüp tartmadan, ölçüp biçmeden konuşmak; fena halde azarlamak. (T. Tr)

6. ağziga almak Konuşmak, söylemek. (Özb. Tr.)

ağzına almag Konuşmayı, söylemeyi layık görmemek. (Az. Tr.)

ağzına almak Değinmek, söz etmek. (T. Tr)

7. ağzidan çıkmak Bir sözü söyleyivermek. (Özb. Tr.)

ağzıdan çıkan Denilen, söylenen. (Az. Tr.)

ağzıdan çıkmak Bir kez söylenen sözü tutmak zorunda kalmak. (T. Tr)

8. ağzini açmak Konuşmak. (Özb. Tr.)

ağız açmak Biri hakkında konuşmaya başlamak. (Özb. Tr.)

ağzını açmag Konuşmaya başlamak. (Az. Tr.)

ağız açmak Kavgaya başlamak, hiddet göstermek, taşmak; konuşmak. (T. Tr)

ağzını açmak 1. Konuşmaya başlamak. 2. Azarlamak, paylamak. 3. Alık alık bakmak. (T. Tr)

9. ayağı erga tegmaydi Tereddütsüz ve koşa koşa hizmet etmek. (Özb. Tr.)

ayağını erga tegizmay Aceleyle. (Özb. Tr.)

ayağı yere deymemek Kibirlenmek. (Az. Tr.)

ayakları yere değmemek/basmamak 1. Taşıttan hiç inmemek. 2. Çok sevinmek; bu sevinçten ötürü uçuyormuş hissine kapılmak. (T. Tr)

10. barmağını tişlemek **1.** Hiçbir şey yapamamak, sonuca ulaşamamak. **2.** Efsunlanmak, büyülenmek, şaşırarak. (Özb. Tr.)

barmağını dişlemek Bir şeyi aklına getirerek düşünceye dalmak, düşünmek. (Az. Tr.)

parmak ısırarak **1.** Kınayıcı bir şaşkınlık duymak. **2.** Çok gıpta etmek, hayran ve şaşkın kalmak. (T. Tr)

11. bağrıga almak Yakınlık göstermek. (Özb. Tr.)

bağrına basarak **1.** Sevgiyle, şefkatle sarılmak. **2.** Göğsünün üstüne almak. (Az. Tr.)

bağrına basarak **1.** Göğüs üstüne yaslayıp sevmek; kucaklamak, okşamak. **2.** Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek; gözetmek; aşırı ilgi ve sevgi göstermek. (T. Tr)

12. bağrı taş Merhametsiz. (Özb. Tr.)

bağrı daş Zalim. (Az. Tr.)

bağrı daş olmak Çok sert olmak. (Az. Tr.)

bağrına taş basarak Belli etmeksizin her türlü acıya katlanmak, razı olmak; uğradığı büyük haksızlığı, felaketi sinesine çekmek. (T. Tr)

13. beli sindi Çökmek. (Özb. Tr.)

beli girilmek Kötü bir olay, felaket olması. (Az. Tr.)

beli kırılmak Hiçbir şey yapamamak. (T. Tr)

14. bir başdan İlk haliyle. (Özb. Tr.)

bir baş Durmadan. (Az. Tr.)

bir baş Bir defa, bir sefer; kendi kendine; tek başına, yapayalnız olarak. (T. Tr)

15. bir göz bilen karamak Bir tarafa meyletmemek, tarafsız olmak. (Özb. Tr.)

bir gözle bakarak Kendi çocuğu gibi görmek, fark görmemek. (Az. Tr.)

bir göz ile bakarak Arada fark gözetmemek, ayırım yapmamak, hepsine aynı değeri vermek. (T. Tr)

16. bir ağız Azıcık, çok az konuşmak. (Özb. Tr.)

bir ağızdan Aynı görüş, düşüncede olmak. (Özb. Tr.)

bir ağızdan Koro halinde. (Az. Tr.)

bir ağızdan Hep birden, hep birlikte. (T. Tr)

17. başı belage kaldı Kötülükle karşılaşarak, istemeyen şeyi söyleyip cevap verme durumunda kalmak, başı belaya girmek. (Özb. Tr.)

başıga bitgen bela olmak Kurtuluşu zor bir duruma düşmek. (Özb. Tr.)

başı bela çekmek Zor duruma düşmek. (Az. Tr.)

başı belaya girmek Sıkıcı, tehlikeli, üzücü bir durumla karşılaşmak. (T. Tr)

başı belaya sokmak Sıkıntıya ve derde sebep olmak. (T. Tr)

başı belaya uğramak Kendi kendine sıkıntı ve dert açma. (T. Tr)

18. başiga urmak Lüzumsuz, gereksiz. (Özb. Tr.)

başına vurmağ Yaptığı iyiliği yüzüne söylemek. (Az. Tr.)

başına vurmağ Havada zehirli gazdan ya da içilen içkiden başı ağrımak, hastalanmak; ne yaptığını bilmez duruma düşmek; şuuru kaybolmak. (T. Tr)

19. başıdan keçmak 1. Hissetmek, kendi hayatında görmek. **2.** Ölüme razı olmak. (Özb. Tr.)

başından keçmek 1. Bir olayı şahsen yaşamak. **2.** Canından geçmek. (Az. Tr.)

başından geçmek Daha önce benzeri durumla karşılaşmış olmak; olayları bizzat yaşamış, görüp geçirmiş bulunmak. (T. Tr)

20. başıdan aşıb Haddinden fazla, çok. (Özb. Tr.)

başından aşmag Bol olmak. (Az. Tr.)

başından aşkın Çok fazla. (T. Tr)

21. başıdan çıkarmak Birinin bir şeyi unutması için uğraşmak. (Özb. Tr.)

başdan çıkarmag Aldatmak, kötü yola çekmek. (Az. Tr.)

baştan çıkarmak/çıkartmak Ahlakını bozmak, ayartmak, kandırmak; kötü yola sürüklemek; doğru yoldan saptırmak; azdırmak. (T. Tr)

22. başini bermak Birine hayatını vermeye hazır. (Özb. Tr.)

başını vermek Canından geçmek. (Az. Tr.)

başını vermek/baş vermek Gerçekleştirmeye çalıştığı ideali yüzünden öldürülmek; kendini bir ideal uğruna feda etmek. (T. Tr)

23. başini yemak Yok etmek, öldürmek. (Özb. Tr.)

başını yemek Mahvetmek. (Az. Tr.)

başını yemek Birinin ölmesine ya da büyük bir zarar görmesine yol açmak; mezara sokmak. (T. Tr)

24. başini ağrıtmak 1. Düşünmek. **2.** Birinin beynini yormak. (Özb. Tr.)

başını ağrıtmag 1. Mani olmak, eziyet etmek, incitmek. **2.** Kendini incitmek, kendine eziyet etmek. (Az. Tr.)

başını ağrıtmak 1. Bir yığın yersiz, gereksiz sözlerle karşısındakini sıkıp yormak. **2.** Bir iş bir kimseyi rahatsız edip çok uğraştırmak. (T. Tr)

25. baş üstige Memnuniyet ile kabul etmeye hazır olmak. (Özb. Tr.)

baş üste! Hazırım! Tamam anlamında kullanılan ifade. (Az. Tr.)

baş üstüne Emredersiniz, emirleriniz; dilekleriniz derhal yerine getirilecektir.

26. baş egmak İtaat etmek, boyun eğmek. (Özb. Tr.)

baş eymek 1. Baş eğip selam vermek, hürmet göstermek. **2.** İtaat etmek, ait olmak, emri altına girmek. (Az. Tr.)

baş eğmek Direnmekten usanıp güçlünün buyruğuna girmek; razı olmak, kabul etmek, minnet etmek, yenilmek. (T. Tr)

27. baş koşmak Katılmak, müdahale etmek. (Özb. Tr.)

baş goşmag Önem vermek, ilgilenmek, dikkat göstermek. (Az. Tr.)

baş koşmak Canla başla çalışmak; elebaşılık etmek; bir işi başarmak için özveriyle çalışmak. (T. Tr)

28. başi çıkmadi Bir durumdan kurtulamama. (Özb. Tr.)

başi çıkmag Bilmek, anlamak. (Az. Tr.)

başi çıkmamag Anlamamak, bilmemek. (Az. Tr.)

baş çıkarmak Görünmek, belirlemek, ortaya çıkmak. (T. Tr)

29. bu kulağıdan kirib, u kulağıdan çıkib ketmak Bir kulağından girip diğerinden çıkmak, dinlememek. (Özb. Tr.)

bu gulağından alıb, o biri gulağından ötürmek Laf dinlememek, söyleneni dikkate almamak. (Az. Tr.)

bir kulağından girip bir/öbür kulağından çıkmak Söylenen sözü dinlememek; umursamamak; unutuvermek; kulak asmamak; önem vermediği için aklında kalmamak. (T. Tr)

bir kulağından girip diğerinden çıkmak Hiç tınmamak; dinlememek; umursamamak; aldırılmamak, önen vermemek. (T. Tr)

30. boyun egmak Boyun eğmek. (Özb. Tr.)

boyun eymek İtaat etmek. (Az. Tr.)

boyun eğmek/kırmak İtaat etmek; katlanmak; istemeye istemeye uymak; ister istemez razı olmak, rıza göstermek; teslim olmak, mağlup olmak. (T. Tr)

31. ikki ayağını bir etikke sokmak İki ayağını bir pabuca sokmak, telaşlandırmak, acele ettirmek. (Özb. Tr.)

ikki ayağını bir etikke tikmak Zor durumda bırakmak. (Özb. Tr.)

iki ayağını bir başmağa diremek Terslik etmek, inatla teklif etmek; söylediğinden vazgeçmemek. (Az. Tr.)

iki ayağını yere diremek Terslik etmek, inatla teklif etmek; söylediğinden vazgeçmemek. (Az. Tr.)

- iki ayağı bir pabuca girmek** Zor duruma düşmek; telaşa kapılmak. (T. Tr)
- iki ayağı bir pabuca koymak/sokmak** Bir işi hemen yapıp bitirmesi, bir kimseyi çok sıkıştırmak; telaşlandırmak; şaşırtmak. (T. Tr)
- 32. kani kaynadi** Öfkelenmek. (Özb. Tr.)
- ganı gaynamag** Yakınlık, samimiyet kurmak. (Az. Tr.)
- kanı kaynamak 1.** Birine hemencecik bir ilgi, sevgi, yakınlık duymak, içinden gelerek sevmek. **2.** Neşeli, coşkun, hareketli, kıpırdak ve cilveli olmak. (T. Tr)
- 33. kan tökmak** Savaşta yaralamak, kurban etmek. (Özb. Tr.)
- gan tökülme** Ölüm kalım kavası yapılmak. (Az. Tr.)
- ganını tökmek** Öldürmek. (Az. Tr.)
- kan dökmek** Yaralamak ve ya öldürmek, ölüme yol açmak, kan akmasına sebep olmak. (T. Tr)
- 34. kan yutmak** İçten içe güçlü derecede azap çekmek. (Özb. Tr.)
- gan uddurmag** Eziyet etmek. (Az. Tr.)
- kan yutmak** Çok sıkıntı çekmek; sıkıntı çekmek; eziyete katlanmak. (T. Tr)
- kan yutturmak** Bir iş meydana gelinceye kadar, o işi yapana çok sıkıntı vermek. (T. Tr)
- 35. kulağıga kirmaslik 1.** Heyecan ve meşguliyetten dolayı söyleneni duyamamak. **2.** Değersiz görme, kabul etmeme. (Özb. Tr.)
- kulağıga kirmek** Özellikle dinlememek, ilgilenmediği halde duymak. (Özb. Tr.)
- gulağına girmek** Etkilemek. (Az. Tr.)
- gulağına girmemek** Etkilenmemek, önem vermemek. (Az. Tr.)
- kulağına girmek** Dikkatle dinlemek; anlamak; öğrenmek, itibar etmek. (T. Tr)
- 36. kulağıga çalınmak** Bir sözü yada sesi açık olmayacak bir şekilde duymak. (Özb. Tr.)
- gulağı çalmag** Kulağına çalınmak, öylesine duymak. (Az. Tr.)
- kulağına çalınmak** Uzaktan işitmek, haber almak, bir meseleyi şöyle böyle anlamak. (T. Tr)
- 37. közden keçirmek** Gözden geçirmek. (Özb. Tr.)
- gözden keçirmek 1.** Öylesine okumak. **2.** Bakmak. (Az. Tr.)
- gözden geçirmek 1.** Okumak. **2.** Daha iyi tanımak, özelliklerini anlamak için her tarafına bakmak. **3.** Vaziyeti tahkik etmek, incelemek. (T. Tr)
- 38. köz yaşini akizmak** Sürekli ağlamak. (Özb. Tr.)
- köz yaşı tökmak** Çok ağlamak. (Özb. Tr.)

köz yaşı kilmek Biraz ağlamak. (Özb. Tr.)

köziden yaş çikdi Çok heyecanlanma, dolma sonucunda gözden yaş gelmesi. (Özb. Tr.)

Abi-Leysan kimi göz yaşı akıtmak/tökmek Ağlayarak gözünden çok güçlü yaş akıtmak, şiddetli ağlamak. (Az. Tr.)

göz yaşı akıtmag Ağlamak. (Az. Tr.)

göz yaşını abi-leysan kimi tökmek Çok ağlamak. (Az. Tr.)

gözlerinden yaş akmag Çok ağlamak. (Az. Tr.)

gözlerinin yaşı tökölme Ağlamak. (Az. Tr.)

gözlerinin yaşını abi leysan kimi tökmek Çok ağlamak. (Az. Tr.)

gözlerinin yaşını akıtmag Ağlamak. (Az. Tr.)

gözünün yaşını abi leysan kimi akıtmak Çok ağlamak. (Az. Tr.)

gözünün yaşını akıtmak Çok ağlamak. (Az. Tr.)

göz yaşı dökmek Gözünden yaş gelerek ağlamak. (T. Tr)

39. közige uyku kelermidi? Uyuyabilir miydi? (Özb. Tr.)

gözüne yuku getmemek Uyuyamamak, sabaha kadar uyuyamamak; rahatsız olmak. (Az. Tr.)

gözlerine/gözüne uyku girmemek/tutamamak Uyuyamamak. (T. Tr)

gözüne uyku girmemek Bir türlü uyuyamamak, uykusuz kalmak, kaygılanmak.

40. közini açmak Uyandırmak, iyiyi kötüyü anlatmak. (Özb. Tr.)

közi açik 1. Hayatta olmak. **2.** İyiyi kötüden, faydayı zarardan ayırabilen. (Özb. Tr.)

köz açirmaslik Bir şeyi çok isteyip ona rahat vermeme, göz açtırmama. (Özb. Tr.)

gözü açılmag Gaflet uykusundan uyanmak, harekete geçmek. (Az. Tr.)

gözünü açmag Uyanmak, kendine gelmek. (Az. Tr.)

göz açmak 1. Doğmak, dünyaya gelmek. **2.** Huzur ve rahata ermek, rahat edecek elverişli zaman bulmak. (T. Tr)

göz açtırmamak Baskı altında tutmak, başka bir iş yapmasına fırsat ve zaman vermemek. (T. Tr)

gözünü açmak 1. Uyanık olmak, dikkatli olmak. **2.** Bir konuda istekli olmak. **3.** Birisinin bir konuda, bir şey hakkında bilgiler vermek suretiyle görüşünü genişletmek, onu uyarmak, ikaz etmek. (T. Tr)

gözlerini açmak 1. Uyanmak. **2.** Ağır hasta biraz kendine gelmek. **3.** Birisinin bilinçlenmesine,gerçeği görmesine çalışmak, uyarmak. **4.** Bir yere bakmak, yollarla bir yere açılmak. (T. Tr)

41. közini yummak Ölmek. (Özb. Tr.)

köz yummak Bile bile değer vermemek. (Özb. Tr.)

gözlerini ebedi yummag Ölmek. (Az. Tr.)

gözlerini hemişelik yummag Ölmek. (Az. Tr.)

gözlerini yummag Ölmek. (Az. Tr.)

gözlerini yummak Ölmek. (T. Tr)

gözünü yummak 1. Görmezlikten gelmek. 2. Ölmek. 3. Uyumak, yapılan hataları görmezlikten gelmek. (T. Tr)

42. közi tört Bekleme, bekleyiş, intizar. (Özb. Tr.)

közi tört boldi Beklemek, intizarda olmak. (Özb. Tr.)

gözü dörd olmag Dikkatle bakmak. (Az. Tr.)

gözünü dört açmak Çok dikkatli olmak, aldanmamak için büyük dikkat göstermek, uyanık olmak. (T. Tr)

43. köz açib körgen İlk evlendiği kişi. (Özb. Tr.)

köz açib yumgunça Çok kısa zamanda. (Özb. Tr.)

göz açib-yumunca Çabuk, hızlı, bir an içinde, hemen. (Az. Tr.)

gözünü açib-yumunca Bir anda. (Az. Tr.)

göz yumub açınca Çabuk, hızlı. (Az. Tr.)

göz açıp kapamadan Bir anda, hemen, şimdi, anlaşılmadan, hissedilmeden. (T. Tr)

göz açıp/yumup açıncaya/kapanıncaya kadar Bir anlık sürede; çok kısa bir zamanda. (T. Tr)

44. köngil açmak Birisini hoşnut etmek. (Özb. Tr.)

könglini açmak Birinin sıkıntısını dağıtarak onu mutlu etmek. (Özb. Tr.)

könlü açılmag Keyfi yerine gelmek. (Az. Tr.)

gözü gönlü açılmak Sevinmek; güzel bir şeyi görüp içi açılıp ferahlık duymak, neşelenmek. (T. Tr)

gönlü açık İçten, samimi. (T. Tr)

gönlü açılmak Sevinmek; rahatlamak, huzur bulmak, ferahlamak. (T. Tr)

gönül açmak İç sıkıntısını gidermek; ferahlatmak, iç açmak. (T. Tr)

45. saçıga ak aralagan Ömrünün ihtiyarlık çağı başlayan. (Özb. Tr.)

saçi akardi 1. Yaşlanmak. 2. Ömrünün bir kısmını herhangi bir görevde geçirip tecrübe sahibi olmak. (Özb. Tr.)

sakalga ak tüşdi Ömrünün ihtiyarlık çağı başlayan. (Özb. Tr.)

sakali akardi Ömrünün bir kısmını herhangi bir görevde geçirip tecrübe sahibi olmak. (*Özb. Tr.*)

saç-saggal ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak. (*Az. Tr.*)

saç-saggalını ağartmag Bir işte uzun süre çalışıp yaşlanmak. (*Az. Tr.*)

saç sakal ağartmak Bir işin yapılması, gerçekleşmesi için üzerinde uzun süre çalışmak; yaşlanmak, emek vermek. (*T. Tr*)

saçı ağarmak Yaşlanmak, kocamak. (*T. Tr*)

saçı başı ağarmak İhtiyarlamak, yaşlanmak. (*T. Tr*)

saçı başı ağarmış Yaşlanmış, ihtiyarlanmış, ömrünün sonuna gelmiş. (*T. Tr*)

saçı sakalı ağarmak Yaşlanarak saç, sakalı aklaşmak. (*T. Tr*)

saçı sakalı ağarmış Yaşlanmış. (*T. Tr*)

saçına ak düşmek Saçı ağarıp yaşlanmaya başlamak. (*T. Tr*)

46. tilga kelmak Konuşma yeteneğinin ortaya çıkması. (*Özb. Tr.*)

dile gelmek Konuşmaya başlamak. (*Az. Tr.*)

dile gelmek 1. Dedikodusu yapılmak. 2. Dillenmek, konuşmaya başlamak; konuşmayan ya da herhangi bir sebepten ötürü susmuş olan biri konuşmaya başlamak. 3. Sözle ifadesini bulmak. 4. Varlığını herhangi bir şekilde ortaya koymak, göstermek. 5. Düşünülmeden ağızdan çıkmak. (*T. Tr*)

47. tiliga tüşmak Birilerinin ağızına düşmek, tanınmak. (*Özb. Tr.*)

dillere düşmek Ünlenmek, hakkında sık sık konuşulmak. (*Az. Tr.*)

dilden dile düşmek Meşhur olmak, kötü tanınmak, herkes tarafından kendisinden söz edilmek. (*T. Tr*)

dile düşmek Yayılmak; dillerde dolaşmak; dedikodusu yapılmak; herkesçe konuşulmak; adı kötüye çıkmak. (*T. Tr*)

dile/dillere düşmek Hakkında dedikodu yapılmak; çevrede onun için kötü şeyler söylenmek. (*T. Tr*)

dillere düşmek Dedikodu konusu olmak. (*T. Tr*)

48. tilini kesmak Birinin bir olaydan sonra düşüncesini söyleyemeyecek hale gelmesi. (*Özb. Tr.*)

dilini kesmek Susmaya, dinlemeye mecbur bırakmak. (*Az. Tr.*)

dilini kesmek 1. Susmak; saldırıya, küfre son vermek. 2. Susturmak. (*T. Tr*)

49. tili tutildi Konuşmayı devam ettirememek. (*Özb. Tr.*)

dili tutulmag Konuşamamak, konuşacak takati olmamak. (*Az. Tr.*)

dili tutulmak Aşırı coşkunluk, korku, sevin., şaşkınlık dolayısıyla birdenbire konuşamaz olmak. (T. Tr)

50. tili uzun Her türlü konuşmaya hakkı olan. (Özb. Tr.)

tili uzun boldi Her türlü konuşmaya hakkı olan. (Özb. Tr.)

dili uzun danışmag Büyük büyük konuşmak, konuşmasında haddini aşmak. (Az. Tr.)

dili uzun/zifir Başkasının aleyhinde söz söylemekten çekinmeyen; saygısız; çaçaron; çevresindekileri incitecek, kıracak, gücendirecek sözler söyleyen; edepsiz, terbiyesiz, şarlatan, saldırgan. (T. Tr)

51. tişi tişiga tegmaydi Soğuktan titremek. (Özb. Tr.)

dişi-dişine deymek 1. Soğuktan, korkudan dişleri birbirine değmek. **2.** Çok üşümek. (Az. Tr.)

dişine değmemek Yiyecek pek az gelmek; önemli olmamak. (T. Tr)

52. tişlarini ğicirlatmak Öfkeden dişlerini gıcırdatmak. (Özb. Tr.)

dişini gıcamag İntikam almak için bahane aramak. (Az. Tr.)

dişlerini gıcırdatmak Dişlerini sıkarak öfkesini hareketleriyle belli etmek.

53. yüz bermak Olmak, meydana çıkmak. (Özb. Tr.)

üz vermek Bir olayın gerçekleşmesi. (Az. Tr.)

yüz vermek Birinin bütün davranışlarını hoş karşılamak; (birine) ilgi ve yakınlık göstermek. (T. Tr)

54. yüz tutmak Bir yere yönelip gitmek. (Özb. Tr.)

üz tutmag Gitmek, yola koyulmak. (Az. Tr.)

zevale yüz tutmak Bozulup çökmeye, yok olmaya başlamak. (T. Tr)

55. yürägi kan boldi 1. Çok huzursuz olmak, sıkıntılı olmak. **2.** Ruhun sıkıntıya düşmek. (Özb. Tr.)

üreyi gan olmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak. (Az. Tr.)

üreyi gana dönmeğ Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak. (Az. Tr.)

üreyi ganla dolmag Çok fazla kederlenmek, ıstırap çekmek, çok üzgün olmak. (Az. Tr.)

yüreği kan ağlamak Çok üzölmek, büyük acı ve üzüntü içinde olmak. (T. Tr)

Deyimler, ifade ettikleri olay, hareket veya durumları daha canlı daha etkin bir şekilde anlatırlar.

Karşılaştırma yaptığımız ve farklılıklarının yanında benzerliklerini de araştırdığımız Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş 55 deyimın aynı – ortak kelimelerle ifade edildiği görölmektedir.

8. SONUÇ

Çalışmamızda Azerbaycan Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında organ adlarıyla kurulmuş deyimlerle ilgili yapmış olduğumuz karşılaştırmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmış bulunmaktadır:

1. Büyük bir kısmı cümle halinde biçimlenen deyimler en az iki kelimedenden oluşurlar. Karşımıza çıkan birçok deyimın sonu bir mastarla biter. Deyimler şahıs, zaman ve hal ekleri de alabilirler. Deyimler anlam ve sözcük yapısı gereği bir araya gelirler, birbirinden ayrılmazlar. Deyimi oluşturan kelimeler, çoğu zaman sözlük anlamlarından uzaklaşarak kendi aralarında bir birlik oluşturur ve yeni bir anlam kazanırlar. Deyimler değiştirilemez ve deyimlerin söz dizimi bozulamaz.
2. Deyimlerde kullanılan organ adları hem tekil, hem de çoğul olarak kullanılabilir. Çoğul olarak kullanılan şekli daha çok heyecan, korku gibi durumlarda anlatımı daha etkili kılmak amacıyla kullanılmaktadır.
3. Çalışmamızda altı konu başlığı altında Özbek, Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimler incelenmiş ve bu inceleme sonucunda Azerbaycan Türkçesinde 1193 deyim, Özbek Türkçesinde 968 deyim ve Türkiye Türkçesinde 3224 deyim olmak üzere toplam 5384 deyim tespit edilmiştir.
4. Her üç lehçede de deyimlerin fonksiyonlarının aynı olduğu görülmektedir.
5. Duyu organlarıyla kurulmuş deyimlerle ilgili sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

	Azerbaycan Türkçesi	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
Burun	10	10	77
Deri	8	8	9
Dil	55	47	154
Göz	192	137	325
Kulak	28	40	86

6. Gerek Azerbaycan Türkçesinde, gerek Özbek Türkçesinde, gerekse de Türkiye Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimlerde 725 adet olmak üzere en çok kullanılan organ adının *baş* olduğu tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda organların deyim içerisinde kullanımlarıyla ilgili bilgi verilmiştir.

	Azerbaycan Türkçesi	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
Ağız	67	77	294
Akıl	14	16	153
Alın	2	13	16
Avuç	-	-	18
Avurt	-	-	7
Ayak	52	51	194
Bacak	1	-	11
Bağır	12	13	13
Bağırsak	4	-	-
Baldır	-	-	3
Baş	234	83	408
Beden	12	3	-
Bel	7	12	21
Beniz	-	14	21
Beyin	21	12	11
Bıyık	3	-	16
Bilek	-	-	7
Boğaz	4	5	49
Boyun	20	11	34
But	-	-	2
Ciğer	4	1	33

Çehre	-	5	18
Çene	2	8	35
Damak	5	1	4
Damar	4	-	21
Dirsek	-	-	4
Diş	12	11	38
Diz	4	1	30
Dudak	13	7	15
El	151	74	364
Ense	-	1	14
Geniz	-	7	1
Gerdan	-	-	1
Gırtlak	-	-	6
Göbek	3	3	6
Göğüs	7	10	17
Gönül	14	105	126
Göt	-	-	7
Gövde	1	1	5
İlik	-	-	8
Kaburga	-	2	1
Kafa	-	3	90
Kalp	11	-	39
Kan	70	24	101
Karaciğer	-	4	-
Karın	16	1	21
Kaş	9	3	10
Kelle	3	-	16
Kemik	6	8	18
Kıkırdak	-	1	-
Kıç	-	-	13
Kıl	-	1	23
Kirpik	-	-	2
Kol	5	10	39

Koltuk	2	3	10
Koyun	2	2	5
Kursak	-	-	3
Mide	-	2	20
Omuz	-	4	18
Öd	-	1	3
Parmak	5	5	57
Saç	3	3	26
Sakal	7	3	30
Ser	-	-	1
Sırt	-	3	28
Surat	3	-	24
Şakak	-	-	4
Taban	6	-	11
Tepe	3	2	23
Tırnak	4	6	14
Topuk	-	1	8
Tüy	11	-	20
Vücut	-	-	2
Yanak	-	-	5
Yürek	128	64	56
Yüz	48	35	56

7. Azerbaycan, Özbek ve Türkiye Türkçesinde organ adlarıyla kurulmuş deyimler arasında gaga, boynuz, kanat, kuyruk, pençe gibi hayvan organ adlarıyla kurulmuş deyimler de karşımıza çıkmıştır.

	Azerbaycan Türkçesi	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
Boynuz	1	5	2
Gaga	1	2	2
Kanat	10	6	18
Kuyruk	5	4	37
Pençe	-	1	3

8. Organ adlarıyla kurulmuş deyimlerde kullanılan kelime sayılarına göre sonuç aşağıdaki gibidir:

	Azerbaycan Türkçesi	Özbek Türkçesi	Türkiye Türkçesi
İki Kelimeli Deyimler	558	574	1694
Üç Kelimeli Deyimler	467	271	980
Dört Kelimeli Deyimler	114	82	372
Beş Kelimeli Deyimler	37	24	107
Altı Kelimeli Deyimler	12	7	48
Yedi Kelimeli Deyimler	4	5	9
Sekiz Kelimeli Deyimler	5	1	11
Dokuz Kelimeli Deyimler	-	-	1
On Kelimeli Deyimler	-	-	1

9. Karşılaştırma yaptığımız Türk lehçelerinde göz ~ köz, til ~ dil, kulak ~ gulag gibi kelimelerde fonetik açıdan bazı farklılıklar olmasına karşılık, bu kelimelerin anlam çerçevesine bakıldığında kavram ve kavram alanlarının ortak olduğu söylenebilir.
10. Kavramsallaşma açısından ortak – aynı olarak karşımıza çıkan deyimlerle beraber, aynı – ortak kelimelerle kurulmuş deyimler de incelenmiş ve her üç lehçede de aynı – ortak kelimelerle kurulmuş organ adlarıyla ilgili 55 deyim tespit edilmiştir.

Her üç lehçede de ortaklık ve farklılık gösteren organ adlarıyla kurulmuş deyimleri tespit ederek bir araya getirmemizdeki amaç, adı geçen lehçelerin aynı kökene dayanan akraba diller olduğunu, deyimler açısından da tespit etme yoluna gitmek olmuştur.

Bir dildeki deyimlerin çokluğu, o dilin ne denli ince, ayrıntıya inebilen, zengin anlatım yollarına sahip olduğunun göstergesidir. Bu açıdan bakıldığında gerek Türkiye Türkçesi, gerek Özbek Türkçesi, gerekse de Azerbaycan Türkçesinin deyim varlığı bakımından çok zengin olduğunu görüyoruz. Her üç lehçedeki bu zenginlik, bu çalışmanın konusu olan, sadece organ adları ile ilgili deyim varlığından da anlaşılmaktadır. Bu zenginlikten hareketle, her dilin yüz binlerce sözcükten oluşan kelime hazinesi yanında, o dili konuşan hemen herkes tarafından bilinen ve

günlük hayatta gerek konuşma, gerek yazı dilinde sıkça kullanılan bir "deyim hazinesi"ne sahip olduğu gerçeğini de ifade edebiliriz.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Hüseyin, *Açıklamalı-Örnekli Türkçe Deyim Hazinemiz*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1990
- Aksan, Doğan, *Anadilimizin Söz Denizinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002
- Aksan, Doğan, *Türkçenin Sözvarlığı*, Engin Yayınları, Ankara, 2006
- Aksoy, Ömer, Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1988
- Hacızade, Naile, *Bilişsel Dilbilim Açısından Duyguların Dili*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2012
- Hacızade, Naile, *Sözümün Canı Var: Azerbaycan Türkçesi Temelinde Deyimbilim Sorunları*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013
- İlhan, Nadir, *Atasözleri ve Deyimlerimizde Beden Kelimeleri ve Kavram Alanları*, Türk Dili, Cilt Sayı: 671, s. 761-769, 2007
- Önder, Ayhan, *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanındaki Suçlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994
- Rahmatullayev, Şavkat, *Özbek Tilining Frazеologik Lüğati*, Kamuslar Baş Tahririyati, Taşkent, 1992
- Seyideliyev, Neriman, *Frazеologiya Lüğeti*, Çırag Neşriyyatı, Bakı, 2004
- Sinan, Ahmet, Turan, *Türkiye Türkçesindeki Deyimler Üzerine Bir Dil İncelemesi*, Doktora Tezi, T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Elazığ, 2000
- Şahin, Hatice, *Türkçede Organ İsimleriyle Kurulan Deyimler*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 2004

- Tröndle, Herbst/ Fischer, Thomas, (Çev; Tanrikulu, Cengiz), “*Schwere Körperverletzung*”, *Kurz Kommentar, Strafgesetzbuch Nebengesetz*, 49. Auflage, München, 1999
- Türk, Vahit, *Türk Dili - I*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2637, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1605, 6. Ünite, Eskişehir, 2012
- Yaman, Ertuğrul, Mahmud, Nizamiddin, *Özbek Türkçesi - Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi - Özbek Türkçesi Karşılıklar Kılavuzu*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 695, Ankara, 1998
- Yurtbaşı, Metin, *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, Excellence Publishing, 3. Baskı, İstanbul, 2012
- Yusuf, Berdak, *Türkçe-Özbekçe va Özbekçe-Türkçe Lüğat*, Özbekistan Naşriyati, Taşkent, 1993